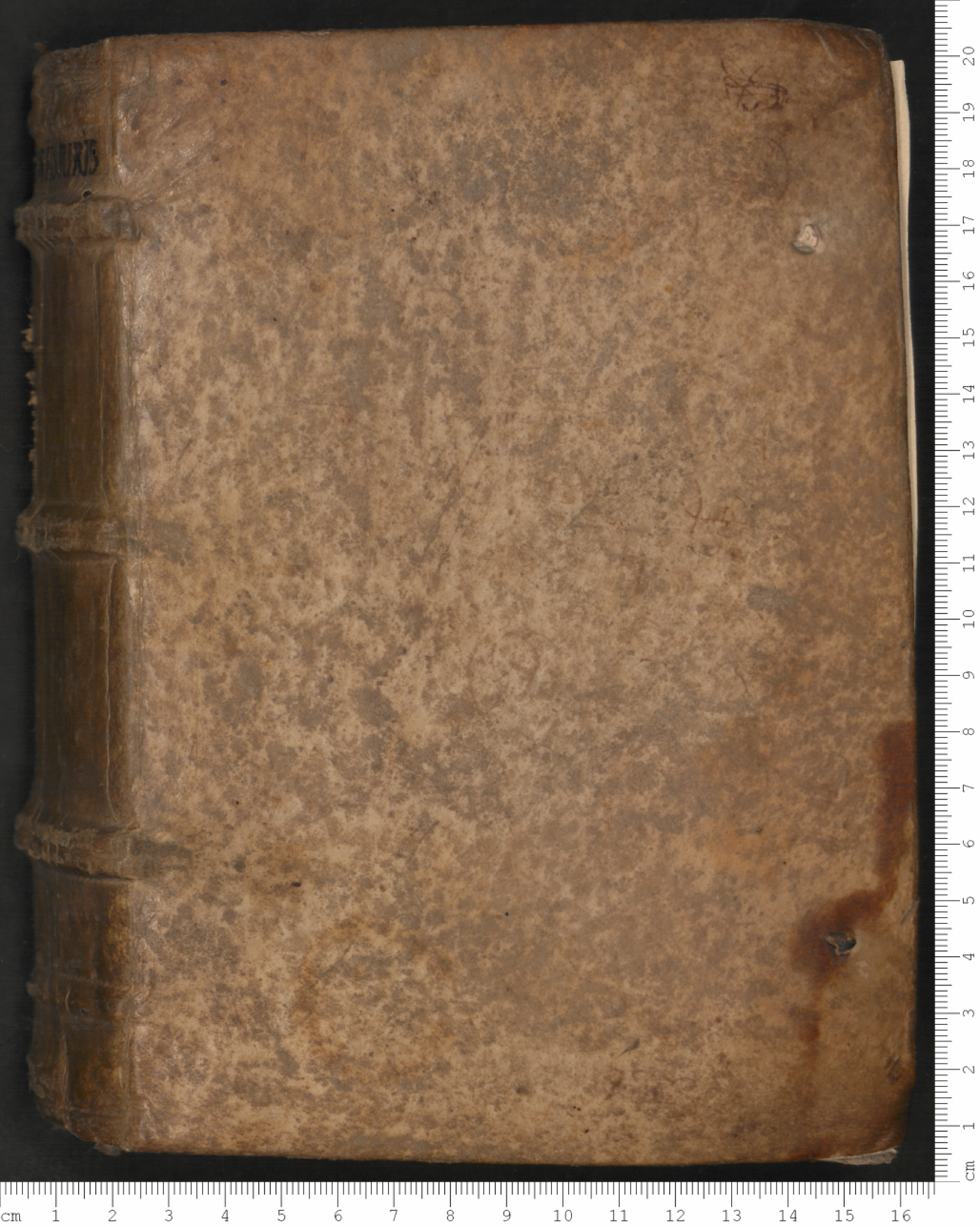
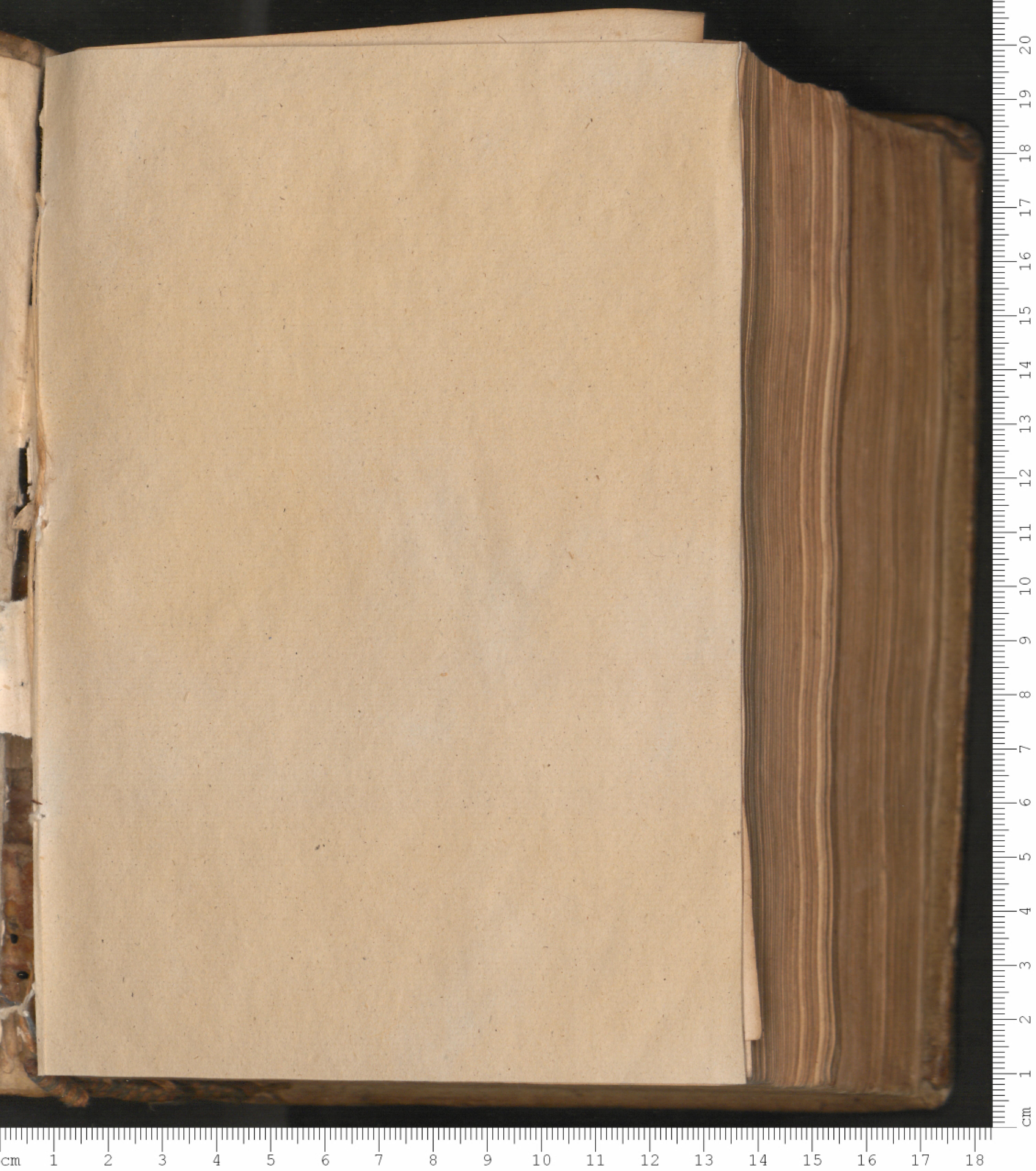
VIATORIUS JURIS

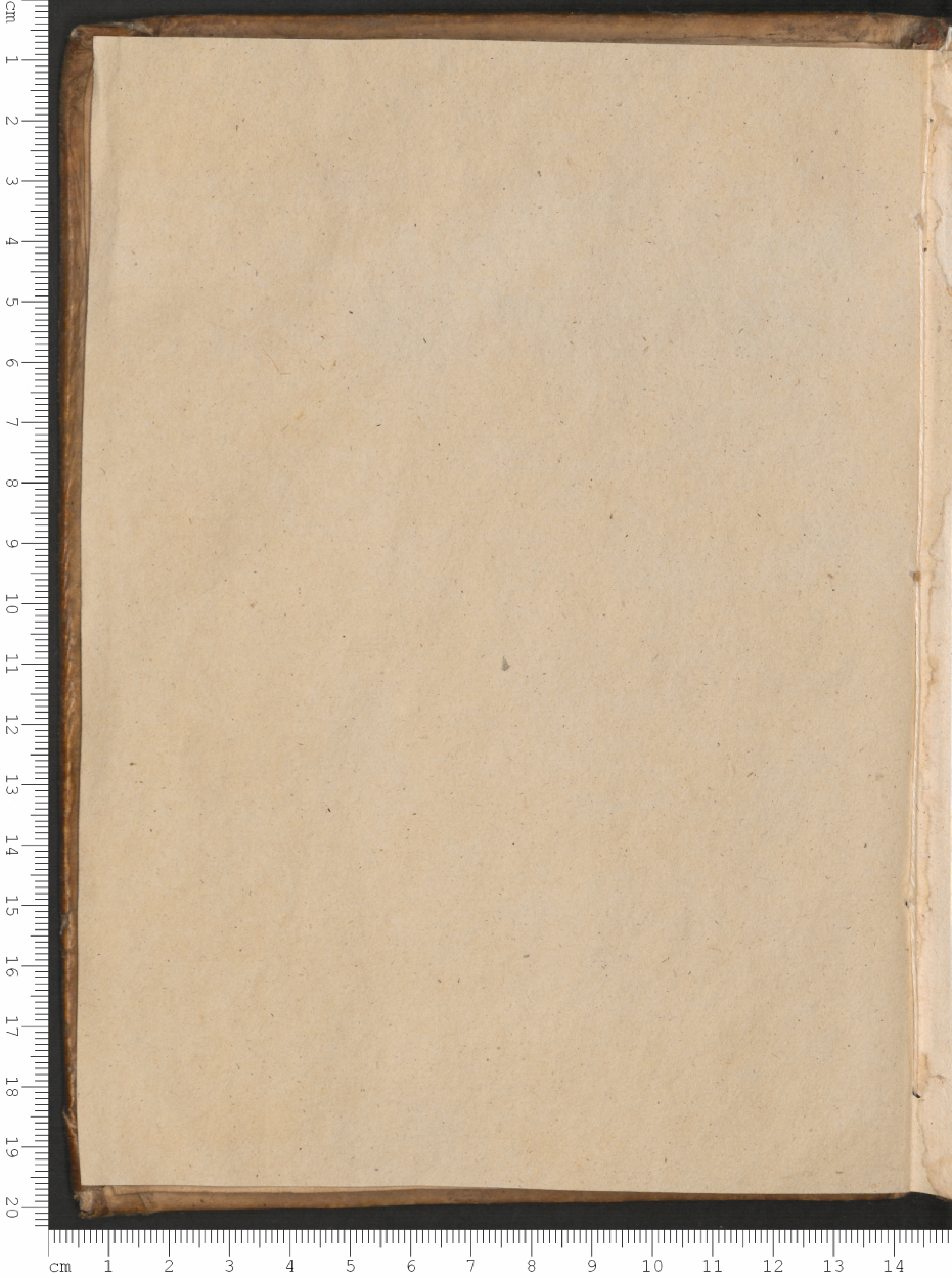




Viatoriuz vtriusqz iuris


BIBLIOTHEQUE
RES
SAINTE-GENEVIÈVE





ꝑ venerabilē. §. verū. qui. fi. sunt legi: Nemo dubitabit ipsuꝫ
habere magestatem et illā ledi. Et per cōsequens ledentes pe
na legū imitari posse signāter in hac ꝓuincia occitana que iu
re scripto sub eius imperio regit̄ et quaꝫ ab origine tā per me
q̄ꝫ ꝓgenitores meos. Ego Johannes berberij vallauienensis
oriundus ex opido ysingachij inter iuriuꝫ doctores minimis
incolui de cuiusquidē ꝓuincie laudibus audeo tan q̄ꝫ expertus
porare ꝙ si esset muris aut montibꝫ mastēsibilibꝫ vallata nul
lo nisi diuino egeret auxilio Et vt hoc verū demonstrē ab ele
mentis tan q̄ꝫ precipius humane nature exordiū sinuaui. Se
cūdo a fructibus. Tercio a fetibus. Quarto a mineralibus de
mōstrationē faciā. Et que laudis eiꝫ sunt insinuabo. Dixi
primo ab elementis Nam primo terra fertilis et reffertissima
aque maritime et fluuiales insignes aerū ameni saphirei colo
rū cōgrua tēperies. Nā licet regio exitu calida existat estiuos
tm̄ exanquiuos leoniuosq̄ꝫ calores affricus summe temperat
Quid aūt terra gignat. dico oīm granorū. leguminū seminuꝫ
atq̄ꝫ herbaꝝ habundantiam cunctasq̄ꝫ arbores liquoreas et
pomiferas in omni genere pomi et liquores ꝓduxit. Aque
vero maritime piscipus et sale superabundāt Fluuiales ve
ro piscibus estuant. Fontes vero et riui dulces et ameni et ter
ra extarturiūt Quales aūt fetus aīalia parturiant describe
quod volucris iumentorū volucrū pecudiumq̄ꝫ genus Nam
de oībus q̄ꝫtum velis optansq̄ꝫ poteris cōperire. De mine
ralibus vero nō copia sed habundancia est ita vt ex terra lota
aurū puruꝫ seceruatur. Ceteroꝝ vero que vsui humano nec
cessaria sunt vti lane lini cyrici et alioꝝ necbiliū etiam optimo
rū copia est. Tinctuarū vero omniū coloruꝫ materialia terra
ibi euomit omniūq̄ꝫ cemētorū lignoꝝ et aliorū domifficio re
quisitorū exuberancia. Ob quod ibi splendide vrbes insignes
ville elegancia. castra vici optimi et miranda palacia ꝯstructa
sunt. Quid plura hec ꝓuincia est fluens lac et mel et altera ꝓ/
missionis terra que describitur de vtero. viij. ca. Post plura
vero laudū p̄conia vnum saltem p̄ncialiter attestor ꝙ homīes
habitantes dictā prouinciā sunt pauperrimi miseri et pānosi.

ita q̄ vix habent de quo educentur aut operiant. Si quis aūt cupit eius habere ꝯfines quattuor traditos putet ab oriē te rodanum maximū inter gallos fluuiū et ab occidente pirra neos montes galliā ab hyspania intersecantes. ab austro ve ro mari mediterraneo agitatur. et a septentrione frugifferis ex agro lugduneñ vsqꝫ ad albiā continuis montibus ab ac quitanea secernitur. de qua dicere possum hec est terra in quaꝫ introduxit me dñs vt per eā ad requiē veniam sempiternam.

Ad propositū igitur rediens hoc lese maiestatis crimen multis casibus et modis cōmittitur. Primo quando cōtra ꝑsonam principis vel contra rem publicam praue aliqui mo-liunt. Secundo quando suoꝝ officiarioꝝ quos ipse prin-ceps ꝑtes corporis sui reputat ꝑsona offendit Tercio incidit qui qualitercūqꝫ iuuat hostes armis pecunia vel consilio.

Quarto qui subiect] nititur facere rebelles. Quinto in-cidit qui facit seditionem in ciuitate vt magistratus occidatur vel princeps vel illi qui circa latus eius militant. Sexto qui sumit arma vel occupat loca contra rem publicā Septi mo qui accusatum de hoc crimīe de custodia patit̄ exire Oc tauo qui obsides sine iussu principis occidit vel interficit. No no qui de prouincia nō discessit cum ei successum sit Et iste ca-sus est in. l. ij. in principio. ff. ad. l. iul. maiesta. quem glo. ad aptat rubrice. C. vt oēs tam ci. q̄ muli. iudi. post administra. per. l. dies in vij vel locis certis permaneant occasione sumpta per dictā glo. ex principio. l. vnice. eiusdē ti. ibi dū dicit postq̄ sibi successum fuerit audeat excedere de locis quos rexisse nos-citur ante q̄ quinquaginta dierū cōstitutus numerus finiatur Qui tex. loquit̄ etiam in ducibus et comitibus vt ibidē appa paret. Sed in veritate dictio negatiua in principio dicte. l. ij. multū aduersat̄ illi intellectui quia dicta. l. vnica. C. vt oīs. etc. ꝓhibet ne intra quinquaginta dies discedant. Et dicta. l. ij. punit non discedentes dum dicit qui ve de prouincia cuꝫ ei successium esset non discesserit quod declarat. l. iij. ff. ad. l. iul. maiesta. in fine ibi dum dicit qui ve cum ei in prouincia suc-cessium est exercitum successori nō tradidit Ecce quomō est im

possibile qconueniat ille intellectus glo. Putabā igit posse sane adaptari hunc intellectū hoc modo. princeps in locū cappitanei alicuius forcie vel castri alium subrogauit forte amotū hūs suspectū mandādo amoto vt in sui locū subrogato cedat. Ille amotus nō vult obtēperare nec discedere sed voluntati principis resistit. Quo casu penam mortis incurrit per. ca. si quis de maio. et obe. Et maxime ex eo incurrere videt lese maiestatis crimen quia ibidem remanendo cōtra voluntatē principis de ipso suspicantis animū prodiendi habere videt. Et ideo in penam. l. iuli. ma. p dicta3. l. ij. in principio incidit Et hic intellect⁹ cōmode pōt adaptari super quo legentes cogitabūt Decimo qui priuatū carcerē exercuit. C. de priua. car. l. vnica. vndecimo qui fabricat falsam monetā vt. C. de falsa mone. l. pe. Et istis omnibus casibus pena capitalis infligit per dictas leges et tex. in. l. i. ij. iij. et. iiij. ff. ad. l. iuli. maie. et in. l. quisquis. C. eo. De confiscatione aūt bonoꝝ nō est exq̄rēda alia doctrina quā dicte. l. quisquis que satis clare apperit penas corporū et bonorū tā quo ad principales cōmittentes ꝙ etiam eoꝝ successores et fautores. Et hec dicta sufficiāt

Sequit rubrica de adulterijs. stupro. incestu et lenocinio.

Olti Indocti Iudices eorū salutis

m immemores ac precepta diuina canonica et ciuilia contempnētes et ad fabulas se cōuertentes huius criminis penas imperite dissimulant Et vtinā memoriter tenerent illud ps lxxxix. Da mihi intellectum et scrutabor legem tuam et custodiam illā in toto corde meo. Quis est qui negabit non adulterari esse vnū de preceptis legis diuine: vt in exodo. legitur. xx. ca. cuius pena erat ex lege diuina lapidatio Deu. xxij. c. xxxiij. q. v. c. satis. Et pariter legis. canonice et ciuilis que talem cōcupiscensciam prohibent vt in ti. ad. l. iul. de adulte. ff. et. C. et in ti. de adulte. in antiquis Quarum legū iudices hui⁹ seculi ministri sunt qui si dissimulent peccant qr non pōt iudex illam remittere. Nam legum pene non sunt in

potestate iudicis salte in totu li.i. §.i.ff.ad turpill'.l. ordine.i. respo.ff.ad muicipa.de quo.in l.et si seuerior.C.o hijs q no tant infra.hodie m iudices (quo zelo nescitur) adulteria pro fabulis reputant quasi videant dictaz legum reprehensores. Ob quod nobis accidut discordie plurime. Nam cause pter quas pax in terris no est assignant sex.per glo.sup verbo pacem verti et solent reddi sex cause in.c.ad applice de re.iudi.li. vi Inter quas prima adducit illa quia no puniunt maleficia Ultima vero assignat quia no seruam' pcepta dei. Et vtina deus talia delicta in iudices dissimulantes puniret et no generaliter vlasceret Considerent igitur iudices q eoru ptas a deo est. Job.xix. No haberes potestate aduersum me vllaz nisi tibi esset datu de sup. Et cu a deo potestate habeat faciat igitur que.l.diuina pariter et humana iubent. Et qr ex adulterio omnia pene crimina pficiscunt: violentia.iniuria.homicidiu.periuriu.falsa testimonia.et aliquotiens simul cu eo stuprum et lenociniuz comittunt.ob quod sub vna rubrica claudunt: merito leges pter eius enormitate de eo trasigere no pmittunt.C.de transac.l.transigere et in.l.de crimine.C.ad l.iull.de adulter. Primo igit videndu est qualiter iure ciuili comittant adulteria stupra et lenotinia et demu que sunt eorum pene. Et primo videamus de adulterio quod comittitur iure ciuili tunc principaliter qn mulier castitate matrimonialem cu alio viro violat.l.inter liberas.ff.eo.quod de iure ciuili tm pcedit quia mulier viru de adulterio deferre no potest l.i.C.e.licet de iure canonico vt infra dicet mulier possit accusare de adulterio per.c.maritus et.c.intelleximus versicu.q circa.e.ti.quod no faceret nisi a viro etia comitteret. Sed dicendu est q adulteriu ppie e in muliere impropie vero in viro quo ad accusationes. Sed quo ad penas legales vterq punitur pro interesse reipublice vt subdicet Pena aut huius criminis variatur scdm variatione psonaruz Nam alia viro alia vxori imponit Et viro quide pena mortis infligit Nam sacrilegos nuptiaru gladio puniri oportet.l.quauis in fine.C.eo.titu. nec e dicta pena correcta in viris p iura nouissima auctorisa.

vt vult glo. in dicta. l. quãuis. In muliere vero qꝛ fragilior ẽ
imutata ꝑ auct. Sʒ hodie ibi sigñã. q̃ mulieres hodie vberãt
et monasterio tradũť data facultate marito illã ĩfra bienniũ
recõsiliandi q̃ lapso vel viro ĩtra bienniũ mortuo adultera ha
bitu suscepto monastico in monasterio trusa dũ viuit habitat
duab⁹ ꝑtib⁹ ꝓprie substãtie liberis si haeat. tercia vero mona
sterio applicandis Sʒ si liberos nõ habeat parentib⁹ stantib⁹
tercia pars applicať bonoꝝ et due monasterio. Non stantib⁹
vero liberis neqꝫ parentib⁹ vel etiã stantib⁹ parentib⁹ cõscijs
criminis omnia bona monasterio querunť. Sʒ si pactũ factũ
fuisset inter virũ et vxorẽ de lucranda dote in totum vel in ꝑte
illa pacta seruanda sunt siue crimialiter siue ciuiliter de crimi/
ne agatur per. l. fi. C. de pact}. ↄuen. et. l. sancero legũ. ff. de pe
nis et secundũ doctoꝝ. in dicta auct. sed hodie. Nunc q̃liter
stuprũ cõmittať querit. Et dicendũ est ꝙ ꝓprie cuʒ virgine et
large. capiendo etiam cum vidua honeste viuẽte insti. de pu:
iudi. §. le. iulia. in fine. et. l. stuprũ. in fine. ff. ad. l. iul⁹ de adul:
et in. l. inter liberas. co. ti. Stupri vero pena pariter variať ſm
varietatem ꝑsonaruʒ. Nam si cum pueris vase ꝓhibito quod
nephandũ est gladio vltore pena capitis punitur. C. e. l. cuʒ
vir⁹ Si vo cũ femina vase ꝑmisso naturaliť ↄmittiť et ↄmittẽs
alias ,sit honesta ꝑsona medietate ꝑte honoꝝ per publicatõeʒ
mulctatur ꝙ si humilis ꝑsona fuerit relegať et in corpore co/
herceť} puta qꝛ deportať in insulam. ff. de questio. l. si quis vi
duam facit quod habeť insti. de pu. iudi. §. Item lex iulia. sʒ
si per vim fieret capite punitur insti. de publi. iudi. §. sin autẽ
Sciendũ tamen est ꝙ sollicitatores mulieꝝ multaꝝ ad in/
fringendũ matrimoniũ vel dantes intelligere virginibus ꝙ
volunt eas habere vxores vt corrumpant extra ordinarie pu/
niantur arbitrio iudicis. l. i. in principio. ff. de extra or. cri. qd̃
procedit sine vi. quia si cum vi. distinguendum esset qꝛ aut ip
semet qui sollicitat aut interpellat vim facit aut per alium fieri
facit et si per se. Aut peruenit ad actum. Et tunc indubitanter
capite puniuntur. Aut non peruenit ad actũ et tunc distinguẽ
dum est vt in glo. l. si quis non dicam rapere. de epi. et cleri.

Si quis aũt non infert vim ꝑ se sed per interpositã ꝑsonaꝫ Et tunc sumus in termis.l.i.§.fi.ff.de extraor.crimi.cuius tenor talis est. Qui puero stuprũ abducto ab eo vel corrupto comite ꝑsuaserit Aut mulierem puellã ve interpellauerit Quid ve impudicicie gratia fecerit domũ prebuerit p̄cĳ ve quo is persuaserit dederit ꝑfecto flagicio puniunt̄ Capite imperfecto in insulam deportantur corrupti comites summo suplicio afficiuntur. Item notandũ ꝙ quando tutor stuprauit eã cuius fuit tutor deportatur et bona fisce vendicant̄ per.l.i.C.si quis eam cuius tutor fuerit corruperit Et idem in curatore ꝑ.l.qui pupillam.ff.e. Item mulieꝛ que seruis ꝓprĳs se immiscent capitaliter et alĳs penis de quibus in.l.i.C.de mulie.q̄ seruis ꝓprĳs se immisce puniunt̄ Et qꝛ parum hoc est in vsu vide in dicta.l.vnica vbi clare. Sed qꝛ cum adulterio et stupro aliquãdo cõcurrit incestus pena eius variatur per sciẽtiaꝫ et ignorantiam Nam qui scienter committit:eadeꝫ pena qua adulter punitur. Sed si per ignorantiam contracto matrimonio a masculo cõmittatur humanius punit̄ ꝙ adulterium.ff.e.l.si adulterium.§.nõ nunꝙ et.§.incestũ. Si vero cõmittat̄ a femina per ignorantiã iuris naturalis vel gentiũ punitur vt masculus. Si per ignorantiã iuris ciuilis excusatur in totum et idem in minore vt.ff.eo.si adulterũ.§.i.et.§.idẽ imperatoꝛ et.§.incestum est et aliud in hoc crimine speciale. Quia si ante ꝙ quis accusetur diuertat a tali illicito matrimonio nõ tenet̄ postea vt.ff.eo.l.si adulteriũ.§.idem pollioni Et est hic ꝑstitutũ quiquẽniuꝫ vt et pro lenocinio vt.ff.e.l.mariti lenociniũ §.hoc quinquẽniũ et est eadẽ pena lenocinĳ que adulterĳ vt ff.de mino.l.auxilium. Nec excusant a pena incestus crasse nuptie quinymo scienter contrahentes incestas nuptias puniuntur cõfiscatione dotis et oĩm bonoꝝ et verberati in exiliũ mittuntur.C.de incest.nupc.l.qui contra et auct.incestas vt ibidem vide Qualiter vero lenocinium cõmittatur.attendẽda est qualitas personarum. Nam vir potest aliquibus casibus lenociniuꝫ cõmittere:etiam in ꝓpria vxore puta quia ab adulteris vxoris aliquid recipit,vel quia in adulterio deprehensaꝫ

retinuit vel quia patitur vxorem suaz delinquere vel dampnatam de adulterio duxit vel questũ ex adulterio vxoꝝ facit. l. ij. §. lenocinij. ff. e. titu. et dicta. l. ij. C. eo. et ibi glo. Detinens autem suspectam tali suspitione quã possit per honestã paciẽtiã obũbrare non cõmittit lenociniũ. l. sine metu. C. eodẽ. Sed si nõ possit eam honeste obũbrare cõmittit lenociniũ l. mariti in principio. ff. e. Et an honeste vel inhoneste possit eã obũbrare. Remittendum est arbitrio iudicantis per ea que tradunt doct. in dicta. le. sine metu. Et erit arbitrium sumendum ex cõiecturis de quibus in glo. super verbo in ipsis rebus in. l. quod ait lex. ff. e. ti. sc3. ex loco puta quia oppaco vel sacrato qualitate personaꝝ puta quia nõ sunt in gradu ꝓhibito ex actu vt quia se inuicem baysiabant et mamillas vel pudenda tangebant vel quod vehementius esset vidit vxorez ad collum amplectentez virũ. Et isti similesqꝫ actus faciunt ꝑsumi adulteriũ taliter ꝙ si aliquis maritellus optans cornua per ea non suspicaret non esset per iudicem dissimulandus qꝛ non posset per tales actus obũbrari honestas. Nos tamẽ gallici qui fidem babemus de honestate mulieꝝ nostrarũ arbitramur semper in bonam partem. et ꝙ omnia talia bone et honeste amicitie causa nõ aut mala vel inhonesta contingũt intentione Et predicti lenocinij pena est eadem lege instituta. videlicet lege iulia. de adulte. per le. ij. §. lenocinij. ff. e. et per. le. crimen. C. eo. cum concor. Committitur etiã lenocinium per lenones ducentes meretrices per patriã et eas ꝓstituentes in luppanarijs Et ad hoc ꝙ dicat quis leno. publicus de quibus in auct. de leno. coll. iij. oportet ꝙ cõcurrant sequẽcia Primo ꝙ inuitas puellas sumant puta via facti vel per verba deceptoria vt vult glo. in dicto auct. §. ꝑconam⁹ Scđo ꝙ ad necessitatẽ peccãdi iudicant. Tercio ꝙ fornicationis eis deffe rãt questũ Et quarto ꝙ ipsas babeãt obligatas pactis ꝓmissiõibus iuramẽtis vel cõuẽtõib⁹ ad dictã vtilitate exercẽdã ꝓut vult tex. in ꝑdctõ. §. ꝑconam⁹ Et tales vltio supplicio puniũtur vt i dcõ. §. ꝑconam⁹ et ibi glo. Qualit auũt fautores adult. stuprãtiũ et lenonũ puniãt leges appiũt nã i adul. fauto. eadẽ

pena puniunt̃.l.qui domū.ff.e.ti.et in stupro eadē pena.pu-
niunt̃ fautores qua stuprantes et si amicis.ff.e.titu.et in leno
cinio pariter tenent̃ fautores pena lenocinij.l.ij.et.l.castitati.
C.e.et.l.is.cuius.i.respon.et.§.i.ij.et.iij. Et hec sunt pene
legales in p̄dictis criminib⁹ statute et ordinate ꝗ̄ peccato ꝯtra
naturā qd̄ nō audeo declarare ē pena capitalis.C.de adulte.
l.cum vir.et in aucten.vt non luxu.ho.cōtraria.coll̃.vi.Et idē
in brutalitate Et ad terrorē crimīs debet brutū cum homine
simul vltimo supplicio affici.ca.mulier.xvi.q.i.pena adulte.
scd̄m canones. De iure aūt canonico predicta crimia puni
untur.Nam adulteri primo a thoro separant̃.Secūdo in mo
nasterio detrudunt̃ vt ibi.lacrimis lauent pctm̄. Tercio quia
scandūtur in pānis et capillis ante et retro.Quarto excōicatur
et hoc et vltimo quod pōt facere eccl'ia scꝫ excōicare maiori ex-
cōicatione que vocat̃ anathema de qua in.c.si quis suadente
de penis in cle.Et eadem pena imponit̃ iure canonū virisqꝫ
vxoribus.xxxij.q.vi.c.cristiana Sꝫ qꝛ iura canonica.in san
guine nō puniunt per.c.sniāꝫ sanguinis.ne cleri.vel monachi
cum ecclesia fec̃. quod in se est et adulter vel adultera etiaꝫ de
foro eccl'ie ꝓpter incorrigibilitateꝫ remittunt̃ foro seculari ser
uata forma.c.cum nō ab hoīe de iudi. Clericus aūt luxurio
se viuens et publice in scandalū eccl'ie adulterās vel fornicās
potest suspendi ab officio et inde crescente cōtumatia deponi
l.di.si quis dyaconus qui si incorrigibilis efficiat̃ propter no
toriū scandalū quod causat̃ ex eius publica et notoria fornica
tione pōt degradari vt volunt doct.in dicto ca.cū nō ab hoīe.
facit optime.c.maximianus.lxxxi.distin.et ca.ac.si clerici.de
iudi.Et ratio est quia ex tali rebellione et cōtumacia perseue-
rata obstinate causat̃ quidē contempt⁹ clauiū eccl'ie.quiqdē
contemptus sapit heresum tanto maiorem quanto maius est
delictum.ca.odio.lxxxvi.distin.Ubi aūt presbiter adulterat̃
cum filia spirituali punitur quia deponitur ab officio.xv.an
nis peregrinatur et demū in monasterio perpetuo dedicatur.
xxx.q.i.cap.si quis sacerdos. Unum tamē est notanduꝫ ꝙ
siue de iure canonico siue de iure ciuili loquamur adulterium

quod ab vxore cõmittitur vir non potest accusare in casibus istis vz quando vir pariter est adulter.c.intelleximus.e.ti. Itez secundo si vxorem tradidit adulterandaz vt in.c. discretionez de eo qui cognouit ꝯsangui. Tercio si violenter fuit oppressa ff.e.t.l.vi passã.quarto si ignorãter et fraudulẽter ab alio fuerit cognita quẽ credebat esse virũ suum ar.xxxiij.q.ij.in lectũ Quinto si credens virum mortuũ esse Alteri nupserit.xxxiiij.q.i.c.cuz per bellicã.c.dñs ac redemptor noster de sc̃dis nup. et melius auct.hodie ca.de repudijs Sed si ille talis sciẽs primũ virum viuere nubat huic vel vir aliam habens vxorez asserens se solutum nubat adulterium vel stuprũ cõmittit sc̃m qualitatem mulieris.l.cum qui simul duas.C.eo.titu.a quo tamen releuat̃ mulier si sit decepta per.e.l. Sexto quãdo post adulterium eaz recõsiliauit de iur.iuran.c.queadmodũ Septimo qñ viro obstat ꝓprium iuramentum vt in dicto.c.queadmodum de iure iuran. Octauo in casu.c.fi.eo.ti. Stuprum aũt de iure canonico punit̃ penis de quibus in.c. peruenit.e.ti.scz ꝙ ei nubat et pena castigationis secundũ ꝙ visuz fuerit iudici imponatur vt ibidem vult glo.super verbo castigatus. Si aũt non velit aut non possit nubere: corporaliter castigat̃ et excõicatur ymo et in monasteriũ intruditur de quo facultatem egrediendi non habet sine licentia epi. Si autẽ stuprans sit persona eccl'iastica in sacris cui nubere nõ sit fas tunc debet corporaliter castigari per dictũ ca.peruenit facit etiã in ar.c.ij. de calump. Et si talis clericus habeat bona dotabit̃ stuprata de suis bonis qz pro interresse mulierũ illa pena est statuta ꝑ dictum.c.i.de adulte. Et clericus puniri põt pecunialiter vt in ca.finem.de dolo et cõtumatia de offi.ordi.ca.dilectus.de penis ca.licet. Et poterit etiam deponi per ea que tradunt doct. in dicto.c.ac si clerici vt supra dictũ est. De incestu vero cõmisso cuz matre vel sorore seu filia spũali qua pena puniatur iure canonũ vide.c.si quis cum matre.xxxiij.q.ij. Et nota ꝙ grauior pena imponit̃ ꝙ pro adulterio vt vult tex. in .c. ij. de eo qui cogno.consan.vxo.quod limita vt in glo. Et peccatuz contra naturam vel brutalitas. qualiter similiter puniatur

vide in ca. clerici. de excess. prela. Et finaliter distingue vt sup. in adulterio et aggrauando penã adulterij arbitrio et discre- tione personarũ habita.

Sequitur rubrica de raptoribus

Ista Rubrica precedenti subnectitur

quia quedam cõtinuatio materie esse videtur. Et qz pene raptus virginum viduarũ et sanctimonialium sunt capitales Et tradunt clare. in .l. vnica . C. de rap. virgi. et in. l. si quis non dicam rapere. C. de epis et cle. Et pariter in raptare nupto. ff. ad. l. iul. de vi pu. l. qui cetu. §. qui vaccatẽ et. §. sin autẽ insti. de publi. iudi. Ideo de eius pena ad iudi. ad spẽm rescribere supfluum mihi visum est Sz ad dicta iura remitto Breuis tamen sũma hec esse potest q raptus cuz vi factus punitur capite per. l. raptor. C. de rap. virgi. et. §. sin autem insti. de pu. iudi. et. c. lex. in fine. xxxvi. q. prima et. ca. si quis non dicaz ca. causa. q. ij. Si autem sine vi si cõmittat ab eo qui in dignitate constitutus est media pars bonoruz ɔfisca tur. Si vero non sit in. i. dignitate: in corpore cohercentur et re legantur insti. de pu. iudi. §. preterea autem Si autẽ volẽs rapere per seipsum vim non fecit sed per comitẽ seu mediato- rem vim fieri fecit. Et tunc puniunt penis de quibus. iij. §. fi l. prime. ff. de extra or. crimi. cuius tex. tenorẽ inserui. in pcedẽ ti rubrica. De fautorib9 autem eorum qualiter puniãtur eis dem cauetur iuribus. Bona autem talium quibus incptuz et qualiter applicent dict] legib9 iuncto auct. de rep. muli. que ra ptoribus nubant coll. ix. cauetur satis clare Unum tamen est notandũ q cõmunis snia doctorũ in dictis iuribus habet q raptores etiã dicantur hij blandimentis aut verbi decepto rijs ad hoc raptas impellunt quod nõ est mirum attenta hu- manitate criminis Et licet de iure ciuili rapta raptori nubere non possit sine pena in dicta auct. de rapt]. muli. iure. tñ cano- nũ nubere põt per. c. si. de rap. Si ad hoc voluntarius interue niat cõsensus nec stat in hoc dispositioni iuris ciuilis de quo in. c. ad id. quod de sponsa. et in. c. litteras de despõ. impube.

Raptoris aūt pena de iure canonico est ꝙ raptor. efficitur se⸗
uus rapte nisi velit se reddimere vt .xxxvi. q. i. de raptoribus
et excōicanꝫ cum suis fautoribus .xxxvi. q. ij. c. i. Clerici vero
deponunꝫ vt in dicto .c. i. et .c. reos .c. de puellis. Posset hic
queri post precedentes species. qua pena teneantur sollicita⸗
tores alienaꝝ nuptiarū et matrimonioꝝ interpellatores quā⸗
uis effectu scelerum potiri nō possint et dicendum est ꝙ pena
extraordinaria .l. i. in principio. ff. de extraor. crimi. de quo in
l. si quis non dicam rapere. C. de epi. et cleri. Quam est cano⸗
nizata de pe. di. prima. Que autem vel qualis pena impo⸗
nitur in extraordinarijs criminibus dicetꝛ suo loco.

Sequitur rubrica de vi publica.

Scire volumus quibus modis vis publica cōmittatur breuior vel clarior sñia non pōt haberi ꝙ tex. duodecim pn̄aꝝ legū. ff. ad .l. iull. de
vi pu. vbi modi et casus quibus cōmittitur vis pubulica sigil⸗
latim enumeranꝫ et qui resoluūtur in hos videlicet ꝙ quicun⸗
ꝗ aliena per vim armatam rapit siue sint ꝑsone siue bona. le.
iuliana. de vi publica tenetur et armorum appellatione ꝯtine⸗
tur omne instrumentum per quod homini nocumentū fieri pt
l. armatos. ff. ad. le. iull. de vi publica inter quos singulariter
notatur casus .l. fi. scꝫ de imponente nouū vectigal qd intelli⸗
ge qn̄ imponens exercuit. Et est hoc crimen publicū cuiꝰ dela⸗
tio cuilibet de pplo ꝯpetit .l. i. ff. de pu. iudi. Et ē a deo publi⸗
cū ꝙ etiā si vim passi ꝑabꝰ exorati iniuriā remittāt ꝓ interesse
in̄ publico poterit ꝗlibet extraneꝰ etiā post quiquēniū deffer⸗
re .l. ꝗ cetu. §. ꝗ vaccātē. ff. e. ti. Pena āt huiꝰ criminis vt ceteroꝝ
ex qualitate variaꝫ ꝑsonaꝝ. Nā aliter serui aliter ingenui puni⸗
unꝫ. Et ꝗdē si nō ꝯponaꝫ cū alio crimie in libero capite puniꝫ
pena deportatōis et bonoꝝ publicatōis .l. ij. et .l. si ꝗs ad se fū⸗
dū. C. e. ti. ff. e. l. ij. insti. de pu. iudi. §. Itē lex in cuiꝰ locū ho⸗
die succedit bānimētū ꝑpetuū cuꝫ bonoꝝ pu. sicuti dicimꝰ ꝙ
loco relegatiōis succedit bānimētū ad tēpꝰ siue annotatiōe bo⸗
noꝝ de qui. §. relegati insti. ꝗ mo. ius. pa. po. soluiꝫ et ꝑ doct.

in aucto. Item nulla cōitas. C. de sacro.sanc.ecclie. Est tamē notandum q dicte pene locum habent vbi vere vis illata est Si vero vis nōduz est illata Sed aliquis hoīes armatos vti bucellarios vel hi aure liberos homies vel seruos penes se aggregatos ad vim publicā inferendā habuerit vel tenuerit tūc licet nō sit vis illata in psona: arbitrio iudicantis punit et in bonis pena centū librarū auri mulctat. l. fi. C. eo. et ita limitā tur. l. i. et. ij. in principio. ff. e. titu. Judices vero et rectores si talia dissimulauerint penis in dictis iuribus cōtentis puniri debent. Qualiter aūt serui vim publicam cōmittentes eorū motu pprio vel a dn̄is exortati et ipsi domini exortantes puniant habetur in. l. seruos. C. eo. titu. Notanduz etiam q viles et infames persone et consueti in hoc crimine delinquentes grauius ceteris puniunt vt in. l. seruos in fi. C. eo. Sed qr tex. glo. et doct. clare illam grauiorem penā nō aperiūt arbi. iudicis relinquend⁹ est quia pena que nō est taxata a iure arbitrio iudicis relinquitur. ff. de penis. l. hodie. et. l. sancio. legū eo. titu. et in. c. de causis de offi. de lega. Est etiam notādū q predicte pene locū habent vbi ex violencia ↄmissa nō sequitur aliud grauius crimen puta homicidiū raptus aut similia. Nam pro qualitate illius criminis vim publicam cōmittētes Et illorū fautores punirentur. de quo plene p doct. in. le. qm̄ multa facinora. C. eo. ti. et in dicta. l. qui cetu. §. qui vaccātes eo. ti. ff. et iste sunt pene ciuiles. De iure autē canonico alie pene statuunt vt in alijs criminibus publicis et infamātibus videlicet q clerici vim publicam cōmittentes possunt excōicari donec emendent et pariter deponi pro offensa publica pro quo faciunt que leguntur et notant. in. c. veritatis. de dolo et contuma. et in. c. inquisitionis et in. c. qualiter et quādo de accusa. et in. c. licet hely. de symo. et que notantur in. c. generali. de elec. li. vi. et in. c. ac si clerici et in. c. cum nō ab hoīe de iudi. prout supra dictum est in precedentibus criminalibus.

Sequitur rubrica de vi priuata.

Qualiter hoc crimen cōmitatur clare aperiūt leges. ff. e. ti. que nō possunt breui⁹ sūma

ri. In h tn differt hic ti. a p̄cedēti q2 vis de q̄ in p̄cedēti ti. fit cū armis et ea de qua in hoc ti. fit sine armis. Armorū aūt appel latiōe veniūt fustes lapides ferrū et omne illud quod manu et artu mittit. ff. de ver. signi. l. armorū nota. glo. in. c. sicut dig nū de homi. et i cle. ne in agro. de sta. mona. in glo. sup verbo arma et. l. iij. §. armis et. §. plane. ff. de vi. et vi arma Pena aūt huius crimis est relegatio et ademptio tercie ptis bonoꝝ vt vult glo. in regula hoc iure. ff. de regu. iuris. per iura. in ea allegata facit tutoris. C. e. ti. et nota infamie. ff. eo. l. fi. in vlt. verbis. Aduertandū tamē est q̄ si ex dicto crimine alia in surgant maiori pena digna dn̄t pariter puniri pena. le. de illo crimine disponentis vt visum est in p̄cedēti p. l. qm̄ multa. C. e. ti. Notandū etiā est q̄ etiā si per terrorē armorū vis fiat. lz arma non extrahant vel mittant nihilomin⁹ puniunt nō ex l. iul'. de vi publica sed per. l. iij. §. armati. ff. de vi. et vi arma. de quo suo loco dicem⁹. Et hec ē pena ciuilis. Pena autē canonica ē multatio tercie ptis bonoꝝ per iura cū in eis lectis et notatis in p̄cedēti rubrica allegata et deducta facit. c. ij. de or. cog. in glo. que ponit hos versus Vis priuata reū depo nit ab ordine rerū. Sed deportat si vis armata pbat.

Sequitur rubrica de homicidio

[H]ec Rubrica ponitur secundū rubri

b catiōnē canonicā eo q̄ lex cor. de sicca. ad alios cas⁹ q̄ homicidia se extēdit vti ad insendiarios ex. ij. ca pite legis. l. i. in principio et. l. si quis dolo. ff. ad. l. cor. de sicca Similiter et ad eos qui thilibias. i. instrumēta ad castrandū hoīes faciūt. l. hij quoq; e. ti. Et qui castrādos seruos tradūt vel qui spadones faciūt. l. le. cor. ia. i. § Itē diuus et. l. is q̄ ser uū eo. ti. Et pariter qui sacrificia illicita faciūt. eo. ti. l. exsena tusconsulto Et ideo vt de capitib⁹ dicte le. homicidiū dum taxat respiciētib⁹ tractem⁹ et alia capita suis locis et ti. relinq̄ mus sub descriptōe cano. p̄dctā de homicidio dūtaxat in hoc ti. tractabim⁹ quē subordinare potueram⁹ post titulū le. iulie. maiestatis. Nā primū pctm̄ qd a patrib⁹ nr̄is pcessit fuit lege maiestatis. Scdm vero homicidij Nā cayn fratrē suū abel

prim⁹ interemit Et reuera hoc crimē a deo ē detestabile q̄ angeli dei voluntatis executores sanguinez occisorū de manibus homicidaꝝ requirūt de quo gen.iiij.ca. Huic leges ciuiles vialatores cognatōis humane tales appellāt.l.vt vim ff.de instura et iure. Quantū aūt iura canonica detestant̄ legit̄ et notat̄ in ca.periculo le de peniten.distin.i. Ut ergo de casibus cōiter accidentib⁹ aliquid vtile iudicab⁹ et practicis subn otem⁹ hec membra que hijs trib⁹ ritbinus versibu s cōtinentur ꝓsequemur videlicet vsus. Ferro ore ligno lapide telo. Impulsu minimo ꝓcessuq̄ꝫ veneno. Homicidiū dico signo cōmitti atq̄ꝫ pugno Capio igit̄ primū membrū vz qn̄ homicidiū ferro cōmittit̄ Et istud membrū est ꝓprie illud de quo disponit.l.cor.de sicca. Nam sicca ferreum ab vtraq̄ꝫ parte scandens vel cultrū dicat̄ insti.de pu.iudi.§.Itez.l.cornelia vērculo sicari autem et a sicca siccatrix descendit et hinc dicere possum⁹ q̄ sicca pōt capi pro omī instrumento cum quo siccatrices ex quibus mors naturalis sequit̄ inferunt̄. Et hec interpretatio sinui pōt ex legib⁹ ti.ff.et.C.de sicca que loqunt̄ de morte cōtingēte tam ex ferro q̄ lapide q̄ etiā telo et alio mō occidēdi Hoc ergo expeditū est q̄ qui neccat quomōcūq̄ꝫ hoc eueniat dum tn̄ dolose fiat neccās tenet̄.l.in.l.cor.dolus.ff.ad.l.cor. de sicca Et qualēcūq̄ꝫ hoīez occidat liberū vz an seruū nobilē vel innobilē militē vel paganū.l.i.§.ꝓterea in fine.ff.e.titu. Sūt tn̄ qui impune.occidunt̄ de quib⁹.in.l.iij.§.si.vēr.transfugas qd̄ limita et intellige ꝑm glo.vel eiusdē.l.scꝫ ꝑfecto flagitio etc̄.ff.e.ti. Quicūq̄ꝫ igit̄ aliū gladio dolose occidit pena legis cor.tenet̄ Sꝫ q2 lege cor.cauet̄.in tercio capite de quo in.l.i.in principio et.§.diuus .ff.e.ti.et in.l.ij.C.e.q̄ etiā puniat̄ ambulans cū telo vt occidat et q̄ vulnerat etiā vt occidat habeat̄ ꝑ homicida q2 volūtas i hoc casu ꝑ facto reputat̄.l.is q̄ cū telo.C.e.ti.et.l.diuus.ff.e.ti.pena ca.puniat̄ ac si vere occidisset vt clare appent tex.in.l.aut facta.§.euent⁹.ff.de pe.dubitare tn̄ me facit qd̄ cōtrariū in cōi pratica obseruatur ita q̄ si millies appareret āĩo necādi quē vulnerasse vel impulisse si mors nō sequat̄ vulnerati vel impulsi pariter nō seq̄

tur mors vulnerantis vel impellētis ꝙ ꝙ leges p̄dicte mortē
sequi debere clare disponāt Et que quidē leges ciuiles etiā iu
uantur lege diuina de qua exo. xxi. c. vbi tex. dicit q̄ percussent
hoiēz volens occidere morte moriat᷑. Vñ igitur hoc ē ꝙ iudi
ces nostri tēporis sint clementiores lege nō valeo Aliā rōnez
cogitare nisi ꝙ in p̄misso casu scʒ qñ nō sequit᷑ mors vulnera-
ti vel impulsi nō tm̄ ledit᷑ res publica ꝙ tuz ex morte qr nō pri
uat᷑ res publica sine suo. Et ideo rigor illaꝝ legū potuit ꝯsue-
tudīe restringi maxīe in locis in q̄b⁹ homicidia paꝝ frequētā
tur et accidūt sicuti in p̄nti regno francie ꝑ ea q̄sentit tex. in dcā
l. aut facta. §. fi. Et in p̄misso articulo doctores vario mō di-
xerūt Nā sūt q̄ tenēt p̄dictos tex. ad litterā et quoadiuuāt pl'.
et canones scʒ per. l. si quis nō dicā rapere. C. de epi et cleri. ꝓ
qua ꝑte faciūt glo in. l. p̄nti in principio. C. de hijs q̄ ad eccle.
cōfugi. et in. c. de pa. iura. fir. sup verbo mēbroꝝ Qui vero te
nent cōtrariū sol ī adducūt cōsuetudinē qr iurib⁹ cōib⁹ salua-
ri nō p̄nt Et ideo cōcordādo dicam⁹ iuuādo nos dicto. §. fi.
l. aut facta ꝙ vtraqʒ opinio saluari pōt er dicem⁹ ꝙ delinquē
tes vtroqʒ casu puniunt᷑ ea. l. s. l. cor. ꝰ nō eadē pena Et hāc in
terpretationem sinuo ex dicta le. i §. diuus in fine. ff. ad le. cor.
de sicca et ex dicto. §. fi. l. aut facta. Et ex theorica. l. sciant cun-
cti. C. de proba. vbi in criminibus exigūtur probationes luce
meridiana clariores Et quia non est possibile clare dici posse
illum qui occidere voluit et non occidit occidisse. dicemus ꝙ
deffīcit probatio facti sine quo nullus debet capitaliter dam-
pnari per. l. i. iij. §. si quis vltro. ff. de questio Nec obstat si di
catur ꝙ fictio iuris hoc operetur quia respondetur ꝙ fictio id
operatur in casu ficto quod veritas. In casu vero quando ad
diuersos fines tendunt Secus si ad eūdem qr tunc veritas pre
ualet fictione per tex. et ea que in eo inferūtur in. l. filio in prin
cipio. ff. de libe. et postu. Nunc claruz est ꝙ fictio et veritas ꝰ
casu ad eūdē finem tendunt et ideo quia veritas est hoiēz nō
esse occisuz nō habebit locū fictio quo ad penā scʒ hominē nō
occisū ꝓ occiso h̄ri qr in factis vt dictū ē veritas p̄pollet fictōe

et maxime in penalibus in quibus semper debem⁹ in huma/
niorem partē inclinari per regulā in penis. li. vi. cum ibi no/
tatis. Dicemus ergo penā moderandā et leniendā scdm q̄li/
tatem delictorū ar. dicte. l. i. §. diuus. in fine. ff. eo. ti. ad. l. cor.
de sicca. Quā snīam reperi humaniorem inter docto. Et ideo
nimirū si in iudicando quicquid habeat rigor legum seruat̄ di
ctum temperamentū quia in talibus vbi agitur de vita et salu
te hominis caute ambulandū ar. lectorꝫ notatorꝫ in. c. vbi ma
ius de elec. li. vi. cum concor. Nunc de scdo membro scʒ de
homicidio quod ex ore causat̄ discussiendū est. Et istud scdm
membrū fundatur super sexto capite legis duʒ dicitur Qui ve
falsum testimoniū dixerit quo quis publico iudicio reus capi
talis damnaretur Qui modus occidendi de testabilius est eo
ꝙ quasi cum oībus participat criminibus merito ergo iuris
consultus de eo. iij. spālem mentionē fecit. Et capio primum
membrū huius membri de falso testimonio. Secūdū erit de
falso et corrupto iudicio. Et pro fundamento premitto tex. in
ca. i. de falsis vbi talis tex. Falsidicus testis tribus p̄sonis est
ob noxius. primū deo cuius p̄ntiam contempnit. Deinde iu/
dici quem mentiendo fallit. postremo innocenti quem falso te
stimonio ledit. Et ideo merito istud p̄ditorū homicidiuʒ
dicta. l. cornelia puniri iubetur et quia tres ledit: triplex pena
sibi imponi potest scʒ Primo periurij. Secūdo falsi de quib⁹
locis suis dicetur Et tercio homicidij de quo hic cauetur facit
optime tex. in dicto. c. piculose de peni. di. i. tenet̄ etiā ex alia q̄
cunqꝫ pena q̄ irrogat̄ ex crimīe de quo reū p falsuʒ testimoniū
ledit vt vult glo. in dicto. c. falsidicus sup verbo ledat. De
tercio p̄iter videam⁹ scʒ qn̄ fit cū ligno qd̄ mēbrū etiā si illud
lignū nō hēat aliqd̄ ferrū puta q2 erat clana vel cucuma d̄ quo
in dicto. §. diuus. l. i. ff. ad. l. cor. de sicca. et dicit̄ clana fm ser/
monē vulgarē massa q̄ ē idē ꝙ vn⁹ magn⁹ bacul⁹ hn̄s gros
situdinē in altero extremo quo viri curiales in castris tanq̄ ar
mis vtunt̄ et merito ea. l. et pena punit̄ qui cuʒ tali ligno sine
ferro occidit q2 videt̄ habuisse aīm dolosū vtēdo tali bacculo
ī q̄ dolorē et casū mortis ice p̄uidere poterat. l. s. ex plagis § taber

narius.ff.ad le.acquil'. Et ideo si cum alio puo baculo quem ad sustentationē sue psone ambulando defferebat vel ad ornatū vt plures defferūt et q̄ baccul⁹ d̄ sui natura ad mortē inferendam nō peterat dici vel cogitari aptus: p̄sumendū erit p verberante cum tali bacculo vel ligno ꝙ nō animo occidendi faceret per ea que habenī in.l.cornelia.et in.l.diuus.ff.ad.le. corneli.de sicca.et in.l.frate.et in.l.cum qui.C.e.ti. Mod⁹ tm̄ locus persona et temp⁹ monere poterunt animū iudicātis ad arbitrandū in pena imponeuda.puta q: amici erant.si luden do sine dolo de die in platea publice quia talia faciunt cessare p̄sumptionē doli per ea que le.et nota.per glo.in.l.i.ff.ad.le. cornel'.de sicca.et in.c.cum qui.l.di.et in:cap.i.de p̄sumptio:

Uidendum nunc de homicidio quod lapide et telo. ꝯmittitur Nam hec duo vna appellatione continenī et nedum hec duo sed et omne aliud quod manu vel artu mittiī siue sit lapis lignū ferratum ferro vti sagitte dardi lance.ptisane geuelie genetarie et similia Aut simplex lignuz vel simplex ferrū vel plūbus quod vulgus appellat plumbatas vel vomipetre seu columrine quia illa fuit mens legis .xij.tabu.in pte in qua de sicca describit vt gaius dicte legis interpres testatur institu.de publi.iudi.§.Item lex cornelia Et quia ex oībus hijs resultat par et eadē ratio puniendi deb3 merito eadē pena imponi quia vbi eadē ratio ibidem ius statuendū est.le.actitio.ff.de verbo obli.l.illud ad.l.acquil'.l.i.C.de lib.p̄teri.meli⁹ et moderne in cle.i.de rescrip.in glo.sup verbo p̄sidēt] v̄ci. exidētitate rōnis et ibi car.de zaborel'. Nunc vidēdū est de homicidio cōmisso impulsu.vel per p̄cipitationem puta quia aliq̄s de domo tecto ponte vel monte seu arbore aut simili alio loco Aliquē dolose p̄cipitauit.animo rumpi faciendi colū vel submergendi isti casus licet non sint expressi in.l.cornelia per speciales clausulas: sub generali tamē de qua in dicta.l.i.in fi. prin.v̄ci.et qui hominē cōtinenī. Nam post pticulares casus enumeratos addit iuriscōsultus istam generalē clausulā. Et qui hominem occiderit punitur non habita differentia ad instrumentum vel cuius conditiōis hominē interfecerunt Que

clausula generalis casus nō enumeratos eiusdē qualitatis cō prehendit pro quo faciunt que leguntur et notantur in .le.qua actione. §.prouide si quis adulterius impulsu.ff.ad.l.acquil'.

Restat videre quando nūmis corruptus iudex quez inno centem capitaliter cōdempnat de quo tamen dicta.l.i.in prin cipio vci.qui ve.cum magistratus.ff.ad.l.cor.de sicca. Et cla rum est q si ad mortez condempnet pena capitali legis cor. tenetur per dictam.l.i. Si autem ad mortem nō condempnet sed alias puniat in corpore corrupte iudicando in exiliū dat et omnia bona cōfiscant de quo in auct.sed nouo iuris.C.de pena iudi qui male iudi. Item tenetur lege iul'.repetim.ff.ad l.iul'.re.l.i.ij.et iiij.de cuius pena sub dicet Itē ꝯcussionis.l.i ff.de concussi. Itē crimē falsi ff.ad.l.cor.ō fal.l.i.§.q iudicē et ō penis illorū criminū vide in fra suis locis Sup est videre de alio membro vidz quando ꝓcesse.quod membrū quatuor species continet sequētes.videlicet consilij mandati operis re moti et operis ꝓpinq.de primo scz ō homicidio ex cōsilio cō misso varij.vana dixerūt Quicquid tamē opinet Inter doct. hec videtur communis opinio q si homicida homicidiū al's facturus non fuisset nisi interuenisset ꝯsiliū consulentis ⁊ tunc par.idemq delictum est facere homicidiū vel cōsulere ꝑsua dendo al's non facturo et inde facienti pro quo.c.sicut dignuz §.quia vero de homicidio et ibi glo.magra et.c.fi.eo.titu.li. vi.et.l.qui seruo.ff.de furti.et.le.in furti.§.ope.eo.ti.et quod habetur in regula nullus ex cōsilio de regu.iuris.li.vi. Quā do aūt mandato fit per ꝑsonas exequētes mādatū et al's nō facturas tenet mandās.l.in cornelia.l.iij.§.ij.vacu. Itē qui auct.ff.ad.l.cor.de sicca.ca.fi.de homici.li.vi.l. In hoc iudi cio.ff.de seruo corrupto.et.l.qm multa.C.ad.l.iul'.de vi pu. et.C.de sedictio ꝑ totū. Terciū membrū est operis remoti et tūc aut prebet opē al's nō facturo puta qr gladiū furioso de dit vt se vel alium occidat et tenet.l.nihil interest.ff.ad.le.cor. de sicca vel aliud iuuamen ꝑstitit quo cessante et mediante ho micidiū inde ꝑ aliū fuit factū qō al's factū nō fuisset nisi dolo et initu illi⁹ coadiuuantis de quo ꝑ doct.in.l.is qui opē.ff.ō

fur. et in. §. ac vbi insti. de obli. que ex qua delic. nascunt et in l. dampni. §. si mandato. ff. de damp. infec. cuz concor. glo. et §. illud insti. manda. Quartū erat opens ppinqui. puta qz ipsemet cmisit cū alio et cooperatus est et equalit peccat quia est principalis in delicto illo casu de quo vide per glo. magrāz et aureā in hac materia in. c. primo super verbo pari pena que de quadruplici pcessu loquitur de offi. delega. Extra istos casus queri solet an negligens per cui negligentiā contingit homicidiū puta qz faciliter poterat obuiare et nō obuiauit teneatur pena. le. corne. de sicca et iste casus dubius est in iure. Nam regulariter non tenet quis obuiare delicto nisi psona q̄ debet offendi esset dn̄s vel pater ita videt velle glo. in. l. culpa caret. ff. de regu. iu. p quo facit. l. vtrū de parricidijs. In oppositū facit. c. dilecto. de snia excō. li. vi. et melius. l. si omne. §. fi ff. de re. mili. Et ideo pro cōcordia dicere possumus arguēdo ab equitate paritatis ratōnis qp queādmodū filius et seru tenentur subuenire patri et dominis iniuriā pacientibus ita etiā dn̄s vel pater et alij qui habent in offendentes potestatez tenent ipsos phibere als cōsentire vident. Et hoc ē qd voluit glo. in dicta. l. culpa caret in finalibus verbis suis. Et ē casus dicte. l. si om̄e §. finali pro quo facit. l. in omibus et. l. indelict ff. de noya Et est casus magis ad litterā in. le. prima. §. i. ff. si fami. fur. feci dicat Unuz tamen ē notandū qp licet ex delicto illo teneatur non tamen eadem pena ar. eorum qz legunt et notantur. i. q. i. quicquid inuisibilis et. lxxxiij. di. consentire in fi. Et istud arbitrabitur iudex ex qualitate negociorum et casuum per. l. sancio. legum. ff. de penis. Unum tamē mirabile videtur velle. glo. super verbo suo nomine in dicta. le. i. ff. si fa. fur. fe. dicatur qp non phibens furtum fieri. nullū maleficiū faciat. Et qz dicte glo. aduersant subaudiēdū est dictā glo. itelligi dbere. qn̄ dn̄s seruū furtū facere phibere n̄ potuit qp multis casib pringere pōt quos iudex. arbitrari potent Nūc de homicidio per venenū commisso videnduz Et licet reperiantur tres species venenorum in iure. Nam quoddam est venenum malum. Et istud est in duplici differentia quia

quoddā est quod potest misceri cū alio medicamento et effici bonum et tale vendi pōt. Aliud aūt quod nō potest cuz alio misceri et de se semper malū est et illud non pōt vendi. de quo in.l.quod sepe.§.veneni.ff.de cōtrahen.emp.et vendi. Et idō qui tale venenū vēdit quod de se semp malum est qz ad necādos hoīes fecerit habuerit vel vendiderit plectif eiusdē.l.cornelie pena.l.iij.in principio.ff.ad.l.cor.de sicca Et multo magis qui illo vsusfuerit per.l.i.§.preterea.eo.ti. Et generaliter quodcūqz venenū sit ex quo mors homini inferatur ex dolo facientis habentis dantis vel vedentis pena dicte.l. tenetur ī dicta.l.iij.§.i. Facientes aūt habētes vel vendētes venenū ex quo mixto cū alio medicamēto possint fieri antidota vel alia medicamenta et illo aīo facientes habentes dantes vel vēdētes inspicere debent quales sunt psone quibus vendunt Naz medicis surgitis et marescallis vendere possunt. Sed si alijs psonis vel eis ignotis venderent certe tenerentur pena.l.cor. predicte per dictā.l.iij.§.alio. Sed qz hoc casu secuto homicidio nō eueniret ex dolo facientis habentis dantis vel vendētis Sed ex lata culpa tunc leuiēda esset pena vt supra dictum est in mēbro homicidij cū ligno facti. Nā ad hoc qp lex corne. de sicca.locum habeat oportet qp dolo fiat vt p discursuz legū dicti.titu.apparet et signanter.iij.l.in.l.cornelia eo.ti. Et pro omni resolutione in hoc articulo multū facit arbitrū iudicis arbitrantis ex qualitatibus psonaz et actuuz. Notandū tn̄ est qp sub isto mēbro pōt cadere pena abortōis d' q̄ in.l.cicero de penis.ff.et in.l.diuus.ff.de extraordi.criminibus glo.in.ca. si aliquis de homicidio pro quo distingo.'quia aut abortus fit partu nōdū formato et aīato Aut formato seu animato et si formato siue animato punif pena capitali vt in dicta.l. cicero in principio. Si aūt nondū formato et tūc.aut fit hoc accepta pecunia.aut nō si cū pecunia substinguntf.qz aut intra.xl. dies.aut post.si intra:pena exilij temporalis punitur p dictā l.diuus .Si vero post.xl.ppetuo exilio dāpnaf. ff.ad.le.cor. de sicca.l.si mulierem scđm intellectū docto: Postremo videndū restat de homicidio qđ pugno.i.cum quocūqz mēbro

sine armis cōittit̄ de quo in.l.qua actione.§.occisum.ff.ad.l.
acquil'. Et ideo quia manu vacua vel pugno pōt homicidiuȝ
cōitti merito eadē.l.et pena punitur qꝛ lex cor.a mimū et actū
respiat vt per discursum ti.ad.l.cor.de sicca colligit̄ Aduer
tandū tn̄ est ꝙ de iure canonū si vulneratus ꝙ bene notādū
ꝓ remiss. a principe obtinendū per tres dies post vulnus illa
tum lasciuando viuat nō ꝓ sumitur ex illo decessisse.c. si qua
femina.l.di.saltem quo adhoc ꝙ vulneratus teneret̄ de occi
so sed si ante triduū decederet teneret̄ et in hoc differt ius cano
nicum a iure ciuili quia ius canonicū equiparat culpam lataȝ
dolo.c. eos.et.cap.si quis voluntarie.c.studeat et.ca.hij qui
eadē distin. Jus vero ciuili latam culpam dolo non equipat
per lec.et notata.iij.l.lege cornelia.ff.ad.l.cor.de sicca cuȝ ibi
notat̄. Multis alijs modis cōmittitur homicidiuȝ qui col
ligātur ex titulis.ff.ad.l.acquil'.et extra de homicidio. Sȝ qꝛ
sunt excusabilia a formali dispositione legis cornelie ideo re
linquo et ibi remitto. Super est videndū que pena de iure
canonico pro homicidio imponat̄ Et qꝛ homicidiū dupplici
ter cōmitti̅ scȝ casu et ꝓposito Sed qꝛ de illo quod casu ꝯmit
titur canones nullam penā assignāt maxime quando dabat̄
opera rei licite pe.c. Johannes et.c.fi.de homici. Uidendum
est que pena assignat̄ qn̄ opera dabat̄ rei illicite Nam tunc dȝ
ꝑpetuo remoueri et ab officio sacerdotali deponi.c.presbiterū
de homici.volun.cū sua glo.c.si quis viduā.l.distin.quia pꝰ
homicidiū admistrare nō pōt.c.miror eadē distin. Ubi āt ho
micidiū aīo cōmittit̄ tūc distinguēdū est an homicidiū sit scā
dalosum reipublice per calificationē Et tunc qꝛ eccl'ia nō hȝ
maiorē penam in homicidio quā depositionē et detrusionem
in monasteriū vt.i.c.tue de penis.pro quo ōn esset sufficiēter
punitus poterit ecclesia altero de duobus modis ꝓcedere scȝ
per degradationē et curie seculari traditionē de quo in.c.cum
non ab hoīe de iudi.et in.c.prealle.tue Uel ꝙ scōm theoricā
c.nouimus in fine de ver.signi.et in.c.quāuis de penis.li.vi.
ꝑpetuo carceri mācipetur et ibidē de pane et aqua alat̄. Dictꝰ
tn̄ carcer nō dȝ esse tante austeritatis ꝙ verisimiliter possit esse

ad mortē sed dz esse verisimilis ad penā ꝓpter dubiū īregu/
laritatis de quo per doct. in dict]. c. nouim⁹ et. ca. quāuis vbi
me remitto et ad ea que notant̄ in. c. cū non ab hoīe de iudi.
Hij vero qui sibiipsis mortē consciūt puniunt̄ scd̄m quali
tatē animi quo mouent̄ Nam si ob dolorū vel infirmitat] im
pacientiā se intermiat in nullo puniunt̄ vt in. l. i. in fine. C. de
bo. eoꝝ qui mor. si constine. Si vero ex alia causa sibi mortez
constinat Tunc aut se interimūt aut interimere satagūt. Prio
casu dic quo ad bona vt ī. de bonis damp. in fine. Quo vero
ad corpus q2 iā mortuū non pōt pati penā s3 ad terrorē delin
quentiū penes nos suspēdunt̄ quod est tollerabile ar. eorum
que habetur in. c. mulier. xv. q. i. et. iij. l. i. C. ad. l. iul. repetum
Scd̄o casu qn̄ satagit dic ꝙ aut erat conscius crimis aut nō. si
primū punit̄ pena capitali. l. si quis aliqd. §. miles. ff. de pe.
l. omne delictū. §. qui se. ff. de re. mili. Scd̄o casu punit̄ ac si
aliū animo occidendi vulnerasset. l. fi. § sic autē hoc. ff. de bo.
eo. qui mor. si consti. de quo s̄ istomet ti. dixi.

Sequitur rubrica de paricidio.

De crimē quibus casibus cōmitta
b tur satis insinuant leges in ti. ff. ad. l. pōpey de pari
cidijs. Nā ꝓprie locū habet vbi quis aliquē paren
tū occidit vel vbi aliquis parētū aliquē descendētiū pimit Et
sic hz locū in ascēdētib⁹ et dscēdētib⁹ in īfinitū In collateralib⁹
vero hz locū in quibusdā gradib⁹ vt qui fratrē sororē patruelē
matruelē patruū auūculū amitā cōsobrinū cōsobrinaz et in
q̄busdā affinib⁹ vti vxore nnru. genero socru vitrico p̄nigno
p̄nigna Et i legiuimis parētib⁹ vti patrouo et patroua de quo
in. l. i. et. l. frater et. l. s3 sciēdū et. l. cū pr̄. ff. e. ti. ꝓ quo videatur
glo. in dicta. l. i. sup verbo pena Pena aūt hui⁹ sceleris ē ꝙ cō
mittēs virgis sanguineis verberat⁹ et insutus culeo. i. sacco.
cor. ij. cū cane et gallo gallinaceo vipera et symia et inter fera
les bestias ꝯprehensus serpentiū ꝯtubernijs misceat̄ et vt re
gionis q̄litas tulerit vel in vicinū mare vel in āmem. i. fluuiū
p̄iciat̄ vt oi elemētoꝝ vsu viuus carere īcipiat et ei celū supsti
sti terra mortuo auferat̄ ꝙ si nec mare nec āmis ꝓximi sint he

filijs tradit̃ que pene colligunt̃ ex.l.pena ff.e.et.l. vnica. C.e. Et locū hꝫ tā ex verbis ꝙ mente legis pōpeye.in psonis ꝑnu meratis. Hodie tñ qꝛ difficile esset vbiqꝫ similes bestias reperire sufficit ꝙ pena vltimi supplicij īponat̃ talibus cū aliquo genere pene arbitrio iudicis secundum qualitatem regionis Arbitrande tali videlicet per quā metus terroꝛ et pauoꝛ oībus videntibus et similia cogitantib⁹ imponat̃ Et hec est mens legis de qua in dicta.l.i.ff.eo.ti.dū dicit tales lege coꝛ.teneri et quēadmodū .l.vnica. C.eo.limitat̃ quo ad hoc vt ꝓijciatur in mare aquā vel amnē per.l.pena.ff.eo.vt intelligat̃ vꝫ si ibi sit mare vicinū Nam si nō fuerit: bestijs subiciat̃ per dictā.l.pena per quā limitat̃ dicta.l.vnica. Nec est incōueniēs posteriores leges per prioꝛes intelligi per.l.sed et posterioꝛes et ꝑ glo in.l.nō est nouū.ff.de legi.dicere ergo possum⁹ ꝙ si esset tanta difficultas que quasi equiperet̃ impossibilitati posset dispensare iudex in dicto genere pene dum tamē eque per terribiles adiceren̄t ar.eoꝝ que habētur in.l.legatū.ff.de vsufru.lega. et in.l.si.ff.de operi.pu.cū similib⁹. Et eadē pena puniuntur fautoꝛes et consilij criminis.l.vtrū.ff.eo. Et sic grauioꝛi pena puniunt̃ ꝙ si ipimet facerēt qꝛ si ipimet facerēt solū punirent̃. pena.l.coꝛ. Hoc tñ introductū est ꝓpter hoꝛroꝛē criis. De iure aūt canonico pena taliū cōmittentiū est depositio et curie seculari traditio. Nā si ꝓ simplici homicidio sit depositio et detrusio vt in ca.cū nō ab hoīe de iudi.iuncto.c.tue.de penis et.ca. sicut dignū cū glo.de homici.et.c.fi.eo.ti.li.vi.debet pro isto homicidio qualificato et enoꝛmi.imponi grauioꝛ pena Sed qꝛ grauioꝛ non inuenit̃ de iure canonico ꝙ depositio vt in.ca.ad reprimendū per glo.de offi.oꝛdi. Nec habeat ecclesia vltra qd faciat nisi ꝙ eum degradet et relinquat iudicio seculari ar.ca. pastoꝛalis.cū non ab homine: ꝓcedi poterit ad degradationeꝫ vel recurretur ad theoꝛicā.c.nouimus de verbo.signi.et.ca.ꝙuis de penis.li.vi.scꝫ vt in ꝑpetuū carcerē ponat̃ in pane et aqua tristicie vtatur vt supra in homicidio dictū est. De penitencіali autem pena nil dico sed remitto me confessoꝛib⁹ qui videant et studeant rubricam de hijs qui filios occiderunt.

Sequitur rubrica de sortilegijs maleficijs matematicis et similibus.

Ec rubrica non habetur expressa in pandectis siue. ff. Sed de prima parte habetur in antiquis. Reliquę vero partes tractant̃. C. de maleficijs et matematicis. Pro cuius expeditione clarior facio tres ptes sequentes scd̃m q̃ in hijs tripliciter delinquitur primo in deũ. Scd̃o in ꝓximũ et tercio in seipsũ Prima pars expedita est supra in rubrica lese maiestatis diuine. Secunda qñ in ꝓximũ delinq̃t̃ tractat̃. C. de maleffici. Tercia vero qñ in seipsum principaliter tractatur in titulo de sortilegijs in antiquis. Capio igit̃ scd̃m mẽbrũ vz quãdo in ꝓximũ delinquitur quod contingit duobus modis videlz verbo vel opere Et quidẽ qui opere talia cõmittunt ex quibus mors sequitur de quibus in. l. i. C. de maleffici. l. corne. de sicca tenent̃. l. i. in principio. ff. ad. l. cor. de sicca. Nam plus est hominẽ. l. cõtra dantes le. Boccono. veneno occidere q̃ȝ gladio extinguere in dicta. l. i. C. de maleffici. Et qr de dictis duobus mẽbris satis supra tractatũ est videndum est de tercio vz qñ in seipso principaliter delinquitur quod mẽbrũ subdiuidit̃ in duo Nam sunt qui simpliciter in se et nõ in ꝓximũ delinquũt Alij vero in se et in ꝓximũ vt sunt illi q̃ magicis artibus vt elementa turbare vitas in sontium labefactare nõ dubitant et actinenti crudelibus et inhumanis artibus intendentes audent ventilare vt quisqȝ suos cõficiat malis artibus inimicos. hos qñ natura pegrini sunt feralis pestis assumat. i. ea morte qua bestie scz gladio moriant̃. l. multi. C. de malefici. et mathe. vel bestijs feris lacerand⁹ tradat̃ vt vult glo. in. l. nemo e. ti. Nũc de tercio mẽbro principali qñ in seipm̃ sub quo mẽbro cadũt sortilegia et alie supsticiositates Et qr ista etiã ptinẽt ad forũ seculare vt in. c. accusat⁹. §. sane de here. li. vi. videdũ est an vtentes breuibus in collo. vel alteri mẽbro alligantes vt inde curentur a dolorib⁹ et aufiebatib⁹ suis cõprehendant̃ sub hoc ti. de qua questiõe habet̃ in scd̃a scd̃e. q. lxxxvi. Et finaliter ca

uendū est in verbis sacris que in collo portant ne sit ibi aliqd impertinēs ad inuocationē demonū. qr hoc indubitāter esset superstitiosuz et illicitū cauendū etiā est ne sint ibi verba ignota ne sub illis lateat aliqd et ne fiāt aliqua vana puta caracteruz et nihil penit⁹ preter crucē. Cauendū etiā sūmopere ne habeatur spes in mō scribendi vel ligādi nec habeat spes in manu in q̄ scriptū vt puta an in carta virginea vel sit vas triāgulare. Nec oīno dz poni spes in aliqua vanitate q̄ nō ptineat ad diuinaz reuerentiā qr hoc oē totū esset superstitiosuz et illicitū et pctm̄ xxvi. q. iiij. igit et. xxvi. q. v. c. nō lz ibi nec in colectionib⁹ herbaz etc. Et ideo qr in istis casib⁹ nō est dolus expressi⁹ lz cadere possit supsticio sit as leges ciuiles hoc casu penā nō determināt sz est iudicio cōscientioso et penitencali eccl'ie remittendū vt in dicto. c. nō lz. Diuinatores aūt sub hac rubrica cōtinētur et diuinandi modi sunt plures. Sed ad ppositū nrm̄ enumerant sex modi. iij. l. et si excepta §. si quis. C. de male. Et lz argumēta fieri possent hinc idea an diuinatio sit pmissa vel ne Cōclusio tñ ē q̄ nō dz eē auguriū. in Jacob nec diuinatio in israel qr p tales diuinatiōes vsurpant ea que ad deū ptinent scz noticia futuroz. xxvi. q. v. §. i. facit. l. sed. et si restituat. ff. de iudi. et etiā in. eo. q̄ in talib⁹ querūt salutē que a solo deo q̄/renda est. xxvi. q. ij. c. qui sine saluatore. Et ideo oīs diuinatio est hodie phibita. xxv. q. ij. c. illud v. neq3 aliqd Et habet expssuz in. c. tuarū de suozu l'. fac qd̄ habet de vtero. xviij. c. non inueniat in te q̄ obseruet auguria Et iterū nō inueniat in te q̄ obseruet sōpnia Et iter ibidē nō inueniat q̄ ariolos excitetur neq3 q̄ diuinos cōsulat Et iō tales sunt omni iure reprobati q̄ si ad lumina alteri⁹ accedāt iubent cōcremari. l. null⁹. C. e. Receptatores vero eoz deportant et bona eorū publicent vt ib idē fautores āt capitaliter puniunt. l. fi. C. e. et alia lex tāles gladio iubet eē puniēdos. l. nemo. C. e. vel bestijs subiciēdos vt ibi glo. vt s̄ dctm̄ est. Sūt aūt q̄ p artes illas magicas psonas plurimas ledūt cōflatis ymaginib⁹ cere et plures dāpnificāt de quo in. l. multū. eo. ti. Aliq̄ vero pudicos animos ad libidinē puocant. l. eoz eo. ti. vel inimicitias inter cōiuges

vel alios causant vt in dicta.l.multi Et tales leges ꝓsequunt̄ ita ꝙ si mors subsequat̄.l.cor.tenent̄ vt supra dictū ē et breui ter oēs.l.illius ti.C.de maleffici.sceuenter tales iubent puniē dos que ꝓcedūt in cōuicto et cōfesso vt sentit tex.in.l.et si exce pta.§.si quis.eo.ti.de maleffi. Si aūt cōmitti testibus ꝯfiteri noluit ꝑ hoc tñ nō euadūt punitionē lȝ mitius puniant̄ Nam iubent̄ aculeo poni et vngulis lacerari donec vngulis fulcāti bus et tinctis eius sanguine penas ꝓprio dignas facinore ꝑ ferāt dicta.l.et si excepta in fine. Unū tñ notandū est ꝙ q̄ cunqȝ dignitas nō excusat tales a q̄stione dicta.l.et si excepta in pricipio et hoc ꝓpter inuanitatē criminis qd̄ crimē lese ma iestati cōparat̄. De iure aūt canonico pena sortilegoꝝ et di uinatoꝝ est ꝙ tonsurant̄ in capite et decaluant̄ ad modū stul torū vestesqȝ eoꝝ ante et retro scindunt̄. Et de hac decaluatiōe habem⁹.xxxiij.q.i.c.de bn̄dicto. Et sic de honestatus de tota prochia eicitur.xxvi.q.v.c.epi. Et efficit̄ infamis.ij.q.viij.q̄s quis Et si habeat officiū vel bn̄ficiū pōt illis priuari vt vult glo.fi.in.c.i.de sortile.per.c.nō oportet.xxvi.q.v.cū duobus sequen.hodie tñ tales sortilegos vt dictū est iura canonica de honestāt.c.epi.e.cā.et.q.et mitrā de pictā eorū scelerib⁹ capiti imponūt.et in scala in loco publico dū popul⁹ ad diuina con currit stare faciūt Et ex inde eos cū vituperio extra diocesim ei ciunt. Que pratica pōt fundari sup dictis cap.epi et bn̄dicto ꝑ alle. Posset tamen talia fieri per demonū inuocationes quo casu clerici degradant̄ ꝑ.c.admoneāt.xxxvi.q.vult qr tunc in cidunt in heresim vt supra dictū est ti.de hereti.

Sequit̄ rubrica de falsarijs et falsis

PRima pars huius rubrice habetur in ātiqs decre. Scda vero.ff.et.C.ad.l.cor.de falß. Et qr eminentior ē pena legalis q̄ꝫ canonica prio tractat⁹ le gales ꝑmitto Et sic de falß ꝑmittēdo quero q̄d sit falsū Et q̄ dē falsū quo ad ꝓpositū attinet ē mutatio veritat] dolose fctā vt colligit̄ ex.l.q̄d sit falsū.ff.e.et ex.c.tua nobis de offi.vita. faciūt q̄ habent̄ in.c.sup lr̄is de rescri.et in.§ ea.insti.quib⁹ ex cau.manu.nō po.et addidi illa verba scȝ dolose fctā ex.l.exē

plũ. C.e.et.l.impuberẽ.ff.e.qꝛ ad h ꝓ hac pena q̃ teneaᷣ opꝫ ꝙ dolo falsũ cõmitaᷣ ꝑ dictas.ll.que q̃dẽ diffinitio ex p̃missꝭ iurib9 illicita oĩ casui ↄueit specifice d'scripto i ti.p̃uariat].et qꝛ ꝓpositi nr̃i est caũs et penas describere falsũ ↄmitti posse hijs mõis arbitramur. Cõsensu.verbo.ope.vsu.et obmissiõe.que mẽbꝛa si discurrerim9 nihil vel paꝝ hoꝝũ q̃ sub hoc crimie ca/ dere pñt relinquem9. De hijs ꝗ falsis q̃ cõsensu cõmittunᷣ ꝓ/ ponẽtes queriᷣ quib9 mõis falsũ cõsensu cõmittiᷣ. Et qꝛ ma/ xima pars cõtractuũ ex ↄsensu vires sumit diciᷣ falsũ cõmitti ꝑ cõtrahentes puta qꝛ rẽ duob9 quis vendidit ꝑ.l.qui duob9 ff.e.in quo articulo faciam9.iiij.mẽbꝛa. Primũ qḋ premissuꝫ est scꝫ qñ rem vni venditã alteri vendit quo casu cõmittiᷣ fal/ sum vt dictũ est. Scḋm qñ rẽ vni ypothecatã alteri vendit per muttat aut in solutũ dat Et tũc nõ reperiᷣ pena coꝛpalis speci fice a iure statuta. Sꝫ ẽ arbitraria ꝑ lec.et notata in.l.stelliona tus.§ pena ff.de cri.stellio.et vltra ꝓuideᷣ decepto ꝑ remedia tituloꝝ.ff.et.C.qui poci.in pigno habeãᷣ. Terciũ qñ quis rẽ vni obligatã alteri ypothecat. Et tũc etiã est pena crimis stel lionatus vt glo.in dicta.l.stellionat9.ff.de crĩe stelliona. Et ẽ tex.exp̃ssus in.l.si quis in pignore § Sed et si quis .ff. de pi gno.acci. Quartum quando quis aliquam rem vendidit et il lam nõdum traditam alteri ypothecauit per ea que habentur in dicta.l.qui duobus iuncta.l.alienatũ.ff.de verbo signi. Et in istis mẽbꝛis solũ notatur sub hac rubꝛica primum qñ quis duobus rẽ vẽdit Nã ista rubꝛica cetera mẽbꝛa ad alias spẽs declinat vt sup̃ dictũ ẽ que suis locis et oꝛdine tractabunᷣ Et ideo de scḋo membꝛo est tractandũ vꝫ de falso qḋ cõmittitur verbo quod contingit quiqꝫ mõis pꝛincipaliter vꝫ subgerẽdo denũciãdo accusãdo testificãdo et iudicãdo. Subgerẽdo pu ta qꝛ impetrando rescriptũ. Falsum ꝑsuadetur pꝛincipi vel iu dici.in.l.si quis obrepserit.ff.eo. Et ex qua persuasiõe fit in iusticia parti contra quem persuadetur. De quo inde.ff.eo.l.si quis obrepserit et in iuribus per glo.in ea allegatis. et in. le. maioꝛem et.l.vbi fl'i.C.e.ti. Denunciando et accusando etiaꝫ cõmittitur falsum.vt in.l.lege coꝛnelia cauetur.§.fi.ff.eo.pꝛo

quo faciūt que tradunt̃ p doct.iij.l.i.§ incidit.ff.ad turpil̃.
Cōmittit̃ etiā falsum hoc casu false testificando.l.i.in princi/
pio et.§.i.et.l.falsi pena.ff.e. Et punit̃ etiā si testimoniū non
habuerit effectū p lec.et notata in.c.i.de crimīe falsi. Ex quo
testimonio si sequat̃ homicidiū nō solū tenet̃.l.cor.de falsis.
ymo tenet̃.l.cor.de sicca.talis testis vt supra dictū est in ti.de
homicidio.pariter false iudicādo cōmittit̃ falsum.l.i.§.sed et
si quis.v.et qui iudicet̃ eo.ti.et tenetur de homicidio si homi
cidio sequatur vt supra dictū est in ti.de homicidio. Optime
autem multis modis falsum cōmittitur puta scriptura falsum
scribendo vel verū delendo vt in.l.i.ff.e.nec sit differēcia inter
scripturam concernentem rem publicā vel interesse priuatuȝ p
lec.et notata.in.l.damus licentiā.C.ad.l.cor.de fal̃.Et est
notandū ꝙ notarius si culpa dolo vel negligētia aliquē plus
vel minus scribendo dampnifficet tenet̃ ad oē interesse p tex.
in.l.fi.C.de magi.cōuenien.et in.l.fi.ff.si messor fl'm:mo. di
xe.iij.l.ij.C.de nume.et actu.li.xij. Tenetur etiā notarius pe
na falsi falsum attestando in instrumento suo puta quia dixit
et attestatus fuit ī sui pñtia pecuniā fuisse numeratā q̄ nō fuerit
numerata ita notant docto.in.l.si ex cautiōe.C.de nō nume.
pecunia.et i.l.si ex.iij.l.i.C.de cautione frumētario .vr.ro.li:
xij. Item cōmittit falsum notarius falso signo vtēdo.i.le. lege
cor.testamētaria.ff.e.Et est hodie pena notarij falsum instru
mentū scribentis qȝ pdit manū per.c.impialē.§ scriba de pbi.
alie.seu p frede.quod limita vt infra in fine dicet̃ Cōmittit̃
etiam falsum qñ quis sibi ascribit̃ intestato vel codicillo siue
ascribat sibi hereditatē siue legatū vel substitutōȝ.l.q̄ testamē
tū cū quattuor sequen.et.l.diuus et.l.impubrē.ff.ad.l.cor.de
fal.et.C.de hijs q̄ sibi ascri.intestato quos cas⁹ hic longū esſȝ
narrare iō ibi remitto Itē cōmittit̃ falsuȝ in falsa moneta vt
sunt illi q̄ nūmos partim raserūt ptim tixerūt vel cōfixerūt q̄
si liberi sunt bestijs subiciunt̃ et si serui vltio supplicio dāpnā
tur.Et idē de eo q̄ falsam monetā pcusserit.l.q̄ falsaȝ.ff.e. vel
adulterinos nūmos fecerit puta plūbeos vel stagneos. dicta
l.q̄ falsuȝ et.l.q̄cūqȝ.et.l.pl't.e.ti.hec tñ pena lati⁹ declarabitur

in ti. de fal. moneta. Cōmittit etiā falsū in falsa mēsura vt in. l. penl. § fi. ff. e. cuius pena est relegatio vt ibidē et in. l. annonā. §. fi. ff. de extraor. cri. Sʒ iure canonū iudicat pnia qp ieiunet. xxx. dieb⁹ in pane et aqua. c. i. de. emp. et vendi. Ego tn̄ rľarez et adaptarē penis ciui. vt in p̄cedētib⁹ dcm̄ fuit et infra dicet. Itē cōmittit falsū supponēdo ptum. l. q̄ falsā. ff. eo. ti. et. l. lege cor. testamētaria. §. i. e. ti. et. l. cū suppositi. C. e. Preterea etiā cōmittit falsū in vsu puta qr vtit quis falso noie. l. falsi nois. e. ti. ff. vel falso officio vel dignitate. l. eos. ff. e. ti. vel falso noie. alteri⁹ vtit mandato. l. q̄ noie eo. i. ff. vbi notat de fals seruientib⁹ Qui si pecunia corrupti hoc faciāt puniunt vt falsarij. ff. e. l. i. §. sʒ et si q̄s obrenūciādū Sʒ si nō corrupt⁹ pecunia tenet ad interesse. ff. e. ti. l. q̄. noie ptoꝝ qd̄ nota executorib⁹ falsas relatiōes facientib⁹. Postremo vero ꝯmittitur obmissione vt si q̄s testamentū celauerit. l. eū. qui. C. e. et. ff. e. l. q̄ testamentū et. l. instroꝝ. e. ti. per quā pbat nō habere locū in alijs instrumētis subreptis vel celatis Sed bn̄ verū est qp hʒ etiā locū in codicillis celatis cū sint pars testamēti. l. impuberē §. codicillos. e. ti. pena aūt regulariter ē in hoc delicto deportatio et oīʒ bonoꝝ publicatio. l. i. §. fi. ff. e. Sʒ in aliquib⁹ casibus spālibus mitius pcedit vt supra dictū est Et ē notādū qp querela siue accusatio hui⁹ crimis p̄scribit xx. annis vt in. l. querela. C. e. et ibi notat in glo. quoꝝ criminū accusationes et quātis tēporib⁹ p̄scribantur. Nunc de penis videndū restat de quib⁹ canones diffiniūt Et quidē cōmittētes falsū verbo vti testis qr tres ledit triplex pena imponit scʒ in eo qp ledit deum septēnis pnia nec vnq̄ admittitur ad testimonium vt. vi. q. i. quicunqʒ Et quia iudicem deludit notatur infamia. xxij. q. v. si quis ꝯuict⁹ et verberib⁹ castigat. v. q. v. illi qui in principio In eo vero in quo pximū ledit iuxta modū lesionis punit p nota. iij. q. ix. nihilomin⁹ vel dicere possum⁹ qp debeat deponi per lec. et notata. in. c. olim de rescriptis. et in. c. cum olim de offi. de lega. Et in monasterium detrudi. ad pniam agendum ar. c. si quando. l. distin. et eorū que habentur in. c. cum nō ab homine. de iudi. et in. c. tue de penis Et melius in. c. nouim⁹

de verbo signi. et dicit falsum p testē cōmitti etiā tacendo verum. c. presbiteri. v. q. vi. In delinquente autem in facto vti in falcifficante mensuras non est pena certa statuta de iure canonico nisi capiamus penam glo. iij. ff. c. vt mensure de emp. et venditur que dicit. l. cornelia de falsis puniri que est in libero homine deportatio. et bonorum publicatio vt supra dictū est l. i. in fine. ff. ad. l. cor. de fals. loco cui⁹ succedit de iure canonico depositio vt notat per doct. in. c. qualiter lo. ij. de accusa. et erit similis pena que in teste vt in penis ciuilibus vt supra dctm̄ est p. l. bodie §. si vēditor. ff. ad. l. cor. de fals. Falsifficantes aūt sigillū de iure canonico puniūt scd̄m diuersitatē sigillorum. Nam falsifficantes sigillum vel plūbum romani pontificis degradantur et potestati seculari traduntur vt in. ca. ad falsariorum de crimine falsi. Falsifficantes autem sigilla principum verbaliter degradantur et signantur sigillo falsifficato vt ab alijs discernantur et a prouincia seu diocesi expelluntur. c. ad audientiam. eo. titu. Falsus autem denunciator suspenditur ab officio et bñficio per. c. fi. de calump. Qui vero falsū scripto. attestatur ab officio et beneficio suspēditur. Qui vero litteras seu bullas appostolicas falsifficant modis et formis de quib⁹ in. c. ad falsarioru3 de crīe falsi puniuntur sc3 degradatione et curie seculari traditione Nam si sit clericus excommunicatur priuatur beneficio et officio et curie seculari tradit Si vero est laycus excōmunicatur et curie seculari traditur illi vero qui non falsant sed false impetrant per dolum et maliciā puniuntur penis de quibus in. c. super litteris de rescriptis. Utentes vero falsis litteris si sint clerici debēt officijs priuari et bñficijs. Si vero layci sunt ipso iure excōmunicati vt sentit tex. in dicto. c. ad falsariorū. Falsifficantes vero litteras alior prelatorū vel instrumenta deponuntur et intrudunt. l. distin. si epūs. Alias autem penas canonicas curiosus lector ex discursu dicti ti. colligere poterit. Et qr vt plurimū falsum a tabellionibus cōmittit. videndū est qua pena bodie puniant pro quo distingue. Qr aut delinquūt contra eccl'iam aut contra fiscum vel contra priuatum. In primo casu sc3 quando cōtra

ecclesiam falsum scribendo tunc puniunt̄ pena. l. iubemus. §. sane. C. de sacro. sanc. eccle. sc3 ꝙ pena irreuocabilis exilij dā pnant̄ dicto. §. sane. vˀsi. hijs tabellionibꝰ. In scđo vero casu sc3 qñ ɔtra fiscū distinguit̄. Qꝛ aut delinq̄t iꝑe notariꝰ in non faciendo hoc est in obmittēdo ea ad q̄ tenebat̄ et tūc punit̄ mutilatione seu abscisione manꝰ vt in supradctō. §. scriba de ꝑbi feu. alie et in auct. de man. prin. § coges. q̄ pena ē generalis in oi casu in quo lex iub3 mēbrū amputari in auct. vt nulli iudi. §. pl't. Si vero deliquit notarius ɔtra principem in faciendo subdistinguitur qꝛ aut tabellio ē auctoꝛ delicti et tūc d3 puniri pena cōbustionis vt in. l. i. C. de īmunitate nemi ɔceden. li. x. Aut nō est auctoꝛ delicti s3 delicto ꝑ alios ɔmisso assentit cōficiendo instrumentū. Et tūc est pena amissionis bonoꝝ. l. ij. C de peti. bono subla. Tercio vero casu sc3 qñ delinquit ɔ̄ priuatum distinguit̄ qꝛ aut delinquit in nō faciēdo puta qꝛ nō vult cōficere instrumentū et tunc d3 ab officio deponi ꝑ. l. iubemꝰ in fine. C. de offenso. ciuita. cū ibi notat̄. Si vero delinq̄t in faciendo et hoc dupliciter Qꝛ aut cōficit instrumētū sup̄ casu illicito aut licito illicitū et vetitū cōtractū faciendo. Prio casu aut iste cōtractus erat illicitꝰ sui natura Et tūc deb3 puniri pe. capitali. l. ij. circa mediū iuncta glo. sup verbo grauissima. C. de ennuchis. Aut cōtractus nō est illicitꝰ sui natura sed legis ꝓhibitione Et tūc debet amittere seu ꝑdere manū cū qua fec̄ instrumentū vt in dicto. §. scriba de ꝓbi. feu. alie ꝑ frede. Aut vero deliquit in officio suo sup̄ cōtractu licito illicitū instrumētū faciendo scribēdo seu fabricando Et tūc est pena deportationis et oim̄ bonoꝝ publicatioñ. vt. l. i. §. fi. ff. e. Clericus vero falsifficās alias līas ꝙ papales priuat̄ officio et detruditur in monasterio. l. distin. c. si eps: Et hec dicta de huiusmōi crimīe pro presenti sufficiant,

Sequitur rubrica de falsa moneta.

False monete crimen quinque modis principaliter cōmitti pōt puta qꝛ is q̄ cudere monetā nō pōt cudit scđo qꝛ et si cudere possit in falsa materia cudit. Vel et tercio de falsa materia cudit. Vel et quarto

in pondere illā fefellit seu et quinto false cusam expendit. Et omnibus istis casibus.l.cor. de falß monete tenetur. Et vt singula mēbra cōprobemus.primū quando quis monetā cudere nō potest et cudit tenetur.l.cor.de fal.i.qui falsam.le.qui nomīe et.l.cornelia testamentaria.ff.ad.l.cor.de falß. tenetur etiā.l.iulia mage.le.si quis minimū.C.de falsa moneta. Et huius ratio esse potest quia cudere vel formare monetā ad regaliā pertinet vt in ca.vnico.que sunt regalie in vsib⁹ feudorum cū ibi notat̄ facit.l.ij.§.deinde cū errarū.ff.de ori.iur. In secundo vero casu quando in falsa materia puta qꝫ argenteos in stāno vel aureos in electro cudit eadeꝫ pena tenet̄.l.i. in principio.C.de falsa moneta.et in.l.quicūqꝫ nūmos.ff.ad l.cor.de fal. In tercio vero casu scꝫ quādo in falsa forma cuditur per habentē ptātēꝫ cudendi sed nō in tali cugno imp̄ssiōe vel signo talis monete quia adulterio signo vtitur.l.corne.de falß.tenetur per.l.lege cornelia testamentaria.in principio.ff. de falß. Quarto aūt tenet̄ falsans pōd⁹ legitimū vt in.c.quanto de iure iuran.et in.l.i.C.de veteris nūmisant[ ]ptātem.l.xi. Quinto et vltimo tenet̄ qui falsaꝫ expēdit monetā de quo p doct.in.l.lege cornelia cauet̄.ff.de falß.pene aūt in sup̄ dictis casib⁹ sunt Nā in primo qꝫ maiestas principis ledidit̄ punit̄ pena legis iuli.mage.que ē taxata in.l.si qs C.de fal. mone: scꝫ vt flāmaꝝ exustionib⁹ mācipet̄ lꝫ glo.voluerint distinguere iter nūmos aureos et argēteos vt q̄ aureos illa pena teneatur Qui vero argēteos pena capitis.i.deportatōis vt vult glo fi.iij.l.fi.C.de veteris nūmi. ptāte li.xi.per quā glo.limitantur.l.i.et.ij.C.de falsa moneta. Secunda vero de aurea intelligatur. Ego tamen credo indistincte procedere istam penā ignis siue sit moneta aurea siue argentea dum tamen sit moneta principis non recognoscentis superiorem falsata vt sentit glo.in dicta.l.ij.super verbo flammarum in tercia solutiōe quam facit ad argumentum.l.i. Et dicemus ꝙ pena capitis de qua in le.i. declaretur per.le.ij.scilicet vt intelligatur illa pena capitis esse pena ignis vel aliud vltimum supplicium. Ubi autem moneta alterius quam principis

falsat mitius punit. Et istu intellectu sequit glo. i. iij. c. quanto de iure iuran. Scdo vero casu quando quis hz auctoritatem cudendi et cudit in falsa materia punit. l. cor. de falsis qz si liber est dat ad bestias. Si vero seruus vltimo supplicio. l. quicumque cu sequen. ff. ad. l. cor. de fal. et cu hoc confiscant eius bona vt in. l. si quis in principio. C. de falsa mone. In tercio vero casu quando in falsa forma punit. l. cor. de fal. co. q falsuz signu et adulteriu suo cugno exculserit per. l. lege cor. testamentaria de fal. et si in dicta moneta seu eius circunferencia nomen principis apponat pariter punitur pena falsi per. l. qui nomen pretoru et. l. falsi nominis. ff. eo. ti. de fal. Quarto vero casu qn legitimo pondere defraudat tunc etia tales fraudatores tenentur. l. cor. de falsis vt volunt doct. iij. l. lege cor. cauet. ff. de fal. et est glo. prima sup verbo defraudata in dicto. c. quanto de iure iuran. sub quo membro coprehendunt radetes per lec. et notata in dicta. l. si quicumque. ff. ad. l. cor. de falsis Quinto quidem casu scz qn quis falsam moneta exponit scienter et dolose falsum comittit vt notant doct. in. d. l. lege cornelia cauet Sed licet teneat ea. l. qua falsans non tn eade pena sed punit pena de qua in. l. saccularij in principio et ibi glo. ff. de varijs et extraor. cri. que pena est q damnetur ad opus metalli vel fustigetur vel relegetur. Notandu tame est pro limitatione primi membri q falsans monetam alterius q principis no punitur pena mortis naturalis. Sed pena mortis ciuilis puta quia bannitur seu deportatur et bona eius publicantur per ordinaria penam falsarioz de qua in. l. iij. ff. de falsis Et hoc tn casu reseruarem bona venientibus ab intestato qz no ledit maiestas et credo hoc casu procedere auten. bona dampnatorum. C. de bo. damp. Et hz hoc crime multa spalia primo qz qlibet tenet ad accusatione Ite qz codepnat' no appellat. Ite qz punit is in cuius domo cuditur lz illud ignoret Ite q eximes falsariu captu a manib' iusticie punit capitalit. Ite q qlibz pot capere ppria auctoritate falsariu. Ite q accusator succumbens no punitur vt calumpniator vt omnia hec pbatur C. eo. l. i. De iure canonico no minorat pena vt vult glo. in. c.

quanto de iure iuran. Et sic poterit puniri clericus scdm magis vel minus adaptando penas canonicas legalib⁹ vt in pcedētibus titulis visum est et infra in fine huius ptis dicet.

Sequitur rubrica de falsa nominis mutatione.

n
Omen cognomē vel agnomē mutat alter de duob⁹ mōis primo sine fraude et dolo vti fit in sacramēto cōfirmatiōis de hijs qui hnt turpia noia ab impositione baptismi quod quotidie fieri videmus. Et illa mutatio licite fit Idē etiā qn mutat stat⁹ hois vt in. l. ad recognoscendos. C. de iuge. Et est glo. super pemio sexti in verbo bonifacius. Alia est mutatio que fit necessario vt in herede instituto sub cōditione q nomē testatoris defferat dū tñ sit honestū per. l. sed sciendū et. l. stā. §. si sub cōditiōe vēiculo si vero nois ff. ad. trebell'. Et dico istā mutationē necessariā nō necessitate. sed necessitāte causatiua. Alia est mutatio dolosa vt pluries vidi contingere de tēpore meo Nā sunt qui colludūt cū debitoribus aliquoꝝ creditoꝝ volentium liberari a creditorib⁹ qui corā aliquo notario fingūt illū talē esse creditorē quē noiant noie creditoris. Et ille factus creditor sub noie veri creditoris quictat debitorē vl' exēplificari posset de illo q colluso cū quodam q alicui⁹ heres effici optabat falsū supposuit testatorē in aliq camera oppaca p quē testari et se herede institui ac si esset ver⁹ testator fecit. Itē et illo qui optās cōsequi vnū bonū et pingue bnficiū alicui⁹ antiq prioris suppo sito in lecto et loco obscuro aliquo scient fingere verba dicti prioris sibi bnficiū resignari et pcuratores ad resignādū cstitui fecit istos cas⁹ vidi cōtingere quos arbitror vere cadere sub ista rubrica ita q teneant pena falsi vt deportentur et bona publicent p. l. falsi nois in pricipio. ff. ad. l. cor. de fals. et c. q habent in. l. vnica. C. e. seruo aūt nullo mō mutare lz vt in. l. vni. C. e. t. Cleric⁹ vero false in piudiciū tercij mutās nomē punit pena falsi de q s in. t. d falsi arguēdo de pe. ciuilibus ad canonicas vt sepe dcm ē Sequit ru. de. l. iull' ābit⁹.

mbit⁹ lz ex frequēti vsu parui pēda

tur inter hu*m*anos iudices q*uod* dolenter refert*ur* p*ro*p*ter* hoc t*ame*n ap*u*d deu*m* q*ui* est iudex inco*m*mutabilis no*n* min*us* in vltione*m* venit. Et ideo sacro*rum* canonu*m* auctores tanq*uam* detestabili*us* inter crimi*n*ales tractatus p*ro*posuerunt ti. de symonia q*ue* nil aliud e*st* q*uam* ambit*us*. Et ne p*ro*cedam*us* per ignota sciendu*m* est q*uod* ambitus est inordinat*us* appetit*us* honoris terreni dignitatis aut amplitudinis p*ro*bat*ur* hec diffinitio ex lec. et nota. in .l. quisq*ui*s. C. si cer. peta. et .c. cu*m* ia*m* dudu*m* de p*re*ben. Que diffinitio illos solu*m* angit quos tangit v*idelicet* ignora*n*tes et de solo p*rese*nti De futuro vero nihil cogita*n*tes et q*ui* honores humanos falsitate*m* putant q*ui* si ad ea que in principio ethicoru*m*. c. v. describu*n*t*ur* aduerterent no*n* ita curiose istis humanis delectationibus insudarent q*uia* ad vita*m* p*er*fecta*m* vna dies sed neq*ue* paucum te*m*pus sufficit p*ro*ut Nec vna yrundo ver. facit nec vna pulchra dies estate*m* et tales potius dicu*n*t*ur* passionu*m* secutores quam virtuosi eo q*uod* finis eoru*m* est no*n* cognitio bo*rum* que agunt sed actus vt in prohemio ethico*rum*. Nec est possibile eos qui administrationem iustitie spe lucri optant posse dici istos. Nam vt scribitur in .v. ethicoru*m* ca. i. videt*ur* enim illegalis iniustus e*ss*e et auarus et inequalis. facit ad hoc q*uod* habet*ur* exo. c. viij. vbi mandatur co*n*stitui tribunos et senturiones homines sapientes timentes deum in quib*us* est veritas et qui oderunt auaricia*m* q*ue* vt vult salustin*us* in catilinario solu*m* pecunie studiu*m* habet qua*m* t*ame*n nemo sapiens co*n*cupiuit q*uia* ea venenis cupiditatis imbuta a*n*i*m*um corpusq*ue* viri*l*e*m* effeminat p*ro* quo facit tex. ad litera*m* in aucte*n*. vt iudi. sine quo quo suffra. § cogitatio colla. vi. vbi p*ro*bat*ur* q*uod* q*ui* singulu*m* iudica*n*di cu*m* mercede accipiu*n*t malu*m* a*n*i*mu*m lucra*n*di he*re* vident*ur* Na*m* neccessitati q*uia* care emu*n*t. ve*n*du*n*t. pena au*tem* co*rum* est de iure stabilita in ea. auc. § si q*ui*s au*tem* de q*uo* sub dicetur Sed ad propositu*m* redeu*n*tes de malo ambitionis in ecclesiastico .viij. c. admonemur no*n* querere fieri iudices nisi valeamus virtute irru*m*pere iniquitates. Hocq*ue* crime*n* no*n* solu*m* ad te*m*porales s*ed* et sp*irit*uales exte*n*dit*ur* honores p*er* lec. et nota. in .c. primo de cleri. no*n* resi. et .c. auaricie. cecitas de elec. in .vi. et .iij. c. si quis ep*iscopu*s cu*m* duob*us* seque*n*. i q. i. xl. di. ante om*n*ia Et alibi dicitur quicu*n*q*ue* ambiciosus desiderat primatum in terra inueniet confusione*m* in celo. xl. di. c. multi. Et ideo summe cauere

debẽt principes ne tales ambitiosos ad officia recipiant eo ꝙ nũmis quos in emptionẽ officiorũ conuertunt exuti quasi canes famelici. Hinc inde circuiuit remboursari Et ideo tales excludendi sunt et afficijs amonendi exemplo eius qḋ legiṫ de tyberio in hystorijs super actus aploꝝ qui audita cõquestiõe de quodã suo ꝓcuratore ꝙ segnis et pigeresset illum destituere noluit Sed respondit ꝙ ꝓcuratores qui ad modicũ temp⁹ constituũṫ emũgũt pplm vsqꝫ ad sanguinẽ et tanto dñanṫ acrius quanto breuius Et qui recentes veniunt distipant quicquid inueniunt. Et vtinaꝫ principes nostri temporis volentibus officia reffutarent et reffutantes compellerent iuxta theoricã.le.si quẽꝙ.C.de epi et cleri.et.l.fi.C.ad.le.iul.repe.Et ideꝫ dico in ecclesiasticis ordinibus et dignitatibus pro quo faciũt lecta et notata.lxiij.distin.valentinianus. Nulł⁹ quippe sumendus est ad honorẽ nisi qui vocatus fuerit a dño tanꝙ aarõ ad hebreos.v.ca.et.viij.q.i.i scripturis.quod libẽter facerent spũales et temporales principes si ad infinita mala que ex dictis ambitiosis ꝓmotionibus eueniunt aduerterent ꝓut deberent miserijs et calamitatib⁹ suoꝝ subditorũ subueniendo. Nunc qualiter et in quibus hoc crimen cõmittatur considerandũ est Et primũ cõmittitur qñ per pecuniã facit se quis eligi extra tñ vrbem rome.ff.eo.l.i.vel qñ quis nonum vectigal instituit vt ibidem. Sed qui nouuꝫ vectigal instituit etiam alia pena scꝫ.l.iul.de vi pu.teneṫ.l.fi.ff.ad.l.iul.de vi pu.vt supra visum est Item tenetur hac.l.ambit⁹ qñ quis domũ alˈdñium iudicis ingreditur vt in dicta.l.i.ff.e.quod intellige qñ ingreditur appensate animo iudicendi iudicẽ vt ei faueat in preiudiciũ alterius. Item habet locuꝫ qñ quis accipit dignitatẽ in qua alˈs fuit.C.eo.l.vnica Quod autem dictum est ꝙ dantes pecunias vt ꝓmoueantur ad honores vel ad officia puniantṫ intelligitur qñ dant hijs qui sunt ad latus principis et quorũ cõsilio princeps regitur qḋ hodie videm⁹ practicari. Nam si principi darent forte in foro temporali excusarentur per.l.i.in principio.ff.eo. Sed in foro spũali secus vt vult glo.fi.iij.ca.ij.de cõfesƀ.c.cuꝫ essent de symo. Et quod dictũ

est de redeunte ad idē officiū. intelligendū est qn̄ officiū hȝ iu
risditionē annexā vt in dicta. l. vnica. C. e. ti. Et huius ratio ē
qꝛ volēs redire p̄sumitur habere animū vendēdi iusticiam vt
supra visū est. Posset tn̄ quis ex bono iustoq̧ rationabili aīo
ambire idē officiū scȝ vt ꝓdesset et forte defectus suos p̄teri-
tos suppleret quod tollerabile esset ꝑ ea que habenͭ in. l. bar
barius pbilic⁹. ff. de offi. p̄si. et in. c. qui ep̄atum octaua. q. i.
Pena aūt huius criminis reperiͭ esse duplex vna centū au
reorū statuta a. l. i. ff. eo. Alia est quadruplex. C. ad. l. iul. re-
petun. l. fi. quas penas intelligo vbi aliquis dedit pecuniaȝ
pro administratiōe adipiscenda vel recuperanda et quā ex inde
non exercuit male sed si male exerceret scȝ corruptiones accipi
endo tūc sine dubio puniretͬ penis de quibus in. §. si quis āt
preter. hec in auc. iudi. siue quoquo. suffra. coll'. vi. vbi est talis
tex. Si quis aūt preter hec aliquid egerit et donec in admini-
stratione in qua ē iudex. furti reus appareat et si ꝓbetͬ aut dās
auruȝ vt accipiat administrationē aut accipiēs ex administra
tione vtrū q̧ em̄ similiter noxiū est. Sciat quid et cōfiscatio-
nem et exiliū sustinebit et in corpus verbera atq̧ suppliciū Et
nota sup ꝑ verbo furti q̄ iudices qui accepta pecunia vni parti
fauendo aliam ledūt furtū cōmittūt Et ideo nimirū si legib⁹
cohereeantur vel coherceri mandentur vt decet Nunc viden
dū restat de symonia que nihil aliud est quā ambit⁹ pecunia-
rū vel aliorū donoꝝ assecutio. Et que quidā symonia vt supra
dictū est de ambitu tribus modis cōmitti p̄ot vno mō in or-
dine. alio mō et scd̄o in officio. et alio mō et tercio in bn̄ficio
Et quidē symoniacus in ordine deponēdus ē. c. ex. tue de sy-
monia. c. si quis ep̄s et quinq̧ sequen. et quasi ꝑ to. i. q. i. etiā
q̄tumcūq̧ egent penitentiā vt in homicida dicim⁹. l. i. di. mi
ror et in. c. fi. de temp. ordi. et. c. sicut dignū de homi. Et ratio
ē qꝛ cū ordo. sit vitiose receptus nec habeat executionē nunq̄
ex penitētia potest hoc purgari facit. c. ij. et. c. qui per pecuniā
et quasi per to. i. q. i. et que notantur in. c. inquisitionis super
i. responsorio de accusa. Symoniacus vero in officio et nō
in ordine vel etiam in beneficio deponēdus est ab officio vl'

beneficio.c.insinuatū et.c.audiuim⁹ de symonia.et.c.presbiť si ecclesiam et in pluribus alijs cap̄lis.i.q.i.et.i.q.v.quasi p̄ totum. Nec consuetudo excusat.c.ea.que.et.c.iacobus de symonia et vide que habentur in.c.dilectus et in.c.quoniam symoniaca.e.ti.verūtamē nō imputatur premoto,si eo ꝓhibē te et ɔtradicente nec aliqualiter ratū habēte symonia ab alio nomine eius cōmittatur de quo in.c.sicut tuis de symo. Nā al's posset quis in odium promoti symoniā cōmittere vt inde ip̄ꝰ deponi faceret qđ non est tollerandū vt ibi vult tex. Et ad hoc ꝓpositum Uide glo.ordinariam in.c.tuam.de etate et q̄litate Ultima resolutio in hac materia ē ꝙ symoniacus in eo in quo delinquit siue sit grad⁹ ordo siue dignitas bñficialis puniendus est depositione prima.q.i.c.si quis epūs.i.q.vij. c.ij.et quasi per totum vbi vide.

Sequitur rubrica de lege iulia repetundarū

Ongruēter hic titulus ordinatur

c p⁹ p̄cedentē.eo ꝙ hij q̄ per ābitiosos modos officia quib⁹ ius dicendi imminet volētes qđ exbursarūt in emēdis ad quas p̄tes ɔdēpnāt rēbursare etiā cū iactura pauperū multas cōmittūt in eoꝝ officijs sordes qđ plurib⁹ mōis ɔtingit puta qꝛ vt iudicent iniq̄ vel vt nō iudicēt eque munera accipiūt et sic in p̄io casu faciēdo in scđo vero obmittēdo delinquūt qđ exēplificari possꝫ de plurib⁹ vt.ff.e.l.i.iij.et vi. Cl'a tn̄ generalis hec sub q̄ oēs cas⁹ sp̄ales ɔp̄hendunť de qua in dctā.l.vt oēs ɔprehēdit cui⁹ tenor hic ē Lege iulia repetūdaꝝ teneť qui cū aliquā p̄tātē haberet pecuniā ob iudicādū decernēdū ve accepit Et sequiť generalissima clausula vel quo maius aut min⁹ q̄d ex officio suo faceret Et ē notāda h̄ clausula vltia gñalis q̄ oēs habētes officia in quib⁹ siue in faciēdo siue in obmittēdo delinquiť ɔp̄hendit Quaq̄dē clausula cōsiderta paucos audere.qui publicis officijs p̄sunt a pena hui⁹ l.excusare De futuris vero q̄d eueniꝛ sit nouit q̄ eterno tribunali p̄est Queri tn̄ solꝫ an talib⁹ officiarijs vl'gans ɔō licitū sit accipere poculēta et esculēta Et ɔcludiť p̄ theoricā iuꝝ ꝙ

esculēta et poculēta edulia siue cōestiblia h̄ est itra ꝓxīos dies ꝯsumēda recipere p̄t dū tn̄ nō sit ita frequēs vsus taliū donorū ex quo posset pecunias imbursare q2 tūc de eq̄polētibus idē esset iudiciū de quo in.l.solēt §.plr et fi.ff.d offi.ꝓcōsulis Nec excusant̄ si dicant dona facta fuisse coꝝ seruitorib⁹ dū tn̄ p mediū seruitorū ad eos ꝑueniāt.l.i.C.e.nisi talia donaria reciperent̄ a ꝑsonis ꝑmissis vti cōsobrinis et hijs q̄ sunt in ꝓximiori gradu et ab vxore.l.i.in fine.ff.e. Pena aūt huius criminis est duplex Nā quedā est ciuilis quedā vero criminalis Ciuilis ē quadruplū eius qd̄ datū vel acceptū est.l.fi.in fine C.eo.et hoc quadruplū qn̄ turpitudo dandi prouenit ex pte dantis totū applicat̄ fisco.ff.de iuꝝ fisti.l.lucius. Si vero ex pte recipiētis tūc medietas applicat̄ lezo. Et medietas fisco. C.de assesso.l.iij. Crimialis vero pena ē scd̄3 q̄litatē negocij Nā si exit⁹ cause dāpnū afferat i bonis priuat̄ officio Si vero exitus cause dampnum afferat in corpore aut sequitur mors. aut non et si non sequatur mors mittitur in exilium et bona ꝯfiscantur per.§. Si quis aūt in auctē.vt litigātes iurēt coll̄. ix. Si vero mors sequat̄ capite plectitur.l.lex iulia.§.fi.ff.eo

De iure aūt canonico pena huius criminis est suspēsio ab officio.c.cum eterni tribunal de re.iudi.li.vi. Et si sit bn̄ficiatus.talis iudex deponi debet a bn̄ficio licet glo.refferat duas opiniones. Ipsa tamen glo.ordinaria non oīno sequitur primaꝫ quinymo vltimam cum tamen distinctione quam ponit in de.cupientes de penis Et ego credo veram illam a bn̄ficio posse suspendi ꝓpter cōuenientiam pene. Nam pene canonice conrespondere solent ciuilibus vt notat̄ p docto.in.c.qualiter de accusa. Et q2 ius ciuile punit ꝑpetua depositōe ab officio vt sup̄ visum est dici posset ꝙ etiā a beneficio posset suspendi Et hoc est quod forte sentit tex.in fi.d.c.cum eterni d um dicit Saluis alijs cūstitutōib⁹ q̄ iudicib⁹ male iudicātib⁹ penas inferūt et infligūt Et hoc sentire videt̄ glo.sup verbo infligūt in fi. Nā al's nimis esset leuis cohercio suspendere hominem beneficiatum ab officio dūtaxat quia per hoc non desineret ꝑseuerare epulari. vētrē saturare.et libidini forte inseruire.et qd̄

deterius esset nō deseruiret altari pp̄ter suspēsionē officij et de altari viueret quod iura haborrent. c. extirpande de preben. et i. ad corint. ix. ca. Et multi sunt tales qui de suspensione ab officio non darent vnū obolum cū etiā multi se ipsos suspēdāt ex eo q̄ exercitio diuini officij nō vaccāt Et quod dictū est de dicti penis siue d̄ iure ciuili siue canonico intelligit̄. qn̄ iudex vl' officiari⁹ pecunia corrupti facit que facere non d3 vl' omittit facere q̄ facere tenet̄ Et si p̄ impenciā male iudicet tunc punit̄ in q̄tum bonū et equū fuerit visu3 iudici. ff. de var. et extraor. cog. l. vltia. et insti. de ac. que ex. quasi. delic. nascunt̄ in princi. de quo magis dicit̄. C. de pena. in qui male iudi.

Sequitur rubrica de lege iulia de annona.

Quia fraus et dolus comittitur nō solū in iusticia distributiua per ministros legis S3 etiā in cōmutatiua p̄ illi⁹ exercitores cōueniunt̄ iō p⁹ l. iu. repetun. sbiūgi̊. t. l. iu. d̄ ānona in q̄ p̄cipal'r d'liq̄t hij q̄r ministerio p̄ iniqua lucra carior annona vēdit̄ Et l3 iura ciuilia leuiter in punitione p̄transeāt put infra dicit̄ apō deum tn̄ qui oīa recte iudicat acrius puniunt̄ Et ratio est q2 quāto magis offendit̄ tanto seuerius punit vt iuxta mēsurā delicti sit et plagar⁹ mod⁹ Et vt pena correspōdeat delicto. l. sanxim⁹. C. de penis. q2 in hijs ꝯ officiū charitatis delinquit̄ que ē maxima inter v̄tutes theologales vt habet̄. i. ad corin. xiij. Nūc āt manent fides spes et charitas maior aūt hor⁹ est charitas Et hec ē sine qua nō pōt aliqua virt⁹ exerceri vt ibidē si distribuero in cibos pauperū oēs facultates meas Et si tradidero corpus meū ita vt ardeā: charitatē aūt nō habeā: nihil mihi p̄dest et p̄ ipsam charitatē cetere virtutes coadiuuant̄ cātico. ij. introduxit me rex in cellā viuariā et ordinauit in me charitatē Charitas eīn nō querit q̄ sua sunt prime corin. xiiij. et plus diligere facit p̄ximū q̄ seipm̄ vt habet̄ in li. de doctrina xp̄iana merito iura diuina crimia ipi charitati ꝯria puniri iubēt Videam⁹ ergo primo q̄ persone delinquūt in hoc crimie. scd̄o q̄liter et tercio qua pena puniunt̄ Et clarū est q̄ in hanc legē principaliter incidunt mercatores qui fraudāt annona3 vel etiam

qui non fraudant. Sed p cupiditatem et auariciam faciunt q̄ carior vendatur. l. i. et. ij. ff. e. Item et domini vel deputati ad custodias portuū et passagiorū qui fraudulosa societate vel intelligentia cū mercatorib⁹ habita aliquib⁹ dant facultatē introducendi granū infra puinciā et aliquib⁹ extrahēdi in fraudē reipublice dicta. l. ij. §. fi. Qualiter aūt delinquat̄ videndū restat Et dicendū est q̄ oī mō quo exquisitis fraudib⁹ ad impugnandū bursas aliquorū pticulariū annona carnis. vēditur indemmentuȝ humiliū et pauperuȝ. Et ideo. l. fi. eo. ti. puidet q̄ decuriones ciuitatum puideāt in precijs annonaȝ necessariaȝ ad victuȝ habitantiū ciuitatꝫ et pciū iustū statuāt.

Et hic queri pōt de questione incidēti quā mouent doctores. iij. l. i. §. cura carius. ff. de offi. pfec. vr. videlꝫ an habentes orrea in ciuitatib⁹ villis vel q̄o vulgaris castris cōpellant̄ p pfectuȝ vrbis velliut aut nollint signāter tpe neccessitatꝫ vendere bladū Et cōcludit̄ q̄ ita etiā nō habita cōsideratōe cōis pcij Quia hoc casu cōpellitur quis vēdere minus iusto precio hoc est min⁹ cōi. ar. l. ij. §. q̄situm. ff. ad. l. ro. de iactu. Naȝ al's posset plurimorū mors cōtingere qd̄ tollerādū non ē a bono pfecto pp̄ter neccessitatem. famis eminentem. que etiā a furto excusat. c. si quis de furtis. Alia vero membra quibus queri posset de alijs qui vel que vendere cogantur videri possunt in dictis iuribus. Pena autem huius criminis est. xx. aureoȝ. l. lege. ff. eo. sed illa lex pprie loquitur in impediente nauctas annone. Mercatores auteȝ qui coemptas merces vel bladoȝ quātitates vt carius vendant sic pmūt puniunt̄ scdm qualitatem excessus. Nam si in modico excesserint interdicit̄ eis negotiatio. Si vero in multo relegant̄. Humiliores vero ad opus publicū dāpnant̄. l. annonā. ff. de extraor. crimib⁹ De iure aūt canonico pena diuersimode statuit̄ et ſm q̄litatē psonarū Nā laysi si moniti nō desistāt excōicant̄. Clerici vō ab officio et bn̄ficio suspēdunt̄. c. ppterea de vsuȝ qui si incorrigibil'r perseuerent priuātur et deponunt̄ vt. iij. c. i. eo. ti. Manifesti vero vsurarij cōmunione et sepultura priuant̄. c. iij. e. ti. de quibus videri lati⁹ pōt in alle. c. iij. de vsuȝ. Et qd̄ dictū ē de annona



locū habet etiā in vino q appellatione annone vinū cōtinetur p lec. et notata. iiij. l. i. C. de erro. mili. anno. li. xij. et. l. iubemus. e. ti. maxime in istis occitanis bassis partib9 in quibus hoies nō pnt viuere sine vino. Et ideo cū sit eadē rō idez ius est statuendū. l. aticio. ff. de ver. obli. Secus tamē in locis vbi vinū nō est tm̄ vsui humano neccessariū accedente ratiōe. l. i. § hoc interdictum. ff. de fonte.

Sequit rubrica de lege iulia pecculatus et de residuis etc.

Supra visū ē de pena iudicū itercipiē cium pecuniā priuatoꝝ vz in ti. de lege iuli. repetun Uerum quia cōueniens erat ꝙ de hijs q̄ pecunias publicas intercipierint aliquid ediceretur Ideo. l. iulia peccu in eo casu pͧuidit contra iudices et ministerium prebentes pecuniam publicam subripientes. Et dicuntur pecunie publice hoc casu vt vult glo. in. l. vnica. C. e. scilicet pecunie ciuitatis vel fisti ab alijs admīstrate et p iudicē subrepte. Sed si per administratoresmet subriperentur tenerentur. l. iulia. de residuis et nō peccula. et in hoc differt. l. iulia. peccu. a. l. iu. de residuis videlicz ꝙ. l. peccu. locū habz vbi iudices pecunias publicas ab alijs administratas subripiūt. Lex vero iulia. de residuis vbi admīstrātesmet subripiūt. Et nota ꝙ furtū pecculat9 et sacrilegiū differūt vt gen9 et spēs Nā furtū se hz vt gen9 et pecculatus et sacrilegiū vt spēs vt in. c. quid ergo. xxiij. q. iiij. Cas9 autē in quibus incidit quis in. l. iul. peccu. enumerant. ff. eo. per discursum ti. pena autē. l. iuli. peccu. capitalis est. C. e. l. i. in pricipio Et est pena capitalis deportatio vt ibidē vult glo. et insti. de pu. in. §. Itez lex iulia peccu. Posset forte tm̄ dici ꝙ pena varietur secundum qualitates personarū vt si iudex pecuniā publicam subripuerit capitali animaduersione puniat in proprio significato p tex. in dicta. l. vnica. C. e. Si vero alius ꝙ iudex incidat i. l. iu. peccu. tūc punitur pena deportationis. Et hoc est quod expresse voluisse videtur tex. in dicto §. Itē lex iulia. insti. de pu. iudi. in vͦ. alij vͦo. Nā ecce ꝙ tex. in pcedentibus punit iudices capitaliter et sequit: alij vero qui in hanc penam inciderint pene deportationis subiūgen

facit ad hoc. l. lege. ff. eo. Sed q2 glo. et doct. aliã penam ꝙ de
portationis nõ imponũt: nõ audere presumere maxime in pe
nis vbi benignior interpretatio ẽ faciẽda aliã addere Pena vo
l. iii. de resi. est post restitutionẽ simpli. vt vult glo. in dicta. l.
lex iulia. §. lege. ff. e. Que aũt pena sit in hoc crimĩe de iure
canonico dic ꝙ pena taliũ de iure canonico ẽ ꝙ p̃sbiteri et alij
viri eccl'iastici sibi appropriãtes vel alienãtes bona eccl'iasti-
ca excõicanẽ donec restituerint et si restituere nõ possint depo-
nunẽ. xij. q. ij. c. diaconi de quo in. c. si quis de re eccle: nõ alie.
et in auct. iubemus. §. yconom⁹. C. de sacro sanc. eccle.

Sequitur rubrica de plagiarijs.

P lagiarii sũt illi qui liberos hoĩes vl' alienos seruos subripiũt et vẽdunt a plaga maris dicti. C. e. sup rubrica. Nã qui liberos vel suos ho
mines furtim subreptos piretini vẽdũt plagiũ cõmittũ Et dr̃
plagiũ a plaga q2 dño vel pr̃i magna plaga infligiẽ dũ liberi
vel serui eis subtrahunẽ vt ibidẽ Casus aũt qb⁹ cõmittitur
satis diffuse terminanẽ. ff. et. C. e. ti. vbi videri poterũt. Pena
aũt hui⁹ crimis variaẽ scd̃z qualitatẽ psonaꝝ. Nã seruus et li
bertus bestijs subiciunẽ. Ingenui vero aut sunt nobiles aut
innobiles. et si innobiles gladio feriunẽ. nobiles vero in me
tallũ dãpnanẽ. in. l. fi. ff. et. C. e. De iure ãt canonico nõ re
perit spãlis pena in h' crie nisi caperem⁹ illã de qua in. c. fi. de
iude. scz ꝙ emẽs hominẽ libeꝝ baptisatũ vel baptisandũ si. i
tres mẽses cũ nõ relaxauerit: pdit pciũ. vel possem⁹ dicere ꝙ
q2 istud crimẽ est de grauiorib⁹ ꝙ irrogeẽ pena depositõis de
quo plene p doct. in generali doctrina quã ponũt in. c. ac si de
rici. et in. c. cũ nõ ab hoĩe de iudi. et in. c. primo de fur.

Sequitur rubrica de sacrilegijs:

Uerũt nõnulli legiste q' asserere vo luerũt sacrilegiũ tripliciẽ cõmitti posse scz cũ sacruz
de sacro Secundo quando sacro de nõ sacro. Tercio quando
nõ sacrũ de sacro Et duo prima mẽbra pbantur p. l. sacrilegij
capite. ff. ad. l. iul. pecu. Terciũ vero pbaẽ per. l. diuus seuer⁹

eo.ti. Alij vero dicũt vno modo cõmitti scz cũ sacruz de sacro rapitur per dictã.l.diuus et forte melius vt penales restringamus sanxiones. Secundũ canones vero tribus modis p̃dictis cõmittitur sacrilegiũ ac etiã quarto quotiẽs quis man⁹ impias immittit in clericũ prout hec probant.in.c.si quis suadente dyabolo.xvij.q.iiij.et ẽ idẽ tex.in cle.i.de penis.nec est vix q̃ magis extẽdit sacrilegiũ iure canonũ q2 canones nõ irrogant tantã penã quãtuz leges ciuiles vt infra dicit Veritas ergo ẽ q̃ in dictis primis duobus casib⁹ vere cõmittit sacrilegiũ. In tercio vero furtũ Et scd̃m diuersitatẽ hoꝝ casuum diuersificant pene. Nã in primo casu ẽ pena capital'in ꝓprio significato p.l.sacrilegi capite.ff.ad.l.iulia.pecu.et sacrile.et resi.et.l.si quis in hoc genus.C.de epi.et cleri. In secundo vero casu quia non est proprie et absolute sacrilegium de iure ciuili Est tamen maius delictum q̃ furtum ideo magis puniri iubetur per dictam.l.sacrilegi capite in.ij.responsorio. Et erit ista maioritas pene arbitrio iudicantis imponẽda per.l.lege iulia.§.mandatis.ff.ad.l.iuli.pecu.puta manus amputatio Aut perpetuum bannimẽtum In tercio vero casu punitur pena furti per dictam.l.diuus de qua pena habetur in aucto. sed hodie nnuo iure.C.de seruis fugi.de quo dicetur.j.in.ti. de furtis Alij casus sunt in quibus sacrilegium quasi cõmittitur qui parum sunt in vsu de quibus me remicto.ll.C.e.titu. et.ff.ad.l.iulia.pecu.de sacri. De iure autem canonico sacrilegium dicitur cõmitti in omnibus casibus predictis vt.xvij. q.iiij.c.si quis contumax.c.si quis inuentus et.c.si quis suadente et dicatur crimen mixtum vt videtur velle glo.in.c.sunt qui opes.e.causa.et questione. Pena autem iure canonico imponitur scilicet q̃ post trinam amonitionẽ excõmunicandus est vt vult glo.in.c.si quis domum.xvij.q.iiij.vnde miror q̃ iura canonica in tanto scelere ita mittem penam imponant vt sentit dicta glo.pro qua facit.ca.fraternitas.xij.q.ij. Et ideo crederem dici posse q̃ si sacrilegiũ ꝑpetratũ sit manifestum ex quo infamia sequat vel notã publica Tũc aut ꝓmissũ est a ꝓmouẽdo vel a ꝓmoto. Primo casu in penã impedit ne ꝓmo

ueatur ad sacros ordines ar. a cõtrario sensu. ca. fi. de fur. pro
quo facit. cap. si quis presbiter. l. di. potest etiam puniri tanq̃
fur. ar. c. quid ergo. xxiij. q. iiij. et cõdẽpnari pecuniariter erga
eos ad quos sacrilegij querimonia pertinet dicto. c. si quis cõ
tumax. xvij. q. iiij. Si vero a promoto tunc crederem q̃ posset
suspendi. ar. eorum que habent̃ in. c. ac si clerici. et in. c. cuꝫ nõ
ab homine. de iudi vel forte etiam priuari Quia istud crimen
sacrilegij irrogat infamiam vt in dicto. c. fi. de fur. Et quia est
inter crimina publica numeratum. Et vt supradictũ est in alijs
criminibus clericus potest deponi a bñficio ꝓpter maleficiuꝫ
ab eo ꝑpetratum quod irrogat infamiã de iure ciuili vti sunt
crimina publica vt nota. ff. et. C. de hijs qui notãtur infa. et ꝑ
ea que leguntur et notantur in. c. veritatis de dolo et cõtuma.
et in. c. inquisitionis et. c. qualiter et quando de accu. et. c. licet
hely. de symo. cũ similibus Concluditur igitur talẽ clericũ
priuandũ fore beneficio vel officio ar. lec. et notata in. c. si forte
xvij. q. iiij. Si aũt non esset publicũ posset eps cũ penitente et
correcto dispensare per lec. et notata in dicto. c. si quis p̃sbiter.

Sequitur rubrica de sediciosis.

Ria sunt principaliter attendẽda
t in hoc crimĩe quibꝰ attentis enodabunt̃ varietates
q̃ sunt inter doctores de pena huiꝰ crimis vz a q̃bꝰ
ꝯmittit̃ sedicio. Scdo qualis. et tercio ꝯtra quẽ Ad primũ
subdistiguẽdũ est si cõmittatur a ꝯsulibus vel administrãtibꝰ
rem publicã corpus vniuersitatis repñtantibus vel ab aliq̃bꝰ
ꝑticularibꝰ per modũ vniuersitatis cõgregat] Nã in primo ca
su scꝫ qñ a ꝯsulibꝰ vel admistrãtibꝰ rẽ publicã ciuitatis cõmit
titur inspiciẽdũ est an delictũ ꝯmissũ sit in obmittẽdo an vero
in faciẽdo. Et si in obmittẽdo: punit̃ totũ collegiũ vniuersita
tis ꝑ. l. iubemꝰ nullã de sacro sanc. eccle. Et rõ est qꝛ negligen
tia illoꝝ quibus mandat̃ non excusat a negligentia mãdãtis
quinymo ita tenent̃ nõ obmittẽtes quoꝝ intererat fieri. l. si ꝓ
curator §. si tutores vercu. si vero. ff. mãda. Si vero in faciẽdo
crimẽ cõmissum sit Et tunc subdistinguendũ est quia aut qꝺ
cõmittitur: cõmittit̃ per modum vniuersi puta statuta illicita

cōdendo collectas imponendo Et tunc oēs tenentur per ea q̄ habent in.l.oēs ppl'i.ff.de insti.et iure:et per auct. Itē nulla cōitas.C.de epi.et cle. Si autem crimen sit cōmissum in faciē do et per particulares vniuersitatis lꝫ processum sit per modū vniuersitatis vt est crimē violentie alicuius et tunc quia vere vniuersitas nō delinquit. Sꝫ illi qui operā dāt sedicioni Tūc nō tenentur nisi facientes.ff.de dolo.l.sed ex dolo.§.i. Si vero aparticularibus per modū particularū cōmittitur iustum ē ꝙ pena sequatur auctores.l.sanxim⁹.C.de penis. In scḋo vero casu principali scꝫ qualis sedicio cōmittat̄ attendēda est qualitas. Nā posset talis sedicio cōmitti q̄ transiret in aliā spēm criminis puta leze maiestatꝭ vel vis publice in q̄ specie sunt hij qui fecerūt homines armati cum telis lapidibus ve in vrbe sint cōueniunt ve aduersus rē publicā vt hoies ad se dutionē conuocentur Aut quo quis magistratus qui impiuꝫ habet occidatur.l.i.ff.ad.l.iu.maiesta.Et qui turbe seditiōn: ve faciendo cōsiliū inhierint.l.iij.ff.ad.l.iu.de vi.publica in principio. Pariter etiā teneret̄ de homicidio si homicidiū cōtingat Et iudex prudens crimē ex actib⁹ iudicabit Cōsiderandū est etiā et tercio cōtra quē cōmittit̄ Nā si cōtra principē l.iuli.maie.teneretur et in illo casu nō solum tenentur ipsi delinquentes sed etiam eorum postentas saltēꝫ ciuiliter quo ad penam confiscationis bonorū vt supra visuꝫ est in ti.ad.l.iu.maie.Sed si non fiat contra principem sed ꝯtra rem publicaꝫ distinguendū est:quia vel illa seditio cōmittitur per lasciuiā et insolentiam ppl'i aut ex dolo et malicia.Si primum aut est peruentum ad effectum seditionis aut non. Si est peruentum tunc capite puniuntur per.l.i.cum glo.sua.et.l.ij.C.de sedici. accedant.lec.et notata.in.l.denunciamus.C.de hijs qui ad eccle.confugi.Si autem non est peruentum ad actuꝫ sed solū est statum et remāsum in terminis insolencie et proclamatōis et tunc fustigantur.l.capitalium.§.solent.ff.de penis.Et hoc quando non fuerunt inhibiti ne talia facerent qꝛ si fuissent inhibiti tunc grauius punirentur vt vult glo.in dicto.§.solent super verbo āmoniti.Si autem seditio cōmittatur per doluꝫ

et machinatam conspirationem licet non sit peruentum ad ac
tum: punientur penis legalibus predictis: de quibus in dicta
l. i. propter verbum ibi positum temptauerit per quod probatur
quod attemptant licet non perficientes illa pena puniantur quod
iudicantis arbitrio temperandum erit in casu premisso. Potest
etiam comitti seditio non soluz contra principem et ciuitates
sed etiam contra castra et alia loca vt probatur in. l. ij. C. de se
di. in principio dum dicit in nullis locis aut ciuitatibus et idez
sentit glo. in. l. i. super verbo plebem eo. ti. Et distinguendum
est in penis vt supra dictum est. Unuz tamen notari oportz
quod vbi seditio comittitur ab vniuersitate per modum vniuersi
tatis quod contingit si delictum est in comittendo puta quia
congregato populo vel vniuersitate et consilio deliberato comissum
est. Tunc considerandum est si sit collegium magnum ita quod si cor
poraliter punirentur singuli de vniuersitate fieret magna stra
ges gentium. Et tunc corporaliter puniendi sunt qui dederunt ma-
teriam seditionis in alijs autem alterabitur pena corporalis in
pecuniariam vel aliam ar. l. qui sedere. ff. ad. l. cor. de sicca. Et idem
sentit glo. in. l. aut facta ff. de penis facit optime. l. si familia.
ff. si fa. fur. fe. dicatur. Et est optimus tex. ad hoc in. c. sane de tempo.
ordi. Quia multitudo inducit iudicem ad dispensandum contra
iuris rigorem et ob populum multum crimen pertransit multum. xxiij.
q. iiij. non potest et dicitur multus populus quando excedit numerum
quadraginta. c. latores extra de cle. exco. minis. vbi glo. op-
tima super verbo multitudine. Et hoc est propter scandalum eui
tandum. Quia scandalosum esset totum populum vnius ciuitatis
subicere gladio et depopulare vrbem in detrimentum reipublice cuius
interest amplam habere sobolem ad reparandas vel replendas ciuitates
liberis hominibus. l. i. ff. solu matri. Si autem populus vel vniuersitas non
esset conuocata et consilio deliberato seditio comissa sed ad instiga
tionem aliquorum particularium etiam magnam partem vniuersitatis facientium
non propter hoc diceretur vniuersitas delictum comittere sed illi singulares
per. l. semp. §. ij. ff. quod vi aut clam. et glo. in. l. aliud. §. refertur. de
regu. iur. ff. Ubi autem delinquitur in obmittendo omnes tenentur vt supra
dictum est per dictam. l. iubemus. nullaz. Notandum etiam quod

nõ licet alicui congregare multitudinẽ hominum armatorum Etiamsi dubitet adire iudicem ꝙ si quis tales cõgregationes faciat capite punit̃ per dictã.l.denũciam⁹.C.de his qui ad eccle.confug. De iure aũt canonico sediciosi ꝓ simplici seditione puniunt̃ in eo ꝙ impediunt̃ ꝓmoueri ad sacros ꝑ.c.se / ditionarios.xlvi.distin.et iã ꝓmoti priuant̃ honore quo vtebant̃.c.cõspirationũ.xi.q.i. Si tñ cũ seditione aliõ crimẽ incidat punict̃ iuxta naturã illi⁹ criminis incidentis de quibus suis locis dicetur.

Sequitur rubrica de furtis.

Ec rubrica vbiq; est repetita ⁊ lз iu

b ra cõia satis de eo dixerunt euenit tñ ꝓpt̃ frequenciã delicti ꝙ in signib⁹ ciuitatib⁹ vt plurimi facta sunt statuta ꝑ q̃ graui⁹ puniunt̃ fures ꝙ̃ ꝑ regulas iuꝝ cõis nec mirũ est si ſm mutationẽ moꝝ hoĩз statuta etiã mutent̃.c.nõ dз de cõsan.et affinita.et.iiij.distin.erit aũt lex Euenit etiã vt eadem scelera in quibusdaз ꝓuincijs graui⁹ plectant̃.et piter vt aliquoꝝ maleficioꝝ supplicia exacerbent̃ quotiẽs multis ꝑsonis grassantib⁹ exẽplo op⁹ est.l.aut facta.§.fi.ff.de penis.Et iõ statuta italie gallie et germanie ꝑ q̃ in furca affigi iubent̃ ꝓpter nimiã frequenciã et assuefactionẽ dicti delicti sunt satis rationabilia ꝑ dicta iura vt.q̃ virtutis amore a malo nõ retrahũtur saltẽ pene formidine coherceant̃.l.i.in principio.ff.de iusticia et iure et finis taliũ statutoꝝ bon⁹ est vt homies a malo retrahant̃ et prouincie purgentur a malis hominibus. Et ideo de penis statutarijs locoꝝ nihil dicã q̃ꝛ seruãde sunt in locis vbi et prout statuta sunt et ordinata seruari De iure aũt cõi pene variantur scđm varietatem qualitatis criminis Et vt distincte intelligamus qualitates sciendum est ꝙ furtum põt cõmitti simpliciter et nõ cõposite.i.sine aliqua alterius crimĩs compositione. Et quotienscunq; cõponit̃ cum alio crimine si illud cum quo componit̃ sit elegantius et notabilius crimen tũc punit̃ pena illi⁹ puta q̃ꝛ rẽ publicã furtat̃ punit̃ pena legis iulie pecculat⁹ vel q̃ꝛ pecuniã publicã quã admĩstrauit cõtractando retinet tenetur.le.iulia.de residuis vel quia res sacras

intercipit cōtractādo q̄ retinet tenet͂ pena sacrilegij de quibus supra dictū est vel q͛ furando vim cōmisit publicā; vel priuatam et tenetur legis vis publice et priuate vel q͛ furando occidit vel vulnerauit et tenetur lege corne. de sicca. vel acq̄lia de vulnerato de quibus etiam supra dictum est infra dicetur. Et sic dici ac discurri posset in alijs criminib⁹ cū quibus cōponi posset furtum quod laboriosius q̄ȝ subtile foret pernotare.

Sed videamus de furto in simplici significato prout furtū describitur videlicet prout est fraudulosa contractatio rei aliene mobilis corporalis que fit inuito dominio animo lucrādi gratia rei vel possessionis vel vsus. ff. eo. l. i. in fine Et notan͂ dicitur fraudulosa. quia si quis bona cogitatione. puta dn̄ij credulitate errorum ductus aliena capiat nō tenetur pena furti insti. vi. bo. rap. §. q͛ tamen tū oportet etiam q̄ȝ sit vera cōtractatio Quia sola cogitatio furti non facit furem dicta. l. i. § sola et dicitur contractatio a con qđ est simul et trabo quasi simul cum bonis furantis alienorum tractio. Alia membra diffinitionis late tractantur in summis et titulis. ff. et. C. que ibi videan͂ Sed quia de pena huius simplicis furti querimus dicendnm est q̄ȝ pro varietate pene furti simplicis quod non transit in speciem alterius delicti distingui solent furta iure antiquo secundum qualitatem personarum Naȝ si esset cōmissū a seruo castigabitur seu fustigabatur Aut al's in corpore puniebatur. vt. ff. de penis. l. in seruorū Si vero a libero homie. tunc aut erat nobilis aut in dignitate positus. Et tūc pecuniariter puniebat͂. Sic intelligebat͂. l. capitaliū §. nō oēs. ff. de pe Aut non erat nobilis nec al's in dignitate Et tūc aut erat hō bone vite qui al's non cōsueuerat facere mala. Et tunc puniebatur in pecunia quā si soluere nō poterat cōuertebat͂ in penā corporalē. Et in argumētū adducebant. l. ij. ff. de penis. et. l. quicunq̄ȝ. C. de seruis fugi. Aut erat talis p̄sona que al's consueuerat facere mala Et tunc corporaliter puniebatur vt. ff. eo penis. l. capitaliū in fine Hodie vero ius nouum videlicet auct. sed nouo iure nō facit distinctionē p̄sonaruȝ in simplici furto s; equaliter puniri iuben͂ l; crimis practica curiaȝ iura

vetera obseruet scd͠m distinctionē predictā. Fuerunt tamē qui tenere voluerūt q̄ p vno furto enormi quis possit grauius puniri q̄ pro paruo quorum opinio iuuari posset per tex. ad hoc nobilē in .l. pediꝰ. §. diuus. ff. de incēdio. verū tn̄ q: .l. nō distinguit in furto simplici magno vel puo nec ego distingo q: vbi .l. nō distinguit. nec nos etc̄. l. de pcio. ff. de publiciana nec obstat illa .l. pediꝰ q: ibi furtū erat calificatū pter qualitatē naufragij. Et iō fur diurnus q̄ aliena de die ingredit̄ canacl'a puta apothecas domos vel orrea aīo furandi punit̄ grauius q: magis ē deprauatus aīo q̄ ille qui nocte. Nā ille qui nocte si nō timet diuinam humanā tn̄ veretur iusticiam. Nam qui male agit odit lucem Sed diurnus nec diuinā sed nec humanā formidat disciplinam. Et ideo quanto deprauatior animꝰ tāto grauior pena infligit̄ p .l. saccularij §. i. ff. de extra ordi. crimibꝰ scz scd͠z qualitatē delicti attētati ad tpūs in opus publicū dāpnari vel ad tēpus relegari vt in dicto. §. i. In latronibus aūt scz qui de die et cū agressura depdantur ac infamosis et aggressatoribus siue grassatoribꝰ furibꝰ nihil ē immutatū p dictā auct. Sz nouo iure in vci. q̄ aūt vsq in finē sz capitaliter puniunt̄ iuxta distinctionē .l. capitaliū predicte. §. gressatores et. §. famosos In duplici vero furto etiā nō cōposito vltra fustigationē que p simplici imponit̄ grauiꝰ punitur fur puta q: mutilat̄ et p tercio suspēdit̄ scd͠m cōstitutiones imperiales de quibuꝰ in lumbardis cōstitutōibꝰ q̄ lz locales videant̄ p extensionē tn̄ vsus et stili curiarū extense sunt dicte cōstitutiones imperiales in prouincijs que iure scripto reguntur ad interpretationem legum cōmuniū et hoc satis tollerabile est quia crescente contumatia crescere debet et pena. c. cum non ab homine de iudi. pro duobus tn̄ furtis simplicibus nunq̄ morietur quia non potest dici grassator vel famosus lz dicat̄ cōsuetus per .l. nemo. C. de epi. audien. grassator autem vel famosus dicit̄ per tria furta ar. l. pl'r. et fi. ff. de abige. Erit ergo talis resolutio in hac materia furtorū non compositorū q̄ pro vnico furto dicitur fur et dz fustigari p dictā aucto. sed nouo iure. Pro secundo vero dicitur consuetꝰ et ex interpreta

tione legis imperialis lumbarde mutilatur aliquo membro
puta aure vel altera manu minus necessaria et in qua min⁹
potest vt vult glo. in .c. vnico. in. §. iniuria super verbo furtuz
que ad hoc est magr̄a de pace iura fir in vsib⁹ feu. Pro tercio
vero dicit̄ famosus vel grassator eo ꝙ sepi⁹ ad vomitū redisse
dr̄ Et ꝙquā aucten. sed hodie nouo iure. C. de ser. fugi. et cor-
pus vn̄ sumit̄ velint ꝙ pro furto nemo moriat̄ et ad hoc con-
cordat. l. diuina exodi. xxij. c. In furtis tn̄ dicta iura nil statue-
runt Et ideo furtis multiplicatis et maxime cum pluries cō-
miserit et correctus corrigi noluit tunc ex legum interpretatiōe
que sumitur ex generali consuetudine et obseruantia secundū
aliquos punitur furca seu alias capitaliter per dictum. § gras-
satores et per. §. famosos. veruntamen quia lex prescripta scʒ
auct]. sed hodie. C. de seruis fugiti. et. §. quia vero vnd̄ sumit̄
qui est in auct. vt nulli. iudi. oīno ꝓhibent mori. ꝑ furto etiaʒ
decies cōmisso saltem de iure cōi. Ubi aūt aliter iudicatur opʒ
excusari lege muicipali aut consuetudine locali Et hec ꝓcede-
re videntur in furto simplici. Et quia aliqn̄ furtū fit calificate
puta tempore incendij ruine et naufragij tūc grauius punitur
secundum qualitatem personarum et rerum Nam si grauis
preda sit distinguitur an liberi vel serui sint. ꝙ si liberi aut al-
tioris aut inferioris gradus ꝙ si altioꝝ fustibus cesi in triēniū
relegant̄. Si vero inferioris serui sint flagellis cesi in metalluʒ
dantur. Si vero preda non sit magna liber fustibus serui
flagellis cesi dimittuntur. l. pedius. §. diuus. ff. de incendio.
De spēbus autem penaꝝ habetur in. l. si quis forte. §. fi. cum
tribus. ll̄. sequen. ff. de penis. et in. l. capitaliū. c. ti. De iure
autē canonico distinguendū est in hoc crimine sicuti in ceteris
criminibus scʒ an sit clericus pro furto per eū cōmisso publice
diffamatus non imponitur pena nisi leuis ꝑ modū penitēcie
per. c. fi. de fur. Nec impedit̄ promotio dū tamen quattuor cō-
currāt primo ꝙ spōte cōfiteat̄. Scd̄o ꝙ satisfaciant leso. Ter-
cio ꝙ infamia nō insurrexit cōtra eū Et quarto ꝙ egerit pniaʒ
Si aūt insurgat infamia ex furto ꝯmisso vel furti ꝯmissis nō
solū impedit̄ ꝓmouēdus sʒ deponit̄ iā ꝓmot⁹. l. di. c. de hijs

lxxxi.di.presbiter. xvij.q.iiij.si quis clericus. Et detrudit ad agendā penitentiā per lecta et notata in.c.tue.de penis quod qualiter practicetur. videndū est in dictis iuribus.

Sequitur rubrica de furto arborū cesarum

q Ua ista species furti spāliter notatur in iure conueniens est vt de ea specialiter dicam⁹ et ideo insistendū est eo ꝙ magis in eo delinquitur cū possit transire in depopulationē agrorū in reipublice preiudiciū: distinctio tñ fienda est inter arbores cesas. qꝛ alique sūt fructifere que cese non renascūtur vel si renascant nō tñ statim fructum afferunt. Alie vero sunt non fructifere sed ex ppria natura cedue vti salices et populi. Et ideo qui arbores fructiferas lucri faciendi et sibi appropriādi causa sciētes supple alienas et ad se non ptinere scindunt capitali pena puniendi sunt per.l.sciendū cū principio.l.sequenti.et.l.facienda. §.furtū.ff arborū fur.cesa. Et hui⁹ ratio est qꝛ duplex crimē cōmittit scȝ furtum et depopulatio Et tales censent inimici reipublice. C. quando liceat vni siue in.se vendi.l.i. Et ideo mirū si acrit puniri iubentur Ubi aūt arbores nō fructifere sed cedue p scindunt per eū qui scit alienas et nō ad se ptinere lucri faciendi causa tunc punit pena furti de qua in precedenti ti.dictū est per dictā.l.facienda. §.furtū ff.arbo.fur.cesa. Et sic prudens iudex scōm intentionē scindentis et qualitatē arborū penam accōmodabit qꝛ in penis infligendis maximā ptem cōfert iudicantis arbitriū. Et ex hijs satis aparet et inferri potest que pena de iure canonico inferat seu imponi debeat. Nā pro arbore nō fructifera punitur tanꝙ fur de quo supra visum est in ti.de furtis. Si vero sit fuctifera magis puniendus essȝ qd in di.et arbitrio iudicū relinquo.

Sequitur rubrica de vi.bo.rap.

d E materia huius rubrice quath⁹ criminalitatem concernit supra visum est suis locis. Quia raptus bonoꝝ altero de duob⁹ modis fit aut

Aut cum vi aut sine vi Et est cū vi. aut publica. Aut priuata. de quibus supra visuz est. Si vero sine vi. in furto ꝯtingit et pariter de eo supra visuz est in ti. de furtis prout tm̄ verbuz sonat vi bonorum. rap. Rapina sine vi fieri nō pōt. l. ij. §. nō solū. ff. de incen. Sed qualiter. ūꝙ accidat supra visum est in ti. ad. l. iull'. de vi. et datur. ī. annū ad quadrupluz post annū vero ad simplum. C. co. l. res. qn̄ꝙ in duplum tm̄. ff. eo. l. iiij. et insti. eo. in prin. et ibi vide.

Sequitur rubrica de insendiarijs.

T clare liqueat que pena ꝑ hoc cō

missio siue delicto infligenda sit. distinguēdū est' q2 aut incendiū sit sine dolo sed cū culpa. aut cū dolo si primū aut culpa ē leuis aut lata si leuis tūc dāpnū resarcire iube. ff. de incendio. l. qui edes. §. nō nunꝙ Si vero culpa sit lata tenetur emēdare dāpnū Et si nō habeat in ere luet in corpore per dictū. §. Si vero culpa sit leuis poterit castigari ꝑ fustigationē. Si vero dolo contingat distinguēdū est q2 aut incendium immittit in ciuitate castro opido vel rure si primū. Et tunc aut incendiarius est tenniolis vite et humilis Et tūc aut incendiū est magnū et d3 necari in igne. vt. l. qui edes in principio. ff. de incendio vel bestijs subici. vt. l. fi. §. fi. e. ti. Et hoc qn̄ dicat magnū vel ꝑuuz relinquit iudicis arbitrio vtroꝙ tn̄ casu vltimū suppliciū inducitur. ff. de penis qui vltimo. et. l. capitaliū in principio et. l. respiciendū in fine. Si vero incendium nō est magnū tunc imponit pena metalli per dictā l. capitaliū. loco cuius est hodie bānimētuz ꝑpetuū dicta. l. capitaliū. §. nō nunꝙ Aut insendiarius est in aliquo gradu cōstitutus et tūc si insendiū est magnū capite punit. si modicum in insulā portat dicta. l. fi. §. fi. Si vero incendiū sit factum in rure. Tunc aut est humilis persona aut in gradu constituta et si humilis Aut incendiuz est magnum punitur capite vt sic leuius puniatur ꝙ in ciuitate castro vel opido dicta. l. capitaliū. §. qui ob inimicitias. Si aūt sit paruū incendium tūc erit pena metalli ex cōiunttione principij. l. capitaliū. e. §. qui ob inimicitias. v̂. qui vero casā Nā. v̂. ille qui vero casam

dicit levius puniri et principium. l. capitalium dicit levius q̄ morte puniri dū quis in metallū dāpnat. Si vero incendiarius est in aliquo gradu cōstitutus tūc si incendiū est magnū deportabit. Si modicū relegabit cū sit minor q̄ deportato dcā l. capitaliū in principio. Et hee variatiões penaꝝ ex qualitate psonaꝝ et reꝝ pbāt per. l. pedius et. l. q̄ edes. et fi. ff. de incēdio et in. l. ij. ff. de termino amoto et per. l. pl't. ff. si ex noxa cā. agat et p. l. capitaliū. §. fi. ꝑalle. Ultra tñ casus pre enarratos contingit aliquotiens incendium fortuito casu absq̧ aliq̄ culpa. puta quia in custodiendo ignē candā diligentiam adhibuerat is qui lampadem incēderat qualē diligen. paterfa. adhibuisset fortuito casu vitrū lampadis ruptum emisit oleū et būbix validius ascensus funē quo tenebatur lāpas incēdit et ex illo fune ignis postes vel trabes dom⁹ cōbuxit in quo casu nulla penit⁹ pt notari culpa certe tale incēdiū venia dignū est vt in. l. si fortuito in principio. ff. de incēdio. Nec tenebit resarsire dāpnū cū nulla fuerit negligentia q̄ tñ requirit ad hoc vt resarsire teneat p. l. qui edes. v. si vero. c. t. Et ita intellectio glo. in dicta. l. si fortuito Nā rē que culpa caret in dāpnū vocari nō ꝯuenit. c. cognoscētes in prin. de cōstitut] qꝛ pena noxaꝝ ꝓsupponit. l. sanxim⁹ in prin. C. de penis ar. optimū in. c. fi. i fi. de iniuꝝ et dāpno dato De iure aūt canonico insendiarij volūtarij restituto dāpno p tres ānos pniaꝫ agere iubent vt i c. si q̄s domū de iniurijs et dāp. dato Et h̄ pena ꝓcedit in occulto insendiario qꝛ si essꝫ manifest⁹ et in saucia notat⁹ tunc si insēderet ecclias tanq̄ sacrileg⁹ romano pōtifici essꝫ p absolutiōe obtinēda remittēd⁹. c. tua nos de sen. ex co. et tales ipo facto incurrūt sniam excōicat] Insendiarij vero alioꝝ locorū no sacroꝝ nō sunt ipso facto excōicati sꝫ sunt excōicandi et ꝑpetuo carceri mācipādi. c. pessimā. xxiij. q. viij. de quo in. c. cū devotissima p glo. xij. q. ij. Iniūgi etiā eis dꝫ ꝑegrinatio iberosolomitana vel apd scm̄ iacobū. xxiij. q. vlt. c. si q̄s mēbroꝝ de quo habet in. c. si q̄s de iiuꝝ. et dāp. da. Et iste pene sūt magis ꝯsciētiose q̄ cōtēciose iudicij. Nā si corā officialib⁹ epoꝝ vel archiepoꝝ alioꝝ ve ꝑlatoꝝ fiscali ꝓcurē intercedēte in iudiciū

terminarent̄ tūc ꝑ qualitate cōmissi puniren̄t ita ꝙ tāt⁹ posset cē excessus in incendio magno dolo ꝯmisso ꝙ possꝫ degrada ri vel si nō esset magn⁹ excess⁹ seu magnū incēdiū deponi a bn̄ ficio vel si essꝫ ꝑuū suspēdi et al's ꝑ q̄litate crimis et ꝑsone pu niri ꝑ ea q̄ tradunt̄ in sepe allegatis .c. pessimā et .ca. si quis et in .c. cū nō ab homine de iudi. et in .c. tue de penis.

Sequitur rubrica de abigeis.

De crimen abigeatus deprehendi

tur ex numero peccoꝝ ablatoꝝ aut ex ꝯsuetudie abi gētis. et qd̄ si q̄s vno semel dūtaxat .x. oues .iiij. porcos vnū bouē vl' vnū equū abegerit .i. ab alio egerit qd̄ .ꝫ. ceperit pena abigeat⁹ tenet̄ .l. oues in prin. ff. e. et agrauat̄ delictū ex q̄lita te loci ex quo ab acta sūt aialia vt in dcā .l. oues. §. cūqꝫ Sꝫ si q̄s sepi⁹ scꝫ ter vnū pec⁹ qualibꝫ vice abegerit abigēs ē dcā .l. oues. §. q̄ sepi⁹. Agrauat̄ etiā hoc delictū ex q̄litate abigendi qꝛ vl' abigit̄ cū armis aut sine puta cū pāño rubeo more abac toꝝ studiosa calliditate abigēciū Et iō merito diuersificant̄ pene et vt plene itelligam⁹ q̄ pena īfligēda sit ꝑ pecudib⁹ ab actis faciēda sūt h̄ mēbra. qꝛ si q̄s ouē bouē vl' equū et sic d̄ aliis aialib⁹ oberrātib⁹ et ipascuis relictis abduxerit aio dolo so vt dn̄o nō reddat nō ē ꝓprie abigēs ꝫ fur et tāꝙ t'lis .s. fur punit̄ vt in .l. i §. ceteꝝ. ff. e. de q̄ pena visū est s̄ in ti. de furtis. Si vero q̄s studiose abigat vt ipe vel ali⁹ ampliat si q̄dē porcū capraꝫ berbitē vel alid̄ minimū aial abducat min⁹ punit̄ ꝙ qui bouē vel equū puta qꝛ fustib⁹ castigari poterit ꝑ .l. leuia. ff. de accu. vel ad tp̄s relegari ꝑ .l. i. in prin. ff. de abige. q̄ vero gregē puta decē oues .iiij. porcos vnū equū vel boue abigit in metallum dāpnari p̄t vel hodie loco illi⁹ ꝑpetuo bānin .l. i. §: ꝙꝙ. ff. e. si tn̄ abigēs sit ī dignitate ꝯstitut⁹ relegat̄ aut ab illa dignitate deponit̄ dicto § ꝙꝙ. v. actū. Qui aūt cū gladio .i. ꝑ vim abi gūt bestiis subiciunt̄ dicto. §. ꝙꝙ in fine. Receptatores vero abigeoꝝ ad .x. ānos relegant̄ vt in .l. fi. in fi. ff. e. tit. In iure autem canonico non reperitur specificata pena hui⁹ delicti Ac tamē quia iura canonica in penis infligendis sicut ciuilia pe nā culpe adaptant. Et quāto q̄s culpabilior: tāto pu nibilior

vt.c.cum nō ab homine de iudi. Dicendū erit q abigens im-
probior sit fure vt in.l.abigeat⁹.ff.eo merito.scd3 canones pu-
nietur pro furto.ar.eorū que notantur in.c.fi.de furtis et po-
terit esse depositio per ea que notant in dicto.c.cū nō ab hoie
et in ca.tue de penis qd tn peritie iudicanti remittendū est.

Sequitur rubrica de receptatoribus.

Uia pessimuz genus est receptato

q rum sine quibus malefactores diu latere nō pnt.l.
prima in pricipio.ff.e.io par ipos pena spectat.l.i.
C.de hijs q latro.vel alijs cri.reos occultāt. S3 si qs nō rece-
ptet offerre tn̄ nocentē qui morat in pdio suo ptradicat vl sup-
cedat si pn̄s sit cui⁹ prediū est punit in substācia q2 priuat fun
do.l.fi.in fine.C.de hijs qui latro vel alijs cri.reos occul. Et
coloni.vel inquilini cōtradicētes ppetuo exilio subiacēt vt in
e.l.in fine idē est in bonis.l.i.C.de hijs q latro. Et io vt cla-
rius hāc materiā intelligam⁹ faciem⁹ hec mēbra q2 aut qs in
domo vel agro.suis h3 nocentē quē talē ignorat.aut quē talē
scit Et primo casu nō tenet pena receptato2 dū tn̄ dn̄s pdij of
ferat iudici requirenti reū offerre si in pdio suo sit Et hoc ē qd
vult tex.in.l.i.C.de hijs qui latrones in vci.vel offerre et in.l.
sequenti in principio de quo pleni⁹ in.l.requirēdi.C.de seruis
fugi.per docto. Si vero dn̄s pdij scit nocentē apud se esse tunc
distinguit cuius criminis reus apud eū sit. Nā si latro fuerit
quia tales inimici capitales sunt nature.iuraq3 tales maxime
detestantur volūt iura q qui tales suscipiūt supplicio corpali
puniantur vt in dicta.l.i.C.de hijs qui latro.et in.l.i.§.in pa
ri.ff.de recepta. Qui vero alijs criminibus irreticos scienter
occultāt pari pena qua ipi occultati puniunt p dictā.l.i.C.de
hijs q latro qd pcedit si receptato2 fauet delict pmissis q2 tūc
tlēs sūt fautores.l.ij.§.nō tm̄.ff.de incē.ij.in nauf. Si vo re-
ceptato2 nō fauet delict s3 psonis delinquentibus tunc intel-
ligitur q tales punientur eadem lege.sed non eadē pena ymo
miti⁹ iudicis arbitrio et sic intelligi d3 dicta.l.fi.ff.e.et in pari
causa habēdi sunt q cū apphēdere latrones possent pecunia
vel surrepto2 pte accepta dimittūt dicta.l.i.in fine.ff.de rece.

Excipiunt̄ tñ formali pena receptatoꝝ. affines et ꝯsanguinei qui affinitatis vl' ꝯsãguinitatis grã malefactores occultãt ꝑ l. fi. ff. e. Et intelligendũ ꝙ licet affinitatis vel ꝯsanguinitatis affectio eos relevet: nõ tñ a tota pena Sed punientur mitius arbitrio iudicis et hoc ē ꝙ vult dicta. l. fi. in. v̄. neqꝫ severe ad modũ puniēdos quasi velit ꝙ nõ puniunt̄ iuxta severitatem legis ſꝫ mitius pro quo. l. qd ḡ. §. pena gravior. ff. de his q̄ nota infra. Notandum etiam ꝙ si affines vel cogñi receptarent favendo delictis et non ꝑsone vꝫ ad evitanduꝫ punitõeꝫ affinũ vel cõsanguineorũ occultarent vel receptarent: ſeveritate. receptatorũ punirentur qꝛ tunc cessarent ratões affectioñ. affinitatis et cõsanguinitatis vt ꝓbat̄ per tex. in. l. castitati cuꝫ ibi notatis. C. ad. l. iul. de adulte. et. C. de falsa moneta. l. i. in fine. De iure aũt canonico receptatores hereticorũ anathematizant̄ et mortuis denegat̄ sepultura vt in. c. sicut ait de hereti. Et intelligendũ de receptatorib⁹ favētib⁹ ꝑsone et non delicto Qꝛ si faverēt delicto eadē pena punirent̄ qua receptatores vt in. c. ij. de here. li. vi. In alijs vero delictis ꝙ heresis sua distinctionē legalē de q̄ ſup adhibito canonico tēperamento quo ē vsi sum⁹ scꝫ si receptatores sint ex eo diffamati vel non diffamati qꝛ si publice diffamati puniunt̄ vt delinquētes si receptãdo favēt delicto glo. in. c. i. ſup verbo receptaverit de homicidio li. vi. ar. eorũ que habent̄ in. ca. cum non ab homine de iudi. et in ca. tue de penis et in. c. fi. de fur.

Sequit̄ rubrica de effractoribus carcerũ.

Rubrica ista expediri potest per quesitũ scꝫ q̄ pena puniat̄ fugiēs a carcere ꝓ cui⁹ solutione dic ꝙ aut talis exivit carcerē nõ frãgēdo aut frãgendo. Pmo casu vt qꝛ invenit hostiũ apertũ et sic exivit tũc arbitrio iudicis ē puniend⁹. ff. e. li. i. ij. respõ. Aut frãgēdo carcerem et tũc distingue qꝛ aut iste in veritate crimē cõmisit ꝓ quo erat incarcerat⁹ Et tũc puniet̄ capital'r ad literã lꝫ delictum pro quo erat incarceratus non esset capitale vt in dicta. l. i. in principio et. ff. de penis. l. si quis aliqd. la. ij. §. miles. et. l. milites agrũ §. eius in fine. ff. de re. mili. Et est ratio quare plus punitur qꝛ

maius est delictum et duplex.s.primũ et istõ sc̃dz quia fregit carcerem Quare nõ miror si plus puniatur ar. C. de epi.audi. l.iij.in fi.et ad.l.iul.de vi publi.l.fuos.circa mediũ de dela. l.oẽs li.x.et.ff.de penis.l.capitaliũ.§.solent. Aut iste qui fregit non cõmiserat Et tũc qz pro confesso habetur punietur. ac si illud cõmisisset sic intelligẽ.l.in eos.ff.de custodi.reo.et eius glo.veruntamẽ qz ista pena imponi debet ex p̃sumptiõe probationis ꝯtempate dz ꝓcedere iudex et q̃tum põt tardare ad penã vel multum mitigare.ar.lec.et notatoꝝ.ij.q.i.nomẽ et.c.i.qz sanctius est nocentez impunitum etc̃.l.absentem.ff. de penis. Considerare etiam debet iudex quid mouerit fugiẽ tem vel effrangentem. Nam si cõspiciebat sibi per f.los et capi tales inimicos accusatores et testes crimen capitale impositũ et iudicem fore ipsius inimicum aut participem flẽ accusatio nis tunc quia per tales verisimiliter vis et iniusticia sibi fieret tunc fugiens aut frangens non habetur pro confesso quia ad repellendum vim et iniuriam hoc fecisse videretur quod et ꝑ mittitur.l.vt vim.ff.de insti.et iure.fa.lec.et nota.in.l. sciãtiã §.qui cum aliter.ff.ad.l.acql. Preterea qd̃ dictuz est fugiẽ tem pro confesso haberi habet hoc locũ si ipemet exiuit Si ãt ali⁹ ipſ subtraxit tũc substrahẽs teneſ ſm quosdã crimĩe.l.iul. maiestatis vt in.l.cuiusq̃.v. Item qui cõfessum.ff.ad.l.iul. maie.quod est verum si ille quẽ substraxit erat reus maiestat et cõfessus vt ibi nota. Si aũt erat reus alterius criminis tũc nõ punitur vt reus maiestatis vt ibidem notatur sed illa pena qua detentus punietur. C. de exacto.tribu.l.quotiẽs.li.x. ar. etiam dicte.le.in eos.ff.de custo.reo.et in dicto.§.miles.

Notandũ tñ est q̃ eximens per vim a manibus officarioꝝ videtur in casum pro exempto fideiubere.l.i.§.si quis.C.de falsa moneta Sz effrãgens carcerem vt aliquem intro existen tem et detentum pro crimine sibi imposito licet nõ vero vt ipz a carcere liberet in quinqueniũ relegatur seu banniſ per.l.i.§. i. effrac.ores.ff.d effra. Si ãt culpa cõmẽtarienſ euadat leui⁹ puniſ.l.ad cõmentarienſ. C.de custo.reo.cum ibi notatis De iure autem canonico non reperitur specialiter pena statuta sed

per generalitatem regularium de quibus in supra allegatis. c. ac si clerici et cū non ab homine de iudi. et per. c. tue. de penis poterit ecclesiastic9 iudex ad instar regularum ciuiliū qualitatibus personarum et delictorum pensatis punire. Nā posset deponere effractorē per. lec. et notata. in. c. ex litteris. de exce. prela.

Sequitur rubrica de crimine expillate hereditatis.

Hoc crimē parum degenerat a furto

Nā ex pte ꝯmittētis nō est dr̄ia qꝛ vterq; cōtractat nec ex pte rei ꝯtracte qꝛ alienū ꝯtractat vt in l. i. ff. e. p verbū alienā ibi posuū. Sz qꝛ in furto res q̄ ꝯtractatur ē vere vnius certi vel pluriū certorum. In expilata aūt hereditate nescit cuius hereditas erit vel si sciat nōdū est possessa vt in. l. ij. e. ti. ff. Quia tamē expillatores sunt atrotiores fures l. i. §. expillatores. ff. de effracto atrotius puniunt. Nā in op9 publicū ppetuū seu ppetuo bāno si criminis q̄litas exposcat dan pn̄t vel intēporaniū si isigniores grad9 sint honestiores vo hoc ē indignitate ꝯstituti amoneri pn̄t ad tēpus ab ordine seu dignitate vl' bāniri ad tēpus arbitrio iudicis q̇ de crimine cognoscit vt dicto. §. expillatores Et in effectu nō pōt certa regla dari Qꝛ scd̄m qualitatē psonarum delinquentiū et delicti iudex alterā penarum p̄dictarū acōmodabit Notātū tn̄ est ꝙ ignorācia h̄ casu expilantē nō excusat p. l. fi. ff. eo. ti. puta si credat eē de bonis vni9 et sit de bonis alteri9. Sz si crederet eē suū et cogitatōe dn̄i caperet excusaret p. l. merito. ff. p socio. Si tn̄ capiat aliq̇d qd̄ ad se nō ptineat credēs quodā crassa credulitate nulli ptinere pariter tenet qꝛ ridiculū est dicere vel audire ꝙ rē alienā velud suā ceperit vl' occupauerit oēs aūt scire dn̄t qd̄ suū nō est hoc ad alios mōis oibus ptinere. l. fi. C. vn̄ vi vbi bon9 tex. in ista materia. De iure aūt canonico qꝛ nō repit expssa pena in hoc casu recurrēdū. est ad penas canonicas ꝯ fur. s̄

Sequitur rubrica de termino amoto.

Rosa finalis i lege. fi. ff. e. facit tria

mēbra ꝯtigētia hāc rubricā. sz qꝛ illa tria mēbra n̄ aplectunt totū nigrū et maxime penas legi agrarie de q̇b9 in

pricipio dicte.l.fi. Visũ mihi ẽ posse sub sex mẽbris totũ titu lũ cõprehẽdi de q̃b⁹ seriatim dicẽdo hui⁹ ti. materia satis erit enucleata. Cõsiderem⁹ igitur que cause inducere pñt amonẽtes ad amonẽdũ termios ⁊ Et si resolute pẽsem⁹ .iiij. dũtaxat repe riem⁹. Prima cã est vel eẽ põt qr termin⁹ lapide⁹ est in signis et vtilis ad alia edifficia et his q̃ amouet arbitratur terminũ illũ vtilẽ eẽ edificio suo Et sic furatur nõ tñ aĩo trãsferãdi aut ppel lẽdi vel obscurãdi limitẽ Et tũc tenetur pena furti de q̃ sup visũ ẽ in ti. de furtis et hoc ptinet.l.i.in fi.ff.e.dũ dicit ⁊ p cõditione admitentiũ cobertõne transigẽdũ Et istũ intellectũ magis de clarat.l.diuus.in fi.eo.t. Scdo casu terminũ amouere pñt vt remoti⁹ figantur et pplãtentur ad fines appropriãdi amouẽti ptem agri vicini infra quẽ ppulsi sunt termini et istuz secũduz intellectum tangit glo.vlt.in.l.fi.e.ti.qui colligitur ex principio l.ij.eo.ti.per verbum ppulerit. Nã illud verbũ procul pellere sonat et tale delictũ punietur scdm qualitatez personarum ita q si in gradu dignitatis pstitut⁹ sit pmittẽs subdistinguitur aut iuuenis vel senex sit.q̃ si iuuenis fuerit in longinq̃s partibus ad tẽp⁹ relegatur Si vero senex in ppinq̃s.l.ij.§.de pena.ff.e. Tercio casu cõtingere põt qñ duo litigãt de finib⁹ agroruz suoꝝ cõuicinorũ et vn⁹ euellit terminos ad fines obscurãdi li mites alteri⁹ Et tũc punitur scdm qualitatez et cõditionẽ psone et factoꝝ violenciam.l.diuus in princi.et.l.fi.in fi.ff.eo. Hoc tamen scias q vltimus gradus est relegatio seu bãnimentuz tẽporale et nõ capitalis pena vt in dictis legib⁹. Quarto casu cõtingere potest sola cum deprauatõe puta quia non vult cõ tractare terminũ nec prediũ vicini sibi lucro facere nec q̃stionẽ seu litem obscurare sed dumtaxat animo nocendi vicino et si bi nõ proficiendi ⁊ fines cõmunes inter viccinũ amouet et tũc distinguitur pena scdm diuersitatez psonarum ex lege agraria. Nam si liber sit pro quolibet termino amoto condempnatur in quinquaginta aureis fisto applicandis. Si vero seruus ca pitaliter punitur nisi dominus militarij pro eo soluere volue rit.l.fi.in principio .ff.eo. Et est actio popularis in premissis casibus vt in dicta.l.fi.§.et eius actionem. Quinto potest

contingere euulsio terminorum casu fortuito puta quia credēs furari lapidē simplicem furatꝰ est terminum quem ignorabat esse terminū et tūc verberibus cedi iubetur.l.ij.in fi.ff.eo.

Sexto et vltimo contingere potest euulsio terminorum mādato alicuiꝰ et tunc mandatarij hoc turpe exequentes mandatum per biēnium ad opus publicū dantur vel loco illius p biēniū relegantur seu banniuntur.l.ij.§.si vero alij.ff.eo. et per hos casus credo cōprehensum esse totum nigrum.ff.eo. et pariter oēs casus qui in hac materia vltra q̄ expediret cothidiana re/tentis simplicibus terminis rubrice euenire pñt.qꝛ extēdēdo rubricā possz fieri disgressio ad alios casꝰ puta si p vim publicā vel priuatā fieret et similia. De iure canonico pariter fit distinctio inter cōmittentes et cōsiliū dantes. Nā cōsiliū dātes duobus mensibus excōmunicari iubētur vt in.c.tāta.lxxxvi.di.ita tamē vt si quid eis infra dictorum duorum mēsiū humanitꝰ euenerit puta infirmitas vel mortis piculū viaticū eis nō de/negatur. Principales vero amouētes carceribꝰ p pnia pagēda ad tpus mācipari pñt ar.eorum q̄ sentit glo.in dicto.c.tanta sup verbo terminos iunctis etiā que dicunt in sepe allegatis capi.cū nō ab hoīe de iudi.et tue de penis maxime cū de facto illo insurgit ꝯ cōmittētē infamia vt in p̄cedētibꝰ penis canonicis dictum est.

Sequitur rubrica de collegijs illicitis et monopolijs.

Ut certā hēre possimꝰ doctrinā q̄ collegia dicantur licita et q̄ illicita duas habemꝰ ꝯsiderare collegiorum faciēdorum cās cōem vz et priuatā. Et regulariter collegia q̄ ad vtilitatē reipublice fiūt sūt de iure permissa.l.i.§.Itē collegia.ff.qd cuiuscꝫ vniuersitatis et in.l.collegia.§.in sūma.ff.de colle.illi. Cetera vo q̄ ob vtilitatē pri/uatā cuiuslibet et nō habita ꝯsideratiōe boni publici fiūt illi/cita cēsentur vt in.l.i.C.de monopolijs et.l.fi.ff.e.ibi.dum dicat dū neq̄d ex publica lege corrūpāt etc. Et ē nodādū q̄ regulariter pmittitur artificibꝰ enumeratis in.l.fi.ff.de iure immunita. facere collegiū dū tñ bona ītentiōe illō faciāt qꝛ si illō faciāt ad inuidiā seu detrimētū reipublice propriācꝫ vtilitatē diceretur

poti⁹ monopoliū ꝙ licitū collegiū ꝑ dictā. l. vnicā. C. d mo. Et qd multꝭ mōis cōtingere pōt puta qꝛ fit inter artiffices aliquꝰ ciuitatꝭ ꝙ fraus fiat in artificio. vt int̄ pistores q̄ man⁹ et brachia lauāt cū aceto vel oleo vt panis exalet̄ vt appeat maior Et carniffices q̄ insufflāt carnib⁹ vt grossiores appeāt pertie carniū. Et caupones q̄ ꝓ vino aquaticā et ꝓ mustatello vinū albū sophisticatū vendūt et sartores in disploidib⁹ ponūt lanā loco būbicis et eos q̄ stāgni cupri aut electri vasa ꝯflāt et aliquas lineaturas sub colore ornamēti faciūt eiꝰ corrūpāt̄ et sic de alijs artib⁹ in q̄b⁹ aliq̄ cōmittunt̄ baratrarie vel pōt fieri fraus ēt in p̄cio puta qꝛ oēs eiusdē artis cōueniūt ne vnꝰ alio vilius vendat ꝙ inter eos cōuentū sit vel ne vnꝰ opus ꝑ alium inceptū perficiat vt in dicta. l. vnica. de mono. Et tales cōgregationes conspiratiōes et ꝯuentiones ad emulationez reipublice cōfecte sūt reprobe et dampnate et punibiles Et iō pena taliū facientiū talia mono. illicita distinguit̄ ex personis Nā si serui sint recepti in collegio illicito pena ē centū aureoꝝ vt in dicta. l. collegia. Si vero liberi illicitū collegiū cōtrahant pena quinquaginta librarꝝ mulctant̄. Sed si cum collegio illicito cōcurrat monopoliū indetrimentum reipublice: tunc tale monopolium facientes confiscatis bonis in exilium ꝑpetuz mittunt̄ et iudices p̄missas penas infligere dissimilantes in xl. librarꝝ auri cōdempnant̄ prout hec omnia ꝓbantur in. le. vnica predicta. C. de mono. Faciētes vero collegiū illicitū. s. ꝯ leguz sanxiones et reipublice vtilitatem puniunt̄ sicut q̄ vim publicam cōmittunt per. l. qui illicitum. ff. de colle. illici. ymo etiam si per tale collegiū lederet̄ princeps habens maiestatez teneret̄. l. iul' maiestatꝭ. l. i. in principio. v. quo ve cet⁹. ff. ad. l. iul'. maie. Et ꝑ p̄missa potes elicere drāz inter collegiū illicitū et monopoliū De iure aūt canonico collegia que fiūt ad pia loca sūt approbata vti monachoꝝ canonicoꝝ scolariū et similiū ꝑut no. doc. in. c. cū ab eccl'iaꝝ de offi. ordi. et ꝑter religionū ꝑ romanū pōtificē approbataꝝ vt in. c. fi. de reli. domi. et c. vnico. e. t. li. vi. pena aūt certa eo. iuꝝ. nō est statuta saltē penalis in foro cōtencioso. Sꝫ ꝑpter ꝓhibitionē canonicā puni

ri possent arbitrio iudicis ar. eo℞ q̃ legunt̃ et notant̃ in. c. dile
cta de exces. prela. et recurrendũ esset habita ꝯsideratiõe crimis
et ꝑsona℞ qualitate pẽsata ad regulas gñales q̃ sepe dicte sũt
in dictis capitulis cũ nõ ab hoĩe de iudi. et tue. de penis.

Sequit̃ rubrica de crimine stellionatus.

oc crimẽ possꝫ sub ti. gnãli de extra

ordi. crimi. collocari vt i. l. stellionat⁹. ff. de extraor.
crimi. Sꝫ qꝛ iuriscõsulti principalẽ assignãt rubricã de hijs in
quibus cõmuni⁹ delinquit̃ ideo aliquid dicem⁹. Pro quo
premittendum est ꝙ crimen stellionatus locuꝫ habet in omni
delicto seu crimine cui a iure nomẽ certũ nõ est impositũ. l. stel
lionat⁹ in principio. ff. e. Et sicut se hꝫ actio de dolo ad ciuilia
iudicia in priuatis iudicijs seu ciuilib⁹ actionib⁹. sic se habet
stellionatus in criminibus. Nam sicut de dolo actio est subsi
diaria vt in. l. si legatarius. ff. de dolo ita etiã in locũ deficiẽtis
accusationis spãlis criminis datur ex hoc titulo criminis stel
lionatus accusatio. Sed ne ꝑ ignota ꝓcedamus sciẽdũ est
ꝙ crimẽ stellionatus nomẽ sũbsit a quodã aĩali reptili qđ dr̃
stellio et ẽ quasi simile ꝭpẽti et stellonatũ aĩal dr̃ qꝛ ex diuersis
colorib⁹ pictũ sicut celum stellis. Et cõmittit hoc crimẽ ille q̃
aĩo verbo et opere varius et incõstans ẽ. Puta qꝛ eãdẽ rẽ vni
ĩpignorat et alteri vẽdit ꝑmuttat insolutũ dat. vel quomõlibꝫ
alienat. vel vnã mercem pro alia supponit vti electrũ ꝓ auro
stagnũ ꝓ argẽto pãnũ lineũ ꝓ cericio dicta. l. stellionat⁹ vsqꝫ
ad §. pena. ff. eo. ti. et in. l. saccularij in princi. ff. de extraor. cri.
vel rem alienã asserens eẽ suã impignorat. l. fi. e. ti. Et gñalit̃
in omni casu vbi deficit criminis titul⁹ certus vt in dicta. l. stel
lionat⁹. ff. eo. ti. Pena aũt certa in hoc crimie exprimi ꝑt qꝛ ꝭm
qualitatem cõmissi variatur vt in §. pena. e. l. que vult. stellio
nes puniri pena extraordi. dũ tamen in plebeis penaꝫ metalli
in honore vero ꝯstitutis ad tp̃us relegationẽ vel ordinis amo
tionẽ nõ excedat. Et qꝛ oẽs cas⁹ vident̃ sat] clari satis deꝑhẽ-
dit̃ pena cuiuslibet ex premissis excepto ꝙ in eadẽ. l. iij. §. Itẽ
si quis fit mẽtio ꝙ qui ĩposturã facit crimẽ stellionat⁹ cõmttit

in cuiusqdē verbi interptatione glo.et doct.variarūt ideo ad euitendū oia contraria verbū imposturam intelligi debet scdʒ naturā clausule in q̄ post eū est dū dicit̄ in dicto tex. Itē si q̄s imposturā fecerit vel collusionē in necem alteri⁹ stellionatus poterit postulari in quo noto disiūtā vel cui⁹ natura ē iunge-re simbolisantia saltē in significato ꝑ .c.inter ceteras d̄ rescrip. cū ibi notat̄ opʒ p̄sumere ꝙ impostura et collusio ꝓ eodē ibi dē effectualr̄ accipiant̄ Et ꝙ fiāt in necē alteri⁹. §.Capiam⁹ ḡ vnū mēbrū qd̄ baptizabim⁹ ꝑ stellionatū puta tici⁹ odio hʒ seyum idē tici⁹ scit ꝙ seyus frequētat domū gayi habēt̄ vxo rē formosaʒ Et lʒ tici⁹ sciat seyum frequentare ex cā honesta et nō turpi domū gaij suggerit tn̄ gayo ꝙ ex cā turpi frequentat vt medio gaij se de ticio vindicet Ex cui⁹ suggestione gayus seyum occidit Et q2 iste casus nō est noiatim ꝯprehēs⁹ sub le ge cornelia oportuit ip̄m cū sepe ꝯtingat sub ḡnalitate huius tituli ꝯprehēdi. Et iste intellect⁹ p̄ōt deffendi ꝑ doctrinā duaꝝ glosaꝝ.in.c.sicut dignū de homi.quaꝝ vna est suꝑ verbo in-flāmasse et alia suꝑ verbo ꝓuocassent. Qualitatē aūt pene tā hui⁹ q̄ꝫ ceteroꝝ mēbroꝝ hui⁹ criminis relinquo arbitrio ius dicere debētis q̄ p̄sonaꝝ et facti qualitatib⁹ pensatis pe-nā pro q̄litatib⁹ adiciet De iure aūt canonico nō reꝑio exp̄s saʒ penā applicari tn̄ p̄ōt ꝑ tradita in.c.nulli liceat de re.eccle. nō alie impignorāte vel alienāte res ecclie ad se non ꝑtinētes Et ē pena priuatōis a bn̄ficio cui⁹ bona alienat tenꝫ sua cuʒ sua nō sint ꝑ glo.fi.co.ti.facit ad hoc.l.iubem⁹.§.yconomus C.de sacro sanc.eccle.

Sequit̄ rubrica de sepulcro violato.

Via hodie ecclesia in copia cimiterioꝝ puidit crimē hoc in dessuetudinē abijt.

Null⁹ quidē legitime humandus sepultura caret nec magis exqui-sita q̄ꝫ non exquisita prodest vt extra de sepul.quali per totuʒ et de statu mona.c.cum ad monasterium licet premissum sit eligere sepulturam que eligi debet in loco magis religioso vt in.c.fraternitatē de sepultuꝝ. Que aūt pena violati sepulcri eē solet habet̄ ꝑ glo.suꝑ verbo crimē.C.de sepul.viola.et in

l.si quis sup verbo violatores eo.ti.et in.l.fi.et in.l.pretor.ait super verbo aureor.ff.eo.ad que me remitto. De iure autez canonico nulla pena statuit.nisi q gesta irritantur. vt in dicto c. fraternitate Et in effectu ista rubrica paru est in vsu Et ideo paru comode in ea tractari post.

Sequit rubrica de violatoribus exilij et carceru:

Pena violetis exiliu seu banimetu

p est scdm q crescit cotumacia. Na qui ad tep9 relegatus est si redeat infra tempus in insulam relegetur. l.capitaliu. §.in exulibus in principio.ff.de penis. Et erit ista relegatio ppetua vt ibi vult glo.per.l.relegati eo. titulo. Sed illa glo.non potest pcedere.quia tunc superflueret qd sequit. ibidem videlicet quiquide relegatus et iterum etc. deportatur et cum deportatio ex proprio significato sit perpetua relegatio vero temporalis.i.relegatoru. §.dna.ff.de interdic.et rele.no oportebit intelligere illa regula relegationem temporalem vt primam sed erit hec dna q p prima relegat extra puincia In scda vero relegat ad tempus in insulaz et sic no habet aliquaz prouinciam liberam. Et si talis in insulam relegatus excedat in insulam in perpetuum deportatur qui deportatus si euaserit capite punitur per dicta iura et idez in custodijs vt in dicta l.capitalium. §.et ita in custodijs quas custodias glo.ibi exponit per interpretationem.l.costodias.ff.de publi. iudi. sed forte intelligere possemus illu. §.et ita loqui in codempnato ad carcerez ad tempus per.l.seruus. C.de pe.et hoc sentit glo. in.c.hij qui.iij.q.iiij.et per.c.quis de penis.li.vi.quem glo. dicit procedere in omni habente iurisditionez. Dicemus ergo et ita in custodijs subaudi idest in hoib9 ad tepus carceri sub custodia macipatis idest vt q in tpus dapnati essent ad carcerem si euaderet dupplicatur tpus.l.aut dampna. §. quod qs et si violenter illud imperpetuum dampnarentur vt ibidez et dicto. §.si ita. Et qui imppetuum si exirent in metallum dapnarentur Et qui in metallum euaserint summo suplicio afficerentur. Et per istam expositionem colligitur que pena impo

nitur de iure canonico violanti carcerem ad quem dampnat⁹ fuerat ad tempus scilicet ꝙ dupplicetur et si dupplicatū iterū violet ꝙ perpetuo carceri deputat̄ adhibetur tamen tempera-mentum in dicta tempoꝝ dupplicatione vt scilicet tempus intra decēnium in tantum dupplicetur q̄ntum explendum relinquebatur. Si vero ad decēniū vel vltra erat incarcerat⁹ tūc perpetuatur vt in dicto. §.quod quis.pōt etiā eccl'ia imponere penā exilij.l.di.accedens.de calump.c.primo de cri.fal.ad audientiam et in illis casibus ꝓcedet̄ vt supra dictū est

Sequit̄ rubrica de vectilagiū et alioꝝ tributoꝝ indebitē exactoribus.

Sunt qui sub colore debite exactionis plurimas faciūt extorsiōes maxime ī exigēdis pedagijs guidacgijs passagijs et alijs tributis q̄s puniri cōueniēs ē Et q̄ꝛ circa hec varie delinquit̄ varie etiā pene statuunt̄. Nā pōt exigi indebite vectigal puta q̄ꝛ nullū ius vectigalis ꝯpetit exigēti et de eo dictū est sup̄ in rubrica d̄ vi publica. Et vt hic aliq̄ repetam⁹ et ampli⁹ scd̄ꝫ theoricam docto.in.l.fi.C.noua:vecti.insti.nō posse distingam⁹ q̄ꝛ aut aliq̄s vtit̄ illicite inducēdo vetigal. Et ē pena.l.libraꝝ auri et pena.l.iulie.de ambitu vt.ff.ad.l.iul.de ambitu.l.vnica. Et hoc si nō exegerit sꝫ solū inducat aut p⁹ indutionem exigit Et tūc est pena.l.iul'.vis publice.si cū armis Si aūt sine armis. de vi priuata tenet̄ vt.ff.ad.l.iul.de vi.priuata.l.fi.aut ē recte inductū vectigal sꝫ publican⁹ male exigit Et tūc aut exigit de illis q̄b⁹ nō ē ꝯsuetū exigi.et tūc ē pena capital' si ab inuito exigat.C.de vectigal.l.vniuersi in fine aut abutit̄ exigēdo plus q̄ꝫ debebat de mercib⁹ cōsuetē. Et tūc q̄ntū ad fiscū puit̄ exilio vt.l.fi.C.noua vectigalia institui nō pos.vl' extra ordinē vt.ff de publi.vecti.et cōmiss̄.l.i.§.dixerit Et itelligit̄ scd̄ꝫ q̄litatē cris vt ibidē et in.§ sequē. De iure āt canonico eccl'iastica ꝑsona excōicat̄.priuata ꝑsona interdicit̄ donec emēdauerit cōpetent̄ ꝑ dc.pñi.de cēsib⁹ Et ista emenda fiet pti ac ꝑ pena et ad tāudā cōdampnabit̄ vt in.c.q̄ꝛ plerūq; de immunita eccl'.

Sequit̄ rubrica de violatorib⁹ immunitatū.

De violatorib⁹ imunitatū

v Iolātes in munitatē ecclesiaꝝ iuri
bus ciuilib⁹ pena vltimi supplicij puniunt̄.l.fi.i.re
spōsorio.C.de his q̄ ad eccle.cōfugi. De iure āt ca
nonico ē arbitraria ꝑ ea q̄ legunt̄ et notant̄ in.c.quomin⁹ et ī
c.aduersus de immunitate eccl'iaꝝ Et pōt violator pecuniarit̄
in nonigentis solidis vel alia iusta multa puniri.c.si quis cō
tumax.xvij.q.iiij.et violatores vt publici.latrones reputari et
donec emendent excōmunicari.c.sicut antiquitus.ea.cā.et.q.
Aduertendū tñ est ꝙ si per vim extrahendo ab īmunitate
inferret̄ iniuria clericis: tales violatores punirentur tanq̄ lese
maiestatis rei.ea.causa et.q.ca.qui autem. Facit optime.cap.
cum deuotissimam.xij.q.ij.Casus autē quos colligūt doct.
in.c.inter alia de īmunitate ecclesiaꝝ et aliquos.in.c.i.de ho-
micidio in quib⁹ quis nō gaudet īmunitate enumerant̄ septē
primus in clerico qui ad euitādū disciplinā cōfugit quem pōt
prelatus extrahere discipline causa Et ꝓ pnīa iniungenda vt
anime cōfugiētis cōsulatur. Secundus in interficiente clericū
Tercius in seruo fugiente inuito domino. Nam cū iuramēto
impunitatis restituere tenetur ecclesia. Quartus in iudeis et
infidelibus. Quintus in publico latrone vel depopulatore
agrorum. Sextus in cōmittente homicidum vel mutilationē
in eccl'ia vel cymiterio sub spe īmunitatis Septimus quando
quis insidijs pensatis cōmisit homicidium. Jura autem ciui
lia duos alios casus adducūt scz raptores virginum et adul
teros per §.ꝙ si delinquentes in auct.de man.princi.coll'.iij.
quos duos casus canonice cōiter non recipiunt nisi cōmitteret̄
intra eccl'iam Quero que sit pena violatorum pacis. Dic ꝙ
secūdū leges est pena capitalis in milite violāte.ff.de re.mili.
l.fi.in fine.in milite vero eccl'ie est excōmunicatio.xxiij.q.iij.
c.illi qui.et priuatio.c.primo in fi.de treu.et pa.qꝛ cū in pl⁹ se
habeat dolus cōmittentis q̄ negligentia puniētis si priuatur
ep̄s nō puniens: multo magis presbyter vel clericus ꝯmittēs
verūtamē quia parum est in vsu amplius non prosequor.
Posset queri an quē admodum ꝑsone gaudent īmunitate
gaudeant similiter bona distingue qꝛ aut sunt bona debitorū

fisti principis vt reipublice et non gaudent ar. l. diuus .ff. ad. l. iul'. pecu. Aut debitorū priuati et tūc gaudent et ita intelligatur. c. sicut antiquitus. xvij. q. iiij. cū concordatis.

Sequitur rubrica de extraordinarijs criminibus.

Extra ordinarium crimē esse potest pditio instrumētoꝝ vl' documētoꝝ secretoꝝ ptis facta pti aduerse inuito eo. cui ptinebāt reuelatio vt i l. saccularij. §. sunt p̄terea. ff. eo. ti. et. in. l. si quis aliqd ex metallo §. si qs instrumētū cū sequen. ff. de penis. lȝ fuerit q̄ dixerunt ꝙ sit crimē. falsi. p. l. primā. §. is q̄ depositā. ff. d̄ fals dictā tn̄. l. saccularij. §. sunt p̄terea. ff. de extraor. crimi. inter extraor. crimina ꝯnumerat. quicq̄d tn̄ sit pena est deportatiōis aut in metallū dationē. per dictaȝ. l. si qs aliquid. §. instrumēta. et p totū tex. illi⁹. l. ff. de penis. pōt etiā cadere in extraordi. crimen si quis cū nō essent termini certi positi p potētiā suā volēs occupare p̄diū vicini intimat vicino ne vltra aliqd̄ signū quod ad libitū sui facit pgrediat fruct⁹ colligēdo. Et hoc sub cominatione mortis. Et ille talis vicin⁹ pusillanim⁹ metu mortis sibi cominate ingredi nō audet nec fruct⁹ suos sibi ptinentes colligere certe talis excess⁹ etiā capitaliter puniri solet dicta. l. saccularij. § sūt quedā qd̄ maxime pcedit vbi talis comiator scopulos posuit ad exequēdū suū ppositū Et lȝ glo. interlinear. ibi exponat scopulos. i. lapides nō videt tn̄ textui posse adaptari quia tex. claro. verbo. lapides vtit. Et cum verbū lapides sit dictio latina nō est op⁹ ethimologiari. p verbū scopulos grecū .sȝ dicem⁹ ꝙ scopuli sint signa p incidiatores et espiculatores apposita p ꝯmunātē misso ad vidēdū si cōminat⁹ lapides aut alia signa apposita p cōminātē auferere tēptauerint vt ipm cōminatū auferentē occidāt et hoc fatis aperit ille tex. Scopim em̄ grece intēdere vel speculari latine dicitur. Et scd̄m hec cadit in extraordi. criminib⁹. Nā si lapides p modū terminoꝝ appositi remouent aut transferent caderet sub ti. de termino amoto qd̄ est crimē ordinariū et supflueret dictus §. sunt quedā qd̄ nō est dicendū Pōt etiā dici incidere in extraordinariū crim̄: is q̄ exclusā molēdini aut piscādi. aut gra

adequādi agros factā ꝓpria auctoritate demolit᷑ Nā quē ad modū rūpētes ageres in egypto vsui agroꝝ neccessarios pu niebant᷑ p edictū de iuli agen b9 nō rūpē. q̄ pena acerrima erat in.l.vnica.C.de iuli agen nō rum.possum9 a similitudine pu blice vtilitatis penā nō leuē sed arbitrariā ꝑ cōditiōe ꝑsone et cōmissi imponere scōm iudicātꝭ arbitriū dicta.l.saccularij .§. fi.ff.co. Pñt etiā extraordinē puniri isti exprobatores ciria ce qui vt maior fides habeat᷑ ab emptorib9 pñtib9 incussiunt timores p incirculatiōes serpētū et puniunt᷑ extraordinē arbi trio iudicis p.l.fi.ff.c. Alios casus pōt quilibet curiosus in iure pquirere. Sequitur rubrica gñalis de plurib9 extraua gantibus penis in corpore iurꝭ cōprehens.

Pena iudicis ordinarii q̄ racōe mul ctaꝝ in maiori sūma duaꝝ vnciaꝝ auri cōdēpnat est dupplu. C.de mō mlctarū.l.i.i.respō.et.§.ꝙ si q̄s Per hoc tñ nō euitant᷑ pene que ꝑ delictis cohercēdis seue rius cōuenit ꝓfligi vt in.§.sequenti.qui incipit nec tamen.

Pena illius q̄ albū pretoris corrūpit.est.l.aureoꝝ et.l.cor. de falsis.vt notat᷑ ad plenū insti.de acci.§.penales in glo.sup verbo ex albo: et ibi diffinit᷑ albū pretoris.aureus accipit᷑ pro solido et septuagintaduo auꝝ pro libra.insti.de pena temere litigatiū in glo.fi.et.C.de suscep.et archa.l.quotiēscūqꝫ li.xi.

Pena illoꝝ qui in ius vocāt prēm et patronū est.l.aureorū patri seu patrono applicādorum vt notat glo.insti.de acci.§. penales super v̄.in eum et si libertus non possit soluere luat in corpore et fustigetur.ff.de in ius vocan.l.fi. Idem forte in fi lio licet noxa non detur vt ibidem dicitur idez dic in patronā et matrem et alijs superioribus Et nota modū per quem dꝫ peti venia i dicto.§penales.et d̄ pena.te.liti.§.fi.sup.v̄.impe trasset Et loquit᷑ de filio emācipato qꝛ al's nō posset agere nec cū venia nec al's ꝯtra parētes nisi in castrēsib9 vl' quasi vt vult glo.in dicto.§.penales.et in.l.fi.§.de in ius vocan.

Pena illoꝝ qui vi eximūt quo minus q̄s in iudicio veniat seu illorū per quem factum est quo minus quis etc.est ꝙ cre ditur iuramento dampnū passi.et intm̄ cōdēpnabitur ille qui

f

exemit vel per quem factuȝ est vt notat glo. insti. de acci. §. pe
nales super verbo Item aduersus.

Penalis est actio depositi in dupplū in. iiij. casibus scilicet
si fiat ratione tumultus. incendij. naufragij vel ruine. si reus
inficietur vt notaṫ insti. de acci. §. plane si depositi.

Pena fratris q̇ accusat fratrē capitalr̄ ē exilij. C. q̇ accu. nō
pos. l. si magnū nisi pr̄is fuerit vite insidiat⁹. e. ti. l. p insidias

Pena legis acq̄lie ex primo capite cōpetit quādo homo vl̄
animal qd̄ numero pecudū habetur. i. quod gregatī pascit et
nō al's occiditur et est pena ꝯtra cōfitentem quod extimaṫ quā
tum valuit ab anno retro insti. de lege acqui. §. primo Nā vbi
homo occidiṫ habet locū. l. cornelia de qua sup̄ suo loco dictū
est Scd̄m caput nō est in vsu Terciū vero caput cōpetit qn̄ hō
vel animal quod gregatim pasciṫ vulneraṫ et est pena ꝙtū va
luit a. xxx. diebus citra cōtra confitentē insti. de lege acqui. §.
capite. aūt tercio et de acci. §. sȝ. et legis vbi dicitur ꝙ cōtra infi
ciantē daṫ in dupplū. §. ac ille. insti. e. et. C. ad. l. acquil. l. ꝯtra
negantē. Pro hoīe vero vulnerato actēdiṫ qualitas loci tēpo
ris et vulneris §. iniuria in. c. i. de pace iura. fir. et arbitrio iudi
cis punitur cū resartōe dāpni. §. i dupplū insti. de acci. et ibi glo.

Pena euellentis crines vel barbā aut dātis ictū bacculi vel
pugni sine vulnere ē. x. ll'. parti. et. xx. fisco. §. si q̇s ali ꝙ de pa
ce tenen. in feu. Pena illi⁹ q̇ metū intulit ē quadrupli si pse
uerauerit vsq ad sn̄iam. ff. qd̄ me cā. l. si cū te. §. i. et. iij. et fi. et
insti. de acci. in § q̄drupli et ibi dr̄ ꝙ nō durat vltra ānū in dcā
l. si cū te. §. ij. Pena illi⁹ qui nō soluit legatū et distulit frau
dulose et sine cā solutionē vel fideicōmissariū venerabilib⁹ lo
cis relictū ān̄ꝙ vocetur ad iudiciū ē dupli. et vocaṫ actio mixta
insti. de actō. §. itē mixta et ibidē notat glo. ꝙ currūt vsure a tp̄e
more sine alia interpellatōe In alijs āt legatꝭ pena ē interesse
vt ibi dr̄. verūtn̄ si heres iubs⁹ vel monit⁹ a iudice nō impleat
ī. ānū volūtatē defuncti ītellige in hijs in q̇b⁹ nō trāsit ius in
legatariū vl' fideicōmissariū sine facto herēd pdit ius qd̄ hȝ ex
testamēto et īstitutōe et deuoluit aduenientes ab īrestato iuxta
lec. et nota. in aucto. hoc āpli⁹. C. de fideico. Pena dupli

ē illi⁹ q̄ occupat vel petit dolose terrā vicini qꝛ dꝫ amittere id qđ occupat et tātūdē de ꝓprio vt. C. finiū regūdoꝝ. l. si ꝯstitent Pena ꝯ̄ iudices q̄ substinēt malas ꝯsuetudines posse ꝑscri bi aliquo tp̄e. xx. libꝝ auri et puatōis cingl'i i auc. vt nulli iudi §. i. coll'. ix. Pena illi⁹ q̄ dilatorē corrūpit ē ꝙ ꝑ cōuicto ha⸗ beť. ff. đ iuř. fisci. l. ei⁹ q̄ delatorē deferre induceś tm̄ erario te nereť soluere q̄tū delatoꝛ cōsecutusfuissꝫ si obtineret. ff. de iuř fisci. l. senat⁹ cēsuit §. i. et si delatoꝛ ter citat⁹. noluent ꝯparere te neť pena calūpnie vt in. §. diuus in ea. l. Pena illoꝝ q̄ impe diūt seu īuadūt agricultores in cultura sua ꝑsonas boues vł instrumēta aratoꝛia ē ꝙ puniunť in q̄drupplū et incurrūt infa miā ipso iure. C. q̄ res pigno. in auctē. agricultores. Pena illi⁹ q̄ inhibet testari ē ꝙ priuať a successiōe. C. si q̄s aliquez testa. ꝓhi. l. ij. Etiā dꝫ cōdēpnari in dupplū restituēdū illis q̄ ꝓpt̄ hoc dāpnificanť et in exiliū mitti. in auct. vt nulli iudi. §. et hoc ꝑuenit coll'. ix. et idē in iudice q̄ testamētū factū insiuna ri vel nuptias celebrari vel donationē nupcijs cōfirmari vel corpa mortuoꝝ sepeliri vel reꝝ descriptionē vel aliq̄d ptinēs ad p̄dicta vt ibi dicť fieri nō sinit vel ꝑmittit Pena hospit] q̄ bona ꝑegrini rōne testamēti in domo hospit] facti sibi ap⸗ ꝓpriat ē triplici. §. cōia de succes. auct. oēs ꝑegrini. Et in fine dicť q̄tū aliq̄s delinquit in hoc ꝑuniať Pena illorū qui di cūt ꝑegrinū facere nō posse testamentū est ꝙ efficiunť intesta⸗ biles ita ꝙ in h̄ puniunť in quo delinquūt. C. cōia de succes. auct. oēs ꝑegrini. Pena ꝯ̄ iudices statuta ē. xx. libꝝ auri q̄ nō visitāt incarceratos quolibꝫ die dn̄ico iuxta legeꝫ iudices C. de ep̄i. audien. Pena mulieris que infra tempoꝛa luct⁹ a legib⁹ cuiuslibꝫ instituta. i. infra annū nubitē ꝙ infamis ef ficitur Item secundo viro non potest dare in dotem vltra ter⸗ ciam partem bonoꝛum nec in testamento vltra terciam parteꝫ eidem relinquere potest nec donationes mortis causa nec le⸗ gata vel fidei ꝯmissa petat et bona si que habeat a primo ma rito amittit vt nota in. l. i. et. ij. C. de sc̄dis nupcis. idem ē iudi ciū de illa q̄ parit infra a annū ab alio q̄ꝫ a marito' p̄rio in. c. ti. auct. eisdē De iure tm̄ canonico sublata est pena infamie

per.c.fi.de secun.nupcis qr mortuo viro mulier soluta est a le ge viri prima ad corint.vij.ca. Quo vero ad penas legales in fauorem succedentiũ appositas nõ sunt sublate ymo remanẽt dicte pene legales Et ista est resolutio doctorꝝ in dictis iurib⁹.

Pena est iponenda illi et applicãda fisco q̃ cõtinẽtiã cause diuidit idest qui agit de possessiõe corã iudice vno et vult agere corã alio de ꝓprietate.l.nulli.C.de iudi.et dic.ꝙ ẽ extraordinaria.arbitrio iudicis et notaᷣ.C.de mõ mľctaꝝ.l.mulctaꝝ.ff. de testi.l.q̃stitũ.ff.de iurꝫ.deli.l.i.in fine de offi.iudi.delega.c. de causis Pena iudicis q̃ nõ remittit crimiosũ in atrocib⁹ iudici.reqrẽti in cui⁹ iurisditõe delinquit ẽ.iiij.libraꝝ auri Si vero ꝓpter pecuniã hoc facere renuat ẽ cinguli amissio et exiliũ.in auct.vt nulli.iudi. §.si vero quis cõprehẽsorꝝ.colľ.ix.

Pena illius qui frustratorie dilatiõis causa añ diffinitiuã appellãt ẽ.l.lľ.q̃ si cleric⁹ fuerit pauperib⁹ applicaᷣ.C.de epi. audi.l.ij.si võ laic⁹ fisco.l.ab executore.C.quoꝝ appel.ñ re.

Pena vxoris q̃ mittit repudiũ et nõ ꝓbat iustã cãm est ꝙ amittit dotẽ Et ꝑᷣ nuptias donationẽ.Et efficiᷣ innubilis vsq₃ ad quiquẽniũ.C.de repudi.l.cõsensu.§.i.et idez in viro §.sequen.ea.l Pena iudicis q̃ nõ termiauit cãz crimialẽ.ĩ. duos ãnos ẽ.xx.libꝝ auri.C.vt ĩ.certũ tps crimialis actio terminetᷣ.l.fi.in fi.al's alibi puniᷣ in.x.libꝝ.auri et amissiõe officij.C.de custo.reo.l.fi.in fine vt cõuictos velox pena subducat et liberãdos expeditio nõ moreᷣ.et in cã ciuili.ĩ.tres ãnos al's iudex puniᷣ in.x.libꝝ auri et maiores iudices dñt puniri in.xxx.libras auri.C.de iudi.l.ꝓperãdũ.§.finaũt vtraq₃ prs qd totũ hodie male obseruaᷣ Pena iudicis q̃ in cã ciuili ẽ corrupt⁹ est dare tripplũ et singuli amissio.S₃ si ꝓmisit solũ dupplũ vt.C.de pena iudi.auct.nouo iure primo respõsorio.

Pena vassalli q̃ dimittit dñm in bello mortali absq₃ eo ꝙ sit vulnerat⁹ mortifere.vľ si cõcubuit cũ vxore cõcubina nepte filia ve si in hospicio moranᷣ vel si maiorẽ ptẽ feud alienauerit vel impignorauit est primo amissio feudi.c.vnico quibus modis feu.amir.de quo latius.i.parte.ij.ti.de feudis S₃ cuꝫ apd nos frequẽtia vigeãt bella in quib⁹ sepenumero delinq̃

tur videndū est quib⁹ modis delinquāt et qualr in eis cōmissa puniant. Quero igit primo quottuplex ē milicia. dic ꝙ triplex quedā est milicia celestis que circa spiritualia versatur. l. sacro sancte. cuꝫ sua auctentica presbiteros. C. de epi. et clericis glo in. l. miles. de re. iudi. et. xcv. distinc. ecce. cuꝫ ibi notatis. Alia est milicia terrestris vti est militum qui in acie pro re publica pugnant toto titulo. ff. de re. mili. Tercia est milicia mixta scꝫ doctoralis q̄ partim de diuinis partim vero de humanis reb⁹ tractat. l. aduocati. cum ibi notatis. C. de aduocatis diuerso iudi. l. proximos. C. de proximis sacrorū. scrip. li. xij. Quiqui dem milites propter virtutum merita per scruptiniuꝫ assumū tur prout de prima milicia probatur in. c. vnico de struptinio. in ordine faciendo. et in. c. eā te. de eta. et quali. ordi. et. xxiij. distinc. hac igitur et. xxiiij. distinc. c. quando. De secunda ha- betur. C. qui militare possunt vel non. l. prima. li. xij. l. contra publicam in fi. C. de re. milita. eodem li. De tercia vero habe tur. viij. q. prima oportet. C. de professoribus. et medic. l. gra maticos et. l. magistros. li. x. Nunc a quibus ordinentur que ritur quod iure satis expeditum est. Nam milites spirituales hoc est presbiteri ab epis ordinantur vt vult glo. in ca. q̄to de consuetudine et in. c. primo de temp. ordi. li. vi. xxi. distinc. iij. nono. xciij. di. legimus. Ex cōsuetudine tamen vel priuilegio possunt minores ordines scilicet prime tonsure per abbates conferri. ca. cum contingat de etate et qualitate. Terrestriuꝫ vero miles ordinatur a principe vel a principis vices gerente vt legitur et notatur in. l. i. C. qui militare possunt vel non. et C. de re militari. l. neminem. libro. xij. Mixtus vero miles scilicet doctor ordinatur a presidente in collegio doctorum. l. magistros cum ibi notat. i. C. de professo. et medi. lib. x. Et quilibet predictorum militum recipit aliqua. Nam miles cele stis recipit tonsuram et indumenta sacerdotalia glo. in cle. qm̄ de vi. et honesta. clericorum et in exodo. xxviij. ca. Terrestris vero recipit ensem et stigmata vid. glo. in. l. milites. ff. ex qui- bus cau. maiores Mixtus vero scilicet doctor recipit librum et insignia. glo. in. cle. cum sit de magistris Et i istis insignijs

actenduntur consuetudines prouinciarum Et cum nostra
pro nunc versetur intentio circa penas militie terrestris videa-
mus quib⁹ mõis delinquũt et qualr puniũr milites terrestes
Et dic ꝙ dupplicíter delinquũt scilicet faciendo probibita et
non faciẽdo iussa.l.desertorem.§.in bello.ff.de re milita. In
bac enim generali regula fere omnes cõprebenduntur species
in quibus delinquũt Et quidẽ faciẽdo delinquũt bijs modis
Primo exercitũ deserẽdo. Et apd̓ bostes se trãsferẽdo. Et tales
vocanr trãsfuge d̓ qb⁹ babetr in.l.p⁹ liminiũ.la.ij.§.trãsfuge
ff.de captiuis.et in.l.itẽ ei.ff.ex qui.cau.ma. Et dicitr trãsfuga
etiã si non vt ibi ꝑpetuo sit transfugeat sed vt aliquo tempore
ibi existat dicta.l.post liminiũ.§.trãsfuga Scd̓o eũdem exer-
citũ deserẽdo et per patriã vagando Et inde ꝓprio motu suo
ad exercitũ reddeũdo quo casu dicitr emãsor.ff.de re.militari.
l.iij.§.emansor. Tercio similiter excitũ deferẽdo Et per ꝓlixũ
tpũs vaguãdo et inde in vitus rediẽs quo casu dicitr desertor
dcã.l.iij.§.desertor Quarto ꝗ in acie prior fugã facit ꝗ dicitur
cõtumax.l.si omne.§.cõtumacia eo.ti. Quinto secreta bostib⁹
pandẽdo quo casu ꝓditores dicunt vt in eadẽ.l.§.explorato
res. Dicunt etiã ꝓditores ꝗ bostes minuunt quo fortiores et
vallidiores fiãt.l.fi.et ibi doc. Et ꝗ res exportari nõ dñt Sex
to ꝗ in ꝑpositũ belli seu capitaneũ man⁹ violẽtas infert ꝗ ap
pellatr petulẽt⁹ dicta.l.si oẽ in princi. Septio cũ ducẽ vl' capi-
taneũ ꝓtegere posset ab inimicis nõ ꝓtegit e.l.§.fi.quo casu dr
desidiosus vel segnis vt ibidẽ. Octauo deserit ꝗs exercitũ
ꝓpt quolibȝ alid̓ d̓lictũ qd̓ ꝯmisit quo cãu dr ignominia mis
sus vl' ignominios⁹.l.milites agrũ § missionũ.e.ti.nono dese
rit exercitũ captiu⁹ seu prisoneri⁹ bostiũ quo casu dr refuga
vt in dctã.l.milites.§.ei⁹. Et bij oẽs delinquũt et puniẽdi sũt
Sȝ aliter et aliter. Nã transfuge furcba dãpnautr seu al's capite
puniũtr.l.iij.§.bij ꝗ ad bostes.ff.de re milita.l.lex.xij.tabu.§
fi.ff.ad.l.iul.maie. Emansores vero puniunt scd̓m ꝗlitatem
emãsionis arbitrio ꝑpositi tribuni vel capitanei.l.ꝗ cũ vno §
fi.ff.de re militari qui scd̓ȝ varietatẽ causaꝝ emãsionis penas
statuet vt ibidẽ notatr Nã possȝ esse tã grauis causa emãsiõis

quod pena esset capitalis.l.iij.§.hijs.q. exploratiōe et.§.in bello de re.milita. Desertoris vero pena simil'r augef vel diminuif scdm q̄litatē et euentū desertionis.l.nō oēs in.§.prio et.iij. sequētib⁹.ff.de re.milita. Nā si penitētia duct⁹ spōte reddeat mitius punitur q̄ si cobactus reducaf et mitius si aciem pacatam q̄ bellantem deserat qui si bellantē deserat et cobactus reddeat capite punitur dicta.l.nō oēs.§.in bello. Sed si voluntarius reddeat deportatur in insulam seu ppetuo bānitur dicta.l.non oēs.§.Item desertor. Qui vero in pace aciem deserit mitius punitur vt ibidem notaf. Cōtumax vero regulariter capite punitur si tempore belli ꝯtumacia cōmittif dicta l.si omne.§.contumacia. Si vero contumacia cōmittatur dū acies bella non gerit mitius punitur Nam priuatur singulo l.qui cū vno.§.qui p⁹ eo.ti. Proditores vero capite puniunf dicta.l.si omne.§.qui in acie et.§.exploratores cū.l.sequen. eo.ti.facit.l.cuiusq3.ff.ad.l.iul.ma. Ubi autem dictum est quod reuelans secreta dicatur cōmittere proditionē intelligitur quādo reuelat inimicis.secus si amicis vt vult glo.in.c.hoc videf xxij.q.v. Et maxime quando vtilius erat reuelare q̄ tacere. glo.in.c.ego.ij.de iur.iuran. Petulentus vero qui manus in capitaneum infert capite dicta.l.si omne.§.qui manus Segnis vero seu desidiosus similiter capite punitur cum factori comparentur dicta.l.si omne.§.fi. Reffuga pro eius pena distinguendū est quia aut exiuit apto carcere et sine violentia. Aut rupto carcere et cum violentia primo casu non punitur s3 vendicaf si reperiatur.l.non omnes.§.desertor.et dicta.l.milites.§.eius fugam eo.titulo de re.mili. Si vero rupto carcere et cum violentia tunc capite punitur dicta.l.milites.§.cum tñ. Ignominia missus sine ignominiosus punif penis infamie et priuatur cingulo militie.dicta.l.milites.§.missionum cum ibi notatis. Notandum tamen est quod in casibus predictis si delinquatur per ebrietatem aut lasciuiam mitius puniunf dicta l.si omne.§.per vinum. Notandum etiam quod milites tempore quo bellum geritur maxime cauere debent ne terminos eis a duce belli constitutos pretergrediantur.capi.summa laus.

xxiij.q.prima al's puniunt capite Sed si pretergrediantur dū bellum non geritur tunc mitius puniuntur dicta.l.in.§.hijs qui exploratione cum sequen.nec excusantur ex eo ꝙ attentatum bene succedit dicto.§.in bello eadem.l. Item notandū ꝙ miles qui alienat omnia arma sua vel principalia punitur vt desertor Si vero alienet non principalia mitius punitur.l.qui cōmeatus.§.arma eodem titu. Sed tironibus seu nouis militibus communiter eis parcitur dum hoc primo eis cōtingit dicta.l.qui comeatus.§.tironi. Item pariter notandū ꝙ emansionem excusat licentia ducis tribum centurionis aut capitanei belli ad tempus concessa si intra id reddeat dicta.l.q̄ cōmeatus in principio. Si vero post: distinguendum est quia aut reddit intra modicū tempus post tempus prefinitū. Aut post ꝓlixum tempus post statutū effluxū: Et iterū sub distinguendum quia aut fuit impeditus in reditu aut nō. Et si fuit impeditus et ꝓbet impedimentū excusat dicta.l.qui cōmeat' in principio Si vero nō ꝓbet dūtamē al's sit bona et honesta ꝑsona statur eius iuramento al's nō.dicta.l.nō oms.§.a barbaris eodem ti. Sed punit tanꝙ emansor aut desertor Superesset videre qualiter delinquant et puniantur milites spirituales et mixti. Sed quia satis supra dictum est de spūali in qualibet specie criminis. Et de mixto in titulo de falsis et de cōcussionibus et pluribus alijs iō hic nō repeto sȝ ibi remicto

Pena admistratoris q̄ emit res q̄s admistrat ꝑ se vl' interpositā ꝑsonā est q̄drupli ꝓcuratori cesaris applicāda Et vna cum hoc amittat rem.ff.de contrahenti.emp.l.non licet exceptis aliquibus casibus ibidem notatis.

Pena illius qui emit aliquid ab ecclesia vel inpign' recipit vel donationē.seu permutatiōis causa nisi in casibus a iure ꝑmissis ē ꝙ restituat rē illā eccl'ie vnacū fructibus inde ꝑceptis Et tādūdē de ꝓpria substātia eccl'ie applicāda in auct.de nō alienā.aut ꝑmutan.emphi.re.§.qr vero leonis cū.§.sequen: et sequē.et sequen.et sequē. Notarius vero dȝ ꝑpetuo exulari et yconom' dȝ officio priuari et tā ipe ꝙ hered tenent restituere eccl'ie dāpna et interesse Et iudex q̄ aucto.in hoc imptit ein

gulo dignitatis priuatur. e. ti. §. yconomum. et §. sequen. et seque.

Pena illorum qui imponunt titulos in bonis principis quis sint vaccantia vel qui vsurpant eius iura est grauissima. C. de bonis vac. l. iij. et. iiij. Sed in bonis priuatorum vel vaccantium est amissio omnium bonorum in auct. de manda. princi. §. titulos vide praticam per doctorum. in. l. vaccantia et. l. si vaccan. et. l. fi. C. de bo. vac. li. x.

Pena illorum qui humant mulierem mortuam pregnantem absque apertione et extractione partus est quod peremisse partum videntur. ff. de mortuo inferendo. l. negat an autem tenetur. l. cornelia de sicca. vide supra ti. de homicidio. Pena illorum qui neccessitatem filiabus et ancillis imponunt est quod amittunt ius prie potestatis et ius dominij C. de expecta. seni. et leno. l. fi. li. xi. et pena exilij et metalli vt in fine dicte. l. dicitur et etiam lenones qui furtiue inducunt iuuenes mulieres et recipiunt lucrum de earum peccato cum maius peccatum committant quam si furarentur pecunias vel aliam rem tales lenones pena vltimi supplicij puniuntur in aucto. de leno. §. quoniam conamus de quo supra ti. de adulterijs.

Pena illorum qui attemptant in supplicatione sua quod liceat eis facere contra formam statutorum senatus consultorum et imperatorum est quod in tercia parte patrimonij mulctantur et incidunt in crimen ambitus et efficiuntur infames. C. de senatus consul. l. vnica.

Pena eorum qui bladum ad exercitum principis preparatum in alienos vsus conuertunt vendendo vel distrahendo etiam mercando de eo si honestiori loco positi sunt per confiscationem bonorum puniuntur. Inferiores vero deportantur per. l. fi. C. que res vendi. non poss. Et hec pena est imposita cuicunque si extra exercitum vendatur dummodo tamen non sint hostes quia si hostibus venderet lege iulia maiestatis tenerentur eo quod principis exercitum victum detrahendo debilitant et aduersarios validiores reddunt vt in. l. iiij. ff. ad. l. iulia. maiesta. Nullus enim potest adinueniri modus promptior ad deseri faciendum exercitum quam substractionis victualium ar. eorum que leguntur et notantur in. l. fi. C. que res ven. non merito quia tales puniendi sunt vti contingit de pluribus proximo superiore anno. M. cccc. lxxiiij. Cum christianissimus dominus noster francorum rex misso copioso armigerorum

exercitu cũ octingẽtis curribꝰ onustis vomipetris seu bonidar dis colobrinis serpentinis petris rotũdis et ferreis globis ac vasis plenis pulueribus ad debellandum per ꝑpinbanũ et comitatum rosilbom et rebellem edictum ne quis occitanus bladum extra prouinciam transducere per suos officiaꝝ fe- cissꝫ et fieri mandasset pluresqꝫ mercatores proprijs cõmodis et lucris intendentes contempto edicto extra prouinciam trãs portassent grandes et merito sequute fuerunt prouinciones ꝓ pter quas obeditum fuit edicto et copiose prouisum exercitui et eo alijsqꝫ medijs expugnata dicta villa ꝑpinbani post cuiꝰ expugnationem comptum fuit ꝙ pre angustia famis plures intro existentes tempore obsidiõis diebus singulis fame nec cabantur. ¶Pena tutorum qui in inuentarij confectione res aliquas scienter suppressit est dupli ar. C. de iure delibe. l. fi. §. illo et efficitur infamis. l. prima. §. item. ff. de offi. prefec. vr. et preterea iurari potest contra eum iu litem. l. ij. et quasi per to- tum. C. de in litem iuran. et si animo contractandi facit teneť furti vt supra de furtis. ¶Pena creditoris exigentis bis ideꝫ debitum est pena stellionatus. ff. manda. l. si fideiussor. §. in oibus Et de pena stellionatus sup̃ visũ est suo loco. Simil'r etiã ea pena teneť exigens indebitũ vt in dicto. §. in oibꝰ Pos set tñ furtũ cõmitti exigendo indebitũ in casibus de quibꝰ per glo. in dicto. §. in oibus. Creditor vero exigens ꝓpria aucto. etiã debitũ ꝑdit ius debiti et crediti. l. extat. ff. qd̃ metus cã.

Seqͥť rubrica de calũpniatoribꝰ ꝑuatõibꝰ et tergiuersatõibꝰ

liqͥue ꝑtes huiꝰ rubrice tacte fuerũt

a in aliquibꝰ p̃cedẽtibꝰ titulis dũ de legibꝰ iulijs pec culatꝰ ambitꝰ et de residuis s̃ tractauimꝰ et q̃ ibi vi deri poterũt Sꝫ qꝛ nõ fuere ea q̃ necessario hic tractãda sũt ad spẽm tacta. videdũ est pͥo de calũpniatoribꝰ. deinde de pri uatõibꝰ postea de tergiuersatõibꝰ. Et ne ꝓcedamꝰ ꝑ ignota primũ videdũ est de q̃dnoĩs cuiuslibet eoꝝ. Et primo q̃d sit calũpniari. Et breuiter calũpniari nil aliud est ꝙ falsa crimina sciẽter intẽdere. Nã ex eo ꝙ quis crimẽ delatũ nõ ꝓbat calũp

niãdi causa fecisse videt̃ qḋ ꝓcedit in accusante denũciãte vel
instigãte.l.i§.incidit.ff.ad turpill'.preuaricatio vero opposita
ē calũpnie et eo ꝙ p̃uaricari ē vera cr̃ia abscõdere.terginersari
vero ē in vniuersũ ab actõe desistere.put hec ꝓbant̃ i.c.si quē
penituerit.§.notandũ.ij.q.iij.Dicitur etiã p̃uaricatori ꝓcura
tor vel aduocatus qui aduersam ptem adiuuat ꝓdita causa
sui clientuli qḋ nomē a varia certatiõe tractatũ asserit̃.vt.ff.de
p̃ua l.i.et.l.athletas.§.plt.ff.de hijs q̃ notant̃ etc̃. Ad hoc
aũt ꝙ quis in edictũ de calũpniatoribus incidisse possit dici
et calũpniatus fuisse oportet ꝙ cõcurrãt duo primo ꝙ accusa
tionem criminis ordinarij instituerit et.l.i.§.i.ff.de calũp.qꝛ
in extraordinarijs delictis non ꝓceditur ex senatus ꝯsulto tur
pilliano contra calumpniatē sed officio iudicis vt colligit̃.ff.
ad senatus cõsul.turpilli.l.si quis repetere § si stellionat⁹.Nec
interest an sint publica vel priuata eo modo quo iura distin-
gunt inter publica et priuata q̃tum ad accusationem sed solũ
sufficit dici publica quia publice puniri interest reipublice per
ea que ple.notant̃ in.l.qui calũpniatores.C.eo pro quo glo.
in.l.prima super verbo negotium.ff.de calumpnia.et ita in
telligitur glo.in.l.i.C.ad turpill'.Secundo requiritur ꝙ deffi
ciat in probatione propositi criminis per quod videtur calũp
niatus fuisse.C.de aduo.diuer.iudiciorũ.l.i.ff.de testibus.l.
iij.§.item diuus.ff.de famo.libel.l.i.in fine et.C.ad.le.iul'.
de vi pu.l.si quis ad se fundum. Et est in calumpniatore
in criminib⁹ ordinarijs pena eadē vel similis que imponeret̃
accusato si cõuict⁹ essꝫ de crimine.l.fi.C.e.et.C.qui accu.nõ
po.l.iij.et de accu.l.fi. In alijs vero scilicet in extraordinarijs
tãta quãta pro illo crimine solet pro illo ipom.l.et in priuatis
ff.ad turpillianũ.vel si nõ sit pena taxata relinquitur arbitrio
iudicis per.l.fi.C.de accusa. Notandũ tñ est ꝙ alique sũt
ꝑsone que excusantur a calũpnia etiã si deficiãt in accusatiõe
de quibus per tex.et glo.in.l.ij.C.de calumpnia. Preua-
ricatores autem ab accusatione desistantes qualiter puniant̃.
distinguendum est quia aut desistitur ab accusatione siue ab
olitione Et tunc puniuntur in quinqꝫ libris auri et notantur

infamia et in oib⁹ expensis condempnantur per.l.iij.§.fi. cū l.sequen.ff.de preuari.et per.l.qui crimen.C.qui accu.nō po. cum ibi notatis Aut procedit in accusatione sed non terminat infra biennium. Et tunc punitur in quarta parte bonorum cū infamia vt.C.vt intra certum tempus :le.prima. Aut incepit prosequi causam.sed contumaciter ex inde supercessit et tunc arbitrio iudicis punit per.l.absentem circa medium.ff.de pe/nis. Et hec procedunt in accusatore. Aduocatus autem vel procurator preuaricans in causa clientuli punitur pena extraordinaria.in.l.i.§.fi:ff.de preuarica.et efficicitur infamis.l.athletas.§.pl't.ff.de hijs qui notantur infa Terginersatores aūt eisdem penis et legibus quibus et preuaricatores puniunt vt vult glo.super rubrica.C.ad turpill'.per iura in ea allegata. Aduertandum tamen est quia si quis terginersatur in falsa accusatione per eum facta per penaȝ terginersationis non euitat penam calumpnie que in plus se habet vt notatur in preallegatis iuribus Notandū etiam ꝙ pene de quib⁹ supradcm̄ est locum habent ex senatus consul.turpill'.cōcurrētibus hijs de quibus in.l.i.C.ad turpill'. Nā cū antea locus esset penitētie tenetur tm̄ accusans actōe iniuriarū desistēs añ inscriptiōeȝ per.l.item apud labeonem §.si quis libello.ff.de iniurijs.

De iure autē canonico calūpniatores pariter puniunt similitudine supplicij puta ꝙ si casus pro quo accusatus fuerat exigeret priuationem beneficij Aut depositionem ordinis aut exiliū talis calūpniator priuaret aut deponit priuat verberatur publice et in exilium mittit.c.i.de calūp. Et si calūpniator nō possit similitudine suplicij puniri Puta qꝛ subdiacon⁹ accusat dyaconū dyaconus presbiteruȝ presbiter epm̄ supplebit pena puta qꝛ verberibus castigabit citra tamē sanguinis effusionē et in exilium mittetur vt in dicto.ca.i.in fine. Si vero clericus accusat laicuȝ et sic non possit deponi ab ordine quem non hȝ punietur arbitrio iudicis alia pena per dictū.ca.i.de calump. Preuaricator vero de iure canonico punitur pena extraordinaria de quo in.c.si quem.§.preuaricator.ij.q.iij.et in.l.athletas.§.preuaricator.ff.de hijs qui notantur.infa.

De terginersatore nullã penã exp̃ssaȝ in iure canonico repio Sed ad similitudinẽ penarũ legaliũ dicere possum⁹ eum qui dolose et exp̃sse desistit puniri debere pena extraordinaria et p̃uaricatorẽ p dictũ.§.p̃uericator Si vero non dolose et exp̃se sed tante desistat nõ punitur quia cõceditur in foro eccl'iastico pnia accusanti.p.c.licet de accusa.tenet̃ tamen actione iniuriarum vt ibidem Sed eedem pene que imponunt̃ accusanti imponuntur etiã denuncianti per.c.cum dilectus de calump.Excusant̃ aũt de iure canonico hij qui de iure ciuili excusant̃ de q̃b⁹ p glo.in.l.ij.C.de calũp.Et vltra illos cas⁹ addunt̃ alij duo casus de iure canonico prim⁹ si accusator vel denũciator audiuit reũ dici crimĩosuȝ a fide dignis p̃sonis p.c.inq̃sitioni de sen.exco.Scd̃o quando accusator vel denũciator fuit deceptus per falsos testes qui promiserãt testificari et defecerũt per glo.in.c.paulum.ij.q.iij.

Sequit̃ rubrica de cõcussionibus.

Conuenieñter subiũgitur hec rubrica p̃cedẽti ex eo q̃ sepe ↄtigit accusatores vl' denũciatores a p̃posito desistere collusiõe facta cũ iudicib⁹ p sordes et cõcussiones iõ vĩdẽdũ quid sit cõcussio Et q̃ sit pena cõcussiõis Et cõcussio nihil aliud est q̃ q̃ nõ fiat iusticia vel q̃ fiat iniusticia iniq̃ pactio.Et hec pactio illicita in spẽs pluriũ criminũ incidit p̃mo legis iulie repetũdaȝ in q̃ ĩponit̃ hoc casu pena extraordinaria.ff.ad.l.iuliã repetũdaȝ.l.iulia.et.§.visum ẽ suo loco Scd̃o crimẽ falsi qd̃ penã depositiõis vel vltimi supplicij cõtinet.ff.ad.l.cor.de fal.l.i.i.respõ.infi. Tercio vt gñalit̃ oia cõprehẽdam⁹ tenet̃ cõcuss⁹ qui ↄcussionẽ executiõi demãdauit eisdẽ penis quib⁹ teneretur si vere crimina de quibus iniuste cõdempnat vel de quibus iuste ↄdẽpnare obmittit p ea q̃ legunt̃ et notant̃ in.l.si ab eo.ff.de calũp.et in.l.fi.ff.de cõcussio Et possȝ iudex cõcuss⁹ in oĩ delicto de oĩ pena teneri ita q̃ si p ↄcussionẽ suã iniuste ad mortẽ ↄdẽpnaret teneret̃.l.cor.de sicca.vt in.l.i.in principio.v̄.q̃ ve magistrat⁹.ff.ad.le.cor.de sicca.Et ista posset iudicari de oib⁹ scd̃m mensurã et q̃litatẽ corruptele ordinaria aũt pena ẽ in iudice corrupto in causa

crimiali q̄ cōfiscatis oib⁹ bonis in exiliū mittit̄ in auct. nouo iure. C. de pena iudi. qui male iudicat sumpta ex auct. vt nulli iudicum. §. si quid. In simplici autem concussione nō habente digressionem ad aliud crimen est pena extraordinaria arbitrio iudicis iudicenda de qua in. l. i. ff. eo. Et potest interuenire concussio ex tribus vt legitur moralium. ix. capi. ante medium vbi dicitur q̄ tres sunt acceptōnes munerū ad quas ex fraude festinatur scilicet minus ex corde. min⁹ ab ore. et minus ex manu. minus nanq̄ ex corde est capta gratia alicuius minus ab ore gloria per fauorem. Minus ex manu premium per dationem. A quibus oībus iustus iudex suas manus excutit hinc psalmista ait Et qui munera super innoscentez nō accepit Et idē ysa. xxxiij. Qui excutit manus suas ab omni munere. Et ysa. x. Inuehit̄ cōtra malos et iniquos iudices q̄ corrupti male iudicāt vel q̄ custodiūt leges iniquas scribētes iniusticias etc̄. Et iterum paralipomenū. xlix. iuste iudicate filij hominū p̄ quo facit. c. cū eterni tribunal de snīa et re iudi. li. vi. Multa alia adduci possent ad exēplū punitiōis et reprimēde concussionis Sed quia video q̄ hijs tēporib⁹ meis arguere iudices de iniusticia reputatur deliramētuz seu truffa audent q̄ vesam iudices ad iniuriā reprehensoribus retorquere cum hijs temporibus magnates irreprehensibiliter delinquāt vt vult glo. in. l. ad splendidioris. C. de diuer. officijs. li. xij. oīa relinquo diuine pietati que diu malos tollerans postremo viuere nō sinit Et q̄to tardius tāto acrius punit leuto em̄ gradu ad vindictā diuina p̄cedit ira v̄m tarditatē supplicij grauitate pēsat. valerius primo. li. in hystoria de dionisio cyrasano sacrilego De iure aūt canonico iudex cōcussus punit̄ vt calumpniator per. c. militare. xxiij. q. i. Sed iure nouo plectunt̄ penis de quib⁹ in. c. cū eterni tribunal. de snīa et re iudi. li. vi. veruz quia hodie nulli puniuntur licet plures delinquāt deo cōscientiarij s principum relinquo. Finaliter vero pro generali concordia penarum ciuilium et canonicarum relictis hijs que non sunt in vsu dicere possumus q̄ ad pn̄s et apud nos. Usuales pene ciuiles et canonice sunt hec. Prima et maior

pena ciuilis est q̄ priuat vita et bonis vti ē pena cri͞s lese maie
statis de q̄ sup̄ suo loco dictū est in ti. de here. et in ti. de. l. iul.
maiestat̄. hinc ꝓportionat̄ de iure canonico degradatio et cu
rie seculari traditio q̄ trib⁹ casib⁹ indicit̄ primo in falsificatiōe
bullaꝝ aplicaꝝ. Scd̄o in crimine heresis. Tercio gn̄aliť in quo
cūq̄ crimīe in quo incorrigibiliter ꝑseuerat̄ de quib⁹ sup̄ in ti
tulis de heretic̄ et de falsis Et ē glo. in. c. nouimus. de verbo
signifi. Scd̄a pena ē que priuat vita s; nō bonis vti sūt cete
ra cri͞a vltimū suppliciū importātia de q̇b⁹ sup̄ visū est in di
uersis ti. Et ꝙ nō priuēt bonis dicet̄ statim infra in sequēti ti.
Hinc proportionat̄ degradatio et carceris ꝑpetui mācipatio
de qua in. c. degradatio. et in ꝙuis carcer per cōiūctionē dicto
rū iuriū de penis. li. vi. Tercia pena est mēbri mutilatio de
qua supra visum est in ti. de furtis et in quibusdā alijs titulis
Hinc ꝓportōnat̄ degradatio tm̄ seu ꝑpetua officij priuatio tā
tum vel detrusio ꝑpetua in monasterium tantuȝ que licet pro
capitalibus inferant̄ Nō tamen ita graues sunt queādmodū
ꝑnumerare de q̇b⁹ habet̄ in. c. si ep̄s. l. di. et i. c. cleric⁹. xlvi. di.
Or ꝓ quocūq̄ crimīe capitali nō adimit̄ vita quynmo ꝓ capi
talibus diuerse pene imponunt̄ ꝓut se hn̄t in plus vel minus
l. sanctio legū ff̄ d̄ penis. et scd̄o ꝙ crimina sūt iter se grauiora d̄
quo in. l. capitaliū in princi. co. ti. ff. de penis Quarta pena
est publica fustigatio cū bannimento ꝑpetuo de qua supra in
pluribus titulis visum est. Hinc pōt ꝓportionari ꝑpetua pri-
uatio bn̄ficij de qua in. c. cū in cūctis d̄ elec. et in. c. si q̇s de or
dine. vij. q. i. et. l. di. si q̇s viduā. vel etiā hinc pōt ꝓportiona-
ri ad scalā cū libello diffamatorio positio qua multum hodie
vtunt̄ officiales ep̄orū Et q̄ pena forte fuit subrogata in locū
fustigationis qua vti solebat eccl'ia vt in. ca. i. de calūp. Et q̄
pena sumi pōt ex lec. et nota. in. c. de bn̄dicto. xxxij. q. i. No
tandū tn̄ est ꝙ eccl'ia pro quibuscūq̄ criminib⁹ grauib⁹ de q̇-
bus q̇s ē publice diffamat⁹ vti ꝯsueuit priuatiōe bn̄ficij vt le.
Et nota in. c. dilecti lo. primo de rescript̄ et in. c. ex tenore et. c
si. de t̄ ꝑ. ordi. Quīta pena ē bānimētū ꝑpetuū tm̄ de q̄ sup̄
in diuersis titu. qua etiam vtitur eccl'ia vt legi et nota. in dicto

c.primo de calūpniatorib⁹ et.l.distin. accedens.vel suspēsio ab officio de qua in.c.nullus et in.c.preter.xxxij.distin.

Sexta pena est bānimētū ad tp̄s de q̄ supra visū ē in pluri bus ti. Et hinc ꝓportionatᷣ ad tp̄s incarceratio de qua in dcō c.quis vel etiā ad tp̄s bēnimentum quo etiā pōt vti eccl'ia vt in pluribus in precedenti articulo allegatis.

Septima ē positio ad colūpnā seu pilonū qd̄ est instrumē tū quoddā iusticie ad notādū malos qui dieb⁹ fori ponunt in summitate pile seu colūpnie alligati et notati et ibidē cōspi ciantᷣ tanq̄ criminosi que pena licet non sit specialiter a iure in introducta est tn̄ apud nos in vsu simplicis iurisditōis et pōt fundari in iure ex lec.et nota.in.l.magistratib⁹.ff. de iurisdic. omni iudi.et insti.de pena teme.liti.§.ex q̄busdā.hinc adapta tur suspēsio a bn̄ficio.lxxxij.di.presbiter.xxi.q.ij.placuit.

Pene aque et ignis interdictiōis deportatiōis In metallū et ad opus metalli In arenam et similes nō sunt hodie apud nos in vsu. Sed predictas loco illarū iuxta casuū qualitates adaptam⁹. Canones vero alias penas habent quibus ge neraliter vtūtur p̄dicti officiales quas species enumerat glo. in cle.cupientes de penis Et ibi remicto.

Sequitᷣ rubrica de bonis dāpnatorū et mortē sibi ꝯsciētiū

ec materia probleumatica ē i tex.

b glo.et doctoꝝ opinionib⁹ ꝓpᷣ aucten.bona dāpna toꝝ.C.e.et tex.in corpe vn̄ sumitᷣ ita q̄ vix elici va let certa regula nec audere aliq̄d certū diffinire Hoc tn̄ verū ē q̄ in criminib⁹ lese maiestatis siue diuine vt in.c.cū scd̄z leges de here.li.vi.siue humane vt ī dicta auct.bona iubentᷣ dāpna toꝝ in fine bona cōfiscantᷣ etc. In alijs vero criminib⁹ distin guēdū est hoc modo vz q̄ aut leges ātique siue noue siue etiā nouissime aliquā imponūt penam facinore dignam preter bo norum cōfiscationem Et tunc illa iura que de confiscatione lo quebantur cencentᷣ correcta per dictā auct.bona dāpnatoruz que est fundata super equitate ab intestato succedere debētiū quibus iuꝝ dispositione bona debentur. Ubi vero iura non imponebāt cōdignā penā nisi publicatio interueniret bonoꝝ

Tunc leges de bonorum publicatione mentionē faciētes nō intelligunt correcte. verbi grā. incestus grauius crimen est q̄ adulterium. pro quo pena capitis vt supra dictū est imponit ideo incestū oportet grauiꝰ puniri q̄ nō fieret nisi bonoꝝ pu- blicatio penas corporis afflictiuas augeret. qꝛ scḋꝫ iuris dis- positionē incestuose nuptie nō puniunt nisi pena exilij et pri- uatōis cinguli si in dignitate sit et si vilis estꝫ verberatōe vt in aucto. incestas. C. de inces. nupc. et in corpore vñ sumit con- gruū est igit profiteri q̄ ad supplementū pene incestus succe- dat bonoꝝ publicatio vt in dicta auct. incestas. Et ita dicēduꝫ ē in ceteris crimibꝰ in quibꝰ bona publicari iubent vt si iudex remota bonoꝝ cōfiscatione videret crimē impunitū remanere saltē cōdigne penā cōfiscatiōis correctā nō presumat vt exēpli ficari possꝫ de ti. ff. et. C. de requi. reis qꝛ nō ē verisimile leges nouissimas impunitatē delictis adinuenisse. Si vero ꝯfis catio bonoꝝ veniebat iuribꝰ antiq̄s vel nouis in ꝯsequētiam delicti ita q̄ etiā bonis ñ ꝯfiscatis deliquēti sufficiēs pena infli geretur. Tunc ꝓcedat dicta auct. bona dampnatoruꝫ. Et hoc facile est ex criminū et penaꝝ qualitate deprehēdi per quēlibꝫ prudentem et equū iudicē quia omia discutere velle oporte- ret per singulas rubricas discursum facere. essetq̄ꝫ magis la- boriosum q̄ difficile. Nec obstat supradicta equitas qꝛ ab intestato succedere debentes sunt in linea descēdentiū vel ascē dentiū aut collateraliū Et si descēdētiū qꝛ amor patrū in libe ros oēs trāscēdit amores vt. l. finali. in principio de curato fu rio. C. Presumendū est patrē vel auum vel ꝓauum ꝓ aliqua re. inuiti velle priuare liberos substantia Et metus amissiōis substātie ipos a malis cohercebit ar. coꝝ q̄. lec. et nota. in. l. i. C. de fal. mone. Si vero sunt ascēdētes hij qui succedere dn̄t puniunt in quo delinquūt qꝛ corrigere debuerūt liberos quos qꝛ nō correxerūt merito substātia priuant ar. coꝝ que habent in. l. vnica. C. de emēda ꝓpin. In collateralibꝰ vero ad quos hereditas ex dispositōe trāsferret alijs nō extātibꝰ nō fit iniu ria qꝛ delinquens cū fisco cōtrahit per. l. si quis post hac. C. e. et. l. post ꝯtū. ff. de donat. Et ideo nihil ad ipos collaterales

cum fiscus iniuriā eis nō irroget Nā in facultate fuit talis de linquen̄.bona sua in penitus extraneū dumtn̄ turpis psona n̄ existeret transferre: multo magis in fiscū cū sit priuilegiatior. ff.de iure fis et .C.de priuile.fisci.per totum. Superest vide re de vltima parte rubrice.videlicet de bonis morte sibi cōscie tium. Et licet doctores varient circa materiam huius partis: Ego credo indistincte procedere tex.duarū legum. C.eo.vidz ꝙ eorum qui sibi mortē cōsciunt ob criminis publici cōsciētiā vel metu future sententie non ob doloris impatienciam bona publicantur. Et hoc cōueniens est quia plus delinquit qui se ipsum metu criminis ꝙ̄ qui aliū occidit. Nam qui seipm cor pus et aīaz occidit et dāpnat vt de iuda legim⁹. Qui vero ali um corpus dūtaxat interimit Cōueniens ergo est vt a talibus desperatiōibus homines retrahant̄ aliqd in cōsequētiā pene adicere cum omnia iura diuina canonica et humana ad coher tionem tendant delictorum. Hij vero qui ob dolorum impa cientiam cōmittunt excusantur per dictas leges. Sed vide retur ꝙ non debeant reuelari per tex.in.c.si non licet.xxiij.q. v.vbi talis tex. Si non licet priuata potestate alicui hominez occidere innocentem cuius occidendi licentiam lex nullā con cessit profecto qui seipsum occidit homicida est et tanto nocen cior fit cum se occiderit quanto in ea causa innocētior fuit q̄ se occidendum putauit. Nam si inde factum merito detestamur cūcꝫ veritas iudicat qui se laqueo suspēdit: scelerate illius tra ditionis auxisse potius ꝙ̄ expiasse comissum.quoniā de dei misericordia desperando exitiabiliter penitēs nullum sibi sa lubris penitentie locuz reliquit: quanto magis a sua sede ab stinere debz qui tali supplicio quid in se puniat nō hꝫ Judas enim cum se occidit sceleratum hominē occidit.et tamen non solum xp̄i.verum etiam sue mortis fuit reus Cur autē homo qui nihil mali fecit sibi male faciat et seipz interficiēdo.hoīez interficiat innocentē ne aliū patiat̄ nocentē atcꝫ in se ꝑpetret peccatum ꝓprium ne in eo ꝑpetretur alienum Item in san ctis canoniciscꝫ libris nobis nusꝙ̄ diuinitus preceptum per missum ve reperiri potest vt vel ipsius immortalitatis adhi

piscende vel cauēdi curandiqꝫ causa nobismet ipsis necez in
teramus. Nam et prohibitos nos esse intelligendum est. vbi
lex ait. Non occides presertim quia non addidit ꝓximum tuū
etc. Et sequitur. Hijs igitur exceptis quos vel lex iusta genera
liter vel ipe fons iusticie deus spiritualiter occidi iubꝫ quisqis
hominem vel seipsum vel quēlibꝫ occiderit homicidij crimie
inuectitur Item hoc modis omibus approbamus neminē
spontaneā morē sibi inferre debere velut fugiendo molestias
temporales ne incidat in ꝑpetuas. Neminē ꝓpter aliena pctā
ne hoc ipso incipiat habere grauissimū proprium. neminē pro
pter sua ꝑterita peccata que magis in hac vita opus est vt pos
sint penitēdo sanari Neminē velut desiderio melioris vite q̄
post mortem speratur quia reuꝫ sue mortis melior post mortē
vita non suscipit. Verū .n̄ quicqd dicat eleganter iste tex. de
iure ciuili seruantur premisse distinctiones per iura supra de-
ducta cum in eis notatis.

Hic finis prime partis
Incipit secunda pars videlicet cōtractuum.

D E cōtractibꝰ dicere secūdo loco pol
liciti fuimꝰ. Et qꝛ in ꝯtractibꝰ maxime ꝓmissa q̄ ex
fide pactoꝝ pēdēt seruāda sunt'q̄ si nō seruarent nec
ꝯtractus ſꝫ neqꝫ ꝯtrahentes dici possent ꝑ lec. et nota. iij. l. i. ff. de
pact. et in. c. antigonꝰ. e. ti. de pac. Cōueniēs est vt pactoꝝ lege
seruata hanc secundam ꝑtem aggredamur Sed anteqꝫ ru-
bricellas cuiuslibet contractus tangamus iam ceptum stilluꝫ
insequentes aliqua generalia ad contractus premittimꝰ que
sub quattuor cōprehēdi pñt cōiter in contractibus reqsitis scꝫ
consensu cōtrahentiū ex quo contrahitur. Secūdo materia rei
de qua contrahit̄. Tercio forma ꝑ quā cōtrahitur. Et quarto
actus per quem contractus ꝑficit̄. Dictū est primo cōsideādū
esse cōsensuꝫ ex quo cōtrahit̄ tanqꝫ causam efficientē ꝯtractuū
per dictā. l. i. de pac. et. l. cōsensu. ff. de acti. et obli. l. i. ff. māda

et.l.sicut.C.de acci.et obli. Et posset subdiuidi ista causa effi
ciens. Nā quedā est ꝓpinqua que est consensus.remota vero
persone consencientes. Et impediunt vel impediri pn̄t p vnā
quāqꝫ istarum causarum Defectus tamen cōsensus principa/
liter impedit contractum prout latius dicet Pariter etiā causa
remota scꝫ deffectus personaꝝ pōt attendi dupliciť vno mō
ꝙ ꝑsone sint a iure ꝓhibite ꝯtrahere. Et tūc ꝯtractus non fir/
matur iuramēto per ea que le.et notanť in.l.non dubium.C.
de legi. Alio modo ꝙ nō sint a iure ꝓhibite sed inhabiles ex
iuris dispositione et tunc taliū contractus iuramento firmanť
per auct.sacramenta puberum cum tota sua materia. C.si ad
uersus vendi. Et in corpore vn̄ sumiť. Et latius sup singulis
titulis et rubricellis huiusmodi materiam discurrendo dicetur
inhabilitantur etiam contractus ex pte materie que attēdi pt
scꝫ vt ē ipsa materialis substātia ex qua cū aliquo fit aliqd ar.
ff.de pigno.acci.l.si conuenerit.§.si quis et dele.iij.l.lana.in
prin.et de acqui.re.do.l.adeo.§.voluntas. Et isto modo di/
cimus materiale eē rem in ꝯtractib⁹ que in ꝯtractu deducitur.
Nā sicut in opationib⁹ mecanicis et artificialib⁹ vt operatuꝫ
fiat requiriť apta.materia dicta.l.adeo.§.cū quid.similiter et
in ꝯtractib⁹.pacti.et cōuentionibus iuꝝ gentiuꝫ.et ciuilib⁹ vt
recte fieri valeant requiritur causa materialis seu disposita ma
teria.ff.de verbo.obli.l.interstipulātēꝫ.§.sacrā.et de prescrip.
verbis.l.insulam Tercio impeditur contractus ratione for
me substātialis que sicut in reb⁹ materialib⁹ est neccessaria ad
esse rei eo ꝙ dat eē et ꝯseruat in esse.ff.ad exiben.l.iulianus.§
sed si quis.et ad.l.falci.l.si is qui.§.quid.ita etiam in contra
ctibus requiritur sollēpnitas.ff.de verbo.obli.l.sciendū et.l.
continuis in princi.et.l.i.§.si quis ita.cum multis concor. Et
sine istis non valeret cōtractus vt in ṗdictis iurib⁹ Quarto
improbať contractus ex parte cause finalis.ff.de here.insti.l.
fi.ff.de lega.ij.l.cum pater §.dulcissimus.ff.de here.insti.l.si
pater. Et qualiter hec cause per iuramentum in contractu ap/
positū habilitantur per singulos titulos et rubricellas vide/
bimus materiam discurrendo. Et quia donatio simplex q̄

et mera procedit liberalitate honorabilior est inter omnes cō/ tractus eo quod beatius est dare quam accipere vt in.c. cum mar the.§.sane.de celebra.missa:est quod etiam nobilior contractus vt in.cap.primo de donatio. Quia ilarem datorem diligit de' ij.ad corin.ix.c.et hoc ꝯtractu nobiscum contrahit deus eo quod omne donum descendit a patre luminū. Et deus habundan ter dat et nemini improperat et per totum discursum veteris et noue legis cōmemoratur contractus donationis. Titulū seu rubricam de donationibus ceteris ante ponim' cōtractibus

Sequitur rubrica de donationibus:

Quid quis cui qualit in hiis quatu/ or quesitis omnium pene contractuū materia resol ui pōt. Nā per interrogatoriū. Primū quid querit quid donari potest. Et per scōm quis donare. et per terciū cui donari: Et per quartum qualiter detur. Ad primum igitur quo querebatur quid possit donari: respōdetur quicquid acci pientis fieri potest.l.in edibus.§.fi.ff.eo.ti. vel si aliud equa/ lis valoris detur insti.qui mo.tollit.obli in principio Et sunt ea que accipientis fieri possunt que cadūt in cōmercio nostro Et ideo res sacra vel religiosa donari nō pōt quia nō cadit in stipulatione insti.de inuti.stipu.circa principium. Aliena aūt res donari nō pōt nā pōt stricte loquēdo insti.de acci.§.sic ita quod Sz large sic ita quod lz res sit aliena pōt tn̄ donatarij fieri pos sidendo titulo pro donato.ff.p dona.l.i. Nec impediet vsuca pionē mutatio voluntatis donantis.l.ij.e.ti.p donato. Do nari etiā prohibent regulariter res quecunque etiā non sacre ec clesiarum.c.ij.de dona.et eo.ti.de re.eccle.non alie in.antiqs vi' et cle.et in ca.sine exceptione et ca. quisqs.xij.q.ij.et.iij.l. iubemus cum suis auctenticis. C.de sacro.san.eccle. Et dictū est regulariter quia vbi alienatio afferret vtilitatē ecclesie teneret alienatio vt in dictis iuribus Item regulariter donari non possunt res dotales et res minorum. C.de fundo.do.per totum et de predijs et alijs re minorum.p totū Et simil'r dictū est regula riter quia pariter vbi cōditiones mulierū et minorū efficerentur

meliores essent eo. casu alienabiles vt notat̃ in dictis iuribus
et in. l. i. §. sed nō nullos. ff. de tutell'. et rō distra. et. ff. de pac.
l. iuris gentiū. §. si filius. et in. l. pactū curatorū. C. eo. Itē res
ptinentes reipublice. vt eo. ti. ff. de admi. re. ad ti. pti. s3 vbi pt
vtilitas insurgere alienari pōt vt in ti. ff. de decre. ab or. faci].
Et notāt doct. in. l. ciuitas. ff. de re. credi. Et ita posset exēpli/
ficari in reb⁹ principis et similiū pbibitoꝝ. c. intellecto de iure
iurā. Et intelligit̃ pbibita donari nisi donādo ex aliqua cōse
quētia fieret pditio eccl'ie mulieꝝ minoꝝ. ciuitat]. aut pricipis
melior quod potest aliquib⁹ casib⁹ cōtingere licet regulariter
donare sit perdere. ff. dona. l. filiusfamilias. Quis aūt do/
nare possit hoc mēbrū latū est. Nā aut querimus in pphanis
aut in ecclesiasticis. Et quidem in pphanis maior. xxv. ānis
sui iuꝝ dare potest. Non aūt minor regulariter. C. de inuite.
resti. miorū. l. si minorem nec ex eo magis validatur q̄ se ma
iorem dixit per. l. fi. C. de hijs qui veni. eta. licet si principis re
scripto supleta sit etas in masculo in. xx. et in femina in. xviij.
ānis quo ad aliq̄ p maiore habeat̃ vt notat̃ in ti. C. de hijs q̄
veni. eta. l. ij. Actū aduersus talez ipetrationē venie etatis
si ledant̃ etiā restituūt̃ vt vult glo. fi. i. l. fi. e. t. et facit. l. minor
autem magistratus. §. i. et. ij. ff. de minoribus. Caueant ergo
donatarij cum donationes fiūt eis p minores q̄ vltra veniā
etatis impetratam faciant interponi decretum vt in dicta. l. ij.
et etiam iurare faciant de nō reuocando. Nā de virib⁹ iuramē
ti postea dicem⁹. Itē dare pōt cōpos mentis etiā senex dū
tamen non sit pdigus vel furiosus. ff. eo. l. modestinus. §. fi.
et. ff. de verbo obli. l. is. cui bonis et de cura furiosi iulianus.
et in. l. senect⁹. C. eo. ti. de dona. Prohibent̃ donare rei cri/
minis quib⁹ alienatio ē interdicta a iure vti. hereticus vel lese
maistat] reus. alijs aūt criminosis an sniam nō est pbibitum
donare. ff. e. post contractum et. l. donatiōes. §. vltimo. Et de
hoc vide glo. magr̃am que est fi. in. l. res vxo. C. de dona. iter
vi. et vxo. que in omi spē donatōis distinguit. Itē nec donat
pr̃ in filiū nec vir in vxorē cōstāte matrimonio. primū pbatur
in. l. si donatione: C. de colla. vbi glo. magr̃a. scd'3 vero pbat̃

in.l.si necres.ff.de dona.inter viꝝ et vxo. In casibus tamē istis donatio confirmaᷓ morte vt notaᷓ in dictis iurib⁹ et.ff. de peti.heredi.l.iij.§.fina.quod limita si fuerit ꝑ virū tradita possessio rei.donate glo.in.l.papian⁹.ff.de dona.inter viruꝫ et vxo. Facta vero a patre in filiū cōfirmaᷓ morte etiam hereditate non adhita glo.in.l.si filie.C.familie herciscū. Et cōputantur in legitima liberorum quibus facte sunt glo.in.l.filium quem co.titu. An autem mater donare prohibetur. Dic ꝙ filio in potestate patris constituto non potest donare quia sic per indirectum daret viro cui queritur per filium.l.iij.§.generaliter.ff.de dona.inter vi.et vxo. Sunt tamen aliqui casus in quibus pater dat filio quos notat glo in.l.cū oporꝫ §.non autem.C.de bo.que lib. In casu vero quo pr̄ dat filio tanꝙ̄ benemerito oportet probari merita precessisse glo.in.l.si donatione.C.de colla. Item nec filiusfamilias nisi habeat castrense vel quasi pecculium vel nisi pater ei cōcesserit vel concessisse videatur ratione dignitatis puta senatorie vel si ratiōe iusta donet.aliter nō. Etiam si liberam habeat administrationem pecculij et cuiuscunqꝫ discretionis sit ipse filius vt hec colliguntur in.l.filiusfamilias.ff.e. Et in.l.iurisgentium.§.ideꝫ probat alias incipit si filius.ff.de pactis. Item is qui est in potestate alteri in eadeꝫ potestate existenti.l.iij.§.qui in eiusdem.ff.dona.inter virum et vxorem. Item mater non potest donare filio in patris potestate existenti nisi esset per modum castrensis pecculij vt in dicto.§.qui in eiusdem Iteꝫ viri ecclesiastici bona ecclesiarū suarum dare prohibentur.ca.primo et ij.et.iij.e.titulo et in.c.si quis de re eccle.non alienan. Et hui⁹ ratio est quia sunt magis procuratores seu admistratores ꝙ̄ domini vt in dictis iuribus. Administratores aūt donare nō p̄nt nisi q̄ten⁹ cōcernit factū administratōis.l.nō oī in fine C.de admistra.tu.vide in.c.applice.et in.c.ceterum de dona. Et donationes quas faciūt viri eccliastici suis parētib⁹ presumuntur viciose per lec.et notata in.c.decenter.lxxxi.di.et in.c.i.vt eccle.bene siue di.confe. Cui autem donari possit.ĩndetur noto et ignoto.ff.eo.lege.vltima presenti vel absenti.l.nec

ābigi opꝫ. C.eo. Dūtamē puū cū ꝑ epl'am fiat vel subsequat̄ ratihabitio donatarij et ita cōiter intelligit̄ dicta. l. nec ābigi ꝓpter cōtrariū quod fieri posset de. l. si quis argentū. §. sin aūt minime. facit. l. si aliquid. C. eo. Sunt tamen qui voluerūt tenere ꝙ absenti siue nūcio vel epl'a possit donari de equitate canonica ꝑ glo. in. c. cōstitut⁹ de ꝓcur̄ et in. c. quāuis de vsur̄ li. vi. super verbo possit acqrere Item donari potest extraneo amico vel amice. donari etiam potest doctori vel non doctori ff. e. l. affectionē. et. C. de dona. iter vir̄ et vxo. l. iij. et de admi tu. l. cum plures. §. cū tutor. Itē patrifamil'. nisi donator eiꝰ pater donatarij quia filio in potestate existenti donari non ꝑt l. sine emancipat̄. C. eo. Similiter nec vir vxo. donare potest C. de dona. inter vi. et vxo. quasi per totum. Item non valet donatio facta presidi. l. plebiciato. ff. de offi. presi. nisi dicantur esculēta et poculenta de quo dici in precedēti ꝑte titu. de lege iulia repetum. Qualiter autem detur respōdetur ꝙ secūduꝫ iura vetera per stipulationem hodie aūt vel per stipulātioneꝫ vel per solum pactū vt vult glo. in. l. batteniis super verbo te// netur. ff. de consti. peccu. et insti. de dona. in principio Et ideo fieri potest inter pn̄tes vel absenets per nunciū vel ꝑ epl'am in scriptis vel sine. nec breuitas cartule nocꝫ. ff. eo. l. absenti et. C. eo. l. absenti et. l. si aliquid et. l. donatio. Et ideo consensus requiritur quia nuda ratio non facit donationem. l. nuda. ratio ff. eo. et de acti. et obli. l. obligationū substantia. Quod aūt dictū est donationē fieri posse sine scriptura hoc verꝫ nisi fuerit pactū ꝙ fieret scritura. C. ď fide istru. l. ꝯtc⁹ et ď regu. iur̄. l. ꝯtc⁹ li. vi. Quia tūc quātumcūqꝫ sit modica res que donatur reqre tur scriptura ex pacto. requiritur etiam scriptura etiam si non fueri actum inter partes qn̄ donatio simplex excedit summā quingentorum aureorū. l. si quis argentum cum sequen. C. e. Et dictum ē simplex quia donatio ob causam facta puta filio ꝓpter merita non eget. Insinuatione per. l. acquilius regul⁹. ff. de dona. ubi casus simplex vero insinuatur. Fallit rōe dignitatis pietatis amicitie. vel caritatis in casibus de quib⁹ in. l. pe. C. eodem et in aucto. vt non fiant pignorationes. §.

Illud quoq3 et de non alie vel parum. §. si minus et. C. de do na. propter nupc]. auct. eo. de cursum et. l. modestinus. ff. eo. et l. si quis pro redemptione. C. eo. et ibi bona glo. de quo vide in. l. sanctimus. C. eo. Cessat etiam insinuatio quando dona tio fit gracia remunerationis per. §. si. qui feu. da. pro infeud. Idē si fiat ob causam per glo. in. l. acquilius. ff. de dona. et sic pauce donationes egent insinuatione maxime quia hodie cōmunis inoleuit pratica notariorum qui ponunt in donatio nibus excedentibus quingentcos aureos clausulam illā vim insinuationis habentem et etiam clausulam renūciationis iu rium de insinuatione fienda mensionem facientium cum iura menti interpositione per quas clausulas valet donatio. etia3 sine insinuatione. Quia legum austeritas pactis litigantiu3 mitigatur. C. de tempo. appell'. le. vltima in fine. ff. de edili. edic. l. queritur. §. si venditor facere. C. de pac. si quis in cōscri bendo et. ff. de pac]. l. pascisci. et quod notatur. ff. de dona. l. fideiussori. Et ita seruatur in iudicijs maxime quando iura mentum interuenit vt dictum est e. de quo subdicetur Et licet antiquitus omnes donatiōes inciperent a promissione rōne stipulatiōis que de se sonat in futurū. ff. de verbo obli. l. stipu lationū. hodie tamen fieri pōt per verba de pñti et si dando p verba de pñti fiat traditio rei donator nō obligatur ex illo cō tractu per casum qui reputatur singularis in. l. aristo. ff. codē. Sed si donatio per verba de pñti fiat et non fiat traditio do nator obligatur ad tradendum quia id agi videtur inter con trahentes vt ad tradendum donator teneatur vigore pacti. ff. de pactis. l. tale pactu3. et. l. i. §. i. et. l. vbi autem non apparet in fine. ff. de verbo obli. et. §. alie autem insti. de dona. Et ita se habet cōmunis vsus Et compellit donator ex stipulatu vl' conditione ex. l. si quis argentum. §. plr. ad tradendum rē do natam vel extimationem eius. In aliquibus tamen casib9 traditio esse fingitur puta cum quis dat aliqua3 summā et tra dit instrumentum obligationis. C. de dona. l. i. vel qñ donat bladum in orreis positum et tradit claues illorum orreorum ff. de ɔtraheñ. emp. l. clauibus Vel quādo retinet vsu3 fructū

vt.l.ꝙuis.C.eo.alios tres casus ponit glo.suꝑ verbo animo
in.l.tercia.ff.de acqui.poss. Temperamentum autem adbi-
bendum est in compulsione donatorum scilicet ne conueniatur
nisi in quantum facere potest scilicet de ducto ne egeat.l.nescuius
ff.de re.iudica.quod intellige vt iacet in tex. ꝙ delegatio fiat
per donatorium consciencie donatore. Et hoc probant verba
donaturum et creditori ibi posita Nā priuilegium vt cōueniatur
quod datur donatori contra donatarium est ex eo ꝙ donata
rius habet titulum lucratiuum ex mera liberalitate donantis
Et ideo non est rationabile ꝙ liberalitate sua inops fiat. Sed
qn̄ res donata delegatur creditori donatarij Tūc res donata
ꝑuenit ad creditorem donatarij ex causa onerosa qz ꝓsolutōe
debiti. Et ideo nimirū si ius donatori non reseruat priuilegiū
contra creditorem donatarij cui facta est delegatio sed sibi im
putet donator qui in tali neccessitate se constituit. Hinc seq
tur ꝙ si donatarius de re donata aliam donationem faceret
nōdum secuta traditiōe et sic de actione cessionez faceret ꝙ cō
peteret priuilegium donatori etiā cōtra illū cui donatarius aliā
donationem fecisset ex mente dictaruz legum et per rationem
earum. conuenitur etiam donator et excutitur tota substātia sua
qn̄ est bonus artifex q̄ pōt ex officio suo viuere ꝑ glo. approba-
tā in.l.si q̄s argentū.C.de donatiōibus. Notādū est ꝙ clau
sula in donatiōibus apposita et q̄ refertur ad multa semꝑ interp̄-
tatur in fauore donatarij ꝑ.c.cū §.dilecti de donat. Post hec
queritur de aliquibus questionibus Et primo queritur an in p̄missis
casibus in quibus donatio de iure non tenet iuramēto firmetur
Et quia hec questio adaptari poterat ad oēs pene contractus
aliquantulū calamū laxabo. Cū queritur ergo an donatio
inualida per iuramentū firmetur: sciendum est ꝙ donationes
sunt multiplices de quibus p̄diximus quedē enim ex eo appellantur
simplices ꝙ ex mera donātis ꝓcedūt liberalitate Et iō dona
ri videtur qd̄ nullo cogente impio cōceditur.l.donari.ff.de regu.
iur. Alia ē donatio ob cām de q̄ in sequēti ti.dicetur Sūt pre
ter alie donatiōes inter virū et vxo. Et alia etiā q̄ dicitur causa
mortis de quibus suis ordinibus.j.dicetur que multis casibus re

tractant nec iuramento firmant vti donatio oim bonorū pñ: ciū et futurorū ex eo q testandi facultatē tollit. et ratio adduci pōt q: ptra bonos mores talis donatio fit testamenti factōe; liberam amonendo scdm cōe; sniam in locis et iuribus palle gatis p. c. nō est obligatoriū de regu. iur. li. vi. ad instar pacti de succedendo seu de futura successiōe qd ppter votū captāde mortis noscitur improbatum vt plene in dicta. l. fi. C. de pac. et in. c. ij. de concess. preben. c. de testanda. c. ne captande eo. ti. li. vi. Et idē in pacto per qd auffert libertas matrimonij vt in ptrahendo vel in dissoluēdo. c. gēma extra de spō. c. tua nos d iure iurā. et. l. ticia in pricipio ff. de. vbo. obli. Et idē in qcūq pmissiōe turpi que nō firmat iuramēto q: iuramēta cōtinētia in se vitiū nō sunt seruanda. c. si public]. c. est etiā. c. qd dauid. c. in malis. c. s aliqd. et quasi per totā questioem. xxij. q. iiij. tollerabili9 enī est iuramētis nō implere q qd turpe ē facere: c. vn usqsq. c. icōmutabilis. c. magne sapiēcie. primo capitu lo qui sacramento capitulo non omnia capitulo nō ē obseruā dū ea. q. et cā et p pmissis facit rō q: legi phibitiue renuūciari nō pt vt vult glo. in. l. i. C. ne fideiuss. do. dent. Actamen quia magne sunt vires iuramenti tam de iure diuino q etia; ciuili et canonico maxime qn prestatur licite in cōtractibus de quibus nunc agitur scilicet ne inde p cauillationes cōtrahētiū defraudent lites vt oriantur. Et qui rigoribus ciuilibus obli gati ptrauenire cōtractibus suis nō dubitāt: formidine saltez piurij quod temere cōtraueniendo pmissis incurrunt paueāt et refrenentur. Et ista est vna virtus iuramenti scilicet impone re finem controuersijs vt inquit apostolus ad hebreos. vi. c. Inquiens homines per maiorem suum iurant et omnes con trouersie eo; finis ad cōfirmationē est iuramētū p quo faciūt que legunt in canonica iacobi. c. vltimo iheremie. iiij. Jure āt canonū probat in. c. et si xps de iure iuran. De iure aūt ciuili habetur. ff. de iure iuran. l. qui per salute; et aucten. sacramēta puberum. C. si aduer. vendi et in corpore vnde sumitur. Et vtinam ad vnguē. hodie licita seruarentur iuramenta. Ad hoc aute; q iuramentum possit vere dici licitum requiruntur

sequentia. scʒ ꝙ iuretur in veritate conscientie in iudicio discre to et deliberato. Et tercio in iusticia vt scilicet quod iuratur sit licitum. Et isti sunt tres comites requisiti in omni iuramento scilicet veritas iudicium et iusticia de quibꝰ ieremie. iiij. c. p̄ allegato. et. xxij. q. ij. c. animaduertendū et ea cā. q. iiij. c. innocens glo. in auct. quod eis. C. de nup. et in dicto. c. et si xp̄us.
Cū ergo querimꝰ an donatio simplex que ꝑpter aliquos iuꝝ rigores posset inualidari firmeť iuramēto videretur ꝙ nō quia donatio simplex fit sine causa per dictam. l. donari et donatio sine causa non valet. l. hoc iure in principio. ff. de dona. Sed dic ꝙ illa. l. procedit in donatione que fit reipublice que per dictam. l. prohibetur fieri sine causa. Et ideo si iuramentum aduesus dispositionem dicte legis prestaretur non teneret quia ratio prohibitionis dicte legis est causa euitanda turpitudinis et mali finis que per iuramentum non posset derogari sed potius adiuuari deberent propter terciam comitez iuramenti scilicet iusticiaʒ. Priuate autem persone etiam sine causa fieri potest donatio quia licet non exprimatur causa expressa loco tamen cause habetur douantis liberalitas vt vult glo. in dicta le. hoc iure. pro qua facit. l. campanus. ff. de operis libert. Et ideo cum tales donationes simplices sciienter et consulte fiant per dantes. In veritate iudicio et iusticia merito taliuʒ donationes etiam si esset aliquis alius iuris rigor firmantur iuramento quia iuramentuʒ habet vim clausule cō firmantis et habilitātis scilicet si non valet quod ago vt ago valeat vt valere potest. l. cum pater. §. filius matrem. ff. de lega. ij. super quo omnes cōmuniter se fundant docto. Qđ autem dixi rigori iuꝝ. derogari posse per iuramentum limitādum est. Nam quando talis rigor annullans contractuʒ siue donationis, siue alterius descendit ex defectu cause formalis: tunc nō firmatur iuramento scđm cōmunē opinionē legistaꝝ in dicta auct. sacramēta puberꝝ quā sequnť aliqui canoniste. Cōmunis tamen opinio canonistaruʒ in. c. cum contingat. et capitu. debitores de iure iuran. est in oppositum et mouentur hac ratione quia et si defectus fuerit in forma remanet tamen

pactū nudum quod de iure canonico obligat per.c.i. de pac. maxime quando est vestitum coherentia iuramenti. Et ideo si donatio non fuerit insinuata que insinuatio requiritur scdʒ aliquos per moduʒ forme.tenent doct. ꝙ iuramentū valideт

In hoc tamen articulo legiste et canoniste fuerunt varij ꝓ pter multa que subaudiunt in iuramento ꝓstito ad validitatē contractus. Nam primo subaudit condito si pacta seruentur C.de non nu.pecu.l.fi. Secundo si contrariū non precipiat. l.mulier.ff.de.lege comisso. Tercio nisi dispensatio obtineat c.primo de iure iuran. Quarto si qualitas contrahentium nō vanet.ff.de solu.l.quod si forte. Quinto si status rei contrac-tate non mutetur.l.quod si seruus.ff.de condi.ob causam Or tamen maxima est vis iuramenti non auderem dicere licere ta li iuramento contrauenire maxime propria auctoritate.sed ob tinen poterit dispensatio Quando autem qualiter et a quo peti possit dispensatio iuramenti. Dic breuiter ad primum que situm ꝙ dispensatio iuramenti peti potest in contractibus in quibus quis iurauit non contrauenire contractui.ad quem in hiendum interuenit ex parte recipiētis turpitudo.deceptio vł enormis lesio .Et ex parte prestantis incapacitas minoritas vel sexus fragilitas secundum cōmunem scolam doctoruʒ in c.cum cōtingat de iure iuran.et in.c.quāuis de pac.li.vi. Et in auct.sacramenta puberum preallegata. Ubi autem hec nō interuenirent licet iuramentum esset prestitum contra legem ꝑ hoc non disparetur secundum resolutionem doctorum in dict] c.et dicta aucto.sacramenta .petitur secundo dispensatio iura menti parte vocata maxime quando contractus validatur iu ramento Et ratio est quia agitur de pleno preiudicio quo cāu vocandi sunt oēs quorū interest per ea que notantur in dictis iuribus et in.c.debitores de iure iuran.et.xxij.q.iiij.c.fi.et in c.albericus.de testibus vt in auctentica si quis in aliquo doc cumento.C.de eodem. Et tercio peti potest coram epō ꝑ glo. in.c.florentinum.lxxxv.di.et ea que legūtur et notantur in.c. veniens.in glo.fi.de iure iuran. Sed queritur an quando contractus posset inualidari si non obstaret iuramentuʒ mor

tuo principali iurante. An heredes ad quos transit successio possent sine dispensatione inualidare. Et licet hinc inde argui posset veritas tamen est ꝙ licet iuramentum non transeat ad heredes obligatio tamē que ex iuramēto descendit transit ad eos per doctrinam docto. in. c. fi. de sepul. et in. c. cum sit generale de fo. cōpe. et in dicta auct. sacramenta puberū An aūt dispensatio istius iuramenti peti possit per procuratorem generalem absq; speciali mandato videtur ꝙ ita cum tantū operetur generale quo ad suas generalitates ꝙtuz specificata numeratio specierū quo ad species per ea que notant in. l. sed. et si. §. quesitum. ff. si quis cautio. Sed illa regula multas. patitur fallentias inter quas enumeratur illa quādo aliquid mādatur procuratori quod est contra rigorem iuris cōmunis. Naz tūc debet interuenire mandatum speciale per. l. illud. §. si talis. ff. de minoribꝰ. ad idem facit. l. diuus. §. nec generale. ff. de fals. Est et alia fallencia ad dictam regulā scz quando resultat contraria equitas vt in dicto. §. quesitum. Et cum iuramentū nō debeat esse iniquitatis. Vinculū vt in. ca. quāto de iure iurā. merito dici posset ꝙ vbi dispensatio petitur ex capite iniquitatis et non ad dispensandum super rigore iuris posset procurator generalis hoc casu dispensationem petere. Queri posset etiam an necessaria sit dispensatio iuramenti appositi ad confirmationem contractus in quo sunt dumtaxat generales renunciationes Et dicendum est ꝙ ille qui generaliter renūciat omi iuris beneficio nō intelligitur renunciare singulari ar. §. quesitum preallegato. Restat alia magis vtilis questio videlicz an iuramentum firmet contractum factum cōtra prohibitiōez legis. In qua questione docto. sunt varij in predictis iuribus Conclusio tamen inter eos cōmunis esse videtur ꝙ aut lex prohibet aliquem contractum fieri tanꝙ inductiuū peccati mortalis. Et tunc superueniens iuramentuz non ratificat qr defficerent comites iuramenti de quibus supra dictuz est. Si vero contractus talis prohibeatur non quia sit inductiuus peccati sed quia principi placuit ita prouidere Et tunc tale iuramentum seruandum est quia licet contrauenendo mandato

principis temporalis peccet.plus tamē peccaret cōtrauenieñdo mandato dei quo precipit̄ seruari iuramentū si seruari potest sine detrimento salutis per dicta iura Queritur an donator teneatur de euictione donatario ex natura ꝯctus si nō cōuenit questio est probleumatica. Conclusio tamen est doc.in.l.ad res donatas.ff.de ade.le.et in.l.aristo.§.fi.ff.de dona.et in.l.ij.C.de euictionib⁹ ꝙ quando donatio incipit a traditiōe puta q̄z sil' dat̄ et tradit̄ et tunc non tenetur de euictione quia donator fecit quicquid in se est.et sic non tenetur regulariter ꝑ dictā.l.ad res donatas et notata in dicta.l.ij.Sed qñ incipit a ꝑmissione seu a stipulatione q̄z obligatio queri̅t donatario in vim stipulationis oportet ꝙ donator efficaciter se liberet.s: donando et hēre faciēdo dicta.l.si quis argentū.C.de dona. Et ita cōcordant̄ glo.que sunt in dictis iuribus quasi cōtrarie
Sequit̄ rubrica de donatiōib⁹ q̄ sub mō ꝯditōe vl' cā fiūt:

Et rubrica tria hȝ mēbra de duob⁹

primis habet̄.C.de hijs que sub mō vel ꝯditōe Et de tercio.ff.et.C.de condi.ob cau.dato Et ꝑ intellectu pre mictēda ē dr̄ia inter modū cōditionē et cām de q̄ ꝑ glo.sup rubrica.C.de falsa cā adiecta.lega.et.ff.de condi.et demonstra ꝙtū aūt ad ꝑpositū attinet videndū est de donatiōe ob cām facta q̄ discussa resultabit decisio factaꝝ sub mō et cōditiōe

Pro quo p̄supponēdū ꝙ nos hic loq̄mur de donatiōe facta de aliqua re ob cām et nō de donatiōe facti vel opis q̄z op⁹ vel fctm̄ irrepetibile ē.Sȝ agit̄ ad extimationē operis.l.pl't.ff de p̄scrip.verbis et.l.si nō sortē.§.libertus circa mediū.ff.de condi.indebiti. Donatio vero facta de re ob causam perficit̄ irretractabiliter per euentum et cōplementū cause vt in titulis ff.et.C.eo.vel si culpa eius cui impleri debet̄ non impleatur l.dedi.§.quanꝙ.ff.e.et.ff.de condi.et demonstra.l.iure ciuili Sed si impediat̄ a iure competit repetitio ꝑ.l.si militē.C.de cōdi.ob cau. Queramus autē qñ donatū ob causaȝ causa nō secuta repetatur.pro quo distinguēda ē diuersitas causarū Nā q̄dā est cā impulsiua et mouēs ꝫ nō finalis ꝑ modū mōi

apposita Quedaz vero est causa finalis et defectus prim̄e scz defect⁹ cause impulsiue vel mouentis in animo residē. donā tis nō secuta nō parat repetitōez puta dabā eo aīo vt te amici ciorem haberem. C.e.l.si repetēdi.et.ff.e.dedi.§.subtili⁹. sūt tn̄ quedā cause que apponunt̄ ꝑ modū cōditiōis negatiue scz ne ad iudicem eas cōtra me Et tūc quādiu nō itur cessat cō⸗ditio et pnīa dicta.l.dedi in principio et ibi glo.nec tenetur sa tisdare de nō eundo nisi hoc actum esset vt ibidem Similiter donatio que fit sub modo ꝑ lec.et nota.in.l.i.et.ij.C.de.do: q̄ sub modo glo.in.c.verū de cōdi.appo. Data vero sub cō ditiōe affirmatiua scz vt aliq̄d facias vel agas si nō fiat repe⸗tunt̄.et resoluit̄ donatio.l.si vt ꝓponis.C.e.l.i.et.ij.C.de re uo.do.ff.de condi.et de mo.qui heredi.et.l.qui sub cōditiōe in qua venīūt fructus rei donate ꝑcepti ꝑ donatariū nō implē tem.ff.eo.l.vltima.et.l.qui se.§.vltimo. Sed hoc fallit qn̄ do natio fit eccl'ie cuius fauore non reuocatur nisi hoc sit spāliter cautum per lec.et nota.in.c.verū et ibi glo.magistra de condi. appo. Est etiā donatio q̄ fit ob causam de p̄terito q̄ ꝓprie dicit̄ causa et non cōditio puta qz testator dicit Quia iuisti ꝓ me romā et similia dono tibi. Tunc aut causa est vera aut fal sa. Si vera indubie valet donatio per titulos.ff.et.C.de cōdi ob causam. Si vero ē falsa dedisse videt̄ ꝑ.l.qui se debere.i. respō.ff.e. Unū tn̄ scias ꝙ siue sit causa siue mod⁹ dūtam cōditionalit̄ apponant̄ hoc ē ꝑ modū cause finalis ꝓ aliquo agendo faciendo vel nō faciēdo dando vel nō dādo tūc opz talē moduz vel causaz impleri.l.si vt ꝓponis.l.ea.lege.l.si cū exiguā.l.cum ancillā et.l.dictam.C.de ꝯditiōe ob cām dato rū. An autem donans ob causaz vel ob rem futuram large su mendo causam possit penitere donatiō̄.an̄ implementuz cō ditionis et repetere res donatas et dicendū est ꝙ non est loc⁹ penitētie in eo in quo ē obligatio ꝯtracta ꝑ.l.sicut.C.de acci. et obli. Et ideo si ab vtraqz p̄te sit impletū non est locus peni tentie per dictam.l.sicut et.l.ex placito.C.de rerum permuta.

Si autem a neutra partium sit impletum tunc licitum est penitere per ea que late notantur in.l.si pecuniam.ff.eodem.

uiādum fraudulosis adiectionibus quas vēditor procurare posset de quibus in.l.si venditor.eo.titu. Notandum etiaz ꝙ si plures sint venditores qui vno et eodē precio et vnā rem vendiderūt loco vnius habentur.l.ꝙ si vno in prin. Sed si ꝑ modum plurium pōt cuilibet adiri.l.quod intter in fi.cū.l.se. eo.titulo. Et quia vidimus de pactis approbatis in ēptioni bus et venditionibus vidēdū esset de pactis improbatis de quibus dicetur.ꝭ.in.§.in quo tractabimus qualiter retractet᷑ venditio Qualiter autem perficiatur vidēdū restat꞉ pro quo premittendum est ꝙ emptiones et vēditiōes possunt quadru pliciter cōsiderari secūdum ꝙ quatuor possunt interuenire ad earum perfectionē gradus. Nam quedam venditiones fiunt pure et perfecte.quedā perfecte sed nō pure quedā vo pure sed nō perfecte Quedam vero que nō pure nec perfete fiūt Pri mo igitur pōt celebrari emptio et venditio pure et perfecte solo consensu cōuentione habita de pretio.ff.de contrahen.emp.l. i.§.vi.et.l.ij.§.i.quod ꝓcedit in venditionibus siue scriptis quia si conuentum esset ꝙ fierent in scriptis non esset pura cū haberet implicitam conditionē scilicet ꝙ penitere possent isti. eo.§.i.l.contractus.C.de fide instru.pro quo vide glo.nota bilem in.l.necessario in pri.ff.de peri.et como rei ven. Que dam vero vt dictum est fiūt perfecte sed non pure propter con ditionem resolubilem et de istis dictū est supra in pacto adiec. in diem et de lege cōmissoria et hoc quādo fiūt per verba pre sentis tēporis scilicet ꝑ vendo.etc. Tercio modo quedā fi unt pure sed perfecte puta quia precium fuit simulatū vel yma ginarium vel quia in alterius arbitrium cōmittitur ꝰ quo isti. eo.§.item precium et.l.empti.C.eo.et.l.in ementis eo.ti.C. vel qꝛ venditor post decez dies vel intra sperabat habere pre cuz qꝛ nō censent᷑ tūc hūisse fidem per glo.in.l.in.ciuile.ff.de rei ven. Quarto modo queꝰ fiūt nec pure.neqꝫ ꝑfecte de qua insti.e.§.emptio puta quia vēdictor dicit si fūdus tibi placue rit infra tale tēpꝰ erit tibi emptꝰ aureis tot et etc.et ꝰ ꝑfectione huiꝰ q̄siti.vide.glo.primā insti.de emptis. Nūc ad primū mē brū redeamꝰ et videamꝰ qualiter.in primo mēbro totalit᷑ di

cat pfecta pōt distigui vno mō iq̄tū hꝫ respectū ad pfectiōem ꝯtract⁹ seu obligatiōis et tunc p consensū et fidem seu cōuencionem depretio vt supra dictū est qꝛ tunc illico nascitur obligatio et actio emptori ad rem exempto et vēdiditori ad preciū ex vendito. §. sꝫ nostra insti. eo. Alio modo accipere possum⁹ perfectionē contract⁹ assorbentē actionē amputa qꝛ venditor tradidit rem et emptor preciū de qua perfetione loquit̄ tex. in l. Julianus. §. offerri. ff. de acti. empti. et ideo si de illa perfectione loquamur nō dicitur esse perfectus cōtratus emptionis et vēditonis nisi interueniāt tria scꝫ cōsens⁹ cōuentio et traditio seu numeratio per iura pre alle. facit. l. cum res et ibi. glo. C. de proba. Quinymo si vēditor traderet rem quā ali⁹ possideret cā rei seruāde non diceret̄ impleuisse ex sui parte. l. si in ēptione. §. primo. ff. de ac. emp. quia re. non tradita agit emptor ad rem consequendaam quam incitatur tradere venditor si illam babeat aut ad interesse si illam desierit babere secundum communē sententiam. glo. et docto. i. l. i. in prin. ff. de acci. em. Et si procacitate venditoris res non tradatur puta quia dolo desinit possidere transportando et occultādo in tantum ꝙ execurio in ea fieri non potest tunc arbitrio iudicis. Cōdempnatur ad interesse emptoris et ita intellige. l. si traditio. C. de acci. emp. et ita concor opi. glo. et prouidetur emptori aduersus versutias et procacias venditoris Sed quis tenetur prius adimplere scilicet venditor tradere rem vel emptor preciū. dic ꝙ emptor precium glo. in. c. in tantuꝫ de symonia. et de preben. c. eum qui. et. c. sesti. vi. Sed pone ꝙ emptor nō vult recipere rem Nūqd ad dampna et interſſe vēditoris tenebitur dic ꝙ sic per. l. venditor. §. i. ff. de acci. empti Erit ergo venditio triplex scilicet perfecta perfectior perfectissimat Primo perfecta scilicet per cōsensum mutuū rei vēdende et emende et ꝯuētiōꝫ precij p iura. supra alle Perfectior cōcurrens duobus premissis et constituto precario puta quia venditor interim se constituit se p̄cario noīe tenere per glo. in. l. ab emp. ff. de pac. Et nota ꝙ vēditor q̄ retinet p̄cariū sup re vendita donec satisfacto sibi de p̄cio. si ēptor nolit soluere qꝛ dicit eminere enictiōem po

terit reuocato p̄cario recuperare tāq̄ suā iuxta.l.ea que.ff.de p̄ca.et.l.serui emp.ff.de p̄cu.et.como.rei ven.et poterit vendere alteri.l.qui ea lege et ibi glo.et docto.C.de pac.inter emp.et ven. Sed pone q̄ venditor nō tradit sed ꝯfitetur se p̄cano tenere deinde alteri vēdit et tradit quis emptor erit potior dic q̄ primus in vim precarij ꝑ lecta et notata in .l.certe.§.primo.ff.de p̄ca Perfectissima dr̄ concurrētibus duobus primis et inde secuta vera traditione.d.§ offerri et.l.ij.C.de p̄cu rei ven.quia per rei traditionē liberatur integraliter venditor ab actione exempto per dicta iura In scd̄o vero mēbro tūc erit perfectissima venditio qn̄ conditio erit purificata puta quia ēptor preciū totum vel ꝑtem restantē soluit et sic purificata est conditio legis cōmissorie vel alius meliorem conditionē nō attulit et sic purificata est conditio adiectionis Et est perfectior venditio per purificatiōem et competit actio exempto emptori ad rem et ex vendito venditori ad preciū exceptis duobus casibus primo videlicet si scientia rei aliene exempte supueniret emptori ante solutionē quoniā tunc emptor nō tenetur ad precium tradendū ꝑ glo notabilem in.§.nouissime insti.de suspec.tuto. Secundo casu si in limine cōtractus emineat euictō et tunc etiam non tenetur emptor ad precium nisi venditor satisdet cum fideiussoribus per.l.si post perfectam.C.de emc. quod si hincinde detur et tradatur erit perfectissima Tercio vero casu nūq̄ perficitur.per ea que traduntur in.l.emptione.C pl' valere quod agitur.et latius dicetur.infra in.§.primo qn̄ tractabim' q̄lr̄ retractat̄ vēditō Quarto et finali casu qn̄ nec pure nec ꝑfecte tūc spectād' ē euentus implementi pactor̄ appositor̄ i ꝯtractu ꝑ ea q̄ legūt̄ et notāt̄ i.l.ab ēp.§.fi.ff.d̄ pac. vnū iñ nota q̄ si nō sit appositū certū tp̄s.tūc a iure limitatur qd dāt̄.l.x.dies vt vult glo.ma.i.c.illo.l.vos d̄ pignori fac optime.l.qd̄ si nolit.§.q̄ mācipia.ff d̄ edi.edic. Nūc q̄lr̄ retractet̄ ēptō et vēditō vidēdū ē q̄ lz vnico v̄bo nos possem' expedir̄ et dicere q̄ deficiente hijs q̄ ad ei' ꝑfectiōez requirūt̄ d̄ q̄bus supra proxime visuz est Sed quia nimis ḡnale est expedit vt aliquos ꝑticulares et specificos modos sub notemus q̄s sub duabus sp̄ebus recisionis comprehendere possumus

aut venditio fuit ab inicio nulla vel ex post facto anullāda et in primo casu subdistingendū est Quia aut fuit nulla propter deffectum formalium et sbālių̄. extrinsecoꝝ cōtractus de quo supra visū est in hijs que requirunt ad perfectionē cōtract⁹ puta quia deficit in res vel precium Et hoc casu quia vicia sunt apprentia est ipso iure nulla per ea que supra visa sunt et que habentur in. §. preciū insti. eo et. C. eo. l. fi. Secūdo vero casu quando deffiaunt sbālia intrinseca. puta verus cōsensus qꝛ per metum adhibitū processit venditio. tunc rescinditur per actionem quod metus causa toto titu. ff. et. C. quod me. causa et. l. si voluntate. C. de rescin. vē. vel si dolus dederit causaꝫ cōtractui quia tunc improprie dicitur rescindi cum non tenuerit contract⁹. ff. de dolo. l. eleganter Sed quia vicium contractus non est apparens ex tenore contractus Ideo opus est ꝙ intē tetur actio quod metus causa et de dolo. Aut edilicijs actionibus agatur ad recisionē Rescinditur etiaꝫ venditio ex alijs ꝙ sbālibus deffectibus. puta quia deceptio iteruenit vltra dimidiam iusti precij quo casu emptor habet supplere iustum p̄cium. aut desistere a venditione. l. ij. et dicta. l. si voluntate C. de resci. ven. Quod procedit re non interempta quia si iterēpta esset sine dolo vel culpa emptoris nō teneretur emptor nisi ad precium cōuentū quia satis esset ꝙ in eo emptori sucurreretur ar. l. si res. §. si mulier. ff. de iure doci. Et hec procedūt etiā i datione in solutum in qua deceptus est vltra dimidiam scꝫ ꝙ debet supplen precium iustū vel resc̄idi dacio insolutū quia talis datō in solutum vim habet venditionis. C. d. enic. si p̄diū in fine Ergo locū habet remedium. l. ij. C. de rescin. vendui. Quod auteꝫ dictum est venditionem factā minori ꝙ dimidia iusti precij rescindi. fallit in venditione facta ad astam seu incantum seruatis sollēpnitatibus debitis per lec. et nota in. l. i. C. de predijs curia. li. x. Item rescinditur venditio per actiones edilicias que sunt pretorie. ff. et C. de edi. acti. vl' etiam per actiōes ciuiles exemplo vt quia res animata vēdita labo rabat vicijs intrinsecis puta qꝛ seru⁹ erat fugitiu⁹ vel erro siue erratiu⁹. C. d acti. empti et ven. l. emptor vel quia equus vel

aliud animal laborabat aliquo morbo intrinseco et latenti. ff de acti. empti. l. exempto. §. animaliū quoq. Nam per has ciuiles actiones agit emptor ad interesse cōtra venditorē. l. i. in pri. et. l. quero. ff. de acti. empti. Nam cum sit cōtractus bone fidei emptio et venditio omia in eis veniūt que contra bonā fidem fuerit per vēditorē improbato more versentē vt. d. l. i. cōpetit etiam redibitoria ex eo contractu. l. exempto. §. redibitionem. ff. de acti. emp. et. §. si quis virginē. Aduertendum tamē est q si venditor in tacendo vel exprimēdo dolose vltra probatum morem vendēdo fuerit versatus. considerandū est ex persona emptoris an si tacita fuissent expressa vel expssa fuissent tacita fuisset empturus vel non Nam si fuisset empturus nō fit resolutio cōtractus s tenetur. ad interesse cum quo liberaretur per ea que notantur in dicta. l. i. de acti. emp. et quasi per totum titulum Si autem al's. non liberatur. soluendo interesse sz in totū rescidit vēditio. l. bouē. §. aliquādo. ff. de edi edic. et in. l. si is qui. §. i. ff. de excep. rei iudi Et per hoc habes drām inter actionem. Redibitoriā q̄to minorum ciuilē. et pretoriam quā assignat. glo. in. l. iulianus. in prin. sup verbo empturus. ff. de acti. emp. et vendi et hec erit resolutio drē q actio redibitoria ciuilis non habet respectū nisi ad merum rigorem iuris scilicet si aliquid contra bonā fidem et vltra probatum morē factum fuerit per venditorem quia tūc talis dolus dans cām resandit in totum per ea que habent in dicta. l. eleganter. ff. de dolo in princi. et in dicta. l. i. ff. de acti. empti. Sed redibitoria ptoria que habet equitatē annexam temperat iuris ciuilis rigorē intermedians inter iura emptoris et venditoris premissā adhibēs distinctionem si al's erat empturus vel non vt si esset empturus omnib' expressis que. tacita sunt rata mouente vēditione eius in dempnitati succurrat. vt quāto min' emisset si vicia aut onera sciuisset tā ū ei. restituat per dictam. l. si is qui. et dicta. l. bouē. §. aliqñ. Et hoc satis rationi et magis equitati cōuenit. Et nota q vendens prediū seu rem presumitur liberam vendere per. l. in vend tione. ff. de acti. emp. que si seruilis comperiat cōpetit emptori actio q̄to mior. Parit rescidit quādo

minor cōtraxit et in tali contractu fuit deceptus. C. si aduer. ven. per totum. Itē racione sollempnitatis obmisse in ecclesiasticis predijs vt aucto. hoc ius porrectū. C. d sacro. sācte eccle. Item etiam in obmissa sollēpnitate in predijs minor. vel rebus eorum vt. C. de administra. tuto. l. lex que tutores Pariterqꝫ in predijs debitoris. rei publice si non vendat iusto precio vt. C. de rescin. ven. l. si quos Itē ratione pacti nō seruati rescinditur si aliquis nō erat cōtracturus al'. nisi seruata sibi condítione Et tunc agit actione ex vēdito vel conditin. ob causā Aut si erat al's cōtracturus agit ad interesse vt. C. e. l. ca. et de pac. inter emp. l. cum te. Item rescindit. ratione officij publici vt ecce comites palacij vel iudices cum priuatis sibi subiectis contrahere nō debant nec emere aurum. vestes vel argentū vt C. co.. l. vltima et de contractibus iudi. l. vnica. Sunt alie. cāe rescindende venditionis et pacto contrahentiū vti legis commissorie et in adiectio. in diem d quibus supra dictum est Videndum restat ad quaꝫ periculum rei empte vel vendite pertineat. Et licet satis diffuse tam. textus. qꝫ glosā. qꝫ etiam doctores tractauerunt. breuis tamen scdm mentē iurium doctrina dari potest. Nam aut de periculo conuentū est ad quem ptinere debeat. Et ad illū pertinebit qui in se periculum rei empte assūpsit. l. si in venditione in princi. ff. de. periculo et como. rei. ven. et. l. si mācipia. ff. de mr. docium. Aut nihil conuētū est et tūc statur disposicioni iuris cois quo casu fienda sunt tria mēbra Nā aut vēditō ē ꝯditional' aut pura. si ꝯditi. piculū ptinet ad vēditorē pēdēte conditione per. l. necessario. §. quod si pendēte. ff. de pericu. et co rei. ven. Si vero sit pura aut purificata p euentum conditionis tunc distinguendum est quia aut res vēdita vere tradita est Aut nullo modo tradita Aut est non vere sed quasi tradita. Primo casu subdistinguendū est quia aut res est sine vicio et tunc sine dubio liberatur venditor per rei non viciose traditionem et iste casus est clarus in iure per. l. i. in principio. C. de pericu. et comodo rei ven. Aut res que tradita est erat viciosa. puta animal morbosum et tunc aut vitiuꝫ erat latēs aut patens si patēs nō tenetur vt sup̄ dictū est in. §.

nunc qualiter retractetur Si autem erat latens etiam ibi visuz Et breuiter resolue q͏̄ si viciuz antecedit et est latens tenetur vẽ ditor per. legem mortis. C. de periculo et como Si vero viciũ erat patens tunc ad vẽditorem non pertinet regulariter per ea q̃ leguntu r et notantur in. l. ea q̃. §. quedam. digestis. de con trabenda. emptiõe Sed si vicia sequantur ad emptorem per tinet periculnm vt in dictis iuribus. Et hoc in animalibus et rebus se mouentibus venditis Sed quando res enincitur ab emptore tunc distinguendum est quia aut causa enictionis p̄ cedebat aut sequebatur in primo casu ad venditorem pericu lum pertinebit in secundo ad emptorem per dictam. l. i. §. i. et l. dolum. C. de pericu. et como. rei vendite. Secundo ve ro casu principali quando nullo modo tradita est distinguen dum est quia aut stetit per venditorem et eius culpa vel mora seu calliditate factz ẽ quominus res traderetur et tunc pericu lum pertinet ad venditorem. l. si neq͏̄ in priapio. ff. de pericu Aut stetit per emptorem et tunc ad emptorem pertinet per. l. lectoss in fine eodem titulo Aut binande interuenit culpa vl' mora et tunc ad eum pertinet periculum cuius culpa vel mo ra nouissima traditio facta non fuit. l. cum inter. C. eodem et l. si per emptorez. l. si venditor. ff. de actione empti et melius in l. illud. digestis de pericu et como. Culpa vero vel mora hic inde cessentibus periculum pertinet ad emptorem vt in dictis iuribus Tercio vero casu principali quando vere non fu it tradita sed quasi puta quia per emptorem liquores gustati grana mensurata metalla ponderata animalia signata sunt et similia et tunc periculum pertinet ad gustantem mensurantez vel signãtem et cetera per. legem. q͏̄ si neq͏̄. §. finali et. lege. i. digestis de periculo. et. lege secunda. C. eodem Et hec proce dũt in rebus que sub premissis qualitatibus vẽdite sunt quia si per modum speciei certe venderentur puta vinum quod ẽ in talibus vasis. olenm quod est in talibus amphoris. bladum qd̕ est in tali orreo. etc̃. Tũc distinguendũ ẽ an venditor con mendandi gratia aliqua adiecerit puta quia dixerit vinuz vel

oleum bonũ et mercabile animalia sana. Et tunc si aliquid p̃ter naturam acciderit tenetur vẽditor. l. si diua. ff. de p̃iculo et co. q̄ si nihil dixerit sed per modũ certe speciei vendidit p̃iculum pertinet ad emptorẽ per dictam. l. ij. §. i. C. eo. et. l. quod sepe. §. in hijs. ff. eo. Et aduertandũ est q̄ duabus rebus vẽditis alternatiue puta vẽdo tibi illam vel illã periculum p̃me inter emptionis pertinet ad venditorem secũde ad emptorem l. si in emptione. §. si emptio. ff. de contrahẽ. emp. Ubi autez dictum est q̄ in perfecta vẽditione p̃iculum partinet ad emptorem fallit in casu publicatiōis. per. l. si fund⁹. §. i. ff. loca. Et que dicta sunt de periculo rei vendite etiaz sunt in comodo vt ad eum pertineat comodũ ad quem pertinet periculũ per. l. iulian⁹. §. si fructibus. ff. de actio. empti. Cetera huic mẽbro p̃tinentia videri possunt in discursu predictorum titulorum.

Postremo videndum restat qualiter et in quibus succurratur emptori re euicta pro quo distinguendum est quia vel de euictione prestanda vel non prestanda inter ementes et vendẽtes cautum est. aut nichil dictum vel pactum est. Primo casu seruatur quod actuz. est alias iuri cõmuni reseruatur iura sũt vulgata et infra dicetur in alijs membris Secundo vero casu subdistinguẽdum est quia vel pactũ est de non prestanda. aut de certero modo prestanda. primo casu re euicta non agit emptor ad interesse quia per remissionẽ euictionis interesse remisisse videtur per. l. emptorem. §. prouide. ff. de ac. empti. et per glo. in. l. non dubitatur. C. de euic. Actamen consequitur preciũ per dicta iura. nisi sp̃aliter cautum esset vẽditorem in casum euictionis nulla actione teneri quia tunc non teneretur vẽditor. ff. de edili edic. quia sibi imputare habet cum scire posset remittendo actiones suas non habere regressuz ad eas quod limicta nisi venditor vendendo rem sciret alienam Nam cum tũc dolus venditoris preponderaret negligẽtie seu simplicitati emptoris remittentis tenetur venditor ad preciuz remissione generali non obstante pro quo facit. l. tenetur. §. fina. ff. de actio. empti. et ratio assignatur in dicto. §. fina. quia in contractu emptionis et venditionis dolũ semper abesse oportz Et pari

ter quemadnm dictum est ꝙ venditor qui vendit scienter rem alienam tenetur ad precium generale renunciatione enictionis non obstante. pariter emptor scienter emens rem alienam nō agit de enictione nisi specialiter de ea sibi cautum sit. C. ď enictio. l. si fundū pro quo vide glo. in vsi. feu. titu. de probi. feu. alie per frede. §. nos autem et in. c. bocius. x. q. ij. Secūdo vero casu scilicet quando conuentum est de certo modo prestāda quod actum est seruandum est. l. fine. C. de enic. Et in hoc membro non est multum insistendum quia pactum est regulatum secundum voluntatem contrahentium saluis hijs que supra dicta sunt scilicet ꝙ sine dolo fiant pacta. Naꝫ si cum dolo fierent non tenerent quia repugnarent nature. contractus q̄ est bone fidei in. §. actionum insti. de acti. Secūdo vero casu principali scilicet quando nichili pactum vel dictum est de enictione distinguendum est quia aut enincatur possessio rei vēdite aut proprietas. si possessio non competit actio emptori contra venditorem per glo. in. l. ratio possessionis de acti. empti. que declaratur scilicet ꝙ non tenetur de enictione eo ꝙ pro non tradita res habetur vt vult tex. in dicta. l. ratio Et ideo qr pro non tradita habetur competit emptori actio exempto ad rem consequendam per. l. i. ff. de acti. emp. Sed per hoc nō negatur quinetiaꝫ competat emptori actio exempto ad interesse vt vult glo. in dicta. l. ratio in princi. quia ad hoc vt cesset enictio venditor tenetur facere emptorem potiorem in lite de possessione per. l. emptorem. §. idem veraciꝰ. ff. de acti. empti Secundo vero casu quando proprietas enicatur distinguendum est quia aut enincatur de facto aut de iure si de facto vēditor nō tenetur per. l. ij. in principio et ibi glo. ff. ď here. vel acti vendi. fallit si venditor promisit stare emptori. de enictione facti per lecta et notata in. l. fi. ff. de acti. emp. et in. l. expulsos C. codeꝫ Si vero non de facto sed causa cognita enincatur distinguēdū est quia aut sentēcia indebite fuit lata. aut debite. Si indebite non tenetur venditor per ea q̄ leguntur et notantur in. l. si ꝓ iurisprudentiam. ff. de enic. et in. c. fina. de emptione et venditione Si vero debite distinguendū est quia aut fuit vendita res enic

ta cum vniuersitate aut singulariter Si cum vniuersitate puta quia vēdita fuit tota hereditas in qua erat predium enictum et tunc nisi nominatim promisum esset de particulari enictōe regulariter nō tenetur per.l.i.C.de enictio. Si vero singulariter fuerit vendita res et iterum sub distinguendū. Aut fuit enicta de facto. Aut per imprudentiam iudicis et non tenetur vt supra dictum est Si vero debite per sententiaz iuste latam.tūc aduertendū est circa hec videlicet si debite denunciauerit emptor enictionem iuxta theoricam.l.si rem quam.§.fi.ff.de enic. et.l.auctore et.l.emptor et l.empti.C.de enictio.per ea.que leguntur et notantur in.l.vtiqz.ff.de rei venditione et in dicto.c. finali per glosam et toto titulo.ff.et.C.de enictione. Quod limita in sentencia iudicis quia in sentencia arbitrij non tenetur per.l si dictum.§.si compromisero.ff.de enictione.quod iterū limita secundum glosam in dicto.§.si compromisero.nisi emptor compromisisset de voluntate venditoris quia tunc teneretur. Ex hijs inferunt doctores ꝙ si emptor compromicteret in venditoremmet competeret emptori actio enictionis ratione scientie et voluntatatis ipsius venditoris Sed restat ꝙd de sūptibus factis et glo.in .l.prima.C.eodem.facit distinctionez quia aut emptor obtinuit.et sic res non fuit enicta et non agit ad sumptus per regulam qua victus victori tenetur. Si vero succumbat et fuerit denunciatus et enincatur res repetit sūpt⁹ per.l.si cum questio .C.de enictio. Si autē non enincatur tūc non tenetur venditor quia tunc emptor causam suaz egisse videtur de quo plene in glo.allega.l.prime.C. de enictio.

Hodie vero notarij sunt ita practici i clausulis enictionū ꝙ omnes clausulas apponunt per quas stipulatum deducūt ꝙ venditores teneantur de omni iuris vel facti particulari siue vniuersali possessionis seu ꝓprietatis facta vel nō facta de-

nunciatione re enicta vel non enicta enictione et' ꝙ teneantur in prima denunciatione litem prosequi et de omnibus dampnis itereſſe et expen: Et ideo paucas vidi insurgeř questiones q2 instrumēta sūt ita clare confecta ꝙ omnes soluūt quasii q̄stiones. Sed pone ꝙ res enincitur pro parte qualiter aget actor contra venditorem et dic competere actiones edilicias pro mensura dampni per lecta et notata in.l.prima circa principium et.§.primo .ff.de edi. edic.vel actionem emptionis iuxta qualitatem et extimationem rei enicte.l.prima cu3 sua glosa.ff.de enictione.quod puto verum ī re diuisibili cuius pars separata a toto tantam affert vtilitatem quātā coniūcta toto per lecta et notata in.l. stipulationes non diuiduntur .§. catho.ff.de verborū obligati.quia si non esset diuisibilis modo premisso hoc est ꝙ diuisa. pars que remaneret apud emptorem non afferret tātam vtilitatem quantam afferebat coniuncta toto Tunc non solum teneretur ad extimationem partis enicte.sed etiam dampni quod pateretur emptor ī parte nō enicta.ar.lec.et nota.in.§. Item si ex pari insti.de lege.acquili. cum suis concor. Et idem si vendidit rem liberam que tenebatur ad seruitutem per lecta in.§.i.l.prime. ff.de actione emp. et venditione Et idem si tacuit verum confinem.l. quod sepe §.secundo.ff.de contrahenda emptione et vēditione. Agitur ď enictione regulariter re enicta. C.de enictione.l.qui rē Sed si dolus vendentis interuenit potest agi etiam re non enicta.l.si hominem.ff. de solu et est glo.in.l.seruus .§.fi.ff.de act.emp. Sed queritur an si pactum sit factum ꝙ venditori de enictione non teneatur qď fieri pōt cessante dolo vēditorum vt supra dictum est an saltem tenebitur restituere precium pro quo distinguendum est.q2 aut venditor stipulat9 ē se non

teneri de enictione si ab aliquo particulari puta ticio enincat
aut generaliter a quocunq̧. enincatur. In primo casu semper
cessente dolo vt dictum est nõ tenetur etiam ad restitutionem
precij per. l. qui liberat in princi. ff. de emptio. et ibi glosa. Si
vero generaliter tũc tenebitur ad preciuȝ per. l. emptorem. §:
qui autem. ff. de ac. emp. Nam al's. pactum extendere esset in
iquũ contra regulaȝ iuris locupletari de regu. iuris. li. vi. Or
visum est venditorẽ de emptione teneri qñ res enincitur in iu
ditio dũ modo fuerit denũciatum videam⁹ qualiter et quo tẽ
pore fiat denũciatio. Et licet doct. vario modo dicant. comis
stilus curiarum approbat sententiã q̄ fiat denũciatio vendi-
tori aut eius heredi per. l. emptor. C. de enictio. et quod requi
ratur q̄ assistat cause et illaȝ instruat per. l. empti. §. i. e. titu. Et
ideo quia requiritur de instruẽda causa opportȝ q̄ denũtiatõ
fiat tẽpore quo salue sint exceptiões et probationes vẽditori
scȝ añ exclusionẽ renũtiatiõeȝ vl' ꝯclusiõeȝ de quo in. l. si rẽ quã
§. fi. ff. de enic. faciũt ea q̃ notãt. doct. i. l. i. C. de pici. Et hec
ꝓcedũt vbi nõ fuit renũtiatũ nessitati dnũciatiõis cui reũciari
potest per. l. heremni⁹. ff. de emctio. quia tunc etiam sine denũ
ciatione teneretur venditor q̃d intellige nisi esset enictio. facti
aut iniuriosa vt supra dictum est vel culpa emptoris per. l. em
ptor in fi. C. de enictio. Queri posset vtrum si denunciatio ob
missa fuerit in prima instantia fieri possit in secunda ad hoc q̄
teneatur venditor de enicti. Et clar; est q̄ fieri põt i scda instãti
a scȝ appellationis dũ iñ i terga sint oia venditori scȝ exceptio
nes et probationes vt vult glo. in dicta. l. si rẽ quã. §. fi. Et
ideo si in prima instãtia ageretur in curia presidali a qua ap-
pellatur ad pretorium seu prefectos pretorio vti i pñti patria
occitana in qua appellatur a dño senescallo bellicardi et nemã
si ad plamentum in quo processus agitati corã senescallo quã
do partes fuerunt ad plenum audite coram dicto senescallo
recipiuntur ad iudicandum per curiam parlamenti ex eisdem
actis. tunc sero fieret denunciatio per emptorem quia non es-
sent salue exceptiones et probationes vẽditori ex quo possȝ pe
rire ius suum et sic non teneretur quia non esset debito ꝑpore

nunciata enictio posset tamen emptor sue mores succurrere p
rescriptuȝ principis que non sunt presentis speculatiōis Et
nota ꝙ multi sunt casus in quibus cessat enictio in primis qñ
illi spāliter et expresse renunciatum est. de quo supra visum est
et hoc fallit ī trib⁹ casib⁹. primo si vēditor fuerit in dolo p. l. i
ī fi. et. l. tenet. §. fi. ff. ð acti. empti. Scðo fallit qñ venditor vl'
eius heres enincit per. l. emptorem. §. fi. ff. ð acti. emp. preallē
Tercio quia si alius enincat tenetur ad precium licet non tene
atur de enictione ratione stipulationis duple. dicta. l. empto-
rem. §. qui autē ð quo supra dictum est Iteȝ et secundo cessat
enictio quādo venditio fit ī ludo prohibito. l. ij. §. i. ff. quarū
re. ac. non datur Tercio cessat quādo ratione trāsactionis res
tradita a tercio enincitur per. l. si profundo⁹ §. fi. C. de trāsac.
Quarto cessat si emptor deuento ad eius noticiā ꝙ res vendi
ta nō erat vendentis eaȝ a vero dño emat quia nō competit si
bi actio enictionis licet preciū recuperari possit per ea que legū
tur et notātur in. l. si rem quam in prin. ff. de enic. Quinto ces-
sat in venditore vniuersitatis vna re enicta. dicta. l. i. C. de enic
et in. l. post venditionē. C. de pac. et in. l. ij. ff. de heredi. vel ac
ti. ven. quod verum est nisi spāliter cautū sit ꝙ de particulari e
nictione teneatur vt cotidie fit vt in dicta. l. ij. et ibi glo. Sexto
quādo ignoranter res aliena. legata est extraneo. l. si domin⁹
§. i. ff. de lega. i. Septimo cessat enictio in prelegatis. l. cū pa-
ter. §. enictis. ff. de lega. ij. Octauo et vltimo cessat generaliter
in omni casu in quo res enincitur dolo culpa vel mora emp-
toris vt in alle. l. emptor. C. de enic. et in multis alijs iuribus
Alij casus in quibus cessat colligi possunt in discursu titulorū
ff. et. C. de enictio. et alia pertinentia ad hāc materiam videri
possunt in summis Quia nimis extenderetur opus si vellem
omnia recitare sed sufficiat practicabilia adduxisse.

Sequitur rubrica de locato et conducto.

Uia locatio ꝛ cõducto proxima est emptioni et vendicioni institu. de loca. et conduc. in principio Ea tamen est primaria differentia. quia ĩ venditione dominium. rei transfertur. et in locatione vsus. cõ ueniũt tamẽ in eo ꝙ vbiqꝫ precium interuenire oportet. etiã in pecunia numerata de emptione probatur in. §. precium in/ stitu. de emptione et de locatione probatur. per glosaꝫ institu: eodem in principio et digestis loca. et conduc. et. lege si mer/ ces. §. apparet. Et vt breuiter omnia concludamus ea q̄ dicta sunt in vẽditionibus possunt dici in locationibus et cõ ductionibus saltem in hijs que concernunt substancialia con/ tractuuꝫ. Et est sciendum ꝙ locatio et conductio fieri pos sunt ad tempus vel ad perpetuum vt digestis si ager vectiga: lege prima et secunda et institu. loca. §. a deo Et in primo mẽ bro scilicet locatione ad tempus nomen contractus remansit In perpetua vero in aliud nomen transiuit scilicet in contrac/ tũ emphitheotecaruꝫ vt in dicto. §. a deo Et qꝛ vt dictũ est du/ plex est differentia contractus locationis et conductionis scili cet temporalis et perpetui de vtroqꝫ dicemus Et primo de tẽ/ porali locatione Et videndum primo est que venient in locatione quia per ea cognoscemus que sunt eius substãcialia et accidãtalia Et quidem primo oportet interuenire ex parte locantis rem. et ex parte conducentis mercedem. Et generali/ ter omnia alia que conuẽta fuerunt inter locatorem et conduc/ torem. l. legem. C. eodem. Ita ꝙ si conuentum sit quo tem/ pore solui debeat mers illo tempore soluanda est si conuentũ non sit in fine temporis soluanda est per legem semper in sti/ pulationibus digestis de regulis iuris. Et si conductor non soluat poterit locator expellere. l. eedem. C. eodem. poterit eti am locator expellere conductorem in tribus casibus de qui/ bus in dicta. l. eedem scilicet si locator pro suis proprijs vsibꝰ egeat re locata vel eam velit refficere Aut quia conductor ma le versatur in ea. de quo late per glo. et docto. in dicta. l. edem et in. c. propter sterilitatem extra eodem titulo. Item veniunt

dolus mora et culpa locatoris ex quib⁹ dampnum ĩfertur con
ductori. puta aliquis locauit operas suas ad agros tollẽdos
vel vehendum marmores aut custodiẽdum greges. Si aliq̃d
sinistrum contingat ex mala cultura vehetura vel custodia te-
netur de dolo lata culpa et leui. lege ĩ. iudicio. C. codez et ĩsti.
eodem. §. fina. et in lege. si vt certo. §. nunc videndum digestis
cõmoda glo. tamen in. l. qui mercedem. ff. eo. vult q̃ locator
operarum pro custodia cuz mercede teneatur de leuissima cul
pa per. l. q̃ mercedẽ et. l. se. ff. eodem quod limitatur quando
dampnum venit propter custodiam non adhibitam a se. quia
respectu sui omnem diligentiam adhibere tenetur Sec⁹ si dã
pnum ex culpa alterius accideret Nam tunc excusaretur per di
ligentem custodiam Et ita concordantur iura que in oppositũ
deduci possent Casus autem fortuitus non venit in hac acci-
one nisi culpa vel mora precedat. ff. eo. l. si merces. §. vis ma-
ior et. l. videam⁹. §. si hoc et ĩ plurib⁹ alijs iurib⁹ Itez venit in
pitia. ff. eo. lege. Itẽ q̃ritur. § si gemina. Itẽ venit error. puta
qr fullo vestimẽta ticij tradidit gayo dicta. l Item queritur. §.
et si pallium Item negligentia si fullo vestes per mures corro-
di permiserit eodem lege. § si fullo Item nimia timiditas pu-
ta quia dimisit domum in custoditam et amigen dampnum
intulerunt quod non fecissent si ipse ibidem remansisset eodẽ
lege. §. excercatu Alios plures casus vide per discursuz dicte. l
Porro finito tempore locationis venit in istam actionẽ
restitutio rei locate Et si quidem conductor culpa sua non re-
stituat possessionem tenebitur locatori ad interesse vt digestis
eodem. lege. videamus §. qui vinũ Si autem per contuma-
ciam non restituit iurari potest contra eum in litem vt digestis
eodem. lege. si cui. §. primo quia hec actio bone fidei est vt. ff
de in litem iuran. l. in actionibus. Itẽ agi põt ɔditiõe ex. l. ad
restitutiõez possessiõis Et si quid ɔductor vsq̧ ad diffinitiuã

sentenciam litem ex pectauerit non solum rem locatā sep exti-
mationē eius locatori prestare cōpellitur vt. C.eo.l.si quis cō
ductionis et.l.conductores. Item locator singularis ei⁹ suc
cessor aut emptor cui tradidit auctoritate sua pōt expellere cō-
ductorem nisi aliter conuentum sit quia vere non possidet con
ductor sed videtur possidere vt.ff.eo.l.cum i plures.§.heredē
et de acqui.pos.l.qui vniuersis.§.quod per colonum et.C.eo
l.emptione Si tamen cōductor interuenteret possessionem nō
liceret dño repeller eū nisi in ptinēti Alij vero mādato cōduc
toris nō liceret eū repellere licet alicui vēdidisset sed nōdū tra
didisset locator vt.ff.de vi et vi arma.l.colon⁹ et.l.cū funduz
colonus autē ppetu⁹.vel qui conduxit ad nō modicū tempus
non pōt impune.expelli cū habeat ius in re et naturalē posses
sionem.§.si ager.vecti.et de super fi.l.i.posset ad hoc adduci
C.licet epūs de preben.li.sexto Item venit.In hac actione
dolus seu culpa familie cōductoris.ff.eo.l.videam⁹ Preterea
sciendū ē m q in isto cōtractu sunt aliq̄ spūalia Nā primo re-
nouatur cōtract⁹ in rusticis predijs ad tantū temp⁹ cuz suis
clausulis p tacitū consensū.l.Itē queritur.§.qui impleto.ff.e
Sed in vrbanis ad tm̄.quātum lapso tempore inqlin⁹ inha-
bitauerit dicta.l.Item querit.§.fi.nisi aliud esset conuentum
in pma locatione.puta qr In primo cōtractu.erat expresse hoc
actum vel tacite qr prim⁹ celebratus fuerat in scriptis alias sen
ceretur renotat q̄tum inhabitatum esset vel ad tantum tem-
pus q̄tum tempus prime locationis Fallit si fundus vrban⁹
esset nature rustici.puta q ex illo nō reciperetu fructus nisi se-
mel in anno vt in domibus preparatis ad nundinas vel lu-
crandum indulgentias semel in anno vt ibi limictant docto.
quia tunc sencentur renouata ad tantum tps sicut in rusticis
per regulaz vbi eandā ratio idem ius.etc.quod intellige quo
ad conductorem quia fideiussoria obligatio nō intelligitur re
nouata nisi fideiussor consenciat.l.si cum hermes.C.eo.et in
dicto.§.qui impleto.faciūt que notātur in.c.preterea d appel
la.Et quod dictū est de renouatione tacita contractus limictā
dum est personis stantibus in tali qualitate.in qua cōtrahere

potuerunt. ff. e. l. qui ad certum. et huius racio esse potest Or regulariter fictio non plus operatur in casu ficto quam veritas in casu vero. l. si is pro emptore. ff. de vsurarijs. nec cadit. fictio vbi non cadit veritas. l. si pater. ff. de adop. Et quia veritas non potest pati quod furiosus mente captus aut alias de iure cōtraherē impeditus contrahere possit. Ergo nec fictio ad illum casū se extendit facit pro hoc. glo. in. l. si de suo. C. de dote. cauta. Et est etiam differentia inter prēdia rustica et vrbana quo ad yppothecam rerum in vectarum quia in vrbanis siue sciente siē ignorante dño res fuerunt inuecte. sunt tacite yppo. dño in rusticis vero non nisi interueniat consensus dñi. l. certi iuris. C. e. Item aliud est speciale. quia res mea in alium me inuito trāsfertur quia conductor potest rem quam conduxit alteri relocare. per. l. nemo. C. eode. sed per hoc nō obligatur secundus conductor primo locatori. l. si in lege. §. si colonus. ff. eo. Sciēdum tamen est quod vbi conductor. impeditur vti re conducta dinstinguendum est a quo causetur impedimentum. Nam. vel causatur a locatore. Aut ab eo quem locator prohibere potuit. vel a tercio quem prohibere nō potuit. In primo et secundo casibus: tenetur locator ad interesse in quo venit lucrum cōdnctoris. ff. eo. l. si fundus quem post principiū. Si vero a tertio quē prohibere non potuit remittitur pensio pro rata vt ibidem in fine dicte legis. Nisi conductor causam haberet ab habente causam ab illo tercio puta quia couductor reconduxit maiori precio et expellitur a primo locatore. Quia tunc non solum fit remissio prime pensionis sed etiam eius quod in plus locauit primus conductor. l. si ibi alienam cum se. ff. eo. Remittitur etiam pēsio propter sterilitatem vbi compensari non potest cum vbertate residui temporis. ff. eo. l. ex conducto. §. si vim. et. C. eo. l. licet et in. c. propter extra eo. titu. Quia si fieri posset compēsatiō non remitteretur per precalle. iura Et hec procedunt in locante ad pecuniam numeratem quia si pro parte fructuum diceretur parciarius et socius per. l. si merces. §. vix maior in fi. ff. eo cō tingit tamen aliquā quod conductor in se suscipit, pericula. in quo aduertēdū est Or aut suscipit picula aliquorum casuū particula-

rium tantum: Et hoc indubitatum est ꝙ tenetur de enumera-
tis nisi illa renuntiatio esset contra formam iuris et inductiua
peccati puta qꝛ conductor promicteret reddere preciũ rei si pe-
nes eum idisticte periret. C. de pactis pignori. l. prima. ff. de
vsuris. l. peccunie et de actione empti et. l. iulianus. §. papini-
anus Aut post enumerationem particularium per clausulam
generalem suscipit periculum omnium aliorũ et quorumcũ-
ꝗ casuuz et iste casus quo ad expressos est indubitatus Quo
vero ad eos qui conprebendi possunt in clausula generali doc-
tores sunt varij Possunt tamen eorum dicta in has du-
as cõsiderationes resolui scilicet. ꝙ aut casꝰ nõ expressi veniũt
et sunt alias d̃ natura contractus. aut nõ Et si veniãt clausula
generalis illos comprebendit per ea que traduntur in. l. q̃ for-
tui. C. de pigno. actio. Sed vbi non veniũt de propira natura
ꝯtractus dũ tamen eorum obseruatio non inducat peccatum
mortale. tunc possunt subaudiri cõprebensi in gñali renũcia-
tione p̱ dicta iura quod ĩtellige procedere vbi illi casus specia
liter non enumerati possunt ex aliqua verissimilitudine pre-
cium cogitati fuisse. puta quia emptor vini suscepit in se pericu
lum cõsumptionis effusionis et generaliter alia pericula quia
licet non expresserit actoris et mucoris in se suscepisse videbi-
tur per. l. si quis vina. §. si in aduersione. digestis. de pericu.
et commo. rei vendite Et hec maxime procedunt quando in tali
expressione periculorum interuenit iuramentum quod quidẽ
iuramentum trabitur ad ea que verissimiliter quis considera-
uit et ad quod se extẽdebat mens partium. l. finali. C. de non
numerata peccunia. c. veniens et ibi glo. et doctores de iure iu-
rando faciunt que traduntur in. c. cum contingat de iure. iurã-
do Item locans vasa vitiosa tenetur siue sciret siue ignoraret
. ff. locati. l. sed addes. §. primo Itez locator vrbanorum tenet
reparationes necessarias facere. ff. locati. l. merces. §. si vicino
Sed locator rusticorum non tenetur dicta. l. si merces. §. con-
ductor Item notandum est ꝙ debitor operarum non va-
lens illas prestare. propter aliquod impedimentum põt alio
tempore supplere vt vult glo. approbata in. l. si vno. §. Item

cum quidā.ff.isto titu. Sed si debitor operarū duobus loca-
uerit primo cū satisfacere oz primo conductori.l.in operis.ff.e
Sed si locator casu fortuito impediatur ī prestatione operarū
nichilominus mercedem totam persequetur nisi culpa vel mo
ra sibi potuisset imputari vel nisi tempore quo seruire impedi-
tus fuit vni seruiuit alteri.ex quo sallarium consequitur.ff.eo.
l.sed addes.§.pluraliter et fi. Nota etiā ꝙ ꝯductor tem
poralis potest per locatorem expleto tempore ꝓpria aucten-
expelli quia nō possidet sibi sed locatori meli⁹ tn̄ est ꝙ auctē.
iudicis faciat argu.C.de pigno.l.creditores Itē locanti ope
ras nō tenetur cōductor prouidere d̄ instrumētis glo.in.l. qm̄
liberi.C.de testi.Item cōductio transit ad heredes vniuersa-
les.l.viam.C.locati.qd̄ facit pro arētib⁹ beneficia vl' mās̄os
et similia Itē si conductor deserat pendente tempore domum
pōt statim pro toto tēpore cōueniri glo.in.l.si lege.§.colonus
ff.locati. Sciendum tamen est ꝙ locatores operaruz per
quos nō stat quomin⁹ p̄stent sed deffectu ꝯductorꝝ puta qꝛ fa
ber nō hz carbonē.q̇ nō hz pgamenū tūc locat suas operas sci
licet scriptor vel scribi faciens membranas lucratur salarium
cum per euz non stet per.l. qui operis.ff.eo Et hoc satis ratio-
ni ꝯuenit si interim alteri non locet operas Nā si alteri locaret
ex quo salarium reportaret non consequeretur quia satis esset
eius indampnitati prouisum per dictuz.§.pe.et fi in.l sed ad
des.ff.eo.alias binā incurreret exactionē qd̄ tollerari non de-
bet per regulam bona fides etc̄. Itē queri posset de cotbidi
ana q̄stione de impedito p̄stare operas. An non obstante ꝙ
non prestiterit impeditus exiget vel retinebit salarium ista et
alie que circa hec contingere possunt q̄stiones plene tractantur
per glo.in.l.si vno.§.Item cum q̇dam.ff.eo .titu.et ibi vide.

Querit̄ etiā tici⁹ locauit operas suas seyo.ad defferēdū ali
quā lr̄am missoriā narbonā vel parisi⁹ aut alibi vl' alia nego
cia faciēdū.capt⁹ est ticius a latronib⁹ et ī via expoliat̄ vl' alit̄
se redimit Querit̄ an seyus q̇ eum mictebat tenebitur.et disti-
guitur.qꝛ aut ticius se obtulit et causa lucri sui principaliter o-
pera d[illegible]a iuit et tunc sibi imputet.ff.ex qui cau.maior.qui da
ta et.ff.depo.l.i.§.sepe et in.ca.bona fides de depoito.Aut

se non obtulit sed iubsus vel instauter solicitus iuit Et tunc ni chil est q sibi imputet. ff. de regu. iuris non potest dolo carere et. l. non videtur. § quamuis. et. ff. de his qui notantur infa. §. qui iussu. Et ideo mictens tenebitur Si autē nō apparet an rogatus vel rogās sollicitatus vel sollicitās accesserit. tunc quia vtilitas vtriusq vertitur scilicet mictentis ad suuz nego- cium explendū et missi ad salarium consequēdum. tunc equū est vt omnes contribuant. ff. ad. l. ro. de iactu. l. ij. § si nauis et ff. ne quid in loco. l. pretor. §. viarum. Et hec procedunt vbi nulla culpa posset ticio imputari. l. item queritur. §. i. ff. loca. Si tamen aliquid inter partes de futuro periculo itineris cau- tum fuisset illud seruandum esset. l. si quis dominium. §. iulia nus eodem titulo. Et idem dici posset de misso ad exercitum principis per aliquem nobilem per rationes predictas Et hu ius ratio esse potest quia ille scilicet seius si accessisset forte cap tus fuisset et maiores sumptus fecisset. ar. ff. de peti. here. § qd autem Et iste ticius gerens negocia seu que necessario habuit accedere seu mictere non tenetur de casibus fortuitis. l. nego- cium. C. de nego gestis. Et hoc verum vt supra dictuz est nisi aliter esset conuentum per dictam. l. negocium. vel nisi culpa gestorz interueniret vt dictū est sup rubricella d contractu ēphi.

Nunc de locatione perpetua que emphitheosis dicitur isti locati. §. a deo in practica occurrētia videam⁹ qui querere quo iure sit itroducta emphitheosis et vnde dicatur et plura alia q sunt magis speculatiua q vtilia obmicto et ad pcticabilia me conuerto Et quero qualiter celebratur Et dic q in scriptis vt in. l. i. C. de iure embi. et est glosa in. c. romana. de censi. libro sexto Et in dicto. §. a deo et ibi vide alia requisita. Que antē forma seruanda sit in emphitheosi rerum ecclesiasticarum se- cundum primenas sollempnitates vide in capitulo. in pñcia de probatio. et. C. de sacro sancti. eccle in aucten. perpetua et si quis ruinas que sunt incoporate decima. questio. ij. Hodie vero omnes ille sollempnitates non sunt in vsu sed leuiori via vtuntur ecclesie et ecclesiastice persone ideo quia aliquoties dicte sollempnitates dampnose erāt ecclesijs quia plures dif-

fugiebant cum ecclesia contra heredes. Nec mirum si a dictis sollempnitatibus in parte sit recessum quia fieri potuit. C. de dona. l. sancimus et. l. pluraliter. l. milites [de testō milit]. Et tales sollēpnitatea obmisse dū tñ̄ min⁹ sollēpnitudines nichil vel parum dāpni ecclesijs afferāt tollerantur per dissimulatio nem et pacientiam vt in simili dicitur de prebē. c. cū iam dudū quod intellige verum et procedere dum tñ̄ eccl'ie non ledantur quia semper restituerentur vt eo. titu. de in inte. resti. manti. et ī vi. Qualiter autem perpetuas infeudationes reruz eccl'iasti rū fore dampnosas eccl'ijs intelligātur inspiciēda ē q̄litas rei que datur in emphiteosim puta quia fundi vrbani sūt ruinosi rustica sunt heremi. nullum vel modicum fructum afferentes et tales dari possunt in emphiteosim faciendo diminutionez canonis vel fructus pcipi consueti. vsq3 ad tertiam. verbi grā solebant percipi. tria reducentur ad duos vt in dictis auctenti in corporat]. x. q. ij. et in. §. si vero quedam. in auct. de aliena et emphi. et in. c. terrulas. xij. q. ij. Si vero non sunt ruinosi aut heremi. Tunc expectēdum erit an sit alia legitima causa pro-pter quam expediat ecclesie in feudare puta quia nullos vel paucos habet fructus et tunc dari potest in emphiteosis p iura allegata. Et si predia sint eiusdem bonitatis. sicuti qñ ecclesia prius acquisierat. Tunc non debēt dari in emphiteo. nisi cum diminutioē sexte partis redditū q̄s pcipere cōsueuerat eccl'ia puta redditus valebant sex pōt infeudare pro quinq3 vt in dic ta auct]. perpetua et eadem pensio debet constitui si res sit fctā melior post q̄ ecclia acquisiuit ne sua diligētia sit sibi dāpno-sa. C. de alluuio. l. si idem etiaz si parū de teriorata sit nā ppt̄ modicum dampnum a iure non receditur. ff. de inte. restitu. l. scio et in. c. i. de loca et in. c. penulti. de re eccl'ie alie vel nō alie Et si tantum tempus exient q̄ excedat hominum memoriam ita q̄ non pōt sciri cui⁹ bonitas erat quādo deuenit ad manus eccl'ie attendetur solum valor pn̄s redditū vt notat̄ in dictis iurib⁹ Et hec procedūt in predijs solitis infeudari si effitiātur ruinosa. aut alio cau deteriorēt tūc ad ex onerēdū nouū ēphi pōt diminui pēsio ātiqua in tertiā partē vt ī dicta auct. si quas

ruinas quod procedit si illico nō spectata repatione empbiteo ta soluere velit pensionē. Nam si nouus ille empbite. nollet soluere nisi facta reparatione. Tūc nō fieret dimunitio in terti am. sꝫ in mediā dūtaxat vt in dicta auct. et in corpore vnde su mit. Et horū diuersitatis ratio esse pōt qꝛ in primo caū scilꝫ qñ empbiteo. paratus est soluere pensionem non spectata repara cione ecclia releuatur ex eo ꝙ p̄us pensionē recipit ꝙ̄ empbi. fructum. In secundo vero casu ecclesia nihil percipit. Et ideo non fit tanta dimunitio vt in dictis iurib⁹. Hodie tamē ecclie in cōtractib⁹ empbi. suis paucā faciunt differantiā cū empbi. contractibus secularium quia vix al's reperirent empbiteotas Et vt supra dictū est per romanū pōtificē et alios prelatos ec clesie tollerētur nec mirum qꝛ etiaꝫ scdm varietatē temporū sta tuta mutantur. c. non debet de cousan. et affi. Sed queritur si primus ēmpbi. restabat debens aliquid de canonib⁹ et secab⁹ an agi potest contra secundum empbiteotam. et dic ꝙ nō qꝛ illa est personalis actio que nō trāsit ad terciū possessorē. ff. ad trebellia. l. i. §. si heres. Sed queritur an empbiteota relaxndo rem empbi. liberetur ab arreyragus dic ꝙ non. ff. de aqua plu arcen. l. quam ꝙ̄. §. i. et. ff. de lega. i. l. apud iulianū. §. fi. et de publica. l. imperatores. i. responsorio. Pone empbi. vult rela xare domino vnum de predijs empbiteocarijs et aliud retine re an possit dic ꝙ non per lec. et notata i. c. i. an aguatus in feu dis et melius in. l. cum fructuarius consequeñ. ff. de vsufruc. et in. l. in §. sinautem duorum. C. de iure empbi. Pone minor cessauit in solucionem canonis an commictat dic ꝙ sic sed resti tuitur. ff. d minori. l. si ex causa. §. pl'r. extra d in inte. resti. c. cō stitutus. Et idem in ecclesia cum parificetur in preuilegijs re stitucionum. c. i. de in inte restitutionis. Et currit quadriennīū restitutionis petende ecclesie a tempore commissi scilicꝫ bienij vel triennij. c. i. et. ij. de in inte resti. li. vi Notādū tamē ꝙ ēpbi. impedito soluere impedimento dñi puta quia dñs deffunct⁹ est et hereditas est iacēs non currit tempus nec comictit. argu. ff. de vsur. l. pecunie. et in. c. cum tu. e. ti. Queritur si empbiteo ta non soluerit totum canonem an per solutionem partis cui

tet comissum et dic q sic dum tamen de residuo domin9 det fi
dez Nam tunc dominus partem capiens videtur remictere ar.
C. de pactis. inter empto. et vendi. l. comissorio et in. c. suaz de
penis Secus vbi de residuo dominus nō haberet fidē ar. l. in
executionibus. ff. de ver. obli. C. de distrac pig. l. q diu Itē
queritur si emphiteota cessauit per. xl. annos a solutione pē
sionis an possit exceptione prescriptionis se tueri hec questio
fuit dubia inter doctores. conclusio tamen est q non per ea q
leguntur et notantur in. l. male agitur. C. de prescriptio. xxx.
annorum et in. l. cū notissimi. §. fina. eodem titu. et in. l. cum
fūd9. ff. de vi et vi ar. et in. c. constitutus de relegi domi Et hec
pcedūt in emphiteota qui domio possidere videt et sibi cau
sam possidendi imitari non potest. C. de acqui. posses. l. nemo
Nam si emphiteota venderet alicui tercio irrequisitō dño. ter
cius ille possideret pro suo et tanq suum et tunc prescriberet. l.
ij. ff. pro suo. Et hec hodie satis sunt determiāta. Queri solet
in hac materia emphi. an per recognitionem quam facit ēphi
theota per quā fatetur se tenere in feudis a tali vel a tali tale
vel tale predium sub tali sensu an per instrumentum illius re
cognitionis dominus. directus probet directum dominium
in qua questione variatum fuit inter doctores Et ideo eorum
dem sequendo doctrinam premicto q quinq sunt modi pro
bandi dominium. Primus est si probet quis se habui
se a domino rem de cuius dnīo queritur. C. de probacio. cum
res. ff. de pignori. et que nondum. §. quod dicitur. ff. de acci.
empti. l. exempto. i. responsorio. Secūdus mod9 est si pbet se
illā iusto titulo accepisse et lōgo tempore prescripsisse vt. ff. de
rei ven. l. in rez. §. fina. et. ff. de acqui. re. do. l. acquiritur. §. nō
solum. ff. de vsuca cum qui Tercius modus est si pbet rem si
bi traditam fuisse ex iusta causa licet enim non prescripserit. ha
bet tamen publiciam vt digestis de publi. l. prima et se Quar
tus est si probet se vel alium pro se. xxx. annis cum titulo pos
sedisse vt in. C. de prescrip. triginta anno. l. si qs ēptōis Quin
tus modus est licet sit multū disputabilis si pbet ex pcessioni
bus factis a dño ipsam rem pro qua est ēphitheota pro dño

longo tempore vel longissimo fuisse possessam. Et quia nullo istorum modorum conuenit probatio per īstrumentum recognicionis dici potest quod per tale instrumentū nō probatur dominium. ff. de publi. cum qui. §. si et. l. se. Et quod recognitio sola nō probet dominium optimum prestat argumentum. l. cum res C. de proba. Sed licet per talem recognitionem nō probetur dominiū si tamē dn̄s cui recognitio facta ē fuerit in possessiōe percipiendi sensum vel canonem poterit intētare interdictum vt tueatur in possessione percipiendi. c. querelem de elec quo manutento et conseruato si postea refferatur questio proprietatis per empbiteotam non probabit dominus directus. Directum dominium per illam recognitionem et absoluetur ab vlteriori prestatione empbiteota quia census ignorantie solui non debet. c. peruenit de censi. Verum tamen si cum dicta recognitione concurreret presperiptio longi tēporis ex hijs duobus resultaret probatio dominij vt dictū est sup in scđo modo probandi dominiū pro hoc facit. l. litibus. C. de agri. et censi li. x. Sed ex hijs insurgit alia questio ponamus quod recognitio facta est generalis quia empbi. cōfessus est se tenere a tali omia et quecunque predia q̄ mouentur de feudo vel empbi. ipsis. domini directi et que vtiliter tenet et possidet ipē empbi. in territorio ville vel castri a tali vult exigere dn̄s canonem opponit ēphibeota et dicit nulla tenere predia Nec pbat dicta recognitō quia gn̄alis non faciens mēcionem specificam de predijs. Et quia ēt ipe recognoscebat predia que tenebātur a dicto dn̄o nec apparet q̄ sunt illa Ergo nulla est recognitō. ar. ff. ď here. insti. l. idē quod sabinus. §. sed si asse et. ff. de here vel acci. vēdi. l. quod si sit hereditas Nam cum sup re incerta fit promissio tā ex parte respōdentis q̄ stipulantis nulla contrahitur obligatō. ff. de vbo. obli. incertū et extra de re iudi abbate sane. li. vi. Et talis gn̄alis recognitō restringēda est ad modicos minimosque fūdos ar. ff de vbo. obli. si ita stipulatus fuero decē. ff. ďre iudi. inter pares i fine cū cōcor Ex equitate tamē pretoria et iudicis arbitrio discutiendum est in qua discutione iudex vel arbiter sequētia considerare Primo morem regionis. Secundo consuetudinē

infeudātis Tercio quantitatem precij rei infeudate Et quarto canonis animi valorē Et secundū hec arbitrari poterit quāta fuerit quātitas iugeꝝ vel sestayritarum terre Et mediam habe bit eligere viam ita ꝙ nō melioꝛ nec deterioꝛ sed mediocris as signetur.ar.ff.de testa.heredes et.ff.de ānuis legat].l.sicut.

Et ex hac questione potest alia insurgere dn̄s infeudauit fi lio omnia que tenebat ab eo pater filius dicit plura acquisi/ uisse bona que non fuerunt paterna et non teneri illa recogno scere cui incumbet onus an dn̄o probare omnia fuisse aliunde quesita.et dic ꝙ filius probare habet aliunde quesita cuz om nia presumātur paterna.ar.C.de proba.sine et.C.de bo.mat l.i.de pecu.cle.c.i.xij.questione.in.c.i. Qui si non probau rit aliunde quesita recognoscet tanꝙ paterna seu a pre prouēta.

Sz ponamus retēto themate de alia magis ꝑplexa que/ stione emphi.dicit se duo dumtaxat reperisse predia que mo/ uētur de dominio directo dantis et census est excessiuus in con paratione prediorum Queritur an dominus directus tenebi/ tur ostendere de alijs predijs vsqꝫ ad debitum concursum cen suuz .an vero precise illa duo modica predia ad soluendum ciodaz pensionem tenebuntur Et veritas est ꝙ iudex conside ratis moreꝝ regionis quātitate inuestiture seu acceptatōis pēsio/ nis ānualis et valoꝛꝫ fructuū rerū ēphitheotecariarū arbitra/ bitur que qualis vel quanta fuerit res emphi. ar.ff.de lega.i. si seruus pluriū in fine et.C.de dona.si quis argentū.i.respō. et.ff.de opeꝝ seruorum.l.si et de edili.edic.si qd vēditoꝛ Jtez queritur an emphi.qui diu pensionem soluit alicui teneatur il li ignoranti ostendere rem pro qua soluerit An vero dn̄s tene/ atur ostendere emphi.et breuiter distingue ꝙ aut emphitheo. fatetur se emphitheotam.aut negat.primo casu emphitheo.te netur cerciorare dominū per notata in.§ coges i auctē.de mā princi.coll.iij.ff.ad exhi.l.iij.§.est autem de censi.c.peruenit. Se si neget se esse emphitheotā nō tenetur certificare dn̄m sed dn̄s emphitheotam seu vassallum.ar.ad hoc.C.de.pe.here. l.cogi.et.ij.questione.v.§.i.vel aliter inspiciēdū est quis agat qꝛ si dn̄s agat petens censum seu canonē debet ꝓbare quā rez

dedderit in emphitheosim alioquin reus absoluetur et idē est in emphi. si agat contra dominū quod facere pōt. ff. si ager emphi. petat. l. i. et. ij Aduertendū tñ est ꝙ per negationez ēphi. nō impeditur dñs in possessione exigendi canonem qz questiones de demonstrando et cerciorādo sunt magis petitorie ꝗ possessorie ꝗ nō impediūt interim possidere vt supra visuz est

Queritur ēt ð alia cothidiana et practicabili. ꝗstiōe. nos videm⁹ cothidie ꝙ magnates faciūt sibi recognosci ꝑ rusticanos et maxime i ista ꝓuincia occitana vbi plurimū nobiles ꝑ potenciā ꝓcedūt postea rusticani iueniūt ꝙ p̄dia ꝑ eos recognita ab alijs tenētur vel sunt allodialia et sic per errorem recognouerūt. queritur an possint facere rescindi illaz recognitiōem erroneē ꝑ eos sic factā. Breuis est conclusio ꝙ sic ꝑ. l. error de iuris et facti ignoran. ff. et ad municipalis. l. libert⁹. §. error et de iure fisci edicto in fine. ff. de censi. l. forma in fine et in. c. vl. de ꝯfes. et hoc vidi pluries ð facto practicari. Vlteri⁹ ꝗritur si emphi. nolit dicere pro qua re soluit ymo negat se aliq̄d tenerī a dnō directo dicēdo ꝙ ea que soluit. soluit idebite an dñs poterit ip̄m compellere ad solutionez et satis visuz ē l via possessoria supra ꝙ sic Sed in petitoria ꝯpellend⁹ ē captis pignoribus ꝑ. l. si quis magratus. ff de mune et hono. qui si sic dicere noluerit arbitrabitur iudex ex ꝯsuetudine regionis valore ꝓdioꝶ et ꝗtitate census ar. ff. de trāsac. cū hij. §. mod⁹ et de dona. īt vi. et vxo. vtruz Itez queritur an vno heredū soluēte canonē ꝓ pte altero vero nō. comictatur in totū ꝗstō disputabilis est. sed ꝯclusio cōis eē videtur inter docto. ꝙ si ꝑticl'a res solutiones facte ꝑ ynū satisfaciāt vni vel duobus āni̅s taliter ꝙ respectu āboꝶ nō sit lapsuz triēniū. vel biēniuz tūc nō est locus coīsso Sed si non attingunt. tūc aut res est diuisibilis aut indiuisibilis Si diuisibilis tuncqz non ē rationabile ꝙ pena vnius extendatur ad alium per. c. que sunt de hijs que fiūt a maio. ꝑ. c. C. ne vxo. ꝓ marito. l. penul. et rem ꝗ culpa caret in dāpno vocari nō ꝯuenit. c. ij. de constitu. nec dꝫ alteri ꝑ alterū iniqua ꝯditō inferri. ff. de regu. iuris nō debet. tūc ꝓ pte soluētis euitatur cōmissuz pro quo prestat ar. c. ij. de. va qui ꝯ sti.

lo in feu. arguendo de feudo ad emphibeosi; q̃ ē bona argu-
mētatio per lec. et notata in. c. i. de feudis mar. et in ti. an agna
tus et. in. c. ex pte de v̄bo. signi. Sed si res est indiuisibilis tūc
tota cōmictitur al's tributorū p̄statō confunderetur q̄d nō de-
cet. ff. coīdiuidū. l. coīdiuidundo iudiciū. i. respō. Solet et q̄
ri an heredes vel successores emphi. possunt diuidere fūdum
ēphi. Et videtur q̄ non. qz fūdus vectigalis nō dz regionib⁹
diuidi ne confundatur prestatio vectigalis. ff. communidiui.
l. coīdiuidundo iudiciū. §. i In oppositū facit qz obligatō pē
sionis in vnūquēq̄ p̄ hereditaria pte transit. C. de pac. l. pac-
to successoꝝ et. l. prima. C. si certū petat In hoc articlo disti
gue qz aut p̄ diuisionē fit p̄iudiciū domino directo puta quia
plus venderetur vnitū p̄dium quam diuisum et tunc nō pōt
inuito dn̄o diuidi Aut per diuisionē nō fit p̄iudiciū dn̄o pu-
ta quia tātū valet in partibus diuisū q̄tū ɔiunctū et tūc po
test diuidi et hoc velle videtur dicta. l. coīdiuidū. in prin. ppt
ditionē electiuā magis ibi positam quasi velit textus q̄ vbi p̄
statō vectigalis nō confunderetur diuidi posset fūdus Et hu
ic rationi p̄stant ar. optimū ea que dici solent de diuiduo et in
diuiduo vt in. l. eadē. §. catho et in. l. stipulationes non diui-
dunt in principio et in v̄siculo celsus. ff. de verbo. obli. vbi ha
betur cōmunis doctrina docto. q̄ ea cēsentur diuidua qn̄ ptes
separate a toto tantam afferunt vtilitatē separate q̄tā ɔiuncte
toto al's non sunt diuidua sed indiuidua Et pro intelligentia
hoꝝ supponamus exempla in vrbanis et rusticis p̄dijs et in
iuribus corporalib⁹. in vrbanis videmus ī ciuitatib⁹ q̄ ī car-
rerijs publicis domus hn̄t strictam faciem super carrerias ita
q̄ sepe de plurib us videmus q̄ non habent octo palmos faci
ei q̄ si diuiderēt efficerēt iutiles vl' q̄si cū pderēt appothece seu
opatorij huctice. Nā. iiij. palmi essēt necessarij tā ad mediū
diuidēs q̄ ad introitū cuiuslibet ptis et sic nil restaret quod af
feret vtilitatem in carreria. In rusticis vero sunt duo qui ha-
bent aream que vix p̄ vno sufficit que diuisa non esset capax
ad bladū flagellandū siue espicandū. i. extra spicā ponēdū i
iurib⁹ vo pn̄t sumi exempla ex dicta. l. stipulationes nō diui-

dunt in prin. que de seruitutibus subiũgit exempla. Et quia in hijs et similibus exemplis notorium verteret preiuditium dñorum non est permissa diuisio per dictã. l. coidi. iuditium ff. comuīdiuidēdo Exempla vero diuisibilitati sumi possunt ex positis exemplis preditorũ puta quia dom⁹ est lata; area ampla et seruitus omibus apta scõm vsum cuiusq;. et tunc poterit diuidi aut regionibus. Aut tempore aut mercede dictam l. coīdiuidendo. §. cum de. vsufructu. Et hec satis hodie ap p bat cõmunis vsus et obseruantia et satis cõuenit rationi que p lege habetur vbi lex defficit. l. adigere. §. fi. ff. de iure patio l. i. §. hoc autem interdictum. ff. de fonte. Queritur etiam econtrario si dno domini directi sint eiusdē rei. Et vn⁹ velit retinere iure prelactionis an possit. Et conclusio est ꝙ ita quia. l. fi. C. de iur. emphi. non distinguit an ab vno vel pluribus teneatur emphiteosis. sed īdistiсte dat facultatem retentionis et per cõsequens ea facultate retinere poterit. per. legē que de tota. C. d rei venditio. Sed ponamus quod alij consocij directi in feudo colluserunt cum emptore ne retineretur iure prelactionis. A consocio eorũ et fixerunt rem venditam precio. x. que multo minori vendita erat. sed hoc fiebat vt ille directus cõdominus precio retractus non vteretur iure p̄lationis quo remedio vtet iste Et dic ꝙ ꝯstito d collusione poterit facer extimari ad cõe precium et hoc est ꝙ sentit dicta. l. fi. in. §. nec hac v̄siculo disponim⁹ i verbis illis q̄tum precium ab alio re v̄a etc. Et huius ratio est q: precia rerũ coi extimatione capienda sunt. l. p̄cia rez. ff. ad. l. falci. al's sp posset fieri fraus. et si illa collusio probari non possit per testes recurri põt ad iuramentum ar. eorũ que habentur p glo. in. l. fulcimus. §. q̃d sit latitare. ff. ex q̃b⁹ causis in pos. ea. et in. c. signi. d homi. et in. c. statutũ. §. nullus de rescriptis. li. vi. Querit ēt de alia cothidiana q̄stiōe videm⁹ ꝙ vt plurimũ in venditionibus vēditores vēdēdo dicũt p̄dia teneri ī feudũ sub cēsu ãnuo etc. a tali vel a tali dño. Et si verũ sit ꝙ teneãtur an ex eo ꝙ facta est mencio ꝙ teneret ab illo tenebitur emptor recognoscere illi et videret pma facie ꝙ ita q: venditor potuit illã. l. adicere saliē fauore ecclie p ca q̄

leguntur et notantur insti. de inuti. stipu. §. alteri facit. ff. de
posi. l. publia. C. ad exhi. l. si. res. In oppositū facit. §. alteri i
l. stipulacio ista. ff. de verbo. obli. post plura hincinde alterca
ta p docto. ꝯclusio est ꝙ ex illo contractu non q̄ritur ius sed ex
ratihabitione que ex inde fit per dn̄m a quo teneri dicebat̄ q̄
ratihabitō retro trahitur et mādato ꝯparatur. ff ad mace. l. fina
C. de dona. iter vi. et vxo. et in regula ratihitiōem de regu. iu.
li. vi. et habebit vēditor cedere actiōes dn̄o q̄b⁹ cessis aget. ar.
C. si q̄s alteri vl' sibi. l. cū p eos et. C. p q̄s pso. et nobis acq̄/
ri. l. si. Nec replicabit ēptor vel excipiet q̄ ei⁹ nō interest cum
tanto min⁹ emerit ppter expressionē oneris. l. i venditiōe. ff. ꝺ
ac. ēpti. Sȝ quo ad iuris subtilitatē r̄spectu ei⁹ cui ꝺr seruir̄ cui
nō seruiebat prima facie non fuit sibi q̄sita stipulatio p dictuȝ
§. alteri. et ideo inspiciendū erit ad euitādū dictā iuris sollē
pnitatē an necesse esset stipulatori ad vtilitateȝ illi⁹ cui seruire
dicebat puta q̄ forte erat cōiuncta psona cui stipulari poterat
vti in p̄re et filio insti. de inuti. stipu. §. et q̄ tuo Aut q̄ sua īt̄sit
vt puta quia si tutor eius cui stipulatur rē pupilli saluam fore
vel q̄ procurator stipulatur dn̄o vl' etiam si quis stipuletur cre
ditori vt. ff. de verbo. obli. l. stipulatio ista. § si stipuler et in plu/
ribus alijs casibus quos in dictis iuribus videre poteris Et
gn̄aliter vbicunqȝ alteri stipulatur cum iuramēto pmictētis vt
in. l. seru⁹. §. i. ff. dē operis liber et notatur in. l. nā postea. §. ius
iurādū. ff. de iu. iurādo maxime cum ex inde stipulās cedit
actiones. l. possessio q̄ȝ. §. possessio. ff. de acqui. pos. idē etiaȝ
putarē si venditor naturalit̄ esset obligat⁹ ei cui stipulat̄ puta
ad antibidota et p ꝯsequens ex ꝯpēsatione tenebat̄. l. et. ff. ꝺ cō
pen. q̄ stipulando censuȝ dari et cui ad antibidota erat obliga
tus dare videbatur vt volūt tex. et glo in. l. si vero. §. ide papi
nianus. ff. mādati Et donatō absenti cū stipulatiōe notarij et
iuramēti interpositione fieri pōt vt supra visum est i ti. de dona.

Queri solet an cōpensatio cessare faciat comissum et ꝺr ꝙ
sic per. l. cum alter et. l. si ambo. §. cum alter alteri. ff. ꝺ compē.
facit optime. l. ei⁹ et. l si ꝯstat. C. eo. Et ita iudicari vidi in hac
prouincia. Queritur an obatio census facta exactori seu

receptori deputato ad exigendum recipere nolenti excuset a cōmisso dic ꝙ si ille receptor noluit recipere quia non offerebatur congruis loco et tempore nec de legitimo grano licore. vel argento. Et tunc non excusat quia non compellitur quis accipere debitum nisi in illa qualitate sub qua est debitum per l. obsigna. in fine. et. l. cum a quo. C. de solutio. Sed si fieret congruis loco et tempore debitis granis. licoribus vel nummis. Tunc si receptor seu castaldio differat recipere quia forte alijs occupatus fuerit contentus ꝙ empbiteota penes se retineret tunc oblatio vim habet obsignationis depositionis et releuat a cōmisso ar. ff. de publica. l. fi. §. si quis et i. c. significāte de pigno. Sed si receptor non conmicteret custodiam ēpbi. ymo aliam diem assignaret in qua defferre deberet tunc si illa non portaret et permicteret elabi tempus non euitaret commissum ar. ad hoc in. c. ab eo. de appella. li. sexto. Querit̃ an ex vēditione feudi qui tenebatur ad partem fructuum debeatur laudimium distingue quia aut erat datus in empbi. ꝑpetuaꝫ sub certā parte fructuum. Et tunc est contractus empbi. et laudimium. Sed si non esset datus in perpetuum sed ad perciriatum vt videmus cōmuniter fieri ꝙ vnꝰ tenet anno isto alter altero ad placitum dominorum et tunc non debetur quia censet̃ magis conductor ꝙ̄ empbitheota per. c. potuit de loca et ea que habentur. in. l. qui agros. de omni agro. deserto. li. xi. Querit̃ etiam videmus ex aliquibus fundis ꝙ seruiunt de duobus dominis si alienetur cui debebit̃ laudimium et dic ꝙ primo q̇ infeudauit. C. de. iur̃. empbi. l. fi. §. si autem duorū̄ faciunt que notantur in. l. lex. vectigali. ff. de pigno. sed canon soluet̃ illi qui nouissime in feudauit et si ille nō soluat primo poterit ille primus expellere tercium per dictam. l. lex vectigali. ff. de pigno posset etiaꝫ queri quia de iure cōmuni fūdi feudales vl' empbi. possunt ecclesijs reliqui. c. i. §. fi. de in munitā eccl'e. li. sexto. vbi improbat̃ cōsuetudo frātie an valeat pactū quod cotidie fit inter dn̄os et ēpbiteotas seu vassallos ꝙ empbi. seu vassallo lꝫ alienare in q̄scunqꝫ ꝑsonas exceptis ecclijs dicis et militibus. et videret̃ prima fatie qd̕ non. C. de pac. l. pacta q̄

contra. l. i oppositum facit quia cōtractus feudalis et empbi: regulatur pactionibus partium. l. i. in principio. C. de iuris empbi. ibi dum dicit In quo cuncta q̄ inter. vtrasq; contrahē- tium partes super omnibus vel etiā fortuitis casib9 pactioni b9 scriptura īteruenie̅te hīc]. placuerit firma illibata q̄ ꝑpetua stabilitate modis omnib9 debeant custodiri. et hoc iure seu pa cto comr̄ter vtūtur dn̄i. ne ꝓ hoc obstat ar. de dicto. §. fi. vel q̄ sit pactū cōtra libertatē eccl̄ie quia clarū est de iure q̄ in legatis fideico. donationib9. vēditionib9 ꝑmutationib9 vel similib9 cōtractib9 apponi possūt cōditones Et q2 ꝑ alienatioēs q̄ fie- rent ecclijs. clericis vel militib9 fieret p̄iudiciū dn̄ijs feudoruz et empbite. vt ē notoriū merito possūt apponer̄ illud pactū ne ī maib9 taliū alienēr̄. et hoc clare ꝓbar̄ i. c. i. de alie. feu. §. vid̄ Sed cōsulitur talibus q2 vendere pn̄t. xij. q. ij. lōguiquitate. et in feu. de probi. feu. alena nō consti. imperialē. §. si q̄s in feu- datus et in talib9 loco rei succedit extimatio. ff. de lega. i. l. fi- liussa. §. si vera cōtra. Item queri solet an ēpbi. possit fuudum empbi. alteri in empbi. dare et distīgue q2 aut hoc fit volente dn̄o aut ignorāte et si volēte idubiū est q̄ hoc fieri pōt ꝑ ea q̄ tradūtur in dicto. §. adeo insti. loca et ꝑ glo. in. l. ij. C. de iure. empbi. q2 in hoc dn̄o volēti nō fit iniuria. et hoc casu si cōtin- gat alienari ꝑ scd̄m empbi. tenebr̄is in quē alienatio facta est renouare seu inuestiturā petere a primo dn̄o et ei laudimioruz iura soluere. C. de iuris empbi. l. fi. §. sinautem duorū. Quid si cesset ille secūdus soluere an prim9 ꝑdet ius dic q̄ sic. ꝑ. l. lex vectigali. ff. d̄ pigno. vnū generalir̄ dico q̄ si dn̄i p̄sēsu vl' alias de cōsuetudine empbi. sub in feudaret et ille alteri q̄ si infinitū semp requirend9 esset primus dn̄s direct9 et ei solui laudimi. per dictā. l. fi In secundo vero caū quādo scd̄o infeudar̄ igno. dn̄o non valz illa infeudatio ꝑ ēpbiteotā fcā. C. d̄ iure ēpbi. l. fi. in pri. et in. c. potuit d̄ loca. ꝑ q̄ iura ꝓbar̄ q̄ empbi irreq̄ sito dn̄o nō pōt alienare. Alienationis autē verbo continetur perpetua emp. de re ecclesie alie vel nō alie. c. nulli. Et in auct. de non alie aut per mutam rebus ecclesijs. §. nos igitur. v̄sus. alienationis autem: C. de re. alie non alie. l. fi. Sunt tamen

alique prouintie que de cõsuetudine tollerant ꝙ emphi. pos
sit apponere pensionem annuam etiam ꝑpetuam per dictum
§. a deo. et glo. in. dicta. l. ij. cui consuetudini statur in illis pro
uincijs cum sit legum interpres et pro lege seruatur. l. ij. cũ ibi
notatis. C. que sit lon. consu. Item quero an emphi. et vassal
lus dimictendo rem inuito dño excusetur a seruicijs debitis si
ne canone et de vassallo videtur ꝙ sit per. c. vnicum in fine de
va. qui contra consti. lotha. et de probi. feu. aliena. per frederi-
cum. c. impialem. De emphi. idem videtur dicendum. per. l. et
si forte. §. etiam. ff. si seruitus vendi. Contrarium tamen est ve
rum per. §. adeo insti de loca. et per. c. iudicatum. de inmunita
te ecclesie licet glo. aliter intelligat salicet in seruis. glebe. quia
iste contractus licet ab inicio sit voluntatis expost tamẽ ẽ neces
secitatis. l. sicut. C. de acti. et videtur textus de boc in. l. quicũ-
que de fund. pater. C. li. xi. et in. l. cum satis. §. teneant. de agri
et censi in versiculo nulla et de omi agro deserto. l. quicũqꝫ nec
obstat ꝙ vassallus possit rem dimictere inuito dño. nam ibi
est racio quia fenduꝫ datur propter amorem honorem et vtili-
tatem vassalli vt in. c. bñficium in qui. cau. beneficium. et ideo
nimiruꝫ si illi vtilitati re nunciare potest iuxta ar. l. penl. C. de
pac. emphiteoris autẽ datur propter hoc ꝙ res melioreẽ ergo
non mirum si emphiteo. nõ possit dimictere sine cõsensu dñi.
¶ Queritur cũ pro expedito habeatur ꝙ cõtractus emphiteote-
carius celebrari debeat in scriptis. an post longũ tempus peti
tur. Instrumentũ emphi. quod forte amisit ac tñ. canoneꝫ an
nuatim soluit. an per tale lõgum tempus presumet precessise
contract⁹ emphi. et predium datũ in emphiteosim et dic ꝙ pre
sumit cõcessa per. l. iubem⁹. C. de fund. pater. li. xi. longa eniꝫ
presta. inducit cõiecturaꝫ vt. omnia solẽpniter acta videantur
ff. de vsuris cũ de in rem vso. Quero etiã de cotbidia. questiõe
emphi. vagat per p̄riam nec scitur vbi sit et reliquit bona sua
ĩpossessa dñs direct⁹ vidꝫ deteriorari et ĩ cano. cessari an possit
ad manũ suã caper et hñtẽ priuare sic ꝙ rediẽs nõ recupet ꝑ q
distigue q₂ ãt ille ẽphi. ẽ mĩor vł ꝑ re publi. absẽs et tũc durã-
te mĩori. vł bñcia ꝑ re. publi. nõ põt sibi vẽdi. bo. dñs direct⁹

ſꝫ dꝫ deputare vel deputari facere curatorē. ar. l. in poſſeſſionē
§. cū dicat. ff. ex qui. cau. in poſ. ea. vel forte ipſemet vt curator
legitim⁹ bonoꝝ emphiteomate abūti adinſtar. curatorꝝ qui
dant bonis abſentiū adminiſtrabit ꝑ dictā. l. in poſſeſſionē
et durabit illa cura vſqꝫ ad maioritatē vel finitā cauſā abūcie
vt in dicto. §. cum dicat et in. §. ab hoſtib⁹ inſti. de auc. tuto.
Sꝫ ſi quis maior ſine cauſa legitima abſens fuerit ſpectari dꝫ
ꝑ triēniū ſi feudū ſit ꝓphanū Aut ꝑ bienniū ſi feudū ſit eccle
ſiaſticū qui ſi nō redierit poterit dn̄s rē ad manū ſuam ꝓpria
auctoritate reducere qꝛ in hoc caſu ceſſat ꝯſiliū glo. ſuꝑ verbo
repellere in. l. ij. C. de iure. emphi. vbi conſulit iudicis aucto.
parte vocata fieri quia vagabundus vocari non poteſt quia
neſcitur vbi ſit ar. eorum que notantur in. l. ij. C. vbi de crimie
Et in iſto caſu preſtat ar. c. inter. iiij. de clericis deſerētibus be
neficia ſine iuſta cauſa ſi cōgruo tempore ſpectati non redeāt
poſſunt per epiſcopum priuari. Et eſt arbitrarium tempus in
beneficialibus cum non ſit a iure limitatum. Sed quia in
caſu noſtro eſt a iure limitatum ſcilicet bienium vel triennium
niſi redeat infra illud ceſſaantib⁹. cauſis legitimis poterit do
minus propria auctoritate recuperare feudum ſuuꝫ. Nāꝫ alꝭs
poſſet eſſe tanta abſencia ꝙ plus aſcenderent ceſſationes ca-
nonuꝫ vel deteriorationes ꝙ valor fundorum emphiteoſoꝝ
Et ꝙ in caſu premiſſo recuperare poſſit dominus propria au
ctoritate preſtat ar. l. ſi ita pater et. l. ſi filius. ff. de ritu. nup.
Alia ꝑtinentia. huic materie vnde in ſummis et in glo. trium
legum. C. de iure emphi. Ultimo ad breuē notitiaꝫ habē
dam ex quibus alienationibus et quantum debeatur laudi-
miuꝫ Primo recurrendum eſt ad pacta deinde ad locorum cō
ſuetudines. ceſſantibus vero pactis vel conſuetudinibus re-
currendū eſt ad iuris cōis diſpoſitionē. Et obmiſſis duobus
primis membris ſcilicet pactis et conſuetudinib⁹ cū queritur
de iure cōi ex quib⁹ alienationib⁹ et quātū debeat laudimiuꝫ
diſtinguendū eſt qꝛ aut alienatio fit conditionaliter aut pure.
Si conditionaliter hoc dupliciter quia aut conditio impedit
dominij tranſlationem aut retractat primo caſu non debetur

laudimiū quia non est vera alienatio per lec. et notata in. l. si
boiez. ff. d̄ vsucapio et i. l. vbi ār. ff. de i diē adiec. Scd̄o vero
casu qn̄ cōditio retractat iā trāslatū debetur laudimiū ar. lec.
et nota. in. l. quotiens co. ti. de in diē adiec. et ff. de lege cōiqi
per totū. et. C. de pac. inter emp. et vendito. l. ij. et. iij. de quo
sup̄ dictū est ti. de emp. §. nunc videndū est qualiter. v̄. nūc su-
perest et. v̄. nūc de pactis. Si vero et scd̄o principaliter alie
natio fit pure. iterū distinguendū est. quia aut alienatio fit ex
mera liberalitate aut vrgente neccessitate si primū. aut fit sine
causa vt donatio simplex. Aut cū causa vt donatio causata.

Primo casu nō debet̄ glo. in. l. fi. C. de iure emphi. et in. c.
potuit. de loca. cū quibus cōiter trāseūt docto. Scd̄o vero ca
su donatio est causata debet̄ p dictā. l. finalē. §. et ne auaricia.
In illis verbis vel extimatiōis eiusdē In scd̄o aūt casu qn̄
fit ex neccessitate iterū distinguēdū est. q2 aut ē neccessitas cau
satiua vt testari. l. i. C. de sacro sanctis eccl'ijs. aut ē neccessitas
p̄cisa vt dotare vel donare ppter nuptias et similia. Prio cāu
aut instituit̄ su⁹ aut extrane⁹ Si su⁹ nō debet̄ q2 est q̄dā cōti-
nuatio dn̄ij. l. in suis. ff. de suis et legi here. Si v̄o extrane⁹ h̄
duplicat̄ q2 aut est penit⁹ extrane⁹ aut quodā mō su⁹ prio casu
debet̄ p dictū. §. et ne auaricia Scd̄o v̄o cāu qn̄ est quodā mō
su⁹ vt sunt oēs succedētes ab intestato vt in. l. hac ꝯsultissima
§. si q̄s aūt. C. de testa. Et tūc nō debet̄ nisi aliō hēret paciū
vel ꝯsuetudo vt. s̄. dictū est Scd̄o quidē casu qn̄ neccessitas
est p̄cisa et h̄ dupplicet̄ q2 aut illa neccessitas puenit facto hoīs
aut ministerio legis prio casu puta q2 aliq̄s p neccessario vsu suo
pmittat domū vl' quodlz aliud p̄diū cū alteri⁹ domo vl' p̄dio
debet̄ p lec. et nota. in. l. i. C. de rez pmuta. aut diuidit et iterū
debet̄ p lec. et nota. in. l. i. C. cōia. vtriusq3 iudicij vel debitor
dat creditori insolutū et debetur argu. l. voluntate. ff. quibus
mōis pig. vl' ypo. vel creditor i victo debitore fac̄ vēdi rē ypo.
et similiter debetur ar. l. si pignore ff. de pigno. acci. Aut et
scd̄o casu neccessitas puenit legis ministerio puta quia pr̄ do
tat filiā vel dat filio donationē ppter nuptias. Et iterū distin
guendū est quia aut dat fundū inextimatū et non debetur ar.

lec. et nota. in. § emphiteosuz in auc. de nō alienari vel pmutā: collatione. ij. Aut daṫ extimatum et hoc iteruz dupplicater qꝛ aut illa extimatio nō facit emptionē. aut facit Primo cāu nō debeṫ qꝛ nō causat alienationē per lec. et notata. in. l. quotiēs C. de iure. do. et in. l. plerūqꝫ. ff. eodē. Scđo vero casu debeṫ ex eo ꝙ talis alienatio causat alienationē per lec. et notata. in l. vnica. §. licet eiusdem. C. de rei vxo. acci. et in. l. si extimatis et. l. extimate. ff. solu matri cum vtrobiqꝫ notatis. Quantū vero in casibus in quibus laudimiū debeṫ solui debeat: rñde tur ꝙ vt supra dictū est primo recurrendū est ad pacta deinde ad consuetudines. Quantum vero est de iure cōmuni debetur quinquagesima pcij vt in dicta. l. fi. in fine. C. de iure emphi. hodie tñ apud nos nō solū est differentia in puincijs sed etiā in villis et opidis ppter quod non pōt cōgrua assignari pcia tio vel quota que debeatur pro laudimio.

Sequitur rubrica de societate.

Ateria hui⁹ rubrice putilis est huic puicie i q̄ hoies eā incolētes isto pctu maxime vtūṫ seu verius ex subdicendis abutunṫ et nō solū in contractibus cōmunibus sed etiā in priuilegiatis queādmodū sunt dotes et donationes ppter nuptias quas vulgus appellat affrayramēta forte ex eo ꝙ vult tex. in. l. verū in pricipio. ff. eo. dicens societatē habere ius fraternitat] in quib⁹ vix aut difficulter pt interuenire natura hui⁹ cōtract⁹ Et qꝛ cōmuniter illo vtēdo cōiter abutiṫ dictos abusus materiā psequēdo recēsebimus

Sed primū videndū est quid sit societas Secūdo qualiter cōtrahaṫ. Tercio de quib⁹ rebus. Quarto inter quos. Quito sub quibus modis vel pactis. Sexto que veniāt in ei⁹ actiōe Septimo quibus detur actio et contra quos. Octauo et vltiō qualiter soluitur. Ad primū respōdetur ꝙ societas ē duoꝝ plurium ve cōuentio honesta cōtracta ob comodiorem vsum et vberiorem questum insti. e. glo. super rubrica Ad secunduz ɔtrahiṫ societas solo consēsu. ff. eo. l. qui admittitur. Et ideo socius socij mei socius meus nō est vt ibidez et. l. nā socij eo.

ti.et ad tempus et ad vitā et sub cōditione.ff.eo.l.i.C.e.l.pst
Ad tercium respondetur ꝙ contrahitur societas vniuersorum bonorū. Quando qꝫ negociationis alicuius.quandoqꝫ vni⁹ rei⁹ff.e.l.societatis cōtrahunt in pricipio qd intellige pcedere in rebus honestis qꝛ turpis rei nulla est societas.ff. eo.l. cum duobus.§.vult.cū pluribus sequen. Et actēde ꝙ in societate particulari non veniunt aliunde quesita.l.cū duob⁹.§.finali ff.pro socio. Item nec in societate oīm bonorū veniūt institutiones.l.duo societatē.§.fi.ff.pro socio Ad quartū ꝯtrahitur inter eas psonas que possunt vna alteri obligari de quib⁹.ff. et.C.de pac. Ad quintū sub quib⁹ modis ꝯtrahaꝑ.dic ꝙ sub equis vel equalibꝫ mod.l.iij.C.e.itaꝗ si ꝯtrahaꝑ nūmoꝝ vl mercanciarū aut alterius negociationis pares sint nūmi mercancie. Aut negociationes. Nam si vnum altero propolleret et equū esset lucrum non esset bona societas cum diceretur leonina.ff.e.si nō fuerit.§.vltimo. Ad sextū que veniāt in actiōe veniunt in actione diuisio equalis lucri et dāpni habita tn̄ cōpēsatiōe rerū psonaꝝ et industriarū.l.oēs.et.l.et si socij.et.l. si nō fuerit.ff.e. Ad septimū quib⁹ et ꝯ quos deꝑ actio.et daꝑ directa socio et eius heredibus insti.de pena.teme.litigā.§ ex q̄busdā et daꝑ cōtra sociū.ff.eo.cū duob⁹.§.itē mela al's ē in. l.si socius. Ad octauū respondeꝑ ꝙ soluiꝑ societas naturali morte.ff.e.l.actiōe.§.morte.in fi.nisi aliter sit actū insti.eo.§. soluiꝑ. Itē ciuili morte.ff.e.l.actōe.§.publicatiōe.et insti.e.§ publicatiōe. Itē volūtate ꝯtraria.ff.eo.l.verū.in fine et.C.e. tamdiu.l.societatē.§.i.ff.eo. Item qn̄ substātia vnius socioꝝ perit.ff.eo.l.iiij.§.l.iij.fine. Itē soluiꝑ actione per empta vel mutata.ff.e.l.verū.§.vltimo. Itē si socij cōi cōsensu incipiāt seorsum vn⁹ ab alio negociari.l.itaqꝫ.e.ti. Sed si vn⁹ sine cōsensu alterius seorsuꝫ negocieꝑ sine causa legitima teneꝑ socio actione pro socio.l.actione.§.labeo et.§.itē qui eo.ti. Item si vnus incipit esse rixosus.l.si cōuenerit in fine.ff.pro socio.

Et est notandum vbi dictū est morte finiri ꝙ pactū nō pōt apponi ꝙ in eternum duret.l.nulla.ff.eo.quia istud pactum esset contra naturam contractus vt ibidē. ꝙ autem dictum est

equalitatē esse omni mō seruādā in societate sufficit illā equa
litatem insurgere posse ex mutua socioꝝ hinc inde cōpensatōe
puta qꝫ vnus ponit pecuniā et alter tātas merces q̄ta ē pecu
nia vel vn⁹ ponit pecuniā aut merces et alter industriā et nego
ciationē que p̄t eē ita p̄ciosa ꝙ forte p̄pōderat. ff. e. si nō fuerit
§. ita et. §. vult. in fine et nō fit solū equacio rei ad operā ymo
etiā periculi Nā lꝫ regulare sit in societate dāpnū equaliter ad
socios ꝑtinere debere dicto. §. vltimo fit tn̄ equatio seu cōpēsa
tio p̄iculi ꝑsone negociātis cū dāpno mercis socij puta ē tici⁹
q̄ tradit sempꝛonio viro industrioso centū petias pānorum Ex
portu aquarum mortuarū onerandas super aqua naui trans
fretādas damascū vl' bonitiū ad cōducendum dictas merces
cū nauto optimo. certe pactū fieri pōt ꝙ eque diuidatur lucrū
proueniendū inter eos Et tn̄ omne dampnū ꝑtineat ticio Et
ratio est quia sempronius exponit corpus suū p̄iculo submer
cionis et incursui piratarū quod est maius q̄ ꝑditio bonorū.
Alter vero incurrit periculū ꝑditionis bonorū quod minus
ē vt in dicto. §. ita in fine ibi dr̄ dicit. Itē si solus ꝑegrinet' si
solus nauiget si pericula subeat solus Et generaliter oē pactū
equalitatis vel inequalitatis lucri apponi pōt dūm̄ illa ineq̄
litas possit per compensationē opere industrie vel p̄iculi socij
cōpensari et ad eq̄litatē reduci dicta. l. si nō fuerit prio respon.
fac. l. societates ꝯtrahunt' et. l. si q̄s societatē. ff. e. ꝙ si nihil di
ctum fuerit inter socios de dāpno intelliguntur eisdeꝫ partibus
et portionibus cōuenisse de dāpno q̄bus cōuenerūt de lucro
insti. e. §. illud et hoc ex natura cōtract⁹. Notādū ꝙ in socie
tate oīm bonorum veniunt sequentia. primo oēs res corpo-
rales que quo ad dominiū et possessionē ipso iure transeunt
ff. co. l. i. et. ij. Sed nomina seu actiones nō transeūt ipso iure
sed alter alterū procuratorem in rem suā constituere tenetur. l.
iij. in principio. ff. eo. Et si durāte societate alter socioꝝ aliq̄d
ꝓprio nomīe acquisierit actione pro socio ꝯmunicare cōpellit'
l. si quis societatem. ff. co. quia actio pro socio ꝯpetit ad ꝯferri
faciendum omnia que veniunt in iure societatis sicuti etiam
actio cōi diuidēdo ꝓponit' ad diuidi faciēdū. Itē in socie-

tate nō veniūt regulariter nisi actū sit vt veniret hereditas le-
gatū donatio cā mort̄ l. duo societatē. §. fi. ff. p. so. vbi āt di
ctū est venit. l. iij. §. i. et. l. si societatē vniuersoꝝ. ff. e. Si tamen
dictum esset ꝙ hereditat̄ que legitime venirent cōmunicarent̄
tunc veniret hereditates dūtaxat in quibus ab intestato erat
successurus. l. iij. §. de illo. eo. titu. Et hoc ꝑpter adiectionem
illius rescriptionē legitime idē dici posset in alijs rescriptiōib⁹
vt ea nō excedat cōmunio. ff. e. l. cū duob⁹. §. papian⁹ et. §. itē
mela al'. est in. l. si socius. ff. e. Item stipendia et salaria. l. cuꝫ
duobus. §. idem papianus eo. ti. Ex maleficio tamē quesita
nō veniūt. ff. e. cū duobus §. vltimo. et. l. quod aūt cū sequeñ.
ff. eo. Et si societas sit cōtracta omniū bonorum lucroꝝ et for
tunarum tūc qualitercūqꝫ et quomodocūqꝫ bona ꝑueniāt ad
sociū cōia sunt eo. ti. l. coiri. cum sequeñ. sex legibus. et melius
l. si societatem vniuersoꝝ. ff. pro socio. Iteꝫ notandū ꝙ so
cius socio teneẗ de dolo et culpa lata. ac etiā leui. l. cū duob⁹.
§. venit et. l. non ob eam. cū sequeñ. et. l. socius socio. ff. eodeꝫ
leuissima aūt scilicet negligentie similiter et casus fortuiti non
veniunt vt in dicta. l. cum duobus. §. dampna. et in dicta. l. so
cius. quia sibi imputare debet qui socium minus diligentem
sibi assumpsit insti. e. §. fi. nec releuatur socius a culpa ex eo ꝙ
in alijs actibus societat̄ bene et diligēter se habuerint. ff. e. l.
non ob eam cum se preallega. Sed si culpa esset hinc inde fie
ret cōpensatio. ff. de compen. si ābo Queritur vn⁹ socioꝝ
habet filiam alter' non is; qui habet dotem in matrimonio
sibi ꝯstituit. dissoluiẗ societas morte patris cōsocij. An filia
recuperabit dotem super bonis cōmunibus tanꝙ̄ es alienū.

Pro cuius solutiōe distingue qꝛ aut filia nō est heres patri
deffuncto. Aut est heres Et si non est heres subdistinguēduꝫ
est quia aut pactum fuerat cōmune de dotādis filiab⁹ ipsoꝝ
sociorum vt in. l. si socius pro filia. §. i. ff. eo. aut non primo
casu indistincte filia exigit et detrahiẗ dos tanꝙ̄ es alienum.
l. omne. e. ti. et dicta. l. si socius. §. verū. Scdo cāu pricipali
si filia fuit heres patris. Et iterū subdistinguēdū est quia aut
fuerat pactum inter socios de maritandis filiabus aut nō in

primo casu si fuerat pactū de maritādis et durat matrimoniū cōsequitur ipsa filia ex bonis cōib⁹ dotē ac si ali⁹ heres extitisset dicta .l. si soci⁹. §. verū. Sz si diuortio esset solutū matrimoniū nō exigeret nisi per acceptilatōez a marito sublata esset vt in principio dicte .l. si soci⁹. iuncto fine qr tūc cessaret exactio. Nā etiā cessaret priuilegiū dotis eo qđ nō esset indotata cū succederet in media parte bonorū solute societatis. Sed si diuortiū esset celebratum constante societate tūc exigeret filia dotē et cū illa se maritaret quia alias esset indotata. Et hoc est qđ vult dicta .l. si socius in .§. qđ si salua vir tamē cedendo actiones vxo. per acceptilationē liberabitur ab ea .l. promittēdo. §. fi. ff. de iure do. In casu vero premisso qñ soluta societate filia patri succedit dote nō soluta ↄfunditur actio eo qđ ipsa heres debitrix et creditrix sit per .l. debitori. C. de pac. Scđo vero casu qñ nō fuerat pactū de dotādis nō exigit nisi dūtaxat sup parte patris cui⁹ officiū erat filiam dotare .l. si pr. C. de dotis promissis Sed qr est ppria heres confunditur actio vt supra dictū est Sed ponamus filiā dotatā et dotē solutā fuisse durāte societate. Sz vir factus est inops et consumpsit dotē An redotabitur filia de bonis cōmunibus vbi pactū fuit de dotandis filiab⁹. Et dic qđ nō nisi specialiter illud cautū esset dicta .l. si soci⁹. §. nec si prior Item queritur defuncta filia in matrimonio sine liberis ↄstāte societate ad quē redibit et certe ad socios dicta .l. si soci⁹. §. ceterū. Et h̄ ex eqtate pacti societatis vti vult tex. ibidē. Et ex hoc inferri pt vnū gñale in istis dotib⁹ pcedētib⁹ de bonis cōibus vigore pactorū qđ tādiu dotes solui dñt filiab⁹ dotatis et tādiu apd eas esse solute quādiu durat societas respectu filiarū per dictū. §. ceterū per quē pñt multe dirimi questiōes in hac materia Reffunduntur seu detrahūtur a bonis cōmunibus prio omne es alienū et vno con sociorū nō existente soluendo alij tenentur. ff. e. l. omne. et .l. socij. §. si cum tres et .l. si vnus prio respō. Item pericula iniurie dāpna et expēse que vnus sociorū exercendo cōmunitatem substinet .l. cū duobus. §. quidam. et .l. socius. §. si quis. et. §. vltimo. ff. eo. nisi culpa. passi pericula dampna vel iniurie euenissent vt in dictis iurib⁹. et in .l. adeo

§.fi.eo.ti. Itē et si quid ꝑ re cōmuni refficienda impensum sit l.cū duobus.§.idem respondit cū sequen.et.l.ꝑ socio.§.si sit ff.eo. Item imputant in partez socij ea que ob malefi cia socij amota sunt.ff.eo.l.rei cōmunis. Itēz venit dampnū datū in re cōmuni ꝑ quo dāpno cōpetit actio legis acqui.l.sz.et si.§.si dāpno.ff.pro socio cū tribus legibus sequentibus. Et gnāl' de omibus hijs que dolo malo gesta sunt tenet soci' socio.l. verū in pricipio.ff.e. Et qz sup̄ in exordio hui' ti.dixi ꝙ in hac ꝓuincia inhibuit certi ꝯct' societatis seu affrayramēti inter viros et vxores. Et tam ad cām dotiū ꝙ donationū propter nuptias.in quib' causant plures abusus maxime in ꝑiudiciū mulierz que ꝑ tales societates seu affrayramēta multociens re petitas seu repetita efficiunt quasi īdotate. Ad cui' demōstra tionez subitio exēplū. Ecce ꝙ mulier habens ducenta in do- tem contrahit cum viro habente quinquaginta. fit associatio inter eos de omibus bonis etc. Euenit sepe numero ꝙ vir de cedit relictis libens et sic ex pacto societatis media pars dotis vē dicat per liberos et heredes que sunt cētū iterū et scdo ꝯtrahit cum alio et cōstituit sibi centū que restāt in dotem cū pacto as sociationis seu affrayramenti ṗdicti decedit vir ea relicta et li beris.liberi vendicant.l.conuolat ad tercia vota et ꝯstituit sibi quinquaginta cum ṗdictis pactis.ṗcedit vir relictis libe- rū vendicant liberi vigintiquinqz ex pacto associationis cōuo lat ad quarta constituit vigintiquinqz restancia in dotem cuz pactis predictis euenit vt supra restāt duodecim cuz dimidio quod est vnuz nihil respectu primeue dotis nec pōt mulier ad quinta conuolare vota ꝓpter tenuitatem dotis. Econuerso ponamus vxorē predecedere non lucratur nisi vigintiquinqz vbi tamen vir lucraturus erat centū Et sic restat manifesta in equalitas de iure improbata per tex.ad l'ram in auct.de equa litate dotiū.§.hec igit coll'.vij.cui' tenor pro fundamēto sub dicendorum sequitur et est talis. Hec igit añ alia vniuersa corrigimus equalia in dotibus esse et propter nuptias dona tionib' et ea que offerunt et etiā ea que in stipulationibus de ducuntur pacta.et tantam ꝙtitatem cōscribere quidem virum

ꝙtam et mulierem et tantū quoqꝫ lucrum stipulari et ex tanta parte ex quanta voluerint equalis tamen mensure non enim aliter iustitie et equitatis seruabitur ratio si negociatione alterutros circumueniant et videantur quidem equas facere stipulationes. Pro viro autem inequales maneant effectus non prius quantitatem datorum eadem consistente irrideri videatur vndiqꝫ lex. Sed si ille quidem conscribat duo milia aureos et mulier autem forte sex milia in dote offerat et stipulentur alterutros partem conscripte in lucro percipere prouide eueniente lucro. Illa quid nihil aliud lucrabitur nisi quingenteos aureos ex quarta. Ille autem quingenteos et mille ex eadem quarta etc. Ex hoc enim textu tracta est aucto. equalitas. C. de pac. conuenientis tā super do. etc. et licet olim iure codicis voluntarium esset seruari equalitatem istaꝫ per. l. si cōstante. C. de dona. ante nupc. hodie tamen neccessariuꝫ est in dicta auct. de equalitate dot. §. primū quidem ibi dum dicit et non in electione sicut prius sed in neccessitate etc. et hoc ideo introductum est quoniam ex talibus inequalibus pactis insurgunt maliuolentie inter virum et vxorē et spoliatio mutui amoris. ff. de dona. inter viꝝ et vxo. l. i. Et efficiunt matrimonia q̄si venalia. l. ij. e. ti. et. C. de inutili. stipu. l. ij. sepeqꝫ euenit ꝙ ex talibus pactis melior in paupertatē incidit et deterior ditior efficit cōtra. l. in principio. ff. de dona. inter viꝝ et vxo. Et qd̄ deterius ac intollerabili⁹ est ꝓpꝫ thema the assumptuꝫ est eo. deuenit ꝙ mulieres efficiunt indotate cōtra oīm iuriū dispositionem qua ꝓhibetur ex talibus pactis mulieris conditionem fieri deteriorē. l. ij. l. dedie. et. l. licet. ff. de pac. dota. Et iō cauendū ē ne mulieꝝ fragilitas talib⁹ pact ledatur nec obstat quod tangit glo. in dicta auct. equalitas qꝛ illa auct. ꝑ cōsuetudinem tolli pōt qꝛ glo. ibi nō figit pedem. sed. haberet locum quando pacta lucroꝝ hinc inde fiunt que qn̄ fiunt dn̄t fieri equalia aut oīo nō fieri. Et si inequalia fiant viribus nō subsistunt per ea que leguntur et notant in. l. pacta que contra leges. C. de pac. et in. l. nō dubiū. C. de legi. Et rō est qꝛ edtā legalia ꝓhibentia talia pacta fieri tendunt ad bonū publicuꝫ

scz ne mulieres remaneant indotate. Quia si indotate essent non reperirent viros: Et sic ciuitates destituerentur liberis hominib9 ɔtra.l.i.ff.solu matri et ius publicū priuatorū pactōibus lederet quod esse non dz.l.ius publicū.ff.de pac. Itē nō solum lederetur ius publicū ymo etiā boni mores q sunt iure introducti vt eqlitas in mrionijs et p ɔn̄s amor fides et sacramētū iugiter int cōiuges seruent. Et ex hijs liberorū pcreatio sequat que sunt bona cōiugij vt in.c.fi.de cōdi.apōit Naz liberorū procreatio inter coniuges inuicem maliuolos haberi nō pōt vt ad sensum pz qr amor ē causa et initiū generatiōis in auct.qui mo.na.effi.legi. §.illō cū ibi notat coll'.vi. Et ex hijs resultat φ tā de iure ciuili p iura supi9 allegata φ canonico p.c.nup et.c.fi.de dona.inter viꝝ et vxo.nō valēt pacta p dicta que fiunt inter viꝝ et vxorē de dotib9 et donatiōib9 sub colore pdictaꝝ associationū seu affrayramentoꝝ cum per eas fraus fiat legi quia qō vna via phibet omibus etiā vijs qb9 ad hoc peruenitur prohibitū censetur vt in regula cuz quid de regu.iuꝝ.li.vi.et.iij.di.deniqz et in.c. nauí concupiscentiam de cōsti. C.de rebus alienis: alie vel non alie.l.vltima et in.l. nō dubiū. C.de legi.palle. Nec obstant ɔsuetudines q allegari possent qsi posset dici φ hec puincia gn̄aliter hoc iure vtitur Et p ɔsequens procedat prima opinio glo.in dicta auct. eqlitas Quia respondetur illam talem cōsuetudinem nō posse dici consuetudinem sed potius corruptelam eo φ non habet causam impulsiuā materialē formalem et finalē cōsuetudinis Nō primo impulsiuā cū nulla supsit necessitas inducēdi cōsuetudinē maxime in pıudiciū reipublice qō notorie per ea q dicta sunt vertitur. Materialis vero causa cōsuetudinis debet eē rationabilis et formalis prescripta. finalis vero neccessaria Quia inductiua et finalis idē sunt. nec differunt nisi φtum finis in intentione a fine in exequutione. Et si finis intentōis siue exequutōis nō sit necessari9 nō est sufficiēs ad immutādo legem per ea que leguntur et notātur in.c.cum tanto de consuetudi.et in.c.non debet.de consanguinitate et affinitate. Materialis vero dz esse rationabilitate vallata vt in dicto.c.cū tāto

et dicitur racionabilis que non ē legib⁹ improbata vt in.c. cū eccl'ia. de causa. pos. et ppric et in.c. abbate. de verbo signi. Et cū predicta cōsuetudo dicens ꝙ inequalia pacta admittantur sit contra iura ciuilia et canonica p ea que supra dicta sunt def ficit vnū de fundamentis super quo debet fundari cōsuetudo scꝫ rationabilitas que est anima legis vt notat̄ in. l. adigere. § quāuis. ff. de iure patro. et in. l. cum mulier. ff. solu matri. Et ideo qꝛ predicta consuetudo est irrationabilis non potest dici cōsuetudo neqꝫ seruari debet vt in auct. vt nulli iudi. §. i. coll'. nona. in verbo neqꝫ ꝯsuetudines et paulopost dicit̄ in ppriū lucrū et iniuste etc. et in auct. de statu. contra liber. eccle. fac. §. hos fredericus coll'. x. Nec repiet̄ ꝙ sit formaliter p̄scripta qđ tamen requireretur ad hoc qđ dici posset cōsuetudo vt in dicto ca. fi. de consuetu. et in cap. abbate de ver. signi. et ibi glo. et. ff de legi. cum de consuetudine. Defficiunt ergo oīs cause q̄b⁹ legitima potest fundari cōsuetudo Et p cōsequēs nō est obser uanda vt vult glo. fi. in fi. ff. de legi. et tex. cum glo. in. l. ij. C. que sit longa consuetudo et in dicto. c. fi. de consuetu. Sed presupposito iam pro expedito ꝙ forma illorum contractuū inequalitatis pactorū dotaliū que ex illo corrupto abusu af frayramentorum sumitur non valeat inquantū per eos cōtra venitur rationabilibus iustis et equis iuris cōmunis disposi tionibus de equalitate dotium et donationum disponentib⁹ Queritur quo remedio prouidebitur hoc est an in totuꝫ vel p parte rescindetur contractus. Et dic ꝙ quia regulare est ꝙ ipo iure pacta intelliguntur facta secunduꝫ equalitatem. l. i. §. fin autem. C. de dona. ante nupc. quatenus cōcurrunt vel con currere possunt donationes cum dotibus quo ad pacta dota lia erit hinc inde validum affrayramentuꝫ seu associatio et in eo ꝙ vnuꝫ aliud excedet excessus ille reiicietur et reducetur ad equalitatem quia vtile non debet per inutile viciari vt in re gula vtile de regu. iur. libro. vi. C. de dona sancimus. et. ff. de iure doti. le. siue generalis. Et sic aliquod reducitur ad aliquid scilicet stipulatio excessiua per alterum facta ad le gitimā per alterum factā sicuti etiaꝫ ex iuris dispositiōe nullū

reducitur ad aliqđ per dictū. §. si autem in dicta. l. fi. et auc. dos data, ibi signata. Et poterit leso succurri scz iure exceptionis si lesus possideat p ea que tradunt in dicta auct. dos data vel iure actōis si ledens vel ei⁹ heredes possideāt et ad h intētare cōditionē ex lege pinserta de eq̄litate dotis ꝯ quā pacta facta pro infectis habenť vt sup visuz est. Et p hec tollit replicatio ledētis possidētis Sz adhuc restat magna dubitato posito ꝙ aliquis associauerit seu affrayrauerit etiā sub colore matrimonij aliquē et siue per modū dotis siue p modū donatiōis facte alicui puta ticie a nullo alio dotate donationē p moduz associatiōis seu affrayramēti sub colore matrimonij an si dcā ticia vel eius vir man⁹ violētas iniessent vel atroces iniurias ptulerit contra associantem affrayrantē seu donantem possit talis associans affrayrans seu donās talē associationē affrayrationē seu donationē reuocare Possēt multa argumēta hinc inde fieri super duobus fundamentis pmū qz donatari⁹ tenet honorare donantē et nō male tractare p iura vulgata. Secūdū ꝙ matrimonia nō dñt fructib⁹ ad onera supportāda datis frustrari. Pro ꝯcordia vero crederē sic distinguēdū qz vl associatio fit et pcedit ab eo cui ꝯpetit neccessitas dotandi vel donādi ppt nuptias puta a prē cui icūbit h neccessitas in liberos. l. si pr. C. d dot ꝓmiss. l. q̄ liberos. ff. de ri. nup. Et tūc h casu nō reuocaľ cū facta censeanť mag ad liberationē p lec. et nota. et in. l. donari. ff. de regu. iur. Et iō pōt sumi ex. l. rē legatā. ff. de adi. lega. in q̄ pbaľ ꝙ ea q̄ danť ex neccessitate magis sapiūt liberationē ꝙ donationē. Circa h tū possz adhuc distigui qz aut pr iuxta dbitū dot. q̄ ꝯstitui dbuit iuxta facultatē bonoꝝ pris dotāt p lec. et nota. in auctē. resque. C. d le. cōia. aut vltra debitā hita ꝯsideratiōe facultatū prionij dotauerit. Et pio cāu pcedūt iā dicta scz ꝙ nō possit reuocari Nā si iiurie verbales vl facti inferanť p virū opponere pt vxor ꝙ culpa viri sibi nō dz obesse p. l. ob maritoꝝ. C. ne vxor p marito et econtra si sint illate per vxorē opponere poterit maritus per lec. et notata in dicta. l. et sup rubrica eodē ti. Et scdo casu si aliquid datum est vltra debitū qz in illo pluri ē mera libera

itas cum nulla subesset necessitas Tūc hoc casu ꝑ ingratitu-
dines pōt fieri reuocatio ar. lec. et notata. in dicta. l. si pr. §. fi.
ad idē faciūt lec. et notata. in. l. fi. C. de reuo. dona. Et rō est qr
in illo pluri nō censet esse priuilegiū dotis ꝑ lec. et notata in. l.
cū te. C. ne vxor ꝓ marito. In scdo vero mēbro pricipali. s.
qn associatio affrayramētum vel donatio fit ab extraneo cui
nō incūbit necessitas dotādi vel donādi ꝓpter nuptias: tūc
distinguerem qr aut iniurie inferuntur per virum. et tunc vxor
non perdit iura sibi obuenta ex illo superfluo sibi obuēto me
dio dictarum associationum seu donationū per dictam. l. ob
maritorū. Si vero iniurie inferantur per vxorem cui⁹ cōtēpla-
tione facta fuit associatio siue donatio. Tunc indistincte vxor
perdit ꝓprietatem bonorum associatorum seu donatorū quia
hoc casu est donatio simplex que non reddit ad dotantem nisi
medio ingratitudinū et nō aliter vel al's ex eo ꝙ extraneus do
tans non repetit dotem nisi pactum fuerit appositum. l. vnica
§. accedit. C. de rei. vxo. acci. Fructus vero durante matrimo-
nio non perdit maritus ex equitate legis pro oneribus. C. de
iure do. Nam durante matrimonio est quasi dominus dotis
l. dote. C. de rei. vendi. cum vtrobiqꝫ notatis Et hec dicta sint
fauore simplicium mulierū signanter huius ꝓuincie que tm̄
anellant ad habendum obtatos viros ꝙ ipsos quasi mercan
tur et comparant et in matrimonijs earum que libera et sine ꝓ
cio esse debent. c. cū locum de spon. Et in solis animis nō aut
in lucris. l. iij. in principio. ff. de dona. inter virū et vxo. faciunt: ve
nalia contra dispositionem. l. ij. eo. titulo et. l. ij. C. de inutili.
stipulatī. Queritur etiam de alia questione de societate ani
malium que traduntur secundū vulgare huius prouincie ad
captaneum seu ad capitum qualiter et sub quibus pactis le-
gitime cōtrahatur Pro quo considerandā sunt et attēdēda
ea que concernūt personam tradentis Et scdo ea que concer-
nunt personam eius cui traduntur Et tercio ea que concernūt
vtrumqꝫ. Dixi primo considerandum personam tradentis.
Quia ex qualitate personarum presumitur aliquotiens fraus
vel dolus interuenisse in contractu puta quia simplex homo

et bone conscientie contrahit cum doloso et male conscientie puta solito fenerari de quo late per docto. in ca. ad nostram. de emp. et vendi. et in ca. illos vos de pig. et in aucto. ad hec de vsuris. C. et dixi considerandū personam eius cui traditur si pauper si simplex quia pauper magis presumeretur suo īco-modo consentire ꝙ̄ꝙ diues per ea que notātur in. l. cuȝ de in debito. ff. de probatis et in capitulo cum tu. et pluribus alijs capitulis de vsuris. Nam paupertas cogit ad turpia. l. in principio. ff. de testi. de excu. tu. l. spadonē. §. fi. et. C. de patri. qui fi. distrac. l. penultima. cum similibus. Dixi tercio mixtam fieri considerationem scilicet tradentis et accipientis vt si considerato capitali tradentis et opera accipientis pacta contineāt equitatem et equalitatem seruanda erunt per iura communia de societate loquentia. Quequidem equitas seu equalitas potent per discretos iudices in foro conscientie diiudicari maxime assercitis sibi viꝫ. nutritoribus seu noyriguerijs animalium quorum vota in talibus exquiri poterint ar. eorum que habentur in. l. si irruptione. §. fi. ff. finiū regum. et in capitulo fraternitatis in pricipio de frigi. et malefi. et in. l. i. in pricipio ff. de ventre inspi. Sed veniendo ad speciales casus vt veritas magis habeatur. Sciendum est ꝙ pacta que fiunt in istis societatibus animaliū aliquando fiunt circa capitale seu animalia et aliquotiens circa fetum fructum seu crementum. In primo casu Aut animalia dantur extimata. Aut inextimata. Et si extimata aut extimatiōe que facit emptionem aut non Et si dentur extimata extimatiōe que facit emptionem tunc ē cōtractus emptionis et venditionis. l. extimate. ff. solu matri et omne periculum et comodum pertinet ad emptorem propē dominij translationem per ea que supra dicta sunt in cōtractu emptionis et venditionis. Quando vero dantur extimata extimatione que non facit emptionem. Tunc est societas in fructu nisi conuentum esset ꝙ cōmunia essent post temp⁹ aīalia et fetus. l. si arce. al's est. l. si tibi rē. §. iulian⁹. ff. de pscrip. verbis. Et hoc casu cōicanē fruct⁹ vt dictū est saluo capitali tradēti si culpa accipiētis pierit. Nā si cāu fortuito piret nō teneē

accipiēs. qꝛ hoc casu piculū capitalis est cōmune accipientis et tradentis. l. cū duobus. §. dāpna. ff. p socio. Pro cui⁹ declaratione sciendū est φ ista pacta aliqñ fiūt in istis societatibus aīaliū aliqñ circa ipsum capitale et circa ipa aīalia. aliqñ circa fetū fructū seu comoditatē. Et aliqñ circa tps quo durare dꝫ societas Primo cāu qñ fit pactū circa ipsa aīalia et tunc aut dant̄ extimata extimatōe que facit emptionē et nō est pñs stipulationis. aut extimatione que nō facit emptionem. Sꝫ fit gratia clarioris actionis in casu recupationis Et conuenitur de pte fetuū frutuū seu comoditatū Et iste ɔ̄ctus sapit locationē vt supra dictū est poterit tñ ex decisione sequen. liquidari faciemus ergo nouū membrū scilicet qñ dantur in extimata et et conuentum est de capitali fetibus et tpe. Et istud est mēbrū principale qd̄ ɔmuniter practicat̄ qd̄ subdistinguem⁹ iuxta p̄cedentem distinctionem in tria mēbra. Et capiemus primum membrum scilicet qñ pactū fit circa ipa aīalia inextimata. In quo dicem⁹ φ ex quo sūt data inextimata nō videt̄ posse pacisci φ ad accipientem pertineat piculum et non ad ipsuꝫ tradētem aīalia pro quo faciūt que tradunt̄ per doc. in. l. si pascēda C. de pac. et in. l. i. C. p socio siue de societate Et hoc cāu quēadmodū dās pdit aīalia ita accipiens nutriturā seu operā p dicta iura. Sꝫ si accipiētis interueniret dol⁹ vel culpa teneret̄ de pditione animalium. l. cum duob⁹. §. si in cobemida et. §. dāpna. ff. pro socio. Et ideo si hoc casu paciscceretur domin⁹ animalium φ si aīal quod pro capitali traditur piret quomōcunꝗ suppleri deberet de fetibus ipsorum animaliū Et vltra hoc recipere partē fetuū: pactū esset reprobū p glo. in. c. plericꝗ xiiij. q. iij. Quia cū capitale ad ipsum dominū spectet ergo periculum capitalis sicuti piculū operarū et pascuorum pertinet ad nutrientem al's non esset equa societas ex eo φ vn⁹ socioꝝ sustineret maiorem ptem dāpni nec reportaret maiorē parteꝫ lucri quam alius vt supra visum est in hoc titulo Secundo casu qñ pacta fiūt circa fetum lanam lac vel caseum vel frumētum quod lucratur ex labore bouum vel extrituratiōe equoꝝ locatōe. Et generalr̄ ex qbuscūꝗ lucris ꝓueniētib⁹ ex aīalib⁹

Et dic q̄ pacta conformia iuri vel iuste consuetudini seruāda sunt p ea que sup̄ dicta sunt in hoc ti. vbi tetigim⁹ aliquid de cōsuetudine Quequidē cōsuetudo dicet̄ iusta. si seruet eq̄tatē et equalitatem iuxta .l. si non fuerint. ff. pro socio ita q̄ ex natura contractus animaliū periculū ad tradentem pertinet nisi dolo vel culpa accipientis cōtingeret operarū vero et pascuorum ad accipientem pertinet vt supra dictū est et latius infra dicet̄ Tercio vero casu scilicet de pactis circa duratione tem poris societatis quando conuentū non est de tempore quod durat quinquennio per quedā capitula extraordinaria feudo rum in capitulis si quis dederit iumēta et in .c. si quis dederit vaccam. Noli mirari de termino soccida q̄r est vulgare gallicū gasconū qualis erat conditor huius operis. Sed de iure cōi obmissas dictis extraordinarijs rubricis durat societas animaliū vsq̄ ad tempus partus si de parte fetus conuenerit. Et si de omnib⁹ fructibus cōuenit vsq̄ ad collectionem omnium Ponamus ergo societatem vaccarū et bouū contractā kalendas marcij: durabit vsq̄ ad kalēdas nouembris. quia inter vtrasq̄ kalendas coluntur et seminātur agri Et ponamus de vaccis cōtractam societatē kalend] iulij certe durabit vsq̄ ad kalendas aprilis eo q̄ cōmuniter inter vtrasq̄ kalendas solent fetare et si de lacte et caseis ꝯcta sit durabit biennio quia in primo āno lac neccessariū ē fetui ꝓ maiori pte. Et ideo si ante id tempus alter sociorū societati renūciauerit tenet̄ actione ꝓ socio .l. si conuenerit in principio. ff. pro socio. Et idem dica p̄t de alijs pecudibus. Ut scd̄m qualitatem negociationis cōtracta videatur et in tantum tempus q̄ntum durat negociatio .l. actione. §. Item si alicuius .e. titu. nec finita. videtur nisi seorsum Socij negociarij inceperint .l. itaq̄ eo. ti. ff. Attamen ille qui seorsū vti incipit sine causa legitima nō liberatur .l. actiōe §. diximus. ff. eo. ymo tenetur actione pro socio .e. l. §. labeo. et. §. Item qui. ff. pro socio aliter autem non. Erit ergo breuis resolutio in hac materia q̄ qñ animalia dātur ad soccidā idest socialem captaneam seu a capitum inextimata piculum pertinet ad tradentem. Quando vero extimata extimatione q̄

nō faciat emptionē vt sup̄ dictū est tūc cōe est pīculū nisi cul pa accipientis interueniret per dictū .§. dampna. Unum tamē notandum est q̄ si tradens animalia maiorem partē lucri sti- puletur ex eo q̄ arbitretur in animo suo mediam partem p̄cij accapiti mutuo dare. tunc peccaret eo q̄ saperet vsuram per ea que leguntur et notantur in .c. in ciuitate. et in .ca. consuluit de vsuris. Sed si per modū societatis nō hita consideratione mutui nō peccat per ea que dicta sunt Et pro omni resolutōe discussio an equalis vel ineq̄lis debeat dici societas relinquē da est arbitrio iudicis .l. in p̄posita. ff. p̄ socio et ibi glo. quod arbitriū iudex fundabit super qualitate p̄sonarum valore seu extimatione rerum et consuetudine prouincie per .§. dicta iura

Ultra hec queritur de aliquibus questionibus huic mate- rie seruientibus. Et primo pactū factū est inter duos socios cōes vnius muri seu parietis de certo mō leuādo vel dāpnā do alter socios vendit ptem suā. Querit̄ an tenebitur emptor seruare pactum venditoris Et cōcluditur q̄ sic p .l. quesitū §. qd̄ actio. ff. de p̄cario et in .l. in hoc iudicio §. pl̄t. ff. cōi diui. Et idem si pactum sit factū de non plātādo arbor̄ p dictā .l. i hoc iudicio. et p .l. fluuiū. §. adicitur. ff. de damp. infecto et .l. denicq̄. ff. pro socio. Itē querit̄ ticius dedit sempronio tres pedes in latitudine fundi sui cui vicinū atq̄ cōtiguū erat p̄diū ticij p̄ edifficādo ᵓstruxit murū ticius vult edifficare in suo et appodiare in muro sempronij. querit̄ an possit questio dubia est. Nam pro pte affirmatiua facit .l. inter eos. C. de acqui. re. domi. in oppositū facit. §. si duoꝝ insti. d̄ re. di. Cōclusio ē q̄ solum est cōe per dicta iura Sed parietis impense dentur pro media parte per ea que legunt̄ et notant̄ in .§. ex diuerso. et in §. qua ratione insti. de re. diui. Queritur an socius pro cō- tractu socij conueniri possit et dic q̄ sic si cōtractus sit factus p̄ cōmunibꝰ negocijs societatis .l. actione. §. si cōis. ff. eo. Sꝫ nūquid socius recedens potest ptem cōmuniū rerum repetere vel saltem alteri sociorum dare rn̄det̄ dare potest vel petere fi nito vsu ad quem empte fuerūt vt in .l. actōe. §. si cōis pecunia ff. pro socio prius vero non pōt ymo socij agere possent cōtra

eum ad interesse pro eo ꝙ intẽpestiue renũciat societati. vt. ff. pro socio. sed et socius in fine et. l. cõuenerit in fi. prio respõso. Finita vero societate agere põt cõi di. ff. cõi di. in summa. Sz antea locũ habet actio pro socio vtilis vel directa vt. ff. e. Naz cum ꝯtractu Sed quid si vnus sine alio alienet an et ꝑiudicet dic ꝙ nõ. l. i. et. ij. C. de cõi. re aliena et per glo. in. l. si familie herciscũde. C. famiherc. et rõ glo. ẽ qꝛ socius in quacũqꝫ ꝑte habet ꝑtem. Queritur an es alienũ contractuz durante societate solui debeat finita societate de bonis cõibus societatis ꝓ quo distingue qꝛ aut ab oĩbus ꝯtractũ est Et tunc indubie de cõmuni solui debet. l. om̃e es. ff. pro socio et in. l. si vnus. §. ff. eo. ti. Aut ab vno tantum fuit cõtractũ occasione bonorũ cõmuniũ et in cõmunẽ vtilitatẽ et iterum soluitur de cõibus ar. ff. de negͦ. gestis pomponius et. l. se. §. i. Si vero ab vno est cõtractum et non ad cõem vsum vel vtilitatem. Et tunc habet luere ille qui cõtraxit ar. ff. de regu. iuꝛ non debet alteri et eoꝝ que habentur in. l. iure societatis. ff. ꝓ socio Socius an possit inuito socio reficere domum dic ꝙ sic. l. cum duobus. §. idem r̃ndit. ij. e. ti. et recuperabit expẽsa ꝓ media parte dicto. §. idez r̃ndit. Queritur si alter socioꝝ fuerit cõdẽpnatꝰ ob maleficiuz a se cõmissum an cõpositio soluetur de cõi. dic ꝙ non ymo de parte socij qui maleficiũ cõmisit. ff. pro socio. l. cũ duobus in fi. et. l. ad eo. §. fi. et. ff. de noxa acti. si cõis fallacia et. l. sequẽ. Quid si alter sociorum aliquid lucretur vel emat an erit cõe distingue qꝛ Aut sunt socij oĩm bonorũ et tunc om̃ia sunt cõia. l. cum duobus. §. sed inter fratres al's incipit papianus. ff. e. Aut est societas particularis aliquorũ bonorum Et tunc cõicantur tantum ex illa cõmunione quesita dicto. §. sed inter fratres et notantur in. l. si patruus. C. communia vtriusqꝫ iudi. et ibi obtimus tex.

Sequitur rubrica cõmuni diuidundo.

Ec rubrica in pertinẽter videretur
b inter contractꝰ posita cũ sit iudiciũ et non contractꝰ l. i. ff. e. Sz qꝛ quãdã habet cõsequẽtiã ad ꝯtractũ

societatis. Nam quedā associat cōtract⁹ societatis disassociat
ti. cōi diuidūdo cū null⁹ inuit⁹ stare ꝯpellit̃. l. fi. C. e. necessa-
riū fuit p⁹ rubricā d̾ societate subnectere hāc rubricā vt habeat̃
modus a societate recedendi. Et primo videndū est q̄bus
cōpetat hoc iudicium. et dic ꝙ habentibus rem cōe; iuris do
minij. ff. eo. l. per hoc iudicium in principio idem si iure quasi
dominij. ff. e. l. cōmuni diuidundo in principio vt in hijs qui
habent vectigal conductum. Item in hijs qui habent rem cō
mune; a non domino acquisitam que; dominū esse credebāt
ff. eo. l. cōi diuidūdo. §. qui in rem Item hijs qui habēt vtile
dominiū vti emphiteotis dicta. l. cōi diui. §. i. Itē duob⁹ cre
ditoribus habentibus rē pignoratā. e. l. §. si duo. Itē duob⁹
vsuarijs vel fructuarijs. l. e. §. sed et si. ff. de vsuffructu. et. e. l. §
cū de vsufructu. Itē hijs qui missi sunt in possessionē pretoris
auct. e. l. §. si duo. Et sic ex hijs nō cōpetit predonibus et p̄ca-
rio possidentibus nec depositarijs. e. l. §. inter predones et. §.
neq; colonus. Que autem veniāt in hoc iudicio dic primo
diuisio rei cōis. ff. eo. l. i. et quasi p totū titulu;. Impeditur tm̄
hoc iudiciū pacto temporali vtili cōmuni puta qr conuentum
ē inter socios ne a societate intra kalendas aprilis discederet̃
forte qr ꝯtracta societas ad sui pfectionē tantum temp⁹ exige
bat. l. in hoc iudiciū. §. si cōueniat. ff. eo. Impedit̃ etiam na-
tura rei que de se est indiuisibilis vti. vestibulu; hoc est introi
torium duarum domorum cōmuniū. de super coopertum ha-
bens in latitudine vnū passū qui si diuideret̃ esset vtriq; inuti
lis. ff. eo. l. arbor. §. de vestibulo. Et idē in seruitutib⁹ indiui-
duis dicta. l. arbor. §. fi. Si vero res diuisibiles sint tūc fit
diuisio vtilis oībus et nō vni tm̄. ff. e. l. iudicē qd̾ si regionib⁹
vel equalib⁹ partib⁹ diuidi nō possit iudex poterit hinc inde
pecunia ꝯpensare. ff. e. l. Itē quāuis. §. vltimo. insti. de offi.
iudi. §. ea. Et poterit iudex si expediēs sibi videat̃ vni adiudi
care ꝓprietatē alteri vero vsūfructū. l. si q̇s putās. §. officio. ff.
e. vl' poterit licitari et p̄ciū distribui. l. ad officiū. C. e. Itē veit
in hoc iudicio rō sumptuū factoꝝ in re cōi si facti fuerint sūpt⁹
iure cōi et in re cōi vt visum est in p̄cedēti rubrica qr si nomine

pprio fecissz sumpt⁹ nō recuparet.l.in hoc et.l.iiij.§ sicut.§.e. Sz sumptus facti añ cōionē nō veniūt in hac actiōe nisi causa sumptuū duraret tēpore cōionis vt in dicta.l.iiij.§.fi. Item veniunt pcepta ex re cōmuni vel ppter rem cōmunez.ff.eo.l.si quis.§.siue autē.ꝙ si negociat⁹ fuerit socius spe ꝙ sua fuissz soluz/vtilitas non p̄iudicat socijs in lucro qꝛ equū lucrū inter eos erit sed sibi in dampno p̄iudicat quia totum dāpnū ipse sentiet dicto.§.siue autem. Et hoc in odium fraudis. Item veniunt etiam in hac actione dampna que in re cōi socius dedit.ff.eo.ti.si nō oēs.§.venit.siue etiā alius culpa socij dampnū dederit.ff.e.l.si his cū quo in fine.ff.loca.l.si merces.§.culpe Quia tenet̄ socius talem diligenciā prestare qualem in rebus suis vt sup̄ dictū est ꝺ societate Querit̄ an vno socioꝝ inuito alius possit aliquid facere in re cōmuni. Et si factū fuerit qualiter prouideri debeat. Pro quo distingue qꝛ aut opus fit vel factum est absente socio vel presente.et si absēte in eius p̄iudicium facta tolluntur per hoc iudiciū et auctoritate pretoris.l.sabinus in fine.ff.eo. Si vero pn̄te fit vel factuz sit. Tūc iterū fienda sunt tria mēbra quia aut consencijt.aut contradixit aut tacuit in primo casu quia consencienti non fit iniuria nulla cō petit actio dicta.l.sabinus.§.sin autem facienti. Secūdo vero casu scilicet quando contradixit subdistinguendū est quia aut contradixit ab initio. Et tunc quia melior est conditio prohibentis dicta.l.sabinus in princi.cassabitur factum et resarciet̄ dampnum vt in.e.l. Si vero discensus interuenit opere com/pleto tunc quia presens non discensit ab initio. Tunc non tolletur factum sed resarcietur dampnū dicta.l.sabinus.§.sed et si. In tercio vero casu scilicet qñ tacuit donec opē oīo pfecto et agere vult potest agere actione cōi diuidūdo si dampnū illatum fuerit dicto.§.sed et si glo.fi.que vult ꝙ illa taciturnitas non preiudicet in dampno socio potest tamen socius inuito et prohibente socio re cōi vti.in certis casibus notatis per glo. in dicta.l.sabinus.super verbo constat⁹ Sed iterum premissa membra resoluuntur sub vno scꝫ quia vel socius vtitur re ad vsum vel modum ad quos est destinata res cōmunis aut ad

alios vsus et modos. Nam primo casu prohiberi non potest nec tenetur aliqua actione. Secūdo vero casu sic per lec. et notata in. l. cū duobus al's est. l. si inter §. Item mela. ff. p socio Et pone exemplum puta si domū cōem refficere velit si aquā in pratum diriuare. vineam putare. in cōmune sepulchrum sepellire et hijs similia per quos curiosus practicus alios poterit exquirere casus. Sed ponamus ꝙ est aliquis versutus socius qui non curat refficere domū cōem sed est contentus ꝙ veniat in collapsum. Alter socius est diligens et nō vult ꝙ domus patiatur ruinam sed illam reparat inuito socio vt facere potest. Queritur quo remedio succurreretur reparanti. Et dic ꝙ primo actione pro socio ad consequendum quod exposuit in reparatione quod repetit cum suo interesse seu illud qđ eius interest. l. cum duobus. §. fi. al's est. l. socius. §. i. ff. pro socio vel si cōsequi nolit vel ñ possit expositū et interesse intra quattuor menses lapsis dictis quattuor mensibus potest ex iuris dispositione rem iure dominij vendicare dicta. l. socius. et. l. si vt proponis. C. de edifi. priua. Durat autem hec actio xxx. annis a tempore quo nata est numerandis. l. i. § sanximus versiculo nemo. C. de anna. excep. Item queritur quia supra diximus ꝙ es alienū detrahitur de societate. Quid sit cōmunione manente inter duos fratres dos est ab altero ipsorum recepta distingue aut pater recepit dotē pro filio et tunc diuisionis tempore debebit dos de bonis cōibus detrahi per. l. si filia in principio et. §. primo cum se. ff. fami. herc. Aut vnus ex fratribus eam recepit Et tunc subdistingue quia aut illam cōuertit in cōmunē vtilitatem aut non. primo casu detrahitur de cumulo per iudiciū cōi diuidundo. Secundo vero casu de parte socij accipientis ar. ff. pro socio. l. actione. §. fi. et se. et. l. si is. q̄ §. i. ff. de iure doti. et. l. ij. C. fami. herc. Queritur etiam duo socij fecerunt pactum de aliquo muro cōi refficiendo vel leuādo vel fecerunt etiam pactum de non plantādo in cōfinio agrorū cōmunū. Alter ipsorum vendit partē suam an emptor tenebitur stare illi pacto. et dic ꝙ sic per. l. quesitū. §. quod a ticio. ff. de preca. et ar. l. in hoc iudicio §. pe. ff. cōi diuidūdo et. ff. de dāp.

in sec.l.fluuiū.§.adicit̃ et.ff.pro socio idemq̃. Queri pos set etiam de alia satis ingenti questione de illo qui vicino con cessit de terra sua tres pedes in latitudine vt in illa murū face ret cōmunē an videatur etiam solum cōicasse vt vtriusq̃ sit cō munis pro indiuiso arguitur q̄ sic per.l.inter eos.ff.de acqui re.do. Et dici potest suum totum vsq̃ ad dimidiam ptem ex suo latere eo.ti.l.peregre.ff.cōi diui.l.ambo et hic adaptat̃ si gnificato verbi.ff.de verbo.signi.l.lit⁹.§.i. In cōtrarium tñ q² dicitur cōe cum volūtas interuenit insti.de re.diui.§.si duo rū.ff.de reiuēdi.si frumentum vel ratione vicinitatis p̄diorū vt preal le.l.arbor. Cōclusio tñ est p̄ iura in primo loco allega ta q̄ fundus est cōis. Dubitat̃ si diuisa ē hereditas int̃ fra tres vel cōio int̃ socios et alter decept⁹ est an p̄ actiōes cōi di. vel famih̃c̃ possit agere vt redūdat̃ ne decipiat̃. Et ī hac q̄stio ne distinguēdū est q² aut deceptio est p̄ua vel magna sc̃z vltra dimidiā vel intra et si intra tūc nisi dol⁹ vel fraus socij vl' cohe redis dederit cām et cesset bñficiū mīoritat̃ vel aliud auxiliū singulare nō admittit̃ ad rediuidēdū p̄ ea q̄ tradunt̃ in.l.ma iorib⁹.C.cōia vtriusq̃ iudi.et.l.si maior.C.cōi diui.et in.l.rē maiorꝫ.C.de restin.vē.al's essꝫ delusoriū tociēs repetere diui siones quotiēs alter querelaret̃ qđ fieri nō dꝫ p̄ ea q̄ tradunt̃ in dicta.l.maiorib⁹. Si vero vltra dimidiā interuenerit dece ptio aut diuisio facta ē in iudicio aut extra iudiciū. Et si in iu dicio obstaret exceptio rei iudicate rediuidere.petenti p̄.l.cum putarem.ff.famih̃c̃ Sed si extra iudiciū tūc admitteretur redi uidere petens per dicta iura. Unū tamen est notandum q̄ q² diuisio vim hꝫ emptionis et venditōis.l.i.C.cōia vtriusq̃ iudi.in electione erit eius cōtra quē intentatur remediū rediui sionis supplere in pecunia preciū deceptionis.ar.ff.si quis in fraudē patroni.l.i.§.si quis.in fraudem et.C.de restin.vendi. l.ij.et in ca.penultimo.de emp.et vendi. Queritur etiam q² dictum est supra q̄ ex delicto cōsocij.socij nō tenent̃ an si deli ctū esset cōmissum viuente patre et p̄missa emēda p̄ patrem in terim moritur pater efficiunt̃ cōes filij in bonis paternis petit̃ emenda an soluetur de parte ip̄ꝰ fratris an de bonis cōibus.

Et videret[?] q[uod] de cõibus q[uo]z pater erat obligat[us] et obligatio pa tris trãsit in filios eq[ua]liter succedentes p[er].l.frater a fratre.ff.de cõdi.inde. Nã si soluisset p[ate]r donasse videret[ur] ratiõe sanguinis ff.de dona.inter virũ et vxorẽ.l.vtrũ.ergo p[ro]mittendo obliga tionem in se sumpsit.distingue q[uia] aut delictũ erat capitale aut nõ.p[ri]mo casu de cõibus q[uo]z pater redimendo filiuz negociũ paternũ egisse videt[ur].l.liber capt[us]. C.de capti.et post.l.reuers[us] In s[e]c[un]do vero casu soluitur d[e] p[ar]te filij p[er] iura sup[ra] in questiõe de delicto p[er]petrato adducta vno cõsocio[rum] per quem soluat[ur] emẽ da: Queritur etiã quid de expensis factis per alterũ fratruz ob aliquem honorez puta in milicia nupcijs doctoratu vel si milibus distingue quia aut viuente aut mortuo patre fecit Et si viuente nõ imputat[ur] in partem.ff.de colla.bo.l.i.§.sed an id q[uo]d dignitatis. Si vero mortuo patre de portiõe sua detrahit[ur] ff.fami.h[er]c[iscund]e.l.si filia.§.idẽ scribit et.§.veratius et.l.ex p[ar]te.§. filius et.l.lucius.C.de statuis et ymaginib[us].l.fi. Itẽ queri potest si alter fratrum habeat filiã cui incumbet onus maritã di et dic q[uod] aut habet auũ paternũ aut nõ Si hab[et] ad auũ p[er]ti net in cuius potestatem recidit.ff.de iure doti.l.p[ro]fecticia.§.si filius. Si autem non viuit auus tunc de portione fratris.l.si socius pro filia.ff.pro socio. Item queritur quid de lucris fratrũ qui sunt dispares in etate.an tm̃ habebũt infantes q[uan]tũ maiores.dic q[uod] aut est certũ.aut est dubium. Si certum est tũc distinguẽdum est ex quibus acquisiuit Nam si ex profecticijs si de alia patris non apparet voluntate debet cõmunicari per lec.et notata in.l.si ita.§.fi.ff.de vsu.et hita.et.l.per seruum.§ fi.ff.de acqui.re.do. Si autem non est certum nec esse potest. Et tunc aut dubitatur in facto aut in iure. Si in facto puta acquirit ex operibus suis quia forte est scriptor vel artifex tũc sibi acquirit ne quod ei suis laboribus et prospera fortuna accessit hoc ad fratres perueniens luctuosum ei accedat insti. per quas perso.nobis acquiritur.§.igitur liberi. Si ve ro dubitat[ur] in iure considera an sit male cõuersationis hõ illi[us] artificij q[uia] tũc p[re]sumunt[ur] o[mn]ia h[ab]ere d[e] bonis cõib[us] aut d[e] p[ro]prionio

patris sicut al's vxor omīa presumitur habere de bonis mariti.ff.de dona.inter virū et vxorē.quintus et.xij.q.ij.c. placuit et extra de peccu:cleri.ca.primo. Sed si quis fratrū patre viuēte aliquid lucratus est licet acquisient patri prout traditur. C. de bonis que libe.l.cum oportet. Si tamen pater non apprehendit videtur ꝙ filius tunc possit sibi illud retinere nec habz necesse cum fratribus cōicare. Si autem post mortem patris acquisierit presumitur de cōi habere: Et ideo cōicandum ar.c. in auct.de eccl'ia.titu.§.interdicimus. Si aūt sit bone conuersationis quia artifex est et bene lucratur nō est p̄sumendū habuisse de cōmuni nisi exp̄sse pbet̄ ymo p̄sumit̄ ex suis opib' hūisse. C.arbi.tute.si desūt' auct.de here.et fal.coll'.i. In tercio casu principali vz qn̄ est dubiū dicit ꝙ in dubio p̄sumunt̄ ex cōmuni lucrata nisi contra pbetur per dicta iura cū notatis in eis. Item queritur quid si alter filiorum ex paterna pecunia aliquid lucratus est nūquid tenet̄ cōicare lucrum alijs. dic ꝙ sic ar.ff.de procura.l.qui proprio.§.procurator et.ff. de pigno'acci.l.si pignore et.ff.de vsu.et habi.l.si ita. §. fi.et. ff. de acqui.re.do.l.per seruū.§.fi. Lucra vero aliunde puenientia ex persona filij seu illius cōtemplatione sunt aduenticia.l. cū opz in principio. C.de bo.q̄ libe. Et aduenticia nō veniūt in societate.l.duo.§.fi.ff.pro et supra visum est ti.preceden. Quid si vnus sociorū hz plures filios quā alter.an equaliter diuidetur lucrū dic ꝙ si societas ɔsistit in operis: Tūc fiet diuisio p capita opantiū per lec.et notata.in.l.cum opz in prin. v.sic etem̄. C.de bo.que libe. Sz nūquid frater fratri tenet̄ cōmunicare donata distingue quia aut datū est fri ob cāz negociatiōis cōmunis. Aut ob ppriū meritū in primo casu est cōe ar.ff.de pecculio.l.hic querit̄.§.i.ff de iure doti.si legato.et.ff. de dona.si mihi donatuz. Sed si ob ppriū meritū donatuz ē et de meritis apparet tūc ē ppriū ei'. C. de vsufru.l.fi.et insti. p quas p so.no.ac.§.liberi.et.§.preterea lex et fi. Sz si dubitetur sub qua qualitate sit donatū dic ꝙ cōicabit̄. Et in cōione veniet per ea que notantur in.l.filie. C.de colla. Sz ponamus ꝙ duo fratres diu steterūt simul bona paterna p indiui

so poss. negocia faciendo cōib9 sūptib9 viuēdo: an videantur tacite cōtraxisse societatē: dic q sic ar. l. cobiri. et. l. cū duob9 et l. plane. ff. p socio. Sz quid ecōtra duo fratres vn9 ab alio seorsum bona paterna possedit. an psumētur diuisa licet nulla appareant instrumenta hec questio formatur per docto. in l. si maior. C. cōi diui. et distinguit qz aut loquimur in possessione rei vniuersalis aut pticularis. Et si vniuersalis aut inter fratres aut inter extraneos Si int fratres psumit q nō sit diuisio sz q sic separati possederint grā comodioris vs9 Sz si int extraneos presumit diuisio. In scdo vero casu principali qn agitur de possessione rei particularis tunc requiritur vera probatio diuisionis als nō presumitur per. l. nullo. C. de rei. vē: cum ibi notatis Sed nunquid si steterint simul. xxx. annis an erit prescriptū societati q nō liceat ab ea discedere. Et videretur q non liceat discedere per glo. in. §. ad hoc in. l. i. C. de anna. exceptis In oppositū tn est veritas scdm docto. in dicto §. ad hoc et mouētur duabus potissime rationibus prima qz actus agentium non operantur vltra mentem. l. non omnis: ff si certum petatur. Sed iste non intendit prescribere societati ergo etc. Item et secundo contra possidentem non currit prescriptio. per. l. male agitur. C. de prescrip. tempo. Et cum vterq possideat neuter prescribit quia quantum possessum tantū prescriptum. c. auditis de prescrip. Et in omnibus pene iuribus de prescriptiō. loquentibus: Et hec opinio seruat in iudicijs. Quero duo fratres recipiūt aliqn colonatū ad ptiariatum quod nos appellam9 ad fatheriā. vnus ipsorū habz vnum filium etatis. xxv. annorū. Et alter duos etatis. xxv. et xxvi. et effectualiter sunt equales in labore. Quero an lucra ptiariatus erunt equalia ipsis duobus fratribus aut inequalia ppter inequalitatem liberorum Docto. cōcludūt p. l. cū opz in princi. v. sic. etem. C. de bo. q liber. q fiet diuisio lucri hita consideratione capitum nisi aliud fuerit spāliter inter ipōs fratres actū. Ultimo resoluēdo oia dic q credita et debita cōteplatiōe societatis vel cōionis soluunt de cōitate et exigunt de cōitate et exiguntur ad vtilitatem cōitatis secundum cōem

sni am doctoruz in preallē.l.si socius pro filia.ff.pro socio. et in.l.certum.C.famil.erc.et in.l.cum duobus §.fi.cū.l.sequeñ. ff.cōmuni diui. Ubi vero non est creditum vel debitum fauore societatis sed seorsum de particulari et non de cumulo soluitur vel a particulari exigitur etiam si sint socij omniuz bonorum sed agitur contra illum talem priuate contractantē actiōe pro socio vt in dictis iuribus et aliquid dictum est in titulo ꝓxime ꝓcedēti ad finē in questiōe q̄ incipit querit̄ an es alienū.

Sequitur rubrica de rerum ꝑmutatione.

Lo.et docto.de pluribus subtilitatibus cōcernentibus naturam contractuū innominatorum et materiā pactorū sup hac rubrica tractarūt. Sed quia dicte subtilitates in iudicijs parum prosunt et practice nullum vel paucum comodum afferunt. Nostra presens est intentio in hac rubrica sicuti in ceteris practicabilia solummodo tractare. Nam posset etiam tractari differencia iusticie cōmutatiue et distributiue Cuius tractatus ad theologos spectat Primo igitur videndum esset de similibus quesitis de quibus supra visuz est de illis quesitis que possunt adaptari huic rubrice ideo ibi multa remicto quia permutatio vicem emptionis et venditionis optinet .l.ij .C.eo.et ea que procedunt in emptione et venditione procedunt etiam in permutatione paucis exceptis de quibus in.l.prima et secunda.ff.eo. et per glo.fi.in dicta.l.ij.et per glo.penulti.in.l.cum precibus eodem titulo. Hijs igitur presuppositis premittendum est ꝙ interdū conueniūt partes de ꝑmutando nulla interueniēte stipulatione vel rei traditione. Interdū vero cōueniunt interueniente sola stipulatione. Interdū etiam conueniunt sine stipulatione post ea subsequente rei traditione ab altera parte In primo casu nulla oritur actio inter partes per.l.ex placito.C.eo.et.ff.de pac.l.iuz gentium.§.sed et si in alium. In secundo oritur actio ex stipulatu vt in dicta.l.ex placito,in fine. In tercio aliqui dicunt agi ex implemento quod fit rei tradi-

tione per.§.posteriore insti.qui mo.testa.infir. Sed veritas ē ꝙ ex confirmato placito agitur vt volūt glo.et doc.in prealle. l.ex placito. Sed queritur si res a nulla vel ab altera tantū partium fuerit tradita sed stipulatio interuenit de tradēdo an competat actio contra tradere nolentem precise ad tradendum Et licet glo.in dicta.l.cum precibus velle videatur ꝙ nō alia tamen glo.in.l.cum proponas.C.de dolo.tenet ꝙ ymo precise cōpellitur si rem habeat in posse tradendi et cū illa trāseūt docto.vt dictū est sup̄ in simili de emptōe et vēditōe Quero an queadmodū res aliena pōt vendi.l.rem alienam.ff.de cōtrahen̄.emp. An possit etiā pmutari. Et dic ꝙ sic et tenet donec res euincat̄ vt vult glo.in.l.i.C.e. Querit̄ etiā si causa pmutationis rem meā tradidi tibi nō bōa fide de tua an dominū inte transferas.et dic ꝙ non ar.in simili de emp.et ven. pro quo glo.in dicta.l.cum precibus. Item quid si vnus impleuit an agere possit alternatiue ꝯtra nō implentē vt impleat vel restituat Et dic ꝙ sic vt appent tex.l.quoniam.C.eodem.

Quero quid si ex vna parte datur res et pecunia ex alia autē datur res tantum vt cothidie hoc euenit vt do librum meuȝ ꝑ tuo et additio tibi decē francos an erit emptio vel venditio an permutatio. Breuiter videndum est illud quod principaliter versatur. Aut enim principaliter venditur pro certo precio hoc acto vt detur alia res et erit venditio vt.l.tenetur.§.primo.de acti.emp. Aut hoc agitur vt permutetur res cum re hoc acto ꝙ super addatur.aliqua quātitas certa et erit permutatio ar. l. Item si precio.§.primo.ff.loca. Et pro hoc capitu. ad questiones.extra eodem. Sed si de hoc dubitatur dicerem esse cōtractum innominatū et dere actioneȝ prescriptis verbis.ff.de extima.l.i.et de p̄script.verbis.l.i. Querit̄ an mulier possit pmutare fundum dotalē et maxime cum viro Et dic ꝙ sic dū tamen eius vtilitas in permutatione appeat.ff.de iure dott.l. si cum nuptura.et.l.plerumꝗȝ et.l.si.et.ff.de transac.cuȝ hiȷ.§ pl't.C.de sacro.sanc.eccle.auct.§.sed et pmutare. Dicto de permutationibus rerum secularū dicēdū restat de pmutatōe rerum ecclesiasticarū. Pro quo premittendum est pro regula

ꝙ beneficia ecclesiastica que possidentur in titulum nō possūt ꝑmutari ex sola auctoritate possidentiū vt in.c.quesitum eo: ti. Sed queri posset quia ꝓpria aucto. reseruato themate ꝑmutari non possunt an saltem possint alterius interueniente auctoritate et cuius. Et dic ꝙ epoꝝ ad quos ꝑtinet collatio. Et ille pōt interponere decretum seu auctoritatē vt volūt doct. in dicto.c.quesitū.et est glo in cle.vnica eo.ti. Per quam ꝓbatur ꝙ inferiores epo non pñt auctorizare regulariter Item querit glo.in dicta cle.vnica super verbo conferantur. An capitulū possit auctorizare permutationes sede vaccante et se resoluit glo.in hanc breuem distinctionem.ꝙ in hijs quoꝝ collatio cōis est vel per modū auctoritatis vel consensus potest capitulū auctorizare sede vaccāte Querit de quothidiana ꝗstione An ꝑmutare volentes beneficia possint inter se tractare licite de permutando. Et forte sanum esset questionē insolutam relinquere ꝓpter generalē abusum ꝑmutantiū qui ad instar rerum ꝓphanarum et seculariū de rebus diuinis et spūalib' inuicem cōuersiones faciunt. Aliqui ex ignorantia alij ex malicia alij temeritate. Primū simplicibus. Secundū dolosis. Tercium vero temerarijs ascribitur. Et hoꝝ culpe scd̄ȝ zelos distinguntur quod eorum cōfessoribus relinquo. Sed quātū ad rigorem iuris attinet tex.in dicto.c.quesitum stringere videtur ꝙ nullo pacto liceat ꝑmutare volentibus coꝝ ꝓpria aucto. de ꝑmutatione tractare ꝓpter labes symonie ꝗ euenire solent Adde et que cothidie interueniūt qd̄ propdolor refferē et licet de rigore iuris non liceret cuiquam ꝑmutare vel ꝑmutationis tractatum facere sine licentia epi quia tñ dictus rigor posset periculum animabus afferre iura noua modificauerūt scilicet in.c.vnico.et in clemen.vnica.in.vi.et cle.eo.titulo.scȝ ꝙ possint habere tractum permutare volentes sed non tractatum concludere nisi retento beneplacito dominoꝝ epoꝝ ad quos collatio seu institutio ꝑtinet. Queritur qꝛ supra visum est ꝙ beneficia possunt ꝑmutari auct.superiorum An beneficia cōmendata possint permutari. Et questio dubia est. Sed concludunt docto.in.c.cū olim eo.ti.ꝙ ita pñt ꝑmutari

Quia comendari habet titulum canonicu in beneficijs comendatis vt vult glo. in. c. nemo. de elec. li. vi. Itez queritur quid de expectatibus auct. apostolica nuquid possint pmutari illa iura Concludunt docto. vbi sup q no Qr non habent ius in re sed ad rem. Item q dictum est aucto. interuenire superioris:

Nunquid sede vaccate poterit capitulu auctorizare expectates glo. in clementi. vnica. e. ti. prout. s. distinguit qr aut collatio ptinet epo insolidu aut vtriusq epo et. c. i. cau no pt. Scdo sic per iura in dicta glo. alle. plures alias questiones mouent glo. in ca. vnico. in. vi. et in clemen. vnica. eo. ti. quas ibi remicto. Sed pone vnus est promotus ad parrochialez ecclesia qui habet promoueri infra annu. c. cum in cunctis. §. inferiora de elec. An si in. xi. mense ille permittet cum alio non promoto ad ordines et ille non promouetur sed ipsemet pmutat cum quodam alio et sic deinceps an valeat tales pmutatoes Et dic q de rigore iuris valent si fiant auctoritate supioris vt sup dictu est. Sz ab obuiandu fraudi que posset interuenire ppter multiplicationem taliu pmutationu non debent supiores talibus pmutationib auctoritate imptiri p ea q tradunt in. c. ad questiones de re. pmutat et. xxiij. di. cois. lxx. di. quorudam. xvi. q. i. et tempor. Queritur vnus pmutantiu hz ecclesiam grauataz oneribus et creditis Alter vero habet libera An poteru pacisci q ille q hz grauata teneat satisfacere creditoribus et videretur q no cu sit quida mercatio in spualib no licita et pacisceti onerosa. Et ideo ad tollendu scrupulu dicti pacti meli est q deducat generalr in pactu scz q quisq pmutatu habeat comoda honores et iura eccle qua recipit et onera sustineat. et si fuerit noctificata debita benequidem. Et si no imputet sibi qui no inqsiuit quia etia de iure ad hoc tenet quia res transit cum onere suo per iura comunia.

Sequit rubrica de tutelis et curis.

Ex decez qsita cu responsis eorum

p potest tota materia salte practica explicari. Queritur ergo prio qd e tutela et cura. Scdo quotuplex Tercio qs dat Quarto qles dant tutores et curatores Quito

quib⁹ denť. Sexto qualiter denť. Septimo quãtuꝫ durat eoꝝ officiũ Octauo que sint eorum potestates seu auctoritates. Nono que ad eoꝝ spectant officium. Et decimo que veniunt in eorũ iudicio tam ex pte tutoꝝ et curatoruꝫ ꝙ ex pte pupilli seu adulti Ad primũ breuiter stilũ vertam⁹. et dicamus ꝙ tutela ē vis et potestas in capite libero ad tuendũ eũ qui ꝓpť etatē se deffendere nequid iure ciuili data ac permissa insti. de tu. §. i. et. ff. de tu. l. i. Et ē sciendũ ꝙ oīa verba in dicta diffinitione cõprehēsa de aliquo operanť. Nã primo dr vis et ptās ad denotãdũ ꝙ dať inuit⁹ et iuito vt nota in dicto. §. i. et dcã l. i. Et bñ cõuenit quia tutela est officiũ publicũ. l. si filius. ff. de hijs qui sunt sui vel alie iuꝝ. Item ideo dicitur in capite libero qꝛ tutor nõ põt dari seruo vel ei qui est in aliena ꝯstitut⁹ ptāte puta filio famil'. Sed dať impuberibus sui iuꝝ existeñ. insti. de tute. in principio. Itē ideo dicíť ad tuendũ eũ. Quia principalis intentio tutoꝝ dꝫ versari ad vtilitatem pupilli Et huic significationi allidit vocabulum tutores. i. tuitores seu defensores vt in dicta. l. i. Dicíť etiã ꝓpter etatem. Quia tutor dať masculo minori. xiiij. et femine. xij. annis insti. qui motu fi. in principio. Nam intra illã etatem iura non presumunt ꝙ possint se tueri Dicitur etiã iure ciuili data ad denotandum ꝙ sunt tutele datiue. Et dicitur pmissa ad denotandũ ꝙ sunt legitime vt apparet ex titelis. Nũc videndũ quid sit cura. Et ē iuris ptās in capite libero maxime pubere posita ad tuẽdũ negocia eius qui ꝓpter etatem aut ꝑsone inhabilitatem tueri nescit. Hec descriptio sumpta est ex rubrice de cura insti. discursu. Et dictũ est primo iuꝝ ptās per. l. si curatoreꝫ habens. C. de integrum resti. Et dictũ est in capite libero vt supra in tutore. Dicitur etiam maxime pubere posita. Quia aliquociens datur impuberi puta si tutor litem habet cum pupillo quo auctore non potest agere. Nam tutor in rem suam auctor esse nõ potest. §. fi. insti. de auc. tuto. vel si legitimus totor ydone⁹ nõ sit insti. de cura. §. interdũ vel si legitim⁹ sit tutor. Sed excuseť ad tempus pendente illo tempore ꝓuidetur de curatore insti. eodem ti. §. Item in loco idem si excuseť absentia vel infirmi

tate de quo vide per glo.in.§.fi.insti.e.ti. Dictum est etiã ma
xime pubere quia aliquociens datᷣ maiori puta furioso mẽte
capto surdo muto et hijs qui morbo ꝑpetuo laborant taliter
ꝙ reb⁹ et negocijs suis superesse non possunt insti.e.§ furiosi
et in.l.de creationibus.C.de epi.audi. Sed quia illi sunt ca
sus speciales eo ꝙ cõiter dãtur puberi ideo dictũ est maxime
Dictum est etiam ad tuendum negocia eius eo ꝙ principaliṫ
curator datur rebus vt insti.eo in principio dum dicit hui⁹ eta
tis sunt vt negocia sua tueri etc̃. Tutor autem datur principa-
liter persone insti.qui tu.vel cu.da.po.§.certe. Propter etatẽ
vel persone inhabilitatem dictum est ad cõprehendendũ oẽs
casus et omnia tempora ex qualitate personarum et negocioꝝ
vt supra dictum est occurrentia. Aduertendum tamen est
ꝙ pupillo et maiori in casibus predictis datur inuitis vt in
dictis iuribus. Sed adolescenti compoti non datur inuito ni
si ad litem insti.de cura.§.Item inuiti Et dictum est compoti
Quia si esset incõpos daretur inuito etiam ad negocia sicuti
maiori vt in dicto.§.furiosi.propter verba licet maioꝝ etc̃. ꝑ
que verba satis monstratur ꝙ adultis incõpotibus etiã datᷣ
Et hoc non habet dubiũ. Scdo videndum est quottuplex
ẽ tutela et cura. Et h facile est ꝑpẽdi ex titulis.ff.C.et insti.de
tu. quo vero ad curas dicere possum⁹ ꝙ q̃dã sunt necessarie
q̃dã vero volũtarie. Et necessarie sunt pupilloꝝ ac etiã adul
torũ ad lites Et etiã ipsoꝝ adultoꝝ ac etiã maiorũ incõpotũ
vt supra visum est. Differentias vero ipsarum curarum an a
lege an vero a iudice dentur seu confirmentur collige per glo.
in dicto.§.furiosi. Nam modici effectus est quo ad practicam
ideo persecutionem vlteriorem relinquo. Nũc vidẽdũ quis
dat tutores et curatores Et qr tutoris ac curatoris datio adu
plici pẽdet dispõiõe legis vz. et hoĩs clarum est ꝙ omnis tu
tor seu curator mediate vel immediate Aut a lege aut ab ho-
mine datur. A lege autem tutores legitimi dantur. De qui-
bus in rubricis insti.de legi.agno patro.paren.tutela. In
curatoribus vero duos reperimus casus a lege datos scilicet
furiosorum et prodigorum dicto.§.furiosi. et ibi glosa.

Unū tū generale premitto ꝙ curatores ab eisdē magistratibus dantur a quibus tutores insti. de cura. §. i. Sed solent et in auct. de deffen. ciui. §. nulla. Sed qꝫ hec nullā vel paucā vtilitatem practice afferunt ad dictas rubricas et sūmistas me remitto. Ab homine aūt danť rome a ꝑfecto seu ꝑtore in ꝓuincijs a ꝑsidibus vt in. l. ij. in principio. ff. de tuto. et cura. da ab hijs et insti. ꝺ acti. tu. in princi. Jnde vero qꝫ difficile visū fuit et dispēdiosū pupillis et miorib⁹ adire oportere ꝑfectos ꝑtores et ꝑsides voluerūt iura limitare scđm facultates pupillorū et adultorū ita ꝙ si quingentos solidos hoc est aureos nō excederēt possent talib⁹ dari tutores vel curatores ꝑ deffensores ciuitatū vnacū eiusdē ciuitatis antistite dicto ti. de actil. tu. insti. §. nos aūt Et hec difficultas antiquitus insurgebat. quia hij soli dare tutores et curatores poterant quib⁹ a lege ꝑmittebatur. l. mitto. §. tutorū. ff. de tutelis qui erant habentes merum et mixtū imꝑium. Et quia cause meri imperij ac mixti non delegabantur minores magistratus non dabant. Sꝫ qꝫ hodie omnia cognoscibilia sunt delegabilia vt vult glo. fi. in c. fi. et ibi doct. de offi. ordi. hodie inoleuit generalis obseruācia ꝙ oēs magistratus et iudices ciuitatū dāt tutores et curatores ex gnāli ꝯsuetudine q̄ ius facit. C. ꝺ emācipa. libe. l. i. et fi. Et quequidē consuetudo clare approbatur per. l. ius dādi ff. de tu. et cura. da ab hijs. Et ideo āpli⁹ disputare an possint vł nō possint dare infructuosū est cū ita generalr̄ ex generali cōsuetudine dentur Notandū tn̄ est ꝙ magistratus vel iudex originis vel domicilij vel bonoꝝ dare pōt tutorē. l. vnica. C. vbi tu. vel cu. pe. Et si in diuersis locis hꝫ bona iudex cuiuslꝫ loci dare poterit curatorem. l. pupillo. ff. de tu. et cu. da ab hijs

Quarto q̄situ fuit q̄les denť. Et dic ꝙ hij cū quib⁹ testamēti factio passiua est. l. testamēto. ff. de testa. tu. minorib⁹ excepti ff. de testa. tu. l. quero in fine. et insti. qui tuto. §. furios⁹. et mulierib⁹. l. fi. ff. de tute. exceptis illis de quib⁹. C. qn̄ mulieres. tu. offi. fungi po. et in auct. matri. et auie. et de q̄b⁹ diceť in sequenti membro. Requiritur etiam ꝙ sit aptus. Et ideo vere mut⁹ et surd⁹ tutores dari nō p̄nt. ff. de tute. l. i. §. penultimo

et vltimo. Itē nec incōpos mentis insti. qui tutores. §. furios⁹
quod intelligit̃ quādiu durat furor. Nā si cōualesceret tunc in
ciperet valere tutela. l. si hereditas. §. si furiosus. ff. de testatu.
datur etiam liber et non seruus nisi in testamēto quo casu cōse
quitur libertatem. Datur priuat⁹ et magr̃at⁹. l. tutor incert⁹. ff
de testa. tute. pater vel fili⁹ insti. q̃ tutor in principio villēs vel
extraneus. si alius nō inueniatur dicta. l. quero. ff. de testa. tu.
et in. l. i. §. si qñ. ff. de magi. ꝯuenien. Sꝫ si inuenit̃ villēsis nō
datur extraneus. l. neqꝫ. C. qui tuto. Unū tamen generaliter
notandum est ꝙ tutor qui datur certus esse dꝫ per. l. duo sunt.
et. l. tutor. incertus. ff. de tute. Itē pōt dari libertus insti. e. in
principio. et. C. q̃ dari tu. po. l. i. seruili Superest videre qui
dent̃ Et dic liberi maiores sui iuris vel etiā in patria a dn̄is
suis insti. qui tute. da. po. in principio. l. quero. §. lucius. ff. e.
et. l. ꝙuis. ff. de excu. tu. Et qui sensus corporis habet dispo/
sitos. ff. de tutel. l. i. mentis cōpos insti. qui dari testa. tu. po. §
furiosus. Et is cū quo testamenti facto est. l. testa. tutor. ff. de
testa. tuto. Restat vidēdū quib⁹ dent̃ Et quidē tutores im
puberib⁹ dantur insti. e. §. pmissum siue cōpotes siue incōpo
tes mentis existant. l. iij. in principio. ff. de tute. Curator vero
datur hijs psonis de quib⁹ sup̄ visuꝫ ē scꝫ tā pupillis ꝙ adul
tis ꝙ etiam maioribus furiosis deuientibus aut al's morbi
seu valitudinis impedimento detentis et adolescentibus in
compotibus mentis ac furiosis et prodigis vide per glo. in. l.
de creationibus. C. de epi. audi. et insti. de cura. §. furiosi. ff.
de tute. qui habet. §. primo. Deuiente captis surdis et mutis
ac ppetuo morbo laborātibus in dicto titu. insti. de cura. dan
tur etiā personis de quib⁹. ff. de postu. l. i. ij. iij. iiij. et quinta.

Qualiter autem dent̃ sup̄ sexto loco quesitum fuit. Et quia
hic tota vis consistit practice huius tituli superfluis obmissis
de practicabilibus dicam. Et p̄supposito vt supra dictum est
ꝙ generaliter aut a lege aut ab hoie dantur hij qui a lege dā/
tur legitimi vocantur. Et hij qui ab homine datiui sunt sed in
dupplici differencia. Nam aut dantur in testamento et sunt te
stamentarij. Aut per iudicem et per inquisitionem et vocant̃

datiui vt apparet ex titulis .ff. C. et insti. de tute. Ab homine ergo danť tutele dupplíciter scilicz aut a testatore. aut a iudice et ea que a testatore datur testamētaria vocať et dať ex disposi tione testātis liberis naturalib⁹ et legitimis tā natis ꝙ nasci turis q in alteri⁹ ptāte recassuri nō sūt. ff. de testa. tu. l. i. Sz na turalib⁹ tm̄ nō dať efficaciter nisi confirmeť. l. fi. C. de confir. tuto. Sed quero si testamentū rūpatur ex causa pretentiōis an per hoc infirmabitur datio tutele testamētarie. dic ꝙ nō qꝛ cōseruať p auct. ex causa. C. de liberi. preteri. et hoc sentit glo. in dicta. l. i. ff. de testa. tu. super verbo ruptum. et ꝙ dictum est ď testamēto idē dicēdū est ꝙ ď codicillo. l. testamēto. ff. ď testa tu. Et licet hoc sit indubitatum. est tamen cotbidianum. Et quod dictum est in testamento dari tutorem sumit distinctiōez quia aut datur a patre aut a matre. Et si a pr̄e nō eget ꝯfirma tiōe tutor sz si a matre eget ꝯfirmatōe. l. pr̄. ff. de testa. tute. et C e. l. iiij. Et rō diuersitatis pr̄is et mr̄is sumi posset forte ex eo ꝙ testator vult similem quasi potestatem relinquere in aliquo capite ad tuendum liberum seu eum qui se tueri nescit. Et cuz mater viua non babeat potestatem in liberos insti. de adop. §. femine. nō potest plus iuris reliquere quia nemo plus iuꝛ etc̄. per regulam vulgatam. Pater aūt secus et boc per totuz titulum insti. de patria pote. et clarum est. Queritur a quo tempore cedat dies tutele testamentarie. boc est a quo tēpore tutor sit obligatus Et dic ꝙ a tempore adbitionis ita ꝙ quā diu beres scriptus deliberandū ducit cum bereditas sit iacēs nō obligatur tutor testamentarius p. l. si nemo. ff. de testa. tu. Querit de questiōe mota p docto. in. l. si nemo. ff. de testa. tute. testator instituit pupillū suū dedit eidē tutorē. tutor vult gerere. opponitur ꝙ nō potest nisi adbita bereditate p dictā. l. si nemo. Et pupillus nō potest adbire sine tutoris auct. p. l. si infanti. C. de iur delibe. Et in isto pplexo posset pire ius in/fantis quo remedio succurretur. Dic secundū cōmunē opi/nionem docto. in dicta. l. si nemo ꝙ existentia sui beredis con firmat tutelā p. §. suus insti. de bere. quali. et diffe. et p. §. po/stumi. de bere. q ab intesta. et sic pupill⁹ su⁹ adbiet auct. tutoꝛ

testamentarij: Sz si testator de suo faceret volūtariū puta sub stituendo vulgariter. Tunc dari posset alius tutor expssius ad adheundum hereditatem per. l. si hereditas eo. ti. in principio Aduertendū est tamē qꝫ inter ceteras tutelas testamētaria est priuilegiatior cū preferatur omībus in auctentica matri. et auie. C. qñ mulier offi. tu. fungi pōt et in. l. si quis sub conditione. ff. de testa. tu. in principio. Sed illa in totum vel in pte defficiente succedit legitima in eius locum dicta. l. si quis sub conditōne in fine Legitima vero cessante succedit datiua qr hic ordo a iure datur qꝫ testamentarius excludit legitimum et legitimus datiuū dicta. l. si quis sub conditione. ṽ. qꝫ si tutor et in. l. non solum. §. si libertus. ff. de excu. tuto. et. l. si tutor rei publice. §. i. ff. de tute. et ratio distrahen. Et nota qꝫ illud qđ supradictum est qꝫ superueniente legitimo cessat datiuus intelligitur postqꝫ legitimus satisdederit vt volūt docto. in. l. si impuberi. ff. de tuto. et curato. da. ab hijs. Est etiam sciendū qꝫ in casibus in quibus ꝑpter impedimenta non potest esse legitimus tutor deueniendū est ad datiuū cuius tutela cessabit cessantibus impedimentis legitimi tutorꝝ dicta. l. si impuberi ṽciculo qui tutelā. Et si nunqꝫ cessaret impedimentum nunqꝫ remoueretur nec alius daret. Quia regulariter tutorem habēti tutor dari non potest insti. de cura. §. interdum. Licet fallat hec regula in sex casibus in quibus tutor̄ habenti tuto. dari potest. Primus si tutor sit surdus vel mutus vel furiosus. ff de tute. l. i. Secundus si habet bona in duabus vel pluribus prouincijs Nā totidē possunt esse tutores. ff. de excu. tu. ꝑpter litem. §. fi. Tercius si mater tutrix nubat Nam tunc datur. aliꝰ tutor in aucten. de nup. §. si vero tutelam. coll'. iiij. Quartus si tutor est ad tempus relegatus vel excusatus vel remotus. Nam interim alter datur. C. in qui cau. ha. tu. l. pl't. et facit insti. de actil'. tu. §. i. et. ij. Quintus si tutor est apud hostes non vt seruus sed vt relegatus vel transfuga. ff. de tute. si quis tutor. Sextus si abest reipublice causa. ff. eo. quesitum et. ff. de suspec. tu. le. tutor. si quis abfugit. Quero pupillus ratione originis pertinet ad vnum iudicem sed ratiōe domicilij

ad alium. Et habet bona in alio ꝙ originis vel domicilij: Queritur quis dabit tutorem Et videret ꝙ iudex vbi sunt bona sita per.l.i.C.vbi tu.vel cu.doct.in.l.pupillo.ff.de tuto.et curato.da.ab his variarunt. Sed conclusio est que a practica recipitur de qua in.l.vnica.C.vbi petantur tutores per glo.ꝙ iudex originis vel domicilij seu bonorum per lec.et notata in l.vnica.C.vbi pe.tu.dare potest Et ille domicilij vel originis administrabit vbiqꝫ per.l.pupillo in principio.ff.de tuto.et curato.da.ab his.pro quo facit.l.propter litem.§.licet.ff.de excu.tuto. Item sciendum ꝙ in testamento.tutor dari potest pure vel sub conditione vel etiam in diez insti.qui testa.tuto.dari possunt.§.ad certum.ff.eo.l.tutor.§.tutorem. Item quero pupillus maior septẽno qui potest tonsurari vt notat in:capi.fi.de tempo.ordi.in.vi. Vel etiam adultus est cleric⁹ quis iudex prouidebit de tutore vel curatore. An ecclesiastic⁹ vel temporalis conclusio est docto.ꝙ iudex spiritualis dare debet. Quia oportet pupillum esse de iurisditione eius qui dat tutorez per.l.siue pro consul.ff.de tuto.et cura.da ab his. Et idem in curatore adulti. In casu tamen potest iudex secularis clerico dare curatorem puta in lite que vertitur coram eo.l.fi.§.i.C.de administra.tuto. Est etiam notandum ꝙ testator dando tutorem filijs etiaz filiabus postumis non expressis nepotibus vel neptibus etiã eis dedisse videtur insti. qui tu.testa.§.si quis et.§.ceteruz. Et ratio quia masculinum concipit femininũ in genere suo.l.i.et.l.pronũciatio.ff.de ver.signi. Item si dat tutorem postumis non solum filijs sꝫ etiaz nepotibus et deinceps dedisse videtur insti.de te.tu.§.si quis filiabus. Si vero neqꝫ liberos neqꝫ postumos cõmemorauerit.ꝫ liberos tñ tũc filie nepotes et neptes nati et nascituri seu postumi continentur dicto.§.si quis filiabus. Et in ista significatione liberorum non soluz veniũt filij vel filie filij sed etiã filij filie.l.i.C.de condi.inser. Et quia in ista ampliatione vocabulorum vertitur fauor liberorũ faciliter recipitur dicta ampliatio. Sed queritur dati sunt tutores duo testamentarij. Unus moritur vel excusatur. Aut propter aliquod impedi-

mentum remouetur. Quis suscedet in locum illius an legiti-
mus an vero datiuus. Dic primo aduertendum an facultates
pupilli sint magne vel parue difficilis vel facilis administra-
tionis quia si potest explicari administratio tutele per vnum.
tunc non erit opus alium subrogare. per. l. si quis sub condi-
tione. §. fi. ff. de testa. tute. Propter verbum poterit in ea po-
situm que est dictio voluntatis et non neccessitatis vt in capi.
a si clerici. §. de adulterijs. de iudi. facit ad hoc. l. fi. C. in qui
cau. tu. habenti etc. Si vero onus tutele non possit explicari p
illum restantem et sic locus prouidendi de alio. Tunc adhuc
super sunt reliquie tutule testamentarie per existenciam alteri⁹
tutor testamentarij que existencia cessare facit legitimas dicta
l. si quis sub conditiōe in principio datur a iudice alius tutor
qui prefertur legitimis et sic hoc casu datiuus ministerio testa
mentarij excludit legitimum vt vult glo. fi. in. l. i. C. de testa.
tu. Sed si omnes testamentarij decessissent seu excusati vel re-
moti essent. Tunc recurrendum esset ad distinctionem glo. in
dicta. le. si quis sub conditione scilicet ꝙ iudex considerare d3
an remanerent alique reliquie testamentariaru3 tutelarum. pu
ta quia testamentarij tutores desierunt esse tutores. Quia ex-
cusati vel remoti. Uel non remanent alique reliquie testamen
tariarum tutelarum puta quia mortui sunt tutores testamen-
tarij. Et primo casu vbi reliquie remanent: cessant legitime p
dictam regulam generalem dicta lege si quis. sub conditione
que est ꝙ testamentarie tutele siue spes earum cessare faciunt
legitimas et datiuas. Sed vbi nulle remanent tutele testamē
tarie vel reliquie testamentariarum tutelarum. Tunc legitime
preferuntur datiuis taliter ꝙ si iudex presumeret dare tutore3
et repellere legitimum esset talis datio tutoris ipso iure nulla
ff. de tute. et ratio distrahen. le. si tutor. reipublice. §. primo.
Et huius ratio est quia habenti tutorem tutor dari nō potest.
le. cum iure. C. qui petant. tu. et insti de curatori. §. furiosi.

Et quia iura predicta defficiente testamentario tutore pre-
supponunt eum qui habet legitimum habere tutorem ex iuris
dispositione. Ei ergo qui legitimum tutorem habet tutor da

ri non potest. Cessantibus vero omĩo testamentarijs et inde
legitimis tercio loco et ordine recurritur ad datiuos. Et hic or
do est ordo refectionis decedentium quoruꝫ voluntates sunt
tripplices scilicet omnino expresse. quasi expresse et tacite. Ex-
presse omnino quando in testamento vel codicillis prouidēt
specialiter de tutoribus Quasi expresse quando non proui-
dent expresse. quia subintelliguntur vocasse ad tutelam legiti
mos Tacite quando cessant premisse. Nam tunc videtur re-
misisse iudici qui dare habet. Et hinc succedit regula ꝙ proui-
sio hominis facit cessare prouisionem legis. l. ex facto. §. Iteꝫ
quero. ff. de vulga. et pupilla. Et notatur in. c. veniens de pre
scrip. Cessante vero prouisione hominis aperta vel occulta cō
gruum est ꝙ succedat prouisio legis Cessat ergo prouisio ho
minis in duobus casibus premissis. Et ideo prouisioni legis
que exequitur ministerio iudicis locus est. vno tamen casu de
quo supra visum est. Fallit hec regula scilicet quando super
sunt reliquie testamentarie. que quideꝫ reliquie cessare faciunt
legitimas. et dant locum datiuis. De quibus per glo. et doc-
tores in dictis legibus prima. C. de testa. tu. et secūda si quis
sub conditione. ff. eodem titulo. de testa. tu. Erit ergo hec re
solutio ꝙ ex premissis colligemus tres regulas in hac mate-
ria. Prima regula erit ꝙ vbicunqꝫ cessant tutele testamentarie
et eorum reliquie locus est legitimus tutoribus. Secunda re
gula ꝙ vbicunqꝫ cessant tutele testamentarie sed non earum
reliquie locus est datiuis et non legitimis tutoribus. Tercia
regula defficientibus testamentarijs et reliquijs earum ac
etiam legitimis locus est datiuis. Et hec regule colliguntur
ex premissis tex. glo. et dictis doctorum in eis: Sed restat
dubium. An si primus et secundus gradus defficiant legiti-
morum propter impedimentum erit locus vlteriori gradu le-
gitimorum an prouidebitur de datiuo. Distingue quia aut
impedimentum fuit ab initio cum est defferenda. aut ex post
facto ea iam delata. si ab initio et impedimentum est perpe-
tuum vt quia est femina vel perpetuo furiosus mutus vel sur
dus. Tunc non est locus datiuo sed legitimo sequentis gra-

dus vt.ff.de leg].tu.l.prima.§.interdum.alibi et.§. Item in
libertinis.et.§.fi.et.l.agnato infine. Si autem est temporale
impedimentum vt quia minor vel captus ab hostibus Tunc
non est locus legitimo sequentis gradus.sed tantum datiuo
vt.ff.eodem.l.prima.§.si locus.et in pred.§.si libertus.
Ceterum si impeditur ex post facto vt quia remouetur vel ex-
cusatur locus est datiuo et non legitimo sequentis gradus vt
ff.eo.l.iij.§.non tantum.et.l.ꝙ deffuncto.§. Verum est ꝙ
multi sūt casus quibus excusatur quis a tutela et cura qui suc-
cinte enumerantur insti.de excu.tuto. Nec possunt commode
breuius summari. Potes tamen sic resoluere ꝙ aliqui non
admittuntur etiam volentes vti minor.§.minores.et miles.
§.Idem insti.de excu.tuto. Item mulier.l.prima.C.quando
mulier.et dic regulariter propter matrem et auiam de quibus
infra dicetur Excusantur ceteri multis modis Primo si exce-
dant annum.lxx.§.Item maior insti.de ex.tu. Item propter
onera Primo propter onus liberorum videlicet tribus rome.
quatuor in ytalia et quinqꝫ in prouincia viuis aut bello pu-
blico amissis. Idem in nepotibus qui in potestate sunt vel re
cadunt tutorum eodem titulo in principio et.§.i. Item onus
pro seruicio principis vel re publica puta officiū ambaxiata et
similia eo.t.§. Itē qui et §.et qui ptām Itē tres tutele nō affe-
ctate eo.§.itē tria.itē vrgens paupertas eo.§.sꝫ.et ꝑpter. Item
infirmitas.§. Itē propter.inimicitie capitales eo.§. Itē ꝑpt
inimicitias Item lis super statu.aut totalitate vel maiori pte
bonoꝝ eo.§. Itē is qui et.ff.eo.l.ꝑpter litē. Alias excusatōes
pōt quilibet curiosus discurrendo titulos adinuenire Que-
ro an dū ꝓcessus excusatori⁹ fit erit necesse prouideri pupil-
lo de curatore ad illā litē. Dicit ꝙ sic.§.fi.insti.de auc.tuto.et
sentit glo.in.l.ij.C.si ex fal.alle.al's snia esset nulla per.l.ꝯtra
pupillum.ff.de re.iudica. Et quia nobis ordo datus est per
premissa superest videre an mater et auia ac etiaꝫ proauia duꝫ
legitimis tutelis locus erit admittentur inter legitimos tuto-
res. Et distingue tria tempora. Tempus digestoruꝫ codicis
et auctenticorum. Tempore digestorū non admittebantur qꝛ

virile officium erat. l. i. C. qñ mulier. et. l. ij. ff. de regulis iuris
Poterat tamen mater hoc tpe scz digestorũ impetrare admi-
nistrationẽ tutele filij spãlr et exp̃sse. l. fi. ff. de tu. nec opꝰ erat
aliquibus cautelis vel renunciationibꝰ isto iure. Deinde sup-
uenit aliud nouũ ius scilicet codicis de quo C. quãdo mulier
offi. tu. etc̃. per totum quo iure fuit ꝑmissum mulieribꝰ mrībꝰ
impetrare a iudice fieri tutrices liberorum suorũ cessantibus
testamentarijs et legitimis. Et eo mediante ꝙ profitebantur
cum sacramento in actis publicis ꝓstito ad alias nuptias nõ
venire Et eodem iuramento renunciabant senatui consulto
velleyano et omni ꝓsidio et auxilio iuris. Et vltra obligabãt
et ypothecabãt oĩa bona sua pro in dempnitate pupilli. l. ij. et
iij. C qñ mulier. offi. tu. Demũ vero et tercio loco supuenit ius
auctenticorũ quo nos hodie regi oportet de quo in auct. vt
sine probi. matres coll. vij. et. C. qñ mulier. offi. tu. fungi põt
in auct. ibidem signata. Quequidẽ iura auctenticorũ in quinꝗ
innouauerunt iura offi. et C. i. primo in eo ꝙ remiserũt neces-
sitatem impetrandi a principe. Secundo quia extensũ est ad
auiam priuilegium quod mater competebat. Tercio quia pre-
feruntur legitimis. Quarto quia remisse sunt renunciationes
cum sacramento prestando apud acta. non cõuolandi ad secũ
da vota. Quinto scilicet ꝙ q̃ꝙ per auct. vt hij qui obligatas
ꝑhi. res se hẽre mior. coll. vi. prohibitum fuisset debitores vl
creditores administrare nõ debere tutelas minorꝝ obligatorꝝ
vel creditorũ Hodie tamen per dictam auct. vt sine probi. pre-
missum est ꝙ matres et auie etiam debitrices vel creditrices
possunt esse tutrices absꝗ eo ꝙ ꝓmittant ad secũda vota nõ
cõuolare. Et preferuntur alijs legitimis quod respectu aliqꝝ
vtile fuit pupilis Sed respectu plurimarum cessat vtilitas eo
ꝙ femina femineũ vix bene finit opꝰ. Et licet imperator iura
ciuilia immutare potuerit ea tñ que mulieribꝰ insunt a natura
cõmutare non valuit per. §. sed naturalia insti. de iure natura
li. Et qr naturalr inest mulieribꝰ eẽ fragiles mutabiles et in-
cõstantes vt in. c. forus. de verbo. signi. et. C. de inoffi. tes. l. fi
lia Et hinc mulieres ꝓhibite sũt testificari in omnibꝰ et vltis

voluntatib' in .c. tā litteris de testib' et insti. de testa. §. testi. s
ei eorū natura est cogitare mala consilia vt in. l. si pater. C. de
sponsa. Et in morali feminas cōstat esse leuiores siue mobi-
liores et ad quedam vicia promiores. Est quippe mulier ho-
minis confusio Insaciabilis cōcupiscentia. continua sollicitu
do. Indefficiens pugna. et viri incontinentis naufragium.
plura alia dici posset que ab auctoritatibus et cotbidianis ex
emplis sumi possent p que forte vtilius esset reipublice stetisse
in terminis. ff. quam aliquid noui addicere. Sed quia sic pla
cuit imperatori forte ab aliquibus astutis mulieribus blan-
dito standum est cum dictis iuribus nouissimis Unum ta
men atestor q de tempore quo practice operam vanam. et cō
stanciam vel inconstanciam. scientiam vel ignorantiam. pru-
denciam vel stulticiam et alias seu alia virtutes et vicia mu-
lierum cognoui Pro vero cumperi q vbi vna mulierum tutri
cum bene et vtiliter gessit nouem dissipauerunt bona pupillo
rum maxime de iuuenibus que ad secunda aspirabant vota
que confidētes in dispositionibus maritelorū qui ipsas ana
logiscas faciunt ducunt in bonis dies suos etiam cum ini-
micis capitalibus maritelorum deffunctorum Quia vt pluri
mū gaudent de morte virorum vt in. l. pater seuerinā. ff. de cō
di. et demonstra. et tantis inceduntur stimulis q non gerunt
menti aliud nisi satisfacere eorum sensualitati et plerumq no
uis maritis non solum es filiorū sed vitaz abducunt propter
amorem quem habēt erga nouū maritum. C. de administra.
tuto. l. lex que tutores. §. lex in Trāseāt igit hec cū ceteris er-
roribus huius seculi. Sed presuppositis casib' in quib' offi
cio tutele fungi possunt. Queritur an pauia possit. Et dic q
sic quia appellatione auie etiā proauia continetur. Sed pro-
auus eam excludit ar. l. i. ff. de senato quia masculinum etc.

Item an mater et auia naturales glo. in dicta aucto. matri
et auie tenet q sic et cum ea transeunt docto. Item quid si est
auus et auia quis eorū prefertur dic q nullus sed ambo ad
mittentur Sed si mater et auus paternus tunc prefertur auus
paternus per glo. in dicta auct. matri et auie. Sed dicta glo.

non tenetur per docto. qui concludunt matrem preferri in tu-
tela eo quia preferunt iura eam in successione in auct. deffun-
cto. C. ad turpil l'. relinquerem tñ arbitrio iudicis Queritur
an quod dictum est matrem auiam et pauiam tutele officio
fungi posse. an idem sit in cura glo. et docto. in dicta auct. mri
et auie ꝙ ita aptitate ratōis Sꝫ an cogantᶠ recipe inuite glo. in
dicta auct. dicitꝙ nō et illam sequūtur docto. Quero an cle
ricus pt eē tutor. dicꝙ regularis nō auct. pſbiteros. C. de epi.
et cleri. Seculares vero in sacris pñt si volūt dicta auct. pbros
notatᶠ. xvi. q. i. generalr. xxi. q. in. c. cyprianus Itē querit tu
tor teneᶠ reddere rōēꝫ i vincul'. l. iij. § qui tutores. ff. de suspec.
tuto. et. C. ar. tu. l. vltima. Et mulier non pōt vinci seu incarce
rari. C. de offi. diuer. iudi. l. i. An si renūciet omni auxilio scꝫ
velleyano. et omni alij auxilio prout renunciare tenetur per
l. fi. C. quādo mulier. offi. tu. an poterit incarcerari Questio ē
dubitabilis inter docto. et sunt qui tenent ꝙ possit. Crederem
tamē distinguendum an sint prime ꝑsone scilicet mater et fili⁹
vel auia et nepos. aut pauia et ꝓnepos. et tunc dicerem ꝙ nō
cum sint coniūctissime nec per ꝯsequens in persona vel bono-
re afficiende per. l. si tutor. ff. de suspec. tuto. facit. l. rei iudicate
§. i. cum. l. se. et. se. ff. solu matri. Sed si non sunt prime persone
puta quia mortuus est filius nepos vel pronepos. Et vigore
substitutionum actio tutele transiuit ad substitutū qui ē extra
neus vel forte collateralis in remoto gradu mater auie vel ꝓ
auie que vt supra renunciauerunt. Et tunc crederem procede-
re opinionem eorum qui dicunt posse incarcerari per. l. mantū
cum sequeñ. ff. solu matri. Et banc distinctioneꝫ reperio fuisse
de mente glo. finalis in. l. fi. C. arbi. tute. Quero contingit
multociens ꝙ mater datur tutrix in teastamēto an diceᶠ testa
mētaria an vero legitīa Et glo. in dicta auct. mri et auie velle
videtur ꝙ sit testamentaria. Et est hoc magni effectus qꝛ si sit
testamentaria non tenetur satisdare insti. de sat]. tu. §. sed hoc
Sed si sit legitima teneretur vt ꝑ totum ti. insti. co. et. l. legiti-
mos in principio. ff. de legi. tu. Alij dicūt ipam esse legitimā
Et ꝙ non mutetur ei⁹ qualitas per dispositionē testatoris ꝑ

l.qui in aliena.§.quam͞q.ff.de nego.gest]. Sed quicquid sit
siue dicam⁹ eam legitimam siue testamentoriam. Conclusio
cōis est inter docto. q͞ per hoc non sunt remisse solennitates
dicte auct.matri et auie. Quinymo necesse est q͞ tutelā agno
scat coram iudice et renūciet illis beneficijs de quib⁹ sup͞ dcm̄
est et qui tanguntur in dicta auct.matri et auie. Et hui⁹ rō pōt
esse quia lex vult et dispponit q͞ mater.auia.et proauia.admi-
nistrantes tutelā dent cautōes p̄dictas in dicto titu.qn̄ mulier
C.et auct.ibi signat] et in corpore vn̄ sumūtur. Ubi autē lex
nō distinguit nec nos distinguere debem⁹.l.de p̄cio.ff.de pu:
Non potest ergo testator facere quin leges locum habeant in
testamento suo per.l.nemo potest.§.de lega.primo.ff. Sz
restat maius dubiū. Nos videm⁹ de multis viris infatuatis
de blandimentis et de mulcionib⁹ captatorijs vxorum suaꝝ
q͞ cōstituūt eas tutrices analogiscas et mortuis viris vt plu-
rium de eorum mortibus letantes incipiunt male versari in p͞
sonis et bonis Querit̄ an iudex vel magistratus loci tenebit̄
sequi illud infatuatū iudicium deffuncti et cōniuētibus ocu
lis p͞mittere dissipari bona pupillorum.et dic certe q͞ nō quia
in dispositione testatoris inerat tacita conditio scʒ si affectiōe
moribus discretione honestate cura et diligentia maternis p͞-
manentibus personam et bona pupillorum administrauerit
et hoc probatur per.l.in conditionibus et per.l.i.in fi.ff de cō
di.et demonstra.et melius per .le.in confirmando .§.fi. ff.de
confir.tuto.ibi.dum dicit vel illorum ante celata vel ignora-
ta emerserit improbitas que verba volunt q͞ non solum con-
ditiones expresse quinymo tacite et coniecturate ex mente te-
stantis regulāt dispositionem testatoris ita q͞ si testator dixe
rit disposuerit ac ordinauerit faciat de bonis vt sibi videbit̄
subintelligitur rationabiliter vt vult glo.super verbo ex ratio-
nabili in capitulo vt debitus de appella. Et idem si dixerit
faciat de bonis vt sibi videbitur expedire quia intelligitur ces
sante calumpnia in capitulo.ij.de iur̄ calump.in sexto. idem
si dixerit vt sibi visum fuerit. Qr subintelligitur ydonee iuste
ac rationabiliter vt vult glo.super verbo visum fuerit in capi.

ij. de corpore vicia p iura in ea alle. Idem si dixit ad velle su-
um sicut voluerit. Quia intelligitur boneste et ydonee vt est
glo. ibi. Idem si dixerit ad suum libitum voluntatis in. capi.
ex parte de consnetudine et de sequestra poss. et fruc. capi. cum
dilectus. Idem si dicat ad arbitrium suum Quia intelligitur
de regulato secundū ius vt voluit glo. super verbo faciendu;
in cle. sepe de verbo signi. Idem si dixerit pro suo arbitrio vo
lūtatis vt in. c. minus lo. primo de ex ces. prela. Idē si dixerit
ꝙ de bonis disponat ad liberā suam facultatem. quia intelli
gitur de regulata et iusta et que conuenit vtilitati pupillorum
c. trausmissa de elec. Idem si dixerit ꝙ de bonis disponendi
habeat liberam auctoritatem vel ptātem. Quia intelligit᷑ de
potestate ac auctoritate regulatis iuribus vt vult glo. in. ca. i:
de offi. ordi. Idem si dixerit scd̄m suam deliberationem. Qꝛ
intelligitur de deliberatione iusta et honesta de accusa. c. sicut
olim. Et idem dici posset de similibus sub intellectis condi-
tionibus. Quero si maritus prohibuerit inuentarij confe-
ctionē quod facere potest p. l. fi. §. illo. procul dubio. C. arbi.
tute. et rationū redditionē quod etiam facere potest. l. aurelio
§. gayus. ff. de liberi. lega. poterit et debebit iudex vel magi-
stratus prohibitione testatoris non obstante si sibi videatur
hoc pupill' expedire compellere matrem auiam proauiam et
alios tutores ad conficiendum inuentarium vt volunt cōmu
niter docto. in dicta. l. fi. C. arbi. tutele per. l. vtilitatem. ff. de
confir. tuto. vel curato. que ad hoc clarum prestat argumētu;
Pariterq; poterit compellere ad redditionem racionū p glo.
ad hoc approbatā in. l. cū tale. §. i. ff. de cōdi. et demōstra. Qꝛ
nunꝙ presumit᷑ testator remisisse dolosam administratione;
l. iij. cōfirmādo. §. fi. ff. de cōfir. tu. vel cura. Et hoꝝ eīm ratio
est. Qꝛ ꝓpter mutationem moꝝ affectiōis discretiōis honesta
tis cure et diligēcie p̄sumit᷑ mutatio volūtatis ei⁹ qui admini
stratione cōcessit p dictā. l. cōfirmādo. §. fi. ff. de cōfir. tuto. vl'
cura. Et ꝓpter vtilitatē pupilli recedit᷑ a volūtate defūcti vt in
dict iurib⁹ et i. l. pria in prin. et in. l. ij. in. fi. ff. vbi pupill'. edu
Quero nos dicim⁹: ꝙ tutor testamentari⁹ prefert᷑ legitimis

et datiuis mater testatur instituit heredem vniuersalem alium ꝙ vnū ex liberis et dat tutorē liberꝭ: An iste tutor testamētanꝰ pferetur legitimis si sint aut datiuis cessantibus legitimis. Et dic ꝙ totū hoc pendet ex arbitrio iudicis vel magistratus vt colligitur ex. l. peto. §. mater. ff. de le. ij. et ex. l. ij. ff. de confir. tuto. et. l. si patronus. et. l. tutores. e. ti. Nā arbitrabitur iudex qua affectione vel ratione mota fuerit mater vel extraneus. Et quia mater instituendo extraneos non presumitur bonam affectionē habuisse erga filios: iudex vigilanter inquiret an expediat pupillo talem habere tutorem vel non per ea que leguntur et notantur in dicta. l. ij. Sed si filium vel liberum instituisset heredem vniuersalem Quia tunc presumeretur bonā habuisse affectionē. Tunc leuius inquiret per dictū. §. mr̄. Et idem de extraneo dicendū est. Utroqꝫ tn̄ casu si iudex vel aliꝰ magistratus reperiat per inquisitionem non expedire pupillo non permittet eum administrare puta quia testator ignorauit mores tutoris per dictam. l. in confirmando. Sed si testator nouisset mores et heres nō hēret alia bona ꝙ ea in quibꝰ per matrē vel extraneū institutꝰ esset Tūc admīstraret ille tutor ꝑ dictā. l. si patronꝰ. et eius rōem vide ibi dū dicit nō maledicet iudicium eius sequendum esse qui et ꝑsonā eius quem tutor esse voluerit et nouerit. Sed si habeat alia bona non cōcedet administratio sine inquisitione. An expediat vel nō expediat vt supra dictum est. Et hec de testamentarijs tutoribus dicta sufficiant. Nunc vero qualiter legitimi dent querēdū restat Et clarū est ꝙ non dantur ab homine sed a lege. l. legitimos in principio. ff. de legi. tuto. Ac tamē accedere habet adinuicē vel magistratum non vt ab eo detur vel cōfirmetur. Quia ipo iure est datus et confirmatus Sed adire debet iudicē vel magistratū cui insinuabit se legitimū tutorē esse et primiorē in gradu Et quia a iure propter successionis emolumentū artat ad tutelam declarabit animū suum coram pretore iudice vel magistratu ꝙ tutelam gerere vult. Et tūc iudex pretor seu magistratus summarie exquisita qualitate persone et patrimonij totorum si eū ydoneū esse repererit exiget ab eo satisdationē

et alia requisita prout hec probantur per .l. primam et.l. legitimos in principio.ff.de legi.tu. Et signanter promittere et iurare debet pupillū indeffensum non pretermittere.alias nō valet tutela.l.fi. §.omnē in fine.C.de admini.tuto. Et his pactis faciet que sequūtur. Primo res accipiet cum decreto iudicis. Secūdo faciet inuentarium.l.fi.in fi.C.arbi.tute. Tercio iurabit vt in auct.vt hij qui obli.§.fi.coll.sexta.vt de forma iuramenti statim dicetur. Quarto satisdabit dicta.l.legitimos in principio. Quinto ꝙ expresse promittat defensionem pro pupillo suscipere alias non valeret tutela nec datio ipsi⁹ tutele vt volunt docto.in dicta.l.fi.C.de administra.tuto.§.deffensionem.et.§.omnem.et erit forma iuramenti que in talibus obseruatur scilicet ꝙ tactis sacrosanctis euuangelijs iurabit personam et bona pupilli bene et debite gubernare et administrare ipsum pupillum et eius bona in iudicio et extra ꝓ viribus suis defendere et in deffensa non relinquere et omnia recte cum vtilitate pupilli gerere.et neq; pretermittere que vtilia putauerit neq; admittere que non vtilia esse extimauerit.et omnia videlicet res et bona et iura pupilli in inuentario cum omni diligentia et subtilitate publice conscribere sub obligatione et ypotheca omnium bonorum suorum etc. Prout hec colliguntur ex dicta.l.fi.§.defensionez.C.de administra.tu. et ex.l.de creationibus.C.de epi.audi.et in aucten.vt hij qui obligatas perhibēt se habere res minorū nisi coll.vi. Iurabit etiam si releuatus non fuerit per testatorem admīstratiōis sue rationē tpē debito reddere et reliqua seu residuū admīstratōis reddere. Et si mulier fuerit iurabit ea de quibus supradictuz ē

Quod aūt dictū est legitimos tutores satisdare debere fallit in patre et patrono honestis.ff.de legi.tu.l.legitimos.§.ij.et C.in quibus cau.in integrum resti.non est.c.si tutor.et.C.de tu.et cura.qui satisnondedit.l.i.cum ibi notatis. Itez quāꝙ regulare sit ꝙ testamentarij nō satisdant fallit si vnus offerat satisdare.quia nisi alius satisdet prefereť et satisdans. Et sic si alter cōtutor velit satisdare causatiue compellitur alter satisdare insti.de satis.tu.§.sed et si ex testamento Itez compelliť

satisdare si ceperit male ministrare nota in. l. liberto. §. largius ff. de ānuis legatis etiā captis pignoribus. l. iij. C. de suspec. tuto. Unum tamen est ꝙ cōtutor pro cōtutore cauere poterit. l. romanus. ff. de tuto. et curato. da ab hijs. Item et quod dicitur regulariter tutores datos a iudice ex inquisitione non teneri satisdare ex generali observantia pro cautela iudicuꝫ et magistratum introducta satisdant in forma meliori quequidem obseruancia fundatur per constitutionem grecam que recitatur insti. de acti. tuto. §. nos autem. per quam constitutionem omnes datiui tenentur satisdare. Et bene introductum ē quia non potest nimia cautela obseruari in talibus tam ratōe fauoris pupillorū et reipublice cui reipublice satisdatio ꝑstatꝰ effectualiter. l. i. in princi. ff. de magistra. ꝯuenien. ꝙ etiam iudicū et magistratuū. q̊ maximo se exponūt ꝑiculo in decretatione tutelarū si nō ꝓuident de ydoneis tutoribꝰ et cū bonis cautelis. toti. ff. et. C. de magr̄a. cōue. Sꝫ q̄ro an vnꝰ tutor poterit ꝓ alio fideiubere. dic ꝙ sic ꝑ. l. romanꝰ. ff. de tu. et cu. da. ab hijs dūm̄ al's sint ydonei. et ex hijs cessat hodie quartū mēbrū tutelarum quod ponit glo. suꝑ verbo ydonei. insti. de satis. tu. scꝫ de datis sine inq̊sitiōe de quibꝰ in. l. fi. C. de auct. ꝑstan. q̊ soli tenebantꝰ satisdare qꝛ omēs datiui satisdant siue sint dati simpliciter siue ꝑ inquisitionem. Et ideo imputetur iudicibus et magistratibus si dum dant tutores etiā cū inquisitione non exigunt satisdatiōes An autem defficiente primo gradu legitimoruꝫ sit locus scd̊o vel possit iudex seu magistratus in locum legitimi defficientis dare aliū ex inquisitōe de h̄ visum est supra in precedenti membro et ibi me remicto. §. Superest videre qualiter denꝰ datiui. Et quidem datiui vt supra sepe dictum est defficientibus testamentarijs et legitimis vocantur et dantur. Pressuponamus ergo intestatum ticium mortuum relictis gayo et seyo filijs suis impuberibus nullis relictis agnatis vel cognatis. Et si quos reliquerit tales qui non sunt habiles ad tutelam legitimam vel si essent habiles competunt eis excusationes de quibus in iure et de facto se excusant. Et restat ꝙ dicti pupilli non habent

tutorem testamentarium vel legitimū. Qualiter practicabitur datio isti⁹ tutele. Et dic ꝙ altero de duob⁹ modis scꝫ ꝙ mortuo ticio mater ad quā primo ex debito pietatis ptinet si nolit esse tutrix petet dari al's priuaꝛ successiōe. l. i. ij. et. iij. ff. q̄ petāt tutores et. l. oēm. C. ad tercull'. matre vero nō existēte ī medio Agnati et cognati pximi ad quos spectat successio petere habent ꝙ si non petent intra annum denegatur eis successio. le. sciant. C. de legi. heredi. per quam corrigitur. l. qui qualitercū ꝗ. ff. qui petant. tuto. et alie antique ei contrarie etiā si ex psona ipsorum competat eis excusatio ne compellanꝛ ad tutelā quia per hoc agnati et cognati excusari a legitima nō excusanꝛ quominus petant dari tutores per iudicem vel magistratum quod si non fecerint reddunt se indignos successione p ea que leguntꝛ et notantur in dicta. l. sciāt. C. de legi. heredi et. l. scōm naturā ff. de regu. iur. Et excluso primo gradu nō petentium veniunt qui in secundo. glo. in. l. nepotibus. C. qui pe. tuto. Et cum expectent successionis emolumentū si esse nolūt tutores ppter excusationē non tamen excusantur quin petere tenentur dicta. l. secundum naturā et agere cōtra naturā inexcusabile est. ff. ad. l. acquil. l. itaqꝫ et in. c. si hos. de iniur. et dāpno dato. Vel etiam mater si sit in medio petet dari intra annum. l. ij. §. cōfestim. ff. ad seua. consul. tercull'. Quia esse tutricem liberorum est ei voluntarium et non neccessarium vt in rubrica. C. quando mulier. Sed petere dari est neccessariū auct. matri ibi signata. Et si non petat punitur penis dictaruꝫ legū vel si petat aliter q̄ꝫ deceat maternaꝫ pietatem puta quia licet sciret aliquem inutilem pupillo ad complacendum tamen et impinguandum dari petierit dicta. l. iij. §. et non solum. et idē est si vnus tutorum sit remotus vt suspectus et mater non petat de alio neccessario in illius remoti et suspecti locum prouideri dicta. l. fi. §. sed si suspecto. ff. qui petant tu. Et hoc intellige cessantibus legitimis impedimentis quando mater agnati et cognati liberti et similes ad quos spectat de neccessitate tutorum vel curatorum petitio excusantur ppter legitima impedimenta de quib⁹ per discursum legis scōe. ff. ad tercull'.

Querit̃ sicut videmus mr̃ ꝯuolãs ad scõa vota deserẽs tu-
tellam liberorum si non petat eis prouideri de tutore priuatur
successione per dictam.l. omnem Quid dicemus de alijs tu-
toribus legitimis qui propter superueniens impedimentum
merentur excusationem.et deserunt tutellam. An si non petãt
tutores puniantur.et dic ꝙ sic per.l.tutores.qui se negocijs.ff
đ eodẽ qui pro tutoribus.et vtili.actione Quero an alijs per-
mictatur petere tutores ꝙ̃ matri agnatis et cognatis.dic ꝙ sic
scilicet omnibus beninuolis educatoribus et amicis parentũ
dicta.l.iij i pricipio.ff.qui petant Sed quero populli extiterũt
per annum absq̧ eo ꝙ petitum fuerit eis prouideri de tutore
per matrem vel alios ad quos spectabat successionis emolu-
mentum et sunt in secũdo anno an poterit imputari magistra
tib⁹ si ñ dẽt.videt̃ ꝙ nõ nisi fuerit moniti ꝑ aliquos.l.i.§ ma
gistratib⁹ .ff.đ magi.cõue.i oppositũ fac.l.ij.§. si mr̃. v̈sicu.
qm̃ vbi tex.dicit quoniã et magistratibus municipalib⁹ dãdi
necessitas iniũgitur. dic ergo ꝙ secundũ iura antiq̃ magistra
tus tutoꝝ vel curatorum dare nõ poterãt nisi moniti vł req̇siti
vt vult glo.i.§.magistratibus Sꝫ qꝛ hodie siue moniti siue re
quisiti siue non dare tenentur insti.đ acti.l.tu.in fine imputat̃
eis cum dare possint si non dent et prouideant Quia ad eorũ
spectat officium vt in ditco.§.mater.vigilare ergo habent ma
gistratus ciuitatis villarum et opidorum super cura pupil-
lorum vt supra dictum est Constituti igitur in presentia magi
stratus vel iudicis.mater agnati vel cognati beniuoli educa-
tores vel amici proponent ꝙ ticius decessit intestatus relictis
gayo et seyo liberis impuberibus .Et cum nemo sit vel fuerit
tutor testamentarius et ꝙ etiam hij qui legitimi fuerant sunt
excusati quodq̧ etiam ipsa mater si mater fuerit vel auia si a-
uia declarat se nolle gerere supplicabunt magistratui vel iudi
ci ꝙ placeat ei de tutore datiuo prouidere Et tunc iudex que-
ret ab eis si de aliquo censierint vel precogitauerint ydoneo ꝗ
respondebunt ꝙ ita vel non Et siue cogitauerint siue nõ con-
uocabit parentes agnatos vel cognatos pupilorum si sibi pre
sentes non fuerint qui si parentes vel cognatos non habeant

euocabit beniuolos vicinos educato res et ꝑaretū amicos di cta.l.iij.ff.qui pe.tuto et eos iurare faciet de veritate dicēda su ꝑ hijs sup quib⁹ interrogabūt et habito eorū iuramēto narra bit quomō ꝓuidēdū est de tutorib⁹ liberis ticij cōdā scz seyo et gayo impuberib⁹ Quia nō fuerūt dati testamētarij et nulli stāt legitimi vel si exstāt sūt excusati. Interrogabit igit eos vt de aliq ydoneo actestēt q̄ d illo d q̄ eis apparebit respōdebūt et si oms vel maior ps de vno testāt illū vel illos ꝯpellet Oz tu. ē on⁹ siue mun⁹ necessariū et publicū et ꝯpellūt iuiti ꝑ.l.fi i pri..C.de administra.tuto.et.C.de suspec.tuto.l.iij.et insti. de satis.tu.§.pl'z.et.ff.de mune.et bono.l.si quis.l.tutor.petit⁹ et.l.quidautem.ff.de excusatio.tuto. Aduertere tamē debebit iudex vt amissimos et fidelissimos det q̄tum possibile sibi erit per.l.amicissimos.ff.de excu.tuto. Et hoc acto dicet iudex ꝙ quia omniū ipsorū vl' maioꝝ part] testimonio cōperit talez vel talem ad ipsorum eidem pupillo tutora cōstituit et de cre/uit et dictus tutor promictet et iurabit ibidem in presentia iu/dicis vel magistrat⁹ notario stipulante vice nomine et ad op⁹ pupillorum facere vtilia non protermictere in deffensos non re linquere ipsorum que res et personas ad comodum et vtilita/tem eorum bona fide custodire et saluare et in ventarium de re bus eorum facere. Et ad ministracionis sue rationem tēpore debito reddere cum integra reliquorum seu residuorū ꝑstatōe eo saluo ꝙ vt semper valeat veritate et al's iuxta stilū iā sat] vulgatū inter notarios stipulant] et illico iudex dicto actui taz q̄ rite et legitime gesto suaz auctorita. interponet pariter et cum decrectū et pro sua cautela faciet iudex vl' magistrat⁹ caueri seu sat] dare ꝑ tutorez vt supra dictū est.§. Vidēdū restat de cura/toribus qualiter dentur in spetie. Quia supra in genere satis visum est. Et habetur in titulo in quibus cau.tu. habenti tu da.non potest.C.pro quo distinguende sunt persone quibus dantur. Nam abliquociens datur pupillo aliquendo a do/lescenti. Aliquando deuienti aliquando prodigo vel alteri maiori. Aliquando bonis aliquando ventri. Aliquando in testamento insti.de excu.tuto.§.qui tutelam. Aliquando sine estamento vt sequitur Et cum datur pupillo datur vt visum

est et aliquibus casibus puta cum habiturus est pupillus. litē cum tutore: Uel quia tutor non est ydoneus vel est absens vl' excusatus ad tempus. Et tunc aditus iudex vel magistratus qui curatorem dare tenentur ex causis que sunt ille eedem que contra tutorem Et de quibus supra visum est et significatis causis propter quas curatorem dari opportet iudex summa/tim inquiret quis fuerit ydoneus ad curam et de illo prouide/bit. Si lis oriri debeat ad illam litem. Sed hic videnduȝ quis stipulabitur ea que neccessaria erunt pupillis. An pupillus An vero curator. Et dic ꝙ quia Regulare est ꝙ infantes non habent consensuȝ in capitulo iuuenis et ibi. glo. de spon. et in §. pupillus de inutili stipu. insti. ideo sibi stipulari regulari/ter non potest pupillus licet dictus. §. pupillus in versiculo sȝ in proximis innuat ꝙ proximi infantie possunt stipulari saltē in eorum fauorem poterit ergo notarius hoc casu cum tendat ad vtilitatem pupilli stipulari dari vel fieri pupillo maiori in fanti vel proximo infanti . sed īfāti ex persona sui ipsius. no/tarius vice infantis stipulantis stipulabitur de quo in. l. quo tiens in principio. ff. de administratiōe tutorum Qui auteȝ dicantur proximi infantie pubertati vel maioritati considerā/da est causa propter quam proximitas exquiritur. Nām si ad incomodum infantium puberum adultorum, seu minorum. Tunc statur terminis et temporibus a iure dispositis ita ꝙ di cemus impuberem minorem septennio completo vt insti. de inutili stipula. §. pupillus et in . capituto sponsam de spōsali. Pubes vero dicet̄ si femina duodecimū mascul⁹ quatuorde/cimū ānos pegent in sti. qui. mo. tute. fi. §. et ideo et in. c. fi. de delicto puero Maiores vero dicuntur qui. xxv. etatis annum expleuerunt insti. de cura. in principio et in . c. qui gn̄aliter . ca: fina. de procura. libro sexto Sed vbi agitur de como. īfaciū pu berum vel minorum tunc iura prouideruut de anticipatione etatis vt in. l. omnes. C. de hijs qui ve. eta. impe. et insti. qui cau. manumictere. licet. §. et qui et. §. finali. et insti. de inutili. stipula. in dicto. §. pupillus versiculo ß in proximis et in plu/ribus alijs iuribus ī quib⁹ coꝝ fauore certa tp̄a iura detraxe/

runt que appellauerunt proximas etates scilicet infātie puber
tatis et maioritatis Et vt vnica et grossa non tamē omnino ve
ra regula cognoscas q̄ dicātur tēpora ꝓxima dide etatē cuiꝰ
ꝓximitatez actingere voles per numez quinariū q̄ diuisione
facta tempus finis quarte partis vel circa dicitur tempus ꝓxi
mum et hec diuisio colligitur ex dictis iuribus licet aliq̄ pau/
ca sit scḋm iura differētia puta de tribꝰ vel. iiij. mensibus. sed
hoc paꝝ est qꝛ in practica n̄ ita minutatim executiꝰ tps. Et ita
diuidēdo iudex errare non poterit. qꝛ de modico nō curat. lex.
glo. in. l. scio. ff. de inte. resti. Et est sciendum ꝙ regulariter
curator ad litez datus non tenetur conficere inuentariū Quia
non est sibi cōmissa administratio bonorum vt vult glo. super
verbo conscripto in. l. de creationibus. C. de epi. audiē lꝫ tex.
et glo. sint in oppositum in. l. et si ad spēs. ff. rem pupilli sal/
uā fore Quitquid tamen sit coīter practicatur ꝙ de immuni/
entis et documentis cause si illa sibi pro lite prosequanda tra
dantur tenetur inuentarium facere et hoc est quod sentit lex ad
protegendam in fine. C. de in litem dād o. tu. et. l. vltima. ff.
de bonis auc. in di. pos. que ita cōmuniter practicantur et be/
ne Nā possunt talia documenta tradi in manibus curatorum
litis ꝙ esset melius pupillo vel adulto perdere omnia sua bo/
na immobilia q̄ꝑ priuari illis documentis. puta quia forte iu/
ra sua consistunt in censibus redditibus et vsaticis que nō pos
sent exigi nisi mediantibꝰ instrumentis recognitiōibus ac do
cumētis vt cotidie videmꝰ. curatores vero dati puberibꝰ ad
litē nō daꝛ cū tanta sollēpnitate qꝛ dantur ad petitionē adulti
et forma q̄ seruaꝛ satis est vulgata. Unū t̄n est notandū ꝙ
huiusmodi curator ad lites daꝛ iuito et inuitus. l. fi. in prin.
C. de administra. tuto. et pariter ēt qn̄ datur pupillo tutorem
hn̄ti de quo supra visuz est vt i dicta. l. fi. Sed qui dātur valitu
dinarijs et morbo impeditis dantur cū ea sollēpnitate qua dā
tur tutores. dati per inquisitionez de q̄ supra visum est. Cum
nichil vel paꝝ discent ab infante in. §. furiosus insti. de inuti.
stipu. Et pariter isti cura. dantur inuitis et inuiti per: dictam. l
fi. et funguntur quasi officio tutorum cum non soluz bonis ſꝫ

persone detur. l. cōsilio in prin. ff. de cur. furi. Et isto casū cura-
tor datur ꝑsone Est etiam notandū ꝙ in casib⁹ in q̄b⁹ ꝓuidet
furiosis morbosis vel valitudinarijs iudex vel magistratus
preferre debet parentes. l. fi. in prin. C. de cur. furi. illis vero
cessantibus frēs et propinquos. l. ne lucrum. eo. ti. De eo autē
qui datur ad bona in casibus de quibus per glo. super rubrica
ff. de cura. bo. dan. et. ff. ex qui cau. in po. eatur. l. fulci⁹. §. a dō
et. l. cuius. ff. de cura furi. Curatorū bonoꝝ qualis seruetur
cautela videnduꝫ est. Quia cotidie in practica apud nos agi-
tur maxime in causis excussionum seu discussionū prioritatuꝫ
et cessionum bonorum in quibus danť curatorum bonis pre-
sentis scōm theoricam. l. fi. ff. de cura bona dando in quo dā-
do opportet interuenire cōsensum saltem maioꝝ partꝭ creditoꝝ
l. ij. C. de cura bona dan. Et iste curator qui bonis datur non
tenetur regulariter cauere. l. ij. ff. de cura bo. dan. i. respō. inuē-
tarium tñ facere teneť. Quia bonoꝝ admistratio est sibi conces-
sa et aliqñ cauere teneť vt supra de tutore dictuꝫ est saluo ꝙ de
persona nō cauet vel satisdat releuať tamē a satisdatione in
trib⁹ casibus. Primo quādo dať cum inquisicione vt in auct.
vt liceat matri et auie coll. viij. et. l. bonorum. ff. d̄ cura. furio:
Secūdo quādo est dat⁹ a patre in testamēto vel cū est opulēt⁹
ff. de ventre impo. mictere. l. i. §. eligiť qꝛ qñ est locuplex remic-
titur satisdatio. C. de epi. audi. de creationib⁹. ff. de testa. tu. l.
testamento circa finem. Sed queritur. An iste curator possit
dari inuitus et dic qd̄ non nisi ex neccessitate vt quia nemo vo-
luntarius inuenitur et bona interim dissipantur vt vult glo.
super verbo neccessitate in. §. queritur. l. ij. C. de cur. bona dā-
do. Et nota ꝙ iste talis curator bonis datus potest intentare
actiones perituras. ff. de cura bona dādo. l. ij. i. respō. Queri-
tur etiam quia supra fuit de tutorib⁹ et curatorib⁹ satꝭ dictum
ꝙtū duret coꝝ officiū et dic ꝙ durat donec expiret ꝙ duobus
modis cōtingit scꝫ tēpore vł causa. Tēpore videlꝫ adueniēte
pubertate vł maioritate et hoc ē vulgatū. Causa finita verū-
tñ cause quibus expirant cure non sunt regulate tempore et in-
cipiamus ab inferiori etate supra visum est ꝙ pupillus potest

habere litem cum tutore. Et ꝙ tunc ei prouidetur de curatore cuius officiū durabit ꝙtum et lis. et non vltra insti. de auc tu: §. fi. idem si. dentur prodigo vel furioso vel al's morbo impe/dito · Qr tantuz durabit ꝙtum morbus vel mali mores. l. i. ff. de cura. furio. vel prodigo dandō. Attendēdum tñ est an mor bi vel impedimenta sint perpetui aut temporales Qr si ꝑpetui perpetuum erit officium Si aūt temporalis tempore finitur. l. cuz aliis. C. de cura furio. Et adeo dixi ꝙ isti casus expiratio/nis cure non sunt limitati tempore. Nam poterit lis durare cū tutore vsqꝫ post pubertatem vel tutor esse absens per duodeciz vel tridecim annos vel pubes furere aut alio morbo laborare vsqꝫ ad senium vel decrepitum vel per totū tempus vite sue

Uerumptamen sunt alie cause quibus maturius finiuntur tutele et cure etiam in casibus premissis scilicet quādo remouē tur vt suspecti. in cuiusquidem articuli tractatu querimus quis possit accusari Secundo a quibus Tercio coram quo. Quar/to ex quibus causis. Et quinto que sit pena suspecti. Et quidem omnes tutores siue testamentarij siue datiui siue legi timi cuiuslibet generis accusari possunt Quare et legitimus tu tor accusari poterit dum tamen fame parentum et patronoruz parcatur. l. si tutor. ff. de suspec. tuto. l. prima. §. ostendimus. ff de suspec. tuto. et dicitur suspectus qui moribus talis est vt su/spectus sit. Quia paupertas nō est sufficiens causa suspicionis dum tamen fidelis et diligens sit insti. de suspec. tuto. §. finali et. ff. eodem. l. suspectum. sic ergo tutorem suspectuz non facul tatis sed fraudulenta vel callida conuersatio in rebus pupilla ribus facit. debet enim fraus vel negligentia a pupillis ꝓbari l. pietat]. C. de suspec tuto. Releuatur tñ pupillus onere ꝓbā di in casib⁹ sequentibus ꝓpter ꝓsumptionē q̄ ꝓ pupillo facit. Primo si al's in tutelis male versatus tutor fuerit. ff. de suspec. tuto. l. quarta. §. si autem ipse tutor Secundo si tutor sit inimi cus pupilli vel parentum suorum dicta. l. iij. §. si tutor inimic⁹

Tercio si mendose asseruerit non posse decerni alimenta pupillo et inde cōuict⁹ est dicta. l. iiij. §. tutor q̄ alimēta. Quar to si non fecerit inuētariū. l. vltima. §. fina. C. arbi. tu. et in dic

ta.l.§.tutores q̇ repertoriū vel si peccunias superflnas non cō
uertat in emptionem ꝑdiorꝫ vt in.dicto.§.tutores et in.l.si ita
aūt in principio.ff.de admini.tuto Quinto si obmictat deffen
sionē ipuberū.l.impuberibꝰ.§.fi.ff.de suspec.tu.Sexto si vo
catus in ius non ꝯpareat vel copiā sui faciat dicta.l.impube-
ribꝰ.§.fi.et in.l.de creationibꝰ.C.sed et si q̇s.C.de admi.tu.
cū multis similibꝰ Scđo loco q̄situ fuit a q̇bus possint tuto
res accusari suspecti Et dic a parentibus agnatis cognatis Et
etiā a mulieribus dū tamen pietatis et non vindicto zelo ꝯsi-
deratis vt in.l.i.§.ꝯsequens.ff.de suspec.tuto ymo etiā ipsi tu
tores possunt se inuicem vnus alterum accusare.ff.eodez.l.iij.
in principio Et credo ꝙ tam mares ꝙ̄ femine q̇cunqꝫ et vnde
cunqꝫ fuerint possunt et suspectum tutorem accusare Oꝛ actio
quasi popularꝫ est dicto.§.consequēs Oꝛ vidimꝰ q̇ possint
accusar̄ curatores.et dic ꝙ hij q̇ tutores quia ea q̄ dicta sunt đ
tutoribus ꝓcedunt in curatoribus ex ꝯiunctiōe rubricarꝫ q̇ si-
mul de tutoribꝰ et curatoribus loquūt̄ Et vltra ꝑsonas q̄ pn̄t
de suspecto tutores accusare possunt adulti suos curatores ac-
cusare qđ pupilli nō pn̄t de suis tutoribus vt insti.de suspectis
tutoribꝰ.§.ꝯsequens et v̇siculo ipuberes.et in dcā.l.iij.Et qđ
dictū est tutores posse accurari intellige de oībꝰ siue sint testa
mētarij siue legitimi siue datiui insti.eo.§.ostēdimꝰ đ suspec.
tuto.Et ꝓcedit in tutoribꝰ et curatoribus minorꝫ furiosorꝫ ꝓdi
gorꝫ ventris et bonorum dicta.l.iij.§.nōstantū.Et notandum
est ꝙ accusatio suspecti locum habet in tutoribꝰ et curatoribus
q̇ gesserunt Nam si non possunt suspecti accusari sed remouen
di sunt.l.ee eniz.§.fina.ff.eo.et insti.eo.§.s añ ꝙ̄ Tercio
supra q̄situ fuerat principalit̄ corā quo possunt tutores ac cu-
ratores accusari Et dic breuiter obmissis argumētatiōibꝰ q̄ fi
eri possent ꝙ corā illis iudicibus vel magr̄atibꝰ a q̇bus dātur
de quibus supra visum est Quia ad eum pertinet destitutō ad
quē ꝑtinet institu.vt in.c.admonet et in.c.qđ in dubijs de re
nū.et in aucten.de deffen.ciuita.§ interim coll.iij.ff.de ori iurꝫ
l.iij.§.et cū placuisset:fac ad id.l.nichil tā naturale.ff.đ regu.
iu.c.vnico de rerꝫ ꝑmuta.li.vi.Et durat accusatio suspecti ꝙ̄tū

tempus tutele Quia finito tempore tutele cessat accusatio sed agendum est actione tutele dicta.l. iij de suspec.tu.§. queri et insti.eodem.§.sed si suspecti et. C.eo.l.ij. Proceditur autē in accusatione suspecti tutorum vel curatorum Quia ad habē tur iudices vel magistratus quorum cognitio est q facta delatō ne ac propositis causis suspicionū iquiritur veritas per magistratum vel iudicem et comperta sit remotio .Sed si tutor aliquo vinculo necessitudinis.vel affinitatis pupillo attinet non remouetur sed curator ei adiungitur.ff.de suspec..tuto.l.si tutor et vltra hoc punitur per.l.i.fi.ff. de suspectis .Sed qr pena nō est ibi taxata per tex.glo.summistas neq docto.,put specifice taxari potest quia multimodis potest male versari tutor i quibus diuersificaretur pena ideo relinquenda est arbitrio iudicis.ff. de penis.l.ij.faciūt que notātur i.l.nisi. C.de admi. tuto.et.c.de causis de offi.dele Effectus autem accusatiōis suspecti sunt q remouetur vel si sit cognat9 affinis vel patron9 adiūgitur ei curator vt dictum est Alius effectus est.qr probata causa suspicionis nō reponitur etiā oblata satisdatiōe per.l. suspectus et sequen.ff.de suspec.tuto Est et tercius qr si ob dolū remoueat efficitur infamis insti.eo.§. suspect9. Est et quartus qr punitur arbitrio iudicis vt supra dictū est Est pariter et quint9 qr ex propria eorum substancia omne detrimentū pupillis vel adultis quod ex male gesta vel indebite obmissa administratione substinuerunt .l.fi.in principio. C.de admi.tu. et in rubro et nigro. C.si tutor non gesserit An aūt accusatores se subscribere teneantur inspiciēdum esset an pro leuibus vel atrocioribus causis.et an sint persone cōiuncte vel remote scdm distictionē glo.et docto.in.c.sup hijs de accu.de quo dicetur.j. in titu.de accusa. Fuit etiam supra octauo loco q̄situm que sint tutoris ptātes ac auctoritates Et quidem tutorum vel curatorum ptās est prebere gerendis ad vtilitatem pupilli auctoritatē.et dicitur ad vtilitatem quia si pupill9 cum auctoritate tutorum ledatur restituitur.l. minoribus et.l. etiam. C.si tutor vel curator interuenerit .Est ergo regulare primo q vtiliter gesta per pupillum vel adultum sine auctoritate tutorum vel curatorum

non retractantur insti. de aucto. tuto. §. nam placuit et. C. de ꝓ
cura. l. nõ eo minus Secundo ꝙ inutiliter gesta per pupillos
vel adultos sine tutorum vel curatorũ auctoritate nullius sunt
efficacie insti. quibus alie. licet vel non. §. nunc admonendi et
in. l. si curatorem haben. C. de integrum restitutio. minorum
et in. l. obligari in principio. ff. de auctori. tutorum. Sed pro
limitatione harum duarum regularum sciendum est primo ꝙ
auctoritas tutorum vel curatorum debet esse spontanea et nõ
cohacta al's non valet. l. i. in fine de auctori. tutorum. ff. secun
do requiritur ꝙ in ipso actu interueniat dicta auctoritas et nõ
ex interuallo insti. de aucto. tuto. §. tutor Tercio requiritur ꝙ
pure interponatur et non sub conditione. ff. de aucto. tutorum
l. et si condicionalis Quarto ꝙ conditio sua fiat melior al's nõ
obligaretur etiam naturaliter. l. pupillus in princi. ff. de auc.
tuto. In adultis vero non hñtibus curatorem dicim⁹ ꝙ obli-
gantur naturaliter et ciuiliter siue fiant locupleciorꝫ siue nõ. ff.
de ver. obli. l. puberes cuꝫ sua materia. in actibus vero iudici-
ciarijs requiritur auctoritas tutorꝫ vel curatorꝫ ĩ ipõ ꝓcessu. C.
si aduer. rẽ iudi. l. cum et minores et q̃ legitimaꝫ ꝑsonaꝫ. l. mo-
mẽtane Qui si etiam ledantur in illo iudicio restituũtur. dcã. l.
cũ et minores Sed si auctoritas nõ ĩteruenerit ĩ iudicio. et tũc
aut fertur sentẽcia pro eis aut cõtra eos Et si pro eis valꝫ ẽt sñ
auctoritate ꝑ dictam. l. neominus de procura. C. si vero ꝯ eos
aut diffinitiue aut interlocutorie. si diffinitiue sentencia ẽ ipõ
iure nulla per dictã. l. cũ et minores. Sed si ĩterlocutorie valet
l. si minor. ff. de bonis auc. iudi. pos. Sed restituitur vt in dictis
iurib⁹ et. C. si aduer. venditionem pignorꝫ. in alijs aũt actib⁹
extra iudiciarijs puta in adeunda vel repudienda hereditate
et petenda bonorꝫ possessione nichil agunt sñ tutorib⁹ et cura-
toribus. ff. d̃ auc. tutorꝫ. l. obligari. §. hereditatẽ et. l. si ad pupil
lum eodem titu. insti. eodem. §. neqꝫ Adultus vero adeũdo o
bligatᷣ sed restituitᷣ. ff. de acqui. heredi. l. impuberibus et de tu.
et cura. da ab hijs. §. i. et in eo differt adult⁹ a pupillo Unũ
generale non obmicto ꝙ vbicunqꝫ pupillus maior infante fit
locupletior in ꝯtractu etiã sine tutorũ auctoritate fctõ obligatᷣ

non tantū naturaliter sed etiam ciuiliter et cōpetūt actiones ciuiles contra eum etiam ex illo cōtractu descendētes.l.ß mihi in pri.ff.comoda. Si vero sit mior infante tūc nō danf actioēs ciuiles ex illo cōtractu descēdētes cōtra eū. Sed alie generales rei ven. ad recuparandum ea q̄ penes illuz existunt.l i.§.fi.cum l.sequen.ff.comoda facit ad hoc optime.l.si me et ticium.in fi ne.ff.si cer.petatur. Et quod dictū est in iudicijs requiri aucto. tutoꝝ nō solū ꝓcedit in ciuilib⁹ sed ēt in crimnialib⁹ vt in.l. clarū.C.de auct.presten. Item nota ꝙ pupill⁹ cōtrahere pōt cū tutore auctorisāte alio cū tutore.l.pupill⁹ in.prin.ff.de auc to.tuto.l.fi.C.de auct.presteñ. Quero si tutor est presens in actu vel contractu pupilli et tacens vtrum videatur auctorisare taliter ꝙ sufficiat.glo.in.l.etiam.ff.de aucto.tutoꝝ post plura concludit ꝙ opportet ꝙ loquatur alias non videretur aucto-risare etc. Quesitum pariter fuerat que ad eorum spectant of-ficium et ad officium tu.vel curatorum spectat inuentarium ꝺ boni.pupilli vel adulti.conficere nisi fuerit prohibitus vt su-pra visum est. Et illud mox quo ordinatus est debet conficere l. tutorum vel curatorum.C.de administratione tutorum Et sub p̄ncia publicarum personarum puta notarij. C.de epi.et cleri.l. orphanotrophos.et coram iudice vel magistratu ar.ff. de administratione tuto.l.cyrografis et.C.de cura.furio.l.vl tima. Item iurare tenentur tutor vel curator de bene gerendo et pariter satisdare vt supra visuz est in sexto quesito nec debet gerere nisi prestito iuramento et facto inuētario.l.fi.C.arbi tu-te. Item debent tutor.vel curator.gerere illico quādo nouerit se datos legitime. Quia ssimilliter essent dati. Tunc nō impu-taretur si nō gererent .C.qui dare tu.l.neq3.ꝙ si ꝓponāt excu sacionez et in ea optineāt euitant periculuz nō gestionis Sed si subcumbāt tenentur.ff.de administra.tuto.qui iussus. Sed si plures sint tutores testamēto dati. Aut testator disposuit q̄s gerere debeat aut nō Et si non disposuerit omnes gerēt et om̄s tenebuntur. Si vero de vno cauerit ille geret et principaliter te nebitur. Excusso vero illo et eius bonis agetur contra ceteros Quia licet non gerant honorarij tamen fuerūt tutores cum es

sent obseruatores et custodes et imputabitur eis si ꝑmiserit ge
rere male gerentē et cur nō exegerint ab eo rationem assidue et
cur sollicite non curauerint qualiter versetur ille. Sed si plures
tutores velit gestiones regionibus vel negociationib⁹ diuide
re vel ꝙ vn⁹ vice omī inter se cōuenire ꝑtor. ꝑmictet et liberabū
tur q̇libet pro sua gestione. Et idē in curatorib⁹. ff. admīstra. tu
l. si plures. §. i. insti de satis tuto. §. ꝙ si nemo cuȝ sequen. duo
bus pertinet etiam ad officium tutoris pupillū morib⁹ bonis
in formare et instruere. ff. de administra. tutorū cū plures. §. cū
tutor. Item corpus pupilli et salutem eius debet tueri: ff. de
cura. furio. l. consilio. i. respon. Item debet deffēdere impube
reȝ si ab alio cōueniatur. l. tutorum. ff. de administratione. tu.
Alioquim remouetur vt suspectus vt supra visū est facit. l. euȝ
qui. C. de procura. Item debet pro minore promictere soluere
et in iuditio contra debitorem pupilli pro recuperando debit]
intendere. ff. de administra. tuto. si tutor et. C. eo. l. debitori-
bus Quod si nō fecerit tenet̃ ad interesse pupillo per dictam. l
si tutor Quia eam diligenciam adhibere debet in rebus pupil
li qualem in proprijs: ff. de administrati tutoꝝ. l. generaliter.
Et non solum debet exigere debita per alios sed etiā per se ip
sum al's: perpetuatur actio in eius preiudiciū. l. quotiēs. §. itē
si temporali. ff. de administra. tutoꝝ Et sufficit ꝙ ipsi tutores
vel curatores nomine pupillorum et adultorū vel ipsi pupilli
et adulti auctoribus tutoribus et curatoribus agāt vl' deffen-
dant. ff. de admīstra. tuto. l. i. §. sufficit Itē ꝑtinet ad coꝝ offici
um alimenta pupillis dare. ff. de suspectis tutorib⁹. l. iij. § au-
tor. Item pariter pertinet patrimonium pupilli tueri et guber-
nare dicta. l. consitio. ff. de cura. furio. Item refficere bona im-
mobilia et secūdum qualitateȝ operis taxabūtur expense. l. lex
que tutores. §. ergo: C. de admīstra. tu. Item pecunias pupil
li i ēptionem prediorum conuertere al's puniuntur. l. nisi. C.
de administratio. tuto. et. l. tutor qui repertorium. §. si depoī:
ff. eo. Et quādiu pecuniam indebite detinet sine cōuertēdo ad
vtilitatē pupilli tenetur ad interesse pupillo dicta. l. tutor qui
repertorium. §. vsure et. l. non existimo eodeȝ titulo; cum cōcor.

Et sicut tenetur exigere debita ita etiam soluere credita. Et ideo si non soluerit vectigal predij emphitheoticarij et ob nō solutiōez prediū amissuz fuerit tenet ad īteresse pupillo .l. si tutor. C. de administra. tuto. iniquas tamē causas p pupillo instituere nō debet al's tenetur ad interesse .l. polla. ff. de bņs quibus vt in dig. l. quotiens. §. sicut. ff. de admistra. tutor et l. nō est. C. eo. Et est notandū q si debitor debitū suū ppriuz repetat confitebitur se recepisse. Jtē si mutuo p se de pecunijs pupilli recipiat poterit se auctore p pecunia a se recepta erga pupillum obligare pro simili pecunia per. §. non tantum in dicta. l. quociens. Jtem ad offitiū tutorum ptinet res minor non alienare. to: titulo. C. de predi. minorum. Jtem nec cum decreto ex titulo lucratiuo potest transferre res minorum. l. fi. § cum autem. C. si maior factus sine decre. alie. fac. ra. ha. quod si ita alenauerit reuocare potest per. l. tutor ad vtilitatem. ff. de administra. tuto. et. C. de admistra. tuto. l. non omi. Sed tutores magnatum et potentū possūt aliqua pauca donare Quia liberalitas decet principes. Et tutor ea que decent pupillum facere potest. Et quia indecens esset principi pupillo remictere ambatiatas aliorum magnatum et principum sine aliqua premiatione. et sine aliquibus donis. Merito permictitur tutoribus talium principum. Et magnatum aliqua donaria temperata facere vt volunt docto. in dictis iuribus et canoniste in c. sedes. de rescrip. faciunt que. habentur in. l. ius alimentoruz ff. vbi pupillus edu. debeat et. l. qui filiū. e. titu. Jtē dotē dare potest sorori pupilli eodem patre nate. ff. de admi. tuto. l. cum plures. §. cū tutor. Et qr supra. visē sunt cause in qb9 tutor pōt de pecunis pupillarib9 disponere. Ponam9 q nō hēt pecunias pupillares p satisfaciendo creditorib9 maritēda sorrore soluēd. sallarij magistrorū pupilli emend. sibi. lib. vel equis et si magnas fuerit pro faciendo donaria ambassiatorib9 et alijs neccessarijs Queritur an et quomodo puidebit et dic q si stāt mobilia que seruando feruari non possunt vti fructus vestes et similia illa vendere poterit etiā sine decreto. C. de admistra tuto. l. lex q tutores imobilia vero desficientib9 mobilibus cū

decreto alienare potest ob es alienum soluendū: et ꝓpter dotes vel donaciones propt̄ nupcias dicta .l. lex q̄ tutores et ibi gol. et in .l. fi. §. fi. C. si maior factus et in .l. ob es alienum. C. de predijs mioꝝ. In quibus casibus permisse sūt alienatioēs rerum mobiliū minoꝝ minus dampnosarū vel affectatarū dicta .l. lex que tutores. §. Nec vero et in .l. si in ēptionē. ff. de minoꝝ: Et ideo cōmuniter obseruat̄ ꝙ fit inquisicio corā magistratu ꝑ modum summarie in formationis seu aprisie ꝙ p̄diū sit minus dampnosum pupillo et iudex vel magistrat⁹ cōstito sibi ꝙ in patrimonio pupilli non sunt peccunie numerate pariter nec mobilia nec suppetūt vsusfruct⁹ rerum inmobiliū. Et ꝙ neccessariū est venire ad fundoꝝ alienationē ꝑmittit tutori vēdere prediū quod reperit min⁹ dampnosū ex inquisitione seu summaria aprisia per eum facta vt fieri et obseruari cōsueuit in alienatione rerum ecclesiasticaꝝ vt in auct. hoc ius porrectum C. de sacro. sancte. ecclesie et in dicta vēditione sic legitime celebrata ad cauthelam emptoris ac tutoꝝ vendētis interponit̄ decretum. Postremo restat videre que veniunt in eius iuditio Et quid. §. quedam veniūt ex iuditio sine arbitrio directo con petente tutori contra pupillum. Quedam vero ex iuditio sine arbitrario contrario competente pupillo contra tutorem. Et de hoc sunt rubrice expresse. C. arbitrum tutele. et alia rubrica mixta. ff. de tute. et ra. distrahentis. vtrumqꝫ iudicium complectens vt ex discursu eius apparet. Causatur quidē hec actio ex tempore tutele Sed non compectit nisi finita ipsa tutela et hoc probat. lege si tutor. §. fine. in verbo coupetant. et .l. sequen. ff. de tutelis et rationibus distraheñ. Et dat̄ hec actio pupillo et heredi eius. Sed ipsi pupillo cum priuilegio pociozitatis .l. idem est. ff. qui po. impig. ha. datur etiam et in tutorem et heredes eius. C. arbi. tute .l. penult̄ Cauti tamē tutores vt euitent ne teneatur actione tutele pro hijs que administrant et in quibus inde male succedit conuocant dum talia gerimur parentes agnatos et amicos pupilli quoꝝ presentia releuat eū a mala administratione per. glo. singularem in .l. polla. C. de hijs quib⁹ vt indig. Qualiter autem detur contra heredem dic quod licet

heredes tutorum non sint tutores tenentur tamen in quibusdam quasi tutores. puta in incboatis contra deffunctum quod procedit si heredes sint masculi et legitime etatis. in quibus dolus eorum pot admicti Item in incboatis et perfectis per quondam tutorem tenentur heredes sicut tenebantur tutores tempore mote litis contra eum Nam tale iudicium transit ad here. quale fuit contra tutorem ff. de fide. et nomina ac here. tu. l. fina. §. paulus et. l cum ostendimus eodem titulo et. C. de heredi. tuto. l. i. et fi. Ceterum de proprio dolo et lata culpa tenentur heredes vt in dictis iuribus Reuertor ad actionem competentem contra ipsum tutorem et que veniant in ea. et dic primo venire res minorum Item res comparatas pecunia minorum. l. curator. C. arbi. tute. Item veniunt reliqua idest debita ex administratione ff. de administra. tuto. l. tutorem et. l. lucius. indubio tamen presumitur res non esse emptas peccunia minorum sed ex laboribus ipsorum tutorum. l. si defunctus que ad hoc est notabilis. C. ar. tuto. Sed licet presumptio faciat pro tutore admictitur tamen pupillus vel adultus per probationes tollere presumptionem. puta per confessionem tutorum vel per scripturam inuentarij cui statur in preiudicum tutorum. l. fi. §. primo et secundo. C. arbi. tute Item veniunt acquirenda que iuste acquirere potuit tutor et non fecit. l. eum et. l. quitquid eo. titulo quod procedit si talis acquisitio expediret pupillo per. l. pupillorum ff. de administra. tuto. que in donatione loquitur Et ideo tenetur pupillo ad interesse. et pariter cum ex rebus pupilli maiores fructus vel vsuras vel quid simile potuit percipere. ff de admini. tuto. l. siue. §. modestinus et. §. item Item veniunt gesta durante tutela Item et gesta finita ea Preterea sciendum est tutorem et heredes eius pupillo et heredibus eius teneri actione de rationibus distrahen. vt. ff. de contra. iudi. tu. l. ij. que locum habent cum in tutela gerenda rem ex bonis pupilli abstulit quod si furandi animo fecerit etiam furti tenetur et vtraque obligatur nec altera alteram tollit Et intentatur hec actio tempore quo actio tutele. ff. de tute. et rato. distra. l. i. § de rationibus et. §. considerando.

Sequitur rubrica de contractu feudali siue de feudis.

Conueniens est postq̄ supra vidim⁹ de contractu emphibeotico in titu. de loca. et coduc. vt aliquid de feudali subnotem⁹ Et quia diffusa ē materia ea que communi⁹ in practica ocurrunt adducam.

Pro cui⁹ euidētia deduco .xiiij. q̄sita et rn̄siones ad ea p q̄ patebit materia satis euacuata Quero ḡ primo q̄d est feu dū. Scd̄o quottuplex Tercio quib⁹ modis q̄ritur Quarto i q̄ bus rebus ↄstituitur. Quinto a q̄bus detur Sexto quibus de tur Septimo per quos fiat inuestitura. Octauo qualiter fiat. Nono de iuramento et forma fidelitatis Decimo q̄d iuris ha beat in re vassallus. Undecimo an et qn̄ possit alienari Duode cimo de feudi enictiōe Tridecimo de feudi amissione Decimo quarto ad quē defferatur amissum Ad primum respondet q̄ scd̄m sum̄ā et glosas legales et ciuiles feudū est begniuola actio gaudiū tribuens capienti cū huiꝰ retributione Hec diffi nitio colligit ex .c. vnico. §. i primis .i q̄b⁹ cāis feudū amictat̄ q̄ feudū amore et honore dn̄i acq̄rit̄ et datur. n̄ aūt peccunie p̄ textu de feu. da. mi. valuaso .c. vnico et melius d̄ feu. da. vi l. cōmi .c. i. Sed de iure canonico dicitur feudum cōcessio rei p homagio fctā ita colligit̄ i. c. ex diligēti. d̄ symo. Sed q̄ hoc sci re est modici effect⁹ in p̄ctica transeo ad scd̄m quo q̄situm fuit quottuplex ē feudū. ad q̄d ex mēte iuriū et doctoꝝ dicer̄ possu m⁹ q̄ tot sunt feuda seu species feudoꝝ quot sunt q̄litates p̄so naꝝ et modi dandi Quos ꝓsequor sic. nā quod̄ datur pure li bere et absolute exp̄sse vel tacite. exp̄sse puta q̄ īuestitura fit si plicit̄er et pure vel tacite q̄ sciēte dn̄o vassallus possedit faciē do ea que pertinent ad vassallum vt in capitulo vnico de con sue. recti feudi Et tunc tale feudum censetur qualifficatum ca lifficationibus que veniunt de natura recti feudi que sunt tres principaliter Prima respectu dantis Secunda respectu accipi entis Et tercia respectu successionis. prima respectu dantis. Q̄ dās nō pōt disuestire vassallum nisi īteruenīēte culpa vas salli vt in .c. vnico de natura feudi Secūda respectu accipiētis Q̄ accipiens tenetur ad fidelitatē domino q̄ feudum a fideli tate dicitur seu a fide .ca. nulla per quos fiat inuestitura. Nam

fidelitas de natura feudi venit quia vassall⁹ tenetur dño ad fidelitatem vt in .c. vnico qualiter vassallus iura debet fideli. in illis verbis sicut debet esse vassall⁹ dño in qua veniūt aliq̄ in faciendo. Et aliqua in obmitēdo de quib⁹ in .c. vnico q̄b⁹ modis feu. amicta Et in quibus causis feud. amictaꝛ et q̄ fuit prima causa benefi. amicten. Tercia erat respectu successorum in cuius successione de natura recti. feudi. pure et ab solute vt dictum est dati non veniunt nisi masculi vt in rubrica de succ. feu. cum suis concord. Alia plura possent deduci que possūt sub hijs tribus menbris comprehendi. Et de quibus per discursum aliorum quesitorum infra apparebit. Quoddam vero non datur pure sed calificate per adiectiones pactorum que caduntq̄ in omnibus menbris predictis. Nam primo potest pacisci. ꝙ vassallus non teneatur dño ad fidelitatem vt in dicto .c. nulla. Potest etiam pacisci vt etiā sine culpa liceat auferre feudum puta per lapsum temporis vt ī .c. vnico de cōtrouer inuesti. §. Item si vassallus et de conten. inter do. et vassal. §. fi. Pariter etiam potest pacisci circa tercium menbruꝫ ꝙ femine succedant vt in dicto .c. vnico de successione feu. §. filia cum concordā. Aliud vero datur sub alijs condicionibus et califficationibus califficatis et secundum qualitates personarum et califficationes contractuū feudaliū diuersifficantur. q̄litates feudorum. Nam primum si ab imperatore imperiale. Si rege regale dicitur vt in capitulo primo de feu. mar. et duca et in capitulo primo quis ducatur dux. mar. vl'. co. Si a persone ecclesiasticis detur ecclsiasticum dicitur. Si a temporalibus seculare vt colligitur in titulis de hijs qui feu. da. possessione et in titulo episcopū vel abbatem et in pluribus alijs titulis feudorum. Et seculare pariter diuersifficatur. secundum dignitates personarum. Et iterum cum feudum datur ab alijs inferiorbus imperratore vel rege puta duce marchione vel comite. E. tunc dicitur liberum feudum cum dignitate vt de alie. feudum in fine et de feudum mar. Et tale feudum apud uulgum appellatur honoratum seu nobile. Quoddaꝫ nō nobile seu nō honoratuꝫ quod est qn̄ percipitur a minoribus vassal-

lis seu valuasoribus vt de hijs qui feu. da. po. circa principi-
um et de natura feudi. c. i. Hodie tñ per quedam cōem vsum
oīa sunt in nomine quasi equata Et iste sunt species que pro-
ueniunt ex parte dantium infeudum Assignantur etiam a-
lie species seu differencie ex parte personarum accipientium.
Nam quandoqꝫ feudum datur masculis aliquotiens feminis
et sic quando datur masculis dicitur masculinum. Et quando
datur feminis dicitur femininum vt de lege corradi. c. primo:
§. profecto et de feu. femine. capi. i. et in pluribus iurib⁹ ꝓbat̄
passus predictus Et iterꝫ masculinū subdistīguitur. nā quod-
daꝫ datum est patri et alijs masculis descendētibus. et tale ap
pellatur feudū paternum quod transit ad descendētes mascu-
los vt in dicto. §. ꝓfecto et q̇ feu. dare possunt. §. cum vero et in
plurib⁹ alijs iurib⁹ coll'. x. Aliud vero datur filijs et illud vo-
catur feudū nouum. Dr de nouo datur vt in titu. q̇ testes sunt
necce. ad proba. no. inuesti. c. i. Et iste differentie accipiūt̄ ex ꝑ
te capiētiū Alio modo et vltimo diuersificātur iste spēs se-
cūdū diuersos modos et formas infeudandi Nā primo ali-
quotiēs datur sine aliquo seruitio Et tunc dr feudū honorifi
cuꝫ francum et liberum intelligendū tamen est ꝙ nō est a deo
liberū quin ad fidelitatem et ad capitula iuramenti fidelitat]
de q̇bus in. c. i. de no. fideli. for. teneatur Dr vt dictū ē de na-
tura feud venit fidelitas. Aliud vero qd datur cū retentione
fuicij quod fieri pōt vt in. c. fi. de capi. qui curiam vēdi et tale
non est nobile. nec per consequens nobilitat assumenteꝫ vt in
c. vnico. §. ceteri quis dicatur. dux. mar. vl' comes Datur eti
am aliquotieus ad perpetuuꝫ et aliquotiens ad vitam et tunc
dr ꝑpetuuꝫ vel tēporale vt de feu. mar. in prin et de aliena feu:
in fine. et de feu gar. et gastal Et de tēporali possent subici ex-
empla in materia vsusfructuuꝫ et in materia seruitutum de qui
bus potest quisqꝫ exemplificare Aliud datur sine conditio
ne Aliud cum conditione. et si sine conditiōe appellatur sim-
plex. et si cum conditione appelatur condicionatū que distin-
ctio colligitur q̇b⁹ causis amicta feudū in fine et q̇d sit inuesti.
§. penultimo et fi. et si de feu. contro. fue. c vassall⁹. Aliud vo

datur cum sacramento fidelitatis Aliud vero nō vt per quos fiat investi.c.nulla al's est.§.fi.et de capitulis corradi in prin: et q̄liter dn̄s a ꝓprietate.c.vnico in fine.quitq̄d tn̄ sit etiaꝫ si ꝑ pactū iuramentum remictatur adhuc tenet̄ ex natura cōtractus vassallus fidelitatē tenere dn̄o vt in.c.de forma.xxij.q.v.Et si comictat vassallꝰ in fidelitatem dn̄o malefidus censetur vt i dicto.c.nulla.et illi tales qui non prestāt iuramentuꝫ vel seruicium habent vnum ꝓ se.aliud contra se Primū contra se quia nō habentur pro paribus vt de cōtro.feu.iter pares termi.c.i. Et aliud pro se quia possunt dimictere feudū qn̄ volunt vt de vassallo qui contra cōsti.loca.c.i.glo.in.c.fi.de capita qui curiam vendi.Unum tamen singulare est q̄ vassalluꝫ dimictēdo feudū.adhuc tenet̄ ad seruicia que sunt in obmictēdo salꝫ non offendere ipsum dn̄m vel eius familiam vt in dicto.c.vnico in fine. Aliud vero q̄ꝫ importat homagiuꝫ simplex quod tn̄ homagium includit fidelitateꝫ vt in.c.indignum de regu.iur in antiquis et in dicto.c.de forma Aliud est homagium ligiū in quo ēt si nō exprimatur intelligitur auctoritas principis reseruata de iure iuran.c.venientes Et est glo.no.in cle.pastoralis sup verbo homo q̄ꝫ ligius de re iudi Et dicitur ligium quasi ligatum tenēs iurantem ita q̄ nō potest sine voluntate eius cuius ligius est homagium facere Actamen ex quodam communi vsu siue abusu plures faciūt homagiū ligiū dn̄is etiā sub alternis cum in istis feudalibus magis stetur consuetudini q̄ iuri.eo q̄ collatio.x.consuetudines feudorum dicitur vt vult glo.super verbo de nouo in.c.vnico de noua fideli forma.Et iste sunt differencie in modo et forma dandi in feudum.Alie vero sunt differentie que insurgunt ex qualitate intrinseca contractuū feudalium Nam quoddā est diuisibile.quoddā in diuisibile Regulariter tamen omne feudum est diuisibile vt si d̄ feu.fue.contro.capitulo omnes et de natura succe: feu.c.vnico Sed fallit in ducatu marchionatu et comictatu.ac baronia et similibus feudis dignitatem habentibus.c.imperialem.§. preterea ducatus de prohi.alie.feu.per frede. Est et alia natura feudorum Nam quedam sunt realia quedam personalia.

Et in idem recidit ista differentia cum alia quam supra posui de perpetuo et temporali. Nam quemadmodum perpetuum transit ad heredes sic et reale. Et quemadmodum temporale non transit ad heredes nec personale Quod autem reale transeat ad heredes probatur de feudi. succes. in principio. et si de feu. fue. contro. c. omnes fallit tamen in aliquibus dignitatibus de consuetudine vt in regno frantie quod transit ad filiu in quo sunt iura primo geniture. Superesset videndum qz multa sunt predia que non comprehenduntur sub qualitatib⁹ predictis cuius qualitatis erunt. et dic breuiter vt omnia comprehendas ꝙ aut predium recognoscatur ab aliquo aut a nemine Si recognoscatur cadit sub feudo vel emphitheosi. Et sub aliquo membrorum predictorum Si vero a nemine recognoscitur. tunc dicitur allodiale. quia a nemine recognoscitur. Et proprie dicitur allodium res que est libera. vt habetur si de feu. fue. contro. c. ij. et infra de pace. iura. fir. in fine de quo allodio loquitur glo. in. l. et si quis in. §. sed interdum. ff. de relig. et sump. fune et in. l. penultima. C. de ingenu. et manu.

Nunc redeamus ad tercium quesitu3 quo querebatur quibus modis feudum queritur. Pro quo premicto supra dictas species et differentias. ex quibus apparet per quos dari potest feudum. Et potest quis lacius videre in primo in principio. qui feu. da. po. et in. c. Item si episcopus vel abbas. §. idem iur est et in. c. si dominus qui. mo. feu. cõsti. po. et in. c. si quis inuestitus. qui succe. tenet. et in. c. clerico de clerico qui fa. inuesti. et in. c. qui a principe quis dicatur dux et in. c. si quis inuestiuerit de feu. da. vi. l. cõmuni et i. c. moribus si de feu. fue. cõtrouer. et in. ca. inuestitura per quos. fi. inuesti. in quibus iuribus et eorum concordancijs potest colligi per quos feudum dari potest. Sed omnibus calculatis secundum tempora nostra hoc querere modici est effectus et eo ꝙ in tantum est generalis feudalis materia ꝙ plures q̃ inter habere debẽtes nõ sũt enumerati multa habẽt feuda que tenẽt et dant et ab alijs recipiũt ita vt hodie sint redacti ꝯtractus feudales q̃si ad instar cõmuniũ ꝯtractuũ vt inter dãtes et recipiẽtes paucijs fiat delect⁹.

Nec aliud inspicitur nisi si dans habeat ad dandū vendēduz permutandum vel infeudandum. et accipiens ad soluendum Quibus presuppositis ad quesitum in forma respōdēdo quo querebatur quibus modis feudum queritur. et dicendū est ꝙ multis modis Sed presupponēdū est ꝙ feudū siue bñfi/cium quod idem est vt in. c. obertus. §. sciendum de cognitio. feu. non constituitur nisi in rebus soli. veluti in rebus immo/bilibus vel imobilibus coherentibus. Aut que iter imobilia cōputantur vt in dicto. c. obertus in fine Quibus scitis dicere possumus ꝙ feudum queri pōt quattuor modis Primo pacto Secundo pacientia Tercio successione Et quarto pscriptione Primū probatur. in. c. si quis quo tempo. miles et in. c. primo qui i mo. feu. consti. po. et in capi. vnico per quos fiat investi. Secūdum probatur in. c. primo vbi glo. super vbo illi⁹ notabilis de consue. rec. feu. Tercium pbatur in. c. vnico in fi. de cogni. feu. et in capitulo vnico de gradi. succe. in feu. Quartuz vero pbatur in. c. si qs per. xxx. §. si de feu. fue. cōtro et ibi vide Ad quartum quo qrebatur in quibus rebus costituitur Et respōdetur ꝙ queritur in rebus soli. aut solo coherentib⁹. aut i hijs que iter imobilia cōputantur vt in. c. vnico. §. sciēd de cogni. feu. et de no. feu. c. vnico in prin et que sunt regal'. c. vnico vbi numerāt res soli et solo coherentes et aliqua q inter imo/bilia cōputātur Quinto vero et sexto qsitis satis per pmis/sa responsum est saltez quatinus tangit quesitum a quib⁹ det Quatinus vero tangit quesitum qbus detur lacius respōderi pōt et dicim⁹ ꝙ dari potest pater vt i. c. i. de succe. feu. §. filia ibi feudo paterno Secundo filijs. c. i. §. sed cuz hoc iure q feu/da. po. Tercio nepotibus ex filijs vt i dicto. c. i. §. cū vo corra/dus Quarto fribus vt in eodem. §. cū vero. v. frater. et de hijs etiam habetur in. c. vnico de gradi succe. in feu. et de succe. c. vnico Quod autem dictum est de filijs intelligitur de naturali/bus et legitimis. non autem de naturalibus tantum aut legitimis tm. nō primū d naturalib⁹ vt. c. naturales si d feu. deffūc. fue. controuer. Nec de legitimis tantum vt in adoptiuis co. ti. c. similiter nec legitimatis vt i dicto capitu. naturales. Itē nec

ad filios de quibus pactum erat inter coniuges vt succederēt vt in.c.filij.nati.co.ti.et in.c.i.de filijs natis ex matrimonio ad morga.cōtracto. Ad feminas vero filias neptes et similes feudū regulariter nō trāsit.c.i.qui feu.da.po.§.hoc autem notandum et in.c.si femina in.c.an maritus.c.vnico.§.ad filias de gra.succe.in feu.licet ex pacto hoc fieri possit vt in.c.vnico. de benefi.femine cum suis concordancijs. Et in.c.vnico q̄ admodum feudum ad filiam ptinet. Et iterum quod dictum est de filijs intelligitur de aptis et ydoneys vt in.c. vnico.an mutus vel alter imperfec.reti.feu. Et iterum quod dictū est d̄ filiabus succedentibus intelligitur si ex filia extarent filij et filie tunc masculi excludunt filias vt in.c. vnico de eo qui sibi vel hereditatib⁹ suis. An autem hoc de consuetutine regni nostri procedat infra videbitur. Et quod dictum est de fratribus et nepotibus ex eis intelligitur qñ de feudi paterni successione queritur. Quia ad collaterales assendencium non pertinet vt in.c.vnico.§.is vero de gradi.succe.in.feu.nec etiam ad fratrē accipientis nisi hoc specialiter sit cautum in inuestitura vel nisi de comunibus bonis fuerit emptum vel vtriusq̄ nomine Itē si frater est inuestitus vtriusq̄ nomine dño sciente. Item si frater acquisiuit in hostem regis vt in.c.vnico de bene fra.sed ad collaterales descendencium bene nisi feudum esset nouum vt in titulo impr̄ lotharius.c.venire quia tunc collaterales succedunt vsq̄ ad gradū persone ascendētis i q̄ facta est infeudatio in alijs vero collateralibus descendēcium nō est limitat⁹ gradus vt in.c.vnico.§.hoc quoq̄ qui feu.da.po.et in.c.vnico.§ hoc quoq̄ de succe.feudi. Quesitum septio fuerat per q̄s fiat inuestitura et dic q̄ per oñs illos p quos feudū dari pōt vt in c.vnico p quos fiat inuesti. Et pōt fieri p se vel per pcuratorem seu nūcium vt in.c.vnico de not.feu.§.Item inuestitura. Octauo quesitum erat qualiter fiat inuestitura super quo si velimus competenter responder̄ opportet q̄ theoricam a practica queramus que habet̄ aut saltem colligitur ex.c.vnico quid sit inuesti.et ex.c.primo.per quos fiat inuestitura In praxi.vero seu practica non potest colligi certus modus propter diuersi-

tatem stilorum notariorum actamen substancialia et requisita de natura contractus vbiqꝫ obseruantur de quibus in.c. de forma.xxij.q.vltima et in.c.vnico de noua.fideli.forma. Et in effectu hec continere debet scilicet ꝙ sempronius dat ticio pro se et suis filijs nepotibus et pronepotibus omnibus imperpetuum descendentibus masculis videlicet naturalibus et legitimis etc. Talem rem etc.i tali. loco etc.sic confroñ.etc. Et inde inserantur generalia cum constitutione precarij et clausulis solitis apponi secundū vulgatum stillum notariorum cum iuramēto fidelitatis Aut alio iuramento secundum qualitatē feudi Et finaliter adiciatur inuestitura cum iuramentis et clausul' apponi solitis q̄ iā satis i stillo inoleuerunt q̄ colli possunt in dictis iuribus et in.c.i.de noua.forma.fideli.et queadmoduꝫ feudum ad filiū pertinet.c.vnico et de conces.feu.§.filia et extra de iure.iuran.c.ego. Et quia satis apud tabelliones hoc stillatū est sup̄fluū reliq̄r subnectere exempla. Sed remittitur stillo et praxi notariorum consuetudini prouīciarum et pactis contrahentium Nouum quesitum erat de iuramento et forma fidelitatis hoc est ad que quāta et qualia tenetur vassallus suo domino de quo habet in.c.vnico d̄ forma fideli et in c.vnico de noua fide forma.et in preallegato.c.de forma Et sciendū est ꝙ in dicto iuramento debet auctori.imperatoꝝ vel alterius supremi p̄ricipis vti dñi nr̄i frācoꝝ regꝭ excipi vt in.c.vnico.§.fi.de prohi.feu.alie per frede Verūtamē ꝙ ꝗ ex iuramēto fidelitatꝭ vassall⁹ teneat̄ ſuire dño in guerra seu bello.Hoc verꝫ nisi bellū sit notorie iniustum.aut guerra manifeste irracionabilis Quia tunc si non seruat ei in guerra nō p̄dit feudum vt in.c.dño gueraꝫ in prin.in titu.hic finit̄ lex.non tenet̄ etiam ad seruitiū vassallus dmīo suo si domins est excōmunicatus vl'bānit⁹ donec absolutiōe obtēta Et est notād̄ ēt ꝙ anq̄ feudū p̄pter ſuiciuꝫ nō p̄stitū p̄datur oꝫ ꝙ vassallus fuerit certificat⁹ et sūmat⁹ p̄ dñꝫ Et vbi dubiū ē an fuerit vel nō certificatus p̄sumēdū ē p̄ vassallo vt dicto.c.dño guerrā.§.ad hoc qñcūqꝫ.§ et si hec cōtra dñm faciāt aliud ē qđ p̄ dño fac̄ videlicet ꝙ in bello iusto vassallus tenet̄ iuuare dñꝫ cōtra q̄cūqꝫ alium

nō dominum vassalli etiam contra patrē fratrez et filiū vt ī dic to.c.dn̄o guerrā in fi Pariter ēt excusantur a seruitio psonali ī puberes vt in.c.si quis decesserit.si de feu.deffuncti Similiter et pupillus excusatur non solum a seruitio personali ymo etiā a iuramento fidelitatis donec pubescat vt in.c.si minori eo.ti tu. Sz q̄ritur an cum excuseꝛ a seruitio psonali et iuramēto fidelitatis ꝓ eo ꝙ nō ē in etate iurādi et seruiēdi Et sic cēsetur suspēsa fuit⁹ vsqꝫ ad tēpus pubertatis An saltē tenebiꝛ pupil lus seruire per substitutum.et videretur ꝙ n̄ teneatur p.c.si mi nori preallega.quod releuat eum a fidelitate et per cōsequēs a capitulis fidelitatis in quib⁹ cadit seruitiū psonale In oppo situ facit.c.inde ꝑrime seq̄ns qd̄ incipit si q̄s decesserit In vl timis verbis ibi dū dicit alius tn̄ ꝓ eo seruitiuz faciens admit tetur. Pro hoꝝ concordia distingue rem an pater īpuberis de cesserit in seruitio bello.seu guerra prestito dn̄o suo in bello iu sto videlicet ꝓ re publica Aut aliter decessent īfirmitate huma na in domo sua sine exercitio belli vel guerre. In primo casu procedat.c.si minori scilicet vt nec per se nec per interpositā per sonaz teneatur seruire intra pupillaritatem. Quia eius pater qui in acie decessit adhuc seruire per gloriam intelligitur et pre sumitur insti.d̄ excusa.tuto.§.sed si in bello.ff.ad.l.acquil.l.q̄ actione.§.si quis in colluctatiōe Si vero nō decesserit ī acie vł expeditiōe.sed morte naturali in domo sua tūc deseruiat p sub stitutū iuxta mētē dicti.c. si quis decesserit in fine Et hec sunt q̄ faciunt ꝓ dn̄is contra vassallos Nunc vero videdū est ad q̄ teneꝛ dn̄i vassallis.et clarum est in primis ꝙ tenentur red dere vices mutue fidelitatis vt in.c.vnico d̄ for.fideli. §.fina. Tenetur secundo dominus vassallo facta inuestitura inducerꝛ et mictere vassallū in vacuā possessionē quod si facerꝛ recuset te netur vassallo ad interesse et interim vassallus ad fidelitatē ser uandam nō tenetur.c.vnico.§.fina. et ibi glo.de noua fideli. for. Tertio ꝙ si dn̄s facta inuestitura et recepto iuramēto fide litatis nolit in possessionē mittere vassallū ex eo ꝙ dicat se pe nitere inuestiture n̄ liberabitur p̄stando interesse Sed compel litur ad tradēdū possessionē vt in.c.si.si facta si de feu. deffūc.

contro fue. Habet etiā vassallus aliud pro se quia licet vassal lus feuduꝫ alienare prohibeatur inuito domino infeudare ta men potest equali.c.si inter.§.similiter de legib⁹ cōradi. De cimo quesito respōdendo dicere possumus ꝙ vassallus in pri mis ꝑ inuestituraꝫ efficitur vtilis dominus ꝯpetitꝗꝫ sibi rei vē dicatio ꝯ occupātem et contra ab eo vendicātē exceptō oppo sitio et deffensio.potestꝗꝫ intentare ꝯfessoriam et negatoriam ratiōe seruitutū.c.vnico.§.rei autē de inuesti.d re alie.fac. Itē ꝙ per inuestituram non solū efficitur dn̄s feudi sibi infeudati Sed etiam incrementorū superueniencium ad feudum.c.vnico de contro.inuesti.§.fi. Tercio non solum efficitur dominus a crementorum quinymo etiā emponomatū siue meliorationū taliter ꝙ si feudum propter non existentiam liberorū vassalli redeat ad dominū dominus tenetur heredibus vassalli ad me liorationes aut ꝑmictere tolli.c.dn̄o guerrā.§.si vassallus in feudo in titu. hic finit lex Quarto quia oīns fruct⁹ rei feudalis vassallo pōt kalēdas marcij decedēte pertinēt heredibus vas salli vsꝗꝫ ad augustū dicto.c.dn̄o guerram.§.is consequenter

Querebat̄.xi.an et qn̄ feuduꝫ possit alienari. Et dic ꝙ regu lariter feudū est inalienabile de iure antiquo vt in.c. vnico in principio quali olim feu.siue de iure nouo vt in.c.imperialis.§ per multas de probi.feu.alie. per lotha et in.c. imperialem in principio de probi.feu.alie.per frede.glo.in verbo partem de succe.feu. Et ratio quare feudi alienatō fuit et est vtroꝗꝫ iure re gulariter interdicta clara assignatur in dictis .c.imperialis et imperialem.quia omnibus per alienationes ex haustis pos sent seruicia subtrahi et vires exercituum principum attenuari Et per inde res ꝑualica ob non deffentionem ledi. Et hec est regula quare feudorum alienatio interdicitur Plures tamē assignari solent exceptiones seu casus exceptati in quibus proce dit etiam de iure alienatio feudi Quarum prime possunt pre micti ex parte.alie vero ex toto Et ex parte videretur tollerabi liter de iure permissa alienatio per.§.i.in.c.vnico qualiter oliꝫ feudū vbi vidbatur fuisse permissa alienatō ꝓ ꝑte.i oppositū facit noua ꝯstitutō frederici ꝑ alle.in.c. imperialem in pri͂a.in

verbo vel partem Sed illa ratio antiqua nunq̄ fuit nec est ad huc bona. q2 rō prohibitiā alienationis q̄ de toto vtroq3 iure veteri et nouo ꝓcedebat locū habuit et habet in pte. Or quem admodum per alenatiōem tocius cessat seruiciū vassallaticu3 in totum. ita etiam ita per diuisiones alienationis feudi in tm̄ posset deteriorari feudū et tāta diminutō p vēditiones et alie natiōes occurrere q̄ null9 vassallo2 hēret de quo posset se vestire dūtaxat. et hoc sat] p3 ad sensu3 Nā si pmicteret̄ feudū cētū libra2 p pte vēdi remaneret feudū. l. Et si ite2 permicteret̄ vendi feudum quinquaginta remaneret feudu3 viginti quinq3 Et si de vigiti quinq3 remaneret feudū duodecim cū dimidia remaneret sex et quinq3 solidi Et si de sex et quinq3 solidis remaneret tres et duo solidi cū dimidio. de q̄b9 nō esset possibile solū se vestir̄ vestimēt] cothidianis Cū ergo mēs iuriū d̄ q̄b9 s̄. in nouo q̄sito sit q̄ vassall9 teneat̄ fuire dn̄o in hijs q̄ veniunt de natura feudi et forma fidelitat]. et per dictas pticulares diuisiones vassallus redigeret̄ ad ipossibilitatē p̄stādi. ꝯueni entissimo ifert̄ argumēto queādmod̄ in toto sic et i pte aliena tiōem interdici accedēte rōne legis quod in iure ē vallidissimū argumētū. l. adigere. §. q̄uis. ff. de iur̄. patro. et. l. cū mulier. ff solu. ma. Et cū p p̄missas alienationes cessaret rō infeudationis q̄ est vt vassallus ea que sunt fidelitat] p̄stet Merito intelligendum est inter dictam esse omnē alienatione3 per qua3 ab effectu fidelitat] recedit̄ de quo in. c. que in eccl'ia2 de constitutio Et hoc ꝓbatur ex dicto. c. imperialis. §. hortatu. et ibi glo. sup verbo vtilitas de probi. feu. alie per. lotha. Sed videndū ē an sint aliq̄ casus pmissi in q̄bus in totū feudu3 alienari possit. et videret̄ q̄ non p dictum. c. ipenalē in prin. Jn hijs v̄bis sanxim9 vt nulli liceat. etc̄. de probi. alie. feu. p frederi. p q̄ verba cēsetur interdict9 oīs mod9 alienandi ex eo2 tenore Ac tamē p eademmet verba elicitur prīa exceptio a regula predicta q̄ liceat alienare scilicet dn̄o consenciēte. Et hoc probāt illa verba sine pmissiōe domini ad quē feudū dignoscitur spectar̄ per que verba apparet q̄ volente dn̄o vassallus possit alienar̄ Et hoc sat] cla2 est p. §. sed si clictul9 veersi. si vero i. c. vnico de

alie.feu.qd si nolente dño alienatio facta fuerit reuocat per.c. fi.apud quem vel quos contro.de be.diffi.etiam pscriptiõe lõgi tẽporis nõ obstãte.c.vnico.§.ptera decapi cõradij s super est quõ an etiã nolente possit alienare. Et dic q aut loquimur de alienatione put est a seipso sclz vassallo abdicare.et tũc põt dño reffutãte seu remittẽte feudũ vt i.c.primo i fine d vassallo qui ptra cõsti.lotha.et remanet quiet a fuicijs q cõstituit i faciẽdo sed nõ ab hijs q cõsistũt in nõ faciẽdo vt ibidẽ apent tex vt supradictũ est põt etiã se i totũ exonerare vassall alteri sub infeudãdo vt in.c.imperialem de pbi.feu.alie p frede.§.illud quoq et ibi glo.super verbo aliũ Sz queri põt an in oĩs psonas censeatur esse inter dicta alienatio et distingue inter ecclia sticas et sclares Nã in eccliasticas phibetur siue alienatio fiat in ptractu vt in.c.vnico.§.inde põt de alie.feu.et ratio ibi assignatur Quia tñc feudum numquã reuersuruz esset ad dominũ siue in vltima volũtate vt in dicto.c.imperialẽ de probi.feu: aliena per frede in principio in illis verbis pro anima iudicare In secularib vero personis distinguendũ est in quos fiat alienatio scilicet an in coniunctos qui ab intestato successuri essent Et tunc in tales valet et tenent alienatio scdm glo.super vbo facta ita intelligentẽ tex.in dicto.c.vnico de alie feu.§.et si clientulus in fine in vsiculo fratri vero Et clarius probat in.c.i.de alie.feu.pater. Si vero extraneus quia iura pallega.prohibẽcia alienationẽ nõ corriguntur in hoc per exceptiones ilã firma manet.l.nam quod liquide.§.fi.ff.de penu.lega. Hodie tamen in ista nostra prouintia fiunt alienationes feudorum et emphiteosis irrequisitis dñis cum protestatione tamen in instrumentis solita apponi scilicet retento beneplacito et iure etc̃ Et maxime actento q in feudationes fiunt vassallis p se et suis heredibus et successoribus quibuscunq. Quo casu quia data est facultas vassallo hñdi.successorem censetur data facultas vendendi donandi vel alienandi in personas pmissas per ea q le.et nota.in.c.vnico de feu.nõ habente ppriã naturã feu. Et in tantũ hodie inoleuit iste modus in feudaudi apud nos q feuda deducuntur in omnẽ speciã ptract inter psonas

permissas: Cui consuetudini et vsui standum est per. §. fi. in. c.
vnico de alie. feu. Sed pone ꝙ vassallus volũtate dñi alienat
pure et simpliciter vel per libellum hoc est cum retentione ali-
cuius seruicij animi accidit postea quod ipse vassallus recupe
rat feudum ab eo in quem alienauerat Queritur quomodo et
qualiter tenebit vassallus post recuperationẽ feudi. Et dic ꝙ
si vassallus gratuite sine retentione seruicij alienauit cum vo-
luntate domini inde recuperãdo iure proprio habebit Sed si
cum retentione seruicij vassallus alienat feuđ. et de voluntate
domini. Et inde recuperat non retinebit iure proprio. vel pro
beneficio Sed ad libellum hoc est sub qualitate sub qua tran
stulerat vt i capitulo vnico quid iuris sit si post alie. feu va. id.
recuperet et clarius in. c. vnico in fine de inuesti. de re. alie. fac.
Notãdum tñ est ꝙ si alienatio facta fuisset sñ volũtate dñi
et postea vassallus penitẽcia ductus recuperaret ꝑ hoc nõ pur
garetur vicium apertionis per dictum. c. vnicum. quid iuris sit
in prin. Quod verum est si vassallꝰ sciẽter alienet secus si igno
rãter quia tunc non apperitur per. c. vnicũ de contro inter. do.
et empto. Similiter nec purgat̃ viciũ ymo ingrauatur ꝑ simu-
lationẽ ꝯtractus si vassallus sub colore infeudatiõis vẽdat vł
ꝑmutet fingens precium vẽditiõis esse ꝑcium inuestiture vt in
§. callidis de probi. feu. alie. per frede. Sꝫ q̃ritur an vassallus
irrequisito dño possit permutare. et dic ꝙ non per. c. si q̃s quo
tempo. miles. Sed iterꝫ queritur an si dñs alienet castrũ vel cu
riã ad causam quorꝫ habeat plura feuda. an ex dicta alienatio
ne censeantur alienata feuda vel beneficia si specialiter dictum
non fuerit. dic ꝙ non vt in titu. si de feu deffũc. c. in generali et
de capi. qui cu. c. i. Notãduꝫ etiã est ꝙ in alienatiõe allodij
nõ venit districtus et iurisdictio dñi sub cuius districtu et iu-
risdictione. allodiũ consistit. c. vnico de pa. iura. fir. §. ad hoc q̃
allodiũ Dubitat̃ etiã an possit in dotẽ dari et varij varia di
cunt cõmunis tamen oppinio videtur ꝙ qñ vassallus accipit
feudũ pro se et suis vt cõmuniter fit Tũc põt in dotẽ dari vt in
c. i. de eo qui inuesti. a sempro acce. et in. c. i. đ eo. q̃ sibi et here.
suis nota in. c. q̃ i eccliarꝫ đ ꝯstitu. Sꝫ nũc ponamꝰ ꝙ aliq̃s ꝑ

hibitus alienare vult reffutare feuduz in manu dñi ad fines ꝙ dñs de illo iuestiat eum in cuius renũciat fauorẽ seu reffutat An dñs poterit alteri ꝙ ei in cuius fauore renũciatio seu reffutio facta est conferre. Et dic ꝙ si renũciatio facta ẽ in fauorem ab intestato succedere debencium nõ põt alteri conferri et non nocz infeudatio alteri facta. Si vero facta sit in fauorẽ non debenciũ succedere puta extraneis. Et tũc in optione dñi est retinere vel cui voluerit conferre nisi renũtiatio fuerit cõditionalr̃ quia tũc nõ posset obstãte cõditione renũtiatiõis ar. eoruz que habent̃ in. c. vnico de rez pmuta in sexto Et qz diximꝰ ꝙ vassalus feu. irrequisito dño alienare nõ põt querit̃ an ecõtra et dic ꝙ nõ nisi alienz in equalẽ vel in potentiorez. Quia alienando in minorem fit preiudicium vassallo per ea q̃ legũt̃ et notãt̃ in c. si inter. §. ex eadẽ de. l. conradi. et in. c. beneficiũ si de feu. def func. Similiter vbi dictũ est ꝙ vassallꝰ possit infeudare intellr̃ dum tamen inequalem vel maiorem. Quia alienãdo ĩ minorez preiudicaret dño dicto. cꝰ §. si inter. §. similiter. Duodecimo querebatur de feudi enictione. Et prima fatie videretur ista q̃stio superflua. Quia in feudo. est quedam donatio. §. in pmis in. c. vnico in quibus causis amictatur. Sed ex donatione que incipit a traditione donator non tenetur ꝺ̃ enictione. l. aristo. § fi. ff. de dona. Ergo idem in feu. In opositum facit printipiuz dicte. l. aristo. ꝙ ex donacione causata donator teneat̃ de enictione quia habet mixtum negociũ. Et cũ hoc motiuo trãseũt iura feudalia disponẽtia dñm teneri de enictione vassallo. Sz est videndũ de quali ꝓ quo distinguendũ est an dñs ignorãs rem posse enincti tradiderit. Et vassallus pariter ignorans rem enincabilem acceperit. Et tunc cadit enictio simplex seu simplicis valoris rei feudalis Si vero vterqz sciuerit rem posse enict Tunc non tenetur de enictione nisi specialiter sit cautum. Si vero dominus sciuerit et vassallꝰ ignorauerit tenetur dñs vt in c. vnico in printipio de inuesti. de re alie fac. Sed queritur cum regulariter de iure emptor teneatur de numciare venditori enictionem antequam venditor teneat̃. l. si rem quã mihi. §. fi. ff. ꝺ̃ enictione. An idẽ sit ĩ feu. Et dic speciale in feu. licere vassallo

agereet conueniri etiaȝ non certifficato dño.c.si vassallus si de
feudo.deffunct.et.c.vnico de contro.inter vassallum et alium
de beneffìcio. Sed ponamus ꝙ dñs fuerit vocatus ad deffen
dendum causam euictionis per vassallum et inde subcubuit
vassallꝰ.tūc dñs tenet̃ vassallo ad extimatiōeȝ rei feudalis hi
ta ꝯsideratiōe tēpoꝝ rei iudicate Et si nō possit dar̃ simile feu
dū tenetur dare cautas peccunias cōuertādas in emptionē fū
dorum feudalium similis valoris prout hec probantur in.c.
vnico si de feudis vassallus ab aliquo īterpella fuerit et dñs
eum deffendere noluerit cum ibi glosatis hodie tamen comu-
niter prouideretur in ipsis contractibus per stipulationem ex-
pressam et quasi superflue relinquuntur iste iuris cōmunis spe
cialitates. Questitum decimo tercio fuerat de feudi amissione
hoc est querere quibus modi et causis feudum amictitur pre-
micto igitur ꝙ regulanter feudum sine culpa non amictitur.c.
i.inprincipio de natura feud.et de feu.sine culpa non amit.c.
i.et quo tempore miles.c.iij. Dictum est regulariter quia ali-
qua feuda reuocantur ad nutum vt supra dictum est in alijs
vero restat quesituȝ. Et dic ꝙ tot quot sunt modis contra veni
endi forme iuramenti fidelitatis noue siue veteris comprehē-
se in duobus capitulis et titulis contiguis vno de forma fide
litatis et altero de noua forma fidelitatis resolut] in illo ver-
siculo in dicto primo capitulo posito; silicet incolumen tutum
honestum vtile facile et possibile qui tex. ibidem exponit̃ hoc
modo incolumen hoc est ne sit in dampnum domino de cor-
pore suo. Et ideo vassallus deserendo dominū in bello in def
fensum et non prouidendo eius in colummitati. priuatur feu
do in capitulo vnico in principio quibus modis feudum ami
tat̃ et i.c.vnico. §. Itē qui suū que fuit prima causa bene ami
ctat. Item si potuit liberare dñm a morte et non liberauit feu-
do carebit.c.fi.de aliena feu.pater. Item si ꝑsonā dñi affalia
uerit vel castrum eius vel vicum etiam alienum sciens dñm
vel dominam ibi esse vt in dicto capitulo vnico qui mo. feu.
§.similiter et i capitulo vnico.§.porro que fuit prima causa vł
impias manus in personā dñi vbicunqꝫ ingesserit.vel morti

eius veneno gladio vl'alit insidiat9 fuerit in.c.vnico que fuit prima causa.§.porro et itellige cū effectu scilꝫ ꝙ sequat effect9 Quia per solas insidias affectās non punitur.c.si voluerit de capi.qui cur.vendi. Et idem si proditorie occidat familiares dñi simul cū eo habitantes vti si frēm dñi. Aut nepotē ex filio vt in dicto.c.vnico qui mo.§.si frēm .Et ad.c.si quis in titulo An ille qui interfecit frēm etc. Respondet ꝙ ibi fr non erat de familia. Vel secūdo non fuit occis9 ꝓditorie vel tercio nō ꝓdit vt applicetur domino sed ꝑueniat ad agnatos. Item idē d q̄cunqꝫ persona coniuncta dño in qua parricidij crimē occurrit vt in dicto.c.vnico que fuit prima causa.§. si vero non i dñm Et sunt ille persone in quibus parricidium incurrit in ascendētib9 et descendentibus in infinitum. In collateralib9 vero in fratre et sorrore patruo auūculo amita consobrina consobrino et in quibusdam affinibus vti vxore nuri genero socru victrico priuigno priuigna et in legitimis parentib9 vti patrono et patrona de quo in.l.i.et.l.frater et.l.sed sciendum et.l.cum pater de parri. Et quod dictum est de offensa in personaꝫ dñi nō soluꝫ procedit si ex persona vassalli ingeratur iniuria facti ymo etiā si per filium vel alium domesticū vassalli dñs offendat.c. imperialem.§.insuper de probita feu.per frede. Sed liberat vassallus adducendo offensorē ad dñm qꝛ per hoc disauoare hoc est ratū nō habere videt. Similiter si vassall9 vassalli dñm offenderit et vassall9 requisit9 a primo vassallo vt dño offēso satisfaciat si nō fecerit priuat feudo.S nō reuertit ad ꝑmū dñꝫ sꝫ ad vassallū quia per requisicionē quantū est in se purgauit vicium vt in dicto.c.imperialē. §.illō cꝫ. pariter amictitur retēto themate predicto si ille primus vassall9 offēdit dñm et euocat a secūdo vassallo ad ipsum dñm quia resoluto iure datoris resoluitur ius acceptoris dicto.c.vnico qui.modi.feu.§.rursus. Item si dñm accusauit vel in causa accusacionis testimoniuꝫ contra eum dixit priuand9 est feudo vt in.c.sacramētū.§.similiter de cōsuetu.rec.feu. Iteꝫ si delator dñi fuerit dicto.c. vnico que fuit prima causa.§.sed et qui delator in capitulo grauē de exces.prela. Iteꝫ et si pro delatore fideiussit vel suo testimonio

cum iuuit spōte vel fuit spoñ. aduocatus contra dñm vel si sen tentiam cōtra dñm tulit que fuit reparata ī casu appelli ꝙ vid et limita vt in glo. magna in dicto. §. sed et qui delator que fu it pma causa. Itē si potuit dñm inclusū liberare et nō liberauit vt in dicto. §. sed et qui delator Sequitur tutū et sup isto vbo ca dunt alie cause beneficij amictēdi cōcernētes deffect⁹ circa tui/ cionem psone et exponitur in. c. de forma fidelitat] Istud vbū tutuz hoc est ne sit ei in dampno de secreto suo vel de municio nibus suis per quas tutus esse potest Super quo cadūt casus sequentes in quibus beneficiū amictitur. Primus si cū inimi cis sui domini amicicias copulauerit. c. vnico. §. preterea que fuit prima causa cōtrario sensu quia cū teneatur reuelare inimicos dño ergo faciēdo pacē cum eis tenet eos secretos ꝯtra formaz fidelitatis ꝓ hoc etiam est glo. ordinaria in. l. i. §. cum patron⁹ super verbo cum inimicis. ff. de offi. prefec. vr. Item sub hoc membro cadit Si vassallus secretuz domini reuelet vt in. c. v nico de no. for. fideli et ibi glo. sup verbo paudaz que limitat de secreto reuelato in dāpnū domini Item et sub hoc mēbro cadit si vassallus presciuit cōtra dominū quemlibet a saltuz vl' mortē vel captionez vel eius patrimonij iacturam et dñm nō cercioravit ꝗcicius potuit vt dñs posset periculū euitare dicto c. vnico. §. preterea que fuit prima cā. be. amicteu. Item si do/ minus guerram facit et eum non adiuuet vel deffendat. c. do/ mino guerram cum distinctione tamen de qua in textu scz si iu stum fuerit bellum debet eum adiuuare aggrediendo et deffen dendendo Si vero iniustuz debet eum adiuuare deffendēdo Sed in primo perdit in secundo non ꝓpter tacitam exceptionē Et in bello iusto tenetur dñm adiuuare contra patrem filium et frēm sed non contra superiorem dñm dicto. c. dño guerrā in fine. Honestum quod verbum exponitur per textum vbi su supra de forma fidelitatis hoc est ne sit domino in dampno de sua iusticia vel de alijs causis que ad honestatem eius per tinere videntur. De quo faciamus duo mēbra primum qua/ tinus concernit iusticiam sub quo membro cadunt casus se/ quētes scz quādo vassall⁹ denegat domino suo iusticiā facere

dicto.c.vnico,que fuit prima causa.§. Item qui domino. Et possent hic applicari alij casus de quibus supra diximus scilicet quando dominum accusat denunciat testificatur vel iudicat Secundum menbrum premissum quando vassallus facit aliquid contra honorem domini et eius honestatem continet casus sequentes. Primo si dominum cucurbitauerit vel per eum non steterit. Item si cum vxore domini turpiter luserit. Item si cum filia domini aut nuru aut nepte ex filio. Aut cum sorore domini habitantibus in domo domini concubuerit prout hec colliguntur in dicto capitulo vnico qui modo feu.§. Item si fidelis. Idem si vxorem domini conatus est tradere adulterandam inimicis domini vt colligitur ex glo.super verbo cõcubuerit.in dicto.§. Item si fidelis. Et idem generaliter si quiscunque graues et inhonestas iniurias honorum nominis et fame domini denigratorias intulerit.c.vnico que fuit prima causa.§.porro versus vel alias. Utile.hoc verbuz exponit tex supra de forma fidelitatis vtile hoc est nescit dño in dampno de suis possessionib⁹ Et sub isto articulo cõprehẽdunt̃ ca. premissi de accusatione et denũciatõne q2 nõ possũt fieri sine dãpno bonorũ. Item quãdo prestat aduocationẽ in cã cõtra dñm vt in prealle glo.in.§.sed et qui delator.que fuit prima causa et de alijs infra exempla subnotabimus Facile hoc verbuz etiam exponitur vbi supra in.c.i.de forma.fidelitatis vt scilicet qd facile est et leuiter expleri potest.nõ reddat difficile.et idem de verbo possibile quod etiã exponit̃ ne id quod est possibile impleri et expleri dño reddat impossibile de quo facile ẽ exẽpla subnotari Adhiciendum est q nõ sufficit q vassallus abstineat a dando consilium auxilium aut iuuamẽ 9 dñm.quia vltra hec q requisitus de dãdo consiliũ dño illud det alioqn si dare recuset comictit vt in dicto.c.vnico de forma fideli.§.sed q2 itẽ nec sufficit q vassall⁹ abstineat ne dãpnificet dñz in bois q hz ymo oz q iuuet dñz ad recuperãdum iã amissa.et recuperata deffẽdat ne iterz amictãt̃ vt i.c.vnico de no fideli forma. qui vltimi casus 9prehendi pñt sub verbo tutuz Ultra hec perdit bñficiũ seu feudum vassallus qui hitũ religionis assumit

c.vnico de milite vassallo qui ar.belli deppo.quia factus mi
les dei desinit esse miles seculi nec pertinet beneficium ad eum
qui nō debet gerere officiū Itē idez si efficiatur clericus vt in.c.
qui clericus efficit si de feu.deffunc. Item si efficiatur mut⁹ sur
dus cecus claudus vel al's inhabilis ad seruitiū priuat vt in ti
tu.an mutus.c.mut⁹ Itē ꝯmittitur si vassall⁹ neget feudū vel
feudi partē vel ꝯditiōem feudi de lege.cōra.c.ij.et.c.vassallus
in vtroqꝫ si de feu.deffunc. Itē appent feudū dn̄o si vassallus
sine ꝑmissiōe dn̄i feudū alienet vt in ti.de ꝓhi.feu.alie.ꝑ lo-
tha.et ꝑ frede. Nec submouet dn̄s ꝓscriptione x.vel.xx. ānoꝝ
vt i.c.§.preterea et ibi glo.super verbo ꝓscriptiōe decapi.cōra.
Et procedit siue in totum alienet per iura predicta siue in ꝑtem
quia pro parte priuatur que fuit prima cā.c.vnico.§.illud eni
certū et in.c.si vassall⁹ de.va.ꝯ.ꝯsti.lotha Postremo et gn̄a
liter vassallus amittit feudū si quomodocūqꝫ sacrō fidelitatis
et capitulis in eoꝫ ꝯtēs ꝯuenit vt in.c.vnico ꝺ for.fideli.et in
c.de no.for.fide. Et ideo si negz feudū et ꝯmittat ꝑdit ius qꝺ
i feudo hēbat per lec.et no.in aucten.de trien.et semi.§.illud
ꝙ in iudicijs coll.iij. Illud aūt sciri oz ꝙ licet oliz ꝑmissum es
set vallis ifeiorbus qn̄ vellent auferre feudum hoc tamē ho
die correctum est per.c.i.ꝺ natura feu.in fi.et ꝺ feu.da.minimis
valuaso.c.si minores qz feudū sine culpa amitti nō debet vt
supra dictū est. Et si iudex prudēs cognoscere velit qn̄ et ex qꝫ-
bus causis vassallus priuari debeat bn̄ficio seu feudo ꝓpone
re dz istā ꝯsideratiōez et doctrinā quā dat tex.in fi.hic finit lex
c.vnico.§.ad hoc ꝙtocūqꝫ.q admonet iudices ꝓ̄ptiores es
se debere ad soluendū vassallos qui īpetūt de īfidelitate et ap
tiōe ꝙ ad cōdēpnandum Secūdus ꝯsiderare magnitudines
ingratitudinū ex parte vassalli quomodo eni vassallus ꝙ hui
liter ꝙ deuote ꝙ benigne ꝙ fidelit erga dn̄m suū debeat se ha
bere potius ex naturali et bonis curiaꝝ ꝯsuetudinibus pōt ꝑ-
cipi ꝙ aliq̄ lege aut scripto aliquo possit ꝯprehēdi.c.vnico.§.
si qs eniz dixerit i qui.cau.feu.amitta. Et hito tēperamēto ho
rū cementoꝝ cum prudētia iudicātē iusta et equa ꝓdiet senten
tia Quia nō semꝑ opportet iudices ad textuū rigores īclinari

vbi aliqua equitate scripta potest iuuari Amictit etiam feudū vassallus qui tempore debito nō petit inuestiturā a dn̄o feudi scilicet infra annum et mensem in successore.c.vnico q̄ tempo. miles etc̄. Aut infra annuz et diem in emptore vl'al's acquirē te vt.§.preterea.c.imperialem de probi.feu.alie per frede. vel intellige.§.preterea in non milite et dictum.c.vnicum de mili. vas'in milite.quod procedit.tam in successore accipientis q̄ dantis nisi iusta causa interuenerit velud mortis inimiciciarum capitalium vt in capitulo vnico quo tempo.miles. Uel infancia vel pupillaritas capitulo si quis si de feu de func.vel si dn̄s sit tali crimine notatus q̄ vassallus ad eum honeste et salua consientia accedere non possit dicto.c.i.quo tempo.mi. et ibi glo.super v̄bo infamia vel iusta absentia abscens dicto c.i.in fine. Sciendum tamen est q̄ si dominus post elapsū tēpus predictum recipit seruicium vassalli sine protestatione remittere videtur ius apertionis et commissi glo.fi.in dicto capitulo.i.quo tempo.miles priuatur etiam feudo vassallus qui requisitus recognoscere et fidelita.iurametum prestare recusat vt in.c.vnico que fuit prima causa.§.est alia causa quod procedit in feudis sub fidelitate traditis vt ibidem. Et etiam tamperamentum recipit dum tamen dominus recognitionem et fidelitatem recognosci tēporib⁹ debit] petat Quia si omi anno peteretur per hoc non priuaret̄ vassallus capitulo et si vassall⁹ si de feu.de func. Nam quantocū q̄ tempore steterit vassallus dum temen domino petenti recognoscat et fidelitatem ac seruicium prestet non priuatur.c.licet vassallus.eodem.titulo et melius in.c.domino guerram in.ti.hic finitur lex qui.tex remittit omnia arbitrio iudicantis scilicet vt ex peticione et responsione arguat an sit contumatia vel non. Et nota verbum diu in dicto tex.positum per quod importatur tempus decem vel viginti annorum vt nota.i.l.ij.in glo.diu.C.de aqui.pos.vl' remittitur.arbitrio iudicantis vt ibi glo.quam sequitur hodie consuetudo et comunis obseruantia dominorum habenciuz emphiteoses et feuda.qui non faciunt recognosci per emphi. vel vassallos nisi d̄ decēnio ī decēniū que cōsuetudo ē tenēda

Nam si passim possent emphi. vl' vassalli artari ad recognoscē
dnm. Et non recognoscentes priuari multi pauperes rudes et
indocti. emphiteote et vassalli credentes non male agere sine
culpa suis emphiteotibus et feudis quod nō licet priuarentur
Item appitur feudum si vassall⁹ etatis legitime non fuerit cū
domino in expeditiōe vel aliū pro se miserit dño acceptabilē
vel dño pro quātitate feudi stipendia milicie ꝑsoluerit requisi
tus conuict⁹ feudum ꝑdet de pace iura fir. §. fi. Et dicitur quā
titas debita stipendij feu. qñ vassall⁹ qui nō vadit vl' mictit ac
ceptabilē ad expeditionē dimidia pars reddit⁹ feudi. vni⁹ an
ni vt in. c. imperialem. §. firmiter de ꝓhi. feu alie per frede Itē
priuat̃ feudo nō culpa sui sed vitio cōtractus vt quādo ī frau-
dem dñi dat ad longum tempus ꝑ modum ɔtractus libellariſ
hoc est cum retētione certe pēsionis vel partis fructuū vt in. §.
rursus qui ;mo. feu amicta. Adde generalr̃ priuatur vassallus
feudo ex omnib⁹ causis ex quibus pōt quis exheredari vl' ma
trimonia cōtracta dissolui vel donationes reuocari que satis
sunt in iure diffuse. Et quilibet curios⁹ lector per se poterit per
quirere finaliter aduertendum est ꝙ quia vsus et obseruantia
feudorum variatur secundum consuetudines et ritus prouin-
ciarum et locorum ita vt vix in ipsa materia certa regula possit
dari vt in capitulo vnico de cog. feu. ideo compillatores vsuū
feudorum voluerunt ꝙ pro cauſ et casibus nō comprhēsis in
x. collatione vsuū feudorū recurrat̃ ad scripta de iure communi
vt in dicto. c. vnico de cogni. feu. vltimo q̃ritur vtrū dñs ꝑuet̃
ꝓprietate feudi. aliquo casu et dic ꝙ sic. qꝛ quēadmodum vas-
sallus tenet̃ dño fidelitatē seruare sic et dñs vicē suo vassallo
reddere debet alioquin malefid⁹ censet̃. §. fi. in. c. vnico de for
ma fideli. et dr̃ comictere quasi feloniam vt in. c. dño si de feu.
deffunc. et ideo amittit ꝓprietatē. c. vnico qualiter dñs ꝓp̃eta
priuetur. vltimo quesitū fuit ad quē defferat̃ feuduz amissū et
distingue Quia aut querimus de feudo amisso culpa vassalli
Aut d̄ feudo amisso vicio ɔtractus qꝛ aliter et aliter obſuatur
deuolutio feudi quādo ꝑ culpā vassalli vel qñ ꝑ viciū ɔtract⁹
prout per exempla apparebit Et primo si per culpam vassall⁹

priuetur feudo per eum habito priuatur ipse et filius eius nisi
de nouo acquirant a domino et non stent alij successores quia
si starent alij sub motis filijs qui vocarentur ad feudũ postꝙ
semel esset aptum in fauorez illorum venientiũ ad successioẽz
non posset gratificare seu de nouo infeudare filius ꝓpter ius
iam quesitum dictis ad successionem venientib⁹ vt in.c.vnico
si va.feu. priue.et in.c.si vassall⁹ si de feu.deffunc.fuerit cõtro
et ibi glo.quod procedit de iure feudoruz. Sz de iure comuni
filius qui non consensit felonie non priuatur a successione glo
fi.in.l.ad optimun.ff.de in ius vocan. Sed hoc non procedit
in feudo ecclesiastico. Quia licet vt premissum est in temporali
pater preiudicet filio perpetuo secus est in prelato ecclesie quia
per culpam per eum cõmissam non priuať ecclesia nisi durante
vita episcopi abbatis vel alteri⁹ ꝑsone ecclesiastice feuđ.tenẽt
in fidelis de cap'lis cõra.c.vnico.§.fi. Itẽ si fuerũt duo fratres
et vnus inuestituram feudi accepit si postea feudũ cũ fratre di
miserit et ille q̇ feudi partẽ accepit postea pl⁹ mediate vẽdidit
et sine berede legitimo decesserit feuduz ad dñm reuertitur.vt
c.vnico.§. Item si fuerit quibus modis feu.amictitur. Item
ad vertenduz ꝙ vassall⁹ nõ priuať feudo ex omĩ alienatione
nisi ex ea quam scienter facit vt in.c.de probi feu alie per lotba
et in capitulo.pri.de probi.feu.alie per frede. Et qui mo.feu.
amic§.pe.et fi.et de.feu. sine culpa.non amicte.capitulo fi.
Quia si ignoranter non priuatur vt in capitulo si vassall⁹ feu-
dum si de feu.de func.et in ca.vnico de cõtro inter do.et emp.
et hoc casu stabitur iuramento vassalli si sciens vel ignorans
vt in dicto.c.vnico de cõtro inter.do.et empto. Sed satisfacto
interesse emptori recuperat vt ibidem et sic dominus in isto ca-
su scilicet in venditione erronea non habet ius prelationis seu
retinendi iure prelationis sed reuertitur ad vassalluz licet ex vẽ-
ditione facta scienter competat domino ius prelationis et re-
tentionis pro pretio quo venditum fuit feudum.cap.vnico.§.
porro qualiter olim feudum et ibi glo.super verbo retentio Et
hoc iure vtuntur in ista prouintia. Et est sciendum ꝙ vbi fac-
ta est alienatio feudi.in extraneos si alienas habeat filios po

terunt recuperare ab emptore soluendo precium vēditionis
Sed si non habeat liberos et agnati eius recuperare velint re
cuperabunt sine solutione precij nisi filius vel agnatus exp̄s-
se consenserint alienationi vel etiam tacite paciendo feudum
alienatum possideri per emptorem per annuum vt in. c. ticius
filios si de feu. deffunc. Et pro omni resolutione ad quem
debeat deuolui feudum amissum per culpam distingue Quia
aut feudum est antiquum Aut est nouum. et si nouuz tunc fe-
lonia commissa in personam domini per vassallum qui feudū
nouum accepit preiudicat omnibus alias succedere debenti-
bus. c. vnico. §. deniqꝫ in fi. i. illis verbis si tamen fuerit pater
uum que fuit prima causa bene. amicté. Si vero non delinq̄d
in personam domini sed alterius quam domini. Et tunc rep-
pelluntur liberi qui beneficium accepturi erant ex persona pa-
tris quia per maleficiuz paternum expelluntur vt in capitulo
si vassallus culpam si de feu. deffun. et transmictitur ad agna-
tos in gradu proximiores vt vult glo. super verbo vocabūtur
in dicto capitulo si vassallus culpam. Si vero feudum sit anti
quum iterum subdistinguitur Aut culpa seu felonia est comis
sa in personam domini per vassallum aut in personam alteri⁹
Et si in personam domini tunc dic vt in. §. deniqꝫ in capitulo
vnico que fuit prima causa vsqꝫ ad. v. si vero nō in dn̄m nā tūc
reuertit̄ ad dn̄m et nō ad proximos seu succedētes vassallo vt
hanc saltem habeat dominus sue iniurie vltionem Aut cōmic
titur in alterius persona q̄ꝫ domini et tunc dic vt in dicto. §.
deniqꝫ. v. si vero vsqꝫ in finē vbi clare tex. loquit̄ ꝙ ad ꝓximos
devoluitur in scd̄o vero membro principali qn̄ feudū amictit̄
propter vicium contractus ad quē devoluat̄ et dic ꝙ aut feud̄
est antiquuz et iterū distingue quia aut vicium conmictit̄ circa
substanciam puta quia de substan̄ ꝯtractus feudalis feudū est
in alienabile vt de probi. feu. alie per lotha et per frede. Et tūc
si vassallus alienat feudum antiquuz non reuertitur ad domi
num per ea que habentur in capitulo i. d̄ alie. feu. pater Sed si
feudum sit nouum tunc reuertit̄ ad dn̄m vt in ti. que fuit p̄ma
causa bn̄fi. amicten. §. fi. et de probi. feu. alie. ꝑ lotha. capitulo

primo in fine. Si vero viciuz sit conmissũ in qualitate puta q̃
etiam consentiente dño vassall' vendit sed tamen fraude pti
cipata cum emptore in pretio et minoritate precij vel qz fingit
se dare in feudum et tñ vendit Et tunc iterum distinguendum
est An feudũ sit antiquũ quo tũc prefferunt̃ succedẽtes agnati
dño i redimẽdo feudo. c. vnico q̃liter olim feu. §. porro. v' in. p
bibẽdo et racio ẽ qz hoc viciũ oriġiãtur in personã vassalli ve
dentis ex cui' persona agnati nõ succedunt sed ex psona antiq̃
vassalli cui fuit datum antiquitus feuduz filij tamen hoc casu
repelluntur per rationes dictas supra in beneffitio amisso per
culpam et hoc sentit dictus. v. in prohibendo qui nullam d li
beris mentionem facit Si autez feuduz sit nouũ in cui' aliena
tione fraus est participata per vassallũ Tunc omĩbus exclusis
successoribus ad dñm reuertitur vt in. §. callidis de probi. feu.
alie. per. frede. cum suis ꝯcordancijs. Sed posset vltimo queri
quia supra vidimus q̃ dñs in aliquibus casibus priuatur p
prietate feudi q̃admodum vassallus iur̃. quod habet. Querit̃
ad quem deuoluet̃ ista proprietas feudi et dic q̃ ad vassallũ
Et est casus in quo directum dominũ consolidatur cum vtili
Nec distinguitur an culpa conmissa per vassalluz sit comissa in
personam dñi aut alterius p quo vide. c. dño si de feu. deffun.
ꝯtro. fue. Seq̃t̃ tercia ps de vltimis volũtatib'.

De et quales sint supreme hominũ volũtates.

Tercio dixi q̃ i sinuarẽ Et qz decedentiuz
voluntates dupplicıter considerantur ex tacita scilicet vel exp̃s
sa volũtate deffunctorum de tacita premictam tractatum quã
iura coniecturantur in successione ab in testato decedencium
Ad quorum successionem iura nature affectionis et caritatis
ordine seruatj succedentes vocant. Secundo vero loco et ordi
ne de expressa et scripta testatoruz decedencium volũtate subi
ciemus tractatum. Que quidem voluntates in scriptis redacte
Et si vt plurimum expressam contineant testancium volunta
tem. Sunt tamen plura ad propter sensus ambiguitatez recur
ri opportet quod fiat assensus ad personam per cuius mediuz
collacterales coniunguntur ei, de cuius successione tractat̃ Si

tamen quereres quomodo inuicem distant opportet facere trū cum de patre gaij. Et tunc frater et soror patris gaij essent in se cundo filij eorum in quarto. Et sic de alijs si velis excedere fi guram infrascriptam. Et idē dic in linea sinistra feminea trans uersali. Nunc vero de non directis lineis transuersalibus que sunt due dicamus quarum vna est ad dexteram ascendendo. Altera ad sinistram similiter ascendendo. Et in collacterali dextera ascendendo locabimus masculos. Et in collacterali si nistra ascendenti feminas. Et in primo loco et tertio gradu re tenta semper successione gaij ad dexteram ponuntur patruus et auunculus et ad sinistram amita et matertera secundo loco et quarto gradu supra ad dexterā patruus magnus. Auūcul⁹ magnus. Et ad sinistram amita magna et matertera magna. Et hoc gradu possunt locari ī alijs cellulis collacteralib⁹ filij patrui et auūculi et filij amite et matertere. in lineis vo; de scen dentibus collacteraliṫ retenta successione gaij semper non pos sunt alie assignari linee transuersales. Quia sufficienti diuisio ne: Aut gayus habet descendentes aut non. Et si habeat de scendentes cessat questio transuersalium cū omnes sint de scē- dentes ex gayo ex recta linea et sequitur figura Quamquā premissa figura quartum non excedat successionis gradum ta men iura ascendentes et descendentes in finitum vt in auct. ḋ here ab intesta. venien. collatione octaua: Collaterales vero vsq; ad decimum vocent. §. pe. insti. de successione agna- torum cum concor. potuisset figura magis procēdi. Sed q2 ho diernis temporibus raro repimus excedere quartum gradum in successionibus ideo vt figura clarior appareret quartū gra- dum non excessimus. Et facere possemus vnam regulam generalem cum vna exceptione per modum summarij figure per quas clara remaneret noticia contentorum in figura q̄liter succedere debent et esset regula talis. Descendentes excludunt ascendentes. Et ascendentes collaterales etiam gradu proxi- miores exceptis fratribus et sororibus vtroq; latere coniūctis eorum earumq; filiabus et filijs qui et que licet sint patre auo proauo. vel ab auo. remotiores in gradu. iura tamē cū ascēdē

tibus proximioribus videlicet fratres et sorores per capita fili
os vero et filias per stirpes ad successionē vocant. In alijs vō
scilicet patruis auūculis amitis materteris patruelib⁹ et so/
brinis Alijs scz collateralibus cū ascēdentibus de successiōe cō
tendentib⁹ q̄ prior est gradu pocior est in successiōe Et hoc ha/
bet in summa ipsa figura Verūptamē vt clarior noticia hēa
tur possimus magis aliquātulum dilatare successiōes ab inte
stato ex intellectu iuriū. et querere primo qualiter descētes succe
dāt ascendentibus. et qualiter ecōtra videlicet ascēdētes descē/
dētibus Tercio qualiter collaterales collateralibus Et quar/
to q̄liter collaterales ascēdētibus vel descēdētib⁹ Et quīto q̄li
ter ascēdentes vel descendentes collateralibus Et hijs q̄sitis de
claratis satis remanebit liquida successionū ab intestato mate
ria Ad primū igit̄ reddeamus quo q̄rebat̄ q̄liter succedant
descendentes ascēdētibus. pro quo p̄mictēdū est quot sūt spēs
descēdentiū. et dic q̄ tot quot sunt filiorum seu liberoꝝ ꝓcreā
doꝝ modi. Nā quidam ꝓcreantur ex legitimo matrimonio et
tales appellant̄ naturales et legitimi Quia scđz ordinem iuꝝ
et nature procreati sunt Quidā vero nō generāt̄ secundum or/
dinem nature. sed adoptantur vel arrogātur secunduz ordinē
iuris. et tales dicuntur legitimi Sunt et alij qui licet secunduz
ordinem nature generant̄ non tamen secundum ordinem iu/
ris. et isti sunt in duplici differentia. quia quidam non gene/
rantur secundum ordinem iuris preceptiuū Sed permissiuū
vt ex concubinatu geniti et tales dicuntur naturales Quidā
etiam generantur secundum ordinem nature et permissionem
iuꝝ Sed contra vetitam qualitatē vt est ex coytu serui et libe
re et tales dicūtur spurij Quidā vō ꝓcreantur scđm ordinez
nature s3 nō scđm iuꝝ. ymo ꝯtra ꝓhibitiōem iuꝝ vt sunt illi q̄
procreātur ex coytu legibus dampnato cuiusmodi sunt adulte
rini icestuosi et nepharij Primi scilz naturales et legitimi in/
dubie succedūt et ad hereditates vocāt̄ scđm prioritatē et poci
oritatē grad⁹ vt in aucten. de here. ab intes in pri. colla. viij. et
in auctē. in successione ab eadē auctētica sumpta. C. de suis
et legi here. Et nota qđ dictū ē copulatiue gradu priores et po

tiores Quia nõ sufficeret esse gradu priorez ex eo qꝫ q̄q̄ pr̄ sit in primo et filius fratris in secūdo nō tamen p hoc filius est gra/du pocior qꝛ iurisfictiōe seu rep̄sentatiōe nepos ex filio succedi in gradum patris sui vt in dictis iurib⁹ et in aucte. vt frm̄ filij p totū colla. ix. et hoc est d̄ iure claꝝ Scd̄i vero q̄ legitimi vocant̄ hoc est arrogati et adoptiui succedunt hoc modo. Primo arro gatus succedit sicut naturalis et legitimus. et si pater exheredet iniuste restituitur arrogato bona sua Et vltra hec assequitur d̄ bonis arrogantis quartez partem eius partis quam habitus fuerat ab intestato Et si iniuste eum emancipet restituit omnia habita ab arrogato et in illa quarta nō potest arrogator ei sub stituere nisi pupillariter. l. si arrogator. ff. de adopcio. et insti: de adoptione. §. Item. et: C. eodem. l. in adoptiuis. Adopta tus vero qui adoptatus est per suum ascendentem et cum qui est sui iuris ei succedit ad instar naturaliū et legitimorum. Si autem p extraneum in cuius nō transit potestatem. Tunc disti gue quia aut pater adoptiuus decedit testatus. aut intestatus Et si intestatus succedit vt naturales et legitimi. Si vero dece dat testatus tm̄ assequit̄ q̄tū ei relinquitur et si nihil relinqua tur nil querere habet put omnia ista probantur insti. de adop/cio. et in. l. cum in adoptiuis. §. sed ne articulum. C. de adop: Et qꝛ pauꝝ sūt apd̄ nos ī vsu sufficiat hec dixisse. Alios dixim⁹ naturales et isti q̄lit̄ succedūt. distigue. qꝛ aut succedūt ex testa/mēto. aut ab ītestato. si ex testamēto si pr̄ hꝫ filios naturales et legitimos vel parentes vel vxorem vel agnatos pōt tunc relin quere naturalibus vnā vnciā tm̄ et in hoc cōcordāt iura. C. et auctēticoꝝ. l. matre cū limitatione aucten. sequē. C. de natura li libe. et in aucten. de trien. et semis. §. cōsiderem⁹ colla. iij. et ī aucten. qui. mo. na. effi. sui. §. discretis colla. vij. vide etiam et nota pro hac materia proprios tex. in. l. humanitati intuitu et singularius in aucten. licet pri. C. de natura. li. nec vid̄ puipen das. pe. de ferra. in libello pro heredi. ab intesta. debi. in glo: nullisq; superstitibus versi. nunc venio ad filios naturales. Si vero non habuerit naturales et legitimos liberos aut ali/os ascendentes quibus necessitatur necessitate legis relinque/

re partem aliquam proprie substantie potest eis totum relinq̃
re vt in dicta auctentica licet. C. de natu. liberu3 et in. §. si vero
filios in dicta auctentica. qui mo. na. effi. sui. Si vero stent pa
rentes tunc potest naturalibus relinquere totam hereditatem
excepta legitima quam relinquere tenetur dictis parētibus vt
in dicta auctentica licet Si autem habeat vxorē vel cognatos
iterum potest relinquere eis etiam obmissis cognatis et vxore
vt in principio dicte auctenti. licet Sed fallit quo ad vxorē pau
perem in casu. l. i. et aucten. preterea: C. vnde vir et vxor Si
vero ab intestato decedat pater et iterum distingue. Quia aut
habet liberos naturales et legitimos cum naturalibus aut so
los naturales Si habeat naturales et legitimos Tunc natura
les in nullo succedunt vt in dicta auctentica licet Sed alimentā
tur arbitrio boni viri iuxta substantiam paternā vt ibi dicitur
et in corpore vnde sumitur et in. §. si quis igitur habens in au
ctentica. qui. mo. na. effi. sui. Et veniūt agnati et cognati exclu
sa vxore vt in dicta. l. i. C. vnde vir et vxor Si vero non stent li
beri naturales et legitimi. Tunc succedunt in duabus vncijs
vnacum matre pertiendis siue diuidendis q̃tcumq̃ fuerint
naturales filij vt in dcā aucten. qui mo. na. effi. sui. §. si q̃s aūt
deffunct⁹ qd̄ intellige si oīs illi naturales liberi ex eadem sint
concubina nati. quia si ex pluribus cōcubinis essent procreati
Tūc in odiū effuse libidinis. nichil pcipiunt vt in dcā aucten:
qui. mo. na. effi. sui. §. si vero effusa et in palle. §. psideremus
de trien. et semis. Et qd̄ dictū est procedit in successiōe pr̄is In
successiōe vero matris si mater habeat filios naturales et legi-
timos Idē3 dicitur qd̄ in patre per iura predicta S3 si non ha
bent legitimos tunc succedūnt naturales ex testamēto vel ab ī
testato mr̄i vt. ff. vn̄ cog. l. hac parte et. l. si spuri⁹ et. l. plura. C.
ad orphi. et qd̄ dictū est de liberis pcedit in nepotib⁹ ex filijs
vt ī palle. §. discretis et in. l. vlti. C. de natu. libe. S3 q̃ritur
an quēadmodū naturales et legitimi filij excludunt naturales
tm̄. idem sit de legitimis tm̄ puta arrogatis et adoptatis. et di-
co q̄ sic qr dict⁹. §. si q̃s Igit̄ hn̄s filios in dic. auctē. q̄. mo. na.
effi. sui. loq̄t̄ indistincte Et fa. c. p h qr filij legitimi tm̄ vt adopti

ui eq̄perārī in successione naturalibus et legitimis. l. i. §. fi. ff. d̄ suis et legi. Et ideo fuā d̄ est in eis q̄d in naturalib⁹ fuatr. ar. l. illud. ff. ad. l. acqui. Sʒ iterū q̄rit an sp pr̄ possit relinquere vnam vnciaʒ naturalibus existētibus legitimis. et dic q̄ nō qꝛ fallit ī casu scʒ si pater minus vna vncia reliq̄rit filio legitimo Quia tunc non pōt plus relinquere naturali q̄ legitimo Unū tn̄ est notādū q̄ licet pater naturalis volēs in casib⁹ p̄missis possit filijs naturalibus relinquere nō tn̄ necessitatur per dictā l. fi. C. de na. libe. Ultimo notandum est q̄ in casibus in quibus naturales filij vocantur ad successiōcʒ parētū in eisdē parentes filijs naturalibus succedunt vt in dicto. §. si quis igitur habens filios. v. in quibus vero casibus in dicta aucten. q̄mo. na. effi. sui. Dictū erat supra q̄ quidam generantur iuxta ordinem nature et permissionem iuris Sed contra vetitam qualitatē siue ɔtra vetitum qualitatē vt qꝛ ex fuo et libera in q̄bus cessat ṗpt̄ ɔditiōem fuilē successio in bonis paternis Qꝛ seruus bona habere non pōt. l. pr̄familias. ff. d̄ v̄bo. sig. Succedūt tn̄ matri si non sit illustris vel soli vel cuʒ alijs legitimis vt insti. ad oꝛphi. §. nouissime et. l. modestinus. ff. vn̄. cogna.

Ultimo vero dictum erat q̄ quidam procreantur secunduʒ ordinem nature. sed non secūdū ordinem iuris ymo cōtra ṗhibitionē iuris Et tales nullomodo succedūt parētibus vt in § vlti. in dicta aucten. qui modis natu. effi. sui. Nec possunt tales legitimari ad successiones vt vult ibi glo. super verbo participium. paritercʒ etiam eis a parentibus nō succedit per dictū §. si quis igitur habens. v. in quibus vero. nec artātur parētes alere tales liberos vt in dicto. §. vlti. plura alia possent deduci sed quia diffuse tractantur per tex. et glo. in locis preallegatis ideo ibi remittitur. Et reddeamus ad secundum principale q̄situm quo querebatur qualiter ascēdēdentes succedāt descētib⁹. Et iteꝝ premictendum est q̄ tot sunt species ascendentiuʒ quot sunt descendentium cum pater et filius auus et nepos sint correlatiua. Et pressupposito q̄ non sint aliqui collaterales ascendentium. sed solum ipsi ascendentes in recta linea vti pater mater auus auia. proauus proauia et sic de alijs Et tūc

succedunt filijs salua gradus prerogatiua vt de filijs diximus vt si solus est pater solus succedit si sola mater similiter et ipsa sola Si pater et mater quilibet indimidia. Si quidem pater et auus maternus solus pater succedit Item si mater est sola et auus maternus solus sola mater succedit. si nō est mater sed alij ascendētes puta auus pateru⁹ et auia Auus maternus et auia tantum habebit auus paternus vel auia quantum auus maternus vel auia. Econtra tm̄ habebit au⁹ vel auia materna q̄tum auus vel auia paterna. Ita dicas de omib⁹ ascēdētib⁹ vt in auct. de here ab intesta. §. ꝯsequens que est signata C. ad tercull'. auct. defūcto. Et hec procedūt in successione naturaliū et legitimorum parentum in naturalibus vero liberis ascēdē/tes eis succedūt eis modis formis et qualitatib⁹ quib⁹ liberi naturales suis parētib⁹ in aucten. q̄. mo. na. effi. sui. in. §. si. q̄s Igitur habens filios in. v. in quibus vero casib⁹ et hec clara sunt. Pater vero legitimus viuo filio habet vsūfructū in bonis filiorum legitimorum vt insti de acqui. per arroga. §. primo et succedit tamquam legitimo et naturali. Secus in matre que adoptare non potest. Sed cum mater adoptare non possit vt insti de adop. §. femine non opptet querere an possit succedere cum non possit mater effici adoptiua et quod dictū est de patre arrogante procedit quando arrogatus est de suis .puta quia pater arrogauit nepotem ex filio quia tunc concurrunt natura/lia et ciuilia iura procedit inter eos successio vt in ceteris sed si adoptatus esset extraneus ei nō succederet adoptans p ea que leguntur et notantur in. l. cum in adoptiuis. §. sed ne articuluz C de adoptio De natis vero ex dampnato coytu nō est nec cessariuz querere quia vltro citroqꝫ successio est ꝓhibita ad tol lendū occasionē delinquēdi. l fi. in. fi. C. de natu liber et in. § si vero effusa in fine qui mo. na. effi. sui. coll' vij. vbi tex. Nam dam⁹ luxuriantib⁹ sed pudicias legē. Et in auct. de fen. et femi §. si aūt cōfusa quod honeste fuit introductū ad cohibendum peccata circa q̄ itencio omniū legū versat̄ et diffuse per iura ꝓ batur. iiij. di. c. causa vero. c. facte et. c. ent castitas enim sola do possibilis ē cū fiducia hominū animas presētare i auct. d leno

§. scimus autem de voto et vo. redẽp. c. i. et ibi glo. et in pheᵐ
mio decretaliũ res super verbo pudicos tercᵘ ordo succedendi
positus erat collateraliũ ad inuicẽ. Et dic semp themathe ac p
posito retento vidʒ ꝙ si nõ stent ascẽdentes nec descẽdentes et
tunc si stãt fratres deffũcti aut sũt vtroqʒ latere cõiũcti aut vno
tñ aut mixtũ si vtroqʒ sunt latere cõiuncti aut sunt soli aut cuʒ
nepotibus Et si soli non est dubiũ ꝙ illi vocanᵗ et si non sunt
soli. Sed cũ nepotibus ex fratre vtroqʒ latere cõiuncto vocãᵗ
nepotes cũ fratribᵘ ad successionẽ fratrũ scʒ fratres in capita et
nepotes i stirpes p auctan. vt fratrũ filij colla. ix. et si cũ vtroqʒ
lacere cõiuncti stẽt fratres vno latere tñ cõiũcti fratres vtroqʒ
latere cõiuncti excludũt fratres vno latere tñ cõiũctos vt i auct
deffũcto. C. ad tercull. et in cor. vñ sumiᵗ. Nõ stãtibᵘ vero fra-
tribᵘ vtriqʒ cõiũctis succedũt fratres vno latere cõiũcti aut fra
tris vno latere cõiũcti deffuncti. filij cũ fratribᵘ supstitibᵘ vno
latere cõiuncti vt in. §. reliquum et se in auct. de. here: ab in te-
sta. et in auct. cessãte et auct. post fratres. C. de. legi. heredi. et
post illos veniũt agnati et cognati ad successionẽ deffũcti scd͂ꝫ
gradus prerogatiuã vt in. §. si vero neqʒ in dicta auctn. de here
di. ab intes. Qd͂ autẽ dictũ ẽ fratrũ filios admicti cũ fratribᵘ
per ius represẽtationis cũ habet cũ tractaᵗ de successiõe ascen-
denciũ nõ autẽ descẽdẽciũ vel collateraliuʒ seu transuersaliuʒ
post fratres et fratrũ filios qꝛ in illis successionibᵘ nõ habet lo
cum ius representatõis per dictum. §. reliquum in auct. de he
redi ab intes. ita ꝙ patruus gaij in supradicta figura p trũco
posita excluderet sororis aut fratris gaij nepotes ꝙ nõ faceret
si ius representationis extenderetᵗ ad sororis fratrisqʒ nepotes
Et similiter retẽta successiõe gaij patruus excludit filiũ amite
et econtra amita filium patrui qnia ius representationis in eis
locum non habet et est expssum in. l. auũculo. C. comunia de
success. Quarto loco quesitum fuerat qualiter collaterales suc-
cedunt ascendentibᵘ vel descendentibᵘ et semp retẽta successio
ne gaij. Et primo de descẽdẽtibᵘ ponamᵘ nepotẽ ex filio gaij
deffunctum sine liberis nõ stante linea ascendẽti. Sed omnibᵘ
collateralibus ad successionem eius quis collateraliũ preffereᵗ

Et dic ꝙ quia faciendo truncum de nepote p̄dicto gaij de cui⁹ successione queritur frater gaij erit patruus magnus dicti nepotis ex gayo. et quarto gradu: Et ideo si starent filij sororis gaij excluderentur per fratrem gaij per regulam predictam per quam dictuȝ est ius representationis non habere locum in collateralibus ascendentibus et hoc clarum est Si vero de successione ascēdentium queramus q̄liter eis succedāt collaterales Et iteruȝ sufficienti diuisione. aut illi collaterales sunt in recta linea transuersali eius ascendentis de cuius successione q̄ritur Pone ꝙ queritur de successione patris gaij siue ascendentibus deffuncti. Tunc patruus et amita gaij vocabūtur ad successionem dicti patris gaij quia sunt frater et soror Et si stent filij patrui et amite gaij succedent cum eis cum sint filij fratrum p̄ris gaij Illis vero defficiētibus venirent patruus magnus gaij. qui esset patruus p̄ris ipsius gaij. Et sic non mutatur successio seu forma succedendi licet mutētur stipites Ultimo quesitū erat q̄liter ascendentes vel descendentes gaij et nulli collaterales. Certū est ꝙ pater gaij veniet cum filio gaij per ius representatiōis q2 faciendo stipitē successiōis de fratre gaij p̄r gaij ē etiā pater fratris gaij et filius gaij qui erat in recta linea descēdentiū in primo gradu nunc mutādo stipitē de gayo in fratreȝ eius efficitur collateralis quia filius fratris q̄ per rep̄ntatiōeȝ venit ad successionem cū ascendentibus Et p̄ut supra diximus in mutatiōe stipitis descendētium dicere possum⁹ in mutatiōe stipitis ascendentium ꝙ illa mutacio licet mutet gradū figure non tamen mutat moduȝ vel formā succedēdi cū maneat eadem graduuȝ computatio. Postremo quia supra legimus qualiter fratres succedāt et diuersos assignauim⁹ modos Restat videre p̄supposito ꝙ sint tres fratres succedere volētes frī deffuncto quorū vnus esset coniunctus deffuncto ex vtroq̈ parte Alter vero ex parte patris tm̄ . et alter ex parte matris tātum Queritur quis illorum pocior erit in successione Et dic ꝙ vtrīq̈ cōiunctus et eius liberi excludūt paternos tm̄ per auct. itaq̈ C. omnia de successi. et in corpore vnde sumitur. Si vero non sint vtrinq̈ cōiuncti sed vno latere tantū. Et iterū distingue q̄a

aut sunt omnes ex vno latere puta ex parte patris vel ex parte matris: aut sunt aliqui coniuncti ex parte patris et etiam aliq̃ coniuncti ex parte matris. Primo casu succedunt equaliter in omnib⁹ bonis vndecũq; quesitis per auct. cessante. C. de legi. here. In scd̃o vero casu quando sunt mixti ex altero latere scilz ex parte patris aliqui et ex parte matris reliqui Et tunc distinguendum est de bonis deffuncti vnde fuerunt quesita. Nam in quesitis ex linea paterna succedit coniunctus per lineam paternam et in quesitis ex linea materna succedit coniunctus per lineam maternam per. l. de emancipatis prope finem. in. ver. exceptis de legi. here. C. que non est correcta secundũ cõmunez sentenciam glo: et doctoꝝ in dicta auct. itaq;. in bonis vero aliũde quesitis q̃ꝫ ex linea paterna vel materna sublata est differentia agnationis et cognationis. Et ideo succedunt eq̃liter cõsanguinei et vterini per dicta iura. De filiis vero legitimatis et de legitimis tm̃ et spurijs q̃liter inuicẽ succedant nõ tango qꝛ parꝫ est apud nos in vsu eorum successio Sed videatis de naturalibus legitimat] in auct] quibus mois natu: efficiunt sui §. filiũ vero Et de naturalibus non legitimatis vide. ff. vnde liberi. l. ij. et in dicto. §. filiũ vo De legitimis vo tm̃ videat] in dicta. l. cũ in adoptiuis. §. fi ne articulũ. C. de adopti. De spurijs vo i. l. ij. ff. vñ cogna. et in. l. si spurij s et insti. d. legi. agna. succe. §. vulgo. De incestuosis vero nepharijs dic q̃ꝫ nullo modo succededũt vt in dicto. §. vlti. in dcã. auct. qui. mo. na. effi: sui. Et hec sufficiãt quo ad ea que cõiter in practica accidunt in et successionibus ab intestato per cetera videte in iurib⁹ ꝑalle.

Sequitur rubrica de successionibus ex testamento.

Hunc rem grandem intellectuz meuz excedẽtẽ trepidus aggredior qd̃ ñ acceptassez nisi fuissz q̃ꝫ lectores mites spo bre cẽsores et lz hic ꝑgi uc veniret plene tractãda testamẽtoꝝ materia i q̃ essent plura examinãda videlicet q̃ possunt testari De quib⁹ bonis et quot modis. qui possunt heredes institui. qualiter et inq̃ꝫtũ. quib⁹ põt legari et q̃liter. et plures ymo quasi ĩfinite q̃stiões i materia legatoꝝ

et in materia quatarum moueri Que oīa vix vnnuz volumen caperet ideo ne diffusio operis nomen mutet opusculi qd̄ viatorū intitulaui tā q̄ per viam et viando portabile aliq̄ pauca summatiz coīter in practica accidētia d̄ testamētorꝝ substitutionū et legatorꝝ materia tractare ꝓposui in quo tractabo substācialiter et summatim de testamētis et de effecibus substitutionū Et q̄ per eas veniūt ad successiones aut reppellūt̄ a successionibus testatorꝝ. Verūptamē ne per ignota ꝓcepam⁹ quia substitutiones presupponūt institutiones testamēta. seu al's dispositiones p̄mittaz modos p quos disponit̄ et substituit̄ p modū vltime volūtat] Pro quo sciēdū est q̄ in testamētis oībus modis substitui pōt dūtamē substitutiōes ꝯueniāt psonis et reb⁹ vt in titulis.ff.et.C.co.ti. In codicillis vero directe nō substituit̄ ȝ bone fidei comissarie vt in.l.hereditatē.C.de codicillis et in mort] cā donatiōib⁹.l.vnica.§.cū aūt in supiore in fi.C.de cadu.tollen.. Et q̄r supra in scd̄a pte huius opis vbi de ꝯtractib⁹ actū ē vidimus de donatiōib⁹ cā mort] ideo hic nō tractat̄ sed remittit̄ ibi Sȝ videamus de testamentis et codicillis q̄lit̄ fiāt et q̄liter ī eis substituat̄ Et postea videbim⁹ tractatū substitutōnū.et quidem testamēta sunt in dupplici differētia. Nā q̄dam fiūt sollēpniter q̄dā nūcupatiue.et nūcupatīa. q̄dē fiūt corā tabellione et testib⁹ et testādo redigūt̄ ī scriptis per tabellionē coram testibus Quedā vero fiūt sine tabellione .sed corā testibus et non redigūtur in scriptis tunc sed ex post corā magistratu seruata sollēpnitate de qua subdicet̄ rediguntur in scripti] Codicilli vero pariter fiūt vel in scriptis prout infra d̄ quolibet suo loco dicemus Ad pmū de testamēto sollēpni q̄liter fiat et que req̄rāt̄ in eo sati] apit lex hac cōsultissima.C. de testamēt] Sȝ adhuc testamēta sollēpnia dicunt̄ dupplicĭter.vnomodo q̄r factū corā principe cuius p̄ñcia omnē supplet sollempnitatē.l.omnium.C.de testa. Sed dubitatur an solius p̄ñcia principis sufficiat.docto.in dicta.l.omniū dicunt q̄ q̄tum ad essentiam et perfectionem testamēti suffici. p̄ñcia solius principis in tātū q̄ ex ei⁹sola p̄ñcia testamēto crederet̄ Et si ps aduersa esset ita fatua q̄ contiteretur testamentū

factum in presentia principis negaret tamen aliquos testes in⸗
venisse. Certe subcuberet quia ad validitatem et publicatio⸗
nem testamenti sufficit pñtia solius imperatoris Sed si impa
tor esset mortuus vel non recordaretur testamenti et dubitaret
an fuerit presens vel non tūc neccessarij sunt duo testes ad pro⸗
bandum presentiam inperatoris. Et ita intelligitur finis dicte
leg. omnium. Sed quia iste mod' testandi nō est in vsu vel
parum hec dicta sufficiant. Et venio ad aliam formā testamē⸗
toꝝ sollempniū que aliqualiter licet paucū est in vsu apud nos
Pro cuius confectione aptione et valore multa requirunt qꝛ
non sufficeret obseruari dumtaxat expressa in dicta. lege. hac
consultissima nisi seruarentur etiam alia. Primum ergo re⸗
quituꝫ est ꝙ is qui testatur sit de personis cum quib' testamēti
factio actiua est insti. qui testā facere possunt per totū quoniaꝫ
multi sunt qui testari non possūt puta impubes furios' ꝓdig'
interdictus bonis mutus et surdus captiuus et similes vti ser
uus. ff. qui testa. fa. possunt. l. filius. Religiosus de sta. mona
quasi per totū auct. Ingressi de sacro sanc. ecclesie. Quia tales
non habent liberum arbitrium ꝓprie voluntatis. Itē heretic'
credens et fauctor extra de here excomunicamus. lo. i. et. c. ver
gentis. Item incertus de statu suo. ff. qui tes. fa. pos. l. de statu
Item condempnatus ad mortem ciuilē vel naturalē. ff. qui te
sta. fa. po. l. cius qui Itē ꝑpetuo bāniti nr̄i temporis q̄ bāniūt
ꝓpter crimina et malefficia. Pro quib' āntiquit' deportabant
Et q̄admodum antiquitus deportati testari nō poterāt dicta
l. eius qui. §. in insulam Sic nec hodie ꝑpetue banniti secus in
bannitis ad tēpus qui relegatorum loco habent dicta. l. ei' q̄
§. relegati. Et item de istis bannitis ad tēpus intellige si bo
na coruꝫ nō fuerint cōfiscata seu publicata Quia tūc nō possent
testari eo ꝙ non haberent arbitriū testādi de bonis suis i usti.
qui mo. in pa. po. sol. §. relegati et ibi glo. de excomunicato an
testari possit vide glo. ordinariam in. c. decernim' de sen. exco.
li. sexto. qꝛ nolo decidere pro eo ꝙ apud nos nō in pugnāt te⸗
stamēta excomunicatorū licet forte posset maxime vbi i dura
te et i cōceptū ecclie ꝙ quasi heresiꝫ sapit possent i pugnari per

dictuz.c.excōmunicamus.§.credentes de hereti. Itē obsides ff.de testa.l.obsides Item ob crimē famosum dāpnatus.l.is cui.§.fi.ff.de testa.de pluribus alijs psoīs possz hic tractari et q̄ri Sz oms q̄litates psonaꝝ sunt reducibiles ad istas. Scd̄o pricipaliter req̄ritur ꝙ is q̄ instituitur sit de personis cū q̄bus testamēti factio passiua est Or primo deportatꝰ non posset heres institui Itē nec dāpnatꝰ in metallū.ff.ð hijs q̄ p nō scrip. habentur.l.si metallū.et idē posset in ppetuo bannito dici cuz ipse et deportatus loco mortuoꝝ habeantur.et fiscus succedit in eorum locum.ff.pro socio.l.actione.§.publicatione. Item seruus de adulterio cum dn̄a accusatus insti.de here.insti.§.ij Itē illicitū collegiuz.l.collegiū.C.de here.insti. Itē icestuosi et ex dāpnato coytu nati.vt in auctē.qui.mo.na.effi.sui.§.fi. Itē heretici.C.de hereti.l.manicheos.et idē in latronū receptatoribus et fauctoribus nisi infra ānum se correxerint vt.c.excōmunicamꝰ.l.i.§.credētes ð hereti. Itē apostata.C.de aposta.l.hij qui fidem Itē mulier infra annū lucꝰ nubēs et cuz ea ꝯhens in aucten.de nup.§.primo quod lumita vt in.c.penultimo.et fi.de secūdis nupc Item et generalit̄ q̄libet indignus ff.et.C.de hijs quibꝰ vt in dig.per totū Tercio req̄runt̄ solēpnitates formales de q̄bꝰ in dicta.l.hac cōsultissima.et etiā alie de quibus subdicet̄. Et primo requiritur ꝙ si testator scribere sciat si nō pōt scribere saltem se subscribat Et si nesciat scribere ꝙ p aliū extra numerariū testem vice sui scribere et subscribere faciat vt in dicta.l.hac cōsultissima Scd̄o req̄rit̄ presentia septē testiū preter extra numerariū q̄ loco testatoris scribere nesciētis scribit dicta.l.hac cōsultissima et ī.l.heredes palā i fine.ff.de testa. Sed q̄ritur an sufficiat testes adesse tpe testamēti.licet non supfuit tpe mortis testatoris questio est multū dubia inter doctores. Sed cois cōsuetudo q̄ ambigua legū interpretat̄ habet p expedito.sufficere ꝙ tpe testamēti dum tñ possint verifficari signa et sigilla deffunctoꝝ ar.eorū q̄ notāt̄ in.l.fi.C.de fideicō.et in.l.fi.C.de.bo:pos.scd̄m tabu.et.C.de testi.l.testiū in fine et ita in ptibꝰ istis obſuat̄. Tercio req̄rit̄ ꝙ testes sit rogati et ñ fortuiti.i.a casu veientes dcā.l.heredes.§.

in testamet]. quarto ꝙ sint liberi et puberes dcā. l. hac ꝯsultissi
ma et. l. i. eo. ti. insti. de tes. §. ſ neqꝫ et. §. i. masculi nō muti vel
surdi nec bonis interdicti nec in ptāte testāt] seu testatoris isti.
d̄ testa. §. testes cū sequētib⁹. quinto reqrit ꝙ testes se subscri-
bāt vno et eodē tpe et loco dcā. l. hac ꝯsultissima et dcō. §. i. in-
sti. eo. nec vnus testis ꝓ alio debet scribere Sꝫ q̇sqꝫ ꝓprio cy
rographo vti debet. l. singulas. ff. eo. qd̄ procedit vbi copia te
stiū licteratoꝝ pōt reperi Or in castris in quib⁹ hitant rusticani
et non licterati sufficiunt quinqꝫ Et etiaꝫ possunt duo vel tres
scribere sciētes vice aliorum testiū scibere nescienciū subscribe-
re. l. fi. C. codeꝫ Sexto requiritur ꝙ testes consignēt cū signis
seu anulis ꝓprijs vel accomodatis si proprios nō habent dcā
l. si vnus Septimo reqrit ꝙ testator scribat nomē heredis aut
scribi faciat et ore ꝓprio nominet dicta. l. heredes palā in prin.
Octauo requirit ꝙ omnia fiant vno contextu et sine diuersicu
lo ad alios actus nisi interueniret aliq̄. hūana necessitas vt in
l. cuꝫ antiquitas. §. primo. C. de testa. Et cū hijs requisitis fit
testamētum hoc modo scꝫ ꝙ testator manu ꝓpria si scribere sci
at. aut si nesciat scribere manu alicui⁹ fidelis et secreti amici sui
scribat seu scribi faciat in carta n̄ rasa et spaciosa in q̄ relinquat
bonos margines et signanter in parte inferiori propter sub-
scriptiōes totā suā voluntatem et dispositiōem ꝑuatis premis-
sis sollēpnitatibus Et postea plicet cartam nō eq̄liter ſ inequa
litter relinquēdo extra plicaturā de margine inferiori latitudi-
nem spacij trium vel quattuor digitoꝝ in quo margine possint
testator et testes se subscribere et carta sic plicata apponāt sep-
tem cordule circumcirca scꝫ in parte inferiori tres et ad quodli-
bet latus due et appendantur ibi sicuti fit in bullis indulgenci
arum quas concedunt cardinales Et hoc facto testator faciat
venire corā se septem testes omnes scribere sciētes si in loco in-
signi testatur Si vero in loco non insigni rusticus testetur sint
duo vel tres pro minori qui pro alijs subscribant vt supra dic-
tum est Et ipsis applicatis proponat corā eis quomō cert] ex
causis animum suum mouentibus voluit condere testamentū
suum sollempne et secretum quod scripsit vel scribi fecit in illo

instrumento sit plicato quod eisdem exibet quod vt iure testi
valeat et a nemine possit impugnari. Roget eos in testes mā
datꝙ dictum testamentum sigillari et subscribi eorum sigillis
et subscriptionib⁹. Et ipsemet prim⁹ se subscripbet si scripbere
sciat. Aut loco ipsius vnus alius prepter quē de septē testib⁹
vt dictum est Et hijs factis testes ponēt sigilla sua scꝫ quilibꝫ
testis in vna cordula. Et si quilibꝫ ꝓprium nō habeat sigilluꝫ
poterunt alter vtrius ipsorum sigillo vti prout videmus etiaꝫ
in curijs generalium francie qui sigillare consueuerunt litteras
suas quattuor sigillis. Et tamen vt plurimum videmus illa
quattuor sigilla sunt impressa eodeꝫ ānulo vel sigillo Et hijs
gestis se subscribent. Forme autē subscriptionuꝫ tales esse pos
sunt. et primo testatoris si sciat scribere et in testimouium ꝙ h̄
instrumentum vel hec carta sit testamentum sollempne mei ta
lis. etc̄. Et ꝙ omnia et singula in eo seu in ea descripta meam
continent vltimam voluntatem et ꝙ testes subsignati per me
rogati eorum signa et sigilla apposuerunt. hic me subscripsi et
subsignaui anno et die. etc̄. Si vero nesciat scribere tunc ille ex-
tra munerarius notari⁹ vel testis qui pro eo scribet ita poterit
se subscribere Quod autem contenta et descripta in p̄nti instru-
mento seu carta manu mei talis. etc̄. Ad mādatuꝫ et rogamē
talis. etc̄. testatoris voluerit et velit dict⁹ testator suū esse testa-
mētū sollēne et vltimā voluntatē ipsius ad fines subscribendi
et sigillādi testib⁹ infra signatꝫ exhibitā Ego ꝓfat⁹. etc̄. man-
dato dicti testatoꝝ litterarū ignari si ignar⁹ sit vl' ipotētꝫ si scri-
bere nō possit presenti instrumento seu carte ꝑ me ei⁹ mādato
et rogatu scripte me subscripsi et signū meū quo ī meis vtor. si
sit notari⁹. instrumētꝫ. et si sit alius. scriptuꝝ hic apposui. testes
ꝟo p̄nt se sic subscribere Ego talis. etc̄. rogatus et p̄ns vnacuꝫ
oībus supra vel infra scriptis testibus simul p̄ntib⁹ et rogatis
ad oia et singula in hoc p̄nti instrumento seu carta contenta et
scripta ꝓ sollēpni testamēto talis. etc̄. nobis exhibito seu exhibi-
ta dicti testatoris p̄cibus et mandato manu mea ī testimoniū
subscripsi et eam proprio. si ꝓprium hꝫ. vel accomodato si nō
hꝫ ꝓpriuꝫ sigillo sigillaui. reliq̄ patēt ex p̄tica et vsu ꝓuinciaꝝ

Quia supradictũ est de publicatione videndum restat qualiter fiat publicatio. Et que cautbele sint obseruãde in hmõi publicatione Et dic pmo reqri i publicatione q ad beat ordinari⁹ vt in .l. testamẽta et .l. cõsulta. C. de testa. scdo debent optineri littere citatorie ad euocãdũ omẽs q̃z interest ipsi⁹ publicationis puta veniẽtes ab intestato noiati si sciãt eorũ nomia aut p pro clama. l. si eo tẽpore. C. si vt se ab here absti qz i actibus preiudicialibus vocãdi sũt omnes quoz interest. l. d̃ vno q̃z. ff de re. iudi. l. in cause. §. causa. ff. Tertio debent vocari testes testamentarij et recognoscere sigilla et signa quibus recognitis debent interrogari An fuerint rogati interesse in testamento. l hac cõsultissima. C. qui testa. fa. pos. et. l. hac consultissima. C. de testa. Quarto habent deppouere dicti teste s testatorẽ dixisse illud esse testamentũ suũ et se rogatos subscripsisse et subsignasse illa q esse signacula et sigilla sua vl' si testes sint mortui inquiretur cũ alijs de subscriptionib⁹ et sigillis testiũ videlicet an cognoscat si ille tales subscriptioẽs et sigillorũ impressiones fuerint pprijs manib⁹ et sigillis testiũ in instrumẽto nominatoz facte qui si ita dixerint quod sufficit vt dixim⁹ supra in tertio requisito. Tunc hijs pactis iudex publicabit illud instrumẽtũ seu cartam continere voluntatem talis testatoris et tamq̃ tale pronũciabit et decretabit obtinebit q ppetui roboris firmitatẽ. Nũc de testamẽtis nũcuppatiuis iscript] p tabelionẽ et coram testib⁹ reddactis dicẽdũ esset s qz vs⁹ et practica ipsoz testamentorum sat] est cõis et vsitat⁹ nec eget alia publcatõe vt vult glo. in. l. ij. ff. q̃admodũ testa appian. ideo ãpli⁹ dicere d̃ illo supsedeo. §. Et ad vltimũ modũ testãdi scz quando quis testat corã testibus sine tabellione et scriptura vel cum priuata scriptura quod idẽ est me cõuerto. Et qz iste mod⁹ testãdi multũ frequentat in ista prouitia occitana Et eo q frequẽtes ibidem vigẽt pestes pter influẽtias ex paludib⁹ maritimis siue maritimis i surgẽtes de hoc mõ testãdi aliqd videdũ ẽ p quo distiguẽdũ est q aut testãtes testãt in ifirmitate aut extra infirmitatẽ si extra infirmitatẽ et in loco insigni in quo copia possit haberi testium. Tũc requirũtur septem testes rogati p̃sentes

et audientes nou de familia testantis et tales cum quib⁹ testi facto sit vt supra dictum est per inra preallega. Si vero testam̄ fiat in aliquo mense villagio seu pago iu quo testiuꝫ copia ha beri nō possit tunc sufficiunt quinqꝫ quia in eo casu neccessitas excusat per supradictam. l. fi. C. de testa. Sed si fiat in infirmi/ tate distinguenduꝫ esset de qualitate infirmitatis scilicet an sit infirmitas contagiosa vel non. Quia si non sit contagiosa tūc requiruntur septem testes et alia predicta in testamēto nūcupa tiuo requisita. Sed si ex morbo cōtagioso veluti peste qꝛ ꝓpter contagionē non possunt reperiri testes qui se velint piculo con tagionis exponere et eminet neccessitas testādi et difficultas te stium introduxerūt doctoꝝ ꝙ illi tales ꝑuilegio militari testari possint hoc est cum duobus vel tribus testibus quia illud est quoddam belluꝫ celeste. Et arguendo de bello celesti ad bellū terrenum fit extensio preuilegij testandi et difficultatꝭ numeri testium quemadmodū in testamento in castris facto vbi copia nō potest reperiri de quo per doct. in. l. vnica de bo. pos. ex tes. mili et in. c. relatum et in. c. cum esses. de testa. De hijs autem testamentis nuncuppatiuis siue scriptꝭ factis qualiter redigi possint in scriptis ad hoc ꝙ perpetuo faciāt fidem et dic ꝙ ille qui scit se heredem nominatum fuisse per testatorē potest adire in ciuitatib⁹ potestates et in alijs locis magistratus vel ordi/ narios locorum. §. nulla in auctꝭ de deffen. ciuita. et coram dic to magistratu vel ordinario iudice dabit requestam per quam narrabit testamenti factionem vel si fuerit per priuatam scriptu ram memoratum illā loco supplicationis exhibebit cōcludēs et requirens quod placeat magistratui vl' iudici sibi concedere litteras ad citari faciendum testes qui presentes fuerunt duꝫ te stamentum fiebat et etiam ad citandum seu euocandū nomi/ natim si nominatim sciat vel per proclama publicum si igno ret illos qui succedere potuissent ab intestato. Et generali/ ter omnes interesse habere pretendentes et cum intimatione peremptoria quod alias ad examinationem et publicationeꝫ procedetur. Et obtētis litteris fieri faciet ad iornamenta seu ci taciones corā dicto magistratu vel iudice ad diē locū et horaꝫ

competantes qua die. Si compeant in eorum cōtumatia ꝑdu
cet testes sup memoriali ꝑ testamento ꝑ ꝑuatū scriptorē retēto
vel sup contentis ī requesta ꝯtinēte voluntatē et dispositionē
testatoris et illos iuratos et receptos examinari faciet. Quiq̄
dem testes audito tenore memorial'. si memoriale retētū fuerit
dicēt et depponēt verū esse vt scriptū ē et qꝛ ita audierūt ab ore
testatoris per dictā. l. heredes palā. Sȝ si nō fuerit retētuȝ ali
quod memoriale: Tūc habēt testes depponere singulariť sup
singl'is capitulis in requesta dispositionem testatoris ꝯtinēte
descriptis et eoꝝ deppositiones registrari per notariū publicū
vt in simili fit ī redactione actoꝝ. c. quoniam contra falsam de
probatio. Et si nulli appareant cōtradictores examinatꝭ ipsis
testibus eorum dicta publicabit et pronunciabit. publicatio
nem rite factam ac tantam fidem illi scripture esse adhibendaȝ
quanta adhiberetur originali voluntati deffuncti. Si in scrip
tis eo mandante et iubente redacta fuisset. Et de omnibus
hijs debent fieri acta. Et hijs peractis talis scriptura tamquā
publica vbiq; ꝓbabit ꝑ ea q̄ colligūť ꝑ docto. i. l. publicati. C.
de testa. Si vo appareāt ꝯdictores volētes īpedire publicatio
nem. Et tunc summatim discutietur contradictio an sit suffi
ciens ad impediendum publicationem vel ne. Et est aduer
tendum ꝙ si heres nominatus tendat solum modo in suis re
questatis ad publitationem testamenti et non ad missionem
in possessionem ex testamento publicando tunc nullus esset le
gitimus contradictor nisi appareret aliquis qui diceret et iu
stificaret se esse heredē ex testamento eiusdeȝ testatoꝝ ꝑcedenti
hn̄te clausulā derrogatoriā cuꝰ non esset sequuta reuocatoria
In scd̄o per glo. et docto. in. l. fi. C. de edic. diui. adri tollē. ꝟ
si heres noīatus in req̄sta cōcluderet nō solū ad publicatiōem
ꝟ etiam ad missionem in possessionem tunc possidens ex alio
titulo testamenti puta ex venditione donatione vel permutati
one habito A testatore licet talis nō posset īpedire publicatio
nē impediet tn̄ missionē in possessiōeȝ donec discusso negocio
pocioritatꝭ tituli scd̄m mētē glo. et docto. in dcā. l. fi. et discus.
virib' tituli similis vel dissimilis magrat' vel iudex eū mittet

in possessionem qui pociorem titulum habet debebunt tamen
tales contradictiones breuiter terminari per.l.ij.eodem titu.d
edic.diui.adri. Qualiter autem codicilli conficiantur dic q
possunt fieri codicilli cum scriptis vel sine scriptis vt vult glo.
super rubrica insti. de iure.codi.et eodem ti.§.nō tm̄ et.l.ab in
testato.ff.eo. Opportet tamen q siue ex testamēto siue ab inte
stato fiant sp psone sint tales cum quibus testamēti factio sit
vt in testa.dictum est.ff.de iure.codi.l.diuus.§.penul. Et ha-
bent aliqua conueniencia et aliqua disconuenientia testamētū
et codicilli Nam sicut potest quis plura testamenta facere ita et
plures codicillos.l.si quis cum.ff.de iure codic. Item et quē
admodum testamentum nuncuppatiuū potest fieri sine scrip-
tis vt supra visum est ita et codicilli.glo.insti. de codicill. sup
rubrica. Differūt tamen in alijs quia q q in testamento reliq
possit hereditas seu directe institui vel substitui in codicillis in
nō quiymo institutō in eis directe facta trahitur a fideicōmis.
l.scenola.ff.ad trebel. Item differūt qr per scdm testamentum
rūpitur primū sed non per secundū codicillū rūpitur pcedens
nisi expresse caueatur.l.cū proponas.C.de codi.nisi esset terci
um derrogatorium primi p contradictionē voluntatis vt in dic
ta.l.cū proponas Item quia maior numerus testiū requirit
in testamentis q in codicillis regulariter vt dictum est Itē dif
ferūt quia per agnationē postumi rumpitur testamentum.sed
per agnationem postumi non rumpitur codicilus eius q ab in
testato codicillauit.l.si quis cum primo respō.ff. de iure codi.
Itē qr in testamentis vt supra visū est non pnt esse testes nisi
rogati et tamē in codicillis pnt esse fortuiti Itē qr in testamēt
oz testes esse masculos.in codicillis vero femine pnt esse testes
vt no.glo.in dicta.l.fi.in fi.C.eodem.et videtur probari in.l.
qui testamēto.§.mulier.ff.de testa. Et nota q si qs vult pfecte
valere suā vltimam voluntatem in omnē casum et euentum
apponat clausulam codicillarem sequentem videlicet et si non
valet vel valebit iure testamenti valeat iure codicillorū vel cu
iuslibet alterius vltime voluntatis Nam magni est effect⁹ ista
clausula per ea que legūtur et notantur per docto.ff. de testa.

misi.l.iij.in fine et.ff.de vulga.substi.l.coheredi.§.cum filie et.C.de codicill.l.fi.§.illud quod et.ff.de iure codi.l.conficiuntur et.ff.de verbo.obli.l.si ita stipulatus fuerim.§.primo et l.si a colono eodem titu. Et videtur glo.fi.hoc declarare insti.de pupil.substi.§.masculo.et plene per docto.in auctē.ex cā.C.de liberis preteri.

Sequitur rubrica de substitutionibus.

Ostquam premisimus aliqua licet pauca de materia testamentorum Nunc vidēdum est de substitutionibus. Verum quia materia subtilis lata diffusa et pfūda est aliqua cotbidiana et practicabilia colligam reliqua solertibus iurium inquisitoribus relinquendo Primo igitur queram quibus verbis fit quelibet substitutio. Et secūdo quot sunt effectus cuiuslibet substitutionis. Sed premictenda est differencia quam iura.glose.et doctores assignant inter verba mere directa mere obliqua. Et communia siue anolaga. quorum cognicio seruiet ad omnes species substitutionum Ex eo quod secundum vim verborum diuersificant substitutionum itellectus Et ideo premicto quod quandoque substitutiō fit per verba mere directa puta heres esto.heredē istituo vel similia. Quandoque per verbū analogium puta substituo Quādoque per verba coīa puta deuoluatur perueniat deueniat ptineat reuertatur vel reddeat et silia. Aliquando per vba obliq vel pcaria puta rogo peto volo quod det vel rstituat vel ipsonalit quod detur vel rstuuat et hec ē obliq Et hoꝝ oīum tā ex parte pditiōis quam ex parte dispositionis varius est effectus. Et dic quod mere directa sunt illa per que ex propria virtute verborum quis inmediate vocatur ad ius existencie heredis illius de cuius hereditate agit seu in cuius hereditate facta est substitutio.vel clarius verba directa sunt illa per que dirigit hereditas in institutū siue alterius quam solius testatoꝝ misterio vt pote testator disponit per hec vba.heres esto.vel heredē facio.vel ordino.vel istituo.vel heredē michi substituo.hereditatē illi reliquo vel volo quod hereditas mea cadat in illū put colligit insti.eo.et.C.de testa.l.qm.ff.de here.insti.l.hijs verbis Nā hoc verbū heres pprio sensu vbi notat ius hereditariū

ciuile directum et inmediatũ in ea hereditate in qua ẽ adiectũ
Nam bene sequitꜫ ꝙ ex illis verbis est heres directe et imediate
ciuilis successor. Et notantꜫ dicitur in hereditate in qua adiectũ
est qꝛ ex vulgari directo et imediate fit heres i hereditate testãtꜫ
ex pupillari directa imediate et ĩ hereditate pupilli siue ipube-
ri et ẽt ĩ hereditate furiosi et mediate ẽ heres testãtis Et hoc si
impubes fuit heres istitut⁹ Si aũt ẽ exhereditat⁹. tũc soli⁹ ipu
beri fit heres ñ etiã testatoꝝ Quod aũt vbũ heres sit vbũ directũ
verũ ẽ regulariter quoniã quãdo ꝗ flectitur ad obliquũ vel ex
qualitate seu ex deffectu sollẽpnitatis .vt quia in minus sollẽ-
pni volũtate seu testamento qd testator legitimũ voluit habe-
ri vt.l.codi:§.fi.ff.de le.ij.vel codicil'.testamẽto ꝑ fideicõmissũ
ↄfirmatis vt ĩ.l.cũ quis:§.seya de le.iij.vel in pupillari substi
tutiõe in codicillis facta.vt.l.sceuola.ff.ad trebell. que licet ali
qui cõtradicant debet intelligi in substitutiõe verbis directis
fcã Quod patꝫ ex eo qd dicit ex begnina interꝑtatiõe valere iure
fideicõmissi .Si eniꝫ esset facta ꝑ verbũ ↄmune nõ esset opus
begnina interꝑtatiõe Sed ex verboꝝ coĩ consensu iure fideicõ
missi valeret Jtẽ flectitur verbuꝫ heres ratione adiũcti si iun
gatur verbis precarijs alterius factũ exigentibus quale ẽ ver
bum rogo vel peto vt.l.filiusfam.§.vt quis de lega.primo et.l:
pater filium.§.fi.de lega.tercio . Licet autem verbum heres sit
directum siue in recto ponatur vt heres esto siue in obliquo vt
heredem facio vel instituo vel ordino Tamen verbum heredi
tas non ẽ directum.sed potius commune.siue in recto ponatꜫ
siue in obliquo.verba autem mere obliqua sunt que sola im-
portant ius obliquum mediatum scilicet alterius onerati mi-
nisterium exigencia vt sunt precaria et fideicõmissaria vt rogo
peto volo mãdo ꝙ facias ad ticiũ pertinere et similia.ff.ad tre
bell:in pluribus legibus et insti. de fideicõ.here. §.in primis
Sic ꝙ qꝛ ad eorum effectum alterius restitutiões requiruntur
obliquantur seu obliquum coartantur vt.l.vbi pure.ff. ad tre-
bell.in principio Nec obstat predictis ꝙ filio famili.vel seruo
alieno instituto acquiritur patri vel domino ministerio filij vl'
serui Et tamen ius directum queritur patri vel domino Quia

ibi non exigitur ministerium onerati sed solius instituti qui si
sit filiusfamilias: eadem persona iuris ministerio censetur cum
eo qui sit heres vt. l. finali. C. de impube. et ali. substi. Vel si
sit seruus dominus eius capiat vt insti. de noxa. §. omnes au/
tem Et ex persona domini ius capiendi habet. vt. l. debitor. §.
seruo delega. secũdo et. C. de here. insti. l. nec per se verba ve/
ro analoga sunt illa que proprie et per prius importãt ius di
directum Sed posterius et improprie notant ius obliquuz vt
est verbum substituo quod aliquando dicitur esse commune.
l. iam hoc iure. §. sed si alter: ff. eo. Tamen non est verbuz qđ
sit simpliciter cõmune. quia verbuz cõmune indifferenter se hz
ad ius directum obliquum ex proprio significato verbi. Sed
verbum substituo est eiusdez compositionis ꝙ instituo sola ex
istente differentia in sillaba sub qua nil mutatur in sensu verbi
instituo nisi ꝙ notat posterioritatez seu inferioritatem gradus
Constat autem ꝙ verbum substituo est verbuz directum et ꝙ
sit directum probatur in. l. tutorum qui. §. heres. ff. de ami. tu/
to. et. l. latinus largus delega. secundo. et. l. recusare. §. ticius
et. §. i. ff. ad trebell. Quibus aperte dicitur ꝙ fideicommissori/
um vniuersale non est substitutio nec fideicommissarius substi
tutus Et hoc est verum proprie stricto. et proprio sumpto voca
bulo Sed late et improprie et posterius dicitur substitutus vt
l. ticia. §. seya. delega. secundo. et patet ꝙ proprie et per prius
est directum. sed improprie et per posteriuis ē obliquum vt di/
xi. sed instabis verbum instituo est mere directuz. ergo verbum
substituo eadem ratione non est directum vt patet ex premis/
sis. Respondeo verbum instituo proprie refertur ad primum
gradum Et primus est semper directus et inmediatus. aliquã
do tamen vt subdicetur trahitur ad secũdum. Sic et pariter ver
bũ substituo qđ lz sp ď suo ꝓprio significato referatˀ ad scđm
gradum tamen quandoqꝫ vt visum est per impropriationem
trahitur ad primum. Et ideo viceuersa verbum instituo rela/
tum ad primum gradum potest quandoqꝫ impropriari cũ oís
substitutio sit institutio vt. l. iiij. ratione. l. i. §. si filio. ad. l. falc.

ff.et in.l.gallus in principio.delibe.et postu.et quod ibi nota-
tur vbi exponitur institutio idest substitutio Et sic posset adap
tari.ĩproprie et p posterius ad fideicommissum. Nam fidei cõ
missarius est institutus vt.l.qui quadraginta.versus nam he-
res.ff.ad trebell' vnde si testator extraneo ticio herede instituto
diceret si ticius post annum adhite hereditatis decesserit seyuz
instituo nõ adiecto vbo heredẽ seu talis institutus esto nõ ad
iecto verbo heres. Certũ est q hijs vbis esset fideicõmissũ rite
relictũ pinde ac si dixisset substituo facit dicta.l.q q̃draginta et
l.gall' in prin.nõ obstat.l.i.§.et si ita de here insti. Qr ibi sub-
auditur verbum heres ne substitutio sit in valida hic autẽ non
subauditur ne substitutio viciectur cum in terminis suppositis
non posset esse directa nisi in milite.l.ita in prin.de mili.testa
Sic etiam hoc verbum instituo relatũ ad secunduz gradum est
analogum quia qñ q per posterius improprie est oblquũ seu
indirectum scilicet quando reffertur ad secundũ gradum obli
quum sicut verbum substituo relatũ ad primũ gradum idez in
verbo constituo ex vi paris dispositionis. Nã verbũ ꝯstituo p
prius ẽ directum vt.l.precibus.C.codẽ.et per posterius ẽ obli
quum vt dicta.l.qui quadraginta. vnde si dicat testator ticiuz
filium ĩpuberẽ heredẽ instituo. Et si in pupillari etate decesse-
rit seyum sibi constituo vel simpliciter constituo absq verbo
sibi erit directa substitucio ac si dixisset substituo.ar.dicte.l.p-
cibus Itẽ verbum instituo relatũ ad primũ gradũ qñ q flec-
titur ex vera vel presumpta voluntate testantis per casuz nota-
bilem in prealle.l.codiallis.§.fi.dele.ij. Qđ aũt dr verbuz
substituo non esse mere seu simpliciter directũ verũ ẽ nisi adda
tur vbo mere directo puta heredẽ substituo. Qr tũc ppt adiecti
onẽ verbi directi cohartatur ad ius directũ vt.l coheredi.§.fi.
ff.de vulga.vba aũt cõia sunt que vtroq modo directũ et obli
quuz seu alterutrũ ex vi verbi pariter ĩportãt qualia sunt vba
succedat perueniat pertineat deueniat et huiusmoi similia Itẽ et
verbũ relinquo.nã hñ seqtur esto heres g successor vt.l.nichil
aliud et.l.heredis appellatiõe de verbo.signi.et.l.potuit.C.ð
iure ðlibe. Itẽ seqr est fideicõmissari' ergo successor vt.l.cogi.

in prin. ff. ad trebell. et. l. non ca. eo. ti. Item est heres ergo ad eum pertinet quod ptinuit hereditati vt. l. sciēdum de ver. sig. et. l. si auia. C. de iur. delibe. Itē econtra est successor vel ad eū ptinet hereditas non magis infertur ergo est heres q̄ est fide cōmissarius nec econtra. Item et verbum pueniat ad vtrumq̄ ius trahitur seu vtriq̄ cōuenit vt. l. heredib⁹. §. ticius. ff. ad tre/bell. iuncta. l. cum virū. C. d̄ fideicō. et sic de singulis vt patz ex sensu verborum Ex predictis patet q̄ licet verbum he/res esto vel heredem instituo vel facio sit mere directum. Ta/men verbum hereditas est commune siue ponatur in recto vt volo q̄ hereditas mea sit ticij siue in obliquo vt hereditatis mee sit dominus vel hereditatem meā ticio relinquo Hec om nia verba possunt versificari et iure directo vt. l. hijs verbis in principio. ff. de here. insti. et etiā ex obliquo vt. l. facta in prī cipio. ff. ad trebell. et ibi notatur. Nec obstat q̄ verbum domi/nus videatur esse directum sicut verbum heres. ar. l. sceuola. ff. ad trebell. cum eundem effectum importent insti. de here. qua/li. et diffe. §. penultimo facit qd̄ notatur in dicta. l. hijs verbis vbi glo. ratiōem assignat Quia heres et dn̄s idem sunt. quia illa glo. non debet simpliciter intelligi. sed q̄ tenentur vt gen⁹ et species. nam bene sequitur heres est ergo dominus vt dicta l. cū heredes in principio Sz nō conuerteretur est dn̄s ergo he/res vt sentit glo. in. l. i. de bo. posses. ff. ex quibus concluditur q̄ verbum dominus est commune. Et quāq̄ per premissa satis pateat doctrina diuersitatis verborū institutionibus oc/currere solitorum et de eorum interpretatione Clarius tamen potest dictorum verborum per sequen. regulas dari doctrina. Et primo in verbis directis in quibus prima regula est ista q̄ verbum directum quod de se importat tale ius ex quo potest recta via adiri hereditas de iure pretorio est directum. Secun/da regula datur. q̄ omne verbum importans vt succedatur in mediate et vniuersaliter testatori est et dicitur directum ita no/ta in. l. cam quam. C. de fideicō Tercia regula datur q̄ verbū directum significat successionem descendere ab instituto deffi cieute in substitutum inmediate, et incontinenti ita dicit glo. in

dicta .l. eam quam Quarta regula datur ꝙ omne verbum prolatum a testatore quod excludit omne ministeium alterius in substitutione vniuersali est directum iuxta theoricam .l. si quis cum ibi notatis. ff. de vsufruc. Item circa verba obliqua dant iste r'le quarum prima est illud est verbum obliquum quod requirit factum et ministeriuȝ alicuius ad transferendum ius hereditariuȝ in alterū Scđa regula est ꝙ omne verbū ꝙ importat tale ius ex quo non possit adhiri hereditas nec bo. po. peti est verbuȝ obliquum Tercia r'la est ꝙ omne verbū ꝑ qđ mediate suceeditur testatori ē obliquum : Quarta regula ē ꝙ nullum verbum est ita directum ꝙ si posituȝ sit ī alterius ministerio ꝙ non effitiatur obliquū vt .l. ex facto. ff. ad trebell'. Quinta regula datur ꝙ capere de manibus alterius ꝙ̄ testatoruȝ congruit substitucioni oblice seu fideicomisso vniuersali Sed mera restitutō facti reꝝ hereditariaruȝ que fit habenti ius hereditarium de per se conuenit substitutioni directe vt .lege inter omnes cuȝ ibi notatis .ff. qui satis da. cogun. §. Item circa verba comunia dantur iste regule quarum prima est omne verbum quod eque proprie stat sub signifficatione verbi directi et obliqui adiectuȝ substitucioni vniuersali est cōmune. Scđa regula datur ꝙ omne verbū quod qn̄ꝗ reperit̄ in signifficatione vbi directi et eius effectuȝ importat Et qn̄ꝗ in signifficacione vbi obliqui et eius effectuȝ importat est cōmune eo quia eius signiffi. conuenit pluribus spetiebus substitucionū. §. et vt nō procedamus per ignota de quolibet ponamꝰ exempla. Et p̄mo in verbis directis vnde verba īstituo heres sit vel esto dn̄s sit vl' esto etc. adhitō. adiudico. assigno. do: cedo: cōcedo. accrescat vn̄ si testator dicat sic instituo filiū meuȝ heredē et qn̄cūꝗ decesserit talem instituo vel talis heres sit vel heres esto vel hereditatis mee dn̄s sit vl' esto vl' tali bona mea adhitio assigno. do. cedo concedo adiudico. Vel si dicat bona mea deueniant aut perueniant ad taleȝ ipso facto tunc propter istud adiunctum ipso facto illa verba perueniant seu deueniant sunt in officio vboꝝ directorum licet de sui natura sint cōmunia quia illa verba eo ipso operantur sine ministerio alicuius hominis ita exponitur

vt notatur in.c.eum qui extra de preben.li.sexto et in.l.fi.C. de sacro sanc.eccle.per doc.verba autem predicta et alia simi-lia includunt dispositionem et execucionē dispositionis quā-ti.iuris est. Item exempla verborum aliquorum sunt detur restituatur tradatur.reddatur det.reddat tradat restituat. Nam ista verba ministerium alterius includunt. Ergo sunt obliqua seu fide cōmisso. per regulas supradictas Item exēpla vboꝝ communium sunt substituo perueniat deueniat succedat redat pmaneat deuoluatꝛ hereditas mea etc̄ vl'ꝑ alia vba similia.et sciendū ꝙ in significatione istoꝝ vboꝝ tā directoꝝ ꝙ obliq̄ꝝ et coīum est actendēda consuetudo seu modus significādi.ꝑ cōsuetudinē nā cōsuetudo loquēdi pōt dare intellectū et quē-dam modū significādi vocabulis iuxta notata in.l.libroꝝ.§ ꝙ tñ cassius.ff.de le.iij.vlterius est sciendū ꝙ ꝑ quecūꝗ vba siue per verba mere directa siue oblica siue coīa fiat. Prima institucio non reffert quia semper est directa institucio. Et ille censetur esse institutus iure directo per.l.qm̄.C.de testa cū ibi notatꝛ. Et distinctō predicta verboꝝ actendꝛ et consideratur in scda institutiōe seu in substitutione vlterius est sciendū vltra ꝑ-dicta ꝙ verborum directorum quedā sunt directe ciuilia tm̄ et quedam directa directe.de quibus diceꝛ infra in materia sub-stitutionis compēdiose Nūc de speciebus et effectibꝰ substitu-cionū dicendū.ꝑ quo ꝑmictemꝰ in q̄libet drās verboꝝ testā-tium et qualitatū heredū ac substitutoꝝ. Et licet qualitas ser-uilis multas constituat differencias in materia institucionū et substitutionū d' quibus ad omnes āplectēdas drās dicēdū foret. Ea tamen obmictā. Ne inutiliter protendam volumen ex eo ꝙ in pn̄ti regno francie cessat seruitus cū omēs sint liberi frustra igitur esset hic de illis tractare cum eorum theorica non reducatur ad praxim. Videamus igitur primo de vulgari sub-stitutiōe tria q̄sita. Primum q̄libꝰ siue q̄bꝰ mois vbis ve.fit. scdo q̄liꝛ expirat.et tercio quales sunt eiꝰ effectus Ad primū quesitum dicendū est breuiter ꝙ vulgaris substitutō fit aliqñ expresse aliquando tacite. Et aliquādo ptim expsse et partim ta-cite Expsse adhuc fit tripliciter scilicet per specialem verborum

expressionem .aut per specialiorem vel per specialissimaz. Per specialem adhuc dupliciter Quia aut verbis negatiuis. aut verbis affirmatiuis Affirmatiuis vt quia dicit testator substituo ticium vulgariter vel in primum casum quod idem est. l. lucius ff. de here. insti. et. l. precibus. C. eodem vel quia dicit testator quisquis michi heres erit sit heres filio meo vel heredes meos inuicem substituo tales. etc. Sciendum tamen est in istis vltimis exempli substitutionis verbis appellatiuis facte quod illa verba appellatiua non refferuntur ad heredes heredum scriptorum neque refferuntur nisi ad eos qui scripti fuerunt heredes non autem si aliquis efficiatur heres per alium vt puta pater per filium dominus per seruum quia tales non vocantur vigore substitutionis sed iuris ministerio. ff. de vulga. l. cum filio. l. si intestamento heredes cum concor. et insti. de vulga. §. sed et si ex disparibus. ff. ad trebell. l. quotiens Quandoque fit verbis negatiuis vt dictum est et supple importantibus conditionem hoc modo si heres non erit talis heres michi esto. l. i. in principio de vulga. Aliquotiens vero fit verbis specialioribus quia dicit si heres esse non potuerit vel noluerit talem substituo. l. lucius ticius quod fratrem. ff. de here. insti. et. l. cum proponas Quandoque fit verbis specialissimis puta si hereditatem repudiauerit vel si abstinuerit vel si me viuo decedat. vel si postumus institutus non nascatur vel si postumus aborciatur prout hec exempla probantur in. l. si quis ita heres instituit. ff. de here. insti. l. gallus in principio. ff. de. libe. et postu. et. l. cum in testamento in principio. ff. de here. insti. et. l. fi. C. de. insti. et substi. sub condi. fac. Que quidam exempla comprehenduntur sub casu nolencie aut impotencie expresse substitutionis vulgaris Et est sciendum quod casus nolencie trahitur ad casum impotencie et econtra per. l. gallus. in. §. et quid si tantum. ff. de libe. et. postu. et in dicta. l. finali. de insti. et. substi. sub condi. fac.

Nunc videamus qualiter fiat tacita vulgaris et dicitur tacita quia nec in genere nec in specie comprehenditur ex vi verborum. sed ex legis mente presumpta seu coniecturata per quam presumitur testatorem voluisse prouidere post adhitam hereditatem per pupillum et in casum desistencie venire secundo vo-

catos in vim vulgaris subintellecte. l. iam hoc iure. ff. de vul-
ga. et in notatis in. l. fi. C. de insti. et substi. sub condi. fac. pre-
sumendū enim est testatorē voluisse prouidere sue successioni
in vtroq3 casu videlicet adhita hereditate per pupillarē3 et nō
adhita per vulgarem. Ultimo videamus de mixta scilicet
de ꝑtim tacita et partim expressa Et dic ꝙ huiusmodi ē substi-
tucio vulgaris facta in vnū3 casum sc3 nolentie ex subintellec-
ta mēte testatoris porrecta ad casum impotentie per ea q̄ supra
dicta sunt Ad scd̄m quesitū quo querebatur q̄liter expiret re
spōcio ē satis clara ꝙ substitutio vulgaris ꝑ quā inmediate suc
ceditur testatori expirat instituto adeunte hereditatē. l. post a-
ditā. C. ď impu. et ali. substi. cum suis concor. Sed queri po-
test an substitutio vulgaris possit a quo casu fieri sine expressa
institutione et dic ꝙ sic hoc modo si legitim⁹ heres michi non
erit talis heres esto vt colligitur ex. l. si quis ita et ex. l. cum in te
stamento. ff. de here insti. cum concordancijs. Sed dubitatur
an per adictionem vnius heredum extingatur substitutio al-
terius coheredis non adeuntis et dic ꝙ substitutō fuit facta co
pulatiue seu coniunctim tunc expirat per ea que legū. et notan.
in. l. testamēto. C. de impu. l. i. §. pro. ij. C. de. ca. tol. S3 si dis
finitiue seu disiūctim. tunc expirat quo ad adeuntē tm̄. l. penul
tima. ff. de iniusto rup. et. l. duobus. §. filiū. l. cum filio. §. fi. l.
coheredi. §. coheres. ff. de vulgari Sed ponam⁹ ꝙ testator fe-
cerit plures gradus substitutionis vulgaris. an ꝑ adictionem
primi expiret Alij grad⁹ et dic ꝙ sic per. l. cū in testamēto al's i
testamentū. ff. de here insti. faciē. l. si mater in. §. fi. ff. de vulga.
Sed pone ꝙ adicio non durat puta q2 minor adiens restituit
aduersus aditionē3. an veniat substitut⁹. et dic ꝙ sic quia suffi
cit fuisse adimpletā adicionē ar. cox q̄ legū. et notā. in. l. ex cō
tra ctu. ff. de. re. iudi. Supest videre de principali et practica
bili quesito sc3 quales sunt dicte substitutiōis vulgaris effect⁹
Et q2 sat) ē hec materia trita per tex. glo. et. docto. pauci absol
uā et dico ꝙ vulgar reperiūt esse q̄nq3 effect⁹ pricipales. Pri-
m⁹ in herede sui iuris, q̄uē testator suis iuris esse sciebat illa v-
ba vulgaria si heres nō erit aliu3 ex se producūt effectū ex sub

intellecta mente testantis videlicet vel mutata conditione aliũ heredẽ nõ fecerit. l. iij. ꝯ ibi no. C. de here. insti. et insti. de vulga. §. fi. et in. l. si paterfamilias ticium. ff. de here insti. Secũdꝰ effectus est quia testamẽtũ põt sumere vires a substitutiõe vulgari. l. iij. §. fi. ff. de libe. et postu. Nã testamentum a scdis tabulis põt accipere vires p. l. i. §. pro. ij. C. ď cadu. tollẽ. et ibi glo. et. l. thays. §. si splendoforus. ff. de fideicõmi. libe. Tercius effectus est quia expressa vulgaris continet tacitã pupillarẽ dcã l. ꝙuis. C. de impube. et. l. fi. C. de insti. et substi. sub cõdi. fac. Quod intellige et limita si alia non sint verba restrictiua cõtrariam volũtatẽ testantis iudicancia Nã secundum illam restrictionẽ opporteret limitare verba et mentẽ testãtis eo ꝙ adiectõ qualitatis coartat orationem cui adicitur. l. paucius. ff. de auro et argẽ. lega. l. comodissime. ff. de libe. et postu. Et ꝙ verba calificatiua restringant effectum substitu. hoc clare probat lex si pater. ff. de vulga. et pupillari. Stantibus tñ verbis gñalibꝰ sine restrictione. tunc vulgaris fcã impuberi continet tacitam pupillarem per dictã. l. iam hoc iure Fallit tamen in multis casibus Primo si appareat de contraria volũtate defuncti dicta. l. iam hoc iure in fine Quia voluntas testatoris in hijs limittat dispositionem iuris per. §. disponat in aucten. de nup. Secundo fallit in casu. l. fi. predicte. C. de insti. et substi. sub cõdi. fac. scilicet quando mater est in medio Nam quamdiu mater est in medio dicta pupillaris continetur in ipsa vulgari condicionaliter videlicet si mater superuiuat et succedere velit. quia si moriatur aut succedere nolit non transmittit priuilegium vt sentit dicta. l. fi. in fine Et ideo viuente matre sumus iccrti An pupillaris contineatur in vulgari vel non: qȥ futurus euentus declarat Nam si mater superuiuat et velit succedere non subintelligitur seu concluditur pupillaris saltem actualiter et effectualiter et habitudinaliter que potentia et habitudo redducuntur ad actum hoc est ad effectum pupillaris sub intellecte si mater durante pupillaritate sui pupilli decedat. aut se nolle succedere declaret. quia tunc eluscessit virtus dicte pupillaris scdm no. p glo. et docto. in dicta. l. fi. et in. l. precibus. C. de impu. et ali.

substi. Et est dicta pupillaris subintellecta matre viuente im-
pedita producere effectū sicuti virtutes intellectuales anime pu
pilli impediūtur in caruz operatiōe ꝓpter inhabilitatem orga
norum corporis et quadmodum per habilitationem organo-
ruz que fit adolescente pupillo anima intellectiua exercet suas
operationes quas etiam a prima sui creatione habitualiter ha
bebat ita sublata de medio matre vel declaratione facta ꝙ nō
vult succedere illud velamen priuilegij maternalis tollitur qđ
impediebat virtutē operatiuam dicte pupillaris subintellecte q̄
ex inde operatur fauore substituti Quod limita nisi pater esset
in medio. quia priuilegium maternum extenditur ad paternū
Nam si auus substituat vulgariter nepoti ex filio in pupillari e
tate existenti Tunc tacita pupillaris subintelligitur cum condi
cionibus predictis de quibus dictū ē in matre. Nam non est
verisimile auum sue soboli extraneum substitutuz preferri vo
luisse vt.l. generaliter.§. cum autem eodem titulo. C. de insti.
et substi. sub. condi. fac. Et breuiter in hijs et alijs subauditio
nibus semper recurrendum est ad mentem testantis et conside
rendum quid verisimilius voluerit vel senserit testator.l. luci-
us in fine. ff. de here. insti. vbi bonus casus et in dicto.§. cum
autē Tertio fallit quando ex subauditione pupillaris re-
sultaret inēqlitas qꝛ tūc vna subintelligit̄ i altera p.l. q̄uis. C.
de impube. etc. Et in hoc casu nil operatur priuilegium mater-
num Sed datio inequalis coheredis. et ideo mater non exclu
ditur a successione impuberis deffuncti in vim alicuius subin
tellecte pupillaris substitutionis quia non potest subintelligi
propter inequalitatem personarum ex eo ꝙ illa determinati-
ua substitutio nō posset equaliter determinare mentem testan-
tis cum puberi non possit pupillariter substitui Item fallit
in casu.l. si pater filium impuberem. ff. de vulga secundū vnuz
intellectū intelligēdo ꝙ pr̄ in casu illius.l. substituisset vulga-
rit̄ Sꝫ ītelligēdo ꝙ substituisset pupillariter nō esset casus fal-
lēcie Qꝛ in vna pupillari alia nō subintelligit̄ ex eo ꝙ expssuz
cessare facit tacitum.l. ille aut ille.§. cum in verbis. ff. de lega.
iij. Et ratio quare in casu illiꝰ legis pressupposito ꝙ vulgaris

fuisset substitutio non subintelligatur pupillaris est. qꝛ testa/
toꝛ vnum casum obmiserat per quem postumus reperiebatur
preteritus et sic testamentum nullum et vulgaris non fuit soꝛ/
tita effectum. Et sic ex se non potuit producere effectum tacite
pupillaris quia ad esse pupillaris presupponitur existencia he
redis actu vel aptitudine vt in. l. moribus. ff. de vulga. Itez
fallit gñaliter vt plures casus sub isto ꝯprehendam⁹ vbicūq̧
ex apparētibus circūstācijs aut ꝯiecturatis volūtatib⁹ aliter te
statorem sensisse presumitur. puta qꝛ pietas vel caritas suadet
testatorē subintelligere voluisse pupillarez ex circūstācijs et in
fauorem eoꝝ qui in pietate et caritate sibi ꝓximiores existebāt
subintelligi et primum scilicet de caritate probatur in. l. cum ac
cutissimi· C. de fideicommi. et in. l. lucius. §: fi. ff. de here insti.
Secundus vero probatur ad litteram in. c. si pater de testamē.
in sexto de quibus lacius dicetur infra in materia fideicomissa
rie substitutionis. Quartus effectus est quia per dictā vul/
garem substitntionem succeditur inmediate testatori et non ei
cui est facta substitutio insti. de vulga et pupillis in principio.
Et ideo si institutus repudiet vel abstineat substitutus pupil/
lar] vigore vulgar] subintellecte ī pupillari succedet testatori ꝑ
l. fi. predictam. C. de insti et substi sub condi. fac. de quo dicet
in materia pupillaris Et est sciendum atq3 notandum ꝙ
q̄admodum nolencia. aut impotentia locum facit substitu/
oni vulgari ita et abstentio per ea que legunt̄ et notātur in. l. iu
lianus. ff. de acqui. heredi. Et sic in casibus in q̇b⁹ in casu no/
lencie aut impotentie locus est substitutioni pupillari eisdez ē
et in casu abstinencie per lec. et no. coiter per docto. in dicta. l.
iulianus Quintus et vltimus effectus ē quia vulgaris sub/
stitutio facit de suo voluntarium vt. l. si filius. ff. de libe et po
stu. et. l. si filius qui patri. ff. de vulga. Querit̄ vltra premis/
sa an substitutio vulgaris impediat transmissionem hereditat]
in alium Pro quo premicte ꝙ substitutō vulgaris habet duo
capita scilicet impotencie et nolencie Et caput impotencie ha/
bet tria membra scilicet impotencie naturalis. impotencie iuꝛ
et impotencie facti Primo naturalis puta quia instituitur po/

stumus et non nascitur vel natꝰ viuo testatore moritur vt.l.lex
cornelia.ff.eodem titulo. De secundo scilicet impotentia iuris
Puta quia primus gradus de iure non valuit nec tenuit vt.l.
iij.§.fi.ff.de libe.et postu.vel quia conditio institucionis def-
ficiat vt.l.que sub conditione.ff.de here.insti. Tercio dictum est
per impotentiam facti de qua in.l.cum quidam in principio
et.l.pantonius.ff.de acqui heredi videlicet qñ institutꝰ rei pu-
blice causa aberat et ibi decesserat. Et quia rationabile nõ erat
ꝙ eo tempore tẽpora deliberatoria ei currerent vult imperator
ei succurri. Or pater pro filio instituto facta restitucione adibit
vt apit ibi glo. Quod in omni occupatione pro re pu. procedit
eo ꝙ omnis interpretatio in fauorem absencium et decedẽcium
pro re publica fieri debet insti.de excusa.tuto.§.sed si in bello
et hec satis rationi conueniunt. De secundo vero mẽbro scilicet
nolimitatis locus fit substituto cum institutus clare dixit nolo
esse heredes vel repudio seu recuso vl' aliquos actꝰ gerit ex q̃bꝰ
inducitur repudiatio. Quia per simplicem taciturnitatem etiã
si tacens morietur tempore deliberationis durãte nõ ꝑpterea
fieret locus substituto quia moriens non videtur repudiare
neqꝫ adire.l.cum antiquioribꝰ.C.de iur deli Et quãdiu tacet
conditio substitutionis pendet. Et ideo institutꝰ decedẽs infra
tempus deliberandi transmictit ius deliberatorium ad suum
heredem per ea que leguntur et notantur in.l.cum ꝓponas.C.
de here.insti. Secus autem si decedat post tempus deliberan
di lapsum quia tunc ius quod esset extinctum non transmicte-
retur nec succederet substitutus ex dispositione aperta testa-
toris propter peruersionem ordinis. Sed succederet ex sub in-
tellecta videlicet ex capite caducitatis per.l.vnicam.§.pro secũ-
do.C.de caduci.tollen.verumptamen ex vtroqꝫ idem resul-
tat effectus. Queritur etiam si testator tres gradus. Sub-
stitucionis vulgaris fecerit puta si gayus heres non erit titiꝰ
sit heres et si ticius heres non erit sit seyus etcetera. Gayꝰ adit
hereditatem an per aditionem ipsius gaij per quam expirauit
vulgaris.l.post aditam ꝑallega. An similiť expirauerit sequẽ
tes gradus et dic ꝙ sic per ea que leguntur et notantur in.l.cuꝫ

in testamento.ff.de here.insti.et.l.si mater.ff.de vulgari.cum vtrobiqz notatis. Et non soluz facit cessare gradus sequentes Sed etiam excludit ius accrescendi vt in.§.si vero institutio de here.et falci.colla.prima. Possent addi alij tres effect⁹ q̄ p̄ aliq̄ ex premissis depēdeāt quia testamētū sumit vires a substitucione vulgari qn̄ primus gradus est ipso iure null⁹ puta quia nulla Iniusta vel viciosa fuit ista institutio vt in.l.ij.§.i. ff.de inius.rup.irri.qz⁹ fac.tes.et.l.ei.qui soluendo.ff.de here. insti. Si autem ab inicio primus gradus institutionis. voluerit. Sed postea desierit valere puta repudiacione morte naturali vel ciuili. Tunc propter desistanciam transfertur efficatia iuris primi gradus in scōm Et tunc nō dicit̄ ꝓpe icipe a scōo sed continuari ad secundum.verumptamen idem est effectus.

Sed pone q̄ institutus aliqua ex causa.efficit̄ indignus et auffertur ei hereditas an substitutus excludet fiscum Dic q̄ nō per.l.si sequens.in principio.ff.ad sylleya Septim⁹ effect⁹ potest assignari quia per eam inmediate succeditur deffuncto non ei cui fit substitutio.l.ij.§.sed si q̄s ita.ff.de vulga. Sz queritur circa huuc effectū. An hoc sit semper verū q̄ per vulgarez succedatur testatori et nō instituto et predict⁹.§.sed si q̄s ita hic inde prestat argumentum propter illam ditcionē ei ibi positaz Nam si refferam⁹.lo.ei ad testatorē clare ꝓbat̄ ex illo tex. q̄ ꝑ vulgarem succedit̄ testatori: Et si refferam⁹ lo.ei ad institutuz tunc dicemus q̄ per vulgarē succeditur vtriqz: Communis tamen sentētia tenet q̄ lo.ei reffertur ad testatorē quia si vellem⁹ refferre ad institutum et per tacitā substitutionē vulgarez comprehensam inpupillari vel pupillarez comprehensā in vulgari opporteret locum fuisse primo gradui et desijsse per.l.iaz hoc iure.ff.de vulga. Et ideo per directam vulgarem nō succeditur nisi testatori ad quod accedunt lec.et notata in.l.fi.C.d impu:

et ali substi. et ibi glo. Et ideo hodie ex commini stillo notario rū omēs substitutioēs exprimūt̄ scl3 si heres nō erit seu esse noluerit vel nō potuerit siue erit. Et in pupillari etate seu al's qñcunq3 sine liberis decesserit eidē sic descedēti substituo vulgariter pupillarit̄ et per fideicomissū etc̄. Et cū adiectione clausule codicillaris que magni ē effect⁹ vt infra dicet̄ in materia substitutionis compendiose per quā quasi infinite cessant iurium altercationes propter expressiones et adiectiones clausularū p̄ dictaru3 quas consulo apponi et sub, verbis futuri tēporis ad cedandum dictas questiones Octau⁹ effect⁹ esse pōt. Q2 p̄ dacionē substituti vulgaris suus heres efficit̄ voluntarius per. l. si filius scdm vnum intellectum. ff. delibe. et postu. S3 huic accedit alia questio. An datio substituti vulgaris īpediat transmissionem hereditatis in heredē instituti Pro quo considerādu3 ē q̄ mpliciter trāsfertur ius de instituto in sbstitutum vulgarem Uno modo q̄tum ad ius deliberandi et istud ius deliberādi nō impedit̄ p̄ dacionē substituti p̄ ea que no. in. l. si fratris et i l. cum antiquioribus. C. de iur̄. deliberan. Alia ē transmissio que fit ex iur̄ dispositiōe de qua in. l. vnica. C. de hijs qui ante aperta tabu· hoc est q̄ hereditas ascendēcium transfert̄ in descendentes etiam non agnita vel adita non obstante datione substituti vulgaris hoc est dicere q̄ suus excludit substitutum vulgarem. Alia et tercia est transmissio que fit ad heredem extraneum et non suum instituti. Et in hoc articulo opiniones sunt varie in. l. cum antiquioribus. C. de iure deliberan. et i. l. cum p̄ponas. C. de here. insti. et in dicta. l. vnica. C. de hijs q̄ añ. aper. tabu. inq̄bus communior sententia videtur īclinare in illa3 ptē q̄ datio substituti vulgaris nō īpediat transmissionem hereditatis ad heredē instituti etiā nō suū facit. l. si pater. ff. de here. insti. et. l. cu3 p̄ponas. C. eo q2 in substitutione sub-

auditur illa clausula videlicet vel alium heredem non fecerit p iura proxime allegata et que lex licet dura seruanda tamen est.

Superest videre que impediant premissos effectus substitutionis vulgaris: Et dic primo q aditio instituti p preallegatam l. post aditam et per aucte. hoc amplius. C. de fideico. et i psona oium substitutor per. l. 2 i testameto al's cu i testmetu. ff. here. insti. et p. l. si mr. §. fi. ff. de vulga et p glo. isti de vul. et pupilla. qd in prin. super verbo nouissimo limicta cu. tex. suo. Sz licet dicta substitutio vulgaris per aditione expiret ex verbis legis non tn semper ex mete qz aliquibus casibus de quibus in autcten. hoc amplius. C. de fideico. eius effectus transmictitur etiam post aditam Queritur si institutus minor repudiet et substitutus adeat et post hec tempus adeundi per pupillum labatur. pupillus vero postea restituatur ad obmissam hereditatem an non obstante restitutione substitutus veniet. et dic q sic de iuris rigore Quia semel fuit sibi aperta via. l. et si sine. §. sed quod papinian9. ff. de mino. et. l. ex contractu. ff. de re. iudi. Aliqui tamen dicunt q minor restitutus aduersus obmissionem hereditatis paterne euocat a substituto propter equitatem iuris fauentis filijs et liber. in hereditate parentum. Et ratio assignari posset quia hereditas paterna censetur filij per. l in suis. ff. de libe. et postu. cum suis concordancijs ita q etiaz sine iudicio deffuncti hereditas paterna ad eu pueniret qd sec9 est in hereditate ab extraneo delata. Et minor abstinendo no renunciat absolute alias non posset recurrere ad remedium restitutionis. ergo nec transit absolute et irretractabiliter ad substitutum Et si substitutus conqueratur dicendo q tollitur sibi ius iam quesitum respondet minor q non erat quesitum irretractabiliter Secus autem hereditate extranei reputata per minorem quia minor nichil perdit de iure suo Et ideo dicitur hereditas extranei repudiari et repudiedo seu reffutando hereditatem ab extraneo sibi delata nichil perdit Qz nichil iur habuit in actu. ante aditionem. et ius in potencia per repudiationez sublatum fuit a minore instituto et translatum ad substitutuz cui factus est locus per repudiationem predictam et lapsum te

por adeundi et per consequens substituto ius irretractabiliter quesitũ per dcã iura cum in eis notatis accedũt lecta et no. in. l quãdiu prior et in. l. quãdiu institutus. ff. de acqui. here. et in. l. ij. §. ego etiam. ff. d vulga et pupilla. Sz qr supra vidimus quod filius instituti excludit substitutum. Et hoc clarum est per. l. cum accutissimi. C. de fideicõ. et. l. generaliter. §. cum autez. C de insti. et substi. sub condi. fac. Queritur an pater instituti excludat substitutum. conclusio est glo. et docto. in. l. cum non solum in principio. C. de bo. q libe. quod sicut filius excludit substitutũ ita et pater propter illam subauditionez supplentez dispositionem vulgarem videlicet vel alium heredem non fecerit per dictam. l. si pater. ff. de. here. insti. Queritur etiam supra visum est quod testamentuz potest incipere a secundis tabulis expressis et hoc est sine dubio. an idem sit in tacitis hoc est querere an queadmodum testamentum põt sumere vires ab expressa vulgari possit etiam sumere a tacita comprehensa in expressa pupillari. hec questio dubia est inter docto. Sed post plura cõmunis sentencia est. quod ita potest incipere a tacita vulgari. Naz clarum est quod potest incipere ab expressa vulgari vt. l. thays. §. splendoforus. ff. d fideicommis. liberta. et per ea que leguntur et notantur in. l. i et in. l. si pater. ff. de vulga. ergo a tacita cuz ita sit tacita a iure introducta quemadmodum expressa Et ita eam fecisse intelligitur testator sicuti expressam per lecta et notata in. l. iam hoc iure. ff. de vulga. ita quod quemadmodum expirante vulgari non expirat pupillaris tacita ita nec econtra.

Sed adhuc queritur testator substituit pupillarit postumo expirat pupillaris An etiaz tacita vulgaris expiret. et dic cõ nõ glo. super verbo agnatum in. l. lex cornelia. ff. de vulga. Et ratio est quia iuris dispositio non artatur ad simplicem nolenciam. aut impotenciam quinymo etiam ad non existenciam vt. l prima. ff. de vulga. Et sic continet quattuor casus. tres expressos. et vnum tacitum scilicet si heres non erit. Aut si heres esse noluerit. aut heres esse non potuerit Et quartum subauditum vel aliũ heredẽ nõ fecerit p sepe allega. l. si pr. ff. d here. isti Et ideo in casu nostro pupillaris expressa facta pupillo cõtinet ta

citam vulgarem in qua venit mēbrum predictum non extistan cie per ea que legun' et notā. in.l.penultima.ff.de vē. inspiciē. et melius in.l.fi.C.de insti.et substi.sub cōdi.fac. Sed iterū queritur an q̄admodum mater filij impedit effectum tacite pupillaris pariter etiam impediat effectum tacite vulgaris distingue quia aut queris de successione patris et quia nihil ad matrem eam non impedit per notata in.l.fi.C.de insti.et substi.sub ꝯdi.fac. Verumptamen mater testatoꝛ bene impediret arguendo a simili de matre filij ad matrem testatoris per eq̄litatem rationis et equitatis ac presumpte ment] testatoris. Sed quia non reperitur iure cautuꝫ forte magis staretur dispositioni iuris.l.iam hoc iure.ff.de vulga.scilicet ꝙ ex vi tacite vulgaris comprehēse in expressa pupillari veniat substitutus fauore testati quia alias mater succederet ab intestato et quādiu potest succedi ex testamēto cessat causa intestati per vulgatam.l.quamdiu potest.ff.de acqui.heredi. Ulterius queritur an vulgaris facta in codicillijs valeat.dic ꝙ non iure directo per.l.hereditatem.C.de codicillis .Sed iuris fideicommissi valet per glosam in.l.sceuola.C.ad trebell'. Et in hoc inspicienda est mens testantis per ea que leguntur et notantur i l.illud.§.tractari.ff.de iure codicillo Et ideo distinguendum est in hac questione que sepe accidit Aut testator nullum fecerat testamentum ex quo codicillus posset sumere vires.aut fecerat.si primum.iterum subdistinguendum est quia aut testator declarauit se intendere testari et nō vallet illa subscriptō per dictam.l.hereditateꝫ Aut declarauit se velle fideicōmictere.et valet tūc iure fideicōmissi per.l.coheredi.§.cum filie.ff.de vulga. et.l.prima.ff.de iure codicillis Aut est dubiuꝫ si voluent testari codicillare aut fideicommictere.et recurrendum est ad mēteꝫ testantis per dictum.§.tractari.Et vnū finale est ꝙ in his multum valet circumspectio iudicis qui animi sui motum formare debet in dubijs ex presūptione voluntatis testatoꝛ. Queritur an in alijs relictis seu dispositionibus que fiunt alio iure q̄ istitutōis puta in donationibus causa moꝛt] et legatis possit vulgariter substitui.dic q̄ sic per le.et no.in.l.vt heredibus

ff.de lega.ij.et.l.vna.§.in.primo.et §.p secundo et.§.qđ si in medio.C.de cadu.tollen.Sz iterū q̄rif qualiter potest fieri talis substitutio.Et textus in dicta.l.vt heredibus.dat formam q̄ fiat in donatione causa mortis per modum stipulationis. Alia forma ponitur in.l.seya in fine.ff.de dote prele.scilicet q̄ fideicōmissarie.et iste modus est bonus et tutus ac indubius per.l.sciendum.§.conficiūtur in prin.et.§.i.dele.ij. Sed iterū quero an possit pupillariter substitui.et dic q̄ ad instar pupillaris substitutionis pōt substitui puta si legatarius vl' fideicōmissari⁹ in pupillari etate decesserit talez substituo.l.iij.§.si quis ita.ff.de adimen.lega. Nunc de pupillari dicēdū ē.et primo q̄rēdū ē q̄s pōt substituer̄ pupillariter.et dic q̄ hñs i ptāte.l.moribus circa prin.ff.de vulga.et pupil.nā lz nō hñtes in potestate possint instituere vel substituere v̄bis pupillarib⁹ nō per hoc tamen dicitur substitutio pupillaris.ſ dicitur quedam ꝯditōnalis institutō per quā rite et īmediate heres pupill⁹ istituif vel sbstituif Et ē diuersitas effectuū pupillar] substitutōis per regulas substitutionuꝫ.quia ex vi pupillaris substitutōis substitutus admittif non tm̄ ad bōa testatoris ſ etiam ad bōa pupilli Sz et ex vi ꝯditionis istitutōis nō admictif nisi ad bona testatoris de quo in.l.sed si plures.§.ad substitutos cum ibi notatis per docto.ff.de vulga.et pu.Fit autem substitutio pupillaris libero in potestate alterius non recasuro dicta.l.ij. in principio Et dictum est libero.vt cōtineatur nepos ex filio.l cū ex filio.§.filio ff.de vul.Et ratio ē q̄ recasuri non essent eorum iuris tempore mortis et tamen opportet q̄ is qui testatus decedit tempore mortis sit sui iuris.nam hij qui in aliena potestate sunt constituti testamenti factionem actiuaꝫ non habent l.qui in potestate.ff.de testa.et.C.eo.l.iij. Videamus nūc qualiter fit hec pupillaris substitutio.et dic q̄ dupliciter scilicet aut verbis expressis sicuti hec.Si filius meus michi heres erit et in pupillari etate decesserit talis sit ei heres.insti.de pupillis substitu.i.respōsorio.vel tacitis verbis fit hoc modo.Quisq̄s michi heres erit sit heres filio meo vt insti.de pupil.substi.§. substituitur vel cum pater filio impuberi substituit in vulgareꝫ

casuȝ Nam etiam tunc intelligitur substituisse et in pupillarem
l. quanmis. C. de impube. nisi tamen obstaret inequalitas pu
ta quia vnus ex liberis esset pubes. Alter impubes. alter in
potestate et alter emācipatus. ff. de vulga. l. iam hoc. iur. et. l.
hereditate et. l. ꝗuis. C. de impuberis. Quia tunc non presu/
meret̄ substitutio pupillaris tacita ne liberi ad imparia iudi/
carentur. Fit etiam substitutio pupillaris tacita in dispositione
conpendiose et reciproce substitutucionum dequibus infra su
is locis dicetur. Et est notandum ꝙ pupillaris substitucio
pressuponit heredi. institut] pro princ ipio et fundamento
Item ꝙ sit deliberis institutus iusti. de pupilla in principio:
Item ꝙ filius sit institutus vel exheredatus cum causa alias
non valeret substitucio. l. ij. ff. de. vul. Pressuponit etiam ꝙ fi
lius sit pupillus hoc est masculus intra quatuordecimum an/
num filia vero infra xij. vt in dicta. l. ij. in principio. Et ꝙ sint
in potestate tempore mortis testantis et in alterius non reca/
suri vt supra dictum est per dictam. l. ij. §. nepotibus fallit in
milite qui potest substituere filio suo emancipato vel etiā ma
neñ. in potestate aui in cuius potestate est etiam ipse filius in
bonis ipsius testantis vt. l. miles ita. §. ex heredato. et. l. cum
filius. ff. de mili. testa In bonis v̄o aliūde ꝓuētis ñ pōt dic. §
exheredato fac̄. l. miles ēt. c. ti. Q̄d aūt dictū est militē filio in
aliena potestate recasuro substituere posse intelligit̄ quo ad ea
que sunt iuris ipsius militis sed iura anitiua tollere nō potest
que sunt iura potestatis propter recasum vt dicta. l. cum filius
Quero an que dicta sunt de filio impubere naturali et legiti/
mo procedant in filio naturali tantum legitimato per princip̄e
post mortem patris iuxta theoricam auct. Item si quis. C. de
natura li. Legitimatus enim nihil differt a legitimo propter
fictionem restitutionis ad iura naturalitat] vt in auct: qui mo
na. effi. sui. §. illud iuncto. §: sed si extraneum in. l. ij. de vulga.
pecall'. Arguendo de arrogatione ad legitimationem. Requi
tur etiam ad validitatem substitutionis pupillaris ꝙ ille talis
pupillus cui fit substitutio non exeat potestatem testant] viuo
testatore. Nam si viuo testan̄ expiret viciaretur substitutio

per.l.coheredi. §.cū filie.ff.de vulga. Item requiritur q testa
mentū paternū sit vallidū dicta.l.ij.§.a deo et in dicta.l.cohe
redi.§.cū filie.v.alioquim et.l.ex testamēto.C.de fideicomiss
per quā lemita precedētia procedere qn aliqs d liberis ē insti
tutus et alter substitut⁹ quia tūc cēset dispositio inter liberos q
multū continet fauor.siue i pmo gradu siue in scdo fiat.l.hac
cōsultissima.§.ex impfecto.C.d testa.Et in hijs multū ē atte-
denda volūtas testātis cōiecturarāda ex vbis.Nā posset esse
talia verba que facerēt valere dispositionē pdictā iure fideico-
missi p ea que legunt et notātur in.l.codicill.§.si.ff.d.le.ij.vbi
tacitum fideicomissuz ex cōiecturata mente testantis psumptū
tantum operat qtum expressum in quo notatur maxim⁹ effec
tus cōiecturate ment testātis etiā tacite que cessare facit expssā
iuris communis dispositionem. Requiritur etiā q hereditas
testantis adeatur dicta.l.ij.§.adeo et.l.s si plures.§.si ex asse.
ff.de vulga. Idem est si non adheatur sed p adhita habeatur
puta per existentiam sui heredis.l.si filius qui patri.co.ti.ff.de
vul.et.l.filius qui se et sequen.ff.d acqui.here.et.l.pater d pa
uile.credi. Superest videre quis sit effectus substitutionis
pupillaris et dic q multiplex.primus q continet tacitam vul
garem.l.iam hoc iure.ff.de.vulga.sepe allegata. Fallit tamen
in aliquibus casibus. Primo si apparet tacite vl expsse de cō-
traria volūtate testantis.l.Iam hoc iure.v.ita enim et.l.qius
C.de impube. Itē fallit si vulgaris sit expressa qz vbi ē expres-
sa cessat tacita per notata in dicta.l.i.ff.de vulga. Item fallit
vbi non capax ex bonis patris est pupillo substitutus. Quia
tunc ne fraus fiat legi.non admictitur subauditio dicte vulga
ris substitutionis idem in pupillari facta filio si filio impube-
ri pater substituit.alium filium suum exheredatum quia non
est verisimile legem velle venire ad hereditatem testantis ex ta
cita substitutione eum quam repellit ex expressa.l.si is qui ex
bonis de vulgari. Notandum tamen quod aliquando fit
pupillaris expressa adiecta cditione si heres erit et in pupilla
ri etate decesserit vel sola illa si heres erit. Et tunc illa est sola
expressa pupillaris in casum expressum si heres erit et non in

alium casum. Et supposito quod non constet de contraria vo-
luntate continet tamē vulgarem tacitam siue sit adiecta illa cō
dicio si impupilliari etate decessent vel non vt dicta. l. iam hoc
iure et. l. quamuis. C. eo. titu. Nec curandum hoc casu an fi-
at per verbum heres esto. Item non curatur an in ea sit aposi-
tum in verbis dispositiuis. Verbum mihi vel verbum sibi vel
vtrumqȝ vel neutrum. sed simpliciter heres esto vel substituo
Quia semper propter conditionē si heres erit coartatur ad pu
pillarem in secundum casum existentie heredis et continet vul
garem tacitam vt dicit. l. iam hoc iure in principio et. l. lucius.
ff. eodem. Aliquādo sub illa conditione si intra pubertatem
seu in pupillari etate decessent non adiecta illa clausula si heres
vt. l. qui plures et. l. paterfamilias et. l. qui habebat. ff. eo. et. l.
paterfamilias de priuile. credi. Aut est facta per verbum heres
esto aut heredem substituo. Primo casu quando est facta per
verbū heres esto aut est simpliciter et impersonaliter facta nō
adiecto verbo mihi nec verbo sibi. Aut adiecto alterutro aut
vtroqȝ primo casu quando neutrum est adiectum puta si filius
in pupillari etate decesserit talis heres esto non adiecto sibi nec
mihi nec adiecta conditione si heres erit. Tunc in illis verbis
in est vulgaris expressa conditionata conditione si in pupilla
ri etate decessent propter generalia verba. Item inest pupilla-
ris expressa in vtrumqȝ casum scilicet si heres nō erit siue heres
erit. Nam illa verba sui generalitate cōprehendunt vtrumqȝ ca
sum. Item comprehendunt prouisionem vtriusqȝ. Et sic inest
vulgaris in casum non existētie heredis et pupillaris in vtrūqȝ
casum et pupillo abscento seu abstinente vel al's non existen-
te herede in pupillari etate deffuncto admittetur substitutus
ex vulgari expressa sub generalitate cōprehensa ad bona pa-
tris et ex pupillari ad bona impuberis aliunde quesita. Eo ve
ro non abscento seu abstinēte in pupillari etate deffuncto amit
tetur ex pupillari ad omnia bona et sic hoc casu qñ est verbum
mihi nulla vulgaris tacita continetur. ar. l. cum ex filio. §. i. ff.
eo. Aut est oppositum verbum mihi Et tunc absqȝ dubio inē
vulgaris vt predixi cōditionata. Item inest pupillaris expres

sa in casum existentie heredis ad omnia bona quia ex hac substitutione verificatur verbum mihi cum heres pupilli sit heres patris cuius pupillus fuit heres vt. lege paterfamilias in fine. digestis . eodem. titulo . Sed hijs verbis non est pupillaris in casum non existentie heredis ad bona impuberis hoc est pupillo abscento vel al's non existente herede quia huic nō congruit sed repugnat verbum mihi quia cum pupillus non fuerit heres patris admissus ex hac pupillari non est heres patris sed impuberis tantum. Et in hoc differt hic casus a precedenti vbi non est appositum verbum mihi. Et hoc casu non continetur aliqua tacita vulgaris. ar. dicte. l. cum ex filio. Aut est appositum verbum sibi vel equipollens vt quia dixit si in pupillari etate decesserit talis sibi vel ei heres esto. Tunc hic inest vt in primo casu duplex pupillaris hoc est in vtrumque casum non existancie et existencie heredis. Sed inest vulgaris expressa propter verbum sibi vel si non congruit vulgaris per quam non pupillo succeditur sed testanti verumptamen hoc casu sub pupillari expressa vulgaris tacita comprehenditur vt dicta. l. iam hoc iure. Aut est appositum vtrumque vt quia dixit si in pupillari etate decesserit talis mihi et sibi heres esto. Tunc insunt omnes predicte tres conditiones . Alias substitutiones expresse propter expressionem verborum. Si vero sit facta per verbum substituo. Tunc si neutrum istorum verbo⁊ mihi vel sibi vel equipollens est appositum vel si sit appositū verbum mihi vel vtrumque idem est per omnia que supra dixi quando est facta per verbum heres esto eadem ratione. Si vero sit appositum solum verbum sibi tunc in istis verbis inest vulgaris et duplex pupillaris sicut qn̄ neutru⁊ vl' vtrumque est appositum et sic in hoc casu est aliud ꝙ qn̄ est facta per verbu⁊ heres esto qr verbū sibi substituo nō repugnat sed cōgruit vulgari cū sit ve⁊ dicer̄ admissu⁊ ex vulgari esse substitutū pupillo S⁊ n̄ est ve⁊ dicere cū esse ei⁹ heredē. ideo sec⁹ i v̄bo heres esto vt mō dixi Et hoc ve⁊ nisi i ista fcā p v̄bū sbstituo ess⁊ adiectū v̄bū pupillar̄ vl' v̄bū in scd⁊ casum qd̄ idē iportat vt. l. lucu⁹ ff. eo vel aliud verbū quod haberet vim et effectū v̄bi directi et

precise choartaret eam ad pupillarem Quia tunc nō esset vulgaris expressa sed vt tacita cōtineretur vt.l.iam hoc iure Si vero sit appositum vtrumqȝ quia dicit substituo heredē et sēp intellige factam sub conditione si in pupillari etate decessent non adiecta illa si heres non erit vt supra quia. Tunc si non est oppositum verbum sibi vel equipollens idem est ꝙ supra scilicet ꝙ insunt tres expresse. Si autem sit oppositum verbuȝ sibi vel equipollens et dicat heredem ei substituo vel heres ei substitutus esto et iteȝ continet̄ vulgareȝ ꝓpter pleniorē fauorem qui debetur interpretationi vltimarum voluntatum. ar.l. in testamentis.ff.de regu.iuris. Aliquando vero fit pupillaris substitutio neutra illarum duarum cōditionuȝ adiecta sed simpliciter per verbum heres esto puta quia impubere instituto dicit testator sempronij filio heres esto et tunc continet pupillarē in vtrūqȝ casuȝ nō existētie et existētie heredis Quitq̄d tamen sit ista demōstratiua mihi ei vel sibi et similia possunt vnum pro alio capi secundum quod mens testantis iudicat. Naȝ si comprehendatur testatorem substitutū sibi testatori succeder̄ voluisse lȝ substituat ꝑ dmōstratiuū ei illd demōstratiuū refferr̄ ad testātē et ñ ad substitutū iuxta lec. et no. ī.l.fi.q̄ ad h̄ est nota. C. de heredi insti. que lex interpretatur demōstratiua ei et sibi refferri etiam ad testantem interpretando dicta demōstratiua ei et sibi per verba hoc est in eius locuȝ heres esto. Secundus effectus substitutionis pupillaris ē ꝙ per eam principaliter directe et inmediate succeditur pupillo vt.l.cuȝ filio et l.sed si plures.§.quos possum et tribus.§.se cum multis si.ff. de vulga. Quandoqȝ etiam per eamdem substitutionem succeditur testanti medio impuberis per.§.filio in dicta.l.sed si plures et.l. paterfamilias in fine eodem.ti. Et admittitur substitutus ad omnia bona pupilli per dictam.l.sed si plures.§.ad substitutos nisi testator miles fuerit et aliter senserit vt ibidem Aliud etiam in filio arrogato quia tunc non admittitur nisi ad quartam per.legem.si arrogatorum.ff.de adoptis et per dictā.l sȝ si plures.§.ī arrogato Quero an si pupillari expssa

non valeat iure directo propter conditionem persone que eam facit vel cui fit an saltem trahetur ad fidei comissum. Glo. fi. in. l. verbis ciuilibus. ff. de vul. tenet quod trahitur ad fidei comissum per l. stenola et per. l. ex facto in principio. ff. ad trebell. Sed contrarium tenet glo. insti. e. § extraneo in fine que forte de iuris rigore procederet quia verba mere directa nõ trahũtur ad fidei comissum per dictam. l. verbis. et. l. in pupillari. ff. de vul. in quibus probatur quod substi. pupillaris que non potest valere iure. directo non trahitur ad fidei comissum sed expirat vel finitur vt verbis dicte. l. in pupillaris vtamur Ego autem distinguerem pro concordia dictarum glosa et iurium in eis allegatorum videlicet an appareat aliquo modo ex verbis testamenti siue generalibus siue specialibus testatorem omnimodo substitutum capere voluisse deficiente instituto puta quia in dicto testamento suo apposuit clausulam codicillarem cuius vis non tã magna quam etiã maxima est per ea que volunt doct. in. l. i. ff. de iur. codicill. et in. l. fi. C. de codicill. de cuius virtute lacius infra in materia compendiose dicam. Nam tunc procedet dicta glosa fi. in. l. verbis ciuilibus et iura in ea allegata Aut et racio non apparet ex verbis generalibus vel specialibus testamenti testatorem in omẽm casum et euentum deficiente instituto substitutum capere voluisse et tunc starem cum glosa in dicto. §. extraneo quas per hoc credo satis concordare. Aduertendum tamen in secundo casu qui essent illi qui essent substituti. Nam si essent substituti venientes ab intestato tunc ex generali intellectu verborũ et mente testantis dicerem adhuc illa verba ciuilia trahi ad fidei comissum per. l. ex testamento. C. de fidei comissis que lex multas extendit in vltimis volũtatibus interpretationes Tercius effectus expresse pupillaris substitutionis est quod excludit viam intestati quãdiu potest. ff. de acqui. here. sic et taliter quod omnia bona pupilli etiam legitima paterna transeunt ad substitutũ exclusis venientibus ab intestato pupillo etiam exclusa matre et alijs ascendentibus quos alias filius preterire non potuisset si testatus fuisset. l. sed si plures. §. ad sustitutos. ff. de vulga. et. l. lutius. eo. ti. et

in.l.papinianus.§.sed nec impuberis.ff de in offi.testa.et ex-
pressius in capi.si pater.de testa.libro sexto Sed iteruz que
ro an quemadmodum substitutio pupillaris excludit venien
tes ab intestato pariter excludat monasterium quod ingress⁹
est pupillus. Et dic quod aut ingreditur pupillus monasteriū
viuo patre. Aut mortuo. Si viuo tunc iterum distingue quia
aut volente patre aut nolente.si volente tunc tenet ingressus per
capi.significatum de regulari.et exit priam potestatem per in
gressum religionis per ea que leguntur et notantur in.le. cum
pretor in fine.ff.de iudi.et in auct.ingressi.in illis verbis se et
sua.C.de sacrosanc.eccle.perditque ex ipso ingressu testamenti
factionez vt in dicta auct.ingressi et pupillaris substitutio nō
potest fieri recasuro in alterius potestate.l.ij.ff.de vulga. Cu
ius modi esset talis pupillus qui recaderet in potestate mona
sterij sui et sui abbatis vt in auct.de monachis.§.cogitanduz
merito diceremus hijs concurrentibus expirasse pupillarem
viuo patre et venire monasterium quod loco filij habetur vt
in auct.de sanctissimis epis.§.sed et hoc de pñti. Si vero in-
greditur monasterium inuito patre non valet ingressus quia
competit patri reuocatoria per ea que volunt docto.in.ca.i.et
in.c.porrectum et in pluribus alijs capi.de regula et transeun
tibus ad religionē Et sic per ingressum factū nolente patre nō
expirat pupillar. Sed si decederet in pupillari etate post in-
gressum mortuo patre est maius dubium. An monasteriū ve
niret ab intestato quasi ille talis ingressus non fuerit perfectus
sed reuocabilis ad nutum ingredientis vsque ad annos pube-
ritatis probationis et professionis et repetere bona paterna per
capi.cum sumus de regula. Et tunc hoc casu diceremus venien-
tes ab intestato excludere monasterium quia ingressus predi
ctus reputaretur inualidus per tex.et notata.in dicto capi.cuz
sumus.et in.c.ad nostram de regu.et in.c.i.eo.titu.li.sexto
  Secūdum mēbrū scz quando mortuo patre ingreditur decisum est in.ca.
in presentia de proba.et ibi vide. Quero an pupillar taci-
ta excludat matrē puberis tex.est quod non in.l.fi.C.de insti.et
substitu.sub condi.fac.et allegatur casus in.l.precibus in prin

cipio. C. eodem Ille tamen varie intelliguntur quia quidã in telligunt q eo casu quo mater superuiuet filio tacita pupillar non continetur in vulgari expressa et sic intelligunt dictam. l. fi. Hoc dicit glo. in. l. centurio. ff. eo Alij intelligunt q ymo et tunc intelligatur contineri sed non admittatur contra matrem et hoc innuit tex. in dicta. l. fi. qui dicit respuendam et hoc plus placet. Et est magnus effectus quia si non contineatur et mater repudiet hereditatem impuberis deffuncti non admittetur substitutus ex tacita pupillari vt pote non contenta. Si vero continetur sed non sit efficax contra matrem admitetur substitutus matre repudiante cum ad effectum de quo queritur perinde sit ac si mater non super esset. quia tunc cum mater repudiat non potest dici admitti contra matrem. Dico tamen semper considerandum fore an sint substituti venientes ab intestato vel ne. quia si sint substituti venientes ab intestato tunc non continebitur Si vero non sint substituti venientes ab intestato tunc continebitur fauore matris sumendo semper argumentum ex dicta lege ex testamento. C. de fidei commissa: iuncta equitate. l. cum accutissimi in fi. eodem titulo. et. l. lucius ticius qui fratrem in fine. ff. de here. insti. Per que iura debemus semper coniecturare mentem testantis fuisse ordine caritatiuo ad suam successionem. hereditatem et bonorum possessionez quos in testamento nominauit aut subintellexit vocari voluisse. Et quia verissimilius est propriam agnationez pretulisse vxori que nullo agnationis iur] eum pertingebat. dicerem q eo casu substituti excludunt matrem per le. lucius ff. de vulga. le. precibus. C. eodem primo responsorio. le. papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de in offi. testamẽ. et capitu. si pater. de teastamen. preallega. libro sexto. Ubi vero non sunt substituti venientes ab intestato tunc non repellerent matrem quoniam licet non sit agnata vel cognata: est tamen affinis et principium affinitatis et de psonis quas pretor ad successiones vocat vt in rubro et nigro. C. vnde vir et vxor. et tñ pretor nec lex. xij. tabu. non vocant ad successiones nisi venientes ab intestato ex iurẽ vel pretor dispositiõe et eãdem mentez

censendus est testator habuisse cũ sit super charitate fundata: Et q̄ p hec testator vxorē pferre voluerit in sua ipi' testatoris successione extraneis licet substitutis pstāt argumētũ lec. et notata. per doc. in. l. gall'. §. quidā recte. ff. de libe. et postu. l. heredes mei. §. cum ita. ff. ad trebell'. l. ticia seyo. §. seyo. ff. de lega. ij. maximā em̄ partem conferunt pietas et caritas ad limitandas et interpretandas decedentiũ voluntates dicto. cap. si pater iuncta. l. precibus prealle. Ubi aũt constaret de voluntate testantis matrē excludere volentis hoc indubiũ esset quia tunc mater repelleretur per. l. iam hoc iure. §. fi. ff. de vul. et p l. in testamento in fine. C. de testa. milit. et. l. q̄uis. C. de impube. per quas. l'l. limitatur. l. fi. C. de insti. et substi. que non admittit tacitam pupillarem ɔtra matrē vt illa. l. fi. intelligat et intelligi debeat vbi nō apparet de ɔria volũtate testantis. Alie vero. l'l. intelligant qñ apparet de ɔria volũtate et cui cōcor videt. glo. in dicta. l. pcib' Qñ aũt et q̄b' casib' intelligat testatorē matrē succedere noluisse dic q̄ tā ex verbis descript in testamento q̄ etiam plaitis extra testamētuz per testatorem Et primo ex hijs q̄ testator dixit extra testamentũ vt si dixisset si fili' me' morireẗ nollē matrē ei' habere vnũ obolum vel similia ar. l. quotiens §. i. et qd̄ notat ibi. ff. de here. insti. Scd̄o ex verbis positis in testamēto vt si reliquit aliq̄d matri volēs eam esse contentā et q̄ plus de bonis suis petere nō possz. ar. l. paulo calimacho. §. i. ff. de le. iij. eadem est presumptio si vir aliquid relinquit vxori dum vidualē vitam duxerit et ipsa trāsit ad secunda vota. Nam ea ratione qua voluit testator eam priuari illo relicto in personam substituti alterius pupilli per cursum et successionem temporis per transituz ad secunda vota potest presumi q̄ voluit ipsam excludi per dictum transituz ex tacita pupillari. Tercio ex conditione psone matris et consimilium personarum de quibus excludēdũ agat vt puta ppt īmicitias grues seu capitales vt. l. iij. i fi. et. l. ex pte. ff. de adhi. lega. et. l. si inimicitie. ff. de hijs quibus vt in dig. et. l. fidei commissum. C. de fide comiss. Quarto ex cōditione persone substitute vt quia frater pupilli filius testatoris ē ipi pupillo sub

stitutus vulgar. ar. l. cũ accutissimi cũ similib⁹. C. de fidei cõ. idẽ in matre deffuncti pari rõe secus i fratre testatoris patruo pupilli. ar. l. iij. §. ij. respõ. ff. de lega. prestan. premissa colligun tur ex dictis docto. in. l. ij. ff. de vul. et. l. precib⁹. C. de ipu. et alijs substi. De pupillari vero cõtenta in breuiloqua et compẽ diosa infra suis locis dicem⁹ Itẽ quero an in casibus i quib⁹ mater tanq̃ indigna repellitur a successione filij puta quia in- tra annum pupillo tutorem non petijt iuxta lege strant. C. de legi. here. vel quia aliquid turpe seu inhonestum etiam post mortem viri perpetrauit iuxta notata. in. l. fideicomissũ C. de fidei cõ. Nunquid veniet substitut⁹ et dic q̃ ita qr post q̃ deffi cit vel subducitur de medio mater que impediebat trans missionem ad venientes ab intestato sublato dicto impedi- mento venient substituti aut alij in defectu substitutorum venientes ab intestato per. l. c. q̃dui potest. ff. de acqui. here. et lege. ij. § fi. ff. ad tercull'. et. l. i. §. penulti. et. l. si post mortẽ §. liberi. ff. de cõtrata. et. l. pater filiũ cũ sua. glo. ff. de in offi. testa. Sed pone quod pater instituerit nepotẽ ex filio et ei substituerit filiũ ipsius testator patruũq; ipsi⁹ nepotis nulla adiecta cõdicione extancium liberor accidit q̃ decedit nepos institutus relictis liberis et patruo ei substituto. Queritur an patruus substitut⁹ excludet liberos nepotis et hinc inde poss argui caũs est decisus per. l. cum auus filium. ff. de cõdi et de videlicet q̃ liberi nepotis instituti excludunt frẽm substitutũ quod nota. Nam illa. l. mirabiles parit i vltimis volũtatib⁹ effectus i eo q̃ vult ipã lex quod oĩs caũs quos verisimilit testator explicare debuisset presumãtur per errorem scribentis testamentum obmissi et q̃ presumatur plus dictum et dispo- situm per testatorem q̃ in scriptis redactum per notarium vel tabellionem maxime vbi illos casus obmissos adminiculat pietas vt in dicta. l. cum auus vl'. caritas vt in. capi. si pater. et in. l. cum accutissimi. et in. l. lucius. et. l. ex testamento pre- all'. per quas leges innumerabiles possũt dirimi. questiones que cadunt super interpretacionibus et ambiguitatibus vl- timarum decedentiũ volũtatũ ita quod cõiectura voluntatis

testantis sumi debeat in ambiguis ꝓ illa pte quā pietas vel caritas coadiuuāt vt sepe supra dictum est et infra dicetur. Iterum quero quid si auia paterna hoc est mater testātis esset substituta vulgariter nepoti īpuberi an tacita pupillaris sub illa vulgari comprehensa excludat matrē impuberꝫ et videret ꝙ non. Quia proximior est mater impuberi ꝙ̄ sit eius auia. Et ideo glo. in auct. deffuncto. C. ad tercull'. p̄fer patrē auo et matrem auie. In oppositū tamen est veritas Quia inspici debet mens testātis qui equali gradu dilexisse p̄sumitur matrem suam et filium suum ar. l. isti quidem. ff. ꝙ me. cau. et. l. cum furiosus in principio. C. de cura. furio. Et ideo qꝛ maior arguitur affectio et caritas testatoris in ei⁹ matre ꝙ̄ vxore dicerem ꝙ auia per tacitam pupillarem excludit matrem et maxime in bonis testatoris qꝛ etiam ab intestato ita futurū esset ꝑ dictam auct. deffuncto: Licet forte in bonis aliunde quesitis pupillo esset maius dubiuꝫ qꝛ in illis inspiciend⁹ est animus filij heredis et non testatoris et qꝛ verissimili⁹ est ꝙ si dictus pupillus pubes factus testatus decessisset potius eius matrē ꝙ̄ auiam instituisset. dicerem ꝙ in bonis aliūde quesitis mr̄ excluderet auiam ꝑ ea que leguntur et notantur per docto. in dicta auctentica deffuncto. C. ad tercull'. et in. l. quod scit'. C. de bonisqꝫ liberꝫ. Quero etiam an tacita pupillaris cōtēta in vulgari excludat fratrem vtroqꝫ latere vel vno salicꝫ ex pte patris tm̄ coniunctum. Et dic ꝙ non ex presumpta voluntate deffuncti ar. dicte. l. cum accutissimi et cum sociabus suis sepe sup̄ allegatis. faciunt que habent' in. l. cū quidā. C. de impu. et alijs substi. Quart⁹ effect⁹ ꝙ heres extrane⁹ dat⁹ pupillo et ei substitutus pupillarem cogitur et paternam agnoscere hereditatem et sic vel vtrā qꝫ obmittere vt. l. quidā elogio. C. de iure deliberā. Quintus effect⁹ est ꝙ ꝑ eam fit necessari⁹ pupillo q̄ al's esset necessari⁹ testatori. l. sꝫ et si plures. §. quos possū. ff. de vul. Et ē effect⁹ hui⁹ comoditas talis ꝙ ex vi huiusmodi existēcie heredis trāsmitti' hereditas pupillaris etiā nō agnita eadē ratiōe qua paterna ꝑ. l. idē est et si de testamēto in fi. ff. de milita. testa. qui effect⁹ nō est modic⁹ ꝓpter ꝯnū

de. l. si infanti. C. de iure de libe. Nūc videndū seu querēdū est qñ equaliter operentur dicti effect⁹ et dic requiri neccessario quod pupillus decedat in pupillari etate. Quia per aduentuz pubertatis expirat pupillaris substitutio. l. in pupillari. ff. de vul. l. cum quidam. C. de impube. et alijs substi. Et ideo quando pupillus decedit in pupillari etate incipiūt operari dicti effect⁹ Pro quo distinguendū est quia aut est facta sub duplici conditione copulatiue scilicet si heres erit et in pupillari etate decesserit et tunc oportet vtrāque conditionem impleri aliter non habet effectuz dicta pupillaris substitutio per lec. et nota. in. l. si heredi plures. ff. de condi. insti. vel secundo sub vna tantuz conditione videlicet si heres non erit. Et tunc aut est facta per verba directa puta heres esto vel te heredem instituo. et tunc subintelligitur pupillaris sub dicta vulgari expressa. l. in pupillari et. l. verbis. ff. de vulga. et vtraque pro expressa habetur nisi obstaret fauor matris vt sup̄ visuz ē. Aut ē facta per verbuz cōe substituo. et tunc iterum subintelligitur pupillaris scilicet si in pupillari etate decesserit. l. iam hoc iur̄. ff. de vulga. Quia verbum heredem directum trahit verbū substituo obliquū ad naturam directi. l. ex duobus. ff. de vulga. Aut fit substitutio pupillaris sub expressione conditionis si intra pupillarez etatem decesserit que est vnica conditio. Et tunc aut est appositū verbum mihi aut verbum sibi vel equipollens aut vtrūque aut neutrum. Primo casu quando est appositum verbum mihi vt quia dixit si filius in pupillari etate decesserit mihi heres esto vel ticium heredem mihi substituo. Tunc ad huius effectum subintelligitur neccessario conditio si heres erit propter verbum mihi non enim posset substitutus vt pupillaris heres eē testanti vel testanti substitutus nisi pupillus fuerit patris heres immediatus et filio substitutus mediat⁹ vt. l. paterfamil̄. in fine. ff. de priuile. credi. vtraque ergo conditione exīte habet effectum pupillaris substitutio et non ante. Secundo casu qñ est appositum verbum sibi vel ei equipollens vt quia dixit si filius in pupillari etate decesserit tici⁹ ei heres esto vel ticium ei substituo et tercio et quarto casibus quādo vtrumque horuz

verborum mihi et sibi vel equipollens est appositum seu qñ neutrum est appositum vt qz dixit ticiũ pupillariter substituo vel ticius substitutus heres esto Tunc in omnib⁹ istis casib⁹ inest pupillaris in vtrũqz casum scilicet si pupillus heres non sit ad bona impuberis tantum et si heres sit ad omnia bona vt colligitur in dictis iuribus. Finitur autem pupillaris vndecim modis. Primo pubertate vt.l.in pupillari.ff.de vulga Et sufficit tẽpus quo potest testari quod ponitur in.l. ex qua etate.ff.de testa. Secundo per aliud testamentum quod valet vt.l.si quis enim.§.fi.ff.de vulgari. Tercio agnatione postumi vt.l.si pater filium.ff.eodem titulo licet hodie per auct. ex causa in dicto casu et quando rumpitur per querelam totuz cõseruentur tabule pupillares iuxta ea que ponuntur per docto. in.l.prima in fi.ff.eodem titulo et in dicta lege in pupillari. Quarto si non adheatur hereditas ex paterno testamento vt l.ij.§.adeo.ff.eodem. nisi per aliud ius substineatur puta qz fraudulose sit obmissa causa testamenti quia talis fraus non preiudicat pupilari substitutioni.l.ij.§.plane.ff.de vulgari. Secundo potest substineri si institutus erat suus quia suitas que causat existenciaz heredis confirmat tabulas pupillares l.si filius qui patri.ff.de vulg.et.l.iulianus.ff.de acqui.here. Quinto si testator fuerit deportatus vnde irritatur eius testamentum vt.l.si quis filio.§.irritum.ff.de iniusto.rup.ve.tes. et alijs modis ibidem positis quibus modis testamentum irritatur. Sexto capitis diminutione etiam minima pupilli vt §.alio insti.qui mo.testa.infir.que substitutio licet desinat ipso iure tamen in effectu remanet vallida quia debetur hereditas ex substitutione illis qui succederent si adoptio facta non esset.l.non aliter et.l.ex hijs verbis.ff.de adop.quia f.t in fauorez filij Secus in magna capitis diminutõe que fit in odiũ eiusdem. Quia tunc remota minori etate viciantur tabule pupillares vt notatur in dicta.l.in pupillari. Septimo taxatione tempoꝛ testantis vt.l.si ita quis.ff.eo.titulo. Octauo per ingressum ipsius pupilli ad religionẽ ex dispositiõe pape. Sec⁹ ex dispositione parentũ cum talis possit penitere et non sit per

petuo traditus vt supra dictũ est in pcedentib⁹. Nono p emã
cipationem ipsius pupilli ante mortem patris vt.l. coheredi.
§.cũ filie.ff.de vulga.idem si impubes habuit filiũ quia ma/
licia suppleuit etatem glo.in.c.impuberes.de despon.impu.
Decimo finitur substitutio pupillaris per deffectuz ipsius sub
stituentis vt si est facta sub conditione extrinseca que defficit
vt.l.qui liberis.ij.respõ.ff.de vulga.scz quando hereditas ex
alio iudicio ꝙ paterno adit. Undecimo expirat alio filio in
eiusdẽ ptãte ↄstituto sub potestatiua ↄditõe in vltio vite exitu
non implebili instituto morieñ.nemine vulgariter substituto.
vt.l.fi.v.qui si neminẽ.ff.de cõdi.insti. Secus si hʒ vulgarem
substitutum vt eadem.l.§.nam superioꝛ quod membrũ nõ pro
sequoꝛ sed obmicto quia licet sint subtilia sunt tñ parum pra/
cticabilia cum vix ymo nunꝙ viderim accidere casum seu cas⁹
dicte.l.fi. Item expirat in totum testamento per querelaʒ sec⁹
si in pte expugnato vt.l.papinian⁹.§.sed nec impubex.de in
offi.testa.ff. Secus si per contra tabul.ruptum sit quia firma
manet pupillaris vt.l.ex duobus in fine.§.fi.cum.l.se.ff.de
vulga.et in auct.ex causa et ibi docto.C.de libe.preteri.vel ex
hereditatis. De exemplari que humanitatis intuitu paren/
tibus indulta est multa secũdũ doctrinã doctorũ dici ac dedu
ci possent Nam licet parum sit in vsu multas tamẽ habet in se
et eius materia subtilitates verũtamen quia subtilitates par
practice occurrẽtes et minus comoditatis afferentes ab initio
protestatus sum huic opusculo non annectere aliqua pauca
de parum vtili et occurrenti materia subdicam. Dicitur auteʒ
exẽplaris qꝛ ad exẽplũ pupillaris fuit introducta p.l.hũanita
tis C.d impu.et alijs substi.et p ea q̄ legunt̄ et notant̄ in.§.q̄
ratione institu.de pupil.et ibi glo.que similitudo causatur ex
duobus scilicet ex miseranda ineptitudine ex parte eius cui fit
substitutio et ex caritatiua aptitudine eius qui facit dixi ex in/
eptitudine eius cui fit. Et primo pupillar quia pupillus testa
ri non potest.l.ex qua etate.ff.de testa congruum enim erat vt
pater eum habens in potestate sibi et filio testaretur.l.morib⁹
in principio.ff.de vulga. Et quia simile est quem esse impe/

dimentum mentis captione vel etate ad testamenti factionem actiuam .l. senium. C. qui testā. face. pos. vel nō. et .l. ij. ff. eo. merito voluerunt iura succurrere hoc impetimēto ꝑpeditis qꝛ honor est habere heredem per lec. et notata in .l. habeat. C. de sacro. sanc. eccle. concessa igitur fuit facultas parentibus sup- plere deffectum mentis liberorum et hoc ex parte parentum. Ex parte vero liberoꝝ ꝑiter congruū fuit prouideri quia nō minus impeditur qui morbo ꝙ qui etate testari vt in iuribus ꝑcalle. Subuenitur igitur liberis a parentibus altero modo rum predictorum impeditis. Et pro breui resolutione viden- dum in quo conueniunt et in quo discōueniunt pupillaris et exemplaꝛ. ꝑ que videbim⁹ ea que sunt neccessaria ad practicā exemplaꝛ. Conueniūt igitur Primo in hoc ꝙ quēadmodum ad validitatē pupillaris substitutionis requiritur ꝙ is cui pu pillariter substituitur sit de liberis .l. ij. ff. de vulga. sic et in ex- emplari dicta .l. humanitatis. Secundo ꝙ quēadmodum in pupillari oportet ꝙ pater sibiipsi faciat testamentum si sit pa ganus licet secus in milite proter priuilegium militare .l. ij. §. quisquis autem. et. §. prius autem. ff. de vulgari. Similiter etiam requiritur in exemplari ꝙ parentes testātur vt in dicta lege humanitatis. in illis verbis liceat eisdem parentibus le- guima portione ei vel eis relicta quos voluerit hijs substitue re etc̄. Tercio requiritur in pupillari ꝙ impubes sit institutus aut iuste exheredatus dicta lege secunda circa principi. et theo ricam glo. in. §. non solum insti. de pupil. ita etiam in exem- plari vt in dicta lege humanitatis et in verbis preannotatis. Quarto sicut requiritur in pupillari ad eius validitatem ꝙ pupillus decedat in pupillari etate sic etiam requiritur in exē- plari ꝙ liberi tales quibus fit decedant in mentis captione. dicta lege humanitatis. verciculo. ita tamē. Et quinto quia quē admodum aduenien. pubertate expirat pupillaris ita per re- sipuenciam seu mentis conualescentiam expirat exemplaris vt in dicto verciculo. ita tamen. Differunt tamen in aliqui- bus pupillaris et exemplaris. Primo quia pupillaris habet taxatum tempus infra quod fieri potest scilicet vsqꝫ ad. xij.

an. in filia. et quatuordecim in filio. dicta le. ij. ff. de vulgari. in principio. In exemplari vero nullum est taxatum tempus sed cuiuscunque temporis vel etatis fuerit mente captus potest et substitui dicta. l. humanitatis in distincte loquentis. Secundo differunt quia in pupillari est in arbitrio parentum scilicet patris aui vel proaui substituere quascumque personas honestas secus in exemplari quia neccessario habet mēte capto substituere eos qui successuri essent ab intestato deuienti vel mente capto dicta lege humanitatis in fine. Tercio disconueniunt in eo quod pupillarem substitutionem non possunt facere parentes linee feminee cum non habeant liberos in potestate. C. de patria potestate. l. fi. et. §. femine. insti. de patria pote. quod ad validitatem pupillaris substitutionis requiritur dicta. l. ij. in principio. ff. de vulga. et tamen exemplariam possunt facere vtrique parentes tam linee masculine quam linee feminee vt in dcā l. humanitatis et. l. ex facto. ff. de vulga. cum ibi notatis. Quarto potest assignari pro conueniencia et disconueniencia propter varias opiniones doctorum de quibus in. l. si filius qui patri. ff de vulga. opinantium in illo articulo an existentia sui heredis confirmet tabulas pupillares tam fauore suorum quam extraneorum possumus tamen assignare aliqualem differenciam. Quia ad validitatē pupillarum oportet quod hereditas paterna adheatur aut dolose adiri obmittatur vt supra dictum est in pupillari in exemplari non sic sed cum distinctione. Quia aut solus mēte captus est institutus a parente in cuius est potestate. Et tūc sola existentia heredis confirmat exemplarem sicut pupillarum. vt. l. fi. §. primo C. de cura. furi. et lege si filius qui patri. ff. de vulgari. Si vero non erat in potestate vel erat et habebat coheredem etiam requiritur aditio hereditatis vt. l. apud iulianū. §. idē iulianus. ff. ad trebell. vel agnitio bonorum possessiōis per curatorem mente capti vt dicta. l. fi. §. i. C. de cura. furiosi alias si nec hereditas adita nec pro adita habita sit nec bonorum possessio agnita expirat exemplari sicut pupillaris quia abstinēte filio ex pretoris bn̄ficio nō succederet ex pupillari nisi esset quod ius ciuile neccessitate filiū fingit ex dicta neccessitate filiū heredem

extitisse et sic hereditatez pro adita habitā: et tabulas pupilla rum confirmatas fuisse et esse Itez quito differūt qꝛ pupillaꝝ expirat media capitis diminutiōe. l. si arregati. ff. de tutel' Secus in exēplari Item expirat pupillaris si filius viuo patre ex eat de eius potestate Secus i exemplari in qua non requiritur prima ptās vt superi⁹ visū est Item differunt quia pupillaris non potest expirare agnatione postiū Quia in illa etate nō ꝑt habere liberos Exemplaris tamē potest defficere agnatione postiū quia trahitur etiā ad etatem in qua mēte captus potest etiā habere liberos dicta. l. ex facto. ff. de vulga. post prin. verci. Igitur etiā per hoc tamen non negatur ꝙ si supra naturam pupillus impregnaret pro vt refferūt canoniste in. c. de illis de despon. impube. Tunc talis agnatio faceret expirare pupillarem vt volūt doc. in dicta. l. ij. ff. de vulga. Et ex hac differētia posset resultare alia ꝙ existētia sui heredis regulariter nō potest conualidare tabulas pupillares sed bene exemplares per rationem supra dictam. Et dixi regulariter propter ea que volunt doctores in dicta. l. si filius qui patri. ff. de vulga. et pu. Ceteras conueniencias et disconueniencias potest quilibet faciliter colligere Venio hic. §. igitur ad questiones practicabiles Et primo quero an ad substitutum exemplarem transeant omnia bona quemadmodum ad pupillarem per. §. ad substitutos in. l. sed si plures. ff. de vulga. et dic ꝙ sic quia ad exemplum pupillaris inducta est vt dicta. le. humanitatis: et institu. de pupill'. §. qua ratione etc̄. Ergo ad omnia bona trahitur maxime quia per istam non possunt excludi proximiores qui bona essent habituri ymo debēt substitui vt dicta lege humanitatis Item hec substitutio est testamentum mente capti vt. l. ex facto. ff. eodem. Ergo continet omnia bona vt lhus nostrum de regulis iuꝝ. Nec obstat le. humanitatis que dicit de legitima quia non dicit substitui in legitima sed simpliciter substitui legitima relicta. Unde et si in legitima substitutio valeret Ergo in omnibus bonis suis vt. l. i. §. si ex fundo. ff. de heredi. institu. et. lege cohercdi. §. fina. de vulga. et pupilla. ꝙ omīa bona ꝑtineat et ꝙ per hanc substitutionez

fiat heres mente capt' probatur aperte in dicta.l.ex facto cum dicat quia nil interest alium heredez etc. Ergo substitutus erit futurus heres ex testamento ergo in omnibus bonis. Et hec vera sunt si sit facta aparentibus naturalibus de quibus loq̄tur.l.humanitatis Quero etiam quando et qualiter expirat exemplaris. Et dic ꝙ primo expirat qn̄ parentis testamentuz capitis diminutiōe infirmatur ar.§.alio autem modo insti.q̄ mo.tes.infir. Item expirat si pater seu parens reuocet testamētum suum vl' cancellet propriam substitutionem quia mutata intelligitur volūtas ar.l.proxime.ff.de hijs que testa.delenṫ. Item expirat si patris vel parentis testamētum rescinditur seu rumpitur natiuitate postumi vel reuersione filij quē pater falsa opinione presumpserat obijsse.ar.l.si cum vel in vtero. C. de mili.tes.et.l.ep'lam in principio.ff.ad trebell'. Itez expirat si substitutio facta deuiēti efficiatur quasi caduca vt quia moriatur substitutus superstite testatore vel mente capto ar.eo.q̄ legun.et notanṫ.in.§.pro scdo in.l.vnica.C.de cadu.tollen. Item si mente captus resispuerit vt dicta.l.humanitatis. Itē si eidem deuienti filius natus fuerit qui nō repiatur ei substitutus vel in aliquo institut' dicta.l.ex facto.ff.de vulga. Itē si dictus mente captus habeat dilucida interualla et tempore dilucido delictū cōmittat per qd̄ deportetur ar.eorum que legū. et notanṫ in.l.si q̄s poscat.C.de bo.proscrip. Plura alia possent deduci ꝯcernencia et tāgencia materiā hmōi substitutōis sed quia vt iam premisi.parū est in vsu et per cōsequens parū affert vtilitatis cetera relinquo.§. Uenio igiṫ ad materiaz breuiloce seu reciproce substitutōis que satis ē in vsu et in vocabulo non facio vim ab aliquib' em̄ appellaṫ reciproca. Et ab aliquib' breuiloca de quo in.l.iā hoc iure in tex.glo.et cōment'.ff.de vul.et est de substitutōib' nomiatis ꝑ glo.sup rubrica.ff.de vul.et insti.de pupillari. Possꝫ tn̄ non ab re mixta nuncupari quia per eam commiscentur seu verius copullanṫ. vulgaris et pupillaris qn̄ breuiloca fit personis bīlib' ad vtrāꝗ substitutionem de quaquidem substitutōe tractat.l.luci'. ff.de vul.et ibi docto. Quero igiṫ primo quotuplex est substi-

tucio breuiloca seu reciproca. Et dic quod late sumpto vocabulo substitutionis quod est triplex, vna directa simplex de qua presens est aspect⁹. Et hec pt cōprehēdere vulgarē et pupillarē. Itē et exēplaria; iuxta psonarū habilitatez. Alia reciproca cōpendiosa de qua infra dicā. Alia obliqua. Nā fidei cōmissaria pt fieri reciproce seu breuiloce vt. l. heredib⁹. et. l. heredes mei. §. cū ita. ff. ad trebell'. igit̄ quero quibus modis fiat directa dic quod cōis seu regularis forma verboꝝ est vos inuicē substituo vt dicta. l. lucius. et. l. coheredi. §. ex hijs verb]. ff. de vul. et. l. ex testamēto C. de milita testa. cū mult] similib⁹ idē si diceret inuicē substituti sūpto v̄bo. l. cū in testa. §. hec verba. ff. de here insti. idē si diceret instituti sūpto omisso verbo inuicē vt dicto. §. h̄ verba ij. respō. Et p h̄ dico quod si plurib⁹ institut] dicat vos substituo omisso v̄bo inuicē essꝫ breuiloca et reciproca substitutio recte facta vt dicto. §. h̄ verba in fine. Itē multo mag] si diceret vos reciproce substituo ar. dicte. l. iā hoc iure. Et idē si diceret vice mutua vos substituo vt in. l. cohere. § q̇ discretas. ff. d vul. idē si diceret vnū alteri substituo Nā tm̄ valet vnū alteri quantū inuicem dicta. l. cū in testa. et sic de similib⁹ verbis eq̇pollentibus.

Quero q̇s sit effect⁹ breuiloce. Et dic quod ɔsiderāde sunt q̄litates psonaꝝ institutaꝝ. Nā aut vterqꝫ ē pubes aut vterqꝫ impubes. aut vn⁹ pubes alter īpubes. Et qn̄ vterqꝫ ē pubes qꝛ pupillaris eis fieri non potest non pōt cum talis verboruꝫ cōceptio continere pupillares cum non conueniāt psonis p sepe dictam. l. ij. ff. de vulga. sed continere potent duas vulgares cōuenientes puberibus per. l. i. eo. ti. Ubi autē vterqꝫ esset impubes qꝛ in psona cuiuslibet impubeꝝ concurrere possunt due substitutiōes scꝫ vulgaris et pupillaris. Dicemus quod in reciproca duobus impuberibus facta ɔtinent̄ quattuoꝛ scꝫ vna vulgaris p quolꝫ que sunt due et vna pupillaris p quolibet que sunt alie due et sic sunt quattuoꝛ et hec sat] grossuꝫ ē p lec. et notata p docto. in dicta. l. luci⁹ et in. l. testamēto. C. de ipuberꝫ et ali. substi. et sunt glo. nigre in. c. si pater de testa. li. vi. et in. l. iam hoc iure. ff. de vulga. Et general'r hec substitutio breuiloca comphendit omnes substitutiōes que possunt ɔpeter

psonis et verbis quibus fit vt in notatis in dictis iurib⁹. Hec tm̄ substitutio pōt fieri adhuc duobus mōis. primo sub breui loquo cōceptu pdicto sine aliqua adiectiōe cōditionis. Scdo cū aliqua adiectione cōditionis. Primo casu scꝫ qn̄ fit simpliciter sine cōditione de patre ad liberos in ptāte ꝯstitutos. Et tūc cōtinet illas quattuor quas pmisimus Si autē aliquib⁹ alterutra tm̄ conuenit et aliquib⁹ vtraqꝫ aut cuilꝫ ipsoꝝ altera tm̄ videnᷓ sibi inuicem substituti in illa tm̄ specie substitutōis in qua psone et qualitates ꝯueniūt Naꝫ opꝫ psonas in hijs ꝯuenire ita ꝙ si oībus sola vulgaris ꝯueniat solas ꝯtinet vulgares Si vero omibus pupillaris conueniat et hereditatem adhiuerint espiratis vulgaribus p aditionem remanent pupillares vsqꝫ ad tempus pubertatis Si quidem aliquibus alterutra tm̄ conuenit et aliquibus vtraqꝫ tunc illi quib⁹ alterra tm̄ conuenit videntur sibi inuicem et etiā alijs quibus vtraqꝫ conuenit iuxta ptatem in illa concurrentem sibi tantum conuenientem esse substituti. Alij vero quibus vtraqꝫ cōuenit videntur sibi inuicem in vtrūmqꝫ casum. Alijs vero in illum tm̄ qui eis cōuenit substituti vt in dictis iuribus. Sed iteꝝ subdistinguendū est de principali institutōe que fit multipliciter Nā qn̄qꝫ fit sub specie mere vulgaris scilicꝫ si heredes non erit et quādoqꝫ sub specie mere pupillaꝝ scilicet si in pupillari etate decesserint. Et quandoqꝫ ēt tercio sub specie mere compēdiose vt quandocūqꝫ decesserint in primo casu tunc ꝯtinet vulgarem expressam in psonam cuiuslibet substitutorum. Verū tamen hoc casu ille tales sunt expresse in personis habilibus dicta. l. iam hoc iure. ff. de vulga. cum similibus. Secundo casu quando fit sub conditione pupillaris et persone sint habiles. Quia vterqꝫ heredum impubes. Tunc continet pupillaris in casu existentie heredis. Tercio vero casu quādo vtriusqꝫ substitutionis scilicet vulgaris et pupillaris conditio est expressa scilicet si heredes non erint vel erint et in pupillari etate decesserint eos inuicem substituo. Tunc sunt spāliter et expresse vulgares et pupillares lꝫ reciproce. Quarto modo fit substitutio reciproca sub cōditiōe cōpendiosa quia

pluribus heredibus institutis testator dixit et qñcūq decesse-
rint eos inuicem substituo. Et hec substitutio cōtinet vulga
res et pupillares si cōueniāt psonis et temporibus vt dictum
est et vltra hec duas fidei comissarias. Et dicem⁹ sic q a tpe
mortis testantis vsq ad temp⁹ additionis dicent vulgares q
per additionē expirabunt et a tempore aditionis vsq ad tēp⁹
pubertatis pariter dicentur pupillares que per euentū puber
tatis similiter expirabunt. Et sic iste quatuor substitutiones di
recte scz due vulgares et due pupillares expirant modis pre-
missis scz aditione et pubertate que post se reliquūt fidei co
missarias in vim illius distributiui tempoꝝ quandocūq Ua
si non esset illa clausula distributiua quandocunq decesserint
euenta pubertate cessarent oēs directe substitutōes Sz ppt
distributionem predictā transeunt directe in fidei comissarias
prout hec omia probantur in ꝑalle. ligibus iaz hoc iure. ff. de
vul. et. l. ticius. ff. de here. insti. et. l. lucius de le. ij. et. l. recusare
§. ticius. ff. ad trebell'. et. l. ticia. §. seya. et. l. heredes mei. §. cuz
ita: ff. ad trebell'. cum multis similibus. Quinto casu fieri pōt
substitutio breuiloca sub aliqua extrinseca conditione puta si
nauis ex asia venerit Et iterum cōtinet oēs directas; dūtamē
cōueniat psonis et temporibus per lec. et notata in. l. qui libe-
ris in principio. ff. de vulga. et pupillari. et in. le. suus quoq
ff. de here. insti. potest etiam addi sextus modus substitutōis
reciproce puta si institutis duob⁹ heredibus ticio et seyo im-
puberib⁹ testator dicat si ticius heres erit et in pupillari etate
decesserit eos inuicem aut alterū alteri substituo vel ticiū seyo
seu seyum ticio. Nam vltima verba faciunt reciprocā substitu
tionem per. l. sextiliā de le. iij. Nam lz videatur pluriū verboꝝ
ibi congeries vltima tamen verba declarant reciprocā. Posiz
hic de pluribus exemplis reciproce substitutionis quem quas
vel quales cōtineant substitutiones. puta de duobus impu-
beribus et vno pubere inuicem substitut]. Et de tribus impu
beribus quorum vnus est exhereditatus. vel de duobus im-
puberibus quorū vnus est institutus et alter exhereditatus.
vel de duob⁹ filijs vno impubere et altero pubere furioso. vel

de duobus impuberibus furiosis et de multis aliis similib9 exeplis que questiones mouent p docto. in galle. iuribus. Et post plura vera resolutio est q testator videt ex verbis reciprocis tot facere voluisse substitutiones quot couenire pnt psonis temporib9 et rebus ne ad impia iudicent substituti per. l. iam hoc iure. ff. de vulga. sepe alle. Et qz vna determinatio recipies plura determinabilia determinare debz ea equaliter maxime in materia in qua sumus scz substitutionu. l. lucius. ff. de vul. l. in testa. C. de mili. tes. et. l. hereditate. C. de impubez et ali substi. Et ideo facile est viro legali et practico psiderare ex qualitate psonaru et tempoz que et quales substitutiones possint sub reciprocis seu breuilocis verbis cprehedi seruata pdicta regula scilicet q couenian omnibus substitut. Et q equalr omniu substitutoz substitutiones determinet per regulam pdictam q vna determinatio respiciens plura determinabilia debet ea determinare equaliter per dicta. l. iam hoc iure. ff. de vulga. et. l. quauis. C. de impube. que ad hoc allegantur.

Quero an breuiloca facta impuberibus cotineat seu trahat ad fidei comissaria. Et videt q sic per. l. qui plures. ff. de vul. In oppositum facit quia substitutio que semel valet iure directo amplius non debet obligari. l. verbis ciuilibus et. l. in pupillari. ff. de vul. vide infra in materia fidei pmissarie. Quero testator habens tres liberos et duab9 vxoribus substituit reciproce. vnus repudiat alit decedit Quero an frater ei vtroq latere piunctus excludat aliu vno tm latere An vero in vim generalium verborum reciprocoz venient omnes. questio est disputata per docto. sed conclusio cois videtur q omnes veniant non facta differencia si vno vel duobus lateribus sint coniuncti per. l. coheredi. §. qui patrem. ff. de vulga. et per. l. si. in fine. ff. ad trebell. Et ratio esse potest quia ista substitutio fuit coniuncta secus si fuisset discreta et separata vt in dicta. l. coheredi. §. qui discretas. Ulterius queritur retentis terminis reciproce impuberibus facte vno adheute alio no vel vno pubescente ante alium querit an extingatur vulgaris in persona adeuntis vel pupillaz in personam adhuc impubez. Et hec

questio pariter disputat per docto. Sed conclusio est q non quia censetur ab initio vtriq pticulariter facta. Et casus super ueniens non facit presumi cessare voluntatem ab initio conce ptam. l. fidei comissa. § si rem. ff. de le. iij. et pro hac parte facit l. lucius. ff. de vulga. in suo intellectu. facit etiam. l. qui plures illo eodem titulo. Similiter quero testator vnum instituit in re certa et alios fecit vniuersales. et omnibus breuiloce substi tuit. an institutus in re certa censeatur substitut9 alijs et ecōtra Et dic q non per. §. qui discretas in. l. cohere. ff. de vulga. su pra sepe allega. Reliqua de materia reciproce possunt elici ex tractatibus precedentibus vulgaris et pupillaris substitutio nis componentibus reciprocam quibus me lacius remicto.

Ultimo. §. pgnās et ābigua restat tractāda cōpēdiose sub stitūōis materia que lz p doctores trita sit in multis tñ adhuc remanet pplexa ambigua et inuoluta. Et in tm̄ q in plurib9 opus esset nouis legib9 p euodandis aliquibus articulis de quib9 subdicetur. Dicit igit cōpendiosa ex eo q sub cōpendio verborum plures substitutiōes pluresq etates et tēpora ppre hendit de qua tractat in duab9 precipue legib9. s. in. l. cēturio. ff. de vul. et in. l. precibus. C. de impube. et canoniste in. c. ray nuncius. de testa. et in. c. si pater. co. ti. li. sexto. Primo igitur docto. mouent questionē an cōpendiosa sit spēs substitutiōis de pse. Et dicūt q si fiat a milite est spēs. Sz si fiat a pagano ē quedā adiectio et nō est spēs. Et ego credo eā esse verā spe ciem substitutionis a quocūq fiat. Et capio fundamētū a na turalib9 qd argumētū valet de iur. l. aretusa. ff. de sta. ho. Naz in hoie sunt tres anime diuersis tēporib9 scz embrionis orga nizatōis et infusionis qñ embrio augmētat attrahit et nutrit viuit anima vegetatiua. qñ organizat sentit dilatat aut retra bitur et tunc viuit anima sensitiua et post completā organiza tionem anima rationalis infunditur et viuit anima intellecti ua qua superueniēt ab ea denominat corpus humanū tanq pfectus et plenius informatum sic in pposito dicamus paga num facere talem substitutionez si fili9 meus heres nō erit vl erit et in pupillari etate seu al's qñcūq decesserit etc. Ecce q in

prima clausula est vulgaris. in secunda pupillaris et in in tercia propter distributiuū temporis cōpendiosa et ab illa denoīat tanq̄ ab ea que oīa tp̄a cōprehēdit scz tpūs a tp̄e mortꝭ testa. vsq̄z ad tp̄s aditōis p̄ vulgarē et tp̄s a tp̄e aditōis vsq̄z ad tp̄s pubertatis. Et terciū a tp̄e pubertatis vsq̄z ad tpūs institutum. Posset etiā dari cas⁹ in quo cōpendiosa facta a pagano aliter nō posset noīari vt puta instituto filio dicat testator et qñcunq̄z decesserit nulla facta specificata mētione in casu vulgaris vel pupillaris Et ista nō pōt aliter noīari q̄ꝫ compendiosa que in se continet vulgarem et pupillarē. Uerūtamen pupillaris nō semper habet effectum propter existentiā matris illā impediē tis ex subintellecto iuris fauore de quo subdicet. Qñq̄z vero in compendiosa non poniẗ tpūs generalr̄ vt in preceden dixim⁹ de verbo quandocūq̄z sed limitaẗ vel a principio vel a medio vel a fine Nam potest amplificare vulgarem vt si instituto he rede testator dicat si heres non erit aut quandocūq̄z decesserit Similiter etiam potest ampliare pupillarem vt si instituto fi/ lio impubere testator dicat et si in pupillari etate aut alias qñ cūq̄z vel si instituto pupillo dicat testator si sine liberis decesse rit q̄ verba oīa tēpora āplectuẗ. l. cū ex filio. ff. de vulga. intel/ ligendo textum vt iacet absq̄z calūpniatōe. Aliquotiens etiaꝫ limitantur cū certis expressionib⁹ tēpoꝝ et etatū vt q2 testator dicat si filius me⁹ post infanciā decesserit talis sit heres vl' talē instituo et si añ. xxv. tricesimū quadragesimū et sic de alijs an nis vel cōditionib⁹ talis sit heres vel talē substituo. Aliqñ cū tempore et etate vt si dicat si in pupillari etate seu al's qñcūq̄z aliqñ etiā fit cum adiectione conditionis puta si heres erit vel non erit vel si nauis ex asia venerit vel aliam quālibet. Et ite rum consideranda et notanda sunt verba per que fit Naꝫ que dam sunt verba mere directa. Quedam vero mere obliqu et quedam cōmunia seu analoga vt supra in principio substitu tionū premissuꝫ est vbi videaẗ. Nunc de effectu cōpendiose substitutionis facte a pagano videndum est. Nā cognoscēdo de requisitis qñ fit a pagano satis cognoscem⁹ que requiranẗ qñ fit a milite raro apud nos ptingente. Et ideo in paganica

primo qn̄ fit ipuberi instituto verbis directis. Et dic ꝙ ↄtinet pupillarem generalr̄ expressam in casum existencie heredis ad bona impuberꝫ tm̄ vt. l. iulian⁹ de acqui. here. et. l. paterfamil. de priuile. cre. nisi hoc casu verbū mihi esset appositū vt quia dixisset qn̄cunqꝫ decesserit talis mihi heres esto tunc enim non contineretur hec pupillaris ꝑpter verbum mihi restringēs fun ctionem ad paternam. Secus est in vulgari expressa sub qua semper comprehenditur pupillarꝫ. l. iaꝫ hoc iure. ff. de vulga.

Sꝫ iterū queritur an cōpendiosa semper cōtineat vulgarem quia de pupillari non est dubium per dictas. ll. et per. l. centu rio et. l. precibus vulgatas et videtur ꝙ nō per. l. heredes mei. §. cum ita. ff. ad trebell. Econtra videtur ꝙ continet vulgareꝫ per. l. iam hoc iure. ff. de vulga. arguendo de breuiloqua ad fi dei comissariam. Vel potest aliter dici distinguendo ꝙ aut compendiosa continet pupillarem. Et tunc continet vulgareꝫ vt dicta. l. iam hoc iure. Aut non continet pupillarem vt quia fit puberi vel extraneo. Et tunc aut fit per verba mere obliqua et non continet vulgarem cum non sit directa sed solum fidei comissaria. Aut per verba directa vt heres esto et continet vul garem ante aditam hereditatem quia ad eam est aptum ver bum heres esto vt. l. fi. C. de here. insti. et post aditam heredi tem continet fidei comissariam ar. l. filiusfamil. §. vt quis de lega. primo. et. l. ex testa. in principio et. l. qui filium. et. l. ste nola. ff. ad trebell. Et idem in verbo substituo quia etiam ap tum est ad directam vt. l. lucius. ff. eodem Nunc vero restāt principales articuli huius materie scilicet quando compendio sa dicatur continere solas directas et quādo fidei comissarias Et pro elucidatione huiusmodi quesiti distinguende sunt per sone testancium. Secundo persone substitutorum Tercio ver ba quibus fiunt institutiones et substitutiones Primo perso ne testātium an miles an vero paganus idest non miles sit te stator. Secundo substitutorꝫ videlicet an extranei sint substitu ti an vero qui alias erant successuri ab intestato. Tercio dictū est de verbis Nam verba sunt attendenda quia aut sunt mere directa aut mere obliqua aut cōmunia seu anologa ad directā

et obliquam substitutionem. Et quatbinus concernit psona-
rum differenciam multa permittunt militibus circa coꝝ vlti-
mas voluntates que non pmittuntur paganis. Et hoc ppter
priuilegium militare. Et quia hodie apud nos paruz sunt in
vsu testamenta militaria cum vt pluriū oms testentur iure cōi
paganico cōi et non priuilegiato anteq̄ accedant ad exercitū
et sic raro cōtingit apud nos questio de testamēto militꝫ put
attestari possuz qui iam .xx. annis aut circa practice opaz dedi
et nullum vidi in contenciosō iudicio deductum. De raro igit
contingentibus non sensio in hoc opusculo fiendā mentionez
sed de cōiter accidentibus et fructum seu comoduz afferentib⁹
fateor tamen q̄ non est possibile questiones paganicas sine
militarib⁹ expediri et si nō principalr̄ saltē incidēter per modū
oppositoꝝ Qua de re expediendo paganas dispositiōes tan-
gent et expedient saltem q̄tum pposito seruiunt militares
Reddeo igit ad distinctionē verboꝝ p que pagani substi-
tuūt. Nā quedā sunt vt sepe dictū est verba mere directa. q̄dā
mere obliqua et quedā cōia seu analoga de quib⁹ tetigi supra
in princ. hui⁹ tractat⁹ substitutionū et ibi recurre. Et breuiter
attingēdo materiā sine intrincatiōe et cauilatione testuū et ve-
ritatis. scōꝫ mēbrū qn̄ substitutio fit p vba mere obliqua nō
hꝫ dubiū siue a milite siue a pagano fiat q2 semp censet fidei
comissaria vt si fiant p verba Rogo volo peto mādo et simi-
lia exigencia ministeriū alterius ad transmissionē heredi tatis
put sonāt leges .e. ti. ff. et. C. ad trebell. et insti. de fidei cō. he.
§ in primis et multis similib⁹ facit optime. l. vbi pure in prin.
ff. ad trebell. Fallit in personis in quibus cadit fictio iuꝝ inter
grauatum et substitutum pro vna et eadem persona reputarꝫ
vti de patre et filio dn̄o et seruo de primo scꝫ filio habet in. l.
si. C. de impube. et aliꝫ s substitutio. de seruo. C de here. insti.
l. necꝫ perse. et. ff. de lega. i. l. si mihi et tibi. §. regula Quo casu
licet verba de se importent fidei cōmissum pater tn̄ et dn̄s reci-
piūt iure directo acessante misterio necessitatis psone trāsmit-
tere debētis vt in dictis iurib⁹. Videam⁹ ergo nunc qn̄ est
facta substitutio a pagano p vba mere directa cū distributiuo

qñcunq; vt fit cõmuniter apud nos in quo mẽbro varij varia dicunt. Nam legiste vt plurimũ pro expedito habent q infra tempora pupillaris etatis euanescat in totum p. l. verbis ciui libus et. l. centurio. et. l. precibus. C. de impuberi. Canoniste vero vt plurimũ in. c. raynũci9. et ca. si pr. preallé. tenere videt q. i. tẽpora pupillarij etatis valeat iure directo sicut legiste vo lunt. sed post pubertatẽ non expiret in totum vt volunt legiste ymo q vim distributiuorum verborum predictoruz verba di recta trahantur ad fidei comissuz. Nã et hoc lege pbant quia verba directa impropriãtur et trahunt ad fidei cõmissum. l. fi/ liusfamil'. §. vt quis heredem. ff. de le. i. et. l. imparor. §. cum q das. ff. de le. ij. que impropriatio sumitur in dictis iuribus ex cõiecturata mente testantis qd videt similiter posse et debere fieri in alijs casib9. Et pro ipsis canonistis faciũt dicta capi. raynũcius et si pater cõiungendo vnũ cũ altero et canonistar sententias solum tendit ad constructionem et fauorisationẽ vo luntatis deffuncti. et interpretatio legistar ad destructionez cõ tra dispositionez. c. cum dilectus de dona. in ratiõe sui in eo q dicit q in vltimis volũtatib9 ambiguis cadit interptatio extẽ siua de qua loquũtur doc. in materia statutor municipaliũ in l. omĩs populi. ff. de iusticia et iure. Et istud non reputo modi cum fundamentum vt semper extendam9 volũtatez deffuncti iuxta eius mentez et vt magis valeat q pereat. l. si miles. qui ff. de mili. testa. vbi probatur q presumendũ nõ est testatorez aliquid ambiguũ posuisse in sua dispositiõe per quod possit eius supremũ iudiciũ impugnari facit ad idem. l. q diu insti tutus. et. l. q diu potest. ff. de acqui. heredi. veruntamen est q ad aduñculandum istam testator ambigue voluntatis exten siuã interpretationem oportet q concurrant alia scilicet. Prio verissimilitudo voluntatis testantis que est sumenda ex eo q verissimiliter quilibet prudens testator voluisse vel intellexis se crederetur. et signanter circa prelationez psonarũ sibi magis coniunctaruz vt eas semper pretulisse videatur in ambiguita/ te sermonis per sepe allegatas. l. generaliter. §. cum autem. C. de insti. et subsu. et. l. cum quidam. C. de impuberis. et. l.

lucius. ticius. ff. de here. insti. et per. l. ex testamento. et. l. cum accutissimi. C. de fidei commiss. et institu. de pupil. substitu. §. vel singulis. et in. l. conficiuntur. ff. de iure codicill'. et. le. si pa ter impuberes. ff. de vulga. cum multis alijs similibus.
Secundo debet concurrere aptitudo verborum testantis ita q sint talia verba que sint apta nata recipere talem interpre tationem quia non essent omnino impropriianda per lecta et notata in. l. liberorum. §. quod tamen cassius. ff. de lega. iij. c. preterea de sponsa. et glo. in cle. plerisq de elec. C. de testa. l. verba. Verbum autem distributiuum qñdocunq adaptat et disponit verba mere directa que de sua natura non excederent pupillarem etatem vel tempus aditionis ad tempus puberta tis et tempus post adhitionez. Nam alias supflueret illud dis tributiuũ quandocunq quod non est dicendum per lec. et no tata in. c. si papa de priuile. in. vi. verba eñi debent de aliquo opari vt in dicto. c. si papa. et in. l. si qñ. ff. de le. primo. Et sic cum queritur an substitutio compendiosa facta a pagano ver bis directis impuberi cum distributiuo tempoꝝ post puberta tem valeat iure fidei cõmissi. concordando iura distinguerem ex mente iurium. quia aut mater est in medio vel non. si non ẽ in medio. indubiũ est q valet iure fidei cõmissi. quia iura vo lentia expirare hoc introduxerunt fauore matris. l. fi. C. de in sti. et. l. pãbus. C. de impube. vbi ergo mater nõ est in medio cessat ratio illarum legum ergo lex per lec. et notata. in. le. cum mulier. ff. so. matri. et in. l. adigere. §. quãuis. ff. de iur patro. Matre vero existente in medio subdistinguendum est qui est. qui et quales sunt substituti. Nam qualitas substitutoꝝ vari at totam istam interpretationem extensiuam et distingo sic Aut sunt substituti tales in quib' cadit ex pte testãtis caritas puta proximiores qui successuri essent ab intestato qr pximio rib' nris magis tenemur q remotiorib' scdz ordinẽ caritatis vt in palle. ll'. generaliter. §. fi. l. cum, quidam. l. lucius. l. cum accutissimi et similibus vel sunt tales in quib' cadit pietas vt qñ substituũtur paupes pie cause vel pia loca. Aut ecõtrario sũt substituti t'les in qb' nõ cadit caritas v'l pietas. in prio cãu

subdistinguēdū est an substitut⁹ decedat impubes tūc si in institutꝭ cadat caritas vel pietas valet iure directo et excludit' mr̄ etiam a legitima pupilli vt in dicto.c.si pater et in.l.lucius.ff. de vulga.qd̄ sentit glo.fi.in fine in dicta.l.precibus.qꝛ psona et bona ipsius iuꝛ fictione erant in potestate patris nec fit in/iuria matri ex psona filij qui relinquere non potuit ꝑpter etatem Nec ex psona patris qꝛ matri filij pater relinq̄re non tenet' cū ibi sit extranea.l.papinian⁹.§.sꝫ.nec impubeꝝ.ff.d̄ in offi. testa. Sed si in substitutꝭ nō cadat caritas vel pietas. Tunc ex cōiecturata mente testantis qua non presumitur matrem vo/luisse omnino priuari liberoꝝ successione et in extraneos trāsferri saluam hꝫ legitimā mr̄ per glo.in.l.precib⁹.C.de impu. et in.l.ex tribus.C.de in offi.testa.ex equitate.l.humanitatis C.de impubeꝝ arguendo de exemplari ad pupillareꝫ que in hoc parificantur vt mater habeat solatium liberorum amisso rū.l.vnica.C.de hijs qui ante aptas tabulas.l.fi.C.de insti. et substi.scd̄m vnum intellectum. Si vero pubes decedat et in substitutos cadat caritas vel pietas: Tunc quia talem etateꝫ attigit in qua potuit testari et in qua pater pro eo testari nō potuisset. Tunc est consideranda verissimilitudo voluntatis pu beris et non patris. Et quia verissimiliter pubes ille matrem non preterijssꝫ et tunc ꝙ ꝙ in substitutis caderet caritas vel pi etas obliquat' fauore matris que vltra legitimaꝫ detrahit tre bellianicā per dicta iura. Si vero in substitutꝭ non cadat caritas vel pietas et pubes decedat obliquatur vt in ꝓcedenti di/ctum est. Si vero decedat impubes. Tunc salua sit legitima matri.per.l.quoniam in prioribus.C.de in offi.testa. Quia tunc omino grauaretur filius in legitima in ꝙtum defferretur penitus extraneis relicta propria matre quod non est rationa bilꝫ Nec obstant vt dictum est dicta.l.ex tribus:ca.raynūcius et capitulo si pater. Quia subaudiendum est ibi fuisse substitutos tales inter quos cadebat caritas vel pietas et hoc etiaꝫ tex.illi appiunt et appet ex eorum tenoribus. Et in contrarijs habemus subintelligere substitutos tales in quos non cadebat caritas vel pietas. Et secundum hanc distinctionem redu

cimus voluntatem ambiguam testantium ad interpretationē et verisimilitudinem dispositionis quaz quilibet prudens testator habuisse presumeretur. Nam aliam sumere interpretationem non esset sanus intellectus ymo esset contra omnem verissimilitudinem voluntatis testantis. Si vero substitutio cōpendiosa fiat a pagano puberi cum distributiuo omni tpe valet vt fidei cōmissaria ar. l. stenola. ff. ad trebell'. et per rōem generalem que se habet vt res potius valeat ꝙ pereat. l. quotiens. ff. de rebus dubijs. et. l. quotiens. ff. de vsufruc. Nūc restat de substitutione compendiosa facta a pagano filio impuberi per verba cōmunia seu analoga vti est verbum substituo et similia de quibus supra dictum est in principio tractat⁹ que hic non repetuntur et cum distributiuo. Et in hoc membro similiter varij varia dicunt Nam quidam dicunt eam omī tempore esse fidei cōmissariam ex eo ꝙ verba cōmunia sunt apta ad fidei cōmissum. l. generaliter. § fi. C. de institu. et substi. sub condi. fac. et. l. ticia. §. seya. ff. de lega. scdo. et. l. heredes mei. §. cum ita. ff. ad trebell'. Et hanc opinionem tenuit glo. in dictis. ll'. centurio et in. l. precibus. et. C. de in offi. testa. le. ex tribus. sed glo. in. §. qua ratione. insti. de pupill'. dixit ꝙ valet iure directo infra pupillarem etatem et post trahitur ad fidei comissum et aliqui docto. sequātur primas glo. et alij glo in dicto. §. qua ratione. Ego autem distinguerem vt in precedenti membro videlicet ꝙ aut mater est in medio vel nō Et si non sit. non est curandum de eius fauore. Si vero sit in medio iterum subdistinguerem vt in precedenti membro. quia aut sunt substituti tales in quos cadit caritas vel pietas et procedit glo. in. §. qua ratione iuxta theonricam capitulo raynuncius. et capitu. si pater prealle. in quibus substitutiones fiebant per verba cōmunia scilicet succedat. perueniat. pertineat. et similia puta moriatur et in. c. si pater. in quo est verbum moriatur quod interpretatur intra tempus pupillaris etatis directum ex eo ꝙ pauperes erant substituti in quos cadit pietas: et capitulo raynūcius in quo est verbum succedat interqretatr̄ eam post pubertatem fidei comissariam et hoc fauore substi-

turorum qui erant de proximis in quos cadit caritas Ubi autem essent substituti tales in quos non cadit caritas vel pietas et mater est in medio tunc starem cum glosa in dictis. ll. centurio. precibus. et ex tribus Et ex hijs facilis patet responsio si fierent argumenta de dictis legibus vel capitulis matre existente in medio. vt dicamus intelligi debere capi. raynuncius. et ca. si pater qn̄ in substitut] cadit caritas vel pietas. et dictas glosas cum iuribus in eis allegat] in dictis. ll. cẽturio. precibus. et ex tribus qn̄ sunt tales substituti in quos nõ cadit caritas vel pietas nec dissonat a iure hec distinctio per quam iura iuribus concordantur ymo cõuenit quia verba cõmunia ideo dicuntur cõmunia qr possunt referri ad plura significata vel plura tempora. l. iam hoc iure. ff. de vulga. et. l. coheredi. § si. eo. ti. l. hijs verbis in princi. ff. de here. insti. iuncta. l. facta in prin. ff. ad trebell. et ibi notat et in. l. scenola eo. ti. Quero pagan⁹ testator substituit filio instituto tm̄ mõ p verba si sine liberis decesserit querit an sit idem iur] ꝙ qn̄ per distributiuũ qñcunqꝫ hoc est querere an sit fidei cõmissaria pro toto tpe et dic ꝙ quia pupillus potest decedere sine liberis in pupillari etate vel post pupillarem etatẽ ymo etiã in senio et decrepitu illa verba si sine liberis decessent tm̄ importare videntur ꝙ̃ũ illa verba qñcunqꝫ decessent licet glo. magna in dicta. l. precibus faciat eam omni tẽpore fidei cõmissanã. Ego tñ puto eã in pupillari etate directam. Et post adueniente pubertate obliquari cum distinctionib⁹ tñ premissis qñ fit p verba distributiua scꝫ vt ꝯsideretur an mater sit in medio et an sint substituti tales in quibus cadat caritas vel pietas. Nec obstat rõ dicte glo. qr respõ. ꝙ illa verba si sine liberis cõpendiose ꝓlata ita bñ possunt comprehẽdere vulgares et pupillares sicuti distributiua illa qñcunqꝫ et talis videtur esse quelibet substitutio qualem amittit quodlibet tempus cui adaptatur vt notatur in dictis. l. cẽturio et. ca. si pater ad quod adaptatur cõmunis vsus testantium qui talibus verbis si sine liberis cõmuniter vtuntur credentes illa verba si sine liberis refferri ad omnia tẽpora quicquid subtilizent doct. et iuꝛ interpretes. Et ideo qr

vt sepe dixi in interpretandis vltimis voluntatibus decedentium maxime attendenduz est id quod verisimiliter voluisse creduntur testatores quia testatoris voluntas debet interpretari ex mente. l. iij. C. de libe. prete. et secundū equitatem. l. in hijs. ff. de condi. et de mo. et per alia iura ad hoc vulgata. Et iste vsus loquendi seu substituendi cōmuniter ita interpretat̄ secundū vulgarem intellectum qui attendi debet per lec. et notata. in. l. cum delamonis. §. asinā. ff. de fun. instruc. Esto igit̄ et te arresta cum dicta cōi et vulgari verborum interpretatiōe per ea que leguntur et notantur in. l. liberorū. §. qd̄. tn̄ cassius ff. de le. iij. et. l. labeo. de supel. lega. et dicta. l. cū delamonis. §. asina. xxij. q. v. c. humane. de verbo. signi. ca. intelligentia. et quicquid sit in contrarium pro argumento sensus puincie nostre eam quā premisimus recipit interpretationem quā sequor per. c. certifficari. de sepul. Et sensus cuiuslibet prouincie in interpretationibus fiendis attendēdus est p ea que legū. et notantur in cap. certifficari de sepul. Item quero quid iuris sit quādo verba directa cōmunia vel analoga sunt mixta in substitutione. Et dic per membra sequentia ꝙ aut vnus est substitutus simpliciter per verba directa Alius vero nō simpliciter sed in certa portione per verba cōia et tunc substitutus simpliciter p verba dirrecta admittet̄ directe vt heres. alius vero vt fidei cōmissarius. quia verbuz cōe non trahitur ad ius directū vbi alius est heres vniuersalis vt. l. hijs verbis cum ibi notatatis. ff. de here. insti. Quandoqꝫ vtrūqꝫ substituit in certa portione vnum per verbum directum in vna. alium per verbum commune in alia nullo simpliciter instituto et tunc institutio per verbum cōmune trahitur ad directum quia in illa portione nullus est institutus Qn̄qꝫ vnūꝫ substituit in certa portione per verbum directum. alium in alia portione per verba mere obliqua Et tuncqꝫ substitutus directe totū capit vt heres vt. l. coheredi. §. cum filie. ff. eodem. Alius est fidei comissarius in sua portione per verbum cōmune Alius in certa portione per verbum obliquum. tunc vtraqꝫ substitutio est obliqua. Quia verbuz cōmune ita trahit̄ demū ad directū si addit̄ vni

uersalitati seu totalitati bonoꝝ vt dicta.l.hijs verbis Ex quo ergo alia portio est expsse ꝑ fidei cōmissuz relicta sic istud verbuz cōe dubiū interptabitur vt fidei cōmissuz et sic ꝑ obliquā substitutionez alia declarat etiam esse obliqua.ar.l.si seruus plurium.in fine.ff.de le.primo. Postremo querit per quez modum expiret seu impediatur institutio cōpendiosa a pagano facta Et dic ꝙ tot mōis quot mōis expirāt ꝑticulares substitutiones in ea cōprehense de quibus supra vidim⁹ in tractatu singulariū substitutionū. Quero ab extra de tali questione testator instituit filiū et inde substituit cōpendiose hoc mō qñcunq filius meus decesserit lego tali bona mea.qualis iudicabit hec substitutio scz directa in pupillari et fidei cōmissa. post pupillarez an vero semper fidei cōmissaria. Et dic ꝙ aut ille cui fit substitutio fuit heres ꝑ aditionē aut nō. primo casu valet substitutio iure legati fidei cō.ar.l.cogi.§.si quis heres.ff.ad trebell. Si vero dict⁹ institutus nō fuerit effect⁹ heres ꝑ aditionem tunc infra pupillarez etatem instituti valet vt directa ex eo quia verbū lego trahit de sua natura ad substitutōez l.filiū.§.si legata.ff.de lega.pstā. Quero testator dixit filio meo impuberi si decesserit talem substituo. An ꝑ hoc verbum impuberi videatur limitata substitutio ad tempus pupillaꝝ etatis. Et distingue qꝛ aut verbū impuberi adhicit verbo dispositiuo sicuti vbo instituo vel substituo Aut vbo executiuo puta succedāt vl accipiāt In pmo cāu tūc vbū impuberi nō limitat ſ demōstrat q̄litatē instituti.l.mela in prin.ff.d ali.et ciba.lega. In scdo vero casu scz qñ vbo executiuo tunc coartat substitutōez ad tpūs pupillaꝝ etat ar.l.iij.ff.d au.et argē.le. Plures alie et quasi innumere questiōes possent moueri circa materiam fidei cōmissariā substitutionū. Sz qꝛ stilus nota. apd nos in tm̄ inoleuit ꝙ oēs fere clausulas neccessarias ad tollēdas dubitatiōes adolebāt ꝑ modū codicillaris clausule j.scripte iō illas q̄stiōes obmitto. Tenor vero dicte clausule ē talis. Et hanc dicit esse vltimā voluntatē suā quam vult valere omni meliori modo forma via et iure quibus potest et dz et si nō valeat vl valebat iure testamēti valeat seu valebit iure

codicillorū aut alterius cuiuslibet vltime volūtatis. Ista eñ clausula in fine apposita videt̄ in qualꝫ pte testamēti repetita l. ticia. §. fi. ff. de vbo obli. et ideo ista verba ꝯuertūt substitutionē directā in fidei comissariā vt volūt doc. in. l. verbis ciuilib⁹. ff. de vul. et in. l. pcib⁹. C. de impu. Facit. l. si frater tu⁹. C de fidei ꝯmiss. et glo. fi. insti. de pu. substi. in. §. masculo. maxime etiā ꝯfert in istis vltis volūtatib⁹ testātis ꝯiecturata volūtas. p. l. in ꝯditionib⁹ primū in prin. ff. de cōdi. et de mo. Secūdo psona instituti scꝫ an sint de liberis p. l. hac ꝯsultissima. §. ex impfecto. C. de testa. vel venientes ab in testato. l. ex testamēto. C. de fidei cōmis. vel in quos cadat pietas vel caritas vt sup̄ dictū est. Tercio verba p que fit institutio vl' substitutio et signāter vis clausule codicilloꝝ pmisse cui⁹ vires ponunt et extēdūt docto. in. l. i. ff. de iure codicilloꝝ et. l. fi. C. de codicill'. Nā vbi hec ꝯcurrūt in multis flectunt̄ iurꝫ rigores et exuberāt fauore substitutorū interpretatiōes. Ultimo q̄ro qꝛ sepe cōtingit ꝙ in vltimis volūtatibus ꝯiūgunt̄ plures heredes vel plures substituti. q̄liter succedere debeāt tales ꝯiūcti. Docto. tractāt hāc materiā in. l. re. ꝯiūcti. ff. de le. iij. et in plurib⁹ aliis iurꝫ ptib⁹. Et pro breui summula distingue qꝛ aut testator vocauit tales nominibus ꝓpriis aut appellatiuis. Si ꝓpriis aut expssit portiōes aut nō. si expsserit portiones tunc seruāde sunt ille. si vero testator non expresserit portiones tunc subdistingue quia aut sunt omnes positi in vna oratione aut in diuersis. si in vna veniunt per viriles portiones nisi onus iniūctū aliud inducat vt notat glo. in. l. i. C. de impu. et ali substi. Aut vero sunt vocati in diuersis orationibus. Et tunc positi in vna oratione vocantur per viriles respectu alterius pro hoc l. ticius. et. l. interdum. ij. respon. ff. de here. insti. Secūdo casu principali qñ vocantur per nomina appellatiua. Et tunc aut tales sunt heredes instituti aut non. si sint instituti tunc veniūt pro hereditariis portionibus. l. si plures. et. l. qui cum plures ff. de vulga. siue dispositio fiat per verbum distributiuum singulare vt in dictis legibus siue plurale. l. si pater eodem titulo nisi ex verbis expressis aliud constaret de voluntate testatoꝝ.

l.lucius testa.§.lucius.ff.de le.ij.Aut ex hijs aliqui non fue-runt instituti vt si substituit heredes suos et fratres. Et tunc instituti respectu fratrum veniunt p viriles portiões lz postea inter se diuidant pro hereditarijs portionibus. Fratres autez diuidũt inter se pro virilibus cũ non fuerint heredes instituti Tercio casu principali Aut signũ distributiuũ fuit apposi tũ nominibus appellatiuis Et tũc veniunt p viriles aut nul lum signum distributiuũ fuit appositum et tunc vocati per ta lia appellatiua faciunt vnam partẽ et adiunct⁹ aliã.l.si pater ff.de vulga.de quo lacius vide per doct.in iurib⁹ p alle.

Sequitur rubrica de legatis.

Iso de titulis vniuersalibus quib⁹ bona decedentiũ transferunt videdũ restat de pticu laribus hoc ẽ quõ titulo legati bona pticularia dece-dentiũ ad legatarios pticulares transferant Pro quo pmit to tria qsita. Primo quis legare possit. Scdo cui. Tercio qd. Ad primum respondeo q põt legare is solus qui pt facere te stamentũ.ff.de le.i.l.ij.Fallit ad pias causas in quibus non valẽs testari põt legare p lec.et notata in.c.ad hec de testa. Ad scdm respõdeo q ei legaz põt ei qui pt heres institui. verũtñ circa hec psiderande sunt psone legantiũ et legatarioz et ipsa Nam incapacibus relinqui nõ põt sicuti nec heredes institui pñt vt supra visum est.C.de heredi.insti.l.i.et ibi notatur.

Differencia tamen est inter heredẽ institui) rẽ et legatũ relin quere qz oportet q heres institut⁹ sit tã tpe testamẽti q mortis q eciam aditionis habilis.ff.de here.insti.l.si alienũ. §.in extraneis.et insti.de hered).quali.et diffe. §.in extraneis qd procedit tam in suis q neccessarijs in dicta.l.si alienũ primo respon.Sz in legatis et mortis cã donationib⁹ satis est q tpe mortis testatoris legatarius vel donatarius sit habilis.ff.de dona.cã mortis.l.in mortis et de condi.et de mõ.l.cum qui. et.ff.de iur.fis.l.non intelligit.§.qñ. Nec obstat regula ca-thoniana de qua insti.de le.§.an seruo.qz illa intelligit cũ def ficit legatũ ex psona relinquẽtis et legatarij simul vt in pdicto

§.an seruo.et.C.de legatis.l.seruis. Sec⁹ si defficiat ꝓpter ꝑsonā legatarij tm̄ vt in dicto.§.an seruo cū ibi notatis here.tñ a seipso legari non potest sȝ a coherede pōt et vocaṫ prelegatum ꝙ licet ille coheres prelegatarius repudiet hereditatē nihilominus petere poterit legatū ꝙuis nō tenuerit ꝑ ea pte qua ipse heres erat vt.ff.de lega.i.l.qui filiab⁹ in fine. Ad tercium quo querebaṫ quid legari possit rn̄detur ꝙ pōt legari non solū res testatoris sed etiā heredis.ff.de le.ij.l.viuū.§.si rem tuam. Item extranei res pn̄t legari quo.an.et qualiter procedat distingue qꝛ aut testator legat rē alienā sciēs alienā Aut legat rem alienam credens esse suā. Et primo casu si ille alius habeat rem venalē cōpelliṫ heres emere et tradere legatario Si vero nollit vendere soluiṫ extimatio.ff.de le.iij.l.nō dubiū.§.vltio: Si aūt testator ignorās rē eē alienā credēs eē suā legauerit iterū distinguendū est qꝛ aut legatari⁹ est extrane⁹ testatori aut de coniuncti ꝑsonis testatoris In primo casu nō debeṫ legatū nec extimatio nisi esset talis ꝑsona cui al's fuisset relictur⁹ etiā rem alienam ꝑ lec.et nota.in.l.cuȝ alienā C.de lega. Secundo casu sic Sȝ iterū quero si testator legauit rem suam iam per eum pignori obligatam queritur an heres luere teneatur. Et distingue aut sciuit aut ignarauit. Et iteruȝ aut legatur coniuncto aut extraneo. Primo casu valet si sciuit tenetur heres luere et si ignorauit legatarius. Secundo casu quando coniuncto iterum luit heres Sȝ si extraneo distinguiṫ qꝛ aut creditū absorbet legatū Aut non. Primo casu tenetur heres luere secundo nō prout hec ꝓbari videnṫ in.l.obligata predia.C.de fidei cōmiss.et in.l.si res obligata.ff.de lega.i. Item legari potest res que non est in rerū natura si tñ futura sit veluti fruct⁹ q̄ in tali fūdo nasceṫ vl' fet⁹ pecudi insti.de le.§.ea quoꝙ res et.ff.de le.primo.l.quod in rerum. Sed iuxta hec quero si testator legauerit decem sextaria frumenti ex tali fundo vel duo modia vini ex tali vinea seu .x.agnos ex tali grege an si tantus fructus vel tantus fetus non nascatur debebuntur integral'r per heredē Et dic ꝙ ita ꝑ lec.et notata.in l.quidam testamēto in principio.ff.de le.primo et ꝑ.l.paulo

calimacho.§.fi.al's est.l.iulius seuer⁹.ff.de le.iij.et p.l.luci⁹ ff.de aliment.et ciba.lega.cū vtrobiqȝ notat. Nām campuȝ vineam.vel gregem.magis demonstrationis qꝫ conditionis gratia apposuisse videt vt in dictis iurib⁹. Iteȝ quero si testator legauerit et deinde cōualeat et soluat legatario.deinde testator decedat an legatari⁹ poterit iterum petere legatum ab herede dic qꝫ nō quia legata solui possunt p testatorē eo viuo et soluendo liberat heredem p.l.lucius.tici⁹ in testamēto suo in prin.ff.de le.ij.glo.in cle.dudum de sepul. Item legari pt optio seruorum iumentorum vel vestium et similiuȝ vt.ff.de ope.legata.quasi per totuȝ. Item legari pōt vt liceat alicui in lapidicina vel silua.cedua cedere lapides vel legere ligna se/dua.ff.de lega.primo.l.apud iulianū.§.si quis cū ibi notatis Verūtamen facultas non transmittitur ad heredes nisi testa/tor hoc expresse disposuerit vt in dicto.§.si quis alicui. Item legari potest res cōmunis testatori et alteri et tunc partem suā testator dumtaxat legasse censetur.ff.de le.i.l.serui.electione.§.fi. Quero testator vnicam habens filiam in suo testamē/to retinuit vnam summā puta mille libraȝ pro filiabus suis maritandis intendens tam de iam natis qꝫ de postumis nulla nascitur postuma. Queritur vtrum heres soluere teneatur integra nulle superstiti. Dic qꝫ sic per.l.qui quartam.§.fi.ff.de lega.primo. Item ius accrescendi habet locum in legatis dcō §.fi.cum.l.se.pro quo faciunt notata in.l.a ticio.ff.de verbo.obli. Quero ad idem testator disposuit qꝫ si aliqua filia sibi nasceretur heres centum daret pro ea maritanda nascuntur due An cuilibet centum debebuntur. Dic qꝫ sic per.l.qui filiabus.§.si quis ita.ff.de lega.i. Quero vtruȝ ea que acrescūt rebus legatis viuo testatore cedant lucro legatario dic qꝫ sic p l.si grege.ff.de lega.primo.quod intellige ex tempore more.vt in.l.quesitum.§.fi.de lega.primo.per quam probatur qꝫ oportet qꝫ interpellatio sit iudicialis et per litis contestationē veruntamen de materia more lacius vide in.l.si quis seruo.ff.de lega.scdo.et.C.de vsuris auct.ad hec vbi videntur doct.velle qꝫ sufficiat interpellatio extraiudicialis.h tn̄ remittēduȝ

credo arbitrio iudicis iuxta q̄litatē p̄sonarum arbitrandū. Sz quero quid de fructib⁹. Dic q̄ cedūt lucro legatarij a tempore more heredis. ff. de le. i. l. si quis bonorum. Ante morā vero sūt heredis. Item pone testator legauit sextā p̄tē domorum terrarū et vinearū suarum sempronio euenit q̄ dictus sempronius petit de qualibz domo de quolibet p̄dio de qualz vinea sextā p̄tē heres dicit q̄ nō p̄nt comode diuidi sed est parat⁹ soluere extimationem. Queritur an sit audiendus heres. Dic q̄ si res ē indiuisibilis de sua natura vel etiā q̄n diuisio esset incomoda heredi. hz optionē heres soluēdi extimationē. l. nō ampli⁹ §. cum bonorum. ff. de le. p̄mo. Si vero heres nō hēat pecunias paratas ad soluendū extimationem poterit adire iudicē et vocato legatario petere cōmitti expertos qui in vno vel duobus predijs assignant p̄tes ceterorum p̄diorum. l. pōt aūt heres ff. de le. i. Pone testator legauit vnam de vineis suis vnuz de equis suis vel vnā de tasseis suis et sic de alijs. In optiōe erit heredis quam vineam quē equū vel quam tasseam dare voluerit dum tamē non det de deterioribus sed de mediocribus. l. legato general'r. ff. de le. i. Itē pone q̄ testator legauit lanā vxori sue deinde ex lana fit vestimētū querit̄ an vxor petere poterit illud vestimētū dic q̄ sic. l. seruū filij. § si pocula v. Itē si lana. ff. de le. p̄mo. Sz pone testator legauit areā et nihil dixit de domicula in area edifficata querit̄ vtrū cedat legato dic q̄ sic dicta. l. seruū filij. §. si aree siue tunc esset ↄstructa domicula siue post testamentū fuerit ↄstructa. l. si aree. ff. de le. ij. Quero testator legauit instrumētuz alicui⁹ debiti. an debitū legasse videat̄ dic q̄ sic vt in dicta. l. s'uū filij. §. cū qui cyrographū. Sed pone q̄ ex decē debit̄ in instrumēto soluta erāt quinq3 an heres teneat̄ in plus q̄ sit debitum dic q̄ non sed liberatur cedendo legatario actiones restantis debiti dicta. l. seruum filij. §. sed si nomen. Quero si fundus aīal vestis vel similia legata pereāt An heres tenebitur ad extimationem dic q̄ aut heres est in mora tradendi soluendi vel relaxandi vel non. primo casu tenetur. secundo non. l. cum res. §. fi. et. l. hmōi. §. si cui homo. ff. de le. i. Et dicitur esse in mora

heres cum prestare possit et nō prestat. Si autem iuste impe/
diatur puta quia non habet pecuniam legati numeratam vel
rem alienam ab eo legataz et ita cito emere et expedire non pt
rigor temperandus est et danda dilatio arbitrio iudicis. l. si
domus. §. in pecunia et. §. se. ff. de le. i. Quero testator legauit
alicui filie. x. cum ad annos nubiles puenerit decedit ante an/
nos nubiles relicta matre queritur an matri debeantur illa. x.
vel remaneant penes heredem. Dic q si filia erat extranea te/
statori vel etiam si erat filia ppria testatoris sed ei relinquebā
tur illa. x. vltra portionem legitime propinquiori dote seu m/
bimento non debentur matri sed remaneant penes heredez. l.
si cui legetur. in prin. ff. de le. primo. pone testator legauit prio
filio suo quādā ipsi testatoris domū casu quo dictus sempro/
nius pmoueret ad sacros ordines mortuo testatore sēpronius
deliberat promoueri. heres expedit sibi domū sempronius il
lam edifficat postea penitentia ductus ad nuptias conuolat
heres repetit domū ppter deffectū cōditionis sempronius dicit
solue mihi expeñ. Queritur an heres teneat. dic q nō p. l. supius
ff. de le. i. Pone testator legauit domū quādā superuiuit
multis diebus exuritur aut demollit domus et eā refficit testator
deinde nō mutata volūtate decedit querit an debeat domus
distingue quia aut in totū fuit destructa et refecta aut in parte
primo casu nō debet Secundo debetur. l. si ita legatum sit. §.
si domus. ff. de lega. i. Item quero an relicta ab instituto
censeantur repetita a substituto et ista materia repetitionis est
in pluribus iurium ptibus tractata videlicet in. l. licet imperator.
ff. de lega. i. et in. l. celsus. ff. de le. ij. et in. l. sub conditione. ff.
de heredi. insti. et in l. non iustam. C. ad trebell. Et breuis re/
solutio eiise videtur in tribus membris Aut est clarum testatorez
voluisse repetere. Et tunc sine dubio debentur a substituto.
Aut est clarum q noluit repeti quod contingit multis modis
Primo quia hoc arguūt verba voluntatis testantis vel ratōe
differentie qualitatum instituti et substituti et rerum substitu/
tarum et tunc non debentur a substituto. Aut et tercio casu su
mus in dubio an voluerit vel noluerit repeti. Et tunc in du/

dio censentur repeti a substituto dicta.l.licet imperator. ff. de lega.primo.quod limita verum si illud relictum ad substitutum peruenerit quia si non peruenisset ad substitutum repetitio nihil operaretur nec ab eo deberetur per.l. fideicōmissum quod a legatario de lega.primo. Quero de sepissime contingenti questione testator maritauerat filiam dederat centum in dotem postea veniens ad mortem condidit testamentum in quo filiam in quinq̧ solid' et in centū dotis nomine datis instituit queritur an gener petere possit centū ex dote. Et filia alia centum ex testamento dic q͏ non quia non censetur repetita summa.l.huiusmodi.§.cum pater.ff.de le. primo. Quero fundus est legatus cōiūctim duobus scilicet ticio et menio ticius est contentus recipere extimationem legati in pecunia et capit. menius totum vendicare vult et est contentus reddere precium extimationis partis cōlegatarij queritur vtrum admittatur. Dic q͏ non per.l.duobus coniunctiz.ff.de le.primo.

Quero pater testando prelegat filio.post hec ipsum prelegatarium et alium filium coheredes instituit. prelegatarius abstinet ab hereditate queritur an perdat legatum. Distingue quia aut cum causa vel sine causa abstinet.si cum causa non priuatur.l.filio pater.ff.de le.primo. Sed si sine causa legitima priuatur tanq̄ indignus per tex.et notata in.l. questiones. et auct.hoc amplius.C.de fideicō. Quero de alia sepe occurrēti q̄stiōe maxime inter nōnullos viros eccl'iasticos in quos causa nō acceptādi votū castitatis peruenit qui ex parentibus susceptis liberis relinquere cupiētes legāt fratrib' suis dictorūq̧ liberorū patruis vel alij capacib' cū pacto secreto p cautionē priuatā inter eos corroborato q͏ dict] naturalib' et ex dāpnato coitu natis restituere teneant̄. Quero an valeat tale relictū et videt̄ q͏ ita per tex. et notata in.l.si fidei mee.ff.de le.iij.in oppositum tamē est veritas per.l.in tacitis.ff.de le. i. Et ad.l. si fidei mee r̄ndetur q͏ ibi fidei alterius committebat̄ sine fraude Sed quia in casu premisso eminet fraus procedit.l.p̄dicta in tacitis et talia legata p nō script] et nō relict] habent̄.l.turpia in prin.ff.de le.i. Quero testator legauit fundū cum cōditiōe

q nō alienetur: an talis cōditio teneat hec questio hʒ multas iurium altercationes de quibus p doc.to. in. l. fi. C. de in dicta viduitate et in. l. ij. C. de vsuca. pro emptore. et in. l. voluntas C. de fidei cōmis. et in. l. filius. Fa. §. diui. ff. de lega. iij. Et circa hec sunt glo. ↄtrarie. Nam glo. in dicta. l. ij. C. de vsucap. pro empto. et in dicto. §. diui. videntur ↄtrarie. pro quaꝝ concordia distingue qꝛ aut testator simpliciter ꝓhibet et sine causa legitima alienationē aut cum causa legitima. In primo casu nō ꝓcedit pro quo faciunt. lec. et notata in. l. ticio centum. in princi. ff. de condi. et de mo. et in. l. peto. §. fratre. ff. de le. ij. ſʒ talis ꝓhibitio nō impēdit necessariā alienationē puta ad satisfaciendū creditorib⁹. l. pr filiū in prin. ff. de le. iij. De hoc tn̄ plenius me remicto ad notata p doc. in dictis iurib⁹ qꝛ long⁹ et valde disputat⁹ est articul⁹. Quero testator instituit duos heredes vnū in octo vncijs et aliū in. iiij. et in eodē testamēto ab heredib⁹ suis legauit sēpronio. xij. queritur qualiter solui debeat legatū p dictos heredes. Dic q si heredes noiati sūt ꝓprijs nominibus tūc quilʒ soluit mediā ptem legati Sed si nominati nō essent ꝓprijs ſʒ appellatiuis scʒ sub verbo heredis tūc soluentur scd̄m hereditarias portōes scʒ institut⁹ in octo vncijs: octo et institut⁹ in quattuor. quattuor. l. si heredes noiatim. l. si ex toto. l. turpia. ff. de le. prio cū ibi notatis. Quero testator legauit fundū supuixit multis dieb⁹ quo viuēte fund⁹ accreuit deinde decedit testator. legatari⁹ petit legatū cū accremēto heres vult restituere fundū sine cremēto: queritur quid iuris. Distingue aut testator eo viuo possedit accremētū seorsū a fundo aut nō primo casu nō debetur legatario. scd̄o debetur p casuʒ in. l. cū fundus noiatim. ff. de le. ij. Quero testator legauit oē bladuʒ qd̄ hēbat in tali orreo. legatari⁹ forte domestic⁹ testatori maiorē bladi quantitatē intulit: queritur an illa debeatur Dic q nō p. l. cum ita lagatur in prin. ff. de le. ij. Quero an legatario legari vel fidei cōmitti possit an deffuncto legatario heres legatarij restituere cogatur. Dic q sic vt in dicta. l. cū ita legatur §. qd̄ a legatario. Quero testator legat vsūfructū ad quinqꝫ annos moritur. ī. duos legatarius an transeat ad heredem le

gatarij pro residuo tempoꝛ dic quod sic. l. vxori vsu fruct. §. quesitum. ff. de vsu. lega. Finito vero tempore reuertitur ad heredē per glo. singularem in. l. fi. C. de lega. Quero legatur fundus emptus ꝫ nōdum solut⁹ an heres tenetur soluere preciū. dic ꝙ sic per lec. et notata in. l. hijs verbis §. fi. ff. de le. iij. Quero legatū efficitur caducū ad quem transit. Dic ꝙ remanet penes heredem. l. alumpne. §. ticia. ff. de adhi. lega. l. ticia. ff. de annuis lega. et per hoc potes multas questiones soluere. Quero quid si testatoꝛ legauit calicem alicui ecclesie nec adiecit de quo pondere vel valoꝛe nec de quo metallo: modo queritur de quo valoꝛe vel de quo metallo debeatur: Dic ꝙ de melioꝛi metallo quo dicta ecclesia vtitur in similib⁹ vasis. ar. ff. de auro et argento lega. l. ticia. §. sempꝛonie. et de condi. et de. l. ij. §. testamento in fi. Item quid si testatoꝛ dixerit lego talē rē deo vel chꝛisto. an debeatur. respondeo illi ecclesie vbi testatoꝛ habet domicilium in auct. de ecclesie titu. §. si quis in nomine. ar. ff. de condi. et de. l. que conditio. §. fi.

Quero testatoꝛ legauit vineam ticio quam post decem annos expediri voluerit. queritur lapsis annis an debeantur fructus percepti tempoꝛe intermedio. Dic ꝙ aut tempus fuit adiectum fauoꝛe heredis aut fauoꝛe legatarij. Nam fructus sunt illius in cuius fauoꝛem tempus fuit adiectum. l. si ita relictum. §. pegasus. ff. de lega. ij. Pone ꝙ duo testamenta exhibentur eodem die facta. An legata in vtroqꝫ. an in altero et ex quo debebuntur. Dic ꝙ ea in quibus minus reliquid per. l. sempꝛonius pꝛoculo. ff. de lega. ij. Quero legatus est bos. moritur sine culpa heredis an debeat̄ coꝛium legatario. Dic ꝙ non per. l. moꝛtuo boue. ff. de le. ij. Quero an quē ad modum in legatis substitui pōt. l. si legata. C. de lega. an idē in donationibus causa moꝛtis. Dic ꝙ sic ꝑ lec. et notata in. l. vt heredibus. ff. de le. ij. Quero rogatus est heres restituere quicquid ex hereditate tēpoꝛe sue moꝛtis superit heres multis annis vixit et plurima pꝛedia ꝑmutauit aliqua vero vēdidit et ex pꝛecijs. alia comparauit queritur an permutata et empta veniāt in restitutōe fideicōmissi. Dic ꝙ sic ꝑ casuz in. l. impatoꝛ

§.fi.cum.l.se.ff.de le.ij. Pone testator institut] filijs ab eis legauit domū.irritatur testamentū ppter preteritionē vni⁹ liberoꝝ et veniūt ab intestato rupto testamēto quero an legatū debebitur. Dic ꝙ sic per auc.ex causa.C.de libe.pte.vel ex hereda. Sed restat dubiū an idem sit si testamentū rumpatur ppter defectum sollennitatum. Dic ꝙ non quia tunc nō debent legata.C.de fideicō.l.ex testamēto et.C.de testa.l.hac ꝯsultissima.§.ex ipfecto.et extra de testa.c.cū tibi.nisi veniētes ab intestato essent rogati.ff.de inoffi.testa.l.ticia.et.l.i.C.de fideicō.l.liber vel qꝛ in testamento est clausula codicillaris vt dcā.l.ex testa. Simil'r legata nō debent si testamētū natiuitate postumi rūpatur.C.de post.here.insti.l.i. Quero qualiter censentur rogati veniētes ab intestato dic ꝙ si testator dixit ꝙ voluit legata solui p quēcūqꝫ heredē ꝑm glo.in.l.ex duob⁹.§.i.ff.de vul. Caute ergo faciet testator si sic disponat. Quero testator debitor ticij omnia bona sua et spāliter quādā vineā obligauerat.deinde in testamēto suo dictā vineā creditori legauerat petit creditū extipulatōe et legatū ex testamēto q̄ritur an possit.dic ꝙ sic nisi constet testatorē se liberare volēdo a credito legasse.l.creditorē suū.ff.de le.ij. Quero legat testator debitori suo quicquid sibi debet superuiuit testator et multas alias sūmas mutuat legatario deinde testatore defuncto heres repetit credita a tp̄e testamēti citra.legatari⁹ dicit oīa in legato venisse.quid iuꝛ.Dic in legato venisse solū que debebānt tempore conditi testamenti.l.vxori sue.§.vxori sue.ff.de lega.iij.Et idem in legato facto vxori de iocalib⁹ qꝛ post testamentū empta non veniunt in legato vt ibidem. Quero de sepe contingenti questione testator ordinat ꝙ filie sue maritentur arbitrio ticij fratris sui.mortuo testatore decedit ticius ante arbitratum.queritur an dos per alium arbitrāda debebitur.dic ꝙ sic et arbitrabit' scd'm dignitatē facultates et numeꝝ liberoruꝫ testoꝝ.l.si filie patri.ff.de le.iij. Quero de questiōe sepe occurrenti testator habens duas vel plures filias prime iure institutionis legat centuꝫ que solui vult per herdē infra annū post hec dicit Item lego secūde filie mee alia centū et nō dicit

iur institutiōis an p hoc censeatur p̄terita et possit rūpere testamentū. Et videtur q sic per lec. et notata in. §. aliud quoq₃ in auct. vt cum de app. cogno. et in auct. ex causa. C. de libe. pte. Sed dic ɔtra pp̄ter subauditionē repetitiōis Nā legādo scōe centuz intelligitur repetijsse illa verba iure institutiōis p notata iij. l. in repetendis. ff. de le. iij. et in. c. rainūcius de testa. et in. c. primo eodē ti. li. vi. Quero testator legauit oues an ɔtineātur agni. dic q non. l. legatis seruis. § ouibus. ff. de lega. iij. Sic nec econtra legatis agnis oues ɔtineant. l. cum quererētur in prin. eo. ti. Et vsq₃ ad quod tempus agni appellentur dic vsq₃ ad annū vt in dicta. l. cum quererent nisi aliud haberet cōsuetudo loci vt in dicto. §. ouibus que ɔsuetudo attendenda ē in interpretatione verborum. l. cum de lanionis §. asinā. ff. de fū. instructo Quero an legatis equis contineantur eque. dic q sic dicta. l. legatis. §. iumēnis. Quid si testator legauit pecora sua que animalia veniēt in legato. Dic q omia quadrupedia que pascūtur dicta. l. legatis. §. pecoribus. Sed si legetur grex ouium tunc continebuntur agni et arietes. l. seruis legatis. §. fi. ff. de le. iij. Quero sepe ɔtingit q isti rustici legāt mulos suos aratorios supuniēs testator ɔmutat mulos i mulas an mule veniāt i legato. dic q sic. l. qui duos mulos. ff. de le. iij.

Quero testator legauit lanā querit̄ q̄ lana ɔtineat̄ an lota et non lota neta et non neta Dic q sic et generaliter omnis lana que non est adhuc contexta dum tamen non sit tincta. l. si cui lana in principio et in §. lane. ff. de le. iij. et in hoc differt a lino legato quia appellatione lini venit etiam contextum dicta. l. si cui lana. §. lino. Quero testator legat omnia mobilia sua vni ex liberis suis an in legato veniant pecunie in cassia existentes Dic q pecunie quas testator habebat pro mercando vel mutuando non continentur sed ille solum quas custodie. causa in cassia reposuerat et quas vulgus appellat apō nos denarios myhotos. i. popidos g̃. mignot]. l. si chorus. §. hijs verbis. ff. de lega. iij. Et idem dicendum est de alijs mobilibus. mercimonij causa dispositis lege generali. §. vxori. ff. de vsufructu. legato. Item legata domo

cū omnibus que in ea sunt non veniunt merces. l. generaliter
§ primo. ff. de vsufruc. lega. l. predia. §. liberto. ff. de fundo. in
struc. vbi glo. magistra. in materia accessionis legatorum que
finaliter vult in omnibus accessionib⁹ attendi verissimilē vo
lūtatē defuncti. Et sic legata domo nō veniūt pecunie kalēda
rie vel apposite custodie causa in cassia. l. vxorē. §. legauerat.
ff. de le. iij. Quero legata dom⁹ cōburitur. querit̄ an extin-
gatur legatum. Dic ꝙ si in totum comburatur extinguitur nec
recōualescit si per heredez postea reficiant̄. ff. de condi. indebi.
l. qui exceptionem Secus si pro parte comburatur. ff. de lega.
primo. l. si ita legatum. §. fi. cum suis concor. Quero an le-
gato argento veniant cyphi vel alia vasa cōflata. Dic ꝙ sic. l.
cum aurum. ff. de auro et argen. lega. in prin. et. l. lana. §. fi. ff.
de lega. iij. Item an veniant nūmi argentei. dic ꝙ nō. l. qui⁹
in prin. ff. de auro et argē. lega. Fallit si testator legaret argētū
operatum seu abratū vt ibidē Quero testator legauit vxori
sue pannos qui erant in tali archa an vestes continebūtur Et
videtur primo ꝙ debeatur vestis p. l. seruuz filij. §. si pocula.
ff. de le. i. Sz dic ꝙ nō cōtinet̄ nisi sola rudis materia pāni scʒ
que non est in speciē translatuz quia legato marmore nō debe
retur spēs ꝺ marmore. sʒ sola rudis materia marmoꝝ. ff. de le.
iij. l. quesitum. §. illud fortasse. Itē lana legata indistincte nō
debetur lana tincta. ff. de le. in. l. si tibi lana in principio. Item
lignis legatis non debentur nisi ligna ad comburendum.
Materia aūt ad edificiū parata non debet̄. ff. de le. iij. l. ligna
Et dic ꝙ ex legato generis regulariter nō debet̄ nisi rudis ma
teria generis et non qꝺ in aliquā speciē transiatū est ex dicto. §
illud fortasse. hoc verum nisi aliud senserit testator. ff. de auro
et argen. lega. l. pedicul'. §. labeo. Itē nisi adiciatur legato sig
nū vniuersale. scʒ om̄e vniuersuz totū quodcūqꝫ vel hijs simi
le' quia tūc species legato cedūt de le. iij. l. heres me⁹. §. ij. et de
auro et argē. lega. l. iij. Et ad. §. si pocula. r̄ndet̄ ꝙ ibi dies le-
gati cesserat anteꝙ̄ ex lana fieret vestimētum Sed vbi ex lana
fit vestimentum anteꝙ̄ dies legati cedat secus per. l. lana le-
gata. ff. de lega. iij. debebitur tamen extimatio lane. q̄r factuz

heredis non debet obesse legatario vt supra sepe visuz est. Quero testator fecit plura legata post que dicit quequidez legata per heredem meum infrascriptu solui volo. et deinde facit plures heredes an intelligatur ab omibus reliquisse dic quod sic. l. si pluz sunt gradus. ff. de lega. iij. Quero testator legauit vxori donec caste vixerit nuquid perdit legatum si nubat. Et primo videtur quod non quia non videtur defficere coditio quia matrimoniu est res honesta vt in auct. de nup. in prin. xxviij. q. i. c. sic enim xxxij. q. ij. c. ij. Item ex hoc induceretur viduitas quod est prohibitum. l. ij. C. de indic. vidu. tol. Ad idez facit. ff. de condi. et de mo. l. cum tale. §. menie. Econtra quod sic quia deficit coditio quia coitus et castitas opponuntur ergo perdit legatu per auct. de nup. §. quia vero que ponitur in dicta. l. ij. vnde nubendo vel luxuriose viuendo legatum perdit vt notatur in dicto. §. menie. Sed verius est quod debeatur quia in casu proposito non fuit adiecta conditio expressa no nubedi. ergo nec deficit quia non facit contra voluntatem mariti nubedo quia hoc expresse non prohibuit. Item in hijs que tamcito scilicet intra annum luctus nubunt videtur facta prohibitio ergo no in alijs ar. ff. de iure patro. l. adigere §. fi. Nam etiam mulier secundo nubens castitatem seruat vt in auct. de nup. §. si autem et idem extra de diuor. c. gaudemus in fi. ad hoc textus notabilis in. l. mulier. §. cu proponeretur. ff. ad trebell. et ibi doct. Et quia fauore matrimonij debemus iudicare ar. ff. de regu. iuris. l. in ambiguis. et. l. in testamentis eodem titulo. Et quia non fuit expressa conditio nuptiarum tacite subintelligi no debet per lecta et notata in auct. hoc locum. C. si secun. nup. Ceteru coditio que tacite inest no reddit legatu conditionale. ff. de cdi. et demo. l. coditioes que extrinsecus. vnde dicunt quidaz sufficere quod no nubat infra annuz quod mihi videtur iuri consonu propter lecta et notata in dictis iuribus. Item quero maritus relinquid vxorem suam dominam et vsufructuariam omniu bonorum suorum modo queritur vtrum ipsamet vxor debeat accipere sibi necessaria an vero debeant constitui per iudicem et sibi tradi per manus heredum. Primo videtur quod per ma

nus heredū habere debeat et ab eis accipere quia illa verba adaptantur ad legata que cōstat debere constitui per manum eorum qui per testatorem vel iudicē fuerunt deputati de ali. et aba. l. iij. et l. verba. et. l. pecunie sortem. et. l. cum alimenta in principio. et. l. fi. Item si legantur alicui fructus vel reddit⁹ hereditatis vel alicuius partis. legatarius debet petere non autem potest ipse percipere quia tale legatum assimilatur legato rei corporalis. ff. de vsufruc. lega. l. sempronio. alias est. §. et. l. patrimonij. et. l. fundi trebaciani eodem titulo cū ergo debeat fructus percipere sequitur ꝙ de manu heredis non aūt sua aucten. Et econtra videtur ꝙ illa verba dominā et vsufructuariam in successione bonorum intelliguntur ꝙ habeat iua vtendi et fruendi iur̄ cōmuni scripto. ff. de vsufruct. electiones ad eam pertinere debent et de sua manu propria de recipe ff. de vsufruc. le. l. vxori. Et per illa verba videtur vsufructuaria omniū bonorum de dictis legatis. Et ideo de manu sua propria pcipere potest vt plene nota i dicta. l. fundi trebaciani Itē qr legare fructus ānuos et legare fructum sunt paria. ff. de vsufruc. le. l. si quis. et. l. cum ita. vnde dico ꝙ si mandasset necessaria vxori dari ꝙ tunc est legataria simpliciter et non fructuaria et tūc habet necesse petere et de manu heredis pcipere vt dicta. l. si patrionij. et nota. ff. de vsufruc. le. l. si quis. Sed per predicta verba vsusfructuariā poterit de manu sua percipere fructus et redditus sibi sufficientes et non hꝫ expectare ꝙ de manu heredū sibi dētur. ff. de vsusfruc. et ha. l. fundi. et. l. si habitatio. §. si vsusfundi. Quero si fruct⁹ plus ascendant ꝙ̄ sint necessarij vxori quid fiet de illo pluri. dic ꝙ si sint liberi ex illo matrimonio debēt illis reseruati per glo. ad hoc approbatam in preallega. auct. hoc locum C. si secun. nup. vbi autē non stant disponit pro libito de residuo vt vult dicta glo.

Quero testator legauit lectum an intelligatur legasse cortinas. dic ꝙ sic. l. librorū. §. fi. et ibi glo. de lega. iij. Quero legatur fundus vel domus an veniant arreyragia debita per colonū vel inquilinum. Dic non per. l. predijs. §. primo. ff. de le. iij. Quero legatur domus an censeatur legatū balneum

vel ortus dic q si ex domo est ingressus ad balneum vl' ortū quia tūc gratia domus censent̄ cōparata domui legate cedūt l. predijs preallegata in. §. balnea. et. §. qui domū. Quero an legatū factū ad aliquā piā causam possit ɔmutari in aliā magis licitam dic q sic ar. lec. et nota. in. l. legatū. ff. de vsuf. le. et in. l. fi. ff. de ope. puplic] Quero a quo tēpore extimari dz valor rei legate dic q a tēpore cōditi testamēti seu legati re licti p. §. filio ex pte in. l. nomē. ff. de le. iij. Et hinc sequitur q legans liberationem intelligitur legare de p̄teritis et p̄sentib' non autem de futuris debitis. l. aurelius. §. ticius. ff. de libe. lega. Quero an requiratur ad hoc q legata debeantur q hereditas adheatur. Dic q sic per lec. et no. C. de cadu. tollen. l. i. §. in nouissimo. Et idem est si testamētū rūpat̄ vel annul-letur qz oportet adhiri hereditatē p heredes ab intestato veni entes l. q̄ filio. §. i. et ibi glo. sup verbo ex codicillis. ff de her. insti. Quero legatū factū est viro intuitu vxoris: an vir in vita vxore exigit legatum dic q sic per. l. ticio. centum. §. ticio genero. ff. de condi. et de. Quero legatum est ex duob' sub conditione potestatiua alter implet alter non an implenti acre scat pars non implentis et dic q sic si vtriusqz conditionez ad impleat per casum in. l. si quis legata. §. fi. ff. de condi. et de.

Quero an legatuz alimentorū sit legatū pie cause. dic q sic per lec. et nota. in. l. patrem. C. de nup. Sed iteruz iuxta hec quero an pro legato alimentorum seu quod fit pro anima qd piorum appellatione continetur per lecta et notata in. l. si q̄s ticio iuncta glo. ff. de lega. ij. Et idez si relinquitur alicui pau peri parenti per glo. in. c. ij. de sepul. vel alio quolibet pio. Possit laycus conueniri coram iudice eccl'iastico. Dic q sic ar. lec. et nota. per docto. in. c. iohānes de testa. et in cle. dispēdio sam de iudi. et in. l. ꝓfecticia. ff. diuē. do. et in. l. mela. ff. de ali. et cib a. lega. et in. l. fi. ff. de app. reci. Pone testato legauit alicui impuberi alimenta p̄stāda p haredē donec ille talis im pubes ad annos pubertatis peruenerit. Quero de qua puber tate sensisse videatur testator an de plena vel plenissima. Et dic q de plenissima p. l. mela. ff. de ali. et ciba. lega. Iteruz

quero testator conduxerat seu arrēdauerit ad trieniū vt sepe cōtingit fructus alicui⁹ castri vel loci et tempore locatiōis soluit aliquam partem precij Deinde veniens ad mortē legat dictū arrendamentuz nūc arrendās seu locans petit residuuz precij locationis seu arrendamenti. Quero quis soluere tenetur heres vel legatarius. Dic ꝙ heres p.l.qui cōcubinaz al's incipit q̄ quattuor. §.qui ortos.ff.de le.iij. Quero testator legauit māsum suum quem hꝫ in prochia sancti cosme ille māsus hꝫ aliquas ptinētias in prochia declarēsaco. an ille ptinētie venient in legato. Dic ꝙ sic p casuz ad hoc notabilē in.l.patron⁹ §.sempronio.ff.de le.iij. Quero post ꝙ testator testat⁹ fuit supuixit et eo pēdente suborte fuerūt inimicitie inter testatorez et legatarium an censeatur tacite ademptū legatū. Distingue qꝛ aut culpa legatarij suborte fuerūt inimicitie aut culpa testatoris Primo casu censetur ademptū per glo.insti.de adēp. lega. Scōo vero casu non per glo.in.l.cum tabulis .§.i.ff.de hijs quibus vt in dig. Item nota ꝙ legatū coniuncte persone puta filio vel filie per tacitas ademptōes non censetur ademptum nisi interueniat expressa. Casus est in.l.pe.§.fi.ff.de ademptꝭ.le. Nec obstat glo.q ue ibidem vult ꝙ probetur testatorem adhimere voluisse per coniecturā et tacitam voluntatem quia contra glo.facit.l.lucius ticius in testamēto suo.ff.de le. ij.que vult on⁹ incumbere heredi ꝓbandi testatorem reuocare voluisse maxime vbi per modum legati fideicōmissarij est relictum vt ibi videtur esse casus. Cetera concernentia materiā ademptionis legatorum quilibet per se ꝑscrutari potest.

Sequitur quarta pars tractatus iudicialis.

v Ltimū quod nobis restabat dicēdū et tractādū est et erat materia iudicialis p quā quo q̄s ordine et cautela expiaf̄ in crib⁹ ꝯtractib⁹ et vltimis voluntatib⁹ practicabif̄. Et vt eūdez semꝑ seruem⁹ stilū primum de criminib⁹ esset agenduz verūtamen quia tam ad crimina ꝯtractus ꝙ etiam vltimas volūtates multa cōcurrūt crimīa-iō illa ꝓmiscue ꝑambule tractabim⁹. General'r igif̄

et primo pmittendū est ꝙ in omni iudicio ordinario assignāt decez tꝑora vel decē termini qui cōiter in iudicijs obseruant Primū igitur tempus qđ est spectandū seu considerandum et aduertendū apud quēlibet practicū: est tempꝰ premeditatōis seu cōsultationis ante citationem seu promotionem ad causā Et quia regulare ē ꝙ in omni iudicio interueniūt actor et reꝰ Videndū est primo de cautelis quas obseruare debꝫ actor in ius vocare volens suum debitorem. Quarū vna est vtilitatis alia neccessitatis Altera vero ſē vrbanitatis vtilitatis primo ē videlicet ꝙ cauere debet actor anteꝙ citet ptem suā si ipsemet habeat legitimam personam standi in iudicio et petendi qđ petere intendit. l. i. C. qui legi pſo. Et si non habeat faciat se habilitari vel per patrem. vel dominū. tutorem. vel curatorez episcopum vel abbatem Debet etiam premeditari et consulere ꝙ habeat iustā causam litigādi al's caderet ab expeñ. l. euz que temere. ff. de iudi. Itē debet considerare si reus pariter hꝫ legitimā personaz vt non recipiat eum nisi habilitatū vt dcm̄ est in ipso actore. Item etiam cauere debet ꝙ trahat reuz corā competenti iudice. Nam al's in vanum et nulliter laboraret et caderet ab expeñ. C. si a non cōpe. iudi. l. i. et. ij. Neccessitatis est ꝙ pars cū qua actor experiri intendit vocet. Nā contra partem non vocatam vel inauditā nihil statuere possumꝰ. c. i. de cau. pos. et pprie citatio eīn est de iure naturali notat in de pastoralis de re. iudi. Est ergo de neccessitate vocāda pars in omni iudicio qr quodlꝫ iudiciū ab ea pte que ē de iure vocāndo sumit exordiū vt nota extra de pcura. c. in nostra in fine. et C. de sen. et interlo. omī iudi. l. platā al's iudiciū nullū vt in dictis iurihꝰ et insti. de offi. iudi. in prin. et in. §. oēm. in auct. de litigio. coll'. viij. glo. in. c. prudentiaz. §. i. de offi. de le. dicit ꝙ citacio est de pcessu Alij vero dicunt ꝙ iudicia sumunt exordium aliter contestatione vt in auct]. de litigio. §. si vero a p̄ side. et. C. de iudi. l. aptissimi. et sumunt occasionem ex eo ꝙ post litis contestationem non potest forum declinari. ff. de iur l. i. et. ij. et. C. de lit]. ꝯ. l. i. Quicquid tamen sit dicere possumus ꝙ citatio seu vocatio ptis sit de prioribus et essencialibꝰ

requisitis ymo de formalib⁹ ad iudiciũ ex eo ꝙ obmisso illi⁹
reddit iudicium retro nullum per lec. et nota. in. l. de vno q̃. ff
de re iudi. et in. c. primo de causa pos. et ꝓprie Aliud est re-
quisitũ de vrbanitate scȝ ꝙ anteꝙ̃ actor reũ pulset in iudicio
eum moueat ad satisfactionez ar. l. quidam ybenus. ff de ffui.
vrba. predio. et. C. de pig. l. debitores. Sed circa hec insurgit
talis questio. Quid si aliquis est presens in iudicio cõtra quẽ
petet actor ius fieri de eo reus interrogat⁹ dñe iudex nolo ad
presens respondere sed faciat actor me solenniter citari. Quia
volo habere dilationem actor vero instat ꝙ reus respondere
debet quia est pñs: modo querit̃ quid iuris Et primo videtur
ꝙ non teneatur respondere qꝛ interest citati habere dilationeȝ
ad querendum aduocatos et procuratores quorum consilio
ille respõdeat. ff. ex qui. cau. maio. l. ab hostibus. et. l. eadẽ. §
fi. Econtra videtur ꝙ respondere seu libellũ accipere cogatur
sine aliqua citatione. Effectus enim citationis est comparitio
ideo em̃ citatur vt compareat igit̃ vt circuitus euitetur videtur
frustratoria alia citatio. ff. de ꝯdi. inde. l. dñs. Et qꝛ cert⁹ certif
ficari non debet. ff. de acq. emp. l. i. Ad idẽ quia denunciatio
que fienda est venditori vt assistat in iudicio euictiõis vt. ff. de
euictionis vt. ff. de euic. l. in rem. §. fi. sufficit si fiat venditori p̄
senti vt in eo. ti. l. si omne. §. fi. ymo si sciat venditor absq̃ de-
nunciatione satis est vt notatur. C. eo. ti. l. fundi. et ibi docto.

Et ideo veri⁹ videt̃ ꝙ nõ sit op⁹ citatiõe. offerat̃ ergo reo p̄
senti libell⁹ et infra terminum deliberatiõis poterit aduoca
tũ querere et interim iuriũ suoꝝ remedia ꝓparare Quare p̄di
cte. ll'. nõ obstãt. fallit in hijs qb⁹ cõpetit ius reuocãdi domũ
de quib⁹ in. l. ij. §. legatis. ff. de iudicijs cũ ibi notat. C. vbi
de cri. agi. opor. l. i. Si tamen esset causa vel negotiũ cui opor
teret inndere tunc credo ꝙ esset neccessaria citatio et ꝑ hoc appet
ꝙ sine causa non valet citatio Nã citatio dȝ esse certa vt extra
de offi. de le. c. prudentiam. Si ergo deficit causa censetur nu
da et indiscreta et ideo non valet per lec. et nota. in. c. si epus.
in. q. ij. Sicut et alias dicitur de cautione sine causa que indis
creta dicat̃ et indetermiata extra de fide instru. c. i. ff. de ꝓba. l.

cū de indebito. Jtē libellus sine causa nō procedit. ff. de eden
l. i. C. de anna excep. l. fi. et ibi de hoc notatur sic etiaʒ promis
sio sine causa non tenet. ff. de do. excep. l. ij. §. circa. Jtem vo-
lens transigere super alimentis sine causa non auditur. ff. de
transac. l. cum hij. §. si pretor. Sit tamen cautus ille talis iudi
cialiter repertus in respondendo quia si allegat defectum cita
tionis non excusatur a comparendo. Sed si allegat defectum
non deliberationis auditur per ea que leguntur et notantur ĩ
dicta. l. ij. ff. de iudi. et in. c. i. eodem titulo Secundum ergo
tempus est tēpus citationis que citatio est de substantia iudi
cij. §. omnem in auct. de litigio. coll. viij. Pro quo est notan-
dum ꝙ talis citatio fieri debet mandato iudicis vt in auct. de
man. prin. §. eo. non permitteñ. Nemo enim citandus est abs-
ꝗ iudicis iussu. ff. de in ius vo. l. sed. si. §. pretor etiam in cri-
minalibus. C. de exhi. re. l. null9. et. l. neminē Ad tollendū tñ
oēs nullitates que oriri possunt ex citatōe facta sine mādato
iudicis curia presidialis nemansij obseruat in vrbe ꝙ huieñ.
pñt citare quoscūꝗ in dicta ciuitate reptos ex generali māda-
to eis sup hec cōcesso et est bona pratica ꝑpter vacabundos
qui interim quo quis vacaret circa mādatū iudicis obtinēdū
posset reus se absentare. Et hec pratica ꝓbatur ꝑ glo. in. l. cū
proponas. C. quomō et qñ iudex. tamē ꝯtra omnes non de
creuit edictum citatoruʒ eo. ꝙ excipiunt̄ ꝑsone de quibus. ff. et
C. de in ius vocan. contra quas non redditur iudiciū puta si
vocans sit in ptāte vocati vti fili9 aut seru9 q̄ si exiuerint ptātē
per manumissionē vel alias possent venia a iudice impetrata
eos vocare et dixi a iudice qꝛ iudex decernere debet edictuʒ de
citando ad instantiam partis per ea que legū. et notant̄ in. l.
omnes. §. verum si apparitor. C. de epi. et cleri. Quod autem
dixi de exn̄te in ptāte fallit in filio fa. habente bona castrēsia
ff. de iudi. l. lis nulla. cū ibi notatis Requirit̄ etiā ꝙ citatō
fiat congruo tp̄e quia incongruo cōparere non tenetur citatus
l. dies festos. C. de ferijs et. l. ij. in fine. ff. si quis in ius vo. nō
ierit. Quinymo tenetur citans ad expeñ. citato ꝑ lec. et nota.
in. l. ij. §. si dubitetur. ff. de iudi. et in. l. fi. ff. de aur̄ di. oī iudi.

et in.l.prima.ff.de ferijs. Ex cōi tamē vsu stilo et obseruātia curiarū introductum est ꝙ citatus ad diē feriatā comparere tenetur die non feriata inde sequeñ ex eo ꝙ effectus ipsius citationis confertur et trahitur ad eum diem ad quem citari potuit vt volūt docto.in.ll'.prealle.dies festos.de fer] facit optime.l.in tempus.ff.de here.insti.et.l.ij.§.si quis in iudicio.ff. si quis cautōibus.et melius in.c.veniēs de accusa. Quero an valeat citatio facta ad domū sic taliter et in tm̄ ꝙ per eam artetur citatus. Et distingue ex mente docto.in.l.iiij.§.tociēs ff.de dāp.infec.et in.l.i.§.i.ff.de libe.agno.et in.l.aut qui aliter.§.ij.ff.ꝙ vi aut clam de do.et cōtu.c.causam q̄ et ibi bona glo.que dicit ꝙ si citandus possit personaliter repiri citatio in ꝑsonam eius fienda est.c.i.qui matri accusa.pos.c.ex tue.de cleri.non residen. Aut sic et taliter ꝙ ad eius noticiam perueniat.§.fi.insti.de pena teme.litig. Si vero non potest ꝑsonalr apprehēdi puta q: est absens a prouincia vel ciuitate et causa pro qua citatur celeritatē exigit et tūc potest citari ad domū vt in prealega.c.causam que de dolo.et contu.et in.c.fi.de eo q̄ mit.in pos. Et dicitur citatio in domicilio facta qñ fit in ea domo in qua citatus habitat q: si citaret̄ in domo sua in qua non habitat non valeret citatio vt in dictis iuribus. Verūtñ si plura haberet domicilia indeterminata sufficit citatio in altero ex mente glo.in.l.fi.C.de lōgi.temp.prescrip. Aduertendū tñ ꝙ latitans vel dolose se absentās seu al's agēs et faciēs quominꝰ citatio ad eū ꝑueniat ꝓ ꝑn̄tialiter citato habet̄ vt volūt doc.in dictis iuribus q̄si velint dicere ꝙ tantū valet in eo casu facta in ꝑsonā dicto.c.causam q̄ faciūt lec.et nota. in.c.cum olim de dolo et cōtu. Ista tamē fictio nō habꝫ locū in criminalibus ꝑ ea que legunt̄ et notant̄ in.l.absentem.ff. de penis et in.c.quisquis.iij.q.v. Nam reus criminis ꝑsonaliter est citandꝰ al's ꝓcessus esset nullꝰ lꝫ etiam in criminibus quo ad annotationē bonoꝝ sufficiat citatio ad domū iuxta theoricam ti.de requi.re.de quo subdicetur suo loco Sed pone ꝙ ꝑfecte nescitur qui sunt scietur ꝑ ꝓclama.cū sono tube scd'm glo.in.l.hocautem.ff.ex qui.cau.in pos.ea et ita practi-

catur. Quero etiam an et qñ valeat citatio in psonã pcura-
toris distingue q aut querimus de citatiõe ad introductiõez
litis aut de citatõe ad pscutionem. Primo casu necessaria est
ptis citatio p ea que leguntur et notantur in c. i. de pcura. et in. c.
cãm que de dolo et in. l. Itez veniũt. §. petitã. ff. de peti. here.
nisi ille talis citand' maliciose vel dolose se absentaret et de
cui' dolo vel malicia appareret qr tũc admitteretur citatio in p
sonam procaratoris generalis ad lites ar. eorũ que leguntur
et notantur in cle. instrumento de pcu. et in. c. i. de iudicijs et
in dicto. c. cãm q de dolo. Si vero nõ esset pcurator generalis
sz specialis ad vnam litẽ pendentem vel terminatã quia talis
procurator non compellitur alias lites prosequi p dictã cle. in
strumento et. l. inuitus. C. de procu. non valeret citatio tanq
nõ citans citatũ pro eo q ex ea non posset causari iudiciuz cu
ius natura est vt reddatur in inuitum. l. inter stipulantem. §. i.
ff. de verbo. obli. de hac materia vtrum citatio valeat in perso
nam procuratoris vi. in. l. eũ qui. C. de procura. et in. l. ossa.
§. fi. ff. de reli. et sũpti. fune. et in. l. fi. ff. de vi. et vi. ar. Secũdo
vero casu scilicet quando citatio fit ad prosecutionez litis tũc
valet citatio in personaz procuratoris domini litis effecti. l. si
dcm. §. si pñte. ff. de euic. et notatur in dicto. c. causã que de do-
lo et contu. l. Itez ait. §. hoc aũt. ff. ex qui. cau. maio vbi tamẽ
vterqz esset presens scilicet tam dominus q procurator vtile
foret vtrumqz vocari vt in dictis. c. quisquis et causam que. sz
ponamus q principalis sit absens nec procuratorem dimise-
rit et se absentauerit queritur quo iure aut quo remedio proui
debitur creditori. Et distingue quia aut pponitur petitio ciui
lis aut crimialis si ciuilis seruãda est theorica et practica. l. cũ
pponas cũ sua auct. ei qui iurat. C. de bo. auc. iudi. pos. vz vt
creditor adbeat iudicem et petat se mitti in possessionẽ bono
rũ debitorz absentiũ quiquidem iudex statim ex suo officio aĩm
suũ informare debet si appareat de credito vel debito. et si sit
purũ vel conditionale. et si debitor sit maior vel minor. cõpos
vel icõpos mẽtis. et si ẽ absens ex iusta cã vl' dolosa vt iuxta
eam quã sumpserit informationẽ animũ suũ declinet ad pro-

uidendum creditori. Naz si sit purũ a maiore et cõpote dolose
se absentante debitum. post edicta iubent vendi bona debito
ris p mẽsura debiti vt in dicta auct. ei qui et in. l. fulcimus. §.
i. ij. et. iij. ff. eo. ti. Si autem non latitat in fraudem sed est ab-
sens ex iusta vel probabili causa. Et iterum aut est maior vel
minor Si minor proceditur iuxta theoricam. l. si minor cũ se.
ff. de bo. auc. iudi. pos. Sed quia ꝯmuniter a tutorib⁹ vl' cura
toribus deffenduntur nõ insisto. Sed vbi maior non latitat tũc
creditores mittuntur in possessionem omniũ bonoruz. ff. ex q.
cau. ma. in inte. resti. l. Item ait. §. hec autem et. ff. de acqui.
po. l. possideri. §. vltimo. Et audiuntur debitores ad luen
dum bona ꝯtra biẽnium vel quadriẽniũ. Post vero venditio
nes auct. iudicum et seruatis edictis ac solennitatibus distra
hendorum pignorum factis rate manent. l. fi. C. de bo. auct.
iudi. pos. et. l. fi. C. de iur domini impe. que ꝓcedunt in verijs
contumacibus. Nã si ab aliqb⁹ deffenderentur nõ haberẽt locũ
Et ideo caute fiet si creditor volẽs p credito facere distrahi bo
na debitoris absentis optineat a iudice edictũ citatoriũ p qd in
defectu debitoris non comparentis vel se exhibentis faciat
euocari per proclama. publicum in locis et tẽporib⁹ cõsuetis
iuxta consuetudines locorum oẽs et quascunq; psonas ius
actionem seu deffensionez in bonis illi⁹ talis absentis hẽre p
tendentes qui si nõ cõparuerint et deffensioni se nõ iniecerit et
cautionem debitam non pstiterint nõ impeditur missio. al's sec⁹
ff. ex qui. cau. maio. i integ. re. l. Item ait. §. vltimo. et preall.
l. fulcim⁹. §. i. Quicquid tñ sit in tempore edictorum et etiam
in modo subastationũ et liberationuz. prio recurritur ad stilos
curiarũ deinde ad cõsuetudines locorũ. vltimo ad iuris cõis
dispositionem de qua supra. In scdo vero casu qñ intẽtatur
actio realis contra absentem. Et tũc aut vocatus latitat. vel ẽ
absens Aut cum dolo desijt possidere. primo casu qñ latitat
fit missio omniuz bonorum si ad omnia agatur vel rei petite si
ad vnam rem agatur. ff. quib⁹ ex causis in poss. ea. l. fulcim⁹.
§. Item videam⁹. Contra vero absentem fit missio pro mẽsu
ra p. l. celsus. eo. ti. et. C. vbi in rẽ actio. l. si quis. et. C. de pre

scrip.xxx.vel.xl.anno.l.si quis.§.penultimo. Et interuenit et
in hoc casu quedam summaria cognitio vt in preallc.l.si qs.
C.vbi in rem actio. In tercio casu qn̄ dolo desijt possidere fit
missio in possessionē bonoꝝ dolo possidere desinētis p extima
tiōe rei petite ad instar actōis psonalis.ar.lec.et nota.in auct.
de exhi.et intromittere reis.§.si vero qdā̄. Notādū etiā ꝙ
hij ꝯ quos fit missio audiunť intra ipa et cū cautiōib⁹ de qb⁹
in dictis iurib⁹.l.si qs.§.penultimo.C.de pscrip.xxx.vl'.xl.
an.et in.l.cū pponas cū sua auctē.et q iurat.C.de bo.aucto.
in pos. Qn̄ aūt missi in possessionē faciāt fruct⁹ suos notať in
dictis iurib⁹. Cetera vide in sūma ti.pdicti de bo.auc.iudi.po-
ꝗtū ad ea que cōcernūt ciuilitatē. Qualr̄ vero ꝯtra reos cri
minū absentes et latitātes pcedať. Et dic ꝙ requirēdi sūt hij
qui possunt iuridice accusari de quib⁹.C.de accusa.quasi per
totum et quasi idem effect⁹ quo ad bona insurgit ex euocatōe
debitoris ciuilis seu debitoris absentis qualis insurgit ex āno
tatōe bonoꝝ rei criminis latitantis vel absentis.respectiue tn̄
secundum diuersas qualitates. Proceditur aūt in huiusmodi
accusatiōibus aliter et aliter scdꝫ diuersitates et stilos curiaꝝ
Nam in aliquibus iuris consuetudinario aliter proceditur ꝗ
in pria iur̄ scripti.et in talibus locis in quibus statuta munici
palia locū sibi vendicāt seruādus ē stilus locoꝝ vel puinciaꝝ
in quib⁹ fiunt actus executoriales bonoꝝ ar.lec.et nota.in.l.
si fundus.ff.de euictio.et in.c.raynūcius.de testa.et in.c.i.de
ꝯsue. Et ideo circa hec certa nō pōt assignari doctrina ex eo ꝙ
videm⁹ tot et tantas crebrescere vrbiū villaꝝ et pagoꝝ ꝯsuetu
dines seu municipales stilos et ordinatōes ꝙ certa apō nos
nō valet in ptib⁹ assignari doctrina qr quelꝫ puincia suo sēsu
habundat.c.certificari de sepul.§. Quantuꝫ tamen est de iure
communi iudex seu alius qui iurisdictioni preest bona reorū
criminum post commissa absentantium ponit ad manum cu-
rie penes cuius iurisdictioneꝫ crimina cōmissa sunt quod iura
appellant ānotare.ff.de exhi.reis.l.annotatiōe et facta hmōi
reductiōe seu annotatiōe bonoꝝ ad manū curie tāꝗ de bonis
fugitiui et dolose se absentantis proceditur cōtra euꝫ p edicta.

Nam primo vocatur dictus re⁹ q̄ cōpareat psonaliter rn̄sur⁹ titulis peruentionalibus cōtra eum formatis.et fit dictum ad/ iornamentum seu dicta citatio ad psonaliter pparenduz quia in criminib⁹ regulariter non admittitur procu.per ea que legū tur et notantur in.c.in nostra de procura. Distinguenduz tamē esset inter causas mere criminales et mixtas. Nam si sit causa criminalis ex qua nō subsequitur mors delati.sz relegatio vel minor pena puta amotio ab ordine tunc potest constitui pcu. cum et pena relegatōnis infligatur absenti accusato.sicut et in pecuniaria causa fertur contra absentem sententia vt.ff.an per alium.causa app.l.i.et de penis.l.absentem nec distinguo in capitali causa sit lis cont.contra reum an non vt.C.de pcura l.nihil.et.l.nulla. Potest tamen procurator interuenire etiam minor vel femina et qui alias non possunt procuratores esse non vt deffendant iura principalis cause s causas absentie ac cusati pponāt vt ff.d pcu.l.fuū.§.pu.et.l.absētis.et d accu.l. reos q si n̄ ppeat aut excusatorē legitimū.mittat et tria edicta substineat q edicta fieri dn̄t p lr̄as reqsitorias magr̄at⁹ penes quē degit et per talia interualla infra que seu eoz alterū citat⁹ seu adiornatus comparere possz iuxta lec.et nota.in.l.i.C.de requi.reis.et si talis reus ppareat vel se exibeat infra annū au ditur purgando moram se deffendendo et iudicio parēdo di cta.l.i.de requi.reis Sed si venerit intra annum et nondum edocto de suis deffensiōibus seu innocētijs hoc est ipo nōdū purgato ab impositis decessent pcess⁹ deffensionalis trāsmit titur ad heredes dicta.l.i.C.de requi.re.in fi.et.ff.e.l.i.in.fi. et.l.ij.C.si pen.ap.mors interuenerit Si vero re⁹ veniat post annū et se purget nihilomin⁹ in odiū ptumatie quā in nō cō parendo pxit duplici dāpno afficit̄ Nā primo bona nō recu/ perat etiā purgata cōtumatia p ea que legunt̄ et notant̄ in.l. quicunqz.C.de requi.reis.siue edocto de verijs innocencijs iustificatōibus et purgationibus suis siue nō p casū in dicta l.quicunqz in fine. Purgatur tamē hec ptumatia per cōtrariaz negligentiā fisci.puta si fiscus p.xx.annos cessauerit require re reum absentez per ea que leguntur et notantur in.l.querela

C.de fal. Sunt ergo duo casus in quibus bona reseruantur successoribus in alijs criminibus q̄ lese maiestatis. Primus si reus intra annū venerit et processum suum deffensionalem inchoauerit. Scd̄s si fiscus qui diligētare debuit per.xx. ānos cessauerit. ff. de exhi. reis. l. i. §. p̄sides. et. §. sed et papinianus grauatur et secundo reus criminis contumax et nō cōparens quia non solum bonorum sed etiā fame patit̄ iacturaȝ vt in. l. fi. C. de requi. reis. Item quero circa istā materiā citatiōis si fiat citatio ad duos vel tres dies nūquid ꝯputabit̄ secūdus vel terci⁹ in citatiōe vt in illo die possit ꝯparere citat⁹. an vero ante illum diem cōparere teneat̄. dic q̄ ille vltim⁹ dies in citatiōe expssius cedit ꝓ dilatiōe ac in ea concludit̄. ff. de verbo. obli. l. qui kalendis. et. l. eū qui ita. ff. de adulte. Nā licet sit appellandū infra decem dies vltima tñ̄ ꝯphendit̄ vt nota. ij. q. vi. quasi ꝑ totū et. ff. de succe. edic. l. i. §. dicim⁹. et ꝑ dictā. l. probatur q̄ si datur termin⁹ vt soluas vel ꝓponas vel facias de iure tuo vsq̄ ad decem dies vel hinc ad decem dies q̄ tūc illo decimo die fieri et ꝓponi poterit q꞉ tot⁹ ille dies cadit in dilatōe vt nota. insti. de verbo. obli. §. si in diē. Et lȝ in citatione expediat̄ pronūciatio verbotibus reliqū. tñ̄ cause cognitōeȝ reqrit. ff. de offi. ꝓcon. l. nec quicq̄. §. vbi decretū. ff. de mioꝝ in cause et. l. de vno q̄ꝫ. de re. iudi. Quia de iure cōi ꝑ expedito habet̄ q̄ relationi nūcij seu seruiētis iurati credit̄. ff. de rebus coꝝ. l. mag ꝑ puto. §. ne tñ̄ et in. c. cū pati de app. Nūquid asserēs se nō esse citatū admitet̄ ad ꝓbandū istā negatiuā Et dic q̄ ita si sit talis que possit verissimil'r ꝓbari ꝑ coartationeȝ temporis vel loci. ar. coꝝ que legunt̄ et notant̄ in. c. cōsanguinei de re. iudi. et in. l. ij. ff. de ꝓba. et in. l. non nudis. C. e. et in c. cū eccli̇a de causa pos. Quero qual'r cōitas vel collegiū citetur. dic q̄ in ꝑsonā maiorꝫ cōitatꝫ vtī ꝯsiliū vel sindicoꝝ. l. aliud. §. refferi. ff. de regu. iuꝛ. c. si caplo. de cōce. p̄ben. li. vi. l. municipibus. ff. de cōdi. et demōstra. Quero an in causis crimīalib⁹ possit quis citari ꝑsonal'r cōparitur⁹. Et dic q̄ ita ī casib⁹ de q̄b⁹ ꝑ glo. et doc. in. c. fi. C. de ꝓcura. et. l. i. in prin. ff co. et. C. de hijs qui veniaȝ. eta. impe. l. iij. et. ff. ex quib⁹ cau.

in poss. citat. l. ait pretor. et in. c. pastoralis de iudi. qui omnes
casus sub vna consideratione resoluuntur vz quotiens iudici.
necessariũ oportunũ aut vtile videbitur. Nã ex multis p̄t suuz
aĩm informare parti principalis ministerio q̄d non posset p-
curatoris medio iuxta lec. et nota. in. c. pastoralis. de iudi. Et
ideo in hijs nõ p̄õt certa regula dari cũ ex arbitrio depẽdeant
iudicãtis Quero etiã de sepe ꝯtingẽti questione citat' quis
ciuiliter trib' editis vel vno pẽptorio p oĩbus. ff. de re iudi. l.
ꝯtumacia. §. i. ꝙ cõpareat in vltima hora termini nec p' actor
vero cõpens accusauit in termĩo cõtumaciã ei'. deinde iudex
nõ in die termini nec in die sequẽti s; post duos vel plures p-
nũciat cõtra cõtumacẽ. querit' an valeat. Et primo videtur ꝙ
non quia circunductum videt' edictum. ff. de iudi. l. et p' edẽ
§. circunducto extra de offi. dele. cõsuluit et iõ ex integro vide
tur citãd' extra de dolo et cõtu. c. actor. li. vi. Predict' nã ꝙ p
cessus videt' null' ipso iure et citra appellationẽ. C. quõ et qñ
iudex. l. i. Ecõtra videt' ꝙ valeat q: iudici nõ imponit' necessi
tas pnũciandi vt in dicta. l. i. Q: p̄õt differre et expectare reuz
an in sua contumatia perseueret vt in eodem ti. l. ꝯsentaneum
extra de dolo et cõtu. c. cum dilecti. Item quia nõ videtur fieri
iniuria absenti sed gratia in expectando quod quidem iudex
facere potest dicta. l. consentaneum. nisi finiatur eius officium
dicto. c. consuluit ymo non debet pretor festinare ad decretum
interponendũ. ff. de damp. infec. l. si finita. §. si forte. et ibi no
ta. Itẽ sicut admittitur reus p' quinq; vel plures dies ad pur
gandum moram. l. et si post tres. ff. si quis cautio. Sic licet ex
pectare iudici reum contumacem ymo cum expettando si non
veniat tanto maior est contumacia extra vt lite. non conte. ca.
quoniam frequenter et de. offi. dele. c. sane. et dicto. c. cum dile
cti. Nam contumacia accumulat penam. ff. de penis. l. relega
ti. C. de here. auct. gazaros. extra eodem titulo. c. excõmunica
mus quequidem contumatia multis modis cohercetur. ff. de
regu. iuris. l. non videtur. et in. c. qm̃ cõtra. de proba. Quanto
magis ergo durat cõtumatia tãto magis durat culpa. Et ideo
nõ miti' sed grauius puniẽda est quia p modo culpe ẽ pena

infligenda.ff.de penis.l.respiciēdū in prin.nec ideo iudex vi detur in mora.ar.ff.de iniur.l.sciendū extra de elec.c.pastora lis.et ibi notat̃ nec p lapsuz termini videtur absolutꝰ reꝰ extra de dolo et cōtu.c.cum dilecti.§.preterea in fine et hoc rationis est qz non esset equū ꝙ differēte iudice actor assistens suo iure priuaretur sine culpa ar.C.de in offi.testa.l.si quis in suo.

Ad cōtraria allegata mideo prio ad.§.circūducto ꝙ nō lo quitur in reo sed in actore ꝯtumace cuiꝰ est maior ꝯtumatia ꝙ rei vt in dicto.c.actor. Item ad alia ꝯtraria dic ꝙ loquūtur in diffinitiua sn̄ia que cum maiori solennitate ferenda est.C.de sentē.l.cū sn̄ia. Itē circa hec quero an iudex possit abreuia re dilatōes a iure ꝯcessas. Et dic breuit̃ ꝙ ita cū causa sine cā vero nō per ea que leguntur et notant̃ in.l.ij.ff.de re.iudi.vide meliꝰ et moderne in cle.sepe et ibi cardinalis d̄ verbo signi.

Quero an citatio sit necessaria in ꝓductōe instrumētoꝝ sicut in ꝓductōe testiū.dic ꝙ sic alˀs ꝓductio facta pte absente non valet ad ꝓbatione p.l.iudices.C.de fide instru. Quero an citatio ptis cōdēpnate in expen̄.vel ad fructꝰ sit necessaria ad taxationē expen̄.vl̄ fructuū.et dic ꝙ nō de iur rigore qz illi sūt actꝰ q̄ nō pn̄t impediri p p̄n̄ā partiū ex eo ꝙ depēdent ex ar bitrio iudic Et actꝰ qui depēdēt ex arbitrio iudic nō impedi untur p nō vocationē partis ar.lec.et nota.p docto.in.l.nam ita diuus.ff.de adoptio.et.ff.de vē.inspi.l.i.§.denūciari. q̄re in p̄missis et similibꝰ casibꝰ nō est necessaria pti vocatio p ea q̄ volūt doc.in.c.i.de iudi.et in.c.albericꝰ de testi.et in.l.sed si hac.§.ptor.ff.de in ius vo. Practica tn̄ curiaꝝ nr̄arū vocari iu bet saltē procuratores. Et ē bona practica ad euitādū iuriū ambiguitates. Quero quid operetur citatio generalis ad totam causaz qua multi iudices vtunt̃. Et dic ꝙ talis citatio hūc hz effectum ꝙ pōt contra talē citatū procedi vsqꝫ ad sn̄iaz inclusiue sine alia citatione. Ueruntamen si post citationem generalem semel comparet expirat vigor edicti.primum pro batur ex dictis docto.in.c.i.de iudi.et in.c.fi.de dolo.et ꝯtu.z in.l.ꝯsentaneum.C.quomō et qn̄ iudex Secunduz vero in.l. et post edictuz.§.circunducto.ff.de iudic Quero respectiue

ad premissas questiones pone q citari facies siue in vim ge-
neralis siue spālis edicti nō cparet pp̄ter legitimū impedimē-
tum quod petitur An anteq̄ audiatur teneatur reffundere ex-
peñ. dic q non per lec. et notata in. c. venerabilib⁹. §. idem de
sen. exco. li. vi. Et hinc multi docti iudices sumunt practicam
q qñ laxant ɔ̄ aliquos lr̄as ɔtumaciales adhibēt talē clausu
lā saluis suis legitimis excusatōib⁹. Curia vo p̄sidalis nem.
p̄dicta tempore nimioꝝ frigoꝝ in vndatiōis aquaꝝ postis aut
incursus gentium armorum quod sepe apud nos contingit cō
sueuit interdicere ne expediant littere ɔtumaciales de. vi. viij.
aut decē dieb⁹ infra quos si ɔtumax veniat audit̄ sine expeñ.
pp̄ter presumptionē verissimilē impedimēti quod equū est et
tollerabile quia materia dilationū hodie est vt plurimum in
arbitrio iudicum per lec. et notata in dicta. l. ij. ff. de re. iudi. Et
ideo citatus ad locum non tutum non artatur comparere.
nota de appella. c. ex parte et in cle. pastoralis. et ibi glo. super
verbo notorium de re. iudi. Quero qui debent citari dic ge-
neraliter omnes quorum interest. l. in cause. §. causa cognita.
ff. de minori. l. de vno. ff. de iudi. c. inter quattuor de maio. et
obe. Et quando nescitur specialiter quorum interest vocantur
per proclama. publicum et sonū tube glo. in. l. hoc aūt. ff. ex q.
cau. in po. ea. Quero rescriptū cōtinet q si tali etc̄. cōstiterit
etc̄. an vocandi sint interesse habentes cum nō exprimatur vo
cari debere. Respōdeo q ita p glo. in cle. fi. de cēsi. sup verbo
constiterit et alia in cle. ij. de penis tex. et glo. in. c. rep̄hēsibilis
de appel. quod nota qr sepe cōtingit Quero qualiter sunt ci
tandi vagabundi qui nullū habēt domiciliū. Respon. ex mē
te glo. magne in. l. fi. C. de longi tempo. prescrip. et in. c. fi. de
eo qui mit. in pos. q vocari seu citari debet more absentium
de quorum forma supra visum est. Cetera pertinentia ad cita
tiones vide in dictis iuribus per docto. et in glo. magistra. in
c. vnico. de mili. vassallo qui cōtu. est in vsibus feudorum.

Item terciū tempus est tp̄us cōparitiōis in iudicio in quo
sunt distinguende quattuor qualitates. Nā primo aut cparet
vterq̄ aut et secundo neuter vel et tercio actor. et non reus seu

et quarto econtra reus et non actor. Primus casus indubius
est quia vtroque comparente iudiciū recte fundatur ar. c. forus.
§. in omni de verbo. signi. et in. l. properandum in princi. C.
de iudi. Scđo vero casu scz quando neuter cōparet tunc nulle
sunt partes iudicij quia per non comparitionem partium cir-
cunducitur seu pro cancellato habetur edictum p. l. et post edi-
ctum. §. circunducto. ff. de iudicijs et iudex non impartitur offi-
cium suuz nisi requisitus iuxta lecta et notata per docto. in c.
i. et in. c. causam que de iudi. quare etc̄. In tercio vero casu scz
quando comparet actor et non reus tunc repetēda sunt edicta
in tantum q̄ perueniatur ad peremptoriū si tanta fuerit rei cō-
tumacia qui reus si pertinaciter substinuerit patietur contra se
missionem in possessionē vt supra in precedentibus dictuz est
Veniens tamen intra pemptoriuz auditur reseruatis expē. in
fine litis si sine dolo vel malicia comparere obmiserit puta q2
citatio facta fuerat in domicilio vel in psonā procuratoris. ar.
l. i. ff. si quis ius dicenti nō obtē. et. l. ꝯtumacia. ff. de re. iudi.
vbi autem dolose aut maliciose cōparere obmisisset et inde añ
pemptoriū compērz non audiretur sine refusione expē. per. l.
sancimus. C. de iudi. et. l. non ignoret. cum ibi notatis. C. de fruc.
et. li. expen. et in. c. finem de dolo et cōtu. et iste intellectus col-
ligitur ex. §. sin autem reus relato ad. §. et si quidā pns actor.
ppter verbum fatigetur ibi positū in. l. properandū. C. de iudi.
qđ verbū denotat dolum et maliciā et semp psumitur dolus
vel malicia vbi fuit repertus psonaliter p ea q̄ legū. et notātur in
c. primo de iudi. et in dicta. l. i. ff. si quis ius dicen nō obtēp.
Quarto vero casu qñ reus ē pñs et actor absēs cōpetūt reo duo
remedia scilz q̄ petat cancellari edictum hoc est se absolui ab
instancia iudicij per. l. et post edictū. ff. de iudi. vel impetrare
a iudice q̄ vocetur actor per edicta vsque ad pemptoriū litem p-
secuturus institutam et visurus propoñi deduci et iustificari p
ipsum reum exceptiones pemptorias. qui si non cōpareat po-
terit reus lapso anno suas exceptōes deducere et iustificare et
ipsis iustificatis diffinitiue absolui et actori ppetuū silentiū in
odium contumacie imponi et eadem sñiaz in omnibus expēsis

erga reū propter victoriam condēpnari prout hec probantur in auct. qui semel. C. quomō et qñ iudex. et. §. et si quidē pars actoꝝ cū. §. se. l. pperandum pdicte. C. de iudi. iūcta. l. circa. ff de proba. et sic per alterā istarū duarum viarum succumitᵉ seu subuenitur reo aduersus actorem latitantem seu litem institutam prosequi nolentem. Quartum vero tempus est tēpus pponēdarū exceptionū et intᵉ ceteras pponēde sunt exceptiōes respiciētes psonā ptis vel psonā iudicis vel rescriptū si fuerit delegat⁹ et dixi circa psonā ptis puta qꝛ reus dixit actorē fore excōmunicatū et per cōsequens repellendū ab agēdo per ea q̄ legunᵉ et notanᵉ in. c. intelleximus de iudicij. et i. c. pia de excep. li. vi. Et cōtra iudicem dicit eum suspectū cū sit eius inimicus vel aduersarius de familia vel consanguineus actoꝝ aut ex alia iusta causa suspectus quequidē cause satis enumerantur in iure per docto in. c. causam q̄ inter de iudi. et in. c. cum speciali de appella. et. c. suspitionis. de offi. deleg. et in. c. legitima. de appel. li. vi. l. aptissimi. C. de iudicijs auten. et consequenter C. de senten. et interlo. omī iudi. Tucius ē igitur iudicē prio recusare ne si forte in personam exceptionem oponeret et in ea obtineret ad recusationem iudicis sero recurrei et vt. ff. de iudi. l. ij. in prin. Nam cum prose. recipiendo interlocutoriā iudicez approbauit non poterit post ea reprobare vt. ff. de neg. gest. l. pompeius et. C. de testib⁹. l. si q̄s testib⁹. et. C. d̄ sen. et inter lo. omī iudi. l. plt. Secus aūt si succūberet cuz vtraq₃ via eius declinare intendat examen. vt. C. de in offi. tes. l. si q̄s. Oppo- ni pōt ꝯtra rescriptū primo falcitas si falsū sit decri. fal. p totū quarum falsitatuz detegendaꝝ practica habetur in. ca. licet de cri. fal. et in. c. inter dilectos de fide. instru. Itē qꝫ ꝯtra stilū re- scribentis de quo in. c. qꝫ graui decri. fal. de rescrip. c. caz te. et c. ꝯstitutus. Item qꝫ est impetratū tacita veritate qd̄ est subri- pere et expssa falsitate qd̄ est obripere prout hec due differētie vocabuloꝝ obripere et subripere pbantur per. l. i. et. fi. C. ne rei dñice vel templo. et. l. si quis obrepserit. ff. de falſ. et in. c. sup lris extra de rescrip. in āti. ad qd̄ pauci practici aduertūt s₃ vnum pro alio ponunt. Et qꝫ p hec impugnetur rescriptū iura

sunt vulgata. Posset tn̄ allegari. c. sup litteris de rescrip. iā sup allegatū. Item oppositio q̄ obijt impetrans vel impetratus priusq̄ citatio fieret de offi. dele. cū olim de rescrip. c. significauit. l. ij. ff. que senten. siue appel. rescindunt. c. fi. de rescrip. qd̄ qualiter pcedat notatur in dictis iuribus et infra aliquid dicetur quia magnas habet distinctiones hec materia. Item q̄ obijt concedens de offi. dele. c. licet et. c. gratum. et. c. relatū et. ff. de iur. omi. iudi. l. et quia. ff. de iudi. l. mortuo. Item q̄ est subannuatum hoc est elapsus annus ab impetratione Et q̄tum actinet stilū p̄ntis regni oīa rescripta fere sūt ānualia iuxta theoricā. c. plerūq3 de rescrip. et contra theoricam. l. falso. C. de diuer. rescrip. Item impugnatur ex eo q̄ non facit mentionem de alijs precedentibus mandatis. c. ceterum. de rescriptis de offi. delega. c. ij. Item q̄ tacetur in eo status cause. c. inter monasterium de re iudi. C. quomodo et quando iudex auct. qui semel. Et ideo apud nos opus est noua impetratione per quam rex mandat q̄ vult mandatum exequi non obstante subānatione et ita per omia plamenta et curias p̄sidales hui⁹ francoꝝ regni practicat̄ sed dubium est si infra annum moriatur impetrans vel impetratus an poterit exequi rescriptum. varij varia dicunt Resolutio tamen esse videtur ex mente iurium et doctorum in locis preallegatis et in. c. si autē aliquis. et. c. significauit de rescriptis et in. c. quia de iudi. q̄ ea que ex iuris ministerio seu dispositione transeunt actiue vl' passiue cessante quocunq3 rescripto ad impetrantem vel impetratum seu heredem vel successorem impetrantis aut impetrati possunt per eos ad quos transeunt etiam mediante rescripto in iudicium deduci. Sed ea que non transeunt iuris ministerio aut dispositione ad impetrantes vel impetratos seu eorum heredes vel successores non possunt vigore illius antiqui et subannati rescripti vel etiam non subānati per iam deffunctos vel contra deffunctos impetrati contenta in rescripto in iudicium deduci. Sed opus erit renouatione rescripti vt supra dictum est. Et per hanc breuem doctrinam et resolutionem soluuntur multe intrincationes.

que possent fieri et adduci in materia rescriptorũ. Cõsueue runt etiam multa opponi ↄtra libellũ de obscuritate et multis alijs que notantur tam in glo. ꝙ in tex. vt. ff. de reiuen. l. in rē ff. deposit. l. i. §. si quis argentum. ff. de ferijs. l. in actionem.

Aduertandum tamen est ꝙ iudex potest prefigere terminũ reo ad proponendum exceptiones dilatorias vt in. c. pastoralis. de excep. Post quem terminum non auditur regulariter ꝓponere volens. Et dixi regulariter propter tres casus exceptatos in dicta decre. pastoralis. Cauere tamen debet reus comparere volens vt comparendo coram iudice quem recusare intendit non compareat simpliciter sed cuȝ protestatione vt protestetur ꝙ comparet citra omneȝ consensum indebitum. iurisditionis attributionem et iurisdictionis porrogationem quã iurisditõeȝ in ipsuȝ iudicē recusandũ minime facere approbare ĩtēdit nisi si et q̃tbin⁹ a iure artaret et illico eũ recuset in scriptis si cas⁹ exigat. et simul et semel arbitros ꝑ sui pte eligat et nisi recusatio admittatur appellet et si iudex vellet ꝙ arbitri cognoscerent de dicta suspitione poterit semꝑ cõparere citra cõsensum idebituȝ Aduertendũ tamē est ꝙ nõ codē modo recusatur ordinarius. quo et delegatus suspectus recusatus probatis suspitionũ ac recusationũ causis in totum repellitur per ea que leguntur et notantur in. c. suspitionis. de offi. dele. et in suis concor. Secus est in ordinario qui non in totum recusatᷣ sed alius sibi adiũgitur seu associatur vt in auct. vt diffe. iudi. §. si vero contigerit licet aliqui tenuerint contrarium vt refert glo. in suꝑ allega. auct. et consequenter. Cõmunis tñ vs⁹ ↄsuetudo et stilus apud nos occitanos approbat primã sniam scȝ ꝙ non in totum recusetur sed alius sibi associetur. Si vero re⁹ iudicem suspectum non habeat potest petere offerri libellum iuxta auct. offeratᷣ. C. de litis ↄtenti et extra de libel. obla. q̃si ꝑ totũ qui nõ si detur petitus reddit iudiciũ nulluȝ glo. in cle. sepe de verbo signi. Oblato vero libello hȝ diem ad deliberandũ põt etiaȝ petere distributionē ꝓcuratoris aduocati seu ↄsilij et dabiᷣ prout probatur ex dicta auct. offeratur et in. l. rē non nouam. C. de iudi. iuncta. l. non videtur. ff. de iudicijs:

in quibus iuribus proxime dicta probantur. Et quia prime dictum est quod actor tenetur edere libellum videndum est summatim de princi. verbis requisitis in libellis quarumlibet actionum omissis alijs superfluitatibus ne vltra propositum nostrum opusculum presens dilatemus. Igitur premissum ordinem scilicet deducendum praticabilia et obmittendo non practicabilia insequendo libellos paucos criminales quia apud nos parum in vsu habentur ex eo quod omnes processus criminales permodum inquisitionis exordiuntur mediantur et terminantur adduco. Residuum vero suppletur in materia inquisitionali de qua subdicam. Sed ne omnino illorum practica omittatur potest sic in actione manifesti furti magis contingenti libellus formari.

Coram vobis clarissimo mag. et potenti viro domino senescallo prouincie bellicadri et nemausi preside seu vestro locumtenenti. altero ve quolibet vestri vice presidente dicit ponit asserit et quatenus opus erit citra tamen onus cuiuslibet superflue et non necessarie probationis iustifficare intendit ticius de nemauso contra sempronium montispessulani seu quancumque partem aduersam etiam per modum summarie petitionis ad victoriam cause obseruandam sufficienti quod anno domini. M. CCCC. lxxviij. et die. xvij. mensis augusti. Idem dicendo de alio tempore de quo per processum apparuerit. quod dictus reus deum preoculis non habens alienis inuidens et de alieno locupletari satagens die predicta hora prima post meridiem vel circa furtiue subrripuit dicto ticio quandam vestem panni rubei perpinbani ex domo habitationis ipsius actoris secumque inuito ipso actore dictam vestem contractando detulit quam cum defferret fuit deprehensus cum dicta veste per eum vt dictum est furtata et contractata que quidem vestis communi extimatione valebat tempore contractationis decem libras turon. iudi. tamen taxatione salua Quare ex hijs et alijs et processu resultantibus petit dictum reum in quadruplo vna cum omnibus expensis factis et fiendis de quibus per expressum protestatur erga dictum actorem condempnare condempnatumque ad dandum et soluendum preture viribus cogi et compelli et alias ius et iusticiam sibi fieri et administrari vestrum benignum quodlibet quale. ac quantum decet officium etiam loco actionis si opus

fuerit humiliter implorando. Hec tamē penales actiones nihil aut parum sunt apud nos in vsu quia sufficit ꝙ dāpnū passis restituantur ablata iudicis officio inquirentis de crimi nibus ad cuius officium spectat primo dampna lesis resarciri facere prout facere tenetur per vulgatam theoricam. §. quos si delinquentis in auct. de man. princi. colla. iij. et in. §. duplum insti. de acti. i. in hoc iudicio. ff. de seruo corrupto. In actiōe vero furti non manifesti formatur libellus aliter ex eo ꝙ diffe rentia est inter actionem furti manifesti. et actionem furti non manifesti. Qꝛ actio furti manifesti est ꝑtoria et actio furti non manifesti ē ciuilis et illa tpalis hec vero ꝑpetua insti. de ꝑpe. et tempo. actio. §. primo. Et ratio est quia quāto penaliores sunt tanto magis sunt tēporales et trāsitorie quo ad penā qꝛ quo ad rei ꝓsecutionem sunt ꝑpetue per conditionem furtiuā ex lec. et nota. ibidem. et. C. de condi. fur. l. i. et insti. de noxa. actio. §. sunt oēs et insti. de obli. que ex delic. nas. § manifestus et sequenti et. §. pena et. §. finali. In hoc tamen diuersificā tur libelli. Quia in actione furti nō manifesti nō est necessariū ex primi ꝙ fuerit deprehensus fur cum re furtiua in narratiōe et etiam in conclusione concludit ad dupplū et nō ad quadru plū. possem⁹ etiā formare libellū in actiōe furti aduers⁹ nautas et in actione vi bonoꝝ raptoꝝ et similiū. Sed quia vt premisi apud nos non sunt in vsu ideo membranas non occupo. vez quia in pñti prouincia sunt multi viri seruitosi ex eo ꝙ maxie regantur colera ꝓpter aeris dispositionez et multū frequētant actiones iniuriarum ideo de eis subiūgo libellū. Premitto tñ pro euidenciali. ꝙ actio iniuriaꝝ est duplex. quedā est ciuilis alia est pretoria. Et ciuilis ē illa q̄ descendit ex lege cornelia q̄ cōpetit in tribus casibus puta si quis pulsauit verberauit vel domū introiuit. ff. ḋ iniurijs. l. lex cornelia in alijs vero casib⁹ ē pretoria. idē tamen resultat in vtraqꝫ effect⁹ scilicet vindicta et ꝓsecutio iniurie insti. de iniurijs. §. penales. et. ff. de iniurijs l. iniuriarum. Et ex vtraqꝫ potest quis ciuiliter vel criminaliter agere vna tamen via electa cessat alia. ff. de iniurijs. l. quod se natus. et. l. pretor. §. i. Et hoc ideo qꝛ vtraqꝫ actio siue ciuilis

siue criminalis tendit ad vindictam vt dictum est. Sed ex ciui
li restat actio seu psecutio dampni. ff. de iniurijs. l. Item apud
§. si quis seruo verberato formatur igitur sic libellus. Co-
ram vobis clarissimo mag. et potenti viro etc. q ipso ticio ac
tore existente die. xix. mensis augusti proxime preteriti hora
terciarum vel circa in arenis nemausij ante ecclesiã sancti petri
et cõmittiua pluriũ notabilium psonarum pacifice conuersan
do neminiq iniuriam inferẽdo suprauenit ibidem dict9 sempro
nius reus qui animo iniurioso ipsum actorem puocauit et in
citauit per rixosas et iniuriosas allocutiones et quã q dictus
actor ipsum reum dulcib9 et placabilibus verbis refrenare et
mitigare nitentur: dictus tamen reus semper magis atq magis
insedebat et iniurias prũpebat et intantũ q in ipsum actorem
talia verba seu in effectu similia bonorum nominis et fame ipius
actoris denigratoria et infamatoria iniuriose ptulit dicẽs. ri
bault larron tu ne fais que rober. Et qr dict9 actor talia sibi
imponẽdo dixit q mentiebatur dictus reus non cõtent9 de ver-
balibus iniurijs pfatis ad reales et facti iniurias pcessit et in
psonam ipsius actoris inuit et cum pugno pluribus ictibus
ipsum actorem in facie percussit liuores et cõcussiones fecit et
alias iniurias plurimas intulit quas quidẽ iniurias dictus
actor mox illico et incõtinenti ad animũ reuocauit et iterũ re-
uocat nolẽs tales et tã atroces iniurias sibi illatas fuisse p sũ
ma mille librarum turoñ. quinymo mallet tm̃ pdidisse q dictas
iniurias sustinuisse vel passus fuisse et ad quãquidẽ sũmã dictas
iniurias extimat iudiciali tñ vr̃a semp taxatiõe salua libellus
iniuriarum. Quare ex hijs et alijs ex pcessu resultãtib9 agit dict9
actor otra dictũ reũ et petit per vos vestrãq diffinitiuã sniam
pro suorum nomĩs et fame re integratione dictum reum ad pu
blice diffamandum psitendum et declarandũ dicta verba dif-
famatoria et iniuriosa fuisse per eum in osulte et contra veritatẽ
dicta et prolata et pro satisfactiõe iniuriarum predictarum ad
dandum et soluendum eidem actori sũmã predictam millie li
brarũ turoñ. iudiciali tñ vestra vt sepe dictũ est taxatiõe sa ua
vnacũ omibus expeñ. factis et fiendis de qb9 dict9 actor p

expressum protestatur cōdēpnari ꝯdempnatūq3 cogi et ꝯpelli vijs iuris et remedijs oportunis et al's petit in oib' ius et iusticiā sibi fieri et admistrari vestrū benignū quod quale ac q̄tuz decet officium humiliter etiam loco actionis si opus fuerit implorādo. Et supra in prima pte vbi de crimib' tractaui de hac materia iniuriaz nil tetigi hic aliqua pauca practicabilia subdicam ordinem libelli predicti insequendo. primo quidē posui mense augusti proxime effluxi. Tempus ponitur ꝓpter ea que leguntur et notantur in. §. atrox. insti. de iniurijs. Et ad demonstrandum q̄ intra annū intentatur actio propter pretoriam actionem que deducitur in verbali iniuria que anno finitur vt supra dictū est. Item subiunxi illa verba hora terciaz etc̄. vsq3 ad verbū personarum quia ꝑ illas clausulas aggrauatur iniuria. Nam tempus locus et persona in quibus et per quas infertur et magnitudo vulneris ac etiam verborū acerbitas agrauant iniuriam per ea que legun. et notantur. ff. d' iniurijs. l. pretor. §. vltimo et. l. vulneris. et. l. si est questionis. et l. sed si vnus. §. quedam. ff. de iniurijs. et insti. e. §. atrox. et §. pena. et in. c. cum te. de re. iudi. cum suis concor. dicitur etiam pacifice quia si actor fuisset incitator et prouocator rixe seu iniuriarum magis esset ei q̄ reo imputandum ar. lec. et notata. per glo. in. l. ob hec verba. ff. de hijs qui nota infa. in. l. i. §. cū arietes. ff. si quadrupes paupiē. fecis. di. quia non potest dici. iniuriam fecisse qui ad sui defentionem incontinenti et eo mō quo aggreditur se deffendit hoc est cum armis inuadatur armis resistat et si verbis verbis ar. lec et nota. in. l. vt vim. ff. de insti. et iure. et in. l. si quis ꝑcussorem. C. ad. l. cor. de sicca. Sz si excederet modum in repellendo iniuriam puta quia aggressus verbis armis resisteret et resistendo pulsaret vel vulneraret teneretur ciuili actione iniuriarum per lec. et nota. in. l. scientiā §. qui cum aliter. ff. ad. l. acquil. et etiam ad restitutionem dāpni illati per. l. Item apud labeonem. §. si quis seruo verberato. ff. de iniuri. et hinc dici de metrice solet versus Res dare ꝓ rebus pro verbis verba solemus pro buffis buffas ꝓ truffis reddere truffas. Hoc est dictu q̄ temperamentum habendum

est in resistendo in iniurijs verbalibus et facti. Dictum est etiam animo iniurioso quia si aliquis truffando seu iocando pulset vel buffouet nō tamē animo iniuriādi sed forte iocādi non tenetur actione iniuriarū per ea que le. et notant̄ in. l. illō per eque. ff. de iniurijs et in. l. si non couicij. C. de iniurijs. et arguitur animus ex actu p lec. et notata in. c. de presumptio.

Dictū est etiam ꝙ mentiebat̄ ad demōstrādū ꝙ illa verba non irrogabant illatam: Nā licitum est verbis diffamatorijs iniuriato iniuriam reffellendo iniuriāti dicere tu mentiris per ea que le. et notant̄ in. l. si quis extraneus in prin. ff. de acqui. here et in. c. eam te de iure iurañ. licitu; est enim iniuriam verbalem contrarijs verbis repellere. ff. de procu. l. que oīa equi/pollentibus deffensare dumtñ incontinenti et cū moderamīe vt supra dictum est pro quo. l. eum qui nocentem in prin. ff. de iniurijs. Et est sciendum ꝙ iniuria tripliciter infertur facto vt in exemplis ciuilis acciduis supra dictum est. Et verbis vt supra etiam exemplificatum est notandum tamen ꝙ verbalis q̄ fit cum tumultu et incetu dicitur proprie conuicium sed illa q̄ non fit in cetu nec cum tumultu proprie dicitur infamia. l. ite; apud. §. cui non sine causa. ff. de iniurijs probatur in. l. i. §. cu; patronus. ff. de offi. prefecti. vrb. Et tercio scriptis vt. C. de famosis libell. per totum et competit actio non solum contra inferentē iniuriam Sed etiam ꝯtra mandantē vel auxiliante; insti. d̄ iniurijs. §. nō solū. et. ff. d̄ iniurijs. l. nō solū prio mso. et. §. si mandatū. et. §. ꝑculus. Itē notādū ꝙ actio iniuriarū nō datur heredi iniuriati nec ꝯtra heredē iniuriātis nisi lite ꝯtestata ex eo ꝙ ad solam vindictā ꝑdita est vt insti. de iurijs §. non omnes et. §. penales. et. ff. de iniurijs. l. iniuria;. Expirat etiam per dissimulationem insti. de iniurijs. §. vltimo. Et ideo hinc inoleuerunt cōes due practice. Prima ꝙ iniuriati illico reuocāt ad animū vt supra in libello positū est ad denotādū ꝙ nō dissimulat nec pro nō iniuria h; Et pˀter scda ꝙ iniuriati illico reuocata iniuria ad animū ꝓtestant̄ ꝙ nō intēdūt illam talem iniuria; p dissimulationē remittere et illa talis ꝓtestatio que etiā cōmuniter fit in iudicijs ꝓseruat iniuriatu; ne

bibendo comedendo loquēdo vel operando cū iniuriāte remit
tere videat iniuriam sibi illatā qr protestatio preseruat ius in
futurū per iura vulgata. Dictū est etiā mallet pdidisse et nō
lucrat⁹ fuisse ex eo q facilius taxaret pass⁹ iniuriam in bonis
non adquirendis seu in lucris cessantibus ad mille libras q
in bonis acquisitis pdendis vel exponendis ad quingentas.
Et qr ista actio est vindicte persecutiua vt sepe dictum est et sic
odiosa merito debet restringi et refrenari animus agentis ad
minorem sūmam quod euenit dū actor in libello describit se
mallēs tm̄ pdidisse pro quo faciūt lec. et nota. p glo. sup vbo
dampnis in. c. ij. de offi. ordi. li. vi. et ea que habentur in. l. cō
stitutionibus. §. etiam. ff. de iniurijs et insti. eodez. §. pena.
Dictū est etiam ad disauoandū ꝛc. vt non solum prouideat
reo. sed etiam conscientie rei Nā ex doctrina euuangelica cau
tum habem⁹ q si quis dixerit fratri suo raca re⁹ erit psilio. Si
vero dixerit fatue reus erit iudicio Et iterū si quis habet rāco
rem cū fratre suo offerre volens munus ad altare dz dimittere
munus et prius accedere reconsiliari fratri suo et inde munus
offerre facit. c. si quis contristatus. xc. di. Congruum enim est
q iniurians omne dampnū resarciat vt in predictis iuribus.
Petitio vero pecuniaria venit ex extimatione lesionis illate p
reum et passe per actorem vt supra dictum est. Et q possit eo
dem libello concludi ad vtrūqz scilicet ad emendam bonoꝝ et
dampni restitutoriam probatur in. l. item apud labeonem. §.
si quis seruo et in. l. scientiam preallē. Cetera ad hanc actionē
et libellum pertinentia quilibet theoricus et practicus aduo
catus ex iuribus predictis cum in eis notatis colligere potest
Et hec sufficiant quando proceditur per actionem. Sed quia
aliquotiens proceditur per viam denunciatiōis et aliquotiēs
per modum inquisitōis maxime in iniurijs facti ex officio iu
dicis qd fieri pōt etiā si iniuriat⁹ iniuriā remitteret de quo per
glo. in. l. diu⁹. ff. ad sill. de resti. spoli. c. sollicite. de iur iurañ.
ad nr̄am ideo ista duo mēbra psequor quoꝝ practica cōis est
ad om̄ia crimina. Et primo aggredior articulum denūciatio
nis. Quero igitur de practica tenenda qñ crimia psequūtur

p modū denūciatiōis generalis de qua tractať in.l.diuus.ff. de custodia.et exhibitione reorū et in.l.ab accusatione.ff.ad turpill'.et in.l.i.C.de decurio.li.xij.et in.l.ea quidem.C.de accusa.et in ista generali quia officio iudicis expeditur.c.romana.§.sane.de censi.li.vi.non curatur de precedenti admonitione. Sed quando contra aliquem proceditur per modum spālis denunciationis. Aduertendū est q de iure canonico q̄libet qui bono zelo vel proprio interesse mouetur ad denūciandum admonere debet reū vt se corrigat vt in.c.qualiter et qn̄ de accu.et in.c.cū.i.et.a.de re.iudi.et in.c.licet bely de symo. De iure aūt ciuili admittuntur ad denūciandum soli officiales ad hoc deputati vt dicta.l.diuus et qd notať in.l.ea quidem. C.de accu.et in.l.rescripto.§.si accusatorem.ff.de mu.et bo. Sed apud nos admittuntur ad denunciandum oēs interesse habentes qd videť esse tollerabile etiā de iure ciuili per ea que leguntur et notantur per docto.in.l.i.§.incidit.ff.ad turpill'.et in.l.seuerit.C.de excusa.tuto.et in.l.nulla.C.de delato.eo.li.et in.c.ij.et in.c.dilectus de accu.et in.c.licet de symo.verūtamen tales pro quasi accusatoribus habentur sic et taliter q si dolosa fuerit denunciatio et denūciatus absoluatur: tenetur talis denūciator ad oīs expen.quas fecit denūciatus se defēdendo per lec.et nota.in dictis iurib⁹ Et vltra hec puniť extra ordinarie p lec.et nota.in.l.ab accusatione.§.nūciatorem.ff. ad turpill'.et in dicta.l.ea quidez et in.c.fi.de calūpniatorib⁹ ymo scdm aliquos pōt puniri eadem pena qua puniretur denunciatus si essent vera que sibi imponuntur per lecta et nota: in.c.super hijs.§.nunciatores de accusa.et in.ca.qualiter et qn̄ in glo.penul'.e.ti. Cuz autem quis denunciatur de crimīe tunc de iure ciuili super denūciatōe formāda est p iudicē inq̄sitio q̄ sic cōiter solet formari Nā premittiť titul⁹ talis.

Cum nuper ad denunciationē talis &c.iuncta querimonia dn̄i procuratoris regij. Si procedatur per inquisitiōem absq denūciatore dicetur sic. Cum nuper publica fama insinuante vel facti euidentia demonstrañ.ad pn̄tis curie clarissimi mag. et potentis viri domini senescali bellicadri et nem̄.peruenerit

auditum talem cōmisisse plura crimīa et signāter raptū furtuȝ et homicidium ꝛc. in personam talis et talis de quibus nulla fuit subsecuta punitio. ꝙ ꝗꝛ cōuenit reipublice ne crimīa remaneāt impunita et ꝙ pena vnius sit metus multorū et talia vel similia seu grauiora committere attemptantes si non virtutis amore saltem metu pene coherceanť Igitur dictus dominus senescallus instante promouēte et prosequēte dicto dn̄o regio procuratore ad verificationē premissorum per talem ꝛc. commissarium per eum ad ea deputatum vel per eius locūten̄. infrascriptum procedi fecit. Hinc siquidem fuit et est ꝙ anno domini millesimo .cccc. lxxviij. et die. xx. mensis augusti dictus dominus locuntenens vel cōmissarius ad veritatem sciuisse dicuntur pro veritate scienda et testimonio ferendo per talem sermentem regiū ita fecisse refferentem ad hos diem locum et horam euocari fecit quossiquidē testes comparentes domin⁹ locūtenēs seu cōmissarius iurare fecit recepit et exaīauit et quidē testes vnus post alium de ꝛsuper premissis testifficati fuerunt vt in ipsorum et cuiuslibet eorum depositionibus īfrascriptis continetur Et aduerte quia licet multe sint solēnitates a iure introducte in materia inquisitionis Hodie tn̄ iudices et officiales illis obmissis. Et supradictis sūmarie seruatis procedunt eorum sumentes practicam ex. l. cōgruit. ff. de offi. psi. et in auct. de colla. §. iubemus autem. C. de custo. et exhi. reo l. prima de offi. ordi. c. i. glo. in. c. bone. de elec. et in. c. qualiter de accusa. Et nota ꝙ non dicitur ꝙ fuerint producti iurati et recepti parte presente vel vocata quia vbi proceditur ex officio curie veritatem inquirendo nō est necessaria partis citatio in productione testiū per ea que volunt docto. in. c. qualiter et quando lo. ij. de accusa. licet aliqui voluerint contrarium Us⁹ tamen consuetudo et stillus primam approbat videlicȝ ꝙ dū testes recipiuntur ex officio iudicis pro veritate habenda non vocatur pars. Uerūtamen ex illa tali testium depositione nō proceditur nisi ad inquisitionem et non ad condempnationeȝ Nam tunc producendi essent parte presente vel citata. l. si quādo. C. de testi. Ubi tamen examinantur ad fines inquirendi

sufficit ipsos examinari etiam parte non vocata quia licet nō faciant plenam fidem ad condempnationem faciunt tamen talem qualem probationem ad inquisitionem sufficientez ar. lec. et notata per glo. et doc. in .l. post legatum. §. heredes vero ff. de hijs quibus vt indigni et in predicta .l. si quando. et ꝑ hec concordant predicte due opiniones doctoꝝ in dicto .c. si quando vt opinio tenentium ꝙ pars debeat citari quando testes examinantur per modū inquisitōis intelligatur qñ iudex intendit procedere ex illorum depositione ad condempnatōez Opinio vero alioꝝ tenentiū nō eē necessariū procedat quādo iudex testes recipit ad fines inquirendi et non condampnādi rc. Sed queritur an publicatis attestationibus possint alij testes ad ꝓbādū latius crimen ꝓduci et examinari. distingue aut inquiritur officio curie aut ad ꝑtis habētis interesse denūciationem. primo casu possunt per ea que legunt et notant in c. in primis .ij. q. i. et eadem q. v. habet et in .c. cum clamor de testi. Secūdo vero casu nō ꝓpter dubiū subornatōis per iura ad hoc vulgata. Notandum est vbi dicitur ꝙ statur denūciationi iuratorum curiarum vel villarum vti seruientium et banneriorum ꝙ hoc recipit distinctionem. Nam quedam sunt crimina grauia rc in istis non creditur eis. alia sunt leuia et in hijs creditur ar. lec. et notata .l. i. §. quis. ff. prefec. vrb. Sed nō in grauioribus vt dictum est per lecta et notata in dictis .ll. diu et ea quidem et in dicto .c. qualiter faciunt lecta et notata in .c. cum parati. de appel. et hec distinctio placet quia vt plurimū tales seruientes et bannerij sunt viri fame tenuis et hoc videmus per experientiam et ideo minus eis credendum per .l. iij. §. tu magis. ff. de testi. et maxime in grauioribus in quib pena corporalis infligitur et per consequens cautius agendum c. vbi mai. de elec. li. vi. et in talibus testes debēt esse omni exceptione maiores et luce meridiana clariores .l. sciant cuncti. C. de proba. Et viles aut infames denunciatores nō sunt admittendi .c. cum in tua. de spon. Item nec nimia de accusa. c. cum dilectus. et .c. cum oporteat Item nec petēs puniri denūciatum quia non debent denunciare vt puniatur sed vt ad pe-

nitentiaꝫ reducatur vt notaᷓ in dicto .c. qualiter et quando. et in .c. si peccauerit. ij.q.i. Facta igitur testium examinatione si criminis qualiter captionem et detentionem persone exigat puta quia est tale crimen pro quo pena sanguinis de iure infligitur vt nota. in prealle. l. diuus. ff. de custo. reo. Et tunc iudex decernit talem criminosum capiendum. Nam nemini licꝫ sine decerto iudicis aliquem criminosuꝫ capere vel incarcerare vt. C. de exiben. reis. l. fi. Sed hoc fallit in aliquibus criminibus in quibus est permissum capere criminosos etiam sine decerto iudicis ad fines tamen ducendi ad presidem pretorē vel aliū iudicē ad quē notio et punitio ꝑtinet Et primo in falso monetario. C. de fal. moneta. l. i. in principio. Secūdo in deserto re militie. Tercio in latrone publico. Et quarto in raptore virginis Nā cū illos liceat offendere multo magis capere ⁊ iudicia repñtare inuitos. C. qñ liceat vnicuiqꝫ sine iudice. l. i. xij. ⁊ C. de rap. virgi. l. i. Et idem dici posset et quinto in fure fugiente cum re furtata ar. lec. et notatoꝝ in. l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis. accedant lec. et notata. in. l. capite quinto. ff. ad. l. iuliā. de adulteꝝ. Nam per iusticie auxilium adhibetur Quibuscuqꝫ peruentum est scilicet ad incarcerationem delati ⁊ qd̄ restat de processu cōmuniter est ad processum inquisitionalez et denūciationis ideo premitto generalia inquisitōis vt pmisi generalia denūciationis vt inde ꝑueniā ad residuum practice processus agitandi in vtroqꝫ. Premitto igitur ad materiam inquisitionis ꝙ inquisitio fit ex mero iudicis officio inquirentis prout le. et notatur per. glo. et docto. in. l. ij. §. si publico. ff. ad l. iuliam. de adulte. et. ff. de offi. presi. l. congruit. et ff. de magistra. que. l. i. §. si preses. ff. ad sylleya. l. i. §. questionem. et in. c. primo de ordi. cog. Et nota ꝙ siue inquiratur de crimine proprio motu iudicis siue ad alteri⁹ denūciationē semꝑ expeditur officio iudicis vt notaᷓ in. c. qliᷓ ⁊ qñ de accu. in magna glo. Et licet de iure ciuili non procedatur nisi in. xiij. casibus p inquisitionem de quibus per docto. in dicto. §. si publico. et in dicta. l. ea quidem. de iure tamen canonico in omni crimine potest procedi per inquisitionez vt in dicto .c. qualiter et qñ de

accusa. et notatur in. c. i. vt eccl'e. benefi. si di. confe. et illam iuris canonici dispositionem apud nos seruant communiter practici iudices. Sunt tamen aliqua preambule requisita ante quam iudex procedere possit. Primum quod precedat infamia contra eum contra quem inquiritur. Et dico infamia scilicet de crimine de quo inquirendum est. Item quod sit subditus inquirenti. Item quod non solum ab vno sed a pluribus sit infamatus. Item quod non a malis et indiscretis sed a certis et fide dignis. Item quod non ex malicia vel odio sed iusticie zelo moueantur. Nam sicut in accusatione precedere debet inscriptio ita in inquisitione famosa insinuatio. Et hec omnia probantur in preallegatis capitulis super hijs. et. c. qualiter et quando. de accusa. et in. c. cum oporteat. Item requiritur quod sit tale crimen cuius punitio intersit reipublice vt in capitulo inquisitionis. de accu. Facta igitur inquisitione si iudex cognoscat secundum acta et probata fore capiendum facit eum capi et incarcerari et sic sumus nunc in paritate denunciationis et inquisitionis quia in denunciatione supra dictum est vsque ad incarcerationem inclusiue et hic similiter in inquisitione Intrusis igitur reis criminum siue per viam denunciationis siue per viam inquisitionis incipit iudex formare processum et adhibito incarcerato inquirit ab eo de veritate impositorum. Et tunc aut reus est paratus respondere aut non. puta quia vult deliberare et habere copiam titulorum quo casu facienda est sibi copia titulorum seu capitulorum contra ipsum impositorum et super quibus contra eum inquiritur. Ut facta et data dicta copia habeat facultatem respondendi et se deffendendi vt in dicto capi. qualiter et quando. et in. c. ex tenore de testi. data vero et habita copia et dilatione ad respondendum et euento termino respondet reus. Et siquidem confiteatur crimen et se culpabilem. Tunc iterum subdistinguendum est quia aut constat de crimine puta quod occisus fuit is de quo impetitur denunciatus vel inquisitus. Aut non constat et si non constat. primo inquirendum est an casus impositus euenerit. Nam alias accidit quod dum condempnatus ad patibulum duceretur tanquam homisida superuenit ille de cuius

morte inculpabatur viuus et illesus quo viso per iudicem tan
ta fuit iudex animi perturbatione motus et aritus ꝙ pre dolore
mori credidit. Et ideo consulo vt omnino constet iudici de casu
etiam confessato per inquisitum vel denunciatum antequam eum con
dempnet ad mortem quia multi sunt rei qui tedio vite vel im
pascientia sunt contenti mori .l.non tantum.ff.de appel.et plures
seipsos deferunt et ideo obuiandum eis quia volens mori au
diri non debet vt in dicta.l.non tantum. Constare igitur debz
de casu per.l.i.§.Item illud sciendum.ff.ad sylleyanum Nec
valet confessio etiam voluntaria ad condempnandum nisi constet
de casu per lecta et notata in dicto.§.Item illud sciendum.et
in.l.i.§.si quis vltro.ff.de questionibus. Sed ponamus
ꝙ constet de casu et ꝙ interuenerit vnica confessio rei. Queritur
an illa vnica confessio sufficiat ad condempnandum glo. sunt
super hoc contrarie. Nam glo.in.l.i.ff.de custo.et exhibi.re.et
l.si quis in ea.C.eodem ti.tenent ꝙ vnica confessio non suffi
ciat sed requiritur secunda per quam proceditur in pena idem
ꝙ sentit glo.in.l.i.§.diuus seuerus.ff.de questio. In contra-
rium vero facere videntur glo.in.l.prouide.ff.ad le.acquil.et
l.i.C.de confess.et.l.si debitori.ff.de iudi.cum ibi notatis pro
qua uniquidem glo.concordia distinguendum est. Quia aut
quis confitetur sponte aut metu tormentorum. Et si sponte tunc
sufficit vna confessio vt in primis glo. Si vero metu tormentorum
tunc requiritur secunda confessio spontanea prime confirmatoria
per lec.et notata in.l.si confessus.ff.de custo.et exhi.reo.et.l.i.§.
questioni.et.§.sed an vltro.ff.de questio. Ubi autem reus negat
se culpabilem. Tunc procedit iudex ad recipiendum probationes
et iudicia. Et siquidem probatur plene et clare de delicto condempna
bit eum ex illis claris probationibus que in criminibus exiguntur.l.
sciant.C.de proba.fac.l.i.cum ibi notatis.C.quorum appel.non
reci. Si autem probationes non sunt plene et clare sed quedam
iudicia et semiplene probationes Tunc considerabit iudex qualita
tem criminis videlicet an sit leue vel graue.et que et qualia sint
hec iudicia et an sufficiant ad torturam vel non vt.l.absentem
in prin.et.l.aut facta.ff.de penis et infra dicam. Interim autem

pēdende hmōi processu si sit pro delicto imponenda pena corporalis tunc reus detrudetur in carcerem. Si autem sit sola pena imponenda pecuniaria Tunc datis ydoneis fideiussorib⁹ relaxabitur vt hec habentur in.l.si confessus. et.l.prima. et.l. diuus.ff.de custo.et exhi.re. Fallit autem in muliere que si non possit dare fideiussorem statur iuratorie sue cautioni vt in auten.vt nulli iudi.§.fi. Cum autem pro delicto quis est incarceratus tenetur iudex infra mensem causam examinare relaxando vel condempnando vt.l.fi.C.de custo.et exhi.re.

Superest nūc querere an pro omni crimine possit quis torqueri estantibus iudicijs contra eum. quia non extantibus iudicijs non debet quis regulariter subici tormentis vt.l.i.post prin.et.l.vn⁹.§.in ea causa.ff.de questi. Et breuiter dic ꝙ si loquatur in seruo tunc ille potest arbitrio iudicis subici tormentis tam in causa pecuniaria ꝙ criminali vt habet et notat in.l.diuus.ff.de questio. Si vero loquitur in libero homine. tunc in causis ciuilibus nullo modo torquend⁹ est. In causis autem grauibus et criminibus tantum torqueri potest. In leuibus autem criminibus nec ꝙ vt habetur in.l.dictum.ff.d questi.et habetur et notat in.l.i.C.de questi.ciui.si Que autē sunt leuia crimina et grauia crimina ius ciuile appellat publica Canones vero aliter distingunt Nam leuia sunt quibus quis dampnatur temporaliter. Grauia vero sunt quibus dampnat eternaliter que enumerantur in.c.si quis.xxv.distin. Proportionando igitur penas ciuiles canonice dicere possum⁹ ꝙ crimina grauia sunt quorum pena tollit vitam. Leuia vero sunt quorum pena non tollit vitam ex mente dictorum iurium et notatorū in illis. Si vero reus neget delictum. Tunc recurrendum est ad probationes. Nam et multis et varijs modis insurgit probatio delicti puta per testes.per instrumenta. per argumenta.per famam et iudicia de quo inferius sub parte seu rubricella de probationibus dicetur et ibi remitto. Ubi vero crimen non probatur contra delatum nec plene nec semiplene tunc libere relaxandus est quia actore non probante ꝛc. Sed si probatum sit plene vel semiplene sic et taliter ꝙ oporteat reū

purgari per deffensiones ad quas dandas petat se admitti dz sine dubio ad illas dandas admitti. Quia deffensio est de iure diuino naturali et humano permissa. et debet iudex concedere et dare copiam titulorum et responsionis reo per dictum c. qualiter et qn̄. facit. c. i. de accusa. li. vi. etetiā copiam aliorū actorum si requiratur per reum. per. l. is apud quem cum ibi notatis. C. de edendo: et ex officio suo prouidere reo de aduocato seu deffensore. per lec. et notata in. l. et si non defendant ff. de penis. et in. l. i. ff. de questio. eo ꝙ bonus iudex pot⁹ zelare dz rei innocentiā ꝙ culpā. His igit̄ sic actis et expletis reus seu ei⁹ procurator vel aduocat⁹ pōt si vult petere recusari seu repeti informatōnes et de innocētia sicuti de culpa inquiri et forte per aliū notariū vel cōmissariū quod vtiq̄ cōcedendū est ar. lec. et notata in. l. si q̄s. C. de bonis proscrip. et in p̄alle. l. diuus. ff. de custo. re. Et cum hijs si recensio releuet ralaxat̄ non tamen absoluitur quia si ampliores superuenirent informatōnes recaperetur relaxatōe nō obstañ. ar. lec. et nota. in. l. licitatio. §. socij. ff. de publica. et in. c. latores. c. tenor de re. iu di. glo. in. l. diuus. ff. ad sylleyanum. Si vero recensio non releuat. suas dat deffensiones cōtra imposita et intitulata que sic vt sequitur possunt formari et multipliciter exordiri secūduz varios aduocatorum stilos et ritus curiaruz. Nam primo possunt principiari vt supra dictum est in articulis primi et secūdi capitum vel per modos sequentes primo. Ut vobis clarissimo magnifico ꝛc̄. constet et legitime appareat de innocētijs inculpabilitate et legitimis deffensionibus talis vel sic ꝛc̄. ad eo ꝙ vobis ꝛc̄ vel sic. Ad fines et effectus ꝙ vobis ꝛc̄. Ut in primo vel sic. Bonorum iudicum est delectari in odore bone fame et innocentia subditorum et voluntariorum, ac malignorum defferentium seu denunciantiuz veneficas linguas et nociuos appetitus reprimere vel sic. Nulla potest deterior inueniri in vrbe pestis ꝙ̄ detrahentis proximo lingua famam proximi contaminans eo ꝙ tres offendit deum videlicet iudicem et proximum Pluribus alijs modis et quasi innumerabilib⁹ potest quis exordiri quia exordium stat ad placitum exordiri

volentium dumtamen exordium seu intendit deffensionale
veras et iuridicas in se habeat narrationes. ꝓsequor ergo.
Constet et legitime appareat de innocentijs inculpabilita
tibꝰ legitimisqꝫ deffensionibus talis ꝛc. delati ꝑuenti seu inq̄
siti ipsumqꝫ ad malam iniustā dolosaꝫ et iniquā nōnullorꝫ
suorum maliuolorum et inimicoꝝ delationē instigationē seu
denūciationē fuisse domino regio ꝓcuratore ꝓmouente et ꝓ
sequente criminaliter preuentum et in processu inuolutum. Et
vt per vos vr̄amqꝫ diffinitiuā sn̄iam dictus ꝛc. delatꝰ preuētꝰ
seu inquisitus pronuncietur et declaretur innocens exhonera
tus et minime culpabilis sibi impositorum et vt ab eisdeꝫ im
posit] eadem vestra sn̄ia absoluatur et ab impetione dicti dn̄i
regij procuratoris relaxetur eidemqꝫ domino procuratori per
petuum silentiū imponatur. Dicti vero denūciatores in oībꝰ
dampnis interesse et expeñ. erga eūdem delatum preuentum
seu inquisitum condempnētur condempnatiqꝫ ad resarciēduꝫ
et soluendum cogantur et cōpellant̄ et al's ius et iusticia eideꝫ
preuento et intitulato fiat et administret̄. Ad hos siquidem
fines ꝛc. cape vt supra in practica primi et scd̄i capitū. ll'. regia
rū. Protestatur tamen in primis. Cape etiam vt supra. In pri
mis igitur dicit ponit asserit et quatinus opus erit prout su
pra iustificare intendit ꝙ ipse preuentus seu denunciatus ex
nobilibus catholicis legalibus ꝓbis honestis et in oī gene-
re virtut] exercitatis parētibus seu genitoribꝰ traxit originem
Notandum hic per modum interpositionis ꝙ aduocatus q̄
deffensiones dictat articulando debet habere respectuꝫ ad ea
de quibus intitulatur vel preuenitur reus et scd̄ꝫ crimina que
imponuntur ponere et articularē pro deffensione virtutem op
positam vitio imposita exēpli. gratia si intituleт̄ de concussio
nibꝰ ponat et articulet de ꝓbitate et legalitate parentuꝫ intitu
lati seu preuenti et si intituletur de sortilegio articuletur ꝙ est
catholicus. Et si intituletur de vberio et homicidio articulet̄
ꝙ semper fuit pacificus non rixosus sed mansuetus et sic de
alijs. Prosequor ergo pressupponendo ꝙ ista tria crimina fu
erunt imposita scilicet furtū. homicidium. et sortilegium dixi.

de sortilegio et non de heresi quia de heresi nō pōt cognoscere
fiāt et incipiant articli oīz liblloꝝ sequētiū a capite lz nō erit
op⁹. §. Senescall⁹ nec quiuis alius iudex tēporalis p.c. vt in-
quisitionis. §. ꝓhibem⁹ de here. li. vi. Sed de sortilegio cū sit
crimen cōmune pōt cognoscere iudex temporalis vt ibidē po
namus ergo et continuemus Item dicit et ponit ꝙ dictus inti
tulatus et preuentus vestigia dictorum parentum suorum in
sequens toto tempore vite sue fuit et est catholicus legalis ꝓ-
bus honestus et in omni genere virtutis virtuosus absq̄ eo
et preter id ꝙ de eodem intitulato seu preuento aliqua labo-
rauerit infamia sinistra suspicio aut mala fama. Itez ꝙ a pri
meuis et tenellis suis annis fuit artibus liberalib⁹ eruditus
pacifice ꝓbe legal'r catholice et honeste se habēdo ⁊ ꝯuersādo
Item ꝙ expletis primis artium rudimentis ad maiora suspi
rans facultati legali et canonice operaz nabare cepit et in vni
uersitatibus occitanis videlicet tholose catursi montispessulla
ni et valencie ac etiam guallicanis vti parisius aurelianus bi
turis andegauis et pictauis et alijs iuri. operaz acurate dedit
semper probe et legaliter pacifice et quiete catholice et virtuo-
se se habēdo et conuersando. Item ꝙ intantū profecit ꝙ suis
exigentibus vigiliarum meritis fuit ad magisterij et doctora-
tus gradus in premissis facultatibus merito sublimatus.
Item ꝙ quia virtus virtuosos actus parit. ꝙ q̄ȝ ideo hoīes
intellectu vigentes tāq̄ꝫ virtuosiores aliorū sūt dn̄i et rectores
fuit dictus preuētus et intitulat⁹ in iudicē ordinariū ciuitatis
nemausi per regiam maiestatem promotus et institutus. Itez
ꝙ dictū officiū iudicature recte rite probe et legaliter exercuit
iusticiam absq̄ȝ vlla personarum acceptatōe ministrando Itē
negat ꝙ ꝑ aliqͦd datū vel promissum dilectuȝ vel odium seu
metuitum in aliquā sinistram cognoscēdo vel induidēdo de
clinauerit ꝑtez aut aliquā incurrerit ꝯcussionē. Itē et ꝙ semꝑ
pacifice et quiete inter oēs cōciues se habuit et ꝯuersatus fuit
omibus ꝓdessendo et nemīnē ledēdo seu offēdēdo Itē negat
se dictū ⁊c. verberasse vel occidisse et ei vel cuiq̄ꝫ alteri via facti
seu al's in corꝑe nocuisse vulnera liuores vl' ꝯcussiōes ītulisse

Item quod semper catholice et virtuose vixit et se habuit eccl'am frequentando missas horas sermones et alia diuina officia pie et deuote temporibus ab ecclesia dispositis et ordinatis eccl'astica sacramenta recipiendo et al's in oibus prout quemlibet decet verum catholicum et orthodoxum se habendo. Item negat se vnquam quidquam erroris aut superstitionis fidei catholice contrarium credidisse fecisse vel egisse facientibusque credentibus seu agentibus consensisse Item quod denunciatio seu insinuatio que contra ipsum intitulatum seu preuentum insurrexit processit ab inimicis seu maliuolis. et potius tipo malicie quam zelo iusticie instigantibus prout latius dum contra testes opponetur et obicietur suo loco remonstrabitur. Item quod ex hijs apparet dictum intitulatum et preuentum fuisse et esse a sibi impositis innocentem exoneratum et minime culpabilem ad malam .et iniustam causam indebiteque et iniuste intitulatum et preuentum et in processu criminali inuolutum fuisse et per consequentiam in via absolutionis et relaxationis fore et esse. Item quod premissa etc. cape residuum vt supra in practicis. ll'. regiarum. Aduertandum quod in istis et superioribus articulorum formis iura non deduci vel deduco ex eo quod iura adaptanda sunt secundum facta quia ex facto ius oritur. l. si ex plagis. §. inclino. ff. ad. l. acquil. Sed quilibet peritus illa faciliter iura deducere poterit adaptando sermones suos iuridicos secundum materias subiectas

Nunc vero restaret videndum qualiter se debet habere procura. fiscalis in replicando sed quia vltra quam deceret sunt triti et cauti ita vt etiam sub colore officij pro casibus ciuilibus et que ad ciuile pertinent examen subditos in causam criminalem trahant vt le. et notatur in. l. seueriter. C. de excu. tuto. et in. l. vniuersi C. vbi cau. fis. ideo eorum nolo multiplicare cautelas quia sufficit diei malicia sua Et ideo presupposito quod procurator fiscalis replicauerit et intentionem curie latius fundauerit per testium depositiones vel al's productiones. Tunc delatus seu inquisitus poterit obicere seu opponere contra testes et documenta secundum quod testium et documentorum qualitas exigit et de obiectionibus contra testes supra aliquid dictum est in practica casu nouitatis et aliquid tam de testibus quam documentis infra in materia probationum di

cetur. Presupposito igitur processu usque huc iudex antequam ad aliquam procedat sententiam considerare debet quod omnia requisita in talibus fuerint obseruata. Et primo an informationes facte contra delatum fuerint valide ad captionem. C. de bo. prescrip. l. si quis circa fi. et. l. ij. C. de exhi. reis quia sine talibus non proceditur nisi flagrante crimine processum esset ad captionem. ff. ad syll'. l. i. §. questionem facit. capitulo euidentia. de accusa. Secundo debet considerare an testis per cuius depositionem processit ad captionem vel ad questionem esset omni exceptione maior quia per depositionem vnius testis nisi sit omni exceptione maior non debet procedi ad questionem per lecta et notata in. l. i. §. questionem et in. l. maritus. ff. de questio. et infra latius in materia probationum dicetur. Tercio debet aduertere an sit plene vel semiplene probatum. Et dico semiplene puta per vnum bonum testem et per famam et si suspectus et fuerint iudicia contra eum. nam licet ex hijs non posset condempnari: tamen si crimen sit graue condempnatur ad questionem vel datur in exilium ad tempus probatur C. de questio. l. i. et. l. maritus. et debet interloqui ad questionandum et si appellet appellatio est admittenda probatur. C. quo appel. non re. l. ante finem tempus: Quarto quod si non sit locus questioni in dubio absoluitur. Sed si confitetur sine tormentis vel persistat in confessione vel probatur clare per duos testes vel per plures non reprobatos condempnatur. vt iuxta est. Probatur. ff. de penis. l. absentem. et si probetur licet negat potest ad mortem condempnari si clare probatur vt. C. de pe. l. qui sententiam. et de questio. l. si de curio. Quinto quod vbi agitur ex officio pena est arbitraria et pena corporalis potest conuerti in pecuniariam vel aliam mitiorem corporalem quam lege caueatur per glo. in. l. qui falsa vel varia. ff. de testi. in capitulo inquisitionis. de accusa. nisi sit crimen horribile quia tunc possit superior sentenciam reformare per lecta et notata. ff. de penis. l. hodie Item vbi non est certa pena in iure statuta arbitrio iudicis imponitur sed debet seruare equitatem ne sit nimis grauis seu aspera iuxta delictum. probatur. ff. de effracto. et expil

lato.l.i.§.expilatores.de offi.delega.ca. de causis et in dicta
l.hodie Et hec procedunt vbi reus fuit captus aut comparuit
Sed si reus non fuerit captus nec comparuerit sed contuma-
citer se absentet tunc citatur personaliter compariturus titulis
contra eum formatis responsurus quod intelligo quando cri
men est tale in quo non admittitur procura: qui si non compa
reat citatur secundo cum pena. Tercio si non reperiatur voce
preconis et si sit nec sic compareat ponuntur bona delati sub
inuentario sub manu cura.a qua emanat inquisitio et iterum
voce preconia per tria edicta citatur quorum vltimum est per
emptorium sub pena annotationis bonorum iam captorum
et inuentarizatorum qui si non veniat seu compareat in termi
no peremptorio bona annotatur. Uerumtamen si veniat et se
exhibeat infra annum auditur et recuperat bona et expectatur
euentus finis litis. Si vero non compareat ponitur in banno
prout hec probantur. C.de requi.reis.l.ij.et fi.et in dicta.l.si
quis. C.de bonis proscrip.et. C.de cohar.l.preter.li.xij.et in
penam contumacie si non veniat infra annũ perdit bona sed
per hoc nõ clauditur sibi via deffensionis quia semper audit'
in suis iustificationibus quia probatio criminis ex cõiectura
contumatie est ficta per quam nullus sane mentis iudex con-
dempnat ad penam corporalez per lec.et nota.in.l.sciãt cũcti.
C.de probatis. Sed bene põt punire cõtumacẽ in annotatiõe
bonorum vt hec probãtur in preallegatis iurib' et aliqua dixi
supra circa scõm tempus. Hijs siquidem vt premissum est
visis clauditur processus ad ius seu ad audiendum sententiã
quo clauso iudex si caute ꝓcedere velit dz illũ in iurepitoꝝ con
silio reportare seu referre et narrato prius palam et publice ꝓ
cessus tenore saltem in substantia poterit suam ferre secunduz
veram et cõmunez opinionem et maxime mitiorem et huma
niorem quam sequi tutius est sñiam cuiusquidem sñie tenor
poterit esse talis. Et nos senescall' ꝑdict' senteñ. absoluto
ria visis et diligenter in peritoꝝ nr̃e presidalis curie consilio
tocius pñtis processus meritis apensate diligenter et acurate
examinatis. Quia per processum deffensionalem dicti rei

preuenti denũtiati et intitulati eliditur intentio procu. nostre curie ideo ex hijs et alijs ex processu resultantibus per hāc nostram diffinitiuam sniam quā pro tribunali more maiorꝝ nostrorum sedeñ. in hijs ferimus scriptis dicim⁹ pronunciamus et declaramus dictum reum denũciatum et ꝑuentuz nō fuisse vel esse criminū sibi impositorū culpabilē. Quinymo a dictis criminibus sibi impositis fore et esse absoluendū ac ab impetitione procuratoris predicti absoluendum dicto ꝙ procura: regio ꝑpetuū silentium imponendū et quem eadez nostra sententia absoluimus et ab impetitōe dicti ꝓcuratoris relaxam⁹ ꝑpetuum silentiū eidez procuratori imponendo expensas hinc inde factas ex causa compensando. Et ex ista absolutoria pōt elici forma cōdempnationis. Aduertandum est tamen ꝙ si causa per dolosam denunciationem venerit poterit iudex in sua sentencia saluare actionem iniurie dampnoꝛuz interesse et expeñ. denunciato contra denunciantes et aditietur snīe in fine talis clausula dicto denūciato et preuento contra denunciātes actionem super dampnis iniuria interesse et expeñ. dum et quando contra illos experiri voluerit reseruantes. Et huius ratio est quia iudex super hijs fuerat in exordio articulorum deffensionalium de iusticia ministranda requisitus qꝛ multa sunt que sunt in arbitrio iudicis. vbi vero denūciat⁹ vel ꝑuēt⁹ non releuaretur per deffensiones sȝ illis nō obstantibus remaneret intētio fisci seu ꝓcuratoris regij fundata tūc ferēda esset snīa et cōdempnari deberet reus seruata iuriū theorica ꝑdicta qui si condempnet̃ poterit snīa exequi cum distinctione tamē infrascripta videlicet ꝙ vbi sē pena corporalis et reus non ē cō uictus et confessus auditur appellans per. l. i. C. quorum ap. non reci. Sed si non appellet poterit mandari executioni vel ēt si appellet dumtamen fuerit conuictus et confessus vt in dicta l. i. Si vero non sit conuictus nec confessus auditur appellās et differenda est executio donec sententia per superiorem confirmetur vel infirmetur prout notatur in dicta. l. prima et in. l. reus. et. l. nediu. C. de penis. et in capitulo querenti. de offi. delega. Post hec igitur dicendum est de actionib⁹ ciuilib⁹

Et primo de generalibus inde vero de particularib⁹ dicam⁹
sed premittenda sunt aliqua considerabilia in hac materia li-
belloꝝ. Primū ꝙ nr̄is in tēporib⁹ principalr̄ atēdere debem⁹
breuicalle lites et causas ad finē et finalē effectū deducere. nā
immortalitas et lōga seu exosa causaꝝ ꝓlatio iusticiā offen-
dit eo ꝙ ius suū postulāti reddi differt. Et ideo cū antiquit⁹
scd̄m primanā iuriū introductionē fuisset formule actionū ꝓ
veritate victorie causarū introducte et q̄ a syllaba ceciderat ca
debat a toto vt in rubro et nigro. C. de for. et impe. ac subla:
quodcꝫ tā illis ꝙ nūc tēporib⁹ tāta esset et sic formulaꝝ actio
nū ꝯculcatio: ꝙ in eis caute expediendū est hoīs vix sufficiebat
etas quinymo cautele supabant etatē et ad id deueniebat ꝙ
multi iustas īprosecutas et indeffensas reliquebāt merito cau
sas ideo fuit introductū et etatib⁹ ac maliciis hominū ꝯsultū
ꝙ dicte formule ꝓponendaꝝ actionū de medio tollerent̄ ꝓut
in dictis rubro et nigro. Nec mirādū est quia hoc rei publice
expedit vidꝫ ꝙ scd̄ꝫ mores hominū statuta mutent̄ vt in. c. nō
debet de consan. et affi. Et ideo hodie nihil aliud expectamus
in forma libelloꝝ nisi ꝙ per causaꝫ editā reus possit certiorari
quia pro nulla alia causa fit editio actionis nisi vt reus possit
plene deliberare cedere an cōtēdere deberit vt. ff. de edēdo. l. i.
Vn̄ si aliter sit certiorat⁹ qualitercūcꝫ satisfactū est edicto vel
volūtati iuriū. Et ideo dicim⁹ ꝙ semꝑ ita faciēda ē editio iu-
ris sui ab actore ꝙ ex editōe facta possit re⁹ deliberare ⁊c̄. Et il
lud q̄litercūcꝫ fiat siue ꝑ edictionem soli⁹ actiōis siue solius
cause vel alio modo nō curam⁹. Et nō reffert quid q̄liter vel a
quo fiat dūmodo fiat ar. ff. de verbo. obli. l. cū seruus. et. C. si
manci. ita ve. ne prosti. et etiā. l. fi. si man. ita fue. alie. vt ma.
l. fi. ff. de peti. heredi. l. Item veniunt. §. quid ergo. Notan
dum est etiam ꝙ nos habemus actiones generales et vniuer
sales ac etiā particulares vniuersales vti petitionē hereditat]
generales vti actionē tutele. ꝑticulares vti actionē locati vēdi
ti et similes de q̄b⁹ infra subdicet̄. Simil'r aduertēdū est ꝙ
regularit̄ res q̄ petit̄ ⁊ ius qđ petit̄ designari dꝫ in libello ꝑ ea
q̄ legunt̄ et notant̄ extra inti. de libel. obla. et in. l. si in rē. ff. de

rei vēdi. et pariter. ff. de censi. l. forma. C. de bo. pscrip. l. si qs in auct. de litig. §. ad explanandū. C. de epi. et cleri. auctē. generalr. Fallit tamē in vniuersalibus et generalib9 iudicijs in qbus nō oportet singulariter designari. sed sufficit generaliter comprehendi videlicet post narrata cōcludere peto hereditatis petitione hereditatem ticij totā vel saltem quotam portionē si possibile sit illam quotam designari. Sed si sit impossibile propter dubium euentum designari quotam sufficit petere in genere vt. ff. si pars here. peta. l. i. §. fi. et. l. antiqui. et q nō sit necesse exprimi probatur quia et sic videmus in sententia que fertur super petitione hereditatis vt hec omnia comprobantur ff. de peti. heredi. l. iiij. et. l. si quo tempore et. C. de peti. here. l. i. Dixi secūdo q habemus actionē generalē sicuti tutele Et iterum sufficit generaliter exprimi res q petunt scz rationē reddi et reliqua prestari prout hec probantur. C. arbitrium tutele. l. tutor. et. l. curator. et l. fi. ff. de tute. et rationib9 distrahē. l. i. §. officio. et de hijs ponentur forme infra post libellos particulares. Et licet ordinate hic caderent congruū tamen fuit propter practicam legum regiarū que post dictos libellos et pro exercitio dictarum actionū subiungūtur post ponere. Superest vt de particularibus aliqua exemplo tenus subnotemus. Et primo de publiciana que inter vendicatorias generalior ē que in tentatur ab eo qui non est verus domin9 sed putante se dnm ex aliqua causa. ff. de publiciana. l. i. Et ideo quia ille talis vendicans est in perplexo et dubio quia licet sciat se nō esse verum et indubitatum dominū et sic sibi non competere directam rei vendicationem que vero domino dat. ff. de rei vendi. l. officium. Econtra vero non arbitratur oīno se non esse dnm sed cogitat se dnm effectum per vsucapionem vel prescriptiōē ideo necessarium fuit adinuenire vnum modum per quē illa talis dubia vendicatio pponeret que fuit actio publiciana in qua altero de duob9 mōis pōt cōcipi libell9. primo sic psatce

Corā vobis rc. magnifico et potenti viro dño senescallo bellicij et nemausi seu vestro locuntenē dicit ponit asserit et quatinus opus erit citra onus cuiuslibet superflue et non neces-

sarie probationis iustificare intendit ticius seu eius ꝓcurator
pro eo aduersus seu contra semproniuz seu aliam quamcūqꝫ
partem aduersam. Etiam per modum sūmarie petitionis ad
victoriam cause obtinēdam sufficienti ꝙ ipse ticius bona fide
ac titulo pure perfecte simplicis et ineuocabilis venditionis
emit a gayo forte non dño quem tamen dominū tunc esse cre
debat quēdam equum pili nigri habentem pedem dextrum
aperte anteriori album et vnum oculum variū. vel vnū pratū
situm in territorio nem̄. loco dicto in prata maiori confroñ.
ab vna parte scilicet ab oriente cum ripparia vistri. Et ab alia
parte videlicet ab occidente cum prato leprosorum dicte, ville
precio etc̄. per ipsum actorem realiter soluto. Aut saltem per
ipsum reum pro recepto habito. q̊d quidē pratū tenuit et pos-
sedit pacifice a decē annis inter pñtes vel. xx. inter absentes.
scd̊m casus accidētiā. vl' si de equo ꝯcludas quattuor ānis pa
lā et publice et quodquidē pratū vel quēquidē equū dict' sem
proni' re' de pñti detinet et occupat illudqꝫ seu illū reddere et
restituere ꝯtradixit licet facultatē restituendi habuerit atqꝫ hēat
atqꝫ de reddendo et restituēdo fuerit cepissime ꝑ dictū ticiū req
situs. Quare ex hijs petit ꝑ vos p̄fatum dominū declarari
dictum pratum vel equū iure dñij vel quasi eidem actori per-
tinuisse et pertinere. dictumqꝫ reū ad reddendum et restituēdū
eidem actori dictum pratum vel equuz vnacum fructibus de
iure debitis ac etiaz omnibus expensis factis et fiendis eadē
vr̄a sñia condempnari cōdempnatumqꝫ cogi et compelli vijs
iuris et remedijs oportunis et al's petit in omnibus iuxta pre-
narrata ius et iusticiam sibi fieri et administrari vestruz quod
quale ac ꝙtum decet officium humiliter etiam, loco actionis
si opus fuerit implorando Aduertendum tamen ꝙ anteꝙ̄
actor suum det libellum considerare debet an sibi competant
omīa necessaria ad intentandum publicianaz primo ꝙ emerit
bona fide. l. eum qui. §. pretor ait. et fi. ff. de publiciana. Scd̊o
ꝙ sit talis res que per emptorē possit prescribi. l. siue autem. §
hec actio. eodē titu. Tercio ꝙ ex titulo de iure ꝑmisso acq̇sierit
l. quicūqꝫ in prin. eo. ti. Quarto ꝙ res potuerit alienari. l. cum

sponsus. § si res. eo. ti. Quinto ꝙ res fuerit tradita. l. prima c. t., quia nisi ipsi actori premissa cōpeterent temere ageret vt colligitur in dictis iuribus et in. c. abbate. de re. iudi. li. vi. vel sic articulate potest libellari. Coram vobis vt supra in prosaico vsqꝫ ad verbum sufficienter sequētia. Protestat̄ tñ in primis ꝙ per aliqua que dicat faciat ꝑponat vel confiteatur dici fieri ꝑponi vel confiteri faciat. Non intēdit parti aduerse iniuriari Sed nec quicꝙ̄ de ipsius partis aduerse intentiōe confiteri et minus iuri ipsius actoris in aliquo ꝑiudicari vl' derogari Et si secus cōtingeret quod non credit id totum ex nunc prout ex tunc et econtra cassat reuocat et anullat procꝫ non dictis factis propositis vel confessatis vult haberi et intendit. In primis igitur dicit et ponit ꝙ anno dñi millesimo. CCCC. lxxviij. et in mense iulij idem dicendo de alio tempore de quo apparuerit gayus habebat tenebat et possidebat tanꝙ̄ suum et pro suo quoddam pratum vel quemdaꝫ equuꝫ etc̄. designa. vt supra. Item ꝙ tunc temporis publice apud omnes de eo notitiam habētes reputabatur verus dominus dicti prati vel dicti equi. Item ꝙ si constet vel appareat dictum gayum tūc temporis nō fuisse dominum, negat ipse actor se de illo nō domino fuisse certifficatuꝫ Item dicit et ponit ꝙ dicto anno etc̄. mense et die. xxij. eiusdem mensis fuit tractatum de emptione et venditione dicti prati vel dicti equi inter dictum gayum vēdentem ex vna. et dictum actorem ementem ex altera. Item ꝙ post tractatus inuicem habitos processum fuit ad contractum sic et taliter ꝙ dictus gayus gratis et sponte tituloqꝫ pure perfecte simplicis et irreuocabilis venditionis vendidit eideꝫ actori stipulañ. et ementi dictum pratum vel equum tali precio. etc̄. inter eos conuento. Item ꝙ dictus actor eidem gayo dictum precium prati vel equi etc̄. inter eos conuentum realiter soluit vel si nō fuerit realis solutio articulabitur ꝙ dictus gayus de dicto precio inter eos conuento fidem habuit vel se pro bene satisfacto et contento tenuit eumdemqꝫ actorem emptorem quictauit quictumqꝫ haberi et teneri voluit omne ius possessionem et actionem a se abdicando et in dictuꝫ emptorē

transferendo Item q̄ medio vēditionis predicte dictus actor
et emptor realem corporalē et actualem posessionem dicti pra
ti vel dicti equi ex tunc adeptus fuit illamq̄ ex post palam et
publice tenuit et possedit Item q̄ ex hijs apparet ipsū actorē
et emptorem predictū pratū tenuisse et possedisse spacio decē
annorum inter p̄ntes vel dictū equum per quattuor annos et
sic de iure prescripsisse vel vsucepisse Itē q̄ ex hijs non licuit
dicto sempronio reo de facto ī dicto prato se inudere vl' equū
vel pratū detinere seu occupare prout de facto detinet et occu
pat ipsumq̄ pratum vel equum reddere et restituere cōtradixit
et contradicit recusauit et recusat ī ipsius actoris preiudicium
facultatem restituendi hinc et habeat deq̄ reddendo et restitu-
endo fuerit cepissime requisitus Item q̄ pariter ex hijs cōstat
et apparet ipsū reum fuisse et esse illegitimū dicti prati vel dic
ti equi detentorem Item q̄ premissa sunt vera notaria et ma
nifesta de eisdemq̄ fuit et est vox et fama publica in prememo
ratis locis et circūvicinis inter om̄s de premissis noticiā habē
tes Quare ex hijs petit dictus actor seu eius procurator per
vos prefatum dn̄m etc̄ cape supra in prosaico li. Potes subiū
gere post conclusionem vnum articulum protestationū quē
practici apponere solent vidz Dans premissa saluo iure addē
di diminuendi corrigendi emēdandi et in melius reformādi
Postremo vero ponitur interrogatoriū per quod petitur ante
om̄ia interrogari reus si teneat et si possideat. et si in totum vl'
pro parte et si pro p̄te pro qua. Et nota quia si reus respondet
libello nondum responso interrogatorio nulliter p̄testat̄ glo.
in. l. qui petitorio. ff. de rei ven. Et aduerte quia dum libellus
datur et lis super eo contestatur lite contestata actor seu eius p̄
curator reproducat assertiones contentas in libello p̄positiōi
bus et articulis et potest petere si vult singulariter singulis per
eū responderi vel si velit illico intrare p̄batiōes et petere ad p̄
bandū admitti. sed hec relinquūtur p̄icie p̄cū. qui scd̄m con-
tingentiā causaꝝ viam quam maluerint sequātur. Scien
dum tamen est q̄ dum super libello prosaico lis contestatur
oportet exinde ponere et articulare in quo seruatur alia forma

principiendi et finiendi positiones et articulos vt sequitur. vt vobis magniffico et potenti viro etc. vel sic. Adeo ꝙ vobis magni. ꝛc. vel sic. Ad fines ꝛ effect⁹ ꝙ vob] clarissimo magnifico et potenti viro dño senescalo bellicẽ. et nemausi seu vestro locũteñ. et vestre venerabili p̄sidali curie cõstet et legitime appareat de assertis in libello coraȝ vobis pro parte ticij ꝯtra sempronium tradito deq; de bonis iur̃ et iusticia rectaq; intẽtiõe seu deffensione dicti rei et vt per vos vestrãq; diffinitiuaȝ sententiam conclusiones ipsius libelli aut alie quecunq; iuridice eidem actori adiudicentur et al's ius et iusticia eideȝ actori fiat et administretur. ad hos siquidem fines et alios quoscunq; sibi meliores et vtiles parti vero ree preiudiciales dicit ponit asserit et quathinus opus erit citra onus cuiuslibet superflue et non necessarie probatiõis iustificare intendit dict⁹ actor seu eius procurator ꝓ eo sequentia. Protestatur tamen cape vt supra in libello articulato. In primis igitur dicit et ponit etc. cape vt in libello articulato.

Conclusio.

Concludit igitur dictus actor seu eius procurator vt in presenti intendit petens quathinus premissa in facto consistunt et probatione egent se ad probandum admitti quathinus vero in iure ius et iusticiam sibi fieri et administrari vestrũ benignum quod quale ac ꝗtum decet officiuȝ humiliter etiã loco actionis si opus fuerit implorando. Que dat saluo iure lati⁹ ponẽdi et articulãdi emẽdãdi corrigẽdi et in meli⁹ reformãdi

Premisse formule multas hñt clausulas ꝓgnantes quas si explicari ex dictis dictorum libellantium et super omnibus clausulis appostillare vellem hoc breue opusculuȝ nimis dillatarem sed et ideo relinquo cogitandum speculatiuis viris. Notandum tamen est ꝙ multi libellantes solent accumulare in eodem libello directã rei vendicationem et etiam publicianam hoc modo. Peto talem rem iure dñij vel quasi mihi pertinentem. Naȝ per hoc quod dicunt iure dñij proponunt directam rei vendicationem in hoc vero ꝙ dicunt vel quasi propo

nunt publicianam. Et licet dicta forma libellandi esset impu-
gnabilis propter alternationem que de iure reprobatur. ff. de
tribu. l. quod in heredem. §. eligere. et. ff. de regu. iur. l. nemo.
§. quotiens cum multis similibus. De cōmuni tamen vsu et
cautela iudiciorum apud nos indistincte recipitur talis libel
lus per ea que leguntur et notantur in. l. vbi autem. §. qui il-
lud. ff. de verbo obli. et in. c. abbate. de re. iudi. in. vi. Et dum
est copulatiue habet tenet et possidet et facultatem rc̄. quia nō
sufficeret habere facultatem restituendi nisi etiam possideret
vt legitur et notatur in. l. secunduz. ff. de vsuca. sufficiat tamen
probare reum possedisse tempore mote litis. l. non ignorabit
C. ad exhiben. Et quia supra in libello publicianā. conclusi-
mus ad fructus: hoc satis iuri conuenit per ea que leguntur et
notantur in. l. eum qui. §. in publiciana. ff. de publiciana:
et in. l. ex diuerso. et. l. Julianus. §. primo et secūdo. et. l. fi. ff.
de rei vendi. Et per ea que supra dicta sunt de publiciana
satis apparet forma libellandi in directa rei vēdicatiōe scilicet
obmittēdo verba q̄ dominuz esse credebat. Et illa iure dn̄ij
vel quasi et in ceteris planum est quia libellus in rei vendi-
catione directa nihil habet subtilitatis eo q̄ in iure et practica
est tota eius forma per lecta et notata in. l. in rem. ff. de rei vē.
et in. l. vnica. C. de alie. mutan. iudi. causa fac.

Notandum tamen circa petitionem fructuum quia si deten
tor fuerit male fidei possessor tenetur restituere omnes fru-
ctus a tempore occupationis ante litem et post litem percep-
tos siue fuerint naturales siue industriales si stent per rei ven
dicationem vel publicianam. ff. de rei vendi. l. fructus. Si ve-
ro sunt ɔsumpti cōditione ex lege per. l. mala fide. C. de ɔdi.
ex lege Sed bone fidei possessor fruct⁹ ꝑceptos et ɔsūptos an̄
litem cōtestatē siue naturales siue industriales facit suos insti.
de rerum diui. §. si quis a nō dn̄o. C. de rei ven. certū. ff. e. l. ex
diuerso. §. i. et. l. fructus. Si vero non sint consumpti sed stent
tūc restituūtur vt notatur in dictis iuribus. In perceptis vero
post litem contestatem non est distinguendum quia siue sint

naturales siue indistruales restituit nec facit suos vt colligi-
tur et notatis in dictis iuribus vnum tamen est ꝙ si fecit sũp-
tus vel luit ypothecas compensantur fructus per.le.et notata
in.l.sumptus et in.l.emptor:ff.de rei vendi.

De recisoria.

In ceteris libellorum subscriptorum formis nil exordie-
mur sed solummodo substantialia verba requisita apponi p⁹
illa. ꝙ ipse etc̃.persequimur prout in proxima sequitur scilicet
in recisoria in qua actione veteres fecerunt vim an in eodem li
bello possint proponi iudicium rescindens et recisorium. Nã
aliquibus videbatur ꝙ quia vnum est preparatorium alteri⁹
non poterant simul in temptari quia recisoriũ presupponit re
scindens. Nam siue rescindenti actio extincta nõ reminisceret
per ea que leguntur et notantur in.l.fi. C. ex quibus causis
maiores et in.l.in actionibus. §.sed cũ recisa.ff.de ac.et obli.
Veruntamen quia boni et equi iudices totum eorum deside-
rium et iusticie zelum defigere debent in abreuiandis et deci-
dendis litibus.l.properandum.C.de iudicijs.c.finem de do
lo et in alijs pluribus iuris partibus hodie apud nos inole-
uit practica quam arbitror sanctam et iustam per lec.et notata
in.l.si qua.ff.ex qui.cau.maio.et in.l.ij.ff.como:ff.familie hẽr
l.heredes.§.de pluribus melius.in.l.ait pretor.§.si minor.ff
de iu.iurando.per quam vtrumqꝫ iudicium simul intemptat̃
et maxime in vim illarum generalium clausularũ in libellis
apponi solitarum videlicet vestrum benignum officium ⁊c̃.et
alias petit ius et iusticiam etc̃.quequidẽ clausule sunt magni
effectus per ea que volunt docto.in.c.fi.de offi.iudi.et in.le.
edita. C.de edendo. Et quãquam recisoria competat et cui⁹
res in absentia probabili et necessaria est vsucapta vel prescri
pta cui per beneficium restitutionis subuenit pretor.vt in.l.i.
C.de in inte.resti.mili.⁊ eo.qui reipublice causa abfuerũt.ff.
de excepti.l.exceptiones.§.vltimo.ex quibus ex cau.maio.l.
vlt.ego ꝙtum in eo proposito seruit extendo illam ad omnez
casum in quo caderet in integrum restitutio. Et sic competet

deceptio vltra dimidiam iusti precij per.l.rem maioris. C.de rescin.ven.et in omni contractu in quo cadit recisio vt quia p dolum et fraudez vel per vim et metũ quis vendidit donauit pmutauit aut al's.quolibet mõ alienauit. Et iõ post narrata p que debuit vel debet contract⁹ vel prescriptio seu vsucapio rescindi concludetur ex causis narratis ad recisionem ac etiam restitutionem quid videtur tollerabille per ea que leguntur et notantur.ff.de rei ven.si autem.§.primo.ff.de peculio quesitum et.ff.de pigno.acci.l.si rem.§.pe. Et exempli gratia in ca potest sic formari libellus. Coram vobis rc. Cape vt supra generalia. et sequitur q dictus reus.xv.menses labuntur vel circa induxit dictum actorem per dolum fraudem et deceptionẽ ad vendendũ quoddã ipsius actores pratũ valoris centũ librarum turoñ.pro.xl.libris turoñ.sicipsum vltra dimidiam iusti precij decipiendo. Et quia de iure tales venditiones dñt rescindi quibus dolus dat causam cõtractui petit dictus actor per vos et vestram diffinitiuam santenciam dictam venditionem nullam et inefficacem pronunciari et declarari aut saltez anullari ac eadem vestra sententia dictum reum ad reddendũ et restituendum eidem actori dictum pratum vnacuz fructib⁹ ac expensis factis passis et sustentis faciendis patiẽdis et substinendis per ipsum actorem de quibus per expressum protestatur condemnari etc̃. vt supra in alio.

Dixi notanẽ per dolum quia vbi dolus non dedisset causã ꝯtractui sꝫ re ipsa interuenisset tunc contractus nõ fuisset ipso iure nullus ß anullãdus p ea que leguntur et notãtur in.l. eleganter.ff.de dolo.et in.l.in cãe.ff.de mino.quo tũc esset in electiõe rei emptoris aut reddere rẽ vel supplere iustũ preciũ.l.ij. C.de rescin.vendi.et vbi nõ interuenisset deceptio vltra dimidiã nec dolus dedissꝫ causã ꝯtractui. Sꝫ tñ in modicitate p̃cij insurgeret aliqua l'dolus qui tamen non dedisset causam contractui tunc cessaret actio recisoria quia licitum est contrahentibus se decipere re ipsa vsqꝫ ad mediam vt in dicta.l.in cause §.pe.et.ff.loca.l.Item si precio.§.vltimo. Dixi etiam anullari propter deceptionem vltra dimidiam interuenientem re

ipsa et non ex dolo ꝑposito quia tūc non ꝑnunciatur ꝯtract⁹
retro nullus sed anullatur ex vi actionis ꝑposite vt in dictis
iuribus et maxime per implorationem officij iudicis. C. qui-
bus ex causis. maio. l. in cōtractib⁹ cū similib⁹. Ad idē pōt
accedere libellus in actione que datur metum passo in q̄ etiā
ꝯcurrūt rescindēs et rescisoriū in qua actor post exordiū libelli
exponit ꝙ reus detinet et occupat talē rem quā actor vēdidit
per metum et quia venditio per vim et metum extorta de iure
non tenet petit pronūciari et declarari venditionē nō tenuisse
vel tenere debere et illa non obstañ. cōdēpnari reū ad reddēdū
ar. eoꝝ que habentur in. l. metū. ff. qd metus causa et insti. de
actio. §. sequēs. Aduertendū tñ est ꝙ hᵉ actio cōpetit metū
passo non solum contra metum inferentē sed etiā cōtra possi-
dentem rem metu venditam vel alienatam. Veruntamen di-
uerso calle procedunt libelli quia terci⁹ non succedens in vicio
liberatur restituendo rem sed non metum inferens. Item non
tenetur possidens sine vitio ad restitutionem fructuū sed vim
inferens sic. Item liberatur possessor qui possedit interitu rei
contingente sine dolo vel culpa sua non autem metuꝫ inferēs
prout hec probantur. C. de hijs que vi. me. ve. cā. fi. l. si vi. vel
metu. et. ff. quod metus cau. l. sed et ptus. et. ff. de hijs que in
frau. credi. l. ait. §. per hanc. et. C. de agricul. et censit. l. quem
admodum. et. ff. de rei. ven. l. si nauis. §. vltimo. et. ff. quod
metus causa. l. si cum. §. aliquando et. §. sed et si quis per vim
et. §. fi. Et nota ꝙ si ille tercius possessor vendiderit et pre-
cium receperit et deinde res sua esse desierit nihilominus tenet̄
quia non debet locupletari aliena iactura vt in dicto. §. aliqñ
et. §. pedius. Et similiter libellari potest in vi. et impressione.
et generaliter in omnibus edilicijs actionibus vti redibitoria
et ꝙti minoꝝ de quib⁹ aliquid subdicet̄. Possent tñ dicte ac-
tiones vis et metus penaliter intentari vt in dicto. §. aliqñ. et
in. l. extat eo. ti. Et quod dictum est de recisione contractus
venditionis rōe minoritatis precij. Idem potest dici ratione
etatis vt in minore lezo. C. de inter esti. mino. l. vltima. C. q̄
aduer. quos. l. i. Item ratione solennitatis obmisse vt in pre-

dijs eccl'ie auct. hoc ius. C. de sacro sanc. eccle. vel in predijs seu rebus minor. C. de admini. tutor. l. lex que tutores. Itē in predijs rei publice. l. si quos. C. de rescin. ven. et in. l. si tempora. C. de fide instru. et iur. haste. fisca. li. x. Item ratione pacti non seruati. C. de pac. inter. emp. quasi per totum maxīe quando non obseruatio resoluit contractum: Item in pactis cōmissorijs vel adiectionis in diem que omnia curiosis lectoribus et practicis relinquimus quia omnia in paucis exprimere non valemus.

De sermana et quasi sermana.

In hijs actionibus proponuntur reivendicatiōis vtiles. ꝯtra tercios possidentes res tacite vel expresse ypothecatas tacite vt in sermana insti. de actionibus. §. Item sermana. et in §. sequenti. que actiones sunt euocarie rei ypothecate ad fines habendi et tenendi per creditorem. Veruntamen quia eorum forma non est apud nos in vsu quia creditores de alijs remedijs sibi prospiciūt et prouidēt ideo earū libellos omitto practicam vero adduco. Pone ticium esse debitorē seij et obligatum viribus alicuius curie ꝑut semper in omni obligatiōe fit creditor cōqueritur iudici curie ad cuius vires est facta obligatio et iudex concedit litteras creditori ad compellendū debitorem per bonorum suorum captionem ad soluendū creditori Et tūc habitis litteris deliberat creditor penes se si debitor sit soluendo in bonis penes se existēt[9] et nōdū alienatis aut non Et iterum an alienata essent de special'r vel de gn̄al'r ypothecatis. Nam si debitor sit soluendo in bonis nondum alienatis fatuus esset creditor persequi tercios possessores vbi a principali potest consequi debitum ar. lec. et notata in auct. p̄nte. C. de pig. etiam si alienata essent de specialiter ypothecatis quia sufficit sibi ꝙ ex generali ypotheca penes debitorē remanente debitum assequatur per lecta et notata in. l. ꝙuis C. de pigno. Debitorem vero non soluendo existente tunc creditor facit fieri diligentiam per executorem litterarum de reperiendis bonis debitoris iuxta ordinem. le. a diuo pio. §.

in venditione. ff. de re. iudi. scz primo de mobilibus et se mo-
nentib9. Scdo de immobilib9 et tercio de nominibus debitoꝝ
Et facta diligenti pquisitõe et nullis reptis vel reptis sz nõ ad
sufficientiã de quo executor debet facere expressam mensionẽ
in suis explectis tunc recurritur ad tercios pignoꝝ possessores
et fit executio in bonis ypothecatis licet alienatis Et tunc aut
ille tercius consentit executioni aut dissentit. Et si consenciat
res est sine dubio quia creditor facit subastari vendi et libera-
ri seruata solennitate locorum vbi res que distrabuntur sunt
site per ea que legun. et notantur in. l. si tempora. C. de fide. in
stru. et iure. baste. fisca. libro decimo. et in dicto. §. in venditio
ne et in auct. hoc ius porrectuz. C. de sacro. sanc. eccle. Si vero
ille tercius possessor se opponat assignatur sibi dies coram iu
dice concedente ad dicendum causas sue opositionis et credi-
tor fundat iudicium per instrumentũ ypothecarium ad vires
curie iudicis passatum. et ille tercius auditur volens probare
bona in quibus facta est executio esse sua propria et creditori
minime obligata qui si pbauerit liberatur. Si vero non pbet
pficiatur executio opositione nõ obstante et sic creditor faciliter
assequitur suum debitum absqz eo qꝫ per opositiões actionuz
longiorem faciat processuz Sunt tñ alique curie apud nos
que volũt qꝫ anteqꝫ exactionibus ypothecarĳ vel personalib9
quis cõpellatur sũmetur et requirat debitor de soluendo et in
eius deffectu fiat executio que practica notatur in. l. debitores
C. de pigno. et est vtilis propter expensas que debẽtur ex mo
ra vt ibi volunt docto. et in. l. ij. C. de obse. a lib. pa. prestan.
Sed ego distinguerem siue ypothecarĳs de quibus in dicta
l. debitores siue personalibus de quibus in. §. in personalib9
al's est vera. in. §. sic itaqꝫ insti. de actio. scilicet quia aut fuit
dies apposita aut non. primo casu pro summato et requisito
habetur quia dies interpellans pro homine inducit moram
et facit cõmitti. penam. l. magnam. C. de contrahen. et cõmit.
stipu. l. traiecticie. §. de illo. ff. de ac. et obli. cum vbiqꝫ notatis
Nã tũc pt debitor exequi sine noua sũmatõe lapso die et teneť
ad expeñ. scdm docto. in dictis iuribus et in. l. si reus paratus

ff. de procura. Secundo vero casu scz qñ non est dies pfinita. Tūc vtilis propter expensas est cautela et practica q debitor interpelletur seu summetur z ita intelligo. l. predictā debitores Sed non est necessaria tali necessitate q illa obmissa esset nulla executio et hoc clare appert dictus. §. seu vel. in personam.

De vtili in rē que datur superfitiario.

Q reus detinet et occupat talem domum quam actor conduxit ad longum tempus vel cuius fructus emit quem petit sibi restitui zc. Iste libellus sumitur ex. l. i. §. i. et. ij. et. iij. ff de superficiebus sed apud nos non succurritur ex pdictis per actionem sed per interdictum vti possidetis iuxta consiliū dicte. l. i. §. i. et sequenti cuius practica habetur infra in fine libellorū vbi de legibus regijs adducimus practicam.

De redibitoria.

Q dictus reus vendidit mihi quēdam equum viciosum et morbosū vicijs et morbis latentibus et quem omni vicio carere ipsum cōmendando dicebat quem emi precio decem librarum al'. non empturus si vicia sciuissez. Quare peto q omnia hincinde data cū accessionibus vltro citroqz reddantur et restituantur probatur. ff. de redibitoria. l. prima. et in pluribus alijs legibus dicti tituli Et nota q hec actio potest esse penalis si reus restituere differat et posset actor cumulare ciuilem et penalem ff. de edili edicto. l. redibitoria. et vna sententia terminabuntur sicut supra diximus in recindente et recisoria. Et idem possumus dicere in omnibus actionibus penalibus. et competit etiam ex pmutatione dicta. l. prima. Sed pro rebus donatis non competit. l. ad res co. ti. cōpetit tñ vtilis redibitoria pro libro falso pro carne leprosa pro agro palfugioso et generali pro omni vicio latenti inherente rei ante venditionez vel permutationem dumtñ emens vel permutans ignorauerit. p ut hec omnia probantur ex dicta. l. prima et. C. de edilic actio l. si predium. Et debet hec actio infra sex menses intentari. l.

sciendum tamen. §.fi.ff.de edil.edic.

De quanto minori.

Quod reus vendidit mihi equū viciosum tali vel tali vicio maculatum quem credebam non esse vitiosū precio decem librarum quem si sciuissem fuisse vitiosum non dedissem vltra sex. Quare peto condempnari dictum reum ad dandū et soluēdū mihi quattuor.quia tanto minori empturus eram. Probatur. ff. de excep.rei iudi.si is qui.§.primo.et.l.quod si nolit. §.si q̄s egerit. Et dz hec actio intentari infra ānū.l.sciendū tn̄ preallc.

Ex empto.

Quod reus vendidit ipsi actori digestum vetus in magno volumine cartis vitellinis et litera bononica descriptū cuius glose procedunt per capita literas et virgulas et est illuminatum de auro et azuro.precio.xx.scutorum auri per ipsum actorē eidē reo realiter solutorum quodquidem digestum tradere contradixit et contradicit licet facultatem tradendi et expediendi habuerit et habeat. Quare petit ipsum reum ad tradendum et expediendū condempnari etc̄. Et iste libellus procedit vbi venditor adhuc habet in posse suo rem venditam et habet facultatem illam tradendi iuxta lecta et notata in.l.prima.ff.de actionibus empti. Sed vbi actor emptor suspicatur quod venditor alibi forte maiori precio distraxerit. Tūc debet libellus alternatiue concipi .Et illa verba facultatem restituendi habet nō debent inseri. Sed sufficit simpliciter narrari venditionem et contradictionem tradendi. Et concludetur hoc modo. Quare petit dictum reum condempnari ad tradendum dictum librū aut ad prestandum interesse quod extimat dictus actor quinq̄ scutorum iudiciali tamen taxatione salua etc̄.probatur ex lec. et notat. in dicta.l.i.ff.de actio.emp.et ex.l.exempto.eodem titulo requisita ad intentandum hanc actionem et se q̄ntem vi. supra parte scd̄a ti.de emp.et ven.

Et vendito.

ꝙ actor vendidit equum talem etc. precio etc. dictūq; equū dicto reo tradidit dictus tamen reus precium dare et soluere contradixit et contradicit rem et precium simul penes se deti-nendo et occupando in ipsius actoris maximum preiudiciū Quare petit etc. condempnari dictum reum ad dandū et sol-uendum dicto actori dictum precium vnacum omnibus dāp-nis interesse et expeñ. etc. probatur. ff. de ac. empti. l. ex empto. primo respōso. et in. l. iulianus. §. ex vendito. eodem titulo et C. eodem. l. cum venditorem. et. l. fructus. Cetera vide. supra parte secunda titu. de empti. et vendi.

Locato et conducto.

Iste actiones ad instar duarum precedentium sunt intro-ducte. ff. locati. l. i. et insti. eodem in principio. Et ideo dili-gens et solers aduocatus faciliter libellos ex eis conficere po-terit. Cetera vide supra parte secunda titu. de locatione.

Pro socio.

ꝙ reus habet detinet et occupat talem librum vel talem equū qui fuerunt et sunt ad causam societatis inter nos olim vice mutua contracte communes illosq; in cōmunione repo-nere et cōmunicare tenetur quod facere distulit et differt ꝛc. Quare petit ipsum cōdempnari ad reponendū in cōione. pro batur. ff. pro socio. l. cum duobus. §. cum duo. et. l. si q̄s socie tatē. Et nota ꝙ hec actio proponitur vt cōia diuidātur fini ta societate. quia durante societate non cōpetit hec actio ad fi-nes ꝙ diuidaꝛ per. l. tamdiu. C. pro socio sed bene competit vt reponantur in cōmunione. ff. pro socio. l. si quis societatem et. l. actione. §. non nūꝗ. Et ideo pitus et cautus aduocatus

conspicere debet an duret societas vel an sit finita quia si duret D. bet concludere q illa bona coia reponant in comunione et ad coes vsus societatis Si vero societas sit finita poterit concludere q media pars illarum rerum olim comuniu reddat et restituatur tradatur seu expediatur actori tanq ad eum pertines ex vi dicte societatis olim inite et contracte inter eos prout hec probantur ex lec. et notat in dictis iuribus.

Comuni diuidundo.

q talis habet talem rem vel talem mansum coes equis partibus mecum et cum nemo inuitus in communione stare compellatur velim q scorsum ab eo partem meam possidere peto Ideo per vestram diffinitiuam sniam pdicta rem vel mansum diuidendum fore decerni et declarari et partem seorsum mihi assignari et expediri etc. ista probantur ex. §. si familie. versiculo eodem. insti. de offi. iudi. et. ff. comuni diuidundo. l. i. ij. et iij. In quo iudicio peti possunt fructus expense et dampna. p lec. et notata in. §. quedam insti. de act. ff. coi di. l. in coi diui. et. l. per hoc iudicium. §. sicut. et. l. et si no omis. §. venit Et si res diuidi non possit diuidatur comoditas per tempora vel precia. l. arbor. §. aquarum eodem ti. vel forte diriuatur. l. ij. §. in tribus eodem titulo. l. inter coheredes. §. qui familie. ff. familie herc. l. in tribus. ff. de iudic. cum ibi notatis Et est sciedu atq aduertendum q anteq hec actio tute intententur debent preuideri requisita. Primum q res que diuidi petitur sit communis. ff. coi diui. l. i. Scdm q aduersarius fateatur rem esse comunem. ff. comuni diuidun. l. tercia. als agendum esset rei vendicatioe pro parte que pre tendit. ff. de excep. l. fundi. alia plura possent aduci que possut colligi. s. pte. ij. ti. de societate

De permutatione.

q ipse actor permutauit quoddam suum digestum nouum cum codice ipsius rei ipseq actor ex parte sua satisfecit scilicet quia digestum suum tradidit. dictus vero reus codicem vice mutua permutatum eidem actori tradere recusat q q facultate

tradendi habeat. q̄re petit ipsum condempnari ad tradendū et expediendum etc. Et ista forma procedit qn̄ ex parte actorꝫ ē adimpletum pactum seu placitum permutationis Sed si non fuerit adimpletum ex parte actoris tunc opportet cōcludere alt natiue vt in venditione scilicet ad rei traditionem vel interesse quia soluēdo interesse liberabr̄ reus ar. lec. et no. in. l. ex placito et in. l. cum precibus et sequenti et in. l. emptionem. C. de re per mu. et in. l. prima. ff. eo. Cetera req̄sita vide supra p̄te. ij. de re. permu. Ex donato.

Quod reus dedit donatione inter viuos titulo q̄ pure per fecte. etc. quamdam domū sitam. etc. quamquidā domū dic tus donator ex post detinuit. tradere et expedire cōtradixit ad huc q̄ detinet. tradere q̄. et expedire contradixit licet de illa tra denda relaxanda et expedienda fuerit sepissime requisit⁹ Qua re ex hijs petit. etc. condempnari ad relaxandum dimictendū et expediendum dictam domum cum fructibus et expensis. etc Colligitur iste libellus ex theorica. l. sicut. C. de acti. et obli. cu ius theorica est generalis ad omnes contractus Nam licet om nes contractus ab initio sint voluntarij ex post facto tamē effi ciuntur necessarij Et ideo licet ab initio foret voluntarium do nanti donare ex post tamen facto est necessariū obseruari et cō petit actio donatorio contra donātē vt in. §. perficiuntur insti. de dona. et in. l. si quis argentum. §. i. C. de dona. reliqua vid̄ supra parte sc̄da titu. de dona. Tutele.

Quod reus fuit legitim⁹ seu in testamēto vel per iudicem supple secundū q̄ casus euenit datus eidem actori tutor. Qui q̄dem reus bona ipsius tunc pupilli rexit et admistrauit fruct⁹ iura et emolumenta percepit de quibus nullā rationē reddidit nec reliqua que super sunt restituit Quare. etc. petit cōdempna ri dictum reū ad reddendum plenam et debitam rationem de per eum administratis. necnon ad dandum soluendum tradē dum et restituendum eidem actori oīa et singula bona et inuē tario ꝯscripta simul cum fructibus prouentib⁹ et redditibus p̄ ipsū habitis et p̄ceptis ex bonis predictis et cū reliquorꝫ oiū integra satisfactione. necnō etiā dampnorū īteresse et expēsarꝫ

prestatione et redditione probatur prescripta forma in .l. prima §. officio. et in .l. nisi finita. ff. de tutelis et rationibus distrahendis et i .l. ij. et .l. rones. C. de admini. tuto. et vtrobique per doc. notatur. requisita ad hanc actionem. vi. supra parte. ij. titulo de tutelis.

De feudo apperto.

Quod actor infeudauerat eidem reo castrum sancti cosme et pro quo dictus reus in omnibus capitibus fidelitatis fidelem se erga dictum actorem habiturum promiserat et iurauerat hijs tamen non obstantibus dictus reus contra naturam feudi et fidelitatis formam directe veniendo pluresque felonias comictendo dictum actorem attrociter verberauit vel verbis opprobriosis pro capitibus et contumeliosis iniuriatusfuit. etc. Cape articulum infidelitatis qui occurret Quare ex hijs petit. etc. ex causis premissis pronunciari et declarari dictum reum a iure quod in dicto castro habuerat fuisse et esse priuatum aut saltem priuandum ipsumque castrum seu feudum fuisse et esse apertum dicto actori et ad dictum actorem reuolutum eademque sentencia petit dictum reum ad reddendum dimictendum seu relaxandum eidem actori dictum castrum cum pertinenciis suis. necnon omnibus dampnis interesse et expensis factis et fiendis substentis et substinendis per dictum actorem condempnari condempnatumque. etc. vt supra ista forma fidelitatis et de noua fidelitatis forma. et extra. q cum feu. amicta. xij. q. vl. c. de forma de excep. pla. graue. Cetera requisita vide supra in contractu feudali parte. ij.

De commisso emphiteosis.

Huic libellum potes formare ad instar precedentis mutata narratiua quia in ista cause commissionum sunt scilicet cessatio solucionis canonis deterioratio rei. non facta inuestitura. Recognitio denegata per emphiteotam que vel earum altera secundum quod accidit debent narrari. et quod si emphiteota alienauerit irrequisito domino agit dominus directus contra emptorem rei vendicatione de quo vide supra in ti. de loca. et conduc. parte. ij.

De petione hereditatis ab intestato.

Quod ticius decessit ab intestato sine liberis et descendentibus relicto ipso actore eius fratre vnico qui eidem ex iuris comis

dispositiõe tāq̄ꝓ proximior ī gradu ab intestato successit Quā
quidā hereditatē dictus reus detinuit ꝛ occupauit adhucq̄ꝫ de
tinet et occuppat illam q̄ꝫ eidem actori reddere et restituere recu
sauit et adhuc recusat indebite et iniuste.etc. Quare.etc.pronū
ciari et declarari dictam hereditatem eidem actori partinuisse
et partinere et eadem vestra sentencia eundem reum ad redden
dum et restituendum dimictēdū seu relaxandum eidem actori
dictam hereditatem resq̄ꝫ et bona hereditaria vnacum fructib⁹
dampnis interesse et expensis.etc.condempnari.etc.probatur
ex.l.i.secūda et tercia.ff.de peti.heredi Aduertendum tamē
est ꝙ aliquotiēs actori non competit integraliter et insolidum
hereditas Sed pro parte vt in rubrica.ff.si pars hereditatis pe
tatur Et tunc practicus aduocatus deliberare debet an illa ꝑs
sit clara et liquida aut non .Nam si est clara et liquida debet se
cundum illam partem proponere actionem .l.i.in principio et
§.i.ff.si pars hereditatis petatur Si vero non est liquida puta
quia nescitur quot partus postumoruꝫ in vtero habentur et sic
actor de certa quota deliberare non potest.tunc admictetur pe‑
ticio incerte partis ipsius hereditatis dicta.l.i.in fine et.l.anti
qui.ff.si ꝑs heredi.petat̄.et.l.cū q̇dā.ff.de acqui.heredi.

De petitione hereditatis ex testamento.

Quod ticius instituit heredem suum vniuersalē ip̄m actorē
prout de dicta institutione ꝯstat instrumento publico in notaꝫ
sumpto et recepto ꝑ magistrū petrum payani notariū nemausi
quāq̇dem īstitutionē aceptauit et acceptat ip̄e actor et quāq̇dē
hereditatem ac bona hereditaria eiusdem dictus reus detinet
et occuppat.restituereq̄ꝫ dimictere et relaxare eidem actori con‑
tradixit et contradicit indebite iniuste et sine causa Quare.etc.
petit ꝛ requirit.etc.pronunciari ꝛ declarari ex causis premissis
dictam hereditatē eidem actori ꝑtinuisse ꝛ partinere ip̄mq̄ꝫ ac
torē in possessionē realem dicte hereditatis ꝛ bonoꝝ īmictēduꝫ
fore ꝛ inmicti debere.eadēq̄ꝫ vr̄a sentencia ip̄m actorē ī posses
sionē amoto dicto reo et alio quolibet illicito detētore ꝛ occup
patore induci et ipsum inductum manuteneri et deffendi pari‑
terq̄ꝫ eadē sentēcia petit dictū reum ad reddendū et restituēdū

fructus per eum perceptos si escent Si autem pro illorum va lore decem li. turonen. iudiciali taxione salua vnacum expen. etc. Fundatur et probatur libell⁹ ex lec. et no. in. l. fi. C. de edic/ to. diui. adri. tollen. ex. l. item veniunt. §. fructus. ff. de peti. he redi. Que autem veniant in restitutione hereditatis vide in. l. item videndum. §. fi. cum. l. sequen. vsque ad finem titu. ff. de pe ti. heredi. quia longissimum esset hec omnia deducere Notã dũ tñ est quod iste libellus procedit vbi actor nunquam habuit posses sionẽ hereditatis quia si habuisset vel a pretore vel a iudice quod ho/ die sufficit. C. qui admict. ad bonorũ pos. l. vlti. et insti. de bo/ nor. pos. §. vlti. et si inde priuatus fuisset cõpeteret sibi rei ven/ dicatoria bonor. pos. et concluderet hereditatẽ cũ fructibus re/ stitui. ff. de peti. heredi. l. sed si lege. §. peticio et insti. de actõ. §. sequẽs et. ff. de peti. heredi. l. item videndũ. §. fi. et. ff. de posses soria heredi. peti. l. ij. et. ff. de peti. heredi. l. itẽ veniũt. §. fi. Quod aũt dictum est de fructib⁹ recipit distinctionem de qua per glo. et doc. in dicto. §. fructus et in. §. petitam ea. l.

Quando petitur hereditas in vim substitutionis.

Quod sempronius olim suum cõdidit testamẽtũ in quo seyum heredem instituit eidemque substituit ipsum actorem per talia verba. etc. insere iuxta dispositionem testantis Et quia dictus heres hereditatem non adiuit vel si adiuerit sine liberis decessit Et ex hijs vel alijs secundum casus accidẽciam condi/ cio substitutionis euenerit et hereditas dicti testãt ad ipsum de iure peruenerit dictus tamen reus de facto cum de iure nõ pos set dictam hereditatem occupauit et detinuit adhucque detinet et occupat illamque reddere et restituere contradixit et contradi/ cit licet pluries et debite requisitus in ipsius actoris maximum preiudicium Quare. etc. declarari dictam hereditatem pertinu isse et spectasse pertinere et spectare debere dicto actori ipsumque reum ad reddendum et restituendum dimidiam partem si insti tutus erat filius testatoris Qui secundum cõmunẽ sentẽciã de/ trahit duas quartas vt in. c. raynũci⁹ et in. c. raynaldus. de te/ sta. vel nouem vncias si institutus non erat filius quia alij non detrahunt nisi trebellianicam vnacum fructibus perceptis et qui

percipi potuerunt a tempore ipsius instituti citra necnon cum omnibus dampnis interesse et expensis cōdampnari ꝛc. Advertendum tamen est ꝙ in materia substitucionum directarum que directe transeunt ad substitutos sine ministerio hominis procedit predictus libellu s sed in obliquis seu fideicommissariis in quibus bona testatoris non transeunt ad substitutum directe sed ministerio hominis tūc alit concluditur scilicet ꝙ ille talis deteptor si sit talis ꝑ cuius manꝰ debeat fieri restitucio cogatur ad restituendum per .l. cogi.et.l.nam quod.§.primo et.l.postulante .ff.ad trebellia.cum suis concor. Si vero ille qui detinet non sit talis persona per cuius manus debeat fieri restitucio fidei commissi tunc prius agendum est contra illum qui restituere tenet vt restituat saltē verberalit per dicta iura cū in eis notatis et demū facta restitutioue agat contra possessorem seu detemptorem in tentando fideicommissariam hereditatis peticionem per.l.fi.ff.de fideicommissaria hereditatis peticione de qua supra dictum est. Et est sciendum quia in libello concluditur ad fructus ꝙ vbicumqꝫ heres vel alius rogatus dare legatum vel restituere hereditatem est in mora.tenetur ad fructns non solum quos legatarius vł fideicommissarius heres percipere potuit per.lec.et.notata in .l.apud iulianū in prin.ff.de lega.primo et.l.is qui fideicōmissum.ff.de le.iij.et secundum has practicas proceditur de iure communi verumptamen scd̄m leges regias regni francorum ī expeditione possessoriorum vtilissime introductas quarū vna vocatur querimonia nouitatis.Alia vero querela noue dissaysine et quarum vtilitates fundate sunt super theorica lege is q̄ destinauit.ff.de rei ven.raciones vero illarum super interdicti recuperande et retinende possessionis adipiscende etiā ꝙ naturalis per habentem ciuilem secundū diuersas pratticas et modos practicandi illarū in ideꝫ effectualit tendēcīū hodie apud nos in vsu et stillo tritissimarū ymo trutinatissimarum et in tātum ꝙ quia stillus ⁊ praxis illarum animos rusticorum pulsauit defferūtur omnes vie ordinarie agendi et experiendi pro hereditatibus substitucionibus et fideicommissa. et intentan

tur remedia possessoria ac si ipso iure essent adite transmisisse aut restitute hereditatis q practice dum tamē eis quis nō abutatur fuerūt summe utiliter adiuuēre in fauorē pauperū et ruralium viroꝝ qui in decem diebus assequūtur quod olim via ordinaria interdictorum in decem annis nō assequebātur. Et q̄ q̄ in tm̄ vt premisi apud nos inoleuerit dictarum legū stillus et practica ꝙ quasi ridiculum videatur aliquid de eis scribere ad instructionem tn̄ nouoꝝ aduocatoꝝ aliqua d̄ praxi illaꝝ iuxta stillum p̄ntis presidatus seu senescalie bellicen̄. et nem̄ breuit̄ subnotabo Et pro euidentia subdicēdoꝝ premitto ꝙ possessio in genere subdiuiditur. Et primo vt vult iurisconsultus in. l. iij. §. genera. ff. de acqui. pos. diuiditur in duo mēbra scilꝫ in eā que fit cum mala fide Alia fit diuisio in. c. cū nostris de conces. preben. vbi diuiditur in possessionem iuris tantū facti tm̄. et possessionem iuris et facti simul. Alij in ciuilē tantū. naturalem tantum. et ciuilē ac naturalem simul vt in glo. l. i. C. d̄ acqui. pos. Alij in vacuā et non vacuaꝫ. glo. in. l. fi. C. vnde vi Alij vero diuidunt in possessionē ppriam inpropriam et in ppriissimā Et q̄ q̄ prefate diuisiones et differēcie sint vere. sunt tamen nouis practicis difficiles. Et ideo qꝛ hoc opusculū nouis practicis edidi leg[reg[possessionem Ad clariorem intelligēciā in sex mēbra distiguere decreui vt sequēs figura edocet.

possessionū alia

naturalis vera tm̄ non vera tm̄ precaria

vt naturalis tm̄ vt precaria

ciuilis ppria tm̄ impropria tm̄ claudestina

vt ciuilis tm̄ vt claudestina

natu. et ciui. vera et ppria sil' nō vera et i ppria sil' violēta

vt naturalis et ciuilis sil' vt violenta.

Capio igitur primum mēbrum videlȝ possessionis vere tm̄. Et incipiā eius et ceterarum specierum declarationē a diffinitiōe cuiuslibet speciei Que quidem diffinitiōes pbāt ex iurib⁹ in singulis membris ipsarum allegatis. Quero igitur primo quid est possessio in genere sumpta Et est incistencia cū possidendi facta. in hijs quattuor verbis generaliter platis cōprehendūtur oēs spēs et membra pmisse figure Nā siue vere tm̄ siue ñ vere tm̄ siue pprie tm̄ siue impprie tm̄ siue vere ꝛ pprie ñ vere ꝛ ipprie siue alteri⁹ cuiuslibet spēꝝ tā i figura ꝙ ex supra enumerataꝝ possunt sub his verbis comprehēdi ex quib⁹ prefata diffinitio satis potest dici generica pro eo ꝙ diffinitio generica debet esse talium verborum cōflatu cōtexta ꝙ verba conueniant oibus spēbus sub genere cōtentis per lec. et no. in. § plebiscitum insti. de iure. natu. gen. et ciuili. Quod tamen non faceret si diffiniremus vt communiter solet diffiniri scȝ ius incistendi rei corporali non prohibitie possideri Nam primo verbū ius non conuenit violente et clandestine cum sint preter et contra ius vt in titulo. ff. quod vi aut clam Et tamen sunt species sub genere contente Secundum verbū scilicet incistēdi sat est genericum Tercio verba rei corporalis non conueniunt ciuili tm̄ cum possidens non incistit rei. l. si quis fundū cum ibi notatis in principio. ff. de acquirē. pos. Quarto autem et vltimo verba videlicet non prohibite possideri non conueniunt precario siue tempore quod licet sit premissum per hoc tamē non est vera possessio q2 reuocabilis ad nutū. ff. de precario q̄si p totuȝ Et hec pauca ꝺ diffinitiōe generica sufficiāt Et venio ad diffinitiones specificas. primo ad primum membrum videlicet possessionis vere seu naturalis tantum. diffinitur igitur sic Est naturalis incistencia rei ab alio ciuiliter possesse animo vtendi re possessa facta Et hec dico quia in possessione vera seu naturali tantum consideratur sola detentio principaliter vt vult glosa in. l. naturaliter in principio. ff. de acquirenda possessione: Et ideo dico animo vtendi quia illū animum habēt fructuari⁹ colon⁹ et inquilinus qui licet pprie non possideant per lecta et no. in. l. i. et in dicta. l. naturaliter. ff. ꝺ acq. pos. ꝛ i. §. possidere

insti. de interdic. vere tamen seu naturaliter possidēt prout pos sessio ex lata vi et significatione vocabuli comprehendit peda-neā et corporalem possessionē seu tenutam dicta. l. i. in pri. ve rūtamē est ꝙ illa talis naturalis possessio seu tenuta opaᵗ suos effectus principales fauore habētis ciuilē vti pris dñi locatoꝝ constituentis et similium Et filius seruus colonus inquilinus fructuarius et similes sunt instrumenta naturalia quibus pos sessio ciuilis exercetur in naturali per regulaꝫ qua cauetur ꝙ is possidet cuius nomen possidetur de qua in. l. quod meo in pri cipio. ff. de acquiren. possessione Et ꝙ habentibus naturalem seu tenutam competant inter dicta possessoria seu remedia dic-tarum legū. regiarum Et primo de colono probatur ex lectis ꝛ notatis in. l. i. §. deicitur. et in. l. colonus versi. igitur. ff. de vi. ꝛ vi. armata. ꝛ in. l. comidiuidūdo. §. neqꝫ. ff. comidiuidūdo Et ad contrarium de. l. non solum. §. cum hec. ff. de vsucapio nīde et i glo. dicti. §. sup verbo recipiēda. videlicet nullā possessiōeꝫ p̄iudicialem hñti vtilem. vel nullā scꝫ ciuilem vt vult glo. in eo dem. §. neqꝫ in verbo possideant Et ꝙ colonus hēat natura-lem clare tenet glo. in. l. si id quod. §. i. super verbo intelligimᵘ ff. de acquiren. pos. facit. l. quamꝙ. ff. quod vi aut claꝫ De igli no probatur ex lectis. et. nota. in. l. edem et. l. emptoꝝ. C. loca. et. l. si vt certo. §. si duobus. ff. como. cum vtrobiqꝫ notatꝰ. De v sufructuario ex lectis et notatis in. l. iij. ff. de vsufructu. l. in p̄ uinciali. §. fi. ff. de ope. no nū. l. prima et. fi. ff. vti possi. ex. §. eo que insti. de accio. De emphitheota et vassallo p̄batur ex nota tis in dicta. l. si vt certo. §. si. duobus et in. l. iij. §. econtrario. ff. de acqui. pos. et in. l. si finita. §. si d̄ vectigalibᵘ. ff. de dāp. ifec. et in. l. cuꝫ sponsus. §. in vectigalibus. ff. de publicia. et in. l. i. ꝛ quasi per totū. ff. si ager vectiga. vel emphi. pe. De precario pos sidente probatur ex notatis ex. l. in rebᵘ. §. primo. et in. l. ei ha-bet. §. eum qui. et in. l. qui precario. ff. de precario cum similibᵘ

Qd̄ autē dixi dari eis remedia possessoria īterdictoꝝ seu dic tarum legū. regiarum intelligo ad tempus colonatᵘ inq̄linatᵘ vsufructᵘ aut p̄caritatᵘ siue p̄cariatᵘ dcā. l. i rebᵘ. §. fi. cū. l. se. ff. de p̄ca Emphitheota vero aut vassallᵘ hñt p̄petuo et simi-

sit supficiarius p lec.et no.in.l.i.§.pponitur et.§.fi.ff.de sup-
ficiebus p quo faciūt lec.et no.in.l.litibus.C.de agrico.et cen
si.li.xi.et ē glo.in.l.ij.C.vbi in rem actio. Et lz hij pprie n̄ pos
sideant vere tamen possident.et ideo dantur eis interdicta pos
sessoria Sz pone aliqͥs emit a nō dn̄o quē tn̄ dn̄z esse credebat
et possedit sed prescriptio nō est completa an ei cōpetet interdic
tum. dic sic qz vere seu naturaliter possidet et quēadmodū vero
domino turbato competunt directa īterdicta ita etiā quasi do-
mino competunt vtilia quorū idem est effectus saltē tuēde pos
sessionis Et ideo ante cōpletā prescriptionē competunt vtilia
l.si ego.§.primo.ff.de publi.l.quocies.ff.si ser.vendi.et in dic
to.§.proponitur Post vero completā competūt directa qz fictū
dn̄ium transiuit in veruz per lec.et notata in.l.ij.et.l.si emptor
ff.pro empto.et.l.non est mirum.ff.de pig.accio.et iste casus se
pe contingit Propriā vero tantum seu ciuilis tm̄ pōt sic dif-
finiri Est ciuilis incisteñ.rei naturaliter pmisse possideri alteri⁹
ministerio facta Et dictum est alterius ministerio qz alteri⁹ mi
nisterio exercetur.l.prima in principio et ibi glo. sup verbo na
turaliter et.§.per seruū ea.l.naturaliter et.in.l.in.§.ecōtrario et
§.veratius.ff.de acqui.pos.et in.l.acqͥritur.§.nō solū.ff.d.vsu
capio Et dantur ciuiliter possidēti interdicta seu remedia dicta
rum legum regiarum per lec.et nota.in.l.clam possider.§.pe-
nulti.et.§.qui ad nundinas et ibi glo.ff.de acqui.pos.et intel-
ligeretur turbatus possidens ciuiliter cū hijs cuius ministerio
suā possessionē excercebat deiciatur a possessiōe p lec.et no.in.l.
prima.§.nō autē cum sequen.ff.de vi.et vi.armata Et ideo q̄
diu possidens naturaliter tantum non est expulsus non com-
petit interdictuz ciuiliter possidenti dicta.l.prima.§.si.quis.ff.
de vi.et.vi.armata.verumtamen posset etiam habens ciuilem
turbari extra personam habenciuz naturalē puta quia aliquis
tercius vult vsurpare iura feudalia vel emphitheotecaria que
domini habent in vassallos vel emphitheotas. Nam tunc ha-
bens ciuilem potest intemptare interdictum licet non sit deiec
tus vassallus vel emphitheota a re feudali vel ēphitheotecaria
per.lec.et no.in.l.ij.C.vbi in rem accio.et in.l.cuiuscunqz.ff.d

vsusfruc. et per lec. ꝛ notata in dicto. §. eque insti. de actio Vnū tamen no. ꝙ si habens ciuilē succunbat interdicto per hoc nō preiudicatur habenti naturalem nec econtra per lec. et notata ī l. pomponius. §. si hijs qui. ff. de acquiren. poss. et super rubrica. ff. de rei vendica. vera et ꝓpria seu ciuilis et natural'. possō potest sic diffiniri. Et iuri. incistencia rei nō ꝓhibite ꝟ permisse possideri per se vel suo mandato facta hec diffinicio omīa mēbra conprehēdit siue quis per se ipsū siue per filiū seruū procuratorem tutorē curatorē creditorē depositariū. Aut quēcunqꝫ familiarē possideat Et cōprepēdit effect⁹ tā naturales ꝙ ciuiles qꝛ simul. cōcurrūt. Quiquidē effectus ꝓbant̄ ex multis legibus. Nā primo pit vsucapionē seu prescriptionez vt toto ti. ff. de vsucap. ꝛ in. l. iij. § econtrario. ff. de acqui. poss. ꝛ in. l. male agitur. C. de prescrip. xxx. vel xl. annorum et in. l. comperit eodem titulo ꝛ in lege si finita. §. si de vectigalibus. ff. ď damp. infec. cum multis similibus preallegatis et in hac spetie nullū cadit dubium quin competant interdicta et dictarum legum regiarum remedia etc̄. Et pro primis membris hec sufficiant. Et venio ad alia. Et primo ad non veram seu precariam que sic potest diffiniri. Est ab inicio permissa incistencia rei propter sequentem voluntatis concedentis mutacionem aut temporis effluxionem prohibita. In qua quidem diffinicione due sūt notande species precarij vna que fit sine presumptione temporum alia que fit cū presumptione. Et pro prima competit interdictum precario possidēti cōtra omēs excepto cōcedēte quia turbādo reuocat precariuz per quā reuocationē desinit rogator precarij possidere. ff. de preca. Et ipō desinēte possidere non pōt intentare interdictū retinēde ꝟ neqꝫ recuꝑande cum non habeat ius in re nec ad rem. Sꝫ cōtra alios tercios habet interdicta seu remedia dictarū leguz regiarū vtilia vt supra dictum est in vera seu naturali tm̄ et est hoc satis expressum in. l. ꝑma. §. fi. ff. vti. pos. et ibi glo. pro secūda v̊o spetie scilicet quādo est concessuz ad tempus vt in. l. in rebus. §. fi. cū. l. sequen. in fine. ff. de precario competit interdictū roganti ꝑ illo tēpore tam contra extraneos quam etiam contra concedentem quia

non debet fraudari tempore cōcesso ex quo concedens se neces sitauit tempore per dicta iura facit quod volunt glo. et doct. in dicto. §. fi. Nunc de impropria dicendum est et dic quod impro pria tantum est idem quod clandestina et potest sic diffiniri. Est ī ciuilis inastentia rei animo apropriandi facta pro ista nullum datur regulaliter interdictum vel competit dictarum legum re- giarum remedium. ff. quod vi aut clam. quasi per totum. ff. vti possi. l. i. in principio et in fine. glo. C. de seruis fugi. Et dixi re gulariter quia potest vicium clancule possessiōis purgari si ha bens ciuilem negligit repetere naturalem quam sit occupatam per clandestinum possessorem. Quia tunc videtur possessionez illam habere pro derelicta. l. si id quod. §. quod autē. ff. de acq̄ poss. Et sufficiet si per annum integrum a tempore sciētie occu pacionis neglexerit quia interdicta in quorum locum ll'. regie predicte sub rogantur sunt annalia per lec. et notata in. l. i. §. fi. ff. de interdic. Et tempus debet arbitrari iuxta materiam sub iectam ar. eoruz que vult glo. in. l. furctum. §. primo. ff. de vsu capio. Et dixi a tempore sciencie quia ignoranti nō preiudicat lege quamuis saltus. ff. de acqui. poss. Similiter nec scienti. dum tamen in tra annum intentet remedia possessoria Vl- timo restat de non vera et impropria hoc est violenta dicendū que sic potest deffiniri. Est in iusta inastencia animo vsurpādi facta. Et pro ista nullum datur interdictum. Aut leguz predic tarum regiarum remedium quia violentus non possidet. l. fi. in principio. ff. quod vi aut clam. quod maxime dicitur in pre iudicium violenti quinymo violentatus etiā si sine quouis ti- tulo per prius possedisset in odiuz violencie ante omnia venit restituendus. l. incerti iuris. C. de interdic. l. si quis ꝯductōnis C. loca. l. momentanee. C. vnde vi. C. si ꝑ vim vel aliomodo l. i. c. in litteris de resti. spo l. cum multis similibus nec refert quod violentās pocior sit in ti. ꝑ lec. in. l. i. §. primo. ff. qd vi aut clam possit tamen purgari vicium si violentans alienaret in bone fidei emptorem qui per annum possideret per lec. et nota ta in. l. semper. §. hoc autem. ff. qd vi aut clā. et in. c. q2. v. extra de iudicijs et ibi doc. Generalit̄ no. quod in omni possessione iur

bata datur remedium dictarum legum regiarum ex ce pt] casi-
bus fallenciarum preannotatat] in singulis membris Secū-
dum igitur ꝙ in querimonia nouitatis et etiam in querela dis-
saysine proceditur per duo capita scilicet per primum et secun-
dum et secundorum capitum vtriusqꝫ legis idem est effectus
scilicet ꝙ pars potior in pleno possessorio manutenetur et ma
nus regia ac omne aliud impedimentum in rebus contēciosis
per execucionem primi capitis appositū tollitur et amouetur
et pars in dicto capite secundo subcunbens in omnibus expē-
tam primi ꝙ secundi capitum condempuatur Quo vero ad
prima capita ipsarum legum est differācia quia ex primo capi
te querimonie nouitatis fit sequestratio rei contenciose sub ma
nu regia et neuter contendencium est possessor donec per iudi-
cem oppositionis adiudicetur alteri precium gauden. seu recre
dencia. Sed in querela noue dissaysine remanet possessor in
possessione sub manu tamē regia Pressupponam⁹ ergo nūc
vnam impetrationem in casu querimonie nouitatis et aliam
in casu querele dissaysine Et inde transibimns ad formaꝫ prac
ticandi. Forma igiur litteraruꝫ querimonie nouitatis talis est
Ludouicus dei gracia francoꝝ rex etc̄. Forma vero litterarum
querele noue dissaysine est talis.
Anthouius de lauro miles consiliarius ꝛc̄. Que forme in tan
to vsu habentur ꝙ non est opus inserere.
Optentis igitur l̄ris querimonie nouitatis īpetrans facit illas
primo registrari penes registrū ordinariū curie regie apd̄ quā
fienda eminet executio et obtinet l̄ras annexe seu depareat] ꝑ
quas mandatur primo seruienti regio super hoc requirendo q̄
thinus omnia vniuersa et singula i dictis l̄ris querimonie cō
tenta exequatur et hoc scd̄o. Tercio pars impetrans presentat
dictas l̄ras cum ānexa vni seruienti et si potest homini l̄rato q̄
sciat facere processum suum manu sua propria Si vero non re
periat talem habeat alium cum adiūctione notarij pnblici qui
suppleat deffectum executoris. Quarto fatiat citari ꝑtem
impetratem et illam si possibile sit apprehendat ꝑsonaliter
alioquin in domicilio vt supra diximus in tractatu citationis

Comparituram super loco contentioso die ⁊ hora opportunis et caueat ꝙ terminus nō sit art⁹ sed cōpetens et talis infra quē possit citatus verissimiliter instructus comparere q̄z alias citacio nō artaret citatum cum esset indiscreta per ea que supra di-ximus in materia citationis. Quinto euento termino executor se exibet sup loco cōtenciosọ ibiq̄ȝ preparata aliq̄ honesta sedē propter honorem regis sedet et pars ĩpetrās d̄ nouo q̄tbinus opus est cum modica prefactione alloquitur dictũ cōmissariũ dicēs dñe commissarie de mandato vestro et ad instātiaȝ talis vel tal's impetrātis fuit adiornat⁹ talis vel talis ĩpetratus ad hos diem locũ et horam compiturus visurus per vos ꝑcedi ad interinacionem et totalem executionē vestre commisitionis Quare petit añ ꝙ ad vlteriora ꝑcedatur summariam aprisiam siue informatōeȝ per vos fieri cum testibus hic p̄ntib⁹ si iste sit locus ad quē pars cōparitura fuit citata et si dies et hora q̄b⁹ comparere tenebat̄ sint euēte. Et tūc comissari⁹ facit sūmariaȝ inquisicionem quā aprisiam dicam⁹ cum testib⁹ ibidē p̄ntibus de loco die et hora predictis qui si ita esse repent facit fieri au-dientiam de parte in cuius p̄ñcia vel contumacia que accusat̄ per impetrantem impetrans narrat substancialiter contenta in suis literis et concludit vt in eis scilicet se manuteneri et parti impetrate inhiberi ne turbet: Et si pars impetrata nō cōpareat executor manutenet impetrantē et inhibet inhiberiq̄ȝ mādat et iubet parti impetrate ne a cetero impetrantē turbet inquietet seu molestet et inpossessionibus et saysinis inquibus eundem impetrantem fuisse et esse repit et in signum premissoruȝ affigi arma regia floribus, lilij depicta in aliqua parte eminēti rei cō tenciose et hoc de quinto. Sexto hijs gestis executor gesta par ti impetrate intimat et inhibet vt supra. Et tunc impetratus respondet ꝙ sibi videtur. Et de omnibus hijs executor facit mencionem in suo processu. Aduertendum tamen est ꝙ ali quociens aliqui impetrati dum tales eis fiunt intimationes se opponunt. Sed executor qui iam functus est officio suo eos non recipit prouidetur tamen de remedio oppo. per iudicem oppositionis scilȝ ꝑ eũ cui oppositio dicte querimonie nouita.]

dirigebatur q̃quidē iudex cōcedit lr̃as impetrato per quas ci-
tatur impetrans portaturus litteras et explecta visurus impe
tratum ad opposicionem admicti. Et tunc impetrans illas et
illa portat q̃bus portatis iudex amictit impetratū ad oposi-
cionem et facit quod fecisset executor si citatus coram eo com-
paruisset Notandum tamē ꝙ anteq̃ꝫ executor vel iudex amic
tant opposicionem impetratus tenet̃ restituere ablata realiter
vel figuratiue sup̱ quo est accedēdus tenor literaꝝ querimonie
Nam si mandatur fieri restitucionem seu restabilimentum reali
ter opportet ꝙ etiaꝫ fiat realiter vt forma mandati obseruetur
c. cum dilecta de rescript. Si vero mandatur fieri restabilimen-
tum sine illa adiectione realiter tunc stillus babet ꝙ recipitur
figuratiuum cum promissione de faciendo reale arbitrio iudi
cis curie cui opposicio dirigitur Et boc vltimuꝫ procedit ex co
ꝙ verba illa per que mandatur fieri restabilimentuꝫ sine adiec
cione dictionis restringentis significatum sūt amonologa ad
reale vel figuratiuum restabilimentum. Et quia possunt veri-
ficari in figuratiuo executores illam partem tanquaꝫ benignio
rem sequuntur quod videtur etiam consonum iuri vt in simili
dicimus in caucione prestanda quia aut adicitur verbum coar
tans puta ydonea vel legitima vel nō Nā primo casu nō sufficit
nuda vel iuratoria. Secundo sic per ea que legūtur et notāt̃ in
l. sanximus. ff. de verborum signifi. et in. c. ij. de vsuris. li. vi.
et in auct. generali. C. de epi. et cleri et in. l. vnica. C. de assertiōe
tollen. facto igitur restabilimento altero de predictis modis
reponitur res contentiosa ad manum regiam et deputantur se
questri seu terciarij qui sub eadem manu regia dictam rem cō-
tenciosam ad saluum ius babentis lite pendente et donec ali-
ud ordinetur gubernant regunt et administrant et de redden-
do compotum et reliqua quando et quibus pertinuerit in for-
ma se obligant. Et bijs gestis recipitur impetrans ad opposi-
cionem et assignatur sibi terminus ad illam prosequendam in
curia iudicis opposicionis et bic ordo recte et iuridice seruatur
in odium violentorium qui non debent audiri nisi prius pur
gata violentia, . ar. lecta et notata in lege si per impressionem.

C.quod metus cau.et in.c.in litteris et.c.sepe d resti.spoli.et i capitulo reintegranda .iij.q.prima. Et bona ratio est quia iu-ra voluerunt et volunt prouidere spoliatis et violentatis omi via ciuili vel criminali agendo vel excipiendo vt in capitulo cum dilectus et capitulo super spoliatione de or.cog.et.l.i.§. nequit autem et.§.illud.ff.de vi.et vi.armata que violentia cōmictitur altero quatuor modorum scilicet expellendo compellendo. Inquietādo et auferando vt nota glosa. in.lege extat.ff.quod metus.cā. Et de prima specie scilicet expulsiua loquitur totus titulus.ff.de.vi.et vi.armata et.C.vnde vi.et de resti.spoli.in antiquis. De secunda vero specie scilicet de cōpulsiua loquitur totus titulus.ff.et C.quod metus causa. De tercia scilicet inquietatiua seu turbatiua loquitur totus titulus ff.et C.vti.possidetis. De quarta vero et vltima scilicet ablatiua loquitur totus titulus.ff.de vi.bonorum raptorum Et licz aduersus dictas violentias et species violenciaruz diuersis remedijs actionibus et interdictis succurratur hodie tamē apud nos per alterum remediorum dictarum legum regiarum quas regia statuta appellamus nobis et clientulis nostris prospicimus per condicionem ex dictis statutis ⁊ legibus prout facere possumus ar.lec.et nota in.l.i.ff.et.C.de conditione ex lege et exequimur illas ad instar interdictorum siue sit turbata possesio rei inmobilis.ff.et.C.vti possidetis siue rei mobilis vt.ff. vtrobi.l.i.siue etiam sit turbatio iurium secundum glo.et doctores i.l.prima.C.vti possidetis.facit ad idē.l.sicut.§.aristo. et.l.secunda in fine.et.l.si forte.§.sciendum.ff.si seruitus vendi.et notatur per glosam magnam in fine in capitulo licet de probationibus. His vero sic gestis et euenta die opposicionis litigatur casus p partes quod appellat facti vbalis ppositio. Aliquotiens vero partes conueniunt q obmictat illa verbalis ppropositio qua obmissa de cōsensu pciuz assignat ptib' ad ponendum et articulandum super possessorio ad fines obtinendi recredenciam in quibus habent deducere recensiores possessiones et per magis vltima tempora et expleta ⁊ signāter ab anno et die citra ex eo q i sdicta sunt annalia et pnt ptes

Ad omēs fines possessorios si velit articulare cū ꝓtestatione ꝙ primo fiat eis ius sup recredēcia obtinēda et vtroqꝫ mō subdicitur articulan͛d . Et primo qn̄ simpliciter articulatꝰ ad fines obtinendi recredentiam articulatur sic. Adeo etc̄ sic potes principiare vel alijs sequenti. modis vt vobis etc̄ vel sic. Ad fines et effectus per vos magnifficum et potentem virū dn̄m senescalum bellicadri et nemausi commissariū ī hac parte auctoꝛ regia depputatum status cause et rei contēciose de qua subdicetur recredancia tali vel talibus impetrāti seu impetrātibꝰ per vos et iudicium curie vestre saltem lite pendēte precēdule et ante omnia ad iudicetur et al's circa hec et alia ius et iusticia sibi fiat et amministretur ad hos si quidem fines dicit ponit asserit et quatbinus opus erit citra tamen onus cuiuslibet superflue et non necessarie probationis iustifficare intendit dictꝰ impetrās seu eius procurator pro eo sequentia. Protestatur tamē in primis ꝙ per aliqua que dicat faciat ꝓponat vel confiteatꝰ dici fieri ꝓponi seu confiteri faciat nō intendit parti impetrate in iniuriari nec quitꝙ̄ de eius intentione confiteri et minꝰ iuri ipsius ponenti in aliquo preiudicari vel derogari. In primis igitꝰ dicit ponit et asserit ꝙ ipse impetrās. Certis iustis et legitimis titulis loco et tēporibus declarādis et tam medio sui ꝙ suoꝝ predecessorum a quibus ius titulum seu causam habuit et hꝫ fuit est ac esse debet in veris vsu possessione facultate et saysina seu quasi habendi tenendi et possidendi castrū sancti cosme cū toto eius territorio ⁊ omnimoda iuriditione diocesis nem̄. ⁊ in valle magra eiusdē dioc. Item in possessione et saysina seu q̄si fructus ꝓuentus redditꝰ et emo. illius exigēdi et recupandi exacta et recupata in suos vsus conuertendi et al's de eisdeꝫ ꝓut q̄libet verus dn̄s et iustus possessor facere pōt et debet disponendi. Item in possessione et saysina seu q̄si in dictis castro territorio et iurisdictione officiarios vti baiulum iudicem procuratorem notarium seruientes et alios officiarios necessarios ꝓ admınistratione iusticie et exercenda iurisditiōem instituēdi institutosqꝫ habendi ⁊ tenendi . Item in possessione et saysina seu quasi omnimdā iurisdictionem in causis tam ciuilibus ꝙ̄

criminalibus medio ꝛ ministerio dictoꝝ suoꝝ officiarioꝝ excer
cendi et administrandi excerceri seu administrandi faciendi.
Item ꝙ de dictis vsibus possessionibus fa.ultatib⁹ ꝛ saysinis
seu quasi medijs predictis vsus et gausus fuit ab vno duob⁹
tribus decē viginti trigita. xl. ita; et centum annis citra et vltra
ac per vltima et nouissima tempora seu explecta palam publi-
ce pacifice et quiete sciente vidente paciente et non contradicē-
te dicto impetrato et alijs cunctis hoc scire et videre volentib⁹.
Item ꝙ ex hijs non licuit tali impedimento.etc.ipsum impe-
trantem in dictis suis vsibus possessionib⁹ facultatibus et say
sinis seu quasi turbare inquietare vel molestare.etc.
Item ꝙ is non obstantibus dictus impetratus ipsum impe-
trantem ab anno et die citra turbauit inquietauit seu molesta-
uit seu turbari per suos seruitores et mandatarios fecit et pro-
curauit se pro domino dicti castri gerēdo actus iurisditionales
suo nomine excercēdo seu excerceri faciēdo fructus prouentus
et emolumenta exigendo recipiendo seu exigi et recipi faciēdū
ipsumq; impetrantem expellere seu expelli facere nitendo et ali
as plures turbas inquietationes nouitates et molestationes
inferēdo seu inferri faciendo de quibus per processu; liquebit;
Item ꝙ ex hijs dictus impetrans merito querulus supplica-
uit se doluit et planxit et litteras vestre cōmissiōis impetrauit
atq; obtinuit et ꝙ per consequens status cause seu rei conten-
ciose recredētia venit et est eidē ipetrāti ꝑ vos adiudicādus ꝛ
adiudicāda Itē ꝙ p̄missa sunt vera notoria et maifesta de eis
dē ē vox et fama publica i loco p̄dicto et oib⁹ circūuicinis inter
noticiam habentis.

Concludit igitur vt in p̄senti intendit et petit quatbinus
in facto p̄missa ꝯsistunt et probatiōe egent se ad probandum
admitti quatbin⁹ vero in iure ius et iusticiā sibi fieri et admi-
strari vestrum begninum officiaum humiliter implorando.
Dans p̄missa saluo iure laci⁹ deducendi ponēdi et articulandi
emendandi corrigendi et in melius reformandi.

Et hic modus articulandi procedit cū articulatᷣ in primo
capite nō ad om̄s fines possessorios scilicet deducēdo semple

num possessorium pro recredencia obtinēda dico semiplenuȝ illu. ī in quo queritur de nuda possessiōe nil ꝯsiderato de titulo sed prout possessio nuda plus habet facti ꝙ iuris vt in .l.i. §.i. versi. sed pupillus et §. si vir .ff. de acqui. pos. et in .c. cum nr̄is de conces. preben. Plenū vero possessoriū ē in quo adducitur titulus vt in scd̄is capitibus dictarū legū prout diffinitiō possessionis quaȝ ponūt doc. in dc̄a .l.i. sonat videlȝ est ius quoddam insistendi rei non prohibite possideri Nā verbum ius ponitur vt sonet in titulum et non in violenciaȝ. illa realis possessio. qꝛ vera possessio habet in se ius par. .l. pegre. in principio et .l. cuȝ heredes .ff. de acqui. pos. et .l. nemo. C. eo. titu. et in .l. non ideo C. de libera. cā et per lecta et notata in dicto .c. cū nr̄is verum⸗ ptamen est ꝙ etiaȝ si impetrans obtineat in pleno possessorio seu scd̄is capitibus ipaȝ legum per hoc tamē non precluditur via petitoria impetrato in possessorio succūbenti. qꝛ poterit cōtra resaisitū resaisimento non obstante intentare petitorium ex eo ꝙ petitorium et possessorium nichil habent commune nec vnum pit exceptionem rei iudicate in alio per lecta ⁊ notata ī .l naturaliter. §. nichil cōmune .ff. de acqui. possessiōe et in .c. pa⸗ storalis et ibi glo. et doc. de cau. posses. et ꝓprie et in .c. significarūt ex de testi. lȝ sil' fienda differencia inter possessorium adhipiscende vel retinende possessionis vt notatur in dictis iuribus.

Et vt aliquid ex practica attingamus videlȝ qn̄ sentencia lata super possessorio noceat petitorio vl' econtra. Possumus sic distinguere faciendo tria membra Quia aut loq̄mur de possessorio recupande. aut de possessorio retinēde. aut de possessorio adipiscende possessionis Primo casu sentencia super petitorio lata non impeditur agere possessorio recuperande possessiōis pro fructibus perceptis vel qui percipi potuerunt a tēpore de⸗ iectionis per .c. grauis de resti. spo. quos non consequeretur ꝑ rei vendicationem nisi a tempore litis contestate .l. certum. C. de rei vendi. Item proficit sibi ad consequenduȝ mobilia etiam aliena que erant in re inuasa .l.i. §. si fundus .ff. de vi. et vi. armata Secundo vero casu quando agitur interdicto retinēde diamus ꝙ agenti possessorio hoc interdicto regulariter nō

obstat sentencia lata in petitorio. Si de eius iusta possessione
constet vt sentire videtur glo. in. l. si de eo. §. fi. ff. de acqui. pos.
Si vero non constet de eius possessione perfecte. puta quia eiꝰ
probationes super possessorio eliduntur per paritatem contra
riarum possessionum. certe tunc sentencia lata super petitorio
prodecet. et faceret subcumbere super possessorio illum contra
quem esset lata sentencia in petitorio per lecta ⁊ notata per doc.
in. l. i. C. vti possidetis et in dicto. §. nichil cōmune Naȝ vtroqȝ
equaliter probante possessionem equaliter proficit probatio in
possessorio Sed si possessio vnius per titulum iuuatur ille obti
nebit et hinc inoleuit illa apud nos practica ꝙ articulantes in
possessorio adminiculantur illud per deductionem et iustifica-
tionem petitorij precedente tamen protestatione ꝙ non inten-
duut deducer̄ petitorium nisi ad confortationem possessorij et
hoc ad cautelam ne si subcumberent in possessorio cum quo si
mul petitorium deduxissent pareret eis in petitorio exceptio-
neȝ rei iudicate que practica sumpta est ex theorica docto. in ca
pitulo cum dilectus de ordi. cog. nec dicuntur impertinētes ta-
les articuli. quia iudex admictere debet omnes probationes fa
ciētes pro fundanda intentione partis siue plene siue semiple
ne per lecta et notata in. l. ad probationem. C. de probatis In
tercio vero casu scilicet qn̄ agitur interdicto adipiscēde tūc si pro
impetrato lata fuerit priꝰ sentēcia in petitorio. distinguendum
esseȝ quia aut ille talis impetratus fuerat victus in petitorio.
quia non potuerat docere de iure suo et sic per exclusiones. Et
tunc secundum vnum intelectū doc. in dicto. §. nichil commune
talis exceptio proprietatis non impedit interdictum nec execu
tionem querimonie predicte Sed si impetratus subcubuisset
in petitorio postꝙ plene de iuribus suis edocuisset puta quia
pars aduersa de potencioribus et melioribus iuribus et titul'
edocuisset tunc exceptio dn̄m in promptu probata impedit exe-
cutionem legis regie querimonie nouitatis seu statuti querelle
per lecta et notata in. l. si de vi. ff. de iudi. et in capitulo cum di-
lectus de cau. posses. et proprie et in. c. lr̄as de resti. spo. qr iusti
or est ꝓprietatis causa ꝙ possessiōis: l. bona fides. ff. depositi.

Et ideo apud nos vt p̄dicti aduocati et practici premissa prote statione ꝙ non intendunt petitorium deducere nisi ad confor tationem possessorij deducunt petitorium maxime i secūdo ca pite dictarum leguȝ querimonie nouitatis et querele de nouis de saysinis quia sufficit iudici vndecunqꝫ veritatis elucescat et animu sui motum ex pluribus probationibus et iudicijs infor mare debet vt in.c.iudicantem.xxx.q.v.

Cum vero articulatur in primo capite dicte queremonie noui tatis vt in pleno possessorio omnes articuli predicti possesso/ rij deducuntur Sed aliqui petitorium concernētes preponun/ tur aut simul cum illis deducuntur secunduȝ ꝙ congruencius allocantur quorum quidem articuloꝝ forma talis est. Ut vo/ bis vel sic. Ad eo ꝙ vobis vel sic. Ad fines et effect⁹ ꝙ vo bis magnifico ⁊ potēti viro domīo senescalo bellicadri. ⁊ nem̄. commissario in hac parte specialiter deputato seu vr̄o locum/ teneñ. et vestre venerabili presidali curie constet et legitime ap pareat de bonis iure et iusticia rectaqꝫ intētiōe talis.etc. Litte/ rarum vestre commissionis impetrantis et de non iure in iusti cia malaqꝫ et peruersa oppositiōe.exceptione seu deffensione ta lis.etc.impetrati de qꝫ possessionibus vsibus facultatibus et saisinis seu quasi ipsius impedimētis turbis nouitatibus et i pedimentis per inpetratum illatis in litteris vestre p̄fate com/ missiōis late descriptis et mensionatis et inferius lacius expri mendis et declarandis Et vt per vos vestramqꝫ diffinitiuam sentenciam dictus impetrans in suis iam dictis vsibus iurib⁹ possessionibus facultatibus et saysinis seu quasi manutenea tur et conseruetur et manus regia ac omne aliud impedimentū in dictis castro territorio iurisditione ⁊ alijs reb⁹ ꝯtēciosis ap positū tollaṫ et amoueaṫ dict⁹ vero .etc. ipetratus tāꝙ temere opponēs in oībus expēsis factis et fiēdis. De q̇bus dictus im petrās ꝯtra eūdē ipetratū ꝑ expēsuȝ ꝓtestaṫ ꝯdēpneṫ ꝯdēpna tusqꝫ cogaṫ et ꝯpellaṫ Et in eū casuȝ in quē cā p̄ns tractū hēret status cause et rei ꝯtēciose recredēcia saltem lite pendente ante omnia et p̄ambule eidem impetranti adiudiceṫ et alias ius et iusticia eidē impetrāti fiat et administreṫ ad hos si q̇dē fines et

alios quoscunq; sibi meliores et utiliores parti vero adverse dāpnosos et ꝑiudicabiles dicit ponit asserit et quatenus opus erit citra onus cuiuslibet superflue et nō necessarie ꝓbationis iustificare intēdit dict⁹ impetrās seu eius ꝓcurator pro eo sequentia. Protestatur tamen in primis cape ut supra in precedentibus.

Hijs igitur et alijs ꝓtestationib⁹ in talib⁹ fieri et ꝓponi solitis pro factis premissis et in qualibet parte litis seu pn̄tis processus pro repetitis habitis dicit ponit et asserit prout supra etc. q᷑ fuit in rerum natura ticius ipsius impetrañ. pater ac dum viveret dominus et possessor castri territorij iurisdictionis et pertinenciarum sancti cosme in valenagia nemausensis dioce. Item q᷑ dict⁹ ticius quandiu in humanis egit fuit ab omnibus de eo noticiam habentibus verus dominus et possessor dictoꝝ castri territorij iurisdicionis et pertinenciarum habitus tentus et reputatus. Item q᷑ dictus ticius quandiu vixit omnes act⁹ possessorios taꝫ per se q̄ꝫ ꝑ officiarios servitores et mandatarios suos exercuit seu exerceri fecit causas civiles et criminales quascunq; audiendo examinando et terminādo fructus prouētus et emolumenta quecunq; exigendo ꝑcipiendo et in usus suos convertendo exigi ꝑcipi et in usus suos converti faciēdo et al's d' eisdem disponendo prout quilibꝫ verus dn̄s et iustus possessor de re sua propria facere disponere pōt atq; debet palam pu. pacifice et quiete scientibus videntib⁹ pascientibus et nō contradicentib⁹ quibuscūq; hoc scire et videre volentibus Item q᷑ dict⁹ ticius ipsius impetrātis pater ab humanis dcē anni lapsi sūt itestat⁹ relicto ip̄o ipetrañ. suo unico filio decessit Item q᷑ dict⁹ impetrans pro herede universali dicti quondam ticij sui pr̄is se gessit a tēpore mortis seu decess⁹ dicti q̄ōd sui patris citra et adhuc de pn̄ti gerit. Item et q᷑ possessionem corporalem realem et actualē hereditatis et bonoꝝ que fuere dicti quōd sui pr̄is dicto ei⁹ pr̄e de medio sublato adeptus fuit habuit tenuit et possedit us; in diem turbaꝝ novitatū et impedimētoꝝ ab anno et die citra ꝑ dictū impetratū sibi illataꝝ et p̄sitarum de quib⁹ subdicef. Itē q᷑ medijs titulis et iurib⁹ ꝑdictis et tam

in medio sui q̃ suorum predecessorum quorum possessiõibus accedit et a quibus ius titulum seu causam habet et habuit fuit est ac esse debet in veris vsu iure facultate possessione et saysina seu quasi habendi tenendi et possidendi predictum castrũ territorium et iurisdictionem cum ptinenciis vniuersis.
Item in possessione et saysina.etc. Cape vt supra in primis articulis pximo precedentibus in quibus deducitur possessoriũ et cõclude vt in eis quia conclusiones sunt eedem eo q̃ refferũtur ad fines ppositos et intẽtos in exordio articulorũ pmissos.
Datis igitur et redditis articulis per impetrantem debet vicissim et eodem contextu impetratus dare suos si vult super simplici possessorio ad fines recredenciã obtinendi vt dictum est in impetrante vel super pleno possessorio et cum cautela supra posita in articulis impetrantis mutatis tamen mutandis in prefationibus articulorũ vt loco impetrantis ponatur impetratus que mutatiões faciles et grosse sunt. q̃re aliter nõ insisto
Quibus quidem articulis hincinde datis et redditis iudex admittit eos Saluo iure imptinentium et non admittendorũ iuxta theoricam glo.in.c.ij.de confes.li.vi.et in cle.constitutionem de elec.in cle.et partes faciunt earum inquestas seu pbationes super eorum articulis Et dictas inquestas seu probationes clausas seu secretas curie repiant quod est octauum.
Reportatis vero inquestis seu probationibus super iam dictis articulis factis recipiuntur per iudicem inqueste ad fines iudicandi super recredencia possessorij nec fit hoc capite aliqua publicatio respectu partium Sed iudex secrete in suo cõsilio examinat processum et probationes.et adiudicat possessorium idest recredenciã lite pendẽte illi quem inuenit nouissimam seu recenciorem non clamdestinam precariam violentam viciosam aut impbã possessionẽ habuisse et habere Et hec adiudicatio nõ ẽ nisi qdaz psisio momẽtanea de q̃ loq̃tur titulus C. si d̃ momentanea posse.fuerit appella.et.C.qui legitimam personam in iudicijs.ha.vel non.l.fina. Nam sepe numero vidi accidere in practica q̃ ille qui obtinebat recredẽciã in semipleno seu summario possessorio quod nos primũ caput dicimus legum

regiaruꝫ appellamus subcumbebat ĩ pleno possessorio hoc est in secundo capite dictarum legum quia in secũdo capite maxi-me habetur respectus ad titulũ licet etiam hẽatur respectus ad possessorium Et sic est ordo conuersus in primo et secundo capitibus dictarum legum Naꝫ in primo capite principaliter habetur respectus ad possessioneꝫ et consequenter aliqualiter ad titulum coadiuuando et cõformãdo possessoriũ .Sed in secũ-do capite ecõuerso pricipaliter habetur respect⁹ ad titulũ seu ꝓ-prietatem et cõsequenter ad possessionem coadiuuãdo ꝓprie-tateꝫ quia ꝙtũcunqꝫ bonũ titulum quis hẽret si nõ hũisset ali-qualem possessionẽ non obtineret in scdo capite quia vtrumqꝫ caput tractat de possessorio licet alio et alio respectu vt dictũ ẽ. Sed anteꝙ iudex ad suam procedat in secundo capite diffinitio nem multa habet considerare de q̃bus infra suo loco dicetur In primo ṽo capite quo ad adiudicationẽ possessorij sufficit ꝓbasse recentem possionem quia possessio antiqua quãtum-cumqꝫ longena non sufficeret ad obtinendum in primo capite nec est necesse in ipso primo capite probare dominiũ vel quasi rei contenciose nisi in causis beneficialibus per regulã primaꝫ de regulis iuris libro sexto quoniam in bñficialibus habens titulum prefertur etiam in possessorio non habenti.fallit si pos sessor possedisset pacifice per triennium per lec et nota in cle.v-nica.de sequestra.po.et fruc.et magis moderne in.ca.quicũqꝫ non violentus titu.de pacifi.posses.in sacris basil'.concilijs ꝛ pragma.sanctione vel nisi eo casu quo vterqꝫ tam impetrãs ꝙ impetrat⁹ equaliter docerent de possessione Nam tunc vtile est docere de titulo ad confortationeꝫ et colorationem possessorij Nam ille qui de dominio vel quasi simul cum possessorio me lius probat vincit in primo capite per doctrinaꝫ doctoꝝ in dic ta.l.i.C.vti possidetis et in dicto .c.licet de proba. Forma autẽ interlocutionis adiudicationis recredencie possessionis que fit per iudicem communiter est talis.

Visis cunctis hincinde per vtramqꝫ partium coram no-bis deductis productis et iustificatis statum cause seu rei cõtẽ ciose recredenciam adiudicamus ticio impetranti lite pendẽte

et donec aliud per vos partibus lacius auditis fuerit ordinatū litteras et servientes super hijs concedendo Et pariter ordinatur adiudicatur impetrato mutatis mutandis.

Decimo adiudicata vt dictum est recredēcia alteri partiuȝ assignatur parti contra quam adiudicata est terminus ad ponendum et articulandum in secundo capite et permodum pleni possessorii quod apud nos appellamus dare facta contraria que dantur prout in proxime precedentibus articulis mutatis mutandis quia dicti articuli narrant et concludunt pro impetrante et ressaysito. isti vero narrare et concludere debent pro impetrato in quo servatur alius modus faciendi prefationem sive intendit articulorum qui modus potest esse talis. Ad eo ꝙ vobis. etc. vel sic. Ut vobis magnifico. etc. vel sic.

Ad fines et effectus ꝙ vobis magnifico et potenti viro dn̄o senescalo bellica. et nem. cōmissario in hac pte spāliter deputato seu vr̄o locūteneñ. et vestre venerabili p̄sidali curie ꝯstet et legitime apparet de bonis iure et iusticia deqꝫ veris et iustis possessionib⁹ facultatib⁹ et saysinis seu quasi necnō recta et iuridica oppositione et deffensiōe semproniȷ ipetrati et opponēt] in materia querimonie et novitatis adversus ipetrationē et executionem dicte querimonie pro parte et ad instāciam ticiȷ in ꝛ super rebus contenciosis in dictis litteris querimonie mencionatis et infra lacius specificandis mencionādis et declarādis deqꝫ nō iure iniusticia mala intentione actiam dolosa vexativa temeraria et iniusta impetratione ac executione dicte querimonie ipsius impetrantis et vt per vos vestrāqꝫ diffinitivam sentenciam dicatur pronūcietur et declaretur dictū ticiū impetrantem ad malam et iniustam causam se doluisse et planxisse et exequi fecisse. dictum vero semproniū impetratū ad bonaȝ et iustaȝ causaȝ se adversus impetratiōem et executiōeȝ dictaȝ litteraȝ opposuisse paricꝫ ꝛ eadē vestra sentencia dict⁹ sempronii⁹ impetrat⁹ manuteneat et ꝯservetur in dictis suis iuribus ꝟsibus facultatibus possessionib⁹ et saysinis de quibus lacius infra dicetur manusqꝫ regia ac omne aliud impedimentū. Cape residuū vsqꝫ ad finem vt in precedentibus articulis.

Cape etiam protestationes vt supra:
Super articulis nõ potest certa forma dari quia articulatur se-
cundum ꝙ impetratus habet exceptiones et deffensiones. Sz
quilibet cautus aduocatus faciliter hoc perpendere potest.
Et pro oppositione seu deffentione impetrati aduertẽdum est
ꝙ si ipse impetratus probaret ꝙ possessio impetrantis fuisset
habita ab ipso impetrato vi. clam vel precario tũc non prodes-
set impetranti talis possessio. l. i. in principio et. §. fi. ff. vti pos.
Probatur autem ꝙ vi clam vel precario possederit impetrans
ab impetrato pluribus modis Primo probãdo de ipsius im-
petrati antiquiori possessione Nam tunc seqnens possessio im
petrantis presumitur clamdestina vel violenta nisi impetrans
probet titulum legitimum sue possessionis vt volunt doctores
in preallegato. c. licet de proba. et in preallegato. c. sepe de re-
sti. spoli. et in dicta. l. i. ff. vti possidetis. et dictum est ab impe-
trato quia nil prodesset ipsi impetrato violenta clamdestina vl'
p̃caria possessio quam haberet impetrans ab alio ꝙ̃ ab impe
trato ꝑ ea que leguntur et notatur in. l. i. in fi. et. l. ij. ff. vti pos.
et in. l. i. §. qui vi. a me. ff. de vi. ⁊ vi. armata ⁊ in. c. in litteris de
resti. spoli. Quid autem sit vi clam aut p̃cario possidere notat
glo. in. l. i. §. quod ait p̃tor. ff. vti possi. et potest quis dici a me
vi possidere cum me ꝓhibet edifficare refficere vel colere seu si-
milia facere. ff. de vi et vi armata. l. vim facit et ita ponitur pri-
mus casus illius legis si duo. ff. vti possi. Nam qua ratione vi
me ꝓhibet ne possideam. eadez ratione vi facit vt ipse posside
re videatur et violencia que michi aufferre possessionem videt
illi possessionem attribuere putatur. Claz vero a me quis pos-
sidere dicitur cũz clãculo me absente sibi possidere quis volẽs
ingreditur fundum meũz quem ego possideo nec inde suspi-
cor me posse repelli et ita me absente et inuito sepissime facit. ff.
ꝙ vi aut claz in. l. tercia. §. vlti. Precario autem quis a me pos
sidet quando eius precibus aliquam rem ei petenti vtendam
concessi quamdiu michi concedenti placuerit et ab eo receptu-
rus ꝙ̃primum michi libuerit et est quasi simile comodato. nã
qui comodat rem suam sic comodat vt non faciat rem accipien

tis sed vt re comoda. eũ vti pmictat. ff. de preca. l. prima ẽ tamẽ
dña inter comodatũ et precariũ et ideo sũt diuersi tituli sed nõ
q̃tum ad propositũ attinet qꝛ in reb⁹ mobilib⁹ et inmobilib⁹
et in seruitutibus veluti si me precario rogaueris vt ꝑ fundū
meũ ire vel agere tibi liceat vel vt ĩ tectũ aree vel dom⁹ mee stil
licadium vel tignũ inmissum habeas sẽper presumit̃ precaria
ff. de preca. l. ij. §. vltimo et. l. iij. et. l. iiij. in prin. vnum tamen
est notandū ꝙ intentare volens inetrdictũ cõtra precario pos
sidentem et recusantẽ relaxare per quam recusaciõeꝫ incipit tur
bare d̃bet primo reuocare precarium q̃ iam intentare interdic
tũ vt detinẽs ꝛ ĩpediẽs repiat̃ sine vĩa possõe ꝑ theoricã dictoꝝ
iurium. Et hijs gestis impetrans que fuit ressaysitus si vult
potest replicare contra facta seu arti. opponentis super quo atẽ
dit̃ hec cautela. Quia si impetrans e rissaysitus in primo capi
te possessorij articulauerit et deduxerit ad omnes fines et sensi
at se satis munitum iuribus et probationibus ex illa prima in
questa seu ex illis primis probationibus potest si vult ad eui
tandum expẽ seu sumptus reproducere primam inquestam
ad elidendum intentionem opponentis quia in eo mos est si
bi gerendus ad abreuiandum litem ar. lec. et nota. in. l. circa. ff
de proba. Nec obstat ꝙ ꝯmuniter dici solet vꝫ ꝙ probaciones
facte in summario iuditio non preiudicant in plenario per lec.
et notata per doct. in. c. veniens. lo. ij. de testi. et in capitulo sol
licite de resti. spoli. et in lege ait ꝑtor. §. ij. ff. de iure iurando et
in multis alijs iuris partibus quia hoc verum est quando sũ
marij et plenarij iudicij sunt diuersi effectus secus si idẽ ex vtro
ꝗ resultet effectus hoc est ꝙ sentencia lata in summario quia
tunc attestaciones et probationes facte in summario prosunt
in plenario per lecta et notata per docto. in. c. inter dilectos. §.
porro de fide. instru. et in lege adiuo pio. §. si super rebus. ff. d̃
re iudica. et in. l. ticio. ff. de hijs qui sunt sui vel alie iur. vt sen
siunt effecualiter ĩ dictis iuribus docto. Or nunc sic est ꝙ ex ꝓ
mo et secundo capitibus idem resultat effectus scilicet vt inde
bite turbatus impeditus vel molestatus in sua possessione pa
cificus remaneat et turbe inquietaciones et molestaciones tol

lentur conueniens ē vt probationes facte in primo capite pos/
sessorij prosint in secundo cum pro vno processu habeantur et
de sua natura secundum caput trahit ad se primum et licet vi/
deretur primum caput finitum per adiudicationē recredencie
hoc tamen non verum quia ymo remanet pendens et sub futu
ro sententie in scdo capite ferende euentu et ex interlocutione in
primo capite non fit nisi quedam prouisio ad fines q͡ posses/
sor remaneat possessor lite pendente nec cogatur litigare spolia
tus .c. frequens ð resti. spoli. in. vi. et ideo cum non censeantur
diuersi processus probationes facte in primo capite probant et
faciunt fidē in scdo et hoc iure indistincte apud nos vtimur. etc.
Si vero ressaysit⁹ nō cōfidat in pbacionibus suis factis in pri
mo capite et laci⁹ velit deducere ponere et articulare hoc facere
pōt. exordietur q͡ pfatio..em seu lo. intendit suorum articulorū
vt sequitur Ad repellendum vel sic.

Ad elidendum quedam sopῑmate dolose et ad inuente
a longe a veritate deducta pro parte sempronij impetran ⁊ op
ponentis in pn̄ti causa querimonie et nouitatis coram vob̄ ma
gnifico et potenti viro dn̄o senescallo bellicadri et nemausi seu
vr̄o locūtenenti cōmissario in hac pte spāliter deputato inter ip
sum sempronīū opponentem ex vna. Et ticiu3 pdictū impetrā
tem ex altera et vt illis non obstantib⁹ nulloq͡3 p vos respectu
ad ea habito conclusiōes p parte ipsius ticij impetrātis iā pri/
dē adiudicari petite ex aduerso deductis pductis ⁊ iustificatis n̄
obstantibus eidē ticio impetranti p vos vr̄amq͡3 diffinitiuam
sentēciā adiudicēt et adiudicādo dict⁹ impetrans in suis sepe
dictis iuribus vsibus possessionib⁹ facultatib⁹ et saysinis seu
q̄si manuteneat et pseruet manus regia ⁊ oīa alia impedimenta
apposita tollāt et amoueāt dict⁹ v̄o impetrat⁹ et opponēs ī oī
b⁹ factis ⁊ fiēdis ð q̄b⁹ ꝯ eū dict⁹ ipetrās ꝓtestat ꝯdēpnet ⁊ alr̄
ius et iusticia eidē ipetranti fiat et administret. etc. residuū cape
vt sup̄ in pce. arti. Quo v̄o ad articl'os replicatorios subordinā
dos post predictum intendit non potest dari regula quia illud
relinquitur contingencie facti et pitiei aduocati.
Sciendum est etiam q͡ quia nil debet licere reo quin liceat ac/
tori nec econtra quemadmodum impetratus descendit ꝯ facta

seu articulata impetrantis vt in proxime precedenti forma sic
etiam potest impetrans replicare contra facta et articulata im-
petrati sic tamen et taliter ꝙ non excedatur vltra terciam inque
stam seu testium productionem iuxta lecta et notata in.c.vltra
de testibus et fit inquesta et reportatur.

Undecimo hijs actis et gestis ptes si volũt p̄nt obicere cõ
tra testes et contradicere documentis productis. Et quia cau
se obiciendi contra testes et contradicendi documentis produ
ctis sunt multe nõ possum in hoc breui opusculo singulas nar
rare causas sed aliquas magis occurrentes paucis verbis ad
duco. Primo igitur opponi põt contra testes ꝙ sũt sibi in vi-
cem contrarij. Nam testis sibi inuicẽ contrarij repelluntur a testi-
monio vt in.c.licet causam de proba.c.sollicitudinem in fi.de
apella.l.i.in principio et.l.ob causam.§.si testis et.l.qui falsa
vel varia.ff.de testi.in.q.ix.nihilominus.iij.q.in versiculo itẽ
qui falso. Et dicũtur cõtrarij dupliciter vel quia vnus sibi ipsi
contrariatur vel quia vnus alteri in dispositione est contrarius
vt notatur in dictis iuribus. Opponitur secundo contra testes
ꝙ sunt varij quorum testimoniũ pariter repellitur.c.preterea
de testi.cogen. Et assignatur differencia inter contrarios varios
et vacillantes Nam contrarij dicuntur qui super vno capitulo
dicũt cõtractum factum fuisse nemausi.et in alio dicũt celebra
tum fuisse in montepessullano Varij vero sunt q̇ primo dicũt
vnũ scilicet ticiũ aggressum fuisse semproniũ Et in alio dicunt
sempronium aggressũ fuisse ticiũ quod est totum cõtrarium.
Vacillantes vero dicũtur illi qui dubitando aut timendo lo-
quũtur.ff.de fal.l.eos qui.ff.de testib⁹.l.ij.et.l.qui falsa.quo-
rum omnium testimonium est nullum per lec.et nota.in.l nul-
lum.C.de testibus Opponitur et tercio ꝙ sunt piuri qui enim
periur⁹ est a testimonio facilliter reppellitur ex eo ꝙ presumi-
tur faciliter deierare vt in.c.testimonium de testibus et in.c.ac
cusatus.§.licet de heret.li.vi.notatur in.l.lucius.ff.de hijs q̇
notãtur infamia. Quod procedit non solum in periuro sed eti
am in oĩ crimine irrogãte infamiã per lec.⁊ no.in.c testimoniũ
de testi.et in.c.cum opporteat de accusationibus.ff.codẽ.l.iij.

§.lege iulia. Quarto opponitur ꝙ sunt falsarij quoꝝ testimonium similiter reprobatur.c.i.de falsis. Et dicitur falsarius hoc casũ quando corruptus dedit testimoniũ vl' instruct⁹ et subornatus testificatur.C.eodem.l.si quis ⁊.l.eos.et.c.pmo et.c.sicut nobis eo.ti. Opponitur ⁊ quinto ꝙ sunt singulares et dicũtur singulares qñ vnus solus ꝺ aliquo testificatur nec habet alium sibi contestem concordentem in disposicione eius cuz ipso Et ideo eius testimonium nõ valet tanꝙ singulare seu vnius ex eo ꝙ omni iure diuino videlicz et humano requiritur testimonium duoꝝ vel trium.l.iuris iurãdi.C.de testi.c.licet ex qdaz de testi.c.licet.§.quãꝙ de proba. Sunt tamen aliqui casus in quibus operatur vox vnius saltez ad presumpcionem de quibus per glo.in.c.nuper de testi. Sexto opponitur ꝙ deposuerunt non iurati et sic eorum deposicio non valet dicta.l.iuris iurãdi.C.de testibus ⁊ capitulo nuper de testib⁹ Opponitur septimo ꝙ in facto proprio deponunt quoꝝ testimoniũ nõ est recipiendum.iiij.q.iii.§.nullus et in.c.insuper de testibus et i lege omnibus.C.de testi.et i.l.nullus.ff.de testibus. Et dicitur factum propriũ hoc caũ omne illud ex quo potest testis commodum singulariter reportare vt in dictis iuribus ⁊ in.c.cũ nũci⁹ ꝺ testi.cum ibi notatis faciunt etiã lecta ⁊ notata in.l.in tantũ §.vniuersitatis.ff.de reꝝ.diui. Et dictum est singulariter quia si vniuersitatis nõ per modum singularium tũc valere testimo. scd̃m doctrinã doct.in dictis iurib⁹ Octauo opponitur ꝙ non reddunt racionẽ vel causã eoꝝ dicti ꝙ tamen requiritur ad validitatem atestacionis testis per lecta ⁊ notata p doct in.l.solã.C ꝺ testibus et in.l.cum hij.§.nihil.ff.de transac.⁊ in.c.cũ causã de testibus et ideo si testis interrogat⁹ sup aliquo.c.dicat contenta in ipso capitulo esse vera ⁊ interrogat⁹ ꝺ racione ⁊ causa sciendi dicat ꝙ qr audiuit sic a pluribus psonis dicẽte talis racio vel causa tanꝙ friuola cõfundit dictum testis precedens quo dixerat contenta esse vera vt nota.in.l.testium.C.de testi.⁊ in c.licet ex quadem ꝺ testib⁹.vbi autem testis nõ interrogaretur de causa valet dictum eius regulariter vt in dicta.l.solã.C.de testibus cum ibi notatis Fallit vbi ei⁹ dictum esset pocius iuris

facti. Quia tunc etiam nō interrogat⁹ debet reddere rationē sui dicti puta cum deponit super dn̄io quia debet dicere causā dominij puta ꝙ vidit aliquem se gerere pro dn̄o et gaudere tanꝙ dn̄m tempore longo vel longissimo ar. l. ticia. ff. d̄ solu. et. l. ij. C. d̄ acqui. possessione faciunt lecta et notata in dicto. c. cum cam̄ d̄ testibus Opponitur nono ꝙ de alieno auditu testifficantur quia quilibet testis de proprio sensu debet deponere vt notatur in dicta. l. testiū. C. de testi. et in dicto. c. licet ex quadam de testibus in fine. Et hoc verū est cū testis deponit super facto recenti qꝛ si deponeret suꝑ vetustissio negocio tunc bene valerꝫ testimoniū de auditu alieno ꝑ ea q̄ leguntᷣ et notātur in. l. si arbiter et in. l. sensus. ff. de proba. et in. l. ij. §. an̄ pe. ff de aqua pluuiali arcenda et glo. in dicto. c. licet testes enim de proprio sensu conuenienti rei super qua deponit deponere debet xiiij. q. ij. super d̄ testi. c. cum causam ꝙ et. c. preterea. iiij. q. iij. §. Alia est. C. de testi. l. testium. Decimo opponitᷣ quod deponunt de credulitate quia ad officiū testis pertinet deponere sic esse vel non esse non autem sic se credere vel non credere. iij q. ix. c. testes et per notata in dicta lege testium. Item quod est inimicus capitalis aut alias magnus inimicus in auct. de testibus. §. si vero quis dicat. Item quod est parens vel filius eius pro quo atestatur lege parentꝭ. C. de testi. Item quod est frater habens bona communia. C. eodem. l. ij. C. eodem. et. c ml'ris eodem ti. Item ꝙ est mercenarius per lec. et notata in. l prima. §. si seruus. ff. de questio. Item ꝙ deponit obscure vel confuse. iiij. q. iii. v̄. in testibus sc̄do. c. cum clamor de testibus c. preterea. de testi. cogend̄. et in. auct. testes. C. de testi Item quod est pauper non habens. l. aureos in bonis ꝓ quē ꝓsumitur in auct. de testi. §. primo et. §. sanximus. ij. q. ꝓma in primis versi. sed et de personis ⁊. §. prohibētur. l. iij. §. i. ff. de testi. qd̄ procedit quando propter paupertatem viuit inhoueste quia si non obstan̄. paupertate esset honesta persona valeret eius testimonium per lecta et notata in. c. si qui testium de testi Item quod reportaturus est comodum propter similitudinem cause. c. personas de testi. vel propter honorem victorie. c. romana

de testibus in sexto. ff. eodem. l. fi. vel quia venditor propter co-
modum euictionis vel donator vel fideiussor et generaliter om
nes qui reportaturi sunt comodum per dictam. l. omnibus. C.
eodem et. l. nullus. ff. eod. Alios casus causas et modos op-
ponendi contra testes potest quilibet curiosus et cautus aduo
catus ex doctrina doctorum in dictis iuribus colligere.

Contra instrumenta seu documēta multipliciter potest op
poni seu contradici super quo attendendum est primo qualis
sit scriptura scilicet an publica vel priuata quia publica scriptu
ra regulariter probat et fidem facit dum tamen non sit rasa vi
tuperata aut alias suspecta vt in auct. de fide instru. §. si vero mo-
riantur alias non statur ei. capitulo ex litteris et capitulo inter
dilectos de fide instru. l. ij. ff. eo. ymo vtens punitur. l. si veteris
de fide instru. C. Econtrario vero scriptura priuata regulariter
non probat per lecta et notata per docto. in. l rationes. C. de p
ba. et in lege admouendi. ff. de iure iurando et in lege quedam
§. nummularios. ff. de edem. Scriptura tamen qualiscunque sit
ex archiuo publico producta facit plenam fidem secundum glo. in.
c. cum causam de probati. dum tamen habeat signa consueta secundum
glo. in. c. ad audientiam de prescrip. Alia que possunt dici. vel
obici in scripturas publicas et priuatas potest diligens et ac-
curatus aduocatus colligere ex dictis docto. in prealle. iurib9
et prout necessessitas casuu3 occurrencium dictabit.

Duodecimo et vltimo premissis omnibus gestis concluditur
in cā et fertur sententia diffinitiua pro impetraute vel impetra-
to subsequenti verborum vel similium forma.

Viso processu et eius meritis in peritoru3 curie nostre consi
lio mature et accurate examinatis p hanc nram diffinitiuam
sententiam quā more maiorum nostro3 pro tribunali sedent]
in hijs ferimus scriptis pronūtiamus et declaram9 prefactu3
ticium impetrantem ad bonā z iustā causā se doluisse z plauxis
se litteras querimonie nostre commiss. impetrasse z exequi fecis
se. Dictum vero semproniū impetratū ad malā z iniustā causā
se opposuisse et per consequens dictū impetrante3 i suis vsib9
iuribus possessionibus facultatib9 z saisinis seu quasi in dictis

litteris et processu mencionatis et declaratis manutenēdū ma
numq; regiam et omne aliud impedimentū tollendum fore et
quem hec eadā nostra sententia manutenemus et cōseruamus
manumq; regiam et omne aliud impedimentū appositā tolli
mus et amouemus Parq; et eadē nostra sentencia dictū sem-
pronium impetratū dicto ticio impetranti procuratorum ipsa-
rum partium ministerio in oibus expensis huc vsq; factis con
dēpnamus illaꝝ taxione nobis et curie nr̄e in posteꝝ reſuata.
A qua sentencia potest si vult condempnatus appellare cuius
appellationis forma elici poterit ex generali forma appellatio
nū que ponitur infra prope finē operis Et hec sufficiant ꝓ eru
ditōne nouoꝝ aduocatoꝝ quo ad gn̄ales t̄minos tenēdos ī p̄
ctica primi et secundi capitū leg| regie querimonie et nouitat|.

Nunc vero ad practicā legis regie querele de nouis dissay
sinis stilum verto. in qua terminos generales et practicabiles
prosequar. et in multis ad practicaꝫ p̄cedentis legis me remit
tam quia in multis leges regie p̄dicte simbolisant ⁊ maxime in
forma ponendi et articulandi ⁊ in pluribus alijs terminis d̄ q̄
bus ꝑ discursum practice dicte legis dicetur Et merito in m̄l'tis
ꝯueniūt practica et still⁹ ipsarū legū regiarū q² etiā ipaꝝ idē re
sultat respectu īpediētū et īpetratoꝝ effect⁹ ꝓut singula mēbra
discurrendo apparebit In eo tn̄ primū differunt q² littere que-
rimonie nouitatis obtinentur a principe Sed littere querelle d̄
nouis dissaysinis obtinentur a p̄sidibus prouinciarum scilicet
senescallis vel bailliuis seu viguerijs regis suffraganeis et sub
alterius presidiū Secūdo quia in casu nouitatis fit sequestra-
tio rei ꝯtenciose et in statuto q̄relle de nouis dissaysinis ressay
situr dissaysitus vt supra dictū est Tercio quia littere querimo
nie nouitatis principaliter dantur pro vi expulsiua et litter̄ que
relle de nouis dissaynis dantur principaliter pro vi inquietati
ua siue turbatiua Sꝫ hodie sunt apud nos exequate dicte que
rimonie quo ad causas impetrandi

Turbato igitur aliquo in sua possessione rex regia que-
rele de nouis dissaynis de remedio prouidet Et que quideꝫ lex
ita practicatur Nā primo turbatus recurrit ad senescalū p̄sideꝫ

ꝓuincie vel ad bailliuos seu viguerios regios qui quo ad hec adeūtur et narrata querela obtinet līas super dcā lege regia q̄rele de nouis dissaisinis fundatas tenoris hui⁹ Anthoni⁹ etc. vel iohānes bailliuus. vel paulus viguerius. etc. Obtent] igitur dictis litteris adit ipetrans ꝯmissarium sibi deputatum et datū p senescalū bailliuū vel viguerium cuiquidē ꝯmissario p̄ntat litteras sue ꝯmissionis petēs ꝛ reqrēs p eum ꝓcedi ad incumbentia dicte sue ꝯmissionis Et tunc dictus cōmissarius cōcedit litteras pti ipetrāti ad citari faciendū ptem impetrātem cōpariturꝫ corā ipo cōmissario sup loco contencioso vel altera parte eiusdem pro ceteris ptibus et locis electa et speciali assignata ad certam diē et horā diei puta prime terciaꝫ meridiei vesporꝫ vel cōpletorij visurus per eū procedi ad interinationē et totalē execu iōem cōtentorꝫ in litteris sue cōmissiōis. Et ad oīs ac singulos actus etiam vsqꝫ ad ordinatiōnē inclusiue et cū contumatiōe dieꝫ horaꝫ et locorꝫ per ipm ꝯmissariū fiēda q̄ citatō pemptoria licet regulariī n̄ possit fieri vno edicto per ea q̄ legūtur et notātur in .l. ad pemptoriū. ff. de iudi. hoc tn̄ in casu in quo agitur de momentanea possione et leui preiudicio apud nos iuxta stillum dicte legis regie q̄ summariam importat cognitionē admittitur ac in vsu et stillo hētur etiam ex iuris cōis dispositiōe per ea que leguntur et notantur per doc. in cle. sepe de ver. signi. et in .l. cōsentaneum. et aucten. qui semel. C. quomō et qn̄ iudex et in .l. ꝯtumatia. §. i. ff. de re iudi. Uerumtn̄ lꝫ ps impetrata fuerit citata vno edicto pemptorio pro oīb⁹ p vberiori iuris cautela cōsueuerūt cōmissarij in termino ordinationis ferende iterato citari facere ptem ad illū actum scꝫ ad videndum ordinari. q̄ cautela fundari pōt sup theorica glo. c. cū q̄ de dolo et cōtu. in .vi. Cetera de materia citationis vide supra in rubricella de citatione vbi satis dictū ē. et hec ō scdo sufficiant. Tercio euento termino citatiōis ꝯmissarius se exhibet sup loco cōtencioso ad quē est facta citatio et ibidē super aliqua preparata sede honesta sedente comparet impetrans qui suo vel alicuius causidici seu aduocati organo summatim exponit se fuisse turbatum per impetratum in suis posses-

sionibus et saysinis rei cōtenciose ꝓpter quod recursuȝ habuit ad dn̄m senescallum bailliuuȝ vel vigueriū scd̄m ꝙ emanauit ɔmissio et littere super lege regia querele de nouis dissaysinis fū datas dicto dn̄o cōmissario directas ꝛ alias p̄ntatas obtinuit et quasquidē lr̄as iterū et ex habūdanti eidem cōmissario pre-sentat et exhibet petēs supplicās et req̄rēs ꝑ dictum cōmissariū procedi ad interinatiōem et totaleȝ executionē cōtentarū i dict̄ litteris sue cōmissionis q̄quideȝ cōmissarius dictis litteris cō-missionis cum honore et reuerentia debitis receptis facit fieri illaꝝ lecturaȝ qua facta assumit seu adiungit sibi duos ꝓbos et honestos viros quos hincinde sedere facit. deinde facit sum mariā aprisiā cū ꝓb̄ et testib⁹ p̄ntib⁹ ỽ loco die ꝛ hora citatiōis scȝ si loc⁹ vbi die ꝛ hora citatiōis scȝ si loc⁹ vbi sedet est loc⁹ ad quē fuit citat⁹ īpetrat⁹ ꝛ ỽ die et hora si ē dies ꝛ hora dici cuēta ad queȝ cōparere in p̄dicto loco fuerat pars citata et cōperto ex dicta inquisitiōe sūmaria ita esse iubet fieri audientiā de parte cuius si nō cōpet. contumatia per inpetrantē accusatur et in ei⁹ cōtumatia procedi petitur vel in eius p̄ntia si cōpareat Et his gestis impetrās in cōtumatia impetrati iam accusata vel in ei⁹ presentia si cōpareat litigat casuȝ suū iuxta contenta in dictis litteris sue cōmissionis. Sed anteq̄ꝫ litiget p̄mittit solitas fieri protestationes sequen̄. In primis ꝓtestatur dictus impe trans ꝙ per aliqua q̄ dicat faciat ꝓponat vel cōfiteat̄ dici fieri ꝓponi seu ɔfiteri faciat n̄ intendit parti impetrate iniuriari nec petitoriū cū possessorio nisi ad cōfortationeȝ ipsius possessorij cōmisceri. Sed neq̄ꝫ quitq̄ꝫ de dicte partis impetrate intētiōe cōfiteri et min⁹ iuri ipius ponēt̄ i aliquo p̄iudicari vel deroga ri quasquidē ꝓtestatiōes et alias necessarias et fieri solitas i q̄ libet pte ꝓcessus pro factis et repetitis vult et intendit haberi.

Et his p̄missis ꝓtestationib⁹ exordit̄ litigatū suum narrā do iura possessiones vsus facultates et saisinas turbas ꝛ impe dimēta descriptos descriptas descripta in lr̄is et ēt lati⁹ āplian do vl̄ r̄strīgēdo cū ēt illa facultas sibi ɔcedat̄ ex tenore litteraꝝ ɔmissionis Est t̄n̄ in optione ipetrāt̄ v̄bo litigare vel in scrip-tis ꝑ modū articuloꝝ deducere et sanior et vtilior via est dedu-

cere in scriptis ꝙ si in scriptis et in articulat] quis deducere vo-
luerit eūdē modū quē ꝑmisimus in .l. ꝗrimonie nouitat] tener-
poterit saluo ꝙ vbi in exordio dicit. Ad fines.etc. ꝙ vob dño
senescallo bailliuo viguerio seu iudici etc. Ponit ꝙ vob dño
iohāni vel petro.etc. ꝯmissario ad exequēdū statutū ꝗrele leg]
regie de nouis dissaysinis impetratum et obtētū ꝑ parte ticij ꝯ
semproniū ad causam rez ꝯtentiosaz in lr̄is vr̄e cōmissionis
mēcionataz et declarataz et lati⁹ mētionandaz et declaranda-
ruz spāliter per dnm senescalluz baillū vel viguerū deputato
constet et legitime appareat de possessionib⁹ iuribus vsibus fa
cultatibus et saysinis turbis nouitatib⁹ impedimētis ⁊ dissay
sinis in dictis litteris vr̄e ꝯmissionis pro parte ipsius impetrā
tis mētionat] dclaratis et specificatis Et vt cōstito vobis d̓ p̄-
missis et alijs cōstare mandatis saltem ad sufficientiā per vos
dicatur pronuncietur ⁊ declaretur locū fuisse et esse statuto leg]
regie ꝗrele de nouis dissaysinis p̄dicto quod ꝙ etiā locus deba
ti et res cōtenciosa resaisiatur et restabiliatur turbe ꝙ nouitat]
et impedimēta apposite et apposita tollantur et amoueāt̄ ad v
tilitatē dicti ticij ipetrantis et alias in oibus ⁊ circa oia per vos
ꝓcedatur iuxta mentē tenorē stilū et p̄ticā dicte legis regie ad
vos si ꝗdē fines et alios etc. cape residuū vt sup̄. Datis igit̄
et redditis articulis predictis vel facto litigato v̓bali vt dictum
est dictus impetrās dicit ꝙ de mādato dicti cōmissarij qd̓ ꝓdu
cit cū execucione citari fecit certos testes d̓ ꝗbus petit audienciā
fieri et ipsos si compareant recipi et examinari Si vero non cō-
parcant contumaces reputari et in eorum contumacia ac def-
fectu iterato eos eorum sumptibus et expensis et sub pena ci-
tari quiquidem commissarius per suum notarium et proces-
sus scribam facit fieri audienciam de dictis testibus qui si com
pareant iurant in manibus commissarij super sancta dei euuā
gelia de veritate dicenda super hijs de quibus ipsos interroga
ri, et examinari continget et ꝙ precibus precio amore vel odio
a veritate non deuiabunt. Ipsis vero testibus iuratis
commissarius interloquitur ꝙ ipsos recipit more testium de
iure recipiendorum. Non comparentes vero et debite citatos

ponit in cõtumatia et deffectu ordinãdo ꝙ citentur iterato coꝝ
sũptib⁹ et sub pena decẽ marchaꝝ argenti dño nr̃o regi aplicã-
da qui si sic iterato cõparere nolit mulctãtur et pignorãtur do-
nec veniant ꝓhibitum testimoniũ veritatis et hoc.iiij. Quin
to cõmissarius ꝓcedit super loco cõtencioso ad examinationez
testium vt melius valeant deponere ar.lec.et notatorũ in.l.si
irruptione.ff.finiũ regũdoꝝ actñ bene possent alibi examinari
dũm super loco fuerint recepti ⁊ locus cõtenciosus semel fuerit
subiectus occulis ipoꝝ testiũ q₂ per hoc satisfactũ esset iuri coi
et etiam dispositioni dicte legis regie querelle de nouis dissay-
sinis q̃ mãdat locũ debatũ cũ ꝓbis viris.i.testibus adiri et de
veritate cum eisdẽ probis viris seu testib⁹ inquiri Ad tollendũ
tñ omne scrupulũ cõmissarij si loca et temporꝝ dispositiones ñ
patiantur examinare cõsueuerũt testes super loco vel si loca et
tempora hoc nõ patiantur de ptium cõsensu de quo constat in
ꝓcessu alibi in diuersorio vel in alio loco apto examinãt testes
et in hijs nõ est magna vis. Sexto examinatis dictis testib⁹
cõmissarius interrogat impetratum si pñs sit vel eius ꝓcurato
rez q̃ pro eo interuenit si vult aliqua deducere producere vel iu
stificare Et tunc dictus impetratus põt deducere alteram triuz
exceptionum scd̃m stillum et practicã dicte legis regie admissi-
bilium sez lit spendenciam seu ꝑuencionem cause in possesso
rio alibi pendentem de eadem re.inter easdm partes et eodem
mõ agendi iuxta theoricam.l.et an eãdez.ff.de excep.rei iudi.
vel ꝙ alias executa fuit similis q̃rella vl' equalis sez q̃rimonia
nouitatis quod appellam⁹ casuz supra casuz qd̃ nõ ẽ ꝑmissuz
quia executio vnius parit exceptionẽ rei iudicate i altero maxi
me cõcurrentib⁹ p̃missis et exceptio rei iudicate impedit cursuz
cuiuslibet litis vt in.c.exceptionẽ de lit].cõtes.li.vi.et de hoc pe
nalit̃ ꝓhibẽs q̃ appellat̃ lex d'sino alias sine gradu ꝙ si repiat̃
executata q̃rimonia s̃ q̃rimo.vl' cau'sã casuz qd̃ idẽ ẽ ãnullat̃
secũda executio expeñ.ipetrãt] per iudicẽ ꝯmittentẽ q₂ ꝯmittan⁹
de validitate vel inualiditate explectoruz nõ hz cognitionem.
Vel tercio põt impetrat⁹ deducere ꝯrias possessiones possessioni
bus ipetrãtis et illas ꝓbare et iustificare q̃s si probauerit et in

stificauerit meliores iustiores et recētiores obtineret cōtra impetrātē iuxta mentiōem suoꝝ articulorum que differt ab intentiōe impetrāt] Et ideo ipetratus suos articulos cōtrarias possessiones cōtinētes exorditur vt seqtur. Ut vob venerabili .rc. cōmissario vel sic Ad fines ꝙ vobis etc. vel sic. Ut per vos venerabilē virū dominū .etc. assertum cōmissariū ad exequendū statutū q̄rele legis regie de nouisdissaysinis impetratū p ticiū contra semproniū ad cāurerum cōtēciosaꝝ mētionataꝝ et declaratarū in lr̄is vr̄e cōmissionis vr̄amq; sn̄iaꝫ siue ordinationē dicat pnūciet et declaret nō fuisse vel esse locū statuto q̄rele legis regie p̄dite Et per consequētiā dictus impetratus ab impetione dicti impetrāt] relaxetur dictus vero impetrās in omnibus expen̄: factis et fiendis de q̄bus ideꝫ impetrat⁹ per expssum ptestatur condēpnet et alias ius ⁊ iusticia eidē impetrato fiat et administretur ad hos siquideꝫ fines etc. Cape vt supra.

Aduertendū tn̄ ē ꝙ quando impetrat⁹ scit se habere bonas et validas possessiones et saisinas si velit vtilit procedere pōt impetrare aliam cōmissionē per quā mādet tr eideꝫ pmissario vel ei et alteri adiuncto q̄ faciliter adiūgitur qn̄ habet primuꝫ suspectū vt cotbidie videm⁹ fieri et satis pōt de iure sustineri qꝛ in hijs vterq; est actor et reus per lec.et nota.in. § tertia insti.d interdic.ꝙ ip̄m impetratuꝫ audiāt in dictis suis cōtrarijs possessionibus et saysinis et ptem melius probātem et poti⁹ ius in possessorio hn̄tem ressaisiant et alias ptibus iuxta mentem stillū et p̄eticā dicte legis regie q̄rele de nouisdissaysinis cuius tenor etiā in dictis litteris inserit iusticiā ministrent hoc effectu aliter cotinēt ille littere et h̄ casu impetrat⁹ nō articulat ad fines in proximo p̄cedenti intendit scriptos scꝫ ꝙ simpliciter pronūtiet n̄ esse locū statuto.s pcludit et vt ip̄e ressaisiat possessiōib⁹ et saysinis.et aduerso p ipe. deducti] n̄ obstāib⁹ ⁊ cui⁹ q̄dē intēdit seu p̄fatiōis tenor tal'.ē.vt vob dn̄is pmissarijs ⁊c.vl' sic ad eo ꝙ vob etc. vel sic Ad fines et effet⁹ ꝙ vob venerabilib⁹ viris dn̄is etc.pmissarijs i hac pte sp̄aliter deputat] ad exequēdū statutū q̄rele leg] regie de nouisdissaysinis hicinde impetratū et obtētū p ticiū originariū et sempniū psecutiuū ipetrātis

et impetratos constet et legitime appareat de veris iustis et le-
gitimis possessionibus et saysinis dicti sempronij deq3 turbis no
uitatibus et impedimētis p dictū ticiū sibi illatis in dictis lrīs
vrē cōmissionis mētionatis et specificatis et .ī. latius specificā
dis et declarandis et vt cōstito vobis saltē ad suffitiētiam d cō
stare mādatis per vos vramq3 sentētiā seu ordinatiōem dica-
tur pronūcietur et declaretur locum fuisse et esse statuto q̄rele.l.
regie de nouis dissaisinis p̄dicto ipius sempronij impetrato z ob
tento .ex aduerso pro parte dicti ticij deduct] productis allegat]
et iustificatis non obstātibus et per cōsequēs locus debati seu
res contentiosa ressaisiatur et restabiliatur ad vtilitatem dicti
sempronij et alias per vos in oīb⁹ et circa oīa. etc. Cappe residu-
u3 vt supra Productis igitur dictis articulis admittit̄ ad p-
bandū et producit testes suos q̄ examinātur vt sup̄ dictū est d
testibus originalis impetrañ z suatis cautelis p̄dictis in origi
nali impetrañ in productione testiu3 seruari declaratis Aduer-
te tamen q͂ in articulis turbe iste sempronius⁹ impetratus qui
nunc efficitur impetrās nō habet necessario deducere alias tur
bas q͂ impetratiōem et executionē ticij originalis impetātis q̄
sunt formalis turba ipi sempronio Sed si alias reales turbas
habeat puta q2 ticius se pro dn̄o rei contentiose gessit .fructus
percepit aut ipm semproniū possider̄ prohibuit seu impediuit
vel similia fecit poterit pro habūdantiori cautela illas turbas
spāliter deducere Sciendū tn̄ est q͂ in dictis primis capitibus
ll'. regiaꝝ p̄dictarum scd̄m statuta p̄fate curie reprimittur nume
rus effrenatus testiu3 ita q͂ nō est permissa examinatō vltra nu
merum .x. que prohibitio fundari potest per .c. significauerunt
cōsequētib⁹ ex̄ d testi. z in .c. d test eo .ti. z in .l. i. ī fi. ff. d .testi. ac
tamen vbi eminet multitudo articuloru3 seu capitulorum pro
bandoru3 per testes tunc faciliter dispēsatur super ampliori nu
mero ne ius partis probantis inopia probationu3 percat quia
probationes non sunt illo casu augustande Septimo fact]
hincinde inquestis seu receptis attestationibus per cōmissariū
seu cōmissarios et omnibus productis per vtramq3 partium
receptis. cōmissarius vel cōmissarij procedit seu procedunt ad

ordinatiōem secunduȝ tamē diuersos stillos p̄dictos qui sunt tres de q̄bus in forma sententiaꝝ siue ordinationū dicet̄ Sed ī senescallijs bellicadri ꝛ carcassone cōmissari⁹ nō consueuit ꝓcedere ad ordinatiōem sed remittit curie committenti in q̄ ꝯparētibus partib⁹ viso processu fertur ordinatio superdicto primo capite Sed hoc non variat ius partiū necꝫ substantiā.ll.p̄dictaꝝ Sed anteꝙ cōmissarius seu cōmissarij procedat seu procedant cōsiderare dȝ seu debent ad fines bene et recte iudicādi tā ex parte impetrātis ꝙ̄ ex pte īpetrati sequētia Et primo ex parte impetrātis attendere debet ꝙ impetrans ex parte sui probet turbam et dissaysinā per lec.et no. in.§.retinende et in.§.comodum.insti.de interdic.et in.l.i.§.quod aut p̄tor.ff.vti possi.et in l.ij.C.eo. et p̄sumitur probata possessio continua si probetur ante turbā et tempore turbe possedisse vt volunt doc.in.l. non ignorabit.C.ad exhiben.et.in.l.siue possidetis.C. de ꝓba.et dicitur probari turba sufficiēter probato quocūꝗ actu per quē īpetrat⁹ n̄ sinit̄ libere et q̄ete possidere ꝑ lec.et no.in p̄alle.l.vim facit.ff.d̄ vi.et vi.ar.et in.l vim facit.ff.ꝙ vi aut clā.nec req̄rit̄ de necessitate ꝙ turbās p̄tendit se possidere ƀ sufficit turbā illatā fuisse puta p̄cidisse arbores.fruct⁹ collegisse.colonū expulisse.laborātem.sensuȝ vel canonē soluere ꝓhibuisse vel q̄d aliud dāpni vel inq̄etatiōis intulisse ꝑ glo.dicte.l.i.ff.vti possi. in.§. huiusmōi aūt interdicti et.§.restituende facit lex si dn̄o in prin. et.§.si vicin⁹ et.§ itē videam⁹.ff.vti possidet]. q̄nymo etiam si inhibit⁹ ꝑ lr̄as manutenētie ne turbet se opponat ꝯsueuit talis oppositio accipi pro turba q̄ p̄ctica inoleuit ex dictis doctoꝝ in c.mandatum de rescrip.et in.c.suborta.de re iudi.et hoc iure vtimur Notandū tamen est ꝙ non sufficeret ꝓbari possessionem per instrumenta per lec. et no. in.l. vniq̄ instruct⁹. C.de acqui. pos.et in.l.predia.ff.eo.et in.c.inter dilec os de fide.instrumē.

Querit̄ an turba illata possit turbās penitere sic et alit̄ ꝙ turbatus nō possit cōtra eum intentare remediū dictarum legum et videretur ꝙ turbās esset audiēdus dūtamen offeret omnia integre emendare et reparare ar.lec. et no.in.l. si reus parat⁹.ff. de ꝓcu.et insti.de offi.iudi.§.fi.et.l.fideiussor.ff.d̄ doli excep. Si v̄o nō offerat oīa integre emēdare et reparare n̄ īpediret eius

penitencia per lec. et no. in. l. insulam. ff. de vbo. obli. et in dicta. l. i. §. fi. ff. vti possidetis. Quia effectus dictarum legum est quod abla/ta per turbantem restituantur turbato et quod acetero non molestet seu turbet. l. pe. ff. de aqua. coti. et esti. Sed si turba fuerit facti quod debet de facto reparari habet etiam impetratus alia remedia de quibus supra dictum est in practica querimonie casus nouitatis et ibi remit to ne repetite membranas occupem

Quereri tamen potest an si impetratus clarissime doceret de suo ti tulo impediret ressaysimentum ferendum et videretur prima facie quod deberet impedire per regulam iuris dolo facit et per. l. dolo. ff. de. do li. excep. et per glo. in dicta. l. si de vi. ff. de iudi. in contrarium facit tex. et glo. in. l. si de. eo. §. si seruum. ff. de acqui. poss. Accedunt lec. et no. in. c. pastoralis prealle. de causa poss. et proprie et in. c. licet causam. §. ex premiss. v. maxime extra. de proba. Et racio est pro hac parte bona quia petitorium et possessorium nihil habent commune. prealle. §. nihil commune. in. l. naturaliter. ff. de acqui. poss. Cum et alia ratione ne quis sua audacia ius sibi dicat auctoritate propria in rubro et nigro. C. ne quis in sua causa et. C. quando liceat vni/cuique et in. l. si quis in tantam. C. vnde. vi. Cetera vnde in prece denti lege querimonie nouitatis que presenti practice huius legis querele legis regie de nouis dissaysinis adaptari.

Octauo hijs omnibus completis commissarius procedit ad suam ordinacionem que diuersificatur tripliciter secundum triplicem modum expiendi supra premissum. Nam aut impetrans solus facit proces sum sic quod impetratus nil obstat vel opponit et tunc fertur vno modo sentencia. Aut impetrans non iustificat sed impetratus op/ponit et obstat propter liquidas contrarias possessionis et tunc fertur alio modo Aut et tercio originarius impetratus pariter competrat vt supra dictum est et tunc fertur sententia in alia forma quarum forme sequuntur et pos sunt esse tales et primo quando impetrans solus facit processum sic quod impetratus nil obstat vel opponit potest sic formari sentencia.

Visis nostre commissionis litteris, nec non deductis productis probatis et iustifficatis per dictum ticium impetrantem quia nobis constitit et constat saltem ad sufficienciam de contentis in dictis litteris dicte nostre commissionis seu legis regie predicte mentem nostre quod commiss. tenorem stilumque et practicam

curie dñi ꝯmictent] in sequētes ꝓnūciam⁹ ꝛ declaram⁹ locum fuisse ꝛ esse statuto querele legis regie ꝺ nouis dissaysinis ꝛ ꝓpterea locū debati fore ꝛ esse ressaysiendū ꝛ restabiliēdū ad vtilitatem dicti ticij impetrañ ꝛ quā nostra pñti ordina. resaysim⁹ ꝛ restabilim⁹ turbas nouitates ꝛ alia impedi. tollēdo ꝛ amouēdo debatū qꝫ et rē cōtenciosā ꝑ partes ꝛ inť dictas ad manū regiā tanq̄ supiorem ponim⁹ ꝛ reducim⁹ inbi. ꝛ inbiberi mādādo dicto sepronio impe. ne i p̄iudiciū dicti ressaysimēti manus qꝫ regie apporitionis quitq̄ attemptet vel innouet actemptari q̄ seu innouari faciat vel ꝓcuret ꝑ se vel ꝑ aliuꝫ directe seu per obliquū et in signū omniuꝫ p̄missoꝝ arma regia florib⁹ lilij depicta in altera ꝑte loci contēciosi iubem⁹ affigi assignantis ꝑtibus si sup s̄cdo capite dicte legis expiri voluerit ad talē diē ꝛc in curia dñi talis vel talis aq̄ nostra emanauit cōmissio litteras et seruieñ. super hoc concedendo et hoc nono.

Decimo lata dicta ordi. cōmissari⁹ concedit litteras executorias dicte sue ordina. ꝑti resaysite pro illa execucioni demādāda et in vim illius cōpellitur turbator inquietator seu molestator ad fructuū per eū medio turbe inquietacionis seu molestationis ꝑceptorum restitucionē ꝑ. l. i. §. ex die cū ibi notat]. ff. ꝺ vi et. vi ar. et. l. videam⁹. §. in faniana. ff. de vsur] cū similib⁹ et si opus est ip̄emet cōmissarius partē ad hoc p̄ture virib⁹ constringit. Secundo vero casu scꝫ quādo impetrās non iustificat vel iustifficat sed impetratus opponit et obstat ꝓpter liquidas ꝯrias possessionis deductiones et iustificationes et tunc fertur vt sequit̃ sententia. Uisis nostre cōmissionis litteris nec non hincinde deductis ꝓductis ꝓbatis et iustifficatis ꝑ vtrāqꝫ partiū cū nobis nō cōstiterit seu cōstet ad sufficiēciaꝫ ꝺ cōstare mādatis narratis et expressis in litteris nostre cōmissionis ideo ꝓnūciam⁹ et declaram⁹ nō fuisse vel esse locū statuto querele legis regie de nouis dissaysinis ꝓ ꝑte ticij cōtra sepronium ipe. ꝛ ꝯsequēs nos nō posse ꝓcedere ad vlteriora nostre dicte cōmissionis nisi in assignādo dicto impetrāti ad ꝯpēdū coraꝫ dño nos comittente visur] ad causā temere ipetracōis se ꝯdēpnari erga impetratū i expeñ ꝛ quē nostra pñti ordinacōe ad diē

etc̄ immediate sequētem assignam⁹ lr̄as et t̄men̄ sup̄ hijs cōce dēdo. Tercio autē cau᷒ sicꝫ q̄n originarius impetrat⁹ parit̄ coin petrat tūc si originari⁹ impetrās potiorib⁹ iuribus ⁊ possessio nibus fulciat̄ fertur ꝓ eo sentētia vt supra dictū est si vero im/ petratus ⁊ scd̄o loco impetrans simil̄r meliorib⁹ iurib⁹ et pos sessionib⁹ fulciat̄ fertur: ꝓ eo cōtra originariū impetrantē sentē cia seu ordina. ⁊ forma vnius est forma alterius vt sequitur.

Uisis nr̄e cōmissionis lr̄is necnon hincinde ꝑ vtramq̄ꝫ par cium deductis ꝓductis ꝓbatis et iustificatis vt s̄ in prima for ma ꝓnūciam⁹ et declaram⁹ fuisse et esse locum statuto querele legis regie de nouis dissaisinis ꝓ parte ticij cōtra sem proniū vel econtra ꝓut casus euenit imperratum ex aduerso ꝓ parte talis vel talis supple contra quem fertur ressaysimentum d̄duc tis productis allegatis et iustificatis non obstantib⁹ et ꝑ ꝯse quens turbas nouitatis et impedimēta apositas et aposita fo re et esse tollendas et amouēda et que nr̄a pn̄ti ordinacioue tol limus et amouem⁹ debatum et rem contenciosā ad manum re giam tanq̄ꝫ sup̄iorem etc̄. Cape residuum vt in prima et de exe cucione eiusdem vt supra dictum est post primam formam.

Aduertendum tamen est q̄ꝫ in vtraq̄ꝫ lege regia predicta pōt euenire casus q̄ꝫ vtraq̄ꝫ p̄cium equaliter probat possessionem et titulūꝫ et iste ē casus multum inopinatus cōmissarijs et exe cutoribus dictarum legū nec reperitur alia via tutior cōmissa/ rijs q̄ꝫ remictere causam decidandaꝫ consilio curie cuius est co gnicio scd̄i capitis in qua quidem curia speculari debet si sit oī moda peritas tituli et possessionis quia quantumcunq̄ꝫ parua insurgat disparitas sufficeret pro ressaysimento ferendo in fa/ uorem precellentis in petitorio vel possessorio ar. lecta et nota. ī predicta lege. i. C. vti possi. et in. c. licet de probatis ita q̄ꝫ vbi vterque probaret recentem et antiquam possessionem sed vn⁹ antiquiorem de vno anno vel forte minus illa pauca dispari/ tas sufficeret ar. lecta et. nota. in dictis iuribus et in. c. cum eccl̄ia de elec. Ubi vero tanta esset petitorij et possessorij equalit̄ q̄ꝫ vix vel raro contingit. Tunc pronūciandū esset vti possidetis ita possideatis ex mente dictorum iurū cum addicione tn̄ ꝓbi

bicionis in sententia ne altera ipsarũ partium ad arma seu viã facti ꝓceder haberet sub pena ⁊ poss. eo casu talis formari sententia Visis cunctis quia per hincinde per partes coraꝫ nobis deducta et iustificata infra poss. partiũ eq̃lia reducuntur Sic et taliter ꝙ sine pleniori iuris et possessorij partiũ predictarum examinatione pro pñti non possumus alteri partiũ iã dictarum statũ cause seu rei contẽciose recredenciaꝫ ad iudicare ideo per hanc nr̃am sententiam seu ordinationẽ pronunciamus et declaram⁹ ꝙ partes predicte vti huc vsq; possederunt in futuꝝ sub manu tñ regia possideãt omnẽ portũ et vsum armoꝝ ac omnẽ viã facti dictis partib⁹ sub pena cẽtũ marcharum argẽti. xxv. l. £. mille. etc. scd̃m q̃litateꝫ psonaꝝ mutãdaꝝ dño nr̃o regi applicãda interdicẽdo et hoc totũ p modũ ꝓuisionis ⁊ donec ptibus lati⁹ audit] per curiã a qua nr̃a emanauit ꝓmissio aliud fuerit ordinatuꝫ Assignãdo dictis ptib⁹ legitime cõpitur] in dicta curia ad diẽ etc. d̃ dict] coꝝ iuri. et possessionib⁹ latius docturis et iustificaturis vt cũct] visis ptib⁹q; p̃dictis latius auditis per eãdem curiã ordinari valeat qd̃ iustũ fuerit et rõnis lr̃as et Fuieñ super hijs cõcedendo. Ego tñ tutius reputarem ꝙ hoc casu p̃cticaretur seq̃strum ad instar legis q̃rele nouitatis ne partes sub colore proxime dicte sententie ꝓhibitiõe nõ obstãte venirent ad arma et esset cõcultius processuꝫ de quo sup̃ dictũ est in practica dicte leg] querimonie nouitat] que seq̃stratio d̃ iure hoc casu satis videt̃ ꝓmitti p lec. et no. in. l. eq̃ssimũ in pri. ff. d̃ vsufruc. p quã ꝓbat̃ ꝙ iudex debet prouidere ne partes contendentes veniant ad arma.

Notandum ꝙ in istis primis capitibus dictarum legum regiarum duo regulariter cessant primo obiectus contra testes secundo appellatio ab ordinatione. Et dico primo obiectus cõtra testes salua distinctiõe que sequitur. nam lꝫ regulariter testiũ reprobatio nõ admittatur in iuditio sũmario per lec. et nota. per doc. in. c. veniens de testi. ex eo ꝙ primũ caput dictarum legum est summarium et obiectus testiũ altã exigũt indagineꝫ vt sup̃ visum est in casu nouita]. et de iure est ꝙ exceptio req̃rẽs altiorẽ indaginem q̃ iudiciũ vel causa ad qd̃ vel quã ꝓponit̃

defferetur in aliud iuditio scd͂m lec. et nota. p doc. in. l. ij. C. d edicto. diui. adri. tollen. Ubi vero nō req̄rit altiorē indaginem ꝫ illico pn̄t expediri et tūc d̄bēt admitti ar. notatoꝝ i. c. pastoral' §. p̄terea de offi. dele. et in. c. nō solū d app. li. vi. et in. l. ait p̄toꝛ ff. de iure iuran. Dixi scd͂o ꝙ non admittitur appellatio et hoc regulare est in rubro et nigro cū ibi lec. et no. per glo. et doc. C. si de momentanea possessiōe appellatū fue. Uerumtamen cir-ca hec cadit distinctio quia licet regulare sit ꝙ ab adiuditione momentanee possessionis nō appellet᷑. potest tamen a medijs per que ad. dictā adiudicationem peruenitur appellari. puta a denegatione visiōis seu ꝯcessionis copie cōmissionis qꝛ q̄libꝫ cōmissarius p̄sumitur priuata persona nisi doceat de sua com-missione per lec. ꝛ no. in. c cū in iure de offi. dele. vel ab arta di latiōis cōcessiōe per lec. et no. in. c. p̄terea de dilatiōe vel a de-negatiōe audiētie ar. lec. et nota. in. l. fi. §. illud in. fi. C. d tēp. appella. et in. c. cum sit generale de foro. comp. quia non solum permittitur a talibus appellari ymo etiam in pꝛi formalem iu-dex accipitur vt in. c. dominus. xxxiij. q. ij. faciunt lec. et notata in. c. finali. de rescriptis. et hinc vidi cepissime apud nos prac cari ꝙ commissarij qui circa premissa delinquebant ex ordina-tione curie viso processu abusiue per eos facto adioꝛnabantur instante procuratore regio intitulato contra eos responsuri et merito per ea que leguntur et notantur in. l. finali. C. de pena. iudicis qui male iudica. et secunda questione sexta. c. hoc etiaꝫ et in. capitulo. cum eterni de re iudi. in sexto. et ideo caueant si-bi tales commissarij ꝙ prece pretio fauore vel odio non proce dant Sed regulate iuridice rite ac recte exequantur quia quam-ꝗ̄ prima capita dictarum legū sint summaria. nō tamen a deo sunt summaria quin partes audiantur per lecta et notata in cle men. dispendiosam de iudicijs et in clemen. super verbo signi. et in. l. etiam. §. vltimo. ff. de minoribus et in. l. illate. C. de fi-de instrmento. et in auctentiqua si quis in aliquo. C. de eden-do et in. c. alberic⁹ de testibus et in plurib⁹ alijs iuris ptib⁹ et iudex vel commissarius fatiens litē suaꝫ tenet᷑ parti ad omnia dāpna et interesse scd͂ꝫ lec. et no. in dcā. l. fi. C. de pena iudi. cū

sequentib⁹ iurib⁹ prealle. Et ideo cauti debēt esse tales cōmis
sarij ꝛ iudices primoꝝ capitū dictaꝝ legū ꝙ oīa prudent̄ faciāt
quia meli⁹ est modicū tardare ꝙ ꝑcipitanter ꝛ temere ꝓcedere
et se ꝑiculis spūalib⁹ et tēporalib⁹ exponere. vbi vero appella
tio sine iusta causa vel grauamine iterponit̄ ab ipo cōmissario
iuste illā reffutare pōt ꝛ debet per lec. et no. in. c. cum appellatio
nib⁹ friuolis de appella. li. sexto ꝛ pōt esse forma appellādi tal̄

Aduertēdū est preābule ꝙ in exordijs appellationū inpo
nendaꝝ nō pōt certa forma dari q2 exordia nō sūt de substācia
et ideo fiūt scd̄m motū animi dictantis aliq̄ enim sic vt sequitur
exordiunt̄ existēs coram vobis ꝛc̄ vel sic. Constitut⁹ corā vob
etc̄ vel sic conparēs coraꝫ vobis etc̄ vel sic veniēs corā vobis
etc̄ vel sic. Scd̄m tutiuatē formā appellationis remedium ꝛc̄
alij vero magis retorici ꝛ ī practica triti. exordiūtur ab aliquo
elegāti dicto. super quo tanꝙ in cardine reuoluitur appellādi
causa et retento themate premissoꝝ grauaminū scilicet denega
cionis visionis seu cōcessionis copie cōmissionis et dationis
arte dilationis ac denegationis audientie dictū exordiens co
munem habens rescriptū ad dicta tria grauamina pōt esse tal̄

Scriptum est ꝙ in iudicijs non debet esse acceptio persona
rum vt in capitulo nouit de iudicijs vel sic.

Potissima iudicioꝝ pars consistit in parciū disceptatione ꝑ
lec. et no. in. c. primo de sequestra. poss̄ et fruc. quia negōꝝ me
rita parciū asseracione pandunt̄. C. si ꝑ vim vel aliomō et cum
ita sit ꝙ vos venerabilis vir dn̄e talis etc̄ cōmissarius assertus
ad exequēdū primū caput. l. regie querele de nouis dissaysinis
pro parte et ad instanciā ticij contra me sempromū impetratū
quo zelo duct⁹ nescitur denegaueritis mihi visionē seu copiam
lrarum vestre pretense cōmissionis. Et hijs nō content⁹ inde
coram vobis compariturū infra trium horarū spatium in loco
contēcioso assignatis quod mihi impossibile erat ex eo ꝙ do-
micilium meum in quo morā facere consueui distabat ꝛ distat
a loco predicto contencioso quatuor leucis et sic non fuit mihi
possibile ꝙ in tam breui termino instruct⁹ corā vobis cōpare-
re potuerim. Et licet ex postfacto et quamprimuꝫ potui coram

vobis comparuerim et ad deducēdū probandū et iustificā-
dū iura me inde admitti petierit vos tamē grauamina predicta
iam pdet mihi illata multiplicādo me admittere et audire vo
luistis quinymo pcipitanē et me in audito ad vr̄am talez qua
lem nullā abusiuam iniquam et iniustam pcessistis ordinacō
nem per quaz me iusta legitima pacifica et quieta mea possessio
ne iure incognito fauore nimio dicti ticij impetrātis priuastis
et alia plura grauamina de quib⁹ per pcessum liquebit mihi
intulistis ampliora qꝫ in ferre cominat⁹ fuistis ex quib⁹ et alijs
ex processu resultantib⁹ senciēs me supra modū oppressū et ag
grauatum timensqꝫ magis atqꝫ magis in futurum opprimi et
agrauari a vobis totali qꝫ vr̄a potestate audiēcia et cognicōne
dictisqꝫ granamibus mihi illatis et in ferri amplius cominatis
in et cū hijs scriptis puoco et appello ad serenissi. et xpianissi
mum dn̄m nostrum regē eius metuēdā pla. supma curiā nec-
non ad dn̄m etc̄ et ad illum seu ad illos ad quā vel quos mea
pn̄s appellacio deuolui de iure stilo vel consuetudine poterit
seu debuerit petens appl'os et l'ras dimissorias semel scd̄o ter
cio sepe sepius instanē et instantissime mihi dari et cōcedi petē
do a quoꝝ denegacione iterum prout et ad quos supra puo-
co et appello pcestans de hmōi mea app. psequenda via mil
tatis querele iusticie deffectus abusus seu iniquitatis aut alia
qualibet via iuridica et mihi permissa submittens me et bona
mea protectioni et saluagardie dn̄i seu dn̄orum predictorum
inhibens qꝫtum de iure possum et valeo vigore mee presentis
appellacionis ne quit qꝫ in contrarium mei preiudicium actēp
tare seu innouare habeatis de quib⁹ et reponsione peto instru
mentum a vobis notatur testes presentes inuocando

Forma vero respondendi appellacioni potest esse talis

Uisa tali quali sedula appellatoria nobis pro pte sempnij
impetrati reddita in quā se per nos grauatū fuisse pretendens
a nobis appellare satagit qꝫ qꝫ dicta appellacio tan qꝫ sup mer
fallis et dolose adiuuentis fundata responsionem non merea

tur actū. ne aures dominorum ad quos appellare satagit fal-
sis et dolosis grauaminum adinuentionibus imbuerentur di
ximus vt sequitur respondendum. Et primo ad id quod dicit
nos visionem seu copiam nostre commissionis denegasse cō-
trarium apparet ex actis et processu coram nobis agitato p cu
ius tenorem apparet q dicto impetrato visionem et copiam
dicte nostre commission. votiue concessim⁹. Ad scdm vero ex
aduerso grauamen pretensum de arctacione dila. respondem⁹
q appellare mentes ex eo se grauatum legitime pretendere nō
potest quia dictus sempronius impetrat⁹ fuit de die ad diez
citatus conpiturus a locum contenciosum distantez a loco sue
habitationis per duas leucas et sicappet q habuit amplissi-
mam dilationem ad ppend. Quo vero ad tercium et vltimuz
grauamen super denegacione audiencie fundatum respōde-
mus q totum oppositum est veritas vt ex tenore pcessus corā
nobis agitati appet. Nam semper et continue obtulim⁹ dicto
sempronio impetrato et appellare nitenti ipsum benigne au-
dire in omnibus admissibilibus et sic ex hijs apparet ipsum
sine causa aut saltem sine legitimo grauamine appellare. Qua
re ex hijs et alijs ex processu resultantibus dictam eius appel-
lacionem tanq friuolam et inanem a nullo saltez legitimo gra
uamine interiectam peccantemq in materia et forma nō amit
timus dictam responcionem pro appostoll'. reffutatorijs cum
dimissorijs non sit locus honore tamen et reuerentia domino
rum ad quos appellare nititur semper saluis concedendo.

Expedito igitur vt premissum est primo capite dicte legis
regie querele de nouis dissaysinis fit transitus ad secunduz vt
sequitur. Nam die assignata partibus per commissarium pri-
mi capitis processuris super secundo in curia aqua sua emana
uit commissio compet pars resaysita cum processu seu explectis
primi capitis si illum tamcito habuisse potuerit aut cum lit-
teris ressaysimenti in quibus insseritur ordinatio ressaysimen
ti et in presentia partis contra quam processit

ressaysimentū si compareat vel in ei⁹ cōtumacia petit ꝓcedit super dicto scđo capite et ꝓcedēdo nisi pars aduersa dīt facta seu ponat det et articulet de iure suo petit ressaysitus se diffinitiue manuteneri et manū regiā ac omne aliud impedimētū in re cōtenciosa appositū tolli et amoueri ad vtilitatē ipsi⁹ impetrantꝭ et tūc aut pars impetrata ꝛ citata capiat terminū ad hoc faciendum aut nō puta qꝛ non cōparet primo casu petit copiā explectorum primi capitꝭ ꝛ terminū congruū ad dandū facta hoc est deducendū ponendum et articulandū lati⁹ de iure suo quequidem copia et dilatio sibi conceduntꝛ. Impetrās vero ꝛ ressaysitus petit ꝙ interim ressaysimentū suū sortiatur effectū sup quo interloquitur iudex Si nō impugnetꝛ ordinando interim illud suū debere sortiri effectū et super hoc concedit lr̃s suas. Si vō impugnetꝛ puta de nullitate qꝛ impetratus dicit explecta nulla ex eorū tenore deducēs nullitatꝭ in scriptꝭ quas repit resultare ex actis et tūc talis nullitas in promptu ꝓposita et ꝓbata impedit sortimentū dicti ressaysimēti donec visis explectꝭ appareat si ꝓcessus sit validus vel null⁹ per. l. iiij. §. condempnatuꝫ cum ibi lectꝭ et notatis. ff. de re iudi. Sed apunctat inde nil noui fieri donec visis explectis seu ꝓcessu primi capitꝭ aliud fuerit ordinatū Si vero aliud ꝓponatur ad impediendū sortimentū dicti ressaysimēti qꝫ altiorē indaginē exigat tūc talia nō impediunt sortimētum ymo ordinat iudex ressaysimentū suū sortiri effectū. Cum vero impetrat⁹ est ꝯtumax ꝛ nō comparet iudex concedit lr̃as impe. ad iteruꝫ citari faciendū impe. ꝓcessurum in causa dicti scđi capitis et cū intimatiōe ꝙ impetrās ꝛ ressaysitus diffinitiue ꝛ forci⁹ manutenebitꝛ et ꝙ manus regia tolletꝛ ad vtilitatē impe. et ressaysiti et sup hoc concedit suas lr̃as q̄s exequi facit pars et iterum ressaysimentum sortiur effectum

Adiornata igitur pte impetrata cōparet impetrās ad diem assignatam qui in presencia partis si compareat aut in ei⁹ contumatia quam accusat petit se manutenen diffinitiue ꝛ manū regiam tolli ad sui vtilitateꝫ cū expeñ. et si citat⁹ nō comparcat manutenetur impetrās et tollitꝛ manus regia ad sui vtilitateꝫ et condempnatur impetrat⁹ in expeñ. Si vero citatus cōpareat

z velit de iure suo docere auditur et copia processus primi capitis sibi conceditur suis sumptibus et expensis quaquidem copia habita dat ponit et articulat de iure suo sub forma sequenti.ad eo ꝙ vobis dño supple aꝗ emanauit cōmissio et cui secūdi capitis cōgnitio pertinet vel sic Ut vobis vel sic. Ad fines et effectus ꝙ vobis clarissimo magnifico et potenti viro domino senescallo bellicadri et nemau.seu vestro locumteñ et vestre venerabili presidali curie constet et legitime appareat de bonis iure et iustitia rectaqꝫ.oppositione et deffentione iustis et legitimis possessionibus vsibus iuribus facultatibus et saysinis seu quasi sempronij impetrati deqꝫ malo iure iniusta causa et temeraria impetratione nullaqꝫ et abusiua per commissarium primi capitis statuti querele legis regie de nouis dissaysinis pro parte ticij impetrantis executione.z vt per vos vestrāqꝫ diffinitiuam sententiam dictus sempronius impetratus in dictis suis possessionibus iuribus vsib⁹ facultatibus et saysinis seu quasi manuteneatur et conseruetur manusqꝫ regia ac omne aliud impedimentum in rebus contentiosis appositum tollatur z amoueat̄ ad vtilitatem dicti sempronij.dictus vero ticius tāꝗ temere impetrans i omnibus expensis factis et fiendis de quibus dictus sempronius ꝑtestat̄ ꝯdēpnet̄ ꝯdēpnatusqꝫ cogat̄ z ꝯpellat̄ z aliasius z iustitia eidē sempronio fiat z administretur Ad vos siquidem etc. Cape vt supra. Datis igitur dictis articulis iudex eos admittit saluo iure impertinentium et non admittendorum et fit inquesta seu recipiuntur attestationes super eis et cure reportantur quibus reportatis si impetrans ressaysitus velit replicare latiusqꝫ ponere et articulare de iure suo admittitur quo admisso deducit ponit et articulat vt sequitur.

Ad reppellendum quedam pro parte sempronij impetrati contra ticium impetrantem inciuiliter iniuste dolose adinuente et impertinenter deducta et vt illis non obstātibus per vos magnificum et poteñ etc.vestramqꝫ diffinitiuam sententiam dicatur pronuncietur et declaretur per commissarium primi capitis dicte legis regie bene et debite fuisse processum cognitum et ordinatum et pro parte dicti sempronij opponētis ꝑperaui inde

bite et iniuste opositum. et vt per vos vestrāq; pfatā sniam dic
tus impetrās ex aduerso deductis productis et iustificatis nō
obstan̄ in dictis suis possessionibus iuribus facultatib⁹ et say
sinis seu quasi manuteneatur et conseruetur manusq; regia ac
omne aliud impedimentum in dictis rebus cōtentiosis appo-
situm tollatur et amoueatur ad vtilitatem dicti ticij impetrant.
Dictus vero sempronius impetratus et opponens in omnib⁹
expensis factis. et fiendis de quibus in contrarium protestatur
condempnetur. condempnatusq; cogatur et cōpellatur ad hos
siquidem etc. cape residuum vt supra. Datis igitur predic
tis articulis et ad probandum saluo iure impertinentiū et nō
admittendorum admis. Fit inquesta seu recipiuntur attestatio-
nes et facte producuntur et si sempronius impetratus velit re-
plicare admittitur et replicādo impugnat articulata ticij impe-
trātis. et stillus repplicandi satis pōt colligi ex precedentibus
et pariter faciet super articulis suis inquestam seu attestatiōes
et reportabit curie et pariter vice mutua semproni⁹ si velit dup
plicabit et sic hincinde fient pares in numero inqueste quia ni-
chil debet licere impetranti quin liceat impetrato Et hijs gestis
concluditur processus. nisi partes velint obicere vel contradice
re testibus et documentis quod eis licet si velint et super obiec
tibus et contradictis quatinus in facto cōsistunt facere inque
stas seu recipi facere attestatiōes et illas reportare curie et in eis
dem et obiectibus et contradictis potest obiciens vel contra
dicens de iuribus sue partis per deductionem et allegationem
rationum et iurium edocere inquibusquidem obiectibus et cō-
tradictis et allegationibus poterit obiciens et contradicens et
allegans vt sequitur intendere et exordiri.

Ut per vos clarissimum magnificum et potentez virū ⁊c.
nullus respectus habeatur in iudicando processum super scdo
capite legis regie q̄rele de nouis dissaysinis coraz vobis exor-
ditum ⁊ pendentem inde casum inter titiū impetrātem et seyum
impetratū ad testifficata producta ⁊ alegata pro parte dicti sem
pronij. Et q̄ illis non obstantibus conclusiones pro parte ip
sius ticij impetrantis sepe ac repetite assumpte et adiudicari pe

tite eidē adiudicentur et alias ius et iustitia.etc. Cape residuū vt supra et de obiectib⁹ ɔtra testes pariter sup̄ in casu nouitatis

Hijs igitur omnibus sic gestis assignatur partibus ad audiendum sententiam in causa ferandam ad certam diem tūc futuram. Et potest iudex interim si causam habeat dubiam reportare in consilio curie sue et iuxta dicti consilij deliberationē ferre sententiam cuius tenor potest esse talis.

Uiso processu et eius meritis in peritorum curie nostre cōsilio mature et accurate examinatis per hanc nostram diffinitiuam sententiam quam more maiorum nostrorum pro tribunali sedentes in hijs ferimus scriptis pronunciamus ꝛ declaram⁹ per cōmissariū primi capitis bene et debite fuisse processum et ressaysitum. dictumqꝫ ticium impetrātē fore et esse forti⁹ manutenendū manumqꝫ regis et omne aliud impedimentū appositā et appositum tollandam et amouendum. Et quem nr̄a eadē sententia manutenemus et cōseruamus. dictasqꝫ manū regiā et alia quecunqꝫ impedimenta tollimus et amouemus. dictūqꝫ sempronium impetratum prefato ticio impetranti procuratorū ipsarum partium ministerio in oībus expeñ hucusqꝫ factis cōdēpnādo illarū taxatione nobis et curie nostre in posterū reseruata.

Et qꝛ hꝰ sniā ē diffinitiua pōt grauat⁹ vbaliter appellarꝰ cui appellāti tenet̄ iudex r̄ndere et defferre p.l.qm̄ iudices. C.d ap pellia. cuiusquidem r̄nsionis tenor potest esse talis. Et nos iudex p̄dict⁹ vobis sempronio apellare intēn r̄ndem⁹ qꝫ īcndimus bn̄ et iuste iudicasse. et vos i nullo grauasse ꝛ per ɔsequēs dictā vestrā talem q̄lem appellatiōem nīe fore admittendā ꝓut nec admittimus nisi si et in q̄tū dn̄i ad quos apellare nitimini illā duxerint admittēdā p̄ntē r̄nsiōem ꝓ applis d̄b̄ıtꝭ honore tn̄ et reuerētia dictorū dn̄orū ad quos appellare satagitꝭ sp saluis ɔcedēdo. Oblatꝭ igit̄ libellis p̄dicꝭ ꝓcedit̄ quo ad litꝭ contestationem in quo premitto qꝫ cause q̄ in iudicijs agūtur sunt in duplici differentia Nā quedam sunt in duplici quibus plenaria Quedā vero in quibus summaria req̄rit̄ cognitō de qb⁹ in cle.dispēdiosam de iudi,et in cle.sepe.de v̄bo signi. Et in iudicꝭ in qb⁹ proceditur summarie nō exigitur formalis

litis cõtestatio quia sufficit q̃cunq̃ iuditialis cõtradictio vt in c.qm̃ frequẽter vt li.nõ cõtes.et per lecta et notata per doc.in.l si fundus.§.in vendicatione.ff.de pignõ.et in.l.instrumeuta.C. de proba.et.in.l.sanximus.§.cũ aũt C.ad trebell. Fit aũt litis ꝯtestatõ negatiue vel affirmatiue De negatiua litis cõtestatiõe satis apiũt.l.i.C.de litꝫ cõtesta.et.l.ij.C.de iura.calũp.et.c.i. de li.cõte.De affirmatiua vero loquũt.l.iulianus.ff.de cõfes. l.si debitori.ff.de iudicꝫ et.l.prouide.§.vltimo.ff.ad.l.acquil. Qualiter aũt fiat litꝫ cõtesta.iura p̃dicta satꝫ apiunt.nã fit seu fieri põt vt dictuꝫ est negatiue vel affirmatiue Et qñ fit negatiue probata intẽtiõe agentis sequitur cõdẽpnatio. Si vero fiat affirmatiue nulle sunt partes iudicis in cognoscendo s̃ tm̃mo do in pronũtiãdo et ita intelligat̃.§.fi.l.prouide p̃alle. Circa vero tpũs litꝫ cotesta.aliqñ incidit iuramenti calumpnie prestatio et dixi aliquando qꝛ tacite potest remitti a parte parti ar. nota.ff.de procura.l.filiusfa.§.veterani. Et ideo cõsiderare deꝫ actor si expedit q̃ iuretur in causa de calũpnia Q.õ q̃deꝫ iuram̃. continet.iiij.capita.vñ versus. Illud iuretur q̃ lis sibi iusta videtur Et si queratur verum nõ inficietur Ut lis tardetur dilatio nulla petetur Nil promittetur vt falsa probatõ detur Si aũt tale iuramẽtum calũpnie tacite obmittatur nõ aũt expresse põt iudex exigere ex offitio suo si velit. Et tunc esset danda dilatio ad iurandũ de calũpnia si petatur. Et si vna pars iuret et alia nollit iurare asserta in libello cõtra eũ habẽtur ꝓ cõfessatis ⁊ pricipales ꝑsone si sint presentes tenent̃ iurare. Si aũt sint absentes pñt iurare per ꝓcuratorem hñtem ad hoc mandatũ spãle vt in dicta.l.ij.C.de iura.calũp.et.aucten.ibi posita.et.in.c.i.⁊ q̃ si per totũ de litꝫ contes. Ubi aũt petitur prestari hincinde iuramẽtũ primo p̃standuꝫ est ab actore q̃ a reo vt in dicta.l.ij.in pri C.de iura.calump. Et licet vt dictum est possit tacite remitti iuramentum calumpnie nõ tamen expresse dicta.l.ij.§.s̃ quia veremur. Notanduꝫ q̃ si reus respondeat obscure litem contestãdo compellitur respõdere clare alioquin punitur acsi taceret vt ff.de interro.ac.l.de etate.§.qui tacuit et.§.quod autem.et.§.nichil interest Si autem dubitat datur ei tempus ad deliberan

dum nisi esset persona suspecta ad malignanduz ff. de interro. acci. l. qui interrogat et qui satisda. cogatur. l. si. fideiussor. Hec pauca de iuramento calūpnie pro nunc suffitiant qz cetera facili ter possunt videri et haberi per lec. et no. in pʒalle. iuribus.

Hunc sexto loco de probationibus di cendum restat in quibus anima processium cōsistit. Sed quia materia est de se ī vtroqʒ iure diffusa quā hic repetere esset operis nomen tollere. ideo aliqua pauca pcti cabilia et sepius contingentia adducam Et primo generaliter requisita ad materiam probationuz Primum qꝫ pn̄te parte ad uersa debent produci testes vel absente si pars aduersa absens sit per cōtumatiam vt. C. de testibus. l. si qn̄. c. in nomie domi ni de testi. Secundum qꝫ debent esse iurati vt in pʒealle. l. si quā do et. l. iurisiurandi eo. ti. Tertiū quia expēse ministrari debēt apperte que producit. C. de testi. l. quoniaz liberi Quarto qꝫ su per circumstancijs a parte contra quaz producuntur vl' eius ad uocato interrogatoria fieri possunt. ff. de interro. acci. l. secunda cum multis sequentibus et hoc in ciuili. In criminali vero habetur. ff. de questio. l. prima. §. qui questionem et redac te in scriptis consueuerunt tradi iudici vt per ipsum fiant Nam si pars ipsa per se interrogaret quodā modo videretur didicisse testificata et ideo quamqꝫ apperte tradantur fiunt tamen per iu dicem vt in dictis iuribus de quo vide glosam in. ca. penulti mo ď iura calump. Quintum qꝫ ex quo quis testes produxerit ter. non poterit quarto producere nisi cum solennitate que ha betur in. §. quia vero multi in aucentiqua de testibus et in. c. vltra terciam de testibus An autem danda sit tantum vna di latio. et qꝫ ex causa plures productiōes fieri possunt vel plures dilationes dande sint. habes notatum in dicto. §. quia vero et ff. de pʒeto stipu. l. vltima. et dicto. c. vltra. de testib⁹ De consue tudine autē potest quia consuetudo est optima leguz interpres ff. de leg. et. se. consul. l. si de interpretatione potest iudex plures ex iusta causa dare dilationes Sextum qꝫ si testis verbum ob scurum posuit. poterit declarare cuz eius qui dicit sic interpreta

ri.ff.de pto.stip.l.in pretorijs et.ff.ꝺ verbo.obli.l.in ꝯuētiona
libus et.ff.de iudicijs.l.si quis intentione. C.de legi.et consti.
si imperialis Potest etiam testis si in testificando errauerit nō
studiose incontinenti se corrigere vt de testibus cogen.c.prete-
rea. Septimum ꝙ iudex post publicationem testes examinat
si confuse fuerint testificati vt.ff.de.questio.l.reperi et de testi.
c.cum clamor. In casu tamen licet confuse non dixerint tamen
nichilominus examinautur iteruz.si aduersario placuerit etiā
super eodem et ad idem admittuntur vt de testibus.c.veniens
Octauum ꝙ iudex offitio suo testes compellit testificari et ad
testimonium venire vt.C.de testibus.l.si quando et.C.quam
admodum testamenta aperi.l.testamēti. In criminalibus au-
tem causis secundū canones testes nōcōpelluntur vt de testi.co
gen.c.dilectorum cum ibi notatis Nonum ꝙ iudex nō debet
pati effrenatam multitudinem testiuꝫ produci de testi.ff.l.i.§.
quamꝙ̄ Effrenata multitudo interpretaꝛ vltra quadragesimū
numerum de testi.c.cum causam vel iudicis arbitrio vt ibi no-
tatur Decimum ꝙ testes lit̄ non contesta.nunꝙ̄ admittuntur
ex parte actoꝝ nisi in casibus in aucten.de testibus.§ quia vero
et vt lit̄ non cont̄.c.quoniam frequenter circa princi. Quo eti
am casu reo monito et non comparente sine malitia vt inueniri
non possit absente admittuntur et valebunt eorum attestatio-
nes dummodo conueniat reum infra annum vel saltem denū-
ciet receptionem testium alias non valet vt dicta decre.quoniā
frequēter Reus testes suos producere pōt cū non sit in eius ar
bitrio differre.l.pure in fi.ff.de doli excep.et C.de tēpo.in inte.
re.l.petende.et.C.de dila.l.si qn̄. Undecimū ꝙ testis causam
sui dicti dēat exponeꝛ qꝺ sic intelligo si fuerit reqsitus vt.C.ꝺ
testibꝰ.l.i.et.l.solam eo.ti. Et sup circūstantijs singulis prudē
ter sunt inqrendi supple de causis loco tpe fama visu auditu sci
entia credulitate et certitudine de tes.c.cū cām Duodecimuꝫ ꝙ
si altera ptiū didiscerit testificata nullomō de cetero poterit te-
stes pducere in auct.de tes.§.qꝛ vero et in cle.ij.de tes. Aduer-
tendum tn̄ est ꝙ vbi supradixi non licere post didiscita testifica
ta pducere ꝺ nouo testes fallit primo si fcō part̄ aduerse vel iu

dic] fuerit impeditus ar. lec. et no. in l. offitiũ cũ sua glo. in pri. ff. de rei ven. Secũdo fallit si culpa iudicis vel cõmissi examinã tis ñ fuerint debite examinati sup interrogatorijs positioĩb⁹ vel articu. p lec. et no. in auct. ac qui semel. C. de proba. Tercio fallit in minore milite muliere et rustico per no. per doc. in. l. v bi. ff. de edẽ. Itẽ fallit in criminalib⁹ et matrimonialibus cau sis per lec. et no. per doc. in. c. lator et in. c. tenor de re. iudi. Et nota regulariter q̃ testes ñ tenentur reddere cãm seu rõnem sui dicti nisi fuerit reqsiti fallit qñ interrogãt sup hijs q̃ sensu cor porali nõ percipiuntur. puta si interrogent de dñio vel de q̃li tatibus intrinsecis puta ira vel ebrietate et similibus. qz tũc te nent reddere cãm sui dicti etiã si nõ fuerint interrogati p lec. et no. per doc in. l. solã. C. de testi. et i. c. cãz de te. Et ratio ẽ eadẽ in istis casibus. quia testis pbare debet iudici. l. iij. §. tu mag] ff. de testibus. Sz vbi testi] deponit de re nõ sensibili s intelligi bili nõ pbat iudici nisi dicat cãm intelligẽtie q̃re. etc. Decimo tercio ꝯsiderare dz actor si velit pbare per testes vel instrumen ta qz expedit q̃ ipe actor primo reddat positiões facti ex q̃bus si probent' dẽat reddi ꝯclusio in sñia et actor positiões affirmet medio iuramẽto asseuerãdo et dicẽdo q̃ credit eas fore veras si reqraf ex parte rei et demũ petat suis posiõibus r̃ndeti per verbũ credit vel nõ credit et ꝑsonã ꝓpriam rei semoto procura tore et quocũq alio instructore medio iuramẽto per ipm reũ p̃ stito ad hoc vt actor releuetur ab onere ꝓbãdi et si reus iussus per iudicez r̃ndere recuset. positiões dñi haberi p ꝯfessatis vt. c. ij. de ꝯfes. li. vi. et p̃cticã ponẽdi et articulãdi posuim⁹ sup in p̃ ctica. ll'. regraꝝ vid. glo. in. c. i. de ꝯfes. li. vi. et ibi recurre. qz optie et ad plenũ ibi meli⁹ q̃ alibi videb' de materia v̄o itrogatorioꝝ vid in. c. pe. de iura. calũp. et. ff. de interro. ac q̃si p totũ. Decimo quarto est notandum q̃ ad probandum positiones concedun tur actori qui primo debet facere suũ cursuz prima scd̃a et tercia dilationes et quarta cũ iuris solennitate que solennitas est vt il le qui petit iuret q̃ eam non petit causa malitie seu ꝓlongatio nis nec dcã testiũ didiscerit nec potuerit habere testes vel nescie bat eos vel qz de nouo peruenit ad ei⁹ notitiã et iste dilatiões

dñt esse cōpetētes. Sȝ si testes essent extra ꝓuinciā vel regionē vel vltra mare danᷣ lōgiores ap ꝓbandū ꝓducendūq̄ȝ instrumēta vt. C. d dila. l. i. vl' ꝯmittiᷣ examīatio testiū ꝑ lrās ꝯmissarias cū titulis interclusis vt ꝑtiū parcaᷣ laborib⁹ et expeñ. destinatas iudici sub quo testes moranᷣ expeñ. ꝓducentis vt hec ꝓbanᷣ. C. de testi. auc. ac q̄ semel et auct. apd eloquētissimū. C. de fide instrumē. hodie tñ apd nos ꝯmittitur notario cause aut alijs locoꝝ ordinarijs nō suspectis quod satis ꝓcedit in ciuilib⁹ causis ꝑ lec. et nota. in dictis iurib⁹ In crīali bus vero quicquid obseruet practica ego vbi essez iudex vellē per me ipsum interrogare nec ꝓprio fratri ꝯmitterē sed starē cū theorica dicte auctē. in fine ꝓpter ꝑicula que vertunᷣ in crimialibus causis que quilibet practicus pōt ꝯsiderare pro quō optime faciūt que habenᷣ in. l. curent. ff. de testibus Itez postq̄ꝫ actor probauerit reus admittiᷣ ad deducendū ius suū et ad ꝓbandū dantur dilationes sibi prout danᷣ actori. Ex quo nota q̄ꝫ actor facit primo cursuz sui ꝓcess⁹ ⁊ postea reus facit hoc est ꝓbat exceptiones suas vel admittiᷣ ad ꝓbādū. Superest videre de aliquibus qualitatibus seu calificationib⁹ dictoruȝ testiū ad quas aduertere hȝ iudex. Et primo ponam⁹ q̄ꝫ testis deponat de valore fundi dicens valere. x. queritur an ei⁹ testimonio stetᷣ. Pro quo distingue q̄ꝫ valor bonitas et cetere q̄litates ꝑñt esse in duplici differētia aut eñ sunt intrinsece aut extrinsece Et itez aut ꝑcipiunᷣ cuȝ discursu aut sine discursu et in primis casibus scȝ qñ qualitates sunt intrinsece et ꝑcipiunᷣ cū discursu tunc testes tenenᷣ reddere causam et rōneȝ sui dicti puta valore fundi q: est pinguis et frugifer ex quo annis singulis sentur et fructificat De equo quia equitauit in cōmitiua in qua erat et cōcepit q̄ꝫ bono corde itinerat bene bibit. bene comedit est cordatus et non rigidus tibijs estq̄ȝ iuuenis scdȝ aspectū dēciū et ratio est q: dictum testis dȝ cōcludere ꝑ lec: ⁊ nota. in. c. in pñciā de ꝓba. In scdo vero casu qñ qualitates rei sunt extrinsece et ꝑcipiūtur sine discursu vt in pānis laneis vel lineis et vasis ligneis et similibus. et tūc q: tales qualitates sensu siue discursu ꝑcipiunᷣ valet depositio testi sine red-

ditione rationis si nō fuerit de ratione reddenda interogatus et ita limitantur. l. solā et. l. testiū. C. de testibus et: c. cāz de testi. cum similibus. Dixi supra ꝙ testis nō requisit⁹ nō tenetur reddere ratōem sui dicti ꝑ nota. doc. in dictis iurib⁹. Et rō est qꝛ nō dꝫ esse verbosus idest ad pl'a rn̄dere ꝙ non interrogetᷣ. Verūtamē si interrogetur super hijs que sensu nō percipiuntᷣ puta de dn̄io tenetᷣ reddere rōnem sui dicti vt supra dictum est Probatio tn̄ dn̄ij difficilis est de quo per doct. in. l. ꝓprietatis et in. l. cum res. C. de fide instru. Tres tn̄ sunt modi magis vsitati probandi dn̄ium. Prim⁹ ꝑ famā publicam per quam reputatur talis domin⁹ talis rei de quo ē glo. in. l. ac ꝗ natura ff. de neg. gest. scd̄s mod⁹ est p̄scriptionē. puta qꝛ testis dicit ꝙ talis ē dn̄s talis p̄dij quia vidit eū tenere et possidere palā ꝛ pacifice tā ꝑ se ꝙ suos p̄decessores nō solū decez ymo viginti annis et vltra. Et qꝛ prescriptio est vn⁹ de mōis acquirendaꝝ rerū per iura vulgata satis reddit rōem test. Terci⁹ si dicat se fuisse p̄ntem dū talis sibi vēdidit vel ꝑmutauit seu donauit ꝛ tradidit qꝛ licet dn̄ium sine possessione queri possit nō tn̄ sine traditione ꝑ lec. et nota. in. l. traditionib⁹. C. de pactis et in. l. si fundus vbi glo. ff. de fun. do. et in. l. Et ideo. ff. de cōdi. fur. et in. l. i. ij. et. iij. ff. de publiciana. Sꝫ q̄ritᷣ si testis deponat d̄ possessiōe alicui⁹ p̄dij dicēs t'lez vidisse possidere t'le p̄diū ꝛ nō adiecit rōem dicti an. ꝓbet videtᷣ ꝙ nō qꝛ possessio est ius insistendi rei nō ꝓhibite possideri vt diffiniūt doc. in. l. i. ff. de acq̄. poss. et sic cū test deponat sup illo iure videretᷣ ꝙ deberet reddere ratōez sui dicti etiā nō interrogat⁹ per ea q̄ supra dicta sunt. In oppositū tn̄ est veritas qꝛ tale testimoniū admittitᷣ ꝑ glo. in. l. stipulatio ista. §. hec ꝗꝫ. ff. de verbo. obli. Et rō est qꝛ possessio plus hꝫ facti ꝙ iuꝝ maxime in ꝓbanis. ꝑ lec. ꝛ. no. in. c. cū nr̄is de ꝯces. p̄ben. Et iō qꝛ plus hꝫ facti ꝙ iuris valet dictū testis sup ea deponētis nō reddita rōe nisi fuerit interrogat⁹ vt sepe dcm̄ est. Et iteꝝ q̄ro si testes deponāt singl'ariter i poss'fuitu seu al's in actib⁹ possessorijs puta dicam⁹ vni⁹ p̄ti ꝛ ꝓducuntᷣ tres testes quoꝝ vn⁹ dicit rigari alter seccari altᷣ herbā colligi vidisse ꝛ sic deponūt d̄ diuersis actib⁹ ꝛ diuersis

temporib⁹ factis an videat̃ singl'ares ⁊ non ꝓbare sufficienter videt̃ ꝙ sic quia testes singulares nõ ꝓbant rl'ariter sed fallit i seruitutib⁹ q: omnes isti act⁹ tendũt ad vnũ finẽ s3 ad finez ꝓbandõ facultatẽ pcipiendi fruct⁹. Et q: rigare ⁊ falcare seu secare sũt preordij collectionis herbe vident̃ oẽs ad eundẽ finẽ depositionis tendere et eoꝝ statur depositionib⁹ scd̃m doctrinã doct. in. l. vbi numerus. ff. d̃ testi et in. c. in noĩe dñi eo. ti.
Quero testis interrogat⁹ sup cõtentis in aliquo arti. dicit vera esse q: sic dici audiuit querit̃ an valeat ei⁹ depositio. Et dic ꝙ non p no. in dicta. l. testiũ. C. de testi et. ff. de a q. plu. arcen. l. ij §. idem labeo. lo. ij. Et ista questio incidit in aliaz vidz an testimonium d̃ auditu dici sit validũ et videt̃ ꝙ nõ per no. in dictis iurib⁹. In oppositũ faciũt lec. et no. in. l. curent. ff. d̃ testi. Pro cõcordia sic distingue q: aut testis d̃ponit se audiuisse ab alio auditõe ex̃ iudiciali puta refferendo vel fabulando. ff. ⁊ p euz visis et tũc tale testimoniũ d̃ auditu alieno nõ probat p illam auct. multo magis C. de sacro sanc. sc3 s'illud ꝙ magis videt̃ inesse nõ inest nec illud ꝙ min⁹ sed magis videret̃ staudũ dicto d̃ cuius relatu deponit ꝙ̃ suo et tamẽ nõ stat̃ quia extra iudicium fabulose ⁊ recitatorie dictũ est et testi nõ creditur nisi ꝓducto parte pñte vel cõtumace recepto p iudicẽ iurato ⁊ examinato p iura vulgaria iam ãl'. ergo multo minus credit̃ recitanti. Sed vbi testis diceret se audiuisse ticium deponẽtem super tali vel tali materia dũ interrogaret̃ per talẽ vel talẽ iudicẽ seu cõmissariũ qui interrogat⁹ dixit et deposuit se tale quid vidisse vel audiuisse Nã tũc tali testimonio bñ staret̃ per lec. et nota. in dicta. l. curẽt ⁊ in dicta. l. testiũ. C. de testib⁹ Quero testis deponit se credere esse vera. Querit̃ an ei⁹ dicto stetur sine alia ratiõe vel causa dicti. Distingue quia aut deponit sup ꝑitia alicuius artis aut super alia re nõ dependeñ. ex ꝑitia artis. Prio casu valet depositio ar. lec. et nota. in. l. i. ff. de vẽ. inspi: In scd̃o vero casu nõ valet nec artat vt ibi notat̃ ⁊ in. c. l3. ex q̃dam de testib⁹. ꝙ aũt testimoniũ de credulitate nõ sit sufficiẽs probat glosa relata ad tex. in dicta. l. prima. ff. de vẽ. inspiciẽ. et accedunt lecta et notata. in. l. quid tamen. §. si arbiter. ff. de

arbitr. Quero testis interrogat' de morib' hois q̄ sensu ppe nō percipiuntur que vel qualis debeat per eundem testem ratio assignari Et dic q̄ ad pbandū bonos mores hominis oportet q̄ testis deponat de bonis et virtuosis opib' eius de cui' mo rib' tractat'. Nā scriptū ē in euāgelio q̄ a fructibus eorū cogno scetis eos de quo p glo. in. l. quod si nolit. §. qui mācipia. ff. de edili edic. Et sicut benefactū bonum p̄sumit' habere aucto/ rem. c. in presencia. de renun. c. si. de presump. iūctis nota in. l. i. C. de ꝯtrahē. emp. ita malefactū ꝯ prauū presumit' habuisse auctorē. l. nam ludus. ff. ad. l. acquil. Faciūt nota. in. c. i. de p̄ sump. et in c. osius. de elec. Itē quero q̄d si testis deponat sup promissione Et dicat q̄ vidit dn̄ titius pmisit sempronio. x. an valeat talis depositio ꝛ videret' q̄ nō qꝛ nō deponit per ppuz sensum Nam pmissio fit ore et pcipitur aure et p ꝯsequens de beret deponere q̄ audiuit et nō q̄ vidit In oppositū tamē est veritas ex eo q̄ in materia probabili accipimus sensuz visus cōiter se habentē ad oīs tanq̄ elegantiorē inter sensus corpo reos vt alios ꝯprehendat et testis deponēs se vidisse pmitte/ re interp̄tat' .i. audiuisse scd̄m doctrinam docto. in p̄allegatis iurib' et in. c. testes. iij. q. ix. Itē pone q̄ testis dicit p rōne sui dicti se fuisse pn̄tem. queritur an hec ratio sit valida. videret' q̄ nō. Qꝛ potuit esse presens et nō audiēs vel vidēs. Sz dic q̄ ymo valet qꝛ ex quo reddit rationē q̄ fuit pn̄s videt' redde re rationē de omni sensibili apto actui. d̄ quo deponit' puta si est res que visu pcipit' intelligat' se vidisse et si aure se audiuis/ se et si tactu se palpasse per sepe allegatam. l. testiū. C. de testi. in illis verbis qui sub presentia ei' ꝛc. faciūt lec. et nota. in. §. si vero absint in auctētica de here. et falc. et in. l. dicim proferre §. coram. ff. de arbi. Sed pone q̄ testis deponit per verbū videtur an probet et ista questio decidit' p questionē quem sup posui de verbo credit et ibi vide: Pone q̄ testes de volūta te ptiū examinant' in turma vt sepe contingit an pars ꝯ quam fuerūt pducti poterit p alios cōtrariū pbare. Dic q̄ nō qꝛ p publicatis habent' glo. in. l. nūme. ff. de legib' Quero ad idē sepe ꝯtīgit q̄ i materia possessoria pducunt' testes familiares

domestici qui rl'aliter nō ꝓbant licet ī aliq᷒ casibus deqbus i. l. cōsensu. C. de repu. ꝓbant an saltē faciant iudicium. Dic ꝙ sic ꝑ textū in. l. si qn̄. C. vnde vi. Pone testis dicit talē fuisse in possessione ꝛ saysina tanto tp̄re cuius inicij memoria nō ex tat in ꝯtrarium An valeat eius ꝺ̄posicio dic ꝙ sic si dicat ita se per vidisse ꝛ a maiorib᷒ suis dici audiuisse ita tex. in. l. ij. §. idē labeo. lo. ij. ff. de aq̄ plu. arcen. Item pone ꝙ testes q̇ ꝓdu cuntur sūt subditi ꝓducentis an valeat eoꝝ testimoniū Et dic ꝙ aut ꝓducens recognoscit supiorē aut nō. In primo cāu ite rum subdistingue qꝛ aut testes sūt tales q̇bus pōt impari aut non. Primo cāu nō valet eoꝝ ꝺ̄posicio ꝑ. lec. et no. in. c. i. iij. q. v. et in. c. in l̄ris et ibi glo. et doct. ex̄ de testibus. Si vero nō re cognoscit supiorez vti rex noster tūc nō valet testimoniū ꝑ. lec. et no. in. l. eos. C. de testibus Omia tamē in arbitrio sūt iudi cis qui cōsiderare habet seueritatem aut mā̄suetudinē dn̄i ita ꝙ si sit seuerus p̄sumat coactionem si sit mansuetus nō ꝛ scḋꝫ hoc vel illud adhibere vel nō adhibere fidē testib᷒ ꝑ sepe all'. §. tu magis in. l. iij. ff. de testi. Quero ꝺ̄ sepe in materia posses soria occurrēti questione Agit vniuersitas cōtra aliā vniuersi tatem vel vnū particularē an stetur testi. ꝓducti de vniuersitate questio tangit ꝑ doct. in. c. super et in. c. cū nūcius de testibus et in. l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de reꝝ diui. et in. l. parētes et. l. etiā. C. de testi. Et resolutio cōsistit in duabus cōsideratio nibus quas prudēs iudex cōsiderare debet eo ꝙ arbitriū iudi cis multū ꝯfert in approbādis vel reꝓbandis testib᷒ dicto. §. tu magis. Quarūquidez cōsiderationū vna respicit factū ꝛ alia ius prima que respicit factum est cōsiderare an vtilitas que pōt euenire testi ex sua dispositōne eueniat immediate vel mediate ad ipsum testē hoc est suo ꝓprio et non alteri᷒ ministerio. An vero mediate et alterius ministerio put de vtroqꝫ mēbrorum p̄ dictoꝝ late exemplificant doct. in preall'e. iuribus scḋa vero cō sideratio que est circa ius est an probationes possent fieri per alios q̄ꝫ de vniuersitate an vero nō in primis casib᷒ qn̄ como dum euenit mediate et alterius ministerio et non pōt comode per alios ꝓbari tūc indistincte admictuntur in scḋo vero casu

scȝ qñ euenit inmediate et sine alterius ministerio vt in iure de pa. legitimandi et similibus et potest per alios probari et nõ admittuntur. hec est resolutio doctorum in dictis iuribus q̄ vi detur sat] veritati et equitati amica Quero testes sunt ꝓducti in aliquo processu et examinati. sed nõdum publicati et causa sic reliquit̃ inpersecuta deinde suscitatur alia questio seu aliud nouũ iuditium inter easdem partes vel alias an probatiões p̄ dicte nõdum publicate faciant fidem. dic ꝙ non per glo. in. l. gesta. ff. de re. iudi. et no. per doc. in dicta. l. solã. C. de testibus

Nunc de probationibus criminalium causaꝝ. Videamus hoc est quibus aut qualibus modis probẽtur crimina. ꝛ dic ꝙ crimina pñt probari per instrumenta. per testes. ꝑ iuditia seu argumenta. per famaȝ et confessionem que mẽbra summatim ꝓsequor Primo quero an crimina valeãt seu possint probari per instrumnta et videtur ꝙ non per lecta et nota. in. c. cũ in ec/ clesijs de maio. et obe. et in. c. epiffanum. v. q. vi. Ecõtra vide/ tur ꝙ ymo qꝛ iudex debet informare animũ suũ per omnẽ spẽȝ ꝓbatiõis. ff. de testi. l. iij. §. eiusdem. Item qꝛ coniuratio vel cõspiratio aliquorum conspirantiũ vel coniurantiũ in malũ pu blicum vel priuatum vt plurimũ fit per instrumẽta vel per scrip turas. ergo per taleȝ scripturã ꝓbatur ar. lec. et nota. in. l. i. ad l. iuli. ma. de hoc tñ latiꝰ. ĩ. in alijs membris dicet̃ Quero q̄ liter ꝓbentur crimina per testes. et dic ꝙ per testes oĩ exceptio/ ne maiores et clare depponẽtes vt in. l. sciãt cũcti cũ sua mate/ ria. C. de ꝓba. Sȝ insurgit dubiũ an ex dicto vnius testis pos/ sit q̄s torqueri et ad cõfitendũ crimen cogi causa plene ꝓbatio nis hñde et videt̃ ꝙ non. quia ad hoc ꝙ quis torq̄atur reqrun tur plura iuditia per lec. et nota. per doc. in. l. fi. C. de ꝓba. et in l. i. et l. maritus. ff. de questio. sed vnus testis vnicum facit iudi tiũ. l. theopõpus. ff. de dote. p̄le. et per vnicuȝ iuditium vt p̄dic tuȝ est vnius testis et hoc videtur q̄si exp̄ssum in. l. maritus. ff. de q̄stio et in. l. i. et. l. milites. C. eo. iuditia eñ in plurali et non in singulari p̄cedere debẽt vt in dict] iurib⁹. et vbi pluralitas re q̄rit̃ ñ sufficit vnitas. ff. de iti. actuq3. pri. l. i. §. hoc ĩterdictũ et. l. vbi numer⁹. ff. de testib⁹ Preterea in crimĩalib⁹ vbi tormẽta exi

gũtur.l.diu⁹.ff.de q̃stionib⁹.dictũ vni⁹ testis nõ facit semiple
nam ꝓbationẽ.ff.de re iudi.l.iij.⁊.c.veniẽs ꝺ testi.ergo ꝑ dic-
tum vni⁹ testis nõ debet torq̃ri. Ecõtra videt̃ ꝙ tã ꝑ dictũ vni⁹
testis q̃ꝑ plura iudicia nõ fieret plena ꝓbatio nec sufficiũt ad
comdenpnationẽ q꞉ nemo ex p̃sũptionib⁹ cõdempnat̃.ff.ꝺ pe
nis.l.absẽtem tamẽ ex plurib⁹ testibus põt q̇s cõdẽpnari per
iura vulgata. Pro quoꝝ cõcordia distinguẽdũ ẽ ꝙ iudicia sũt
in duplici dr̃ia. Nam quedã sũt iudicia i dubitata ⁊ quedã du
bitata. Et iterum q̃ro an ꝑ in dubitata ꝓcedat̃ ad cõdẽpnatio
nem ⁊ videt̃ ꝙ nõ.C.de q̃stio.l.milit] nã in ꝓbationib⁹ de-
bẽt esse ꝓbationes luce clariores.l.fi.C.de.ꝓba.q꞉ nemo vt s̃
dixi dꝫ ex p̃sumptõib⁹ cõdẽpnari vt dicta.l.absẽtẽ.ff.ꝺ penis
et.ij.q.i.in prin.ymo sãcti⁹ est absoluere vt ibi. Cõtrariũ colli-
gitur ex dicta.l.fi.in tex.et glo. Naꝫ vbi sũt iudicia indubiata
que etiã adiuuãtur ab alijs adminiculis circa factũ de quo q̃rit̃
ꝯtingẽtib⁹ vr̃.tũc ad cõdẽpnacionẽ posse ꝓcedi ꝑ dictã.l.sciãt
q꞉ et que nõ ꝓsũt singula mľta iuuãt vt no.ff.de testi.l.iij.extra
ꝺ succes.ab intes.c.vlt. Vbi g̃ra occis⁹ ẽ petrus ⁊ nõ ꝓbat̃ ꝺ occi
sione q꞉ nemo eũ vidit occidi sed ꝓbat̃ q꞉ ticius vis⁹ ẽ sol⁹ cuꝫ
dicto petro ⁊ etiã fuit vis⁹ cũ gladio sãguinolẽto fugere de loco
⁊ ꝓbatur ꝙ ticius erat inimic⁹ dicti petri occisi. Itẽ ꝓbatur ꝯ
ticiũ ꝺ publica fama certe ꝑdcã videret̃ idubitata iudicia coad
iuuantib⁹ p̃dictis adminiculis scꝫ inimicicia ⁊ fama publica ꝙ vi
detur sufficere ad cõdẽpnacionẽ. Nã ex p̃dictis posset dici ꝙ vix
reus posset negare vt.C.ꝺ penis.l.q̇ sentenciam nã p̃ñcia i lo-
co maleficij facit ꝯ p̃ñtem.ff.de his qui deie.vel effude.l.pri-
ma. Item gladius sãguinolentus qui nõ ẽ sine sãguinis effu
sione cruẽtat⁹ vt ex euidẽcia facti ostẽditur. Item fuga q꞉ fuga
accusat fugientẽ in auct.de testi.§.si vero noluerit et habet̃ ꝓ ꝯ
fesso.C.ꝺ accesso.l.iij.vñ sua scia ⁊ fuga eũ cõdẽpnãt.ff.ꝺ iu-
spec.tu.l.in pubertib⁹ in fi.⁊.ff.ꝺ testi.l.iij.vñ ex p̃dictis tã i du
bitatis ⁊ ꝓbabilib⁹ iudicijs ⁊ euidentib⁹ adminiculis possꝫ hoc
casu cõdẽpnatio fieri vt dicta.l.iij. Sunt eñi ꝑdicte p̃sumptio
nes quib⁹ standũ videtur donec ꝯtrarium ꝓbetur.ff.ꝙ metus
causa.l.vlt̃. Nam ex articulis cã decaditur vt.c.forus de v̑bo si

gni. ista procedere videtur de strito iure rigore sed prime rōnes sunt tuciores et equiores nā ocas⁹ potuisset esse inuasor ꝛ occidens inuas⁹ ꝛ se deffendēdo potuisset cruentasse cutellū bn̄ debite ꝛ inculpate se deffendēdo per lec. et notata in .l. vt vim. ff. de insti. et iure et .l.i. §. qui cū telo. et .l. si qs percussorē C. ad .l. cor. de sic. Et ideo dicerem vltra p̄missa requiri ↄfessionē per q̄stionē et p̄seueratā sine qōne a l's ex illis iudicijs nū q̄ꝫ cōdēpnarem ad mortē sed starem cū primis iuribus sc ꝫ cum .l.i. ff. d̄ questio. et .l. militis. C. eo. et .l. qui sentenciam boc clare p̄bātem. C de penis qꝛ in dubijs tucior via est tenēda et ibi mai⁹ p̄iculum ibi caucius agenduꝫ vt no. in dicta .l. fi. C. de proba.

Sunt preterea quedā alia i dicta nō oino euidencia vel in dubitata sunt tn̄ aliquomodo ꝓpinqua per que ꝓceditur etiā ad tormēta puta si homicidiū fuerit ↄmissū ī aliq̄ domo seu camera que bēt tm̄ vnū exitū p̄ quē tūc fuit vis⁹ re⁹ exire cū armis cruentis ꝛ pallid⁹ in facie vel i loco delicti in agro vel vinea a lōge fuit vis⁹ reus qn̄ ducebat arma ↄ̄ illū qui fuit ocas⁹ vel si apud reū repiūtur aliq̄ res que fuerūt apud ocasuꝫ tūc tp̄is vel si dicatur q̄ꝫ mādato tui vel si tia⁹ iactasset se d̄ offendēdo vel occidendo illū q̄ postea ocas⁹ rep̄it vel offens⁹. Item qꝛ talis est iste re⁹ q̄ꝫ verissimilit̄ talia ꝑpetrasset vel p̄dicta est solit⁹ facere vl' forte re⁹ extra iudiciū hoc d̄lictū fuerit ↄfess⁹ licꝫ nō faciat plenā ꝓbatōeꝫ ↄ̄ eū ar. ff. d̄ ꝓba. l. fi. faciūt q̄ habēt ꝛ notāt. ff. de adulte. l.i. Itē si delictū cōmittat̄ nocte ꝛ fuerit inuētus ibi re⁹ illo tēpore hn̄ p̄sumptio ē cōtra eū qꝛ tenebre sūt apte ad malū ↄmictēdū vt. ff. d̄ ven. inspi. l.i. §. tria luminaria ꝛ qꝛ nox aggrauat delictū. C. de adult̄. l. graccus. ff. d̄ effrac. l. fi. Predicta autē ꝛ alia īnumerabilia iudicia p̄nt occurrer̄ scd̄m factoꝝ varietatē. et id̄ nō posset certa doctrina app̄hēdi ar. ff. d̄ tes. l. iij. §. eiusdeꝫ qꝛ plura sunt negotia q̄ꝫ vocabula. ff. de p̄scrip. v̄bis. l. natura. p̄dcā aūt iudicia d̄ q̄b⁹ sup̄ exēplificauim⁹ p̄nt hijs legibus approban. ff. de ven. inspi. l.i. §. in quo et de dāp. infec. l. quod conclaue in fine. ff. de testibus. l. iij. in principio de questio. l. de minore. §. finali. Nam pallor cōtra p̄cussorem facit p̄sumptiōeꝫ vt no. C. vn̄ vi. l.i. Qn̄cꝫ ↄtra portātē arma ꝛ arma

tenentem presumit in.l.i.in prin..d sica.ff.q2 eo℞ vs⁹ ē infdic
tus in auct.de armis per totū. Jtez ꝓbat̄ cōtra eū, eo ꝙ ē dpre
bens⁹ in facinore.ff.de fur.l.v et in auct.de deffen.ciui.§.fide/
iussores Jtē ꝓbatur ꝙ receptatores vel cōsocij sūt criminis ⁊
ideo cū criminosis puniūt̄.ff.de recepta ꝑ totū. Jtem ⁊ de fa/
ma babet̄.ff.de arbi.l.licet et ibi no.⁊.C.ꝙ metus cā.l.metū
C.ex qui cau.l.ij.et ꝓpter minas ⁊ iactationes factas ab ini
cio secuta postea iniuria cōtra minantē presumit̄.C.de adult.
l.si qui.ff.de accusa.l.sicut de pig.act].l.vel vniuerso℞ Jtem q2
solut⁹ soliti enim act⁹ maguā ꝑsumpcionē in ducūt.C.de epi
audi.l.ij.ad idem.ff.de re mili.l.ij.§.ijs.qui et.l.nō omis.§.
a barbaris ⁊ ex̄ de pig.c.illo facit etiā ad corroborationē pre
misso℞ quia iudicia predicta in surgūt ex quadā facti euidētia
que facit quandā ꝓbationes speciā.c.cū ad sedez de resti.spo.
l.si irruptione.ff.finium regū nulle cum sūt validiores ꝓba/
tiones ꝙ que fiūt vel que babētur ꝑ facti euidenciā ex̄ de iur
iuran.c.ad nr̄am. Jtem ex qualitate facti capit̄ cōiectura.ff.d
dona.inter virū et vxo.l.verum. Jtez etiā ex qualitate ꝑsona℞
aliquid presumit̄.ff.d ꝓba.l.ꝓcura et.l.si seruus cōis d dona.
inter virū ⁊ vxo.et ꝑ ea que notā.extra d preben.c.nisi.C d su/
spec.tuto.l.pietatis.ff.de rei.ven.l.in fūdo cum similib⁹. Dec
autem sūt vera nisi ꝑsonarum cōditio tormenta nō patent̄ vt
dicta.l.milit].C.de questi.ꝙ dic vt infra dicetur. Nota tn̄ ꝙ ꝑ
dicta iuditia locū babeant demū qn̄ cōstat maleficiū esse cō/
missū.ff.ad silley.l.i.§. Jtē illd al's autem frustra querētur de
iudicijs et cōiecturis babēdis quia ei⁹ ꝙ non est nulle sūt cau
se vt.ff.de iur̄ codi.l.quidaz refferūt Sz iuxta ꝑmissa quero
nōne indistincte quilibet ⁊ cui⁹libet cōditionis torqueri possit
Jtē an in omī crimine sit ad tormēta ꝓcedēdū ⁊ dic ꝙ regularit̄
tā liberi ꝙ būi ⁊ tā mares ꝙ femīe ac etiā testes possūt torq̄ri.ff
d q̄stio.l.vni⁹ ⁊ ī auct.d testi.ff.si vo coll'iiij. Sz mulier ꝑgnās
nō torq̄t̄ß nec punit̄ no.ī.l.ꝑgnātē].ff.d pe.similit̄ nō torq̄t̄ in
pubes.l.ꝑma.§.impubes.ff.ad silleya.fa q̄ babētur in.l.d mi
nore.et.l.ex libero.§.minor.ff.de questio. Jtē ī decrepita etate
cōstitut⁹ nō torq̄t̄.ff.ad silley.l.iij.§.ignosat̄ ⁊ di'c ꝙ decrepit⁹

est a .lxx. an. ff. de iure imunita. l. maiores. Itē milites et decuriōes nō torquent. ff. de q̄sti. l. milites ꝛ. l. decuriones. et. l. diuo marco ff. de decurio. l. fi. ꝛ p hoc idē in militib⁹ q̄ militāt nō tñ videt idē in militib⁹ nō tēporis qꝛ ipsi cū nō vacēt cure ꝛ expedicioni rei publice h̄ priuilegio nō gaudēt vt notat in auct. de man. prin. §. fi. et ar. de epi. ꝛ cleri. l. generalr. tñ in casib⁹ positis in dicta. l. de miore ꝛ de re. mili. l. ꝓtor. ꝛ. l. ꝓditores torquētur. q̄d de clericis an sint verberib⁹ vel tormētis subiciēdi ꝛ videt ꝙ nō. C. de epi. et cleri. l. p̄sbiteri. ꝛ. v. q. v. c. illi. Sꝫ dic ꝙ clerici maioꝝ ꝓ crimib⁹ questionant vt nota. v. q. v. c. illi. Itē nota ꝙ clerici nō pñt torq̄ri a layco sꝫ ab epo vt extra de po. c. i. Itē dic ꝙ testes torquent tā in ciuili q̄ꝫ in crimiali vt si ē seru⁹ vel vilis psona vel etiā liber si sit criminosus vel infamis vel excōicat⁹ vel inotus. tales em̄ nō recipiunt ad testimoniū nisi cū questiōib⁹ etiā si sint clerici et de hoc plene. xv. q. vi. in prin. ꝛ in auct. de testi. §. nos igit. Ad scd̄ꝫ q̄situ nūquid in oī cā sit habēda questio ꝛ adhibēda tormēta Dic primo ꝙ videt in omi cā tā ciuili q̄ꝫ crimiali q̄stio possit hēri tormētoꝝ. ff. de questio. l. diu⁹. Torquent em̄ in casu scꝫ qñ veritas aliter hēri nō pōt vt dcā. l. diuus. Sꝫ in p̄riū videt in. l. dyuo. C. e. ti. vbi de in cā ciuili qꝛ si ꝓhibetur in leuioꝛib⁹ delicti vt. ff. de questio. l. edictū ergo et hoc casu vbi minor ē ratio et h̄ est veꝝ q̄d intellige in liberis psonis. l. quicūꝗ cū similib⁹ C. de ꝟuis fugiti. Notādū tñ est ꝙ vbi dixi q̄ꝫ milites et decuriones torq̄ri non dn̄t fallit in militib⁹ ingnominia missis ꝛ in decurionib⁹ macula pudoꝝ asp̄t. l. milites et. l. decuriones. C. de questio. Et rō eē pōt qꝛ in talib⁹ reat⁹ omnē honorē excludit. l. i. C. vbi senato vel claris. vi. ꝛ cū ꝓpt̄ honorē militarē vel decurionatus ad h̄ eēnt p̄uilegiati ne torq̄rent ille honor p̄terit⁹ ꝑ eos nūcꝑdit⁹ eos ñ iuuat. torquent etiā decuriones i alio cāu scꝫ qñ an decurionatū gesserūt officiū tabellionis ꝛ q̄rit de fide scripture ipoꝝ Nā illo cāu pñt torq̄ri vt apiāt veritatē. C. ad. l. cor. de fal. l. si q̄s decurio. Item queritur quid si iudex extorquet per tormenta cōfessionē a reo iudicijs nō precedentib⁹ et ab eo q̄ torqueri non potuit Nunquid reus ex tali cōfessione obliget.

f

qo

et primo videt ꝙ sic qꝛ lꝫ fieri nõ debuerit tñ ex quo cõfitetur.
videtur tenere ar. ff. qñ app. sit. l. i. § ꝙ simili mõ. et facit. ff. qḋ
met⁹ cã. l. fi. §. fi. Ad idẽ fac qꝛ si q̇s cobact⁹ promittit postea
soluit qḋ promisit non repetit. l. ij. C. qḋ me. cã. et ibi nota et
multa probibẽtur fieri que tñ facta tenent ff. ad trebell'. l. seruo
inuito. §. cũ pretor Econtra ꝙ nõ obligetur reus qꝛ factũ est ꝯ
l. probibitionẽ. Ergo pro nõ facto est babendũ. l. nõ dubium
C. de legi. vñ nec extorqueri debuit nec extortura reus cõuin-
citur. ff. de dãp. infec. l. fluuiñ. §. vicium. ff. vt in pos. le. l. ij. in
prin. Jtẽ sicut nõ p̄iudicat sñia a nõ suo iudice lata nec ꝯfessio
corã iudice nõ suo. c. ac si clerici de iudi. et ar. C. de appel. l. no
miatiões Et bec ẽ veritas q̄ probat. ff. de q̄stio. l. i. §. diu⁹. in
fi. et. l. ciues. §. ij. Quero an questio seu ꝯfessio facta die fe
riata valeat. dic ꝙ nõ si sit fcã tortura die fe. qꝛ tũc nec tortura
nec ꝯfessio nec aliq̄s act⁹ iudiciari⁹ valꝫ C. ḋ ferijs. l. dies ꝛ. l. oẽs
x̄ eo. c. ꝯq̄st⁹. sic ẽt possꝫ dici circa dationẽ fideiussoꝝ in cã cris
factã in die feriato que dat in cã crimis. C. q̇ accu. nõ pos. l. iij
et qꝛ cõdempnato reo fit executio in fideiussores. C. de vsuꝝ.
rei. iudi. l. fi. §. si forte. Ergo valet abiectio cuꝫ talis ꝓbibetur
datio. Quero an ꝯdẽpnato reo videatur cõdẽpnat⁹ fideius
sor ad id ꝓ quo fideiussit vt in eũ possit fieri executio. dic ꝙ sic
in fideiussore iudicij cũ promisit iudicatũ solui. Secus si ꝓmi
sit de iudicato sisti tm̃. qꝛ tunc ꝯdempnato reo absoluitur fide
iussor. ff. de fideius. l. grece. §. an ergo qḋ intellige ẜm ea q̄ no.
extra de iniuri. et dap. da. c. i. in. vi. in glo. suꝑ verbo qḋ eẽ nõ
debet Jtem quero an reus possit sepe torqueri seu an q̄stio
possit repeti. dic ꝙ si tortus negauerit et tortus in negatione ꝑ
seuerauerit amplius nõ est torquendus sine nouis iudicijs ꝑ
lec. et notata. ꝑ doc. in. l. repeti. ff. de questio. et dicuntur noua
iudicia puta qꝛ testes prius dixerant vidisse ingredi domũ oc
cisi et vnicũ bostiũ. Nunc alij dicũt vidisse exire per idẽ bostiũ
cũ gladio sanguinolento et similia tũc põt repeti actũ iudex in
tali repetitõe dꝫ adbibere temꝑamẽtũ. ff. de questio. l. ḋ miore
§. tormẽta. Et ꝯsiderare q̄litates ꝑsonarũ torquendarũ et gra
uius vel remissius ꝓcedere q̄litate pensata. l. i. §. questioni. ff.

9º de q̃stio. et. ff. de termio. amo. l. ij. cũ similib⁹. Quero an q̃stionatus debeat interrogari de suis ꝯsocijs et ꝺ̉ receptatorib⁹ eoꝝ. dic ꝙ sic vt. ff. ꝺ̉ custo. reo. l. diu⁹ ꝛ. l. ij. ꝛ idẽ in alijs crĩb⁹ exceptis qui notant̃. C. de accu. l. fi. In alijs aũt crimib⁹ nõ est de alijs socijs interrogãdũ pluib⁹ rõibus. Prio qꝛ socio criminis nõ credit̃. C. ꝺ̉ maleficis. l. fi. ꝛ de testib⁹. l. qm̃ liberi. nã laborãt eodẽ morbo extra de testi. ꝑsonas Itẽ qꝛ cũ reo nõ credit̃. C. de q̃sti. l. sicuti. al's incipit ꝑis. Itẽ qꝛ testes dñt esse oĩ exceptõe maiores. C. de ꝯtraben. et ꝯmit. stipu. l. optimã extra de testi. c. l; ex quadã vñ nõ facit ꝓbatioñe vt notat̃ in dicta. l. fi. si tñ precedat p̃sumptio ꝯ̃ reũ noĩatim tũc ꝯfessio ꝯrei facit aliqualẽ presumptiõe; ꝯ̃ illũ vt ibi notatur qñq; ꝑ se singula nõ sufficiũt multa iuuãt vt nota. in dcã. l. fi. vñ nõ nocet alteri ꝙtũ ad aliquale; p̃sumptiõe; sed ꝯtra alios criminiosos nõ socios poss; dici ꝙ dcm̃ rei sit ꝓ testimonio vnius testis vñ forte sufficeret ad tormenta cõtra illos per ea q̃ dixi supra.

q̃o Quero nũc de ꝓbatiõe q̃ fit ꝑ famã hoc est testis dicit ꝙ publice dꝛ talẽ occidisse titiũ nũquid ex hoc fama publica erit ꝓbata et videtur ꝙ nõ qꝛ ista ratio sc; ꝙ publice dicit̃ nõ est sufficiens ad ꝓbatiõem fame qꝛ glo⁹ cõiter dicunt ꝙ testes q̇ de fama deponũt dẽnt dicere maiore; ꝑtem ppl'i ita sentire vt nota. ff. de testi. l. iij. §. eiusdẽ et cũ in questione ꝓposita non sic se habeat depositio cõcludit̃ ꝙ fama nõ sit ꝓbata sufficienter et ad hoc accedit ꝙ dꝛ ꝙ fama est cõis opinio ꝫ cõis opinio nõ colligitur ex opinionibus singuloꝝ vel ex eo ꝙ publice dꝛ. s; ex opinione et existimatõe vniuersoꝝ vt colligi pt ex notatis in c. vr̃a de coha. cle. et mulie. ff. de fini. instruc. instrumẽto ꝗ legato. l. cu; delamonis. §. i. Cũ igit̃ deposuerũt testes publice et palam esse ideo qꝛ ita dicebatur nõ sequit̃ cõem opinione; vel famã esse probatam pro quo faciunt lec. et nota. in. c. cum in appl'ica. et. c. cum in tua. de spõ. Simpliciter ergo et sine determinatõe probatio referri dꝫ ad actum et interpretatio ad eã partem que minus odij continet trahi. ff. de penis. l. si preses. et de suspec. tute. l. quid ergo s; qꝺ̉ intelligitur probatis cõtinet odiũ igitur repellandũ. In opositũ esse videtur ꝙ ꝑ premissa

fama sit ꝓbata ꝑ ea que legū. et notanᷣ in .l. iij. §. ſ qꝛ publice ff. ad mate. Judex tñ ex p̄miſſis animi sui motū informare poterit Et ponam⁹ famā eſſe ꝓbatā. Quero an talis fama sit ſufficiens ad torquēdū. Et dic ꝙ nō qꝛ fama nō facit niſi vnū iudiciū et ꝑ vnicū iudiciū nō ꝓcediᷣ ad torturaꝫ ꝑ lec. ⁊ nota. in .l. i. ff. de queſtio. Itē fama nō facit iudiciū ſꝫ coadiuuat et cōfirmat vt. ſ. dictū eſt vt puta facta eſt ꝓbatio ꝑ teſtes q̇ non ſunt omni exceptiōe maiores vel q̇ ſunt inimici nō tñ capitali inimicitia. Nā ꝗuis nō eſſet eis al's danda fides plena vt .l. optimā. C. de ꝯtraben. et cōmict. ſtipu. et nota extra de ſymo. c. ꝑtuas. §. i. aſſiſtēte tñ fama publica ꝯfirmātur coꝝ teſtionia et ita intelligiᷣ glo. l. iij. ff. de teſtib⁹. Sꝫ aliq̇s vno ſolo iudicio nō torqueᷣ etiā exn̄te fama q̄ ſolū coadiuuat et nō ꝓbat vt nota. ff. de teſti. l. iij. extra ꝺ teſti. c. veniēs. vide glo. in. c. cū in dioceſi de vſuꝝ et i. c. cū cauſaꝫ de ꝓba. vbi nulla fama eſt apta ad ꝯdēpnandū nec ergo ex fama ſine alijs ꝓbationib⁹ cōdēpnarē qꝛ poti⁹ facit p̄ſūptā ꝙ verā ꝓbationē ꝑ lec. et nota. in .l. abſentē in prin. ff. de penis. Si q̄ras ergo de quo ꝓdeſt illa fama. dic ꝙ nihil de ꝑ ſe ſ admiculata iudicijs vl' ſuſpicionib⁹ vt .l. pe. et fi. ff. queſtio. Nā tūc ſufficeret ad torturā. In ciuilibus aūt cauſis nō ſolū coadiuuāte fama ex vno teſte ſed ex qualꝫ ſemiplena ꝓbatione deffertur iuramentū vt notatur. C. ꝺ re. credi. l. iij. bone fidei. l. admonēdi. ff. de iurꝭ iurā. ymo ex multis iudicijs videᷣ plena ꝓbatio iudici in cā ciuili ar. C. de ꝓba. l. ꝓprietatꝭ. l. ſciant. C. de ꝓbatꝭ. de rei ven. l. iudicia de p̄ſcrip. ꝟ. ſolēt. C. q̇ teſ. fa. poſ. l. hac cōſultiſſima et extra de hereti. c. excōicam⁹ in fine et in multis alijs locis Itē quero an per teſtimoniū mulieꝝ in delictis ꝓbetur delictū vel fama ſeu iudiciū. Et videᷣ ꝙ nō ꝑ. c. forus. de verbo ſigni. niſi ꝓcedēᷣ ꝑ viā inq̇ſitionis vt in. c. qm̄ de teſti. Sed dic ꝙ illud eſt verū de iure canonico ſ de iure ciuili et cōi obſeruācia curiaꝝ mulieres in crimib⁹ ad teſtimoniū admittūtur cū exp̄ſſe nō ꝓhibeantur qꝛ edictū de teſtib⁹ eſt ꝓhibitoriū. ff. de teſtib⁹. l. i. Cuꝫ ergo nō ꝓhibeanᷣ mulieres ergo admittunᷣ. ff. ex q̇. cau. ma. l. nec nō. §. qꝺ eis p̄terea ꝓbatur ex eo ꝙ mulier in teſtamento

est ꝓhibita ferre testimoniū. ff. de testa. l. q̇ testamēto. §. mu-
lier. ꝑ qᵒ relinquit̄ ꝙ regulari̇t̄ admitti̇t̄ qꝛ exceptio regulā fir
mat. l. naꝫ qᵒ. §. fi. ff. de penu. lega. ff. de regu. iuꝝ. l. i. p̄terea si
delictū ꝯmissū nō p̄t ꝓbari ꝑ mares qꝛ forte ibi nullꝰ erat et fe
mine nō testificētur crimē remanebit impunitū qᵒ esse nō dꝫ
l. ita. ff. a. legē acq̄l. et penā ob maleficia solui magna rō sua-
det. ff. de fideius. l. si areo. Itē ferre testimoniū est dignitatis.
xxxij. q. v. c. p̄ceptū a qua nō repellitur magis femia ꝙ mascu
lus nec in hoc inuenimus deteriorē cōditōeꝫ generis masculini
ꝙ feminei ḡ etc̄. Quid de minore. xxv. annis vide in. l. inuiti.
et. l. testimoniū. ff. de testi. vbi habetur ꝙ minores. xx. annis
nō admittūtur in criminali ad testimoniū lꝫ faciāt iudiciū qᵒ
limita vt ibi ꝑ doct. Postremo restat videndū de ꝓbatiōe
criminis ꝑ cōfessionē criminosi. vn̄ sciēdū est ꝙ criminosi duobꝰ
mōis ꝯfitent̄ scꝫ ꝑ tormēta vel spōte. In p̄io casu scꝫ qn̄ ꝑ tor
menta vel aliter inuiti cōfitent̄ tūc audit̄ reus reuocare volēs
qꝛ talis cōfessio nō est plena ſ semiplena etiā si in ea ꝑsistat ꝑ
lec. et nota. in. l. ij. ff. de custo. reo. et dicitur ꝑsistere in cōfessiōe
qn̄ extra tormenta et p̄ńciā illoꝝ perseuerat et hinc inoleuit pra
ctica iudicū ꝙ post confessionē factā in tormentis corā se et ex
tra tormenta ac p̄ńciā tormentorū adduci faciūt reū ad sciēdū
si ꝑseueret vel ne iuxta doctrinā docto. in dicta. l. ij. faciūt lec.
et nota. in. c. quid ergo. xi. q. iij. et. l. i. §. si q̇s vltra. ff. de q̄stio.
si v̄o ꝯfessio nō fuerit meticl'osa seu metu tormētoꝝ extorta ad
mittitur reuocatio dumtn̄ causam addiciat reuocandi puta qꝛ
dixit ꝙ per vim et metū carceris seu tormētoꝝ vel al's erronee
confessus est se delictū perpetrasse ꝯtra veritatē ar. lec. et nota.
in. l. si domꝰ. §. qui cōfitetur. ff. de le. i. Cōstat eīm ꝙ error facti
pōt qn̄cumqꝫ reuocari ante sn̄iam probato errore. C. de iur. ⁊
fac. igno. l. error et. l. creditor. §. iussus. ff. de appel. et in. c. vlti.
de cōfess. questioni eīm habite fides nō semper habenda est qꝛ
ꝑiculosa probatio est Naꝫ sepe contra veritatem emittitur cō
fessio in tormentis eo ꝙ pleriqꝫ in tormentis tanta dicunt̄ im
pacientia vt non solū de se cōfiteantur quinymo etiā alios in
nocentes criminentur quare si cōfessione nō obstante apparet

de innocentia confitentis liberari dz. ff. de questio. l. i. §. diuus et. §. si quis vltro. et ideo cautos ymo cautissimos esse oportet iudices circa ea. Ne dum reos contra veritatem per tormenta cōfessos se iuste cōdempnare putant seipsos corā eterni iudicij tribunal eterno iudicio subiciant per ea que legunt͛ et notant͛. in. c. cum eterni de re iudica. li. vi. Ubi vero reus perseuerat in confessione et cōstat de casu confessato pōt condempnari scd͛z theoricaz doct. in dicta. l. ij. et in. l. si confessus. ff. de custo. reo: et in. c. ij. de confess. c. qualiter. lo. ij. de accusa. c. fi. de celebra: missa. In omnibus tamen caute se debet habere iudex qꝛ dubia est cōdempnatio que fit ex sola ꝑtis cōfessiōe Septimū tempus assignāt aliqui tempus exclusionis a plus probādo per testes et illorum publicationis quod vno contextu fieri solet et copia processus fit partibus originali remanen̄. penes iudicem vel notariū scd͛m stilos curiaꝝ de quo in. c. qm̄ ꝯ falsaz de proba. Sciendū tn̄ est ꝙ sola exclusio iudicis sine consensu partij facta nō claudit viam ꝓbandi parti quo minus testes q̇ fuerāt absentes nūc de nouo recipiant͛ vel illi qui de nouo ad eius noticiam peruenerūt et examinari possint dumtn̄ testifficata non didicerit et ꝙ calumpniose hoc nō postulet. iurauerit prout hec probantur in auct. de testibus. §. qm̄. et. §. qꝛ vero et. §. illud tn̄. et. §. si vero. Ubi aūt exclusio fieret de consī. ptī ꝑ modū renūciatōis et conclusionis in causa de quo in auct. iubemus. C. de iudi. et in dicto. c. qm̄ ꝯtra falsam. tunc nō admitterentur per lec. et nota. in dictis iuribus ꝓpter dubiū subornationis. Respectu vero instrumentorū et documentoꝝ nō fit ꝓprie exclusio qꝛ semꝑ pn̄t produci et nō solū quarta ymo etiā. vi. septima et octaua dilatio dari ex causa ad illa producenda quia in illis cessat dubiū subornationis et hoc iure cu ne nostre in partibus vtunt͛ et ad impugnationem illorū dat͛ dilatio parti vel si pars malit: ad tempus disputationū dicte impugnationes reseruant͛ in hoc tn̄ nō est vis Nā quelibet curia in suo stilo et practica habūdat. Octauū vero tp̄us qd̄ ē de obiectib' ꝯtra testes expeditū est sup̄ in practica casus nouitatis. Nonū tēpus assignat͛ tp̄s renūciatōis et ꝯclusiōis

in causa et assignatio ad sñiaȝ q̄ simul fiūt de q̄bus habet. C. de iudic. in dicta auc. iubem⁹ et. c. qm̄. ꝓ falsam extra de pba. iudex in̄ sepe et sepi⁹ vtrāq3 ptē interrogat an̄ cōclusione cause vtrū voluent plus ꝓbare vel aliud iuris dicere. Et si ptes dixerint ꝙ non: pōt in causa cōcludere et assignare ptibus terminū ad sñiam ferendā vt. C. de iudic. l. iudices. et. ff. de iterro. ac. l. penul. Et ante ꝙ sit renūciatū et cōclusum in causa debēt tradi allegatōes iuꝝ per partes al's non admittent̄ de iuris rigore post renūciationē et cōclusionē verūtn̄ in curia nostra vt p̄dixi nō fiūt expresse renūciatōes et conclusiones in causa sed tacite scȝ p assignationē ad sñiam iuxta glo. circa fi. in cle. sepe de verbo. signi. et per. c. cum dilectus cum ibi notatis de fi. instru. Et ideo producūt partes quecūq3 genera documentoꝝ ꝛ iuꝝ allegationes an̄ sñiam et si nolunt dare in scriptis iuꝝ allegationes ꝛ illas reseruant deducendas verbaliter ad temp⁹ disputationuȝ iurium partium scilicet dum processus refertur seu reportatur in consilio. Sed que est ratio quare fiūt allegatiōes iuꝝ in fine cause cū ius sit finitū et certū. vt. l. in omni pte ff. de iuꝝ ꝛ fac. igno. respō. ꝙ illud fit ad maiorē facti euidēciā ꝛ declaratōeȝ animi iudic. sic C. de bo. q̄ libe. l. nō sine rōe ꝛc̄.

Decimū et vltimuȝ tempus est tempus ꝓlatiōis sñie quā sententiā iudex non debet proferre subito sine deliberatione prehabita consilij sui vel alterius qꝫ licet alienū petiens ꝯsiliū nō necessitatur illud sequi si videat ꝙ tale ꝯsiliū a vero deuiet p lec. et nota. in. ca. ne innitaris de consti. et. C. de rela. quasi per totum et clarius exodi. xxiij. c. vbi hꝫ betur. Nec in iudicio plurimorū acquiesces vel sententie vt a vero deuies. In dubio tamen tutius est iudici sequi consilium quia consilium eum releuat a dolo et ne possit sindicari vt notatur per docto. in. l. i. C. vt omnes iudices post depositam administrationē et in. l. prima. ff. de legibus et in dicto. c. ne innitaris. et in. ca. cum olim. et. c. cum dilecti. de arbi. et in capi. calumpniaȝ de penis per docto. Precipitate quidā et indeliberate sententie tristem solent parere exitum quia frequenter anullantur vt infra dicetur. vbi de causis per quas anullantur processus

tangen⁹ Et nota ꝙ sn̄ia cōtinere dʒ cōdempnationem vel ab
solutionē al's nō valʒ vt.ff.de sen.expiati.reci.l.p̄ses glo.in.l.
i.C.si aduer.rē iudi.l.in sūma et.ff. de arbi.l.quid tn̄.§.si ar-
biter.et.ff.si certū peta.l.certū est.dʒ aūt ferri sn̄ia in publico n̄
in secreto vt.C.de sen.et interlo.omi iudi.l.cū sn̄iaʒ.i.vbi da
ri consueuit saluo iure maioꝝ vt.ff. de insti.et iur.l.penul. nō
aūt in turpi loco vt.ff.de arbi.l.si cum dies.§.penul. Iteʒ vtra
qꝫ pte p̄ñte.ff.de re.iudi.l.quesitū.et.C.quō et qn̄ iudex.l. ea
q̄ Itē in sn̄ia ferenda iudex seruare dʒ ordinē iuris vt.ff.de sen:
et interlo.omni.iudi.l.prolatā. Item nō incerta ſ; certa esse dʒ
vt.C.de sen.que sine cer.quāti.per totum et insti.de actio.§.
curare Item iudex lata sn̄ia diffinitiua desinit esse iudex cum
funct⁹ sit officio suo vt.ff.de re.iudi.l.iudex et extra de offi.de
le.c.in lr̄is Et ideo de cetero nihil pōt addere vel diminuere
vl' mutare nisi quo ad gramaticā vt dictū est vel nisi in mulcta
que remittitur ꝓpter inopiā vt.C.de mō mulcta.l.fi.et.ff. de
offi.presi.l.illicitas.§.vltimo vel nisi supleat ea que pertinēt
ad consequentiam vt de expeñ.et similibus et hoc eadē die vt
ff.de re.iudi.l.paulus.la.primiere.et.C. de fūc. et lit. expeñ:
l.determinato. Dʒ em̄ iudex victū victori cōdēpnare in expeñ.
nec em̄ dʒ esse lege clementior vt hic probatur et in auct.de iu-
di.§.oportet colla.vi. Si tn̄ ꝓspicit neutrū ex sua sn̄ia cōdemp
nandū in sumptibus eadē sua sn̄ia decernat vt in dicto.§.opʒ
v̊.si em̄ prospicit. Sed quero iudex post latā sn̄iaʒ diffinitiuā
siue in crim̄iali siue in ciuili cognoscat se male iudicasse et a sen
tencia non est appellatuʒ et forte ex sn̄ia criminali imponitur
pena mortis. Quero qualiter consuletur ei Et videtur ꝙ non
possit sibi succurri de aliquo cōsilio qꝛ sn̄iam suā nō pōt reuo
care per dictā.l.iudex.ff.de re iudica.qꝛ siue bene siue male iu
dicauerit fūctus est officio suo vt in dicta.l.iudex et.c.in liter]
de offi.dele. Dic ꝙ licet non possit sn̄iam reuocare qꝛ siue bn̄
siue male iudicauerit functus est officio suo vt in dictis iurib⁹
Ad cautelā tn̄ sui poterit cōsulere suū superiorē qui sentētiam
reformaturus erat si appellatū fuisset ar.lec.et nota.in.l.p̄ma
in fine.ff.de questio. Et interim differre executionē. Sed iterū

restat dubiũ casu quo ille supior consult⁹ nolit se intromittere ex eo ꝙ causa nõ deuoluitur ad eũ per cãm reformalẽ qꝛ sine recursu reformali nõ debet se intromittere ꝑ lec. et nota. in. c. romana de app. li. vi. Quid fiet et quo remedio subueniet ei. practica põt esse duplex ꝙ ipemet iudex fingat vnũ terciũ qui suplicet iudici ad quẽ significãdo ꝙ ipe iudex iniq̃ et iniuste cõdempnauit ad mortem talẽ requirens per modũ querele et deffectus iusticie prisoneriũ adduci processuz reuideri et sñiaz reformari iuxta lec. et nota. in. l. eos. C. de appella. et in auct. in medio lit] non fieri. sa. iub. et in predicto. c. romana. et tunc ille talis iudex superior per querelam adbit⁹ necessariatus in vim supplicationis admittet supplicantẽ ex theorica. l. nõ tm̃ C. de app. Ex qua admittuntur appellãtes propire volentibus et hoc modo ille iudex supior reformabit iudiciũ inferioris Alia põt esse practica ꝙ idem iudex faciat se ipsum adiri ꝑ requestam allegando in requesta reum fuisse notorie lesum ex sñia et petere in integrũ restitui ex generali clausula edicti restitutorij: tunc iudex cognito grauamine poterit restituere quia licet per sñiam espiret officiũ iudicis mercenarium non tamẽ espirat nobile ex quo pendet restitutio per lecta et notata in. l. in cause: la. ij. §. fi. al's est. l. in precio. ff. de minori. et. l. diuus: ff. de in inte. resti. facit. l. i. §. ceterũ. ff de postulãdo In qua p̃tor per remedium restitutõis remittit in famiã Sed huic practice cõtrariari videtur. l. i. §. fi. ff. de questio. que dicat rescribi debere supiori. Et ideo ꝑ cõcordia vt in aliquo casu ꝓcedat hec practica dicerem cõsiderari debere primo eminẽciã grauãtis Scðo miseriã grauati Exemplũ primi puta qꝛ sentẽcia data esset a supremis iudicib⁹ scꝫ p̃fect.s pretorio vt sentire videtur glo. in. l. vnica. C. de sen. prefec. p̃to. Exemplũ scði scilꝫ qꝛ minor prout sentire videt glo. in dicta. l. in cause. Et hijs concurrentibus tunc procedat. §. fi. in. l. in cause Sꝫ vbi iudex nõ esset supremus ymo subalternus tunc ꝓcedat practica. §. fi. in l. prima. ff. de questio. etiam si cõdempnatus esset minor. Puto tñ primã practicã esse tutiorez ꝓpter dubiũ sindicationis Nam plures emuli possent impingere iudici restituenti ꝙ cõ-

cussus vel pecunia corrupt⁹ restituisset. Lata siquidē snīa si appellatꝰ habes formā appellādi sup̄ in practica. ll'. regiarū. Si vero nō appelletꝰ mādatꝰ executioni ꝯ reū. Sꝫ ponam⁹ in snīa ciuili ꝙ res in qua eminet fiēda executio sit penes terciū iuxta theoricā. l. admo. pio. §. si sup reb⁹. ff. de re iudi. Nūquid ille tercius impediat executionē indistincte. Dic aut terci⁹ sciuit rē fuisse in iudiciū deductā aut ignorauit primo casu subdistingue qꝛ aut terci⁹ potuit impedire iudiciū aut non. Primo casu si res fuerit in iudiciū deducta per eū qui potuit in iudiciū deducere sin; p̄iudiciū tercij scienti; oppositio tercij nō impedit. Sꝫ si eo ignorāte aut sciente qn̄ re⁹ nō potuit reꝫ in iudiciū deducere tūc subdistingue qꝛ aut fit executio in alia re ꝙ petita. et iteꝫ subdistingue quia aut victus possidet aut terci⁹. primo casu nō impedit. scđo casu subdistingue qꝛ aut ille terci⁹ possidēs bꝫ cāꝫ ab alio ꝙ a victo aut a victo p̄io cāu. s. si bꝫ cāꝫ ab alio ꝙ a victo impedit Sꝫ si bꝫ a victo nō impedit ista theorica colligitꝰ ex dictis docto. in dicto. §. si sup reb⁹ et in. l. sepe. ff. de re iudi. et in. c. penul. de re iudi. et in. c. veniens de sponsali. ꝛ in c. quia. v. de iudi. potest tn̄ snīe executio impediri etiā p cōdempnatū absqꝫ eo ꝙ appellet scꝫ per in inte. resti. vt dictū est Scđo per modū nullitatis maxime vbi statim appet de illa p lec. et nota. in. l. iiij. §. cōdempnatū. ff. de re iudi. et i p̄dictis iuribus de quibusquidē nullitatib⁹. ī. lati⁹ dicetꝰ. Nūc restat videre quas cautelas obseruare debeāt practici in prosecutōe appellationis. Et dic primo vt infra. x. dies appelletꝰ vt auct. hodie. C. de appel. siue grauamen sit iudiciale siue extraiudiciale. c. cōcertationi. de app. li. vi. Itē adherentes dn̄t infra. x. dies declarare glo. i. c. vt circa ꝺ elec. li. vi. Scđo ꝙ diffinitiua snīa lata sufficit. dūtn̄ illico app. dicere appello sine scriptis et cedula. Sed si post appellatꝰ debet appellari in scriptis p lec. et notata in. l. ij. ff. de appel. et notatꝰ. C. de app. l. eos §. i. et. l. litigatoribus eo. ti. Sed ab interlocutoria semp appellatꝰ in scriptis. c. i. eo. ti. li. vi. et ibi vide. Tercio ꝙ appellans ab interlocutoria petat appl'os infra. xxx. dies. semel. scđo. tercio. sepius instanter et instātissime. et ꝙ intra. xxx. dies iudex p̄cedat

applo͛s al's punit͛ et ꝓsequit͛ appellās suā ap. de appel. c. ab eo. ⁊ c. cordi. e. ti. li. vi. et. C. e. l. q̄m iudices Cū vero a diffini-tiua appellat͛ iudex dꝫ illico r̄ndere appellationi al's punit͛ vt in dicta. l. q̄m. Et appellās p̄t suā releuare appellatōez vt in dictꝭ iurib⁹ q̄ sūt satꝭ in practica vulgata. quarto ꝙ illes. xxx. dies ꝯpetent͛ a tp̄e late sn̄ie vel grauamīs vel sciētie vt. C. de ap. l. iudicib⁹ ⁊ c. ab eo. e. ti. li. vi. quīto ꝙ iudex p̄t abreuiare illos. xxx. dies retēto iuꝝ termīo ⁊ nisi appellās ī termīo assig-nato ꝯpeat ad recipiēdū applo͛s appellatio erit deserta vt cle. ꝙ uis rigor d̄ ap. ꝛ. c. i. e. ti. li. vi. sexto ꝙ iudex p̄t statuerere āba b⁹ ꝑtib⁹ terminū ad ꝓsequēdū appellatōez corā iudice ad quē appellat͛ ⁊ si appellās nō cōpeat ī termīo assignato reputabit͛ ꝯtumax ⁊ appellatio hēbit͛ ꝓ deserta vt. c. sepe d̄ ap. ⁊ c. significauit. e. ti. dūm̄. termin⁹ fuerit ꝯpetēs et legitim⁹ ꝑ lec. ⁊ nota: in. c. oblate de app. Et si appellat⁹ no ꝯpeat habet͛ ꝓ cōtuma-ce et ꝯdēpnabit͛ in expen̄. et ꝓcedit͛ in appel. c. cordi. de app. li. vi. Scd̄ꝫ tn̄ stilū curiaꝝ nostraꝝ citat͛ iterū appellatus q̄ si non ꝯpareat lis habet͛ ꝓ cōtestata ex priuilegio causaꝝ appellatiōꝫ ꝓsequit͛ appellās in ꝯtumatia appellati iuxta theoricā. l. āpli-orez. C. de appel. et in dicto. c. cordi. Septimo ꝙ illeq̄ appel-lat pōt adiornari facere iudicē a quo appellat͛ si sua putauerit īteresse et ꝑtē appellatā corā iudice appellatōis vl' alio ad cō-ꝑendū corā dcō iudice appellatōis ꝓcessuꝝ in cā appellatōis cū appellat͛ ad certā diem cōpetētē per lr̄as iudicis appellatio-nis ad hoc decretatis iuxta theoricā. c. romana. §. fi. de appel. li. vi. lꝫ scd̄m iura antiqua pars appellans possit sue appella-tioni terminū prefigere et talis prefictio valeret tantū ac si eēnt citati ꝑ literas iudicis appellatōis vt notat͛ in. c. nicholao de app. Hodie tn̄ stilus seruat ius nouū scꝫ ꝙ citatior appellat⁹ ꝑ lr̄as iudicis appellatōis. Cetera req̄sita ad validitatē appel-latiōis vide in. c. i. de appel. li. vi. in tex. et glo. Octauo datur appellanti ānus ad prosequēdū appellatōez et ꝯputat͛ a tp̄e late sn̄ie siue grauamīs vel a tp̄e sciētie et ille ān⁹ vocat͛ primū fatale ⁊ si appellās fuit impedit⁹ p̄mo āno ex iuxta cā habebit scd̄ꝫ fatale ⁊ si fuerit negligēs tp̄e fataliū appellatio erit deserta

lapſu fataliū ⁊ appellās in expeñ. cōdēpnabit̄. l. i. et auct. ei q̇
C. ď tēpo. ap. Itē ſi in ſcđo fatali impedit̄ ꝑ iudicē vl' ꝑ ꝑtē
tūc reſtituitur officio iudicis vt notat̄ in dicta auct. ei q̇ all'. c. ex
rōe de appel. Nono ꝙ in cā appel. datur libellꝰ appellatoriꝰ ⁊
iudex appellationū in contumatiā ꝑtiũ pōt habere ꝓ reſpōſo ⁊
litē pro cōteſtata. l. ampliorē. C. de app. Decimo iudex appel
lationis pōt facere reuocari oīa innouata et attēptata poſt
appellatōez et anteꝙ̄ lis cōteſtetur. c. nō ſolū de app. li. vi. qđ
intellige qñ eſt queſtio ꝓprietatiũ Sz ſi eſſet queſtio inter ꝑtes
de poſſeſſiōe et vtraqȝ ꝑ̄tēderet ſe poſſidere nō cadit attēptato
rũ reuocatio qꝛ q̇ vtit̄ poſſeſſiōe ſua nō attēptat vt notat gloꝝ
in dicto. c. nō ſolū. vndecimo ꝙ iudex appellatōis dȝ mādare
ſuā ſnīam executioni vel mādare iudici ordinario ꝙ exequat̄
l. eos. C. de app. Duodecimo ꝙ in vna cauſa nō dȝ tercio ap
pellari. l. i. C. ne liceat in vna ⁊ eadē cau. tercio ap. ⁊. c. ſicut de
app. Decimotercio ꝙ in alijs punctis additameñtiũ dilatiōibꝰ
et ꝓbationibus ſeruatur ius cōe vt in cā principali exceptis q̇
buſdam caſibus ſpālibꝰ in cōſiſtorio principis vbi nō currūt
fatalia nec dantur dilationes ordinarie ſed cauſa appellatōiſ
diffinitur per ꝓceſſum cauſe principalis. l. ſi appellatōem. l. in
offerēdis. C. de tēp. app. et appelant̄ tales ꝓceſſꝰ in ſcriptiũ in
curijs ſuꝑmis huiꝰ regni hoc ē qꝛ ſine nouis deductōibꝰ ex ac
tis prime inſtācie iudicant̄ Itē nota ꝙ lȝ appellatio deſerat̄ po
terit tñ attēptatoꝝ fieri reꝑatio qꝛ attēptata nō trāſeūt in deſer
tionem ꝑ lec. et nota. in. c. excepte de reſcriptiũ. Itē ſiue appellat̄
a diffinitiua ſiue ab interlocutoria fit attētatoꝝ reꝑatio ꝑ lec.
et nota. in. c. i. de dila. et in. c. nō ſolū de app. li. vi. Sed attēp/
tata ante inhibitiones non reꝑant̄ cōtra iudicē qꝛ manꝰ non
ſunt ei ligate ante prohibitiones vt nota in dicto. c. nō ſolum
Quero an appellatiōe deſerta liceat iudici a quo ſnīaȝ ſuā
mandare ex ecutioni. Et dic ꝙ ſic per lec. et nota. in. l. quoniā
et in. l. eos. C. de app. et in. c. perſonas de appella. etiam ſi de
tuliſſet appellationi vt vult glo. in. c. cum appellationibus in
verbo tenenda de appella. in. li. vi. Item nota ꝙ crimino
ſus detentus appellans debet mitti ad iudicem ad quem

iuxta lec. et nota. in. l. eos. § sup hijs. C. de app. et actuū. xxv. c. vbi loquit̄ tex. de paulo dicens ad cesarē appellasti ad cesa-
rē ibis et ibi sibi ꝓuidetur de defensore iuxta theoricā. l. si nō
deffendant̄. ff. de penis. vt. s̄. visuꝫ est et inde facto ꝓcessu dat̄
sn̄ia ꝯfirmata vel infirmatoria vel etiā reformatoria vt sup̄ vi
sum ē. Sꝫ quero an ꝓcurator admittet̄ in cā crim̄iali ad def
fendendū videt̄ ꝙ nō. ff. de pu. iudi. l. penul. §. ad crimē. Sed
distingue Nā aut cause sunt mere crim̄iales aut mixte Et iteꝝ
aut agit̄ de crim̄e crim̄ial'r aut ciuiliter et iteꝝ aut ꝓcu. ꝯparet
ad deffendēdū cām principalē. aut ad allegādū causas absen
cie et eas ꝓbandū In primis casib⁹ tūc nō admittitur si crimi
nū pena est relegatōnis vel maior vt dcō. §. ad crimē. et. ff. an
ꝑ aliū cā appellatiōis. l. i. In secūdꝫ casib⁹ qn̄ sunt mixte aut
intentant̄ ciuil'r et ꝓcu. venit excusando Et tūc admitti̅t ꝓcura
tor extra de procu. c. tria. et de accusa. sup hijs in fine. et dixi ꝓ
curatorē in criminib⁹ penā maiorē cōtinentib⁹ nō admitti ad
deffendendū reū a crim̄e obiecto. Sed ad allegandū causas
absētie etiā eas proponēdas bn̄ admittit̄ ꝑ. §. publice in. l. ser
uum q̄ꝫ. ff. de procu. Itē admittit̄ procurator in crim̄ialib⁹ ad
excipiendū et exceptiones pro reo proponēdū et ꝓbandū no
dico excipiendo vt excuset eū reū a crim̄e de quo est inculpat⁹
Sꝫ proponēdo dilatorias exceptiōes vel declinatorias q̄ ve
niūt ꝓponēde et examinā̄de an̄ litꝫ cōtꝫ. vt si excipiatur ꝙ reus
est alicui⁹ fori vel q: rescriptū nō valet vel q: iudex esꝫ excōi-
catus vel incōpetēs et sic de alijs hmōi exceptōib⁹ vt notat̄ in
c. veniēs. i glo. de accusa. Qđ aūt ē dictū ꝓcuratorē posse alle-
gare causas absentie intelligit̄ de absentia q̄ hꝫ iustā rōem. ff.
de publi. iudi. l. penul. in fine Q: volūtaria absentia nō ꝓbat
excusationē vt ibi faciūt lec. et nota. in. c. cū bertold⁹ de re iu-
di. cū ꝯcor. Ultimo q̄ro quot et q̄les sint cause q̄b⁹ acta anul
lant̄ Et dic ꝙ primo anullātur si litꝫ ꝯtꝫ. fiat cū vno procura-
tore et fiat trāslatio in aliū simulē nulla mētiōe habita vel sine
ei⁹ volūtate trāslatio est facta. ff. de procu. l. in cause. et. l. post
litē. C. de procu. l. procuratorib⁹. et. ff. de procuratꝫ. l. paul⁹ cū
similib⁹ Itē si dn̄s ꝯpet nō protestat⁹ ꝙ nō intendit reuocare

procuratorē suū. Quicq̄d postea cū illo ꝓcuratore agit̄ est nul
lū nisi ratificetur exp̄sse vel tacite per appellatōez.ff.mādati.
l.qui mutuā.et de procu.l.lz et rē.ra.ha.l.iij.§.fi. Itē si proce
datur sine citatione scd̄m illos dicētes citatōez esse de substā/
cia iudicij vt in auc.de liti.§.omnē coll.viij.de quo.s̄.vbi de
citatōe dcm̄ est. Itez si agat primo sup possessorio retinende ꝛ
an̄ finitā instan̄.offerat libellū in petitorio qꝛ q̇cquid sup peti
torio ꝓceditur an̄ litē finitaz in possessorio totū est nullū.ff.de
iudi.l.si de vi.in princi. Itez et generaliter si intētetur alia actio
q̄ꝫ debeat vt.l.i.§.ff.si pars habere petat̄. Itez si agat̄ int̄ pa/
trem et filiū venia nō petita et obtēta.ff.de in ius vo.l.i.ꝛ.ij.ꝛ
l.fi.C.ď in ius vocan. Itez si agat̄ cū falso tutore vt.l.i.ff.qď
fal.tuto.aucto.est cē di. Itez cū agitur cū datiuo cū legitimus
debeat esse qꝛ nihil valet vt.C.de epi.audien.l.de creatiōib9.
Itez si cū testibus pecunia corruptꝭ ꝓcedat.ff.de re.iudi.diu9
Item si ex falsis instrumentis.l.i.et.ij.et fi.C.ex fal.instru.
Item si habeat locū legitima tutela et ꝓximior nō fuerit dat9
dūm̄ esset ydoneus qꝛ quicquid agit̄ cū illo qui nō ex proxi/
mior est nullū vt.l.si sororis.C.qui da.tuto.nō pos. Et notat̄
plene de ista materia.C.qn̄.muli.tu.offi.fun.po.auct.mate.
in fi.illius auct. Itez si aliqua ꝑsona in causa rōe ꝓximitatis
agat et ali9 p̄cedebat eā in gradu vt.ff.de in offi.testa.l.postu
mus.§.i.et.§.fi. Item si ordo ꝑturbetur in actionibus et exce
ptiōibus ꝓponendis qn̄ vna est alteri p̄paratoria et si ꝑuertat̄
nō valet qď agitur vt in actione ad exhibendū vt notatur in.l.
iij.§.est aūt.ff.ad exhiben.et in.c.exhibita.de iudicijs. Item
qn̄ ille qui agit nō hꝫ legitimā ꝑsonā vt in pupillo sine tutore
et minore sine curatore.C.qui legi.ꝑso.l.fi. Sed si pro eis iu/
dicatū fuerit valet.l.nō eo minus et.l.necꝫ C.de ꝓcura. Itez
si filius agat sine ꝯsensu p̄ris pro rebus in q̇bus p̄r hꝫ vsufru
ctuz.C.de bonis q̄ lib.l.cū opz.§.necessitate. Nec valet rati/
habitio facta ꝑ patrē vt ibi notat̄ Sꝫ ī illis inq̇b9 p̄r nō hꝫ vsū
fructū pōt filiusfamil.esse in iudicio sine ꝯsensu p̄ris vt nota.
glo.in.l.si infāti.C.de iur.delibe. Itez si obiciat̄ tutori agēt.
q̄ꝫ non fecerit inuentariū.C.arbi.tu.l.fi.et.ff.de admini.tuto.

l.tutor qui repertorium. Itez et p̄cipue anullatur ꝓcessus corā incōpetenti iudice factus. C.si a nō ꝯpe.iudi.l.i.et.ij.nisi esset talis iudex cuius incōpetētia possꝫ tacite ratifficari.ff.de iudi. l.i.et.ij.C.si a non ꝯpe.iudi.l.i. Et pōt dici incōpetens dele⸗gatus ꝓcedens in vim rescripti.subreptícij.c.cōstitutus. de rescriptis.c.ad audientiam.de conce.preben.c.si motu ꝓprio de preben.li.vi. Item est nullus si delegatus exequatur ꝯtra formā rescripti.c.cū dilecta de rescripti.c.venerabili de offi.dele. Item si obmittatᷣ petiti libelli oblatio glo.in cle.sepe de v̄bo. signi. Et faciūt lec.in auct.offeratᷣ.C.d̄ litis ꝯtesta. Itē iuramēti calūpnie p̄stari requisiti pretermissio vt sup̄ visuz est in iuramento calūpnie.l.ij.§.sed qꝛ veremur cū ibi notatis.C.de iurᷣ iuran.ꝓpter calūpniā dando Itez si testes ꝓducantur absente vel nō vocata pte.C.de testi.l.si qn̄.et.c.in noīe dn̄i de testibus Item si feratur sn̄ia pte nō p̄nte vel vocata.l.i.§.penul. ff.que sen.sine app.rescin.et glo.in.c.tenor de re iudica. Item si sn̄ia diffinitiua feratur sine scriptis nisi in casibus excep. per glo.in.c.fi.de re.iudi.li.vi. Item et qn̄ iudex corruptus aut cōcussus venalē profert sn̄iaz.per.l.venales.C qn̄ ꝓuo.nō est necesse quod si seruaretur multi processus anullarentᷣ de quo in de supra pte prima ti.de cōcuss. Notandū tn̄ ꝙ qn̄ nullitas ꝓuenit circa sententie ꝓlationem vt in duobus ꝓxime p̄ceden. casibus.tunc anullatur terminus sn̄ie et cetera acta firma ma⸗nent ꝑ lec.et nota.in.c.pysanis de resti.spoli.et.ff.de iudi.l.i. et.l.et post edictū vbi aūt anullatᷣ process⁹ tūc ex integro d̄ nouo agendū est hoc est libellus dari litis ꝯtestatio fieri ꝑ lec.et nota.in.c.dudū.lo.ij.de elec. Et si reus petat absolui ab istātia anullata dꝫ absolui.ff.de accu.l.libelloꝝ.§.fi. Apd̄ nos tn̄ pro validatōe actoꝝ nobis prouidemus ꝑ remediū.l.viue.s. ꝑ impetrationē a principe qui ꝓcessus patientes deffectus dū tn̄ nō defficiāt in formalib⁹ et substācialib⁹ faciliter habilitat vt partiū parcatᷣ laborib⁹ pariter et expensis qd̄ legi conuenit sū⸗mi ꝛ eterni dei cui sit laus honor et gloria ꝑ infinita secl'a amē

Finis est Laus deo.

